

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΥΔΡΑΣ, ΣΠΕΤΣΩΝ, ΑΙΓΙΝΗΣ,
ΕΡΜΙΟΝΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ (ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ) ΑΙΓΙΝΗΣ

Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΜΟΝΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ (1846-1996)
ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ
(ΑΙΓΙΝΑ 9-11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1996)

ΑΘΗΝΑΙ 1998

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΥΔΡΑΣ, ΣΠΕΤΣΩΝ, ΑΙΓΙΝΗΣ,
ΕΡΜΙΟΝΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ (ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ) ΑΙΓΙΝΗΣ

Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΜΟΝΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ (1846-1996)
ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ
(ΑΙΓΙΝΑ 9-11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1996)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1998

Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

ISBN 960-86322-0-X

Ἐ Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος (Ἁγίου Νεκταρίου) Αἰγίνης
180 10 Αἴγινα
Τηλ. (0297) 53.800

«Τὰ προτεταγμένα»

Προλογικὸν σημείωμα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Ἰδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας κ.κ. Ἱεροθέου

Μετὰ συγκινήσεως, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἐν χάριτι καὶ πνευματικῇ ἀνατάσει κατανυκτικὴν ὥραν, καθ' ἣν διεξήχθησαν ἐν Αἰγίνῃ ἀπὸ 9ης ἕως 11ης Σεπτεμβρίου 1996 αἱ ἐργασίαι τοῦ «Διορθοδόξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου» μὲ θέμα «Ὁ Γυναικεῖος Μοναχισμὸς καὶ ὁ Ἅγιος Νεκτάριος», χαράσσομεν ὀλίγας γραμμὰς, μικρὸν πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ παρόντος τόμου.

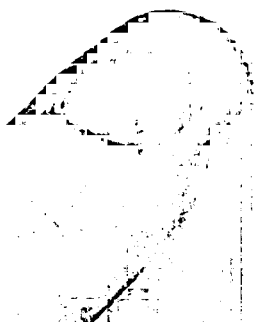
Ἐξαιρέτως, ἐν πρώτοις, εὐχαριστοῦμεν τῷ Παναγᾷθῳ Σωτῆρι ἡμῶν τῷ δωρησαμένῳ, πᾶσι τοῖς πιστοῖς δούλοις Αὐτοῦ καὶ ὑπακούουσιν εἰς τὰ προστάγματά Του, τὰ πάντα – «πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστίν» (Α΄ Κορινθ. γ΄, 21-22). Εὐλογοῦμεν ἀκολούθως καὶ εὐγνωμονοῦμεν τὸν θαυματοβρύτην Ἅγιον Πατέρα ἡμῶν καὶ διδάσκαλον Νεκτάριον τὸν σημειοφόρον, τὸν ὑποδεχθέντα τοὺς πάντας εἰς τὰς ἀγιοβαδίστους αὐλὰς τῆς Ἱ. Μονῆς Του, ξενίσαντα καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν συμμετασχόντων εἰς τὸ Μοναστικὸν Συνέδριον καθ' ὅλας τὰς ὥρας τῆς ἐκεῖσε παραμονῆς καὶ ἀναστροφῆς. Ἀπὸ καρδίας δὲ εὐχαριστοῦμεν καὶ ἀπὸ τῶν γραμμῶν τούτων τοὺς Πανοσιολογιωτάτους, τοὺς Ἐλλογιμωτάτους καὶ λοιποὺς κ.κ. Εἰσηγητὰς ὡς καὶ τὰς Ὁσιολογιωτάτας, Ἐλλογιμωτάτας καὶ λοιπὰς Εἰσηγητριάς διὰ τὴν πολυτιμον προσφορὰν των, ἣτις πληροῖ τὰς σελίδας τοῦ παρόντος τόμου καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην εἰς τὰς ἡμέρας μας συναγωγὴν μελετῶν, ἀνακοινώσεων, πραγματειῶν, κριτικῶν καὶ σχολιασμῶν διὰ τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας καὶ μάλιστα εἰς τὸν τομέα τῆς μοναστικῆς προσφορᾶς Του ὡς ἡγέτου, ἰδρυτοῦ καὶ χειραγωγοῦ τῆς ὑπ' Αὐτὸν κοινοβιακῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος.

Τέλος, εὐχαριστοῦμεν τῷ Ἑλλογιμωτάτῳ πνευματικῷ ἡμῶν τέκνῳ κ. Ἀχιλλεῖ Χαλδαιάκῃ, ἀγαπῶντι καὶ σεβομένῳ ἐκ βαθέων τὸν Ἅγιον Πατέρα ἡμῶν, ὑμνοῦντι Αὐτὸν διὰ τοῦ μουσικοῦ ταλάντου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου πλήν τῶν ἄλλων κοσμεῖται, ἐπιμελητῇ τῆς παρούσης ἐκδόσεως, φιλοτίμως διεκδικούσης, χάρις εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ὀρισθέντος εἰς τὸ θεραπεύειν καὶ προλαμβάνειν τὰ λάθη καὶ τὰ παροράματα, οὐχὶ τὸ ἀλάθητον ἀλλὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν εἰς τὰς ἀκολουθούσας σελίδας ἀπροσδιονύσους ἀβλεψίας.

«Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ μόχθου καὶ τῆς προσφορᾶς τῶν ἀδελφῶν ὡς καὶ πάντων ἡμῶν, ἵνα, ὡς δοῦλοι πιστοὶ τε καὶ φρόνιμοι καὶ ἀγαθοί, παρὰ Σοῦ τοῦ φιλαγάθου Δεσπότη εὐλογηθῶμεν».

(Πρόλογος τοῦ. τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἐκδοθέντος, Πανδέκτου τῶν θεοπνεύστων Ἁγίων Γραφῶν, Ἀντιόχου μοναχοῦ τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα).

†Ο.Υ.Ι.

«Τοῖς ἐντευξομένοις φιλαγίοις»

Τὸ «ἐπὶ τῇ ἑκατονπεντηκονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου» διορθόδοξον μοναστικὸν συνέδριον «Ὁ γυναικεῖος μοναχισμὸς καὶ ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος», διοργανώθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγ. Τριάδος (Ἁγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1996, διεξήχθη δὲ κανονικῶς ἀπὸ τῆς 9ης ἕως 11ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς Αἶγινα, εἰς τὸν λαμπρὸν συνεδριακὸν χῶρον τοῦ νέου περικαλλοῦς ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, συμφώνως πρὸς τὸ ἀκόλουθον πρόγραμμα:

Δευτέρα 9η Σεπτεμβρίου

Ἐπίσημα ἀφιξεις συνέδρων (κατὰ τὸ ἑσπέρασ).
Τακτοποιήσεις εἰς ξενῶνας κ.λπ.

Τρίτη 10η Σεπτεμβρίου

Ἐναρκτήριος μυσταγωγικὴ τελετή:

- 07.30-09.30 Ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία, καθ' ἣν ἔψαλον χοροὶ μοναζουσῶν ἐκ τῶν ἱερῶν μονῶν ἁγίου Μηναῖ Αἰγίνης, ἁγίων Πάντων Σπετσῶν, ὡς καὶ τινες τῶν φιλοξενουμένων ἀδελφῶν.
- 10.00-11.00 Ἐναρξεις τοῦ συνεδρίου ἤτοι: προσλαλιαὶ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ.κ. Ἱεροθέου, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας κ.κ. Παντελεήμονος (ἐκπροσώπου τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ

Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου) καὶ ὀσιολογιωτάτου ἱερομονάχου π. Θεολόγου Σιμωνοπετρίτου (ἐκπροσώπου τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους), ἀνάγνωσις μηνυμάτων καὶ χαιρετισμοί.

Πρωϊνὴ συνεδρία

Προήδρευσεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πειραιῶς
κ.κ. Καλλίνικος

- 11.00-11.30 Ὀσιολογιωτάτη Θεοδώρα μοναχή, καθηγουμένη Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Θεοδοσίου Ναυπλίας.
Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.
- 11.30-11.50 Ὀσιολογιωτάτη Εἰρήνη μοναχή, καθηγουμένη Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Νεκταρίου Αἰγίνης.
Ἡ ἱστορία τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Τριάδος (Ἁγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς σήμερον.
- 11.50-12.10 Ὀσιολογιωτάτη Ἰακώβη μοναχή, καθηγουμένη Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Σιδηροκάστρου.
Ὁ ἅγιος Νεκτάριος πρὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματιῶν.
- 12.10-12.30 Ὀσιολογιωτάτη Καλλινίκη μοναχή, ἀδελφὴ Ἱερᾶς Μονῆς Γενεσίου τῆς Θεοτόκου («Ζούρβας») Ὑδρας.
Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ ἡ μοναστικὴ συνοδεία του.
- 12.30-12.50 Ἐλλογιμωτάτη δ. Βαρβάρα Γιαννακοπούλου, θεολόγος-φιλόλογος, ἐπιστημονικὴ συνεργάτις Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Ἡ κρίσις τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος.
- 12.50-13.30 Συζήτησις-Διάλειμμα

Ἐπογευματινὴ συνέδρια

Προήδρευσε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ὑδρας,
Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ.κ. Ἱερόθεος

- 17.30-17.50 Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης π. Δαμασκηνὸς Χόντος, ἐφημέριος καὶ ἱερατικῶς προϊστάμενος τοῦ προσκυνηματος Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Νεκταρίου.
Ἡ προσωπικότης τῆς ὁσίας μοναχῆς Ξένης, πρώτης ἡγουμένης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τριάδος Αἰγίνης.
- 17.50-18.10 Ὁσιολογιωτάτη Χριστονύμφη μοναχή, καθηγουμένη Ἱερᾶς Μονῆς Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης Σιδηροκάστρου.
Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν.
- 18.10-18.30 Ὁσιολογιωτάτη Μακρίνα μοναχή, καθηγουμένη Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίων Πάντων Σπετσῶν.
Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος καὶ ἡ προσωπικότης τῆς προστάσεως-ἡγουμένης.
- 18.30-18.50 Ἐλλογιμώτατος κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου, ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τακτικὸν μέλος τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν».
Ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον.
- 18.50-19.10 Ὁσιολογιωτάτη Θεοξένη μοναχή, ἀδελφὴ Ἱερᾶς Μονῆς Χρυσοπηγῆς Χανίων.
Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ὡς θαυματουργοῦ καὶ ἡ ἀποδιδόμενη εἰς αὐτὸν τιμὴ ἐν Κρήτῃ.
- 19.10-19.30 Συζήτησις-Διάλειμμα.

Ἑσπερινὴ συνεδρία.

Προήδρευσεν ὁ πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης
π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος

- 19.30-19.50 Αἰδεσιμολογιώτατος πρωτοπρεσβύτερος π. Θεόδωρος Ζήσης, καθηγητὴς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου μὲ τὸν Ἀγιορείτη Γέροντα Δανιὴλ Κατουνακιώτη.
- 19.50-20.10 Ὁσιολογιωτάτη Ἀθανασία μοναχή, ἀδελφὴ Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγάπια Ρουμανίας.
Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἀγάπια καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν γενικώτερον.
- 20.10-20.30 Ἐλλογιμωτάτη κ. Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, συγγραφεύς-λογοτέχνις.
Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ.
- 20.30-20.50 Ἐλλογιμωτάτη δ. Κυριακὴ Κανελλακοπούλου, ἐπίκουρος καθηγήτρια Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν ἀπὸ τὸν ἅγιον Νεκτάριον.
- 20.50-21.30 Συζήτησις - Διάλειμμα.

Τετάρτη 11η Σεπτεμβρίου

- 06.30-08.00 Ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία, καθ' ἣν ἔψαλον χοροὶ μοναζουσῶν ἐκ τῶν ἱερῶν μονῶν ἁγίου Μηναῖ Αἰγίνης, ἁγίων Πάντων Σπετσῶν, ὡς καὶ τινες τῶν φιλοξενουμένων ἀδελφῶν.

Α' πρωϊνή συνεδρία

Προήδρευσεν ὁ ἐλλογιμώτατος καθηγητῆς κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου.

- 08.40-09.00 Ὁσιολογιώτατος π. Θεολόγος Σιμωνοπετρίτης.
Ἡ παιδαγωγία τῆς νεότητος κατὰ τὸν ἅγιον
Νεκτάριον καὶ οἱ μοναχικὲς κλίσεις-κλήσεις.
- 09.00-09.20 Ὁσιολογιωτάτη Μακαρία μοναχή, καθηγουμένη
Ἱερᾶς Μονῆς Σοκολίτσης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Ράσκας καὶ Πρεσρένης.
Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Σερβίαν.
- 09.20-09.40 Ὁσιολογιωτάτη μοναχή Ἑλένη Χιλόσκαγια.
Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὰς γυναικείας
Μονὰς τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν ὅλην
Ρωσίαν.
- 09.40-10.00 Ὁσιολογιωτάτη Εὐφημία μοναχή, καθηγουμένη
Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκράτορος Κερκύρας.
Ἡ τιμὴ ποὺ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτάριο στὶς
εἰκόνες τῆς Παναγίας μας καὶ τῶν ἁγίων.
- 10.00-10.30 Συζήτησις-Διάλειμμα.

Β' πρωϊνή συνεδρία

Προήδρευσεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν
καὶ Αἰγίνης κ.κ. Ἱερόθεος

- 10.30-10.50 Ἐλλογιμώτατος κ. Σοφοκλῆς Δημητρακόπουλος,
φιλόλογος-ἐρευνητής.
Ὁ ἅγιος Νεκτάριος μέσα ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὰ
ἀρχεῖα τῆς ἐποχῆς.
- 10.50-11.10 Ὁσιολογιωτάτη Εὐφημία μοναχή, καθηγουμένη
Ἱερᾶς Μονῆς Εἰσοδίων Θεοτόκου Κύπρου.
Τὸ θαυμαστὸν χρονικὸν τοῦ Ἰδρύματος «ἅγιος
Νεκτάριος» ἐν Κύπρῳ.

- 11.10-11.30 Ὁσιολογιωτάτη Ἀνθοῦσα μοναχή, ἀδελφὴ Ἱερᾶς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Μητρὸς Ἠγαπημένου Πάτμου. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς ἱεουργὸς καὶ ὑμνογράφος μυσταγωγεῖ εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν.
- 11.30-11.50 Ὁσιολογιωτάτη Ὀνουφρία μοναχή, ἀδελφὴ Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Μηναῖ Αἰγίνης. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὴν φύσιν – πρόδρομος ὑγιoῦς οἰκολογικοῦ ἐνδιαφέροντος.
- 11.50-12.40 Συζήτησις - Συμπεράσματα - Πορίσματα.
- 12.40-13.00 Μουσικὸ πρόγραμμα, κατὰ τὸ ὁποῖον χορωδία νεανίδων ἀπέδωσε ᾄσματα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Εἰσαγωγικῶς ἐλέχθησαν ὑπὸ τῆς χοράρχου δ. Ἀλεξάνδρας Κανελλακοπούλου, σχόλια διὰ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπεδίδοντο ὑπὸ τῶν μοναζουσῶν τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου οἱ ὕμνοι καὶ τὰ ποιήματά του καὶ πῶς ὑπ' αὐτῶν παρεδόθησαν ἕως τῶν ἡμερῶν μας.

Λήξις τοῦ συνεδρίου.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου ἐξειλίχθησαν ὁμαλῶς, κατὰ τὸ προεκτεθὲν πρόγραμμα, τῇ ἐξαιρέσει μικρᾶς παρεκκλίσεως, προκληθείσης ἐκ τῆς ἀπουσίας τῆς ὀσιολογιωτάτης μοναχῆς Ἑλένης Χιλόσκαγια (προωρισμένης νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ θέμα «Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὰς γυναικεῖας μονὰς τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν ὅλην Ρωσίαν»), τῆς ἐκ Ρωσίας εἰς Ἑλλάδα ἐλεύσεως αὐτῆς μὴ πραγματοποιηθείσης τελικῶς. Ἀντ' αὐτῆς, χαιρετισμὸν εἰς τὸ συνέδριον ἀπηύθυνεν ἡ —τυχαίως ἐν Ἑλλάδι παρεπιδημοῦσα— πρόεδρος τῆς Κοινότητος Εὐσπλαγχνίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κροστάνδης,

ἣτις καὶ συνοπτικῶς ἀνεφέρθη εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς Ρωσίαν¹.

Γενικῶς εἰπεῖν, τὰ περὶ τῆς ὅλης διεξαγωγῆς τοῦ ἡμετέρου συνεδρίου, ἐξετέθησαν ἤδη ἀδρομερῶς εἰς εὐάριθμα «χρονικά»² ἢ λοιπὰ σχετικὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀρθρογραφήματα³ καὶ ἐτέρας ἀνταποκρίσεις⁴, ἔνθα καὶ παραπέμπονται οἱ φιλάγιοι ἀναγνῶσται διὰ τὰ περαιτέρω.

***

Ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος τῶν Πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον παρατίθενται αἱ κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου ἐκφωνηθεῖσαι προσλαλιάι, αἱ λοιπαὶ ὁμιλίαι καὶ χαιρετισμοί, ὡς καὶ τὰ ἀναγνωσθέντα μηνύματα, διηρθρωμένα ἅπαντα εἰς τέσσαρας ἐνότητας, μίαν δι' ἐκάστην περίπτωσιν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος καταχωρίζονται αἱ κατὰ τὸ συνέδριον παρουσιασθεῖσαι ἀνακοινώσεις, ἣτοι, συνολικῶς, εἴκοσι καὶ μία μελέται⁵. Ἐκρίθη λυσιτελέστερον

1. Ὁ χαιρετισμὸς αὐτῆς καταχωρίζεται εἰς τὸν οἰκείον τόπον τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἀνὰ χεῖρας τόμου.

2. Μνημονεύομεν ἐνδεικτικῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν δύο εὐσύνοπτα χρονικά, αὐτὸ τοῦ καθηγητοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, «Οἱ ἐν Αἰγίνῃ ἐορτασμοὶ τῆς 150ετηρίδος τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου (1846-1996)», *Ἐκκλησία ΟΔ* (1997), σσ. 23-24 [πρβλ. ὡσαύτως καὶ *Ἐκκλησία ΟΓ* (1996), σσ. 747 καὶ 808] καὶ ἐκεῖνο τοῦ πανοσιολογιώτατου ἀρχιμανδρίτου π. Γεωργίου Στέφα, «Ἐνα τιμητικὸ συνέδριον στὸ νησί τοῦ ἁγίου Νεκταρίου», *Τρικαλινὰ Νέα*, 28 Σεπτεμβρίου 1996, σσ. 4-5, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁμοειδῆς κείμενον, καταχωρισμένον εἰς τὸ περιοδικὸν *Πειραικὴ Ἐκκλησία*, ἔτος 60, ἀριθμὸς φύλλου 65(172), Ὀκτώβριος 1996, σ. 58.

3. Βλ. ἐπὶ παραδείγματος περιοδικὸν *Ὁ Σωτὴρ ΔΖ* (1996), σ. 536.

4. Βλ. αἴφνης ἐφημερίδα *Πελοπόννησος Πατρῶν*, 2 Ὀκτωβρίου 1996, σ. 9.

5. Αἱ ἐν λόγῳ μελέται δημοσιεύονται ἐνταῦθα τὸ πρῶτον, ἐκτὸς τῆς εἰσηγήσεως τῆς καθηγουμένης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Θεοδοσίου Ναυπλίας Θεοδώρας Χαμπάκη, ἣτις —κατὰ τὸ κυρίως αὐτῆς τμήμα καὶ ἄνευ τῶν σχετικῶν ὑποσημειώσεων— ἐδημοσιεύθη πρότριντα εἰς ἐκκλησιαστικὸν περιοδικόν. [Βλ. Θεοδώρας Χαμπάκη, «Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου», *Πειραικὴ Ἐκκλησία*, ἐνθ' ἄν., σσ. 10-13]. Νὰ ὑπομνησθῇ, θεβαίως, ὅτι συνοπτικαὶ περικοπαὶ ἀπασῶν τῶν κατὰ τὸ παρὸν συνέδριον γενομένων εἰσηγήσεων [ἐκτὸς ἐκείνων τῶν μοναχῶν Ἀθανασίας καὶ Μακαρίας, περὶ τῆς εἰς Ρουμανίαν καὶ Σερβίαν, ἀντιστοίχως, τιμῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου], κατεχωρίσθησαν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς

—κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης τοῦ περιεχομένου ἐκάστης τῶν ἐν λόγῳ ἀνακοινώσεων καὶ ἐπισκοπήσεως τῆς ὅλης θεματολογίας αὐτῶν— τὸ ὑλικὸν τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ παρόντος τόμου νὰ κατανεμηθῇ εἰς ἕξ ἐπὶ μέρους ἐνότητας (εἰς μίαν ἐβδόμην, ἐπιπροσθέτως, ἐνότητα ἐκτίθενται τὰ πορίσματα τοῦ συνεδρίου), καταλλήλως τιτλοφορηθεῖσας καὶ κατὰ προϋούσαν θεματολογικὴν διάταξιν βαινούσας, πρὸς εὐχερεστέραν παρακολούθησιν τῆς σταδιακῆς ἀναπτύξεως τοῦ γενικοῦ θέματος τοῦ συνεδρίου. Αἱ ἐν τέλει ἐκάστης συνεδριάσεως διαμειφθεῖσαι συζητήσεις, ἀπεφασίσθη τελικῶς —καίτοι ἔνιαι ἐξ αὐτῶν ἀπεδείχθησαν λίαν ἐνδιαφέρουσαι— νὰ μὴ συμπεριληφθοῦν εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου. Τέλος, τὸ τρίτον μέρος τοῦ τόμου καταλαμβάνουν τὰ ποικίλα εὐρετήρια, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ καταρτισθέντες πίνακες, οἵτινες εὐελπιστοῦμεν ὅτι καθιστοῦν τοῦτον πλέον εὐχρηστον καὶ λειτουργικόν.

Διευκρινίζεται, ἐπιπροσθέτως, ὅτι αἱ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἀνὰ χεῖρας τόμου καταχωριζόμεναι μελέται παρατίθενται συμφώνως πρὸς τὸ ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν εἰσηγητῶν καὶ ὑπὸ μιᾶς ἐκάστης τῶν εἰσηγητριῶν προκριθὲν γλωσσικὸν ἰδίωμα· κατεβλήθη μόνον φροντίς ὁμοιομόρφου στοιχειοθετήσεως τῶν παντοίων ὑποσημειώσεων καὶ παραπομπῶν, διὰ τοῦτο ἐκρίθη σκόπιμος ἢ εἰς τὸ σύνολον τοῦ τόμου χρῆσις ὠρισμένων βραχυγραφιῶν⁶ καὶ δὴ (πέρα τῶν κοινῶς συντομογραφουμένων συμβόλων) διὰ τὰς εἰς ἀπάσας τὰς εἰσηγήσεις συχνότερον ἀπαντῶσας μελέτας.

⁶ Ἁγίου Νεκταρίου Λιγίνης κυκλοφορηθὲν ἐγκόλπιον ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1997· ἐν προοιμίῳ τῆς ἐπισημανθείσης ἐκδόσεως παρετέθη, ὡσαύτως, πλήρης ἢ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ συνεδρίου προσλαλιὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰδρας κ.κ. Ἱεροθέου, ὡς καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἀντιστοίχου προσλαλιᾶς τοῦ —ἐκπροσωποῦντος τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην— Μητροπολίτου Βεροίας κ.κ. Παντελεήμονος.

6. Αἱ ἐν λόγῳ βραχυγραφίαι ἐμφαίνονται συγκεκριμένως εἰς τὸν ἐν συνεχείᾳ παρατιθέμενον πίνακα.

Ἐν κατακλειδί, ταπεινῶς διατυποῦται ἡ εὐχή, ὅπως ὁ ἀνά χειρας τόμος ἀποτελέσῃ ὄντως «καλὴν ἀπαρχήν» διὰ τὰ εἰς τὸ τῆς δημοσιότητος φῶς ὁσονούπω ἐρχόμενα Ἔπαντα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ «θετικὴν συμβολήν» εἰς τὴν περὶ τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας ὁσημέραι αὐξανομένην βιβλιογραφίαν.

Α. Γ. Χ.

Σ'. Ἡ ἀνά τὴν Ὁρθοδοξίαν τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου	311
Χριστονύμφης μοναχῆς, Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν	313
Θεοξένης μοναχῆς, Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ὡς θαυμα- τουργοῦ καὶ ἡ ἀποδιδόμενη εἰς αὐτὸν τιμὴ ἐν Κρήτῃ	325
Εὐφημίας μοναχῆς, Τὸ θαυμαστὸν χρονικὸν τοῦ Ἰδρύματος «ἅγιος Νεκτάριος» ἐν Κύπρῳ	337
Ἀθανασίας μοναχῆς, Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἀγάπια καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν γενικώτερον	349
Μακαρίας μοναχῆς, Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Σερβίαν ...	355
Ζ'. Τὰ πορίσματα τοῦ Συνεδρίου	361
Μέρος Τρίτον. Εὐρετήρια – Πίνακες	365
Α'. Πίνακες	367
1. Πίναξ Παλαιδιαθηκικῶν - Καινοδιαθηκικῶν χωρίων	369
2. Πίναξ χωρίων Πατερικῶν κειμένων (ὅσων συγκεκριμένως μνημονεύονται)	371
3. Πίναξ μνημονευομένης βιβλιογραφίας	373
Β'. Εὐρετήρια	381
1. Εὐρετήριον Κυρίων Ὀνομάτων	383
2. Εὐρετήριον μνημονευομένων ἔργων τοῦ ἁγίου Νεκταρίου	389
3. Εὐρετήριον μνημονευομένων κατηχητικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου	390

Βραχυγραφία

Α'. Βιβλίων - Μελετῶν

Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου,
Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Αἰγίνης

Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Αἰγίνης ὁ θαυματουργός. Ὁ Βίος καὶ τὸ ἔργο του 1846-1920, Θεσσαλονίκη 1979.

Νεκταρίου Κεφαλαῖ, Τὸ γνῶθι σαυτὸν

Τὸ γνῶθι σαυτὸν, ἤτοι μελέται θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαί, ὑπὸ Νεκταρίου Κεφαλαῖ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, Διευθυντοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ἔκδοσις δευτέρα, ἐκδομένη μερίμνη τῆς καθηγουμένης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Αἰγίνης «Ἁγία Τριάς» Εὐνίκης μοναχῆς δι' εἰσφορῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, Ἀθῆναι 1962.

Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος

Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος Κεφαλαῖ. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920). Εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ.κ. Προκοπίου, ἐπιμελεία Ἀρχιμανδρίτου Τίτου Ματθαϊάκη, Ἀθῆναι 1955.

Τίτου Ματθαϊάκη, Κατηχητικαὶ
ἐπιστολαὶ

Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως κατηχητικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὰς μοναχὰς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, Ἀθῆναι 1984.

Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος

Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομε-

ρίου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Κεφαλαῶς. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920). Ἔκδοσις δευτέρα ἐπηυξημένη, Ἀθῆναι 1985.

Μ. Μελινοῦ Α΄

Μανώλης Μελινός, Μίλησα μὲ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Συνεντεύξεις μὲ 30+1 ἀνθρώπους πὸν τὸν γνώρισαν, Α΄ τόμος, [Ἀθήνα 1987¹].

Μ. Μελινοῦ Β΄

Μανώλης Μελινός, Μίλησα μὲ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Συνεντεύξεις μὲ 30+1 ἀνθρώπους πὸν τὸν γνώρισαν, Β΄ τόμος, Ἀθήνα [1989¹].

Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος
τοῦ αἰῶνα μας

Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας. (Ὁ ὅσιος Νεκτάριος Κεφαλαῶς). Ἀφηγηματικὴ βιογραφία. Ἔκδοσις Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος (Ἅγιος Νεκτάριος) Αἰγίνης, [ἄνευ τοποχρονολογήσεως].

Β΄. Πατερικῶν ἐκδόσεων

- ΒΕΠΕΣ Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων. Ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1955 καὶ ἐντεῦθεν.
- ΕΠΕ Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1972 καὶ ἐντεῦθεν.
- P.G. J.P. Migne, *Patrologiae cursus completus* (series graeca, 1-161), Paris 1857-1866.

Γ΄. Παλαιδιαθηκῶν - Καινοδιαθηκῶν κεμένων

- Γέν. Βιβλίον Γενέσεως
Ψαλμ. Βιβλίον Ψαλμῶν

Περιεχόμενα

«Τὰ προτεταγμένα»

Προλογικὸν σημείωμα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰδρας, Σπετσῶν Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας, κ.κ. Ἱεροθέου	7 9
«Τοῖς ἐντευξομένοις φιλαγίοις»	9
Βραχυγραφίαι	
Α'. Βιβλίων – Μελετῶν	23
Β'. Πατερικῶν ἐκδόσεων	24
Γ'. Παλαιοδιαθηκικῶν – Καινοδιαθηκικῶν κειμένων	24
Δ'. Τεχνικῶν καὶ ἄλλων ὄρων	25
Μέρος Πρῶτον. Μηνύματα – Προσλαλαί – Χαιρετισμοί – Ὁμιλίαι	27
Α'. Μηνύματα	29
1. Τοῦ ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταν- τίνου Στεφανοπούλου	31
2. Τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου . .	32
3. Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ.κ. Διοδώρου	34
4. Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ (†)	36
5. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος (νῦν Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος) κ.κ. Χριστοδούλου . .	38
6. Τοῦ ἐντιμοτάτου Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων κ. Ἀποστόλου Κακλαμάνη	41
7. Τοῦ ἐντιμοτάτου Προέδρου τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Μιλτιάδου Ἐβερτ	43
8. Τοῦ ἐντιμοτάτου Ἱπουργοῦ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρη- σκευμάτων κ. Γεωργίου Παπανδρέου	45
Β'. Προσλαλαί	47
1. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονί- δος καὶ Τροιζηνίας κ.κ. Ἱεροθέου	49

2. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας κ.κ. Παντελεήμονος, ἐκπροσώπου τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	57
3. Τοῦ ὀσιολογιωτάτου π. Θεολόγου Σιμωνοπετρίτου, ἐκπροσώπου τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους	62
Γ'. Χαιρετισμοὶ	65
1. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιῶς κ.κ. Καλλινίκου	67
2. Τοῦ ἀξιοτίμου Δημάρχου Αἰγίνης κ. Τρύφωνος Γκότση	70
3. Τῆς ἐριτίμου κ. Μαρίας Μαχαίρα, βουλευτοῦ-ἐκπροσώπου τῆς Πολιτικῆς Ἀνοιξέως	72
4. Τῆς Προέδρου τῆς ἐν Μόσχᾳ Κοινότητος Εὐσπλαγγνίας ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κροστάνδης	74
Δ'. Ὁμιλίαι	77
1. Τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου π. Νικοδήμου Ἀεράκη, ἱεροκήρυκος, κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν τῆς Τετάρτης 11ης Σεπτεμβρίου 1996	79
2. Τῆς ἐλλογιμωτάτης δ. Ἀλεξάνδρας Κανελλακοπούλου, κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ Συνεδρίου (εἰσαγωγικὰ σχόλια εἰς τὰ —ὑπὸ χορωδίας νεανίδων ἀποδοθέντα— ἄσματα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου)	88
Μέρος Δεύτερον. Αἱ ἀνακοινώσεις	93
Α'. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἐποχῆς του	95
Θεοδώρας μοναχῆς, Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου	97
Βαρβάρας Χ. Γιαννακοπούλου, Ἡ κρίσις τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος	113
Σοφοκλῆ Δημητρακοπούλου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος μέσα ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐποχῆς	129
Πρωτοπρ. Θεοδώρου Ζήση, Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου μετ' Ἀγιορείτη Γέροντα Δανιὴλ Κατουνακιώτη	149

B'. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἱδρυσις τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος Αἰγίνης	171
Καλλινίκης μοναχῆς, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος καὶ ἡ μοναστικὴ συνοδεία του Ἄρχιμ. Δαμασκηνοῦ Χόντου (†), Ἡ προσωπικότης τῆς ὁσίας μοναχῆς Ξένης, πρώτης ἡγουμένης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τριάδος Αἰγίνης	173 181
Εἰρήνης μοναχῆς, Ἡ ἱστορία τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τριάδος (Ἀγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης καὶ ἡ ἀποστολή της σήμερον	193
Γ'. Παρακαταθῆκαι τοῦ ἁγίου Νεκταρίου διὰ τὴν ἄνθησιν τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ	205
π. Θεολόγου Σιμωνοπετρίτου, Ἡ παιδαγωγία τῆς νεότητος κατὰ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον καὶ οἱ μοναχικὲς κλήσεις-κλίσεις	207
Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον	219
Μακρίνης μοναχῆς, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος καὶ ἡ προσωπικότης τῆς προστάσεως-ἡγουμένης	229
Κυριακῆς Κανελλακοπούλου, Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν ἀπὸ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον	241
Δ'. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὡς μυσταγωγὸς καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης	245
Ἀνθούσης μοναχῆς, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὡς ἱεουργὸς καὶ ὑμνογράφος μυσταγωγεῖ εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν	247
Ἰακώβης μοναχῆς, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος πρὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματῶν	259
Εὐφημίας μοναχῆς, Ἡ τιμὴ ποῦ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο στὶς εἰκόνες τῆς Παναγίας μας καὶ τῶν ἁγίων	273
Ε'. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος πρόδρομος ὑγιοῦς οἰκολογικοῦ ἐνδιαφέροντος	287
Ὄνουφρίας μοναχῆς, Ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὴν φύσιν – πρόδρομος ὑγιοῦς οἰκολογικοῦ ἐνδιαφέροντος	289
Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ	305

Σοφ. Σολ.	Βιβλίον Σοφίας Σολομῶντος
Δαν.	Βιβλίον Δανιήλ
Ματθ.	Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον
Μάρκ.	Εὐαγγέλιον κατὰ Μᾶρκον
Λουκ.	Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν
Ἰω.	Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην
Ρωμ.	Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή
Α΄ Κορινθ.	Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή
Γαλ.	Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή
Φιλιπ.	Πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή
Κολοσ.	Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολή
Α΄ Θεσ.	Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή
Α΄ Τιμόθ.	Α΄ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολή
Τίτ.	Πρὸς Τίτον ἐπιστολή
Ἑβρ.	Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή
Α΄ Πέτρ.	Α΄ Καθολικὴ ἐπιστολή Πέτρου
Β΄ Πέτρ.	Β΄ Καθολικὴ ἐπιστολή Πέτρου
Α΄ Ἰωάν.	Α΄ ἐπιστολή Ἰωάννου
Ἀποκάλ.	Ἀποκάλυψις Ἰωάννου

Δ΄. Τεχνικῶν καὶ ἄλλων ὄρων

Ἄγ.	Ἄγιου/Ἄγιας
Α.Θ.Π.	Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης
ἀριθμ./ἀρ.	ἀριθμὸς
Ἀρχιεπ.	Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ.	Ἀρχιμανδρίτης
βλ.	βλέπε
δ.	δεσποινίς
δηλ.	δηλαδή
Διεκπ.	Διεκπεραιώσεως
δρχ.	δραχμαὶ
ἐ.ἔ.	ἐνεστῶτος ἔτους

ἔκδ.	ἔκδοσις
ἐνθ' ἄν.	ἐνθ' ἄνωτέρω
ἐπικ.	ἐπίκουρος
ἐπιστ.	ἐπιστολή / ἐπιστολαί
ἐπιστημ.	ἐπιστημονική
ἐφημ.	ἐφημερίς
Θεοφ.	Θεοφιλέστατος
Ἰ.	Ἰερά
ἱεροδ.	ἱεροδιάκονος
κ.ᾶ.	καὶ ἄλλα
κ./κ.κ.	κύριος (ε) / κύριος (ε) κύριος (ε)
κ.λπ.	καὶ τὰ λοιπὰ
κ.ο.κ.	καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς
λ.χ.	λόγου χάριν
μ.μ.	μετὰ μεσημβρίαν
μτφρ.	μετάφρασις
Ν.Δ.	Νομοθετικὸν Διάταγμα
ὄ.π.	ὅπου παραπάνω
π.	πατήρ
περιοδ.	περιοδικὸν
πρβλ.	παράβαλε
πρωτ.	πρωτοκόλλου
Πρωτ./Πρωτοπρ.	Πρωτοπρεσβύτερος
π.χ.	παραδείγματος χάριν
σ.	σελίς
Σεβ.	Σεβασμιώτατος
σσ.	σελίδες
τ.	τόμος
τρ. ἔ.	τρέχοντος ἔτους
ὑποσημ.	ὑποσημείωσις
στ.	στήλη
φ.	φύλλον
φακ.	φάκελος

Μέρος Πρώτον

**Μηνύματα – Προσλαλίες –
Χαιρετισμοί – Όμιλίες**

Α΄

Μηνύματα

**1. Τοῦ ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς
Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Στεφανοπούλου**

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἀθήνα, 29 Αὐγούστου 1996

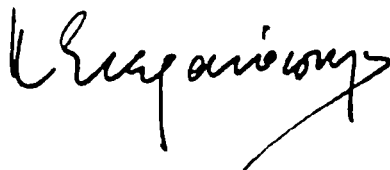
Σεβασμιώτατε,

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς γιὰ τὴν ἐπιστολή σας καὶ τὴν πρόσκλησή σας νὰ παρευρεθῶ στὶς ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου.

Μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ παρευρεθῶ στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου.

Μήνυμα πρὸς τὰς Μοναχὰς ἀποστέλλω τὴν ἀγάπη μου καὶ τὸν δίκαιο ἔπαινο διὰ τὸ ἐθνικὸ ἔργο ποὺ ἐκτελοῦν συγχρόνως μὲ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά τους.

Μὲ ἀγάπη

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

2. Τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου

Ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου
Παναγιωτάτου Οἰκουμ. Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου

Ἄριθμ. Πρωτ. 764

Ἐρώτατε Μητροπολίτα Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργγὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Ἐροθέε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἐρότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ἀσμένως ἐπληροφορήθημεν ἐν συνεδρίᾳ τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, ἐκ τοῦ ἀπὸ τῆς κ' Μαΐου, ἀριθμ. 518/308 γράμματος τῆς ὑμετέρας λίαν ἡμῖν ἀγαπητῆς Ἐρότητος, περὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Νεκταρίου πανηγυρισμοῦ διὰ σειρᾶς ὅλης ἱερῶν ἐκδηλώσεων τῆς συμπληρουμένης σὺν Θεῷ 150ετίας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ πολιούχου Αἰγίνης ἐν ἁγίοις θαυματουργοῦ Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου Πενταπόλεως, εἰς ἃς ἐκδηλώσεις προσκαλεῖτε πρὸς συμμετοχὴν δι' ἐκπροσώπου καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Εἰς ἀπάντησιν, ἐν πρώτοις μὲν συγχαίρομεν τῇ ὑμετέρᾳ Ἐρότητι καὶ τῇ ὑπ' αὐτὴν τοπικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ ἑορτασμοῦ καὶ ἐξάρσεως τῆς ἱερᾶς ταύτης ἐπετείου καὶ εὐχόμεθα πᾶσαν ἐπιτυχίαν τῶν ἐκδηλώσεων, ὥστε καὶ διὰ τούτων νὰ δοθῇ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, τὸν ἐγγὺς καὶ τὸν μακρὰν, τὸ μήνυμα τῆς ἀγιότητος, τῆς ὑπομονῆς, τῆς καρ-

τερίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ θαύματος τοῦ ἁγίου, ἀποτελοῦντος φωτεινὸν παράδειγμα διὰ πάντας τοὺς χριστιανούς, ἐν συνεχείᾳ δὲ γνωρίζομεν ὅτι εὐχαρίστως ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν ἀπευθυνθεῖσαν ἡμῖν παράκλησιν ἀνέθεμεν τῷ Ἱερωτάτῳ ἀδελφῷ Μητροπολίτῃ Βεροίας καὶ Ναούσης κυρίῳ Παντελεήμονι ἵνα ἐκπροσωπήσῃ τὸ καθ' ἡμᾶς Ἱερόν Κέντρον καὶ ἡμᾶς προσωπικῶς καὶ διαβιβάσῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ καὶ τοῖς θεοφιλέσι κλήρῳ καὶ λαῷ αὐτῆς τὸν χαιρετισμὸν καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας ἡμῶν, δεομένων ὑπὲρ τῆς κατὰ Θεὸν εὐσταθείας τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς ὑγείας καὶ ἀκμῆς ὑμῶν, Ἱερώτατε καὶ προσφιλέστατε ἀδελφέ.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, περιπτυσσόμενοι τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ, ἐπικαλούμεθα ἐπ' αὐτὴν τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος Αὐτοῦ.

αλξς' Ἰουνίου κβ'

Ἱερωτάτῳ ἀδελφῷ Μητροπολίτῃ Βεροίας καὶ Ναούσης κυρίῳ Παντελεήμονι ἡμετέρας ἀγάπης καὶ εὐλογίας ἡμῶν ἀδελφέ.

3. Τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ.κ. Διοδώρου

Ἀριθμ. Πρωτ. 549

Τῷ Ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας κ. Ἱεροθέῳ, ἀδελφῷ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ καὶ συλλειτουργῷ τῆς Ἡμῶν Μετριότητος, ἀσπασμὸν ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς κομιζόμενοι τὰς κατὰ καιροὺς ἀποστελλομένας ἐπιστολάς τῆς ὑμετέρας πεφιλημένης Ἡμῖν Ἱερότητος καὶ ἐκτιμῶντες τὰς εὐκαιρίας τῆς ἀγαστῆς μεθ' ἡμῶν ἐπικοινωνίας, εὐμενῶς διατιθέμεθα εἰς πᾶν τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐκτιθεμένῳ, εἰδότες τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα ὑπὸ τῶν ὁποίων αὕτη διακατέχεται τόσον πρὸς τὸ Ἡμέτερον πρόσωπον ὅσον καὶ πρὸς τὰ Πανάγια Σκηνώματα τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν Πίστεως.

Τῆς καρδίας δ' Ἡμῶν, ὡς εἰκός, κατακλυζομένης ὑπὸ ἀγαθῶν πρὸς αὐτὴν αἰσθημάτων, εὐχαρίστως ἀποκρινόμεθα εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνακοινοῦται Ἡμῖν τὴν σύγκλησιν δύο Διορθοδόξων Συνεδρίων, τὰ ὁποῖα πραγματοποιηθήσονται ἀπὸ 9ης ἕως 11ης Σεπτεμβρίου τρ. ἔ. τὸ πρῶτον καὶ ἀπὸ 20ῆς ἕως 23ης Ὀκτωβρίου τὸ ἕτερον, ὡς καὶ τὴν διοργάνωσιν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων, αἵτινες ἄρξονται τῇ 9ῇ Νοεμβρίου, ἅπασαι δ' αἱ δραστηριότητες αὗται ἀφιεροῦνται τῇ ἐπετείῳ τῆς συμπληρώσεως 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς

ἡμῶν Νεκταρίου Ἐπισκόπου Πενταπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσκαλεῖται ἐκπρόσωπον Ἡμῶν, ἵνα συμμετάσχη εἰς ταύτας.

Ἐκφράζοντες, ὅθεν, τὰς ἀπὸ καρδίας συγχαρητηρίους Ἡμῶν εὐχὰς τῇ ὑμετέρᾳ ἱερότητι, ἐπὶ τῇ διαπιστώσει τῶν θεοφιλῶν δραστηριοτήτων αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς λαοῦ τῆς πεπιστευμένης αὐτῇ Μητροπόλεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γνωρίζομεν αὐτῇ ὅτι τὸ Παλαίφατον ἡμῶν Πατριαρχεῖον τῶν Ἱεροσολύμων προθύμως θέλει συμμετάσχη εἰς ταύτας, διὰ τῶν ὀρισθέντων ἐκπροσώπων Ἡμῶν Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ἱεραπόλεως κ. Εἰρηναίου, Ἐξάρχου τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Ἑλλάδι καὶ τοῦ Ἐλλογιμωτάτου κ. Ἀγαμέμνονος Τσελίκου, Καθηγητοῦ Παλαιογραφίας.

Ἐπευχόμενοι, ὅθεν, δαψιλῇ τὴν χάριν καὶ εὐλογίαν τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων, συγχαίρομεν καὶ αὐθις τῇ ὑμετέρᾳ ἱερότητι, ἐπὶ τῇ θεαρέστῳ διακονίᾳ αὐτῆς καὶ τῇ ἐκουσίᾳ ἀναλώσει ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ διὰ τῶν Πανορθοδόξων τούτων Συνάξεων συσφίγξει τῶν ὑφισταμένων ἀδελφικῶν σχέσεων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἐφ' οἷς, φιλαδέλφως περιπτυσσόμενοι αὐτὴν ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλήμ α' λζς' Ἰουλίου κη'.
Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός,

ΔΙΟΔΩΡΟΣ Α'
Πατριάρχης Ἱεροσολύμων

4. Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ (†)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΩΤ. 2048

ΑΡΙΘΜ.

ΑΘΗΝΗΣΙ ΤΗ 3ῃ Σεπτεμβρίου 1996

ΔΙΕΚΠ. 105

Πρὸς

Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην

Ἵδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἱερόθεον

Εἰς Ἵδραν

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πάνυ ἀσμένως πληροφορηθεῖσα δι' ὑμετέρου ἐγγράφου τὰ περὶ τῶν ἐν Αἰγίνῃ διοργανουμένων, προνοία, κόπῳ καὶ μερίμνῃ τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος, ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατὸν πενήκοντα (150) ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐν Σηλυβρία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης γεννήσεως τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, ἐπισκόπου Πενταπόλεως, τοῦ θαυματουργοῦ, κτίτορος τῆς ἐν Αἰγίνῃ Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος, συγχαίρουσα τῇ ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι καὶ τοῖς ἐκλεκτοῖς συνεργάταις Αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἀξιεπαίνῳ ταύτῃ πρωτοβουλίᾳ διὰ τὴν προβολὴν τῆς ἡγιασμένης ταύτης μορφῆς τῶν νεωτέρων χρόνων, ἢ εὐεργετικῇ πρὸς τὸν Κύριον μεσιτεία τῆς ὁποίας

ὕπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ὀρθοδόξου Πίστεως καὶ τὴν καλλιέργειαν ὑγιοῦς ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, καὶ ἐπευλογοῦσα τὰς ἐκδηλώσεις ἐπέυχεται ὅπως ὁ τῶν ἀγαθῶν πάντων χορηγὸς καὶ δοτὴρ καὶ αἴτιος καταξιῶι τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα ἐν ἀγαθοῖς ἔσαι ἐργάζεσθαι, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀγίων Αὐτοῦ ἐντολῶν ἐκπληρώσει εὐοδοῦσθαι, πρὸς καταρτισμὸν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ καρποφορίαν τοῦ πεπιστευμένου Αὐτῇ ὀρθοδόξου ποιμνίου.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, κατασπαζόμενοι τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα ἐν Κυρίῳ διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ὁ Διαουλίας Δαμασκηνὸς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ὁ Διαουλίας Δαμασκηνὸς

**5. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος
(νῦν Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος) κ.κ. Χριστοδούλου**

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Πρὸς
Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Ἕδρας κ.κ. Ἱερόθεον
Εἰς Αἴγιναν

Βόλος, 10 Σεπτεμβρίου 1996

Σεβασμιώτατε Ἁγιε Γέροντα,

Ἡ μὲ ἰδικήν σας πρωτοβουλίαν σύγκλησις ἐν Αἰγίνῃ Μοναστικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ, διὰ τὴν μετ' ἐπιστασίας μελέτην τῆς πολυτίμου Αὐτοῦ συμβολῆς εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι γυναικείου μοναχισμοῦ, συνιστᾷ μείζον ἐκκλησιαστικὸν γεγονός, τὴν σημασίαν τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζει ἤδη ὄχι μόνον ὁ δαφιλῶς ἐκπροσωπούμενος εἰς αὐτὸ μοναχισμὸς τῶν μοναζουσῶν, ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἰς τὰς περιφήμους πρὸς Ζένην μοναχὴν Ἐπιστολὰς του, ἀποτυπώνει τὴν ὀρθόδοξον περὶ μοναχισμοῦ διδασκαλίαν καὶ πρακτικὴν καὶ παραλλήλως χαράσσει γραμμὰς πλεύσεως πρὸς κατάκτησιν τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἐν Χριστῷ ἀφιερώσεως ἐφετοῦ, ἀναγορευόμενος μύστης καὶ ὑποφήτης τῆς γνησίας ἐν Κυρίῳ μοναχικῆς ζωῆς, τῆς ἀπηλλαγμένης ἐφαμάρτων ἀκροτήτων καὶ ἐπιπολαίων συλλήψεων, καὶ ἰσταμένης ἐπὶ τῆς κρηπίδος τῆς ἀγιοπατερικῆς

παραδόσεως. Διὸ καὶ ὁ τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἱερᾶς Μονῆς του Παρθενῶν, τοῦ ὁποίου ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ἰδρυτῆς καὶ ποδηγέτης, ἀνεδείχθη, κατὰ τὰ πρῶτα ἰδίως ἔτη τοῦ λήγοντος αἰῶνος, πρότυπον Κοινόβιον, ἐξαγγέλλον πανταχοῦ τὸν ἔπαινον τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Ὁ γυναικεῖος ἄλλωστε μοναχισμὸς γνωρίζων ἐπ' ἐσχάτων, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, πνευματικὴν ἄνθησιν τόσον εἰς ποιότητα ζωῆς, ὅσον καὶ εἰς ἀριθμὸν ἀφιερωμένων ψυχῶν, δεῖται συνεχοῦς πρὸς τὴν ἄνω πορείαν ἐνισχύσεως, προκειμένου νὰ συνεχίσῃ τὴν ταπεινὴν προσφορὰν του, μακρὰν ἀλλοτριώσεων καὶ ἐκκοσμικευμένων ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι καιροφυλακτοῦν διὰ νὰ μολύνουν τὴν ἀγνότητα καὶ γνησιότητά του. Καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι καὶ τὸ Συνέδριον αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖται, διὰ 2 μελοῦς μοναστικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητρόπολις, θὰ ἐμπλουτίσῃ τὰ πνευματικὰ κεφάλαιά του καὶ θὰ ὠθήσῃ ἐπὶ τὰ πρόσσω τὰς φιλοτίμους προσπαθείας τῶν φιλομονάχων Ἐπισκόπων, διὰ τὴν ἀρτιότητα καὶ πολυτιμότητά του, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ὁμοίας προσπαθείας τῶν ὀσιωτάτων Ἡγουμενισσῶν, καὶ τῶν Πνευματικῶν Πατέρων τῶν γυναικείων ἰ. μονῶν.

Λυπούμενος διότι δὲν καθίσταται ἐφικτὴ ἡ παρουσία μου εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι νοερῶς εἶμαι μεθ' ὑμῶν, ἐπιστηρίζων μὲ τὰς πενιχράς μου δυνάμεις τὴν ἀναγεννητικὴν τοῦ μοναχισμοῦ προσπάθειάν σας, διότι πιστεύω ἀκραδάντως ὅτι ἀκμάζων μοναχισμὸς, ἀνδρῶος καὶ γυναικεῖος, συνιστᾷ πνευματικὴν δύναμιν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ προσδιορίζει τὴν ἐπιτυχῆ παρουσίαν της ἐν τῷ κόσμῳ τῆς συγχύσεως, τῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἀνεστιότητος.

Κύριος ὁ Θεός, ταῖς πρεσβείαις τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ, εἴθε νὰ καταξιώσῃ ὑμᾶς εἰς τὸ εὐκταῖον πέρας τοῦ Συνεδρίου ἐλθεῖν, καὶ τοὺς ἀγλαοὺς

αὐτοῦ καρπούς δρέψαι, ἐπὶ χαρᾷ καὶ πάντων ἡμῶν τῶν
φιλοῦντων καὶ τιμώντων ὑμᾶς, ἀγαπώντων δὲ καὶ προσβλε-
πόντων πρὸς τὸν ὀρθόδοξον μοναχισμόν, ὡς πρὸς ἀγήραστον
καὶ ἀεὶ ζῶντα ἱερὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμόν.

Ἀγαπᾶς ἐν χριστῷ ἀδελφὴ
ἡ Δικελευσιὰ τῆς Παναγιᾶς

6. Τοῦ ἐντιμοτάτου Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων κ. Ἀποστόλου Κακλαμάνη

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἀθήνα, 29 Αὐγούστου 1996

Πρὸς τὸν
Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη
Ἰδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης
κ. Ἱερόθεο
ΑΙΓΙΝΑ

Σεβασμιώτατε,

Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὴν πρόσκληση νὰ συμμετάσχομε στὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἁγίας Τοπικῆς Ἐκκλησίας Ἰδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης γιὰ τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου (1846-1996) καθὼς καὶ στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ «Διορθοδόξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου» 9-11 Σεπτεμβρίου.

Λόγω φόρτου ἐργασίας τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἀδυνατῶ νὰ παρευρεθῶ. Εὐχομαι οἱ ἐργασίες τοῦ «Διορθοδόξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου» νὰ εὐοδωθοῦν. Ὁ Μοναχισμὸς διασώζει καὶ τροφοδοτεῖ ὄχι μόνο τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση, ἀλλὰ καὶ στὴν ἔθνικὴ καὶ ἠθικὴ πορεία τοῦ ἑλληνισμοῦ συμβάλλει δυναμικά. Ἰδιαιτέρα στὶς ἀκριτικὲς περιοχὲς τῆς πατρίδας μας ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ (μοναχοὺς καὶ μοναχές) στὶς κρίσιμες αὐτὲς ὥρες ποὺ διέρχεται ὁ ἑλληνισμὸς.

Ευχόμενος και πάλι καλή επιτυχία σε όλες τις εκδηλώσεις της Αγίας Μητροπόλεώς Σας επικαλοῦμαι την εύλογία του Αγίου Νεκταρίου και τη δική Σας για τη ζωή μας και για κάθε προσπάθειά μας.

Με τιμή

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡ. ΚΑΚΚΑΜΑΝΗΣ

7. Τοῦ ἐντιμοτάτου Προέδρου τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Μιλτιάδου Ἐβερτ

ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ἀθήνα, 30 Αὐγούστου 1996

Σεβασμιώτατε,

Ὁ Ἑλληνισμός στή μακραίωνη ἱστορική πορεία του, συνδέθηκε ἄρρηκτα μέ τήν Ὀρθοδοξία καί πορεύτηκαν μαζί μέσα ἀπό δυσκολίες καί ἀντιξοότητες γιά τήν ἀναγέννηση τοῦ Ἔθνους. Ὁ Ἑλληνισμός μέ τή δύναμη τῆς ψυχῆς του καί μέ τήν πίστη στήν Ὀρθοδοξία μπόρεσε νά θέσει πάνω ἀπ' ὅλα τήν ἔννοια τοῦ Ἔθνους καί νά μείνει ζωντανός καί ἀκμαῖος μέσα ἀπό τò πέρασμα τῶν αἰώνων. Ὀφείλει στήν Ὀρθοδοξία καί στή βαθιά πίστη του τò μεγαλύτερο αὐτò ἐπίτευγμά του.

Ἡ Ὀρθοδοξία, ἡ Ἑλληνική Ἐκκλησία, ἦταν καί παραμένει ἄξονας διαμόρφωσης πεποιθήσεων, ἰδανικῶν καί ἀξιῶν ποὺ ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ καί τὸν Ἑλληνισμό ἰδιαίτερα. Οἱ Μονές ὑψώθηκαν σὲ ὅλη τήν ἱστορική μας πορεία σὰν ἀληθινὰ φρούρια πλάι στοὺς ἀκρίτες τῶν συνόρων μας. Καί ἀποτέλεσαν τὸν ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς ἐνότητας καί τῆς ὁμοψυχίας τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων. Ἰδιαιτέρως θέλω νά ἐξάρω τὴ συμπαράσταση ποὺ προσφέρουν οἱ ἀδελφές μοναχὲς σὲ κάθε γωνιά τῆς πατρίδας μας πρὸς τοὺς φρουροὺς τῶν συνόρων ἀλλὰ καί τοὺς φρουροὺς τῶν ἀξιῶν τῆς Ὀρθοδοξίας.

Σήμερα, καθὼς ὀδεύουμε ταχύτατα πρὸς τὴν τρίτη χιλιε-

τηρίδα, ἔχουμε βαθὺ χρέος νὰ διαφυλάξουμε μὲ εὐλάβεια τὴ βαριά αὐτὴ κληρονομιά. Στὴ μεταβατικὴ περίοδο ποὺ διερχόμαστε, ὁ Ἑλληνισμὸς καλεῖται γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ ἐπιδείξει συνοχὴ ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποδείξει στὸν κόσμον τὶς ἀρετὲς ποὺ καλλιεργεῖ ὁ Χριστιανισμὸς.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμητικὴ σας πρόσκληση. Λυποῦμαι ποὺ δὲν βρίσκομαι κοντά σας, ὅπως θὰ ἤθελα. Συμμετέχω ὅμως ὀλόψυχα στὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἁγίας Τοπικῆς Ἐκκλησίας Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΕΒΕΡΤ

8. Τοῦ ἐντιμοτάτου Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων κ. Γεωργίου Παπανδρέου

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΜΗΝΥΜΑ

Πρὸς τὸ Διορθόδοξο Μοναστικὸ Συνέδριο
(Αἴγινα 9-11 Σεπτεμβρίου 1996)

Μὲ μεγάλη χαρὰ ἔλαβα γνώση, ἀπὸ σχετικὸ ἔγγραφο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Ἱεροθέου, τῶν ἐορτῶν ποὺ διοργανώνονται ἀπὸ τὴν ἱερά αὐτὴ Μητρόπολη, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης ἑκατὸ πενήντα ἐτῶν ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, προστάτου τῆς νήσου Αἰγίνας, καὶ συγχαίρουμε θερμὰ τοὺς διοργανωτὲς τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν, γιὰ τὸ πλούσιο καὶ ἐποικοδομητικὸ πρόγραμμά τους.

Ἄδυνατώντας νὰ παραστῶ προσωπικὰ στὶς ἐκδηλώσεις καὶ στὸ Διορθόδοξο Μοναστικὸ Συνέδριο, λόγω σοβαρῶν ἀπασχολήσεών μου, θὰ ἤθελα, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἐορτασμοῦ αὐτοῦ, νὰ τονίσω τοὺς στενοὺς δεσμοὺς ποὺ συνδέουν τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος καὶ τὸν σπουδαῖο ρόλο ποὺ αὐτὴ διεδραμάτισε στὴν ἱστορία τῆς Πατρίδας μας.

Παράλληλα ὅμως θὰ πρέπει μὲ ἔμφαση νὰ σημειώσουμε τὴν ἀναντικατάστατη συμβολὴ τῶν μοναχῶν, διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, σὲ πλῆθος κοινωφελῶν προσπαθειῶν, πρὸς ὠφέλεια τοῦ λαοῦ μας, ὡς διδασκάλων τῆς Παιδείας, σὲ ὅλους τοὺς βαθμοὺς, ποὺ συνέβαλαν ἀποφασιστικὰ στὴν πρόοδο τῶν γραμμάτων καὶ Ἐπιστημῶν, καθὼς καὶ στὸν πολιτισμὸ γενικότερα.

Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ἡ συμβολὴ τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν στοὺς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους μας, τόσο μὲ τὴν ἄμεση συμμετοχὴ τους σὲ αὐτούς, ὅσο καὶ μὲ τὴν τόνωση τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀγωνιζόμενου λαοῦ, μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς πίστεως στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος τιμωρεῖ τὸ ἄδικο, ἐπιβραβεύει τὸ δίκαιο καὶ ἐνισχύει ὅσους ἀγωνίζονται γι' αὐτό.

Μὲ τὴν εὐκαιρία λοιπὸν τοῦ πραγματοποιημένου συνεδρίου σας, θὰ ἤθελα νὰ προτρέψω ὅλους τοὺς παράγοντες τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικότερα ἐσᾶς, τὰ στελέχη τοῦ μοναχικοῦ βίου, νὰ συνεχίσετε καὶ στὸ μέλλον τὴν πολύτιμη προσφορὰ καὶ παράδοση τῶν μονῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων στὰ κοινωφελῆ ἔργα, στὴν πρόοδο τῆς Παιδείας καὶ στὴν τόνωση τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν τοῦ παρόντος, πράγμα ποὺ θὰ ἀποσπάσει ἀπὸ ὅλους, ὅπως τοῦτο συμβαίνει μέχρι σήμερα, τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ τὴν ἐκτίμηση στὸν ἱερὸ θεσμὸ ποὺ ὑπηρετεῖτε.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Β'

Προσλαλῖαι

1. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἐρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας κ.κ. Ἱεροθέου

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας Κύριε Κύριε Παντελεῆμον, ἐκπρόσωπε τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου,

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Πανοσιολογιώτατοι, Διδάσκαλοι, Ἡγούμενοι - Ἡγουμένοι καὶ Ὀσιολογιώτατοι Μοναχοὶ καὶ Μοναχαὶ τῶν ἱερῶν μονῶν τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Πατριαρχείων Ρωσίας, Ρουμανίας, τῆς μαρτυρικῆς Σερβίας καὶ τῶν Μονῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἅπαντες καὶ ἅπασαι κατ' ὄνομα,

Ἐλλογιμώτατοι κύριοι πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι,

Ἐξοχώτατοι καὶ ἐντιμώτατοι κ.κ. Βουλευταί, κύριε Νομάρχα, κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν Νομοῦ καὶ Νήσου καὶ τῶν φρουρῶν τῶν ἡμᾶς σωμάτων,

Κύριε Δήμαρχε μετὰ τῶν λοιπῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχόντων τῆς Νήσου καὶ τῆς περιφέρειας,

Ἐκλεκτὴ ὁμήγυρις,

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ὀδηγήσας τὰ βήματα ἡμῶν εἰς τὴν παλαίφατον αὐτὴν ἔπαλξιν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, τοῦ μοναδικοῦ ὀνόματος εἰς τὸν κόσμον, διὰ τοῦ ὁποίου παρέχεται ἡ σωτηρία εἰς ἀγιασμόν καὶ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος Αὐτοῦ, τοὔτέστιν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὰ προπύλαια τῆς ἀγιοβαδίστου Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ ἀγίου Νεκταρίου. Ἐν βαθείᾳ χαρᾷ καὶ συγκινήσει σᾶς καλωσορίζομεν εἰς τὰ ἀγιοτερπῆ σκηνώματα τοῦ πολιοῦχου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ τῆς ὅλης Μητροπόλεως Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας. Τὰ πέντε τμήματα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως παρέχουν κάποιαν δικαιολογίαν διὰ νὰ δοθῆ εἰς τὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν ὁ τίτλος «Πενταπόλεως» καὶ τοῦτο, διότι ἐπιθυμία ὄλων μας εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὰ διαβήματα τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ Ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὁ Πενταπόλεως ἅγιος Νεκτάριος ὁ θαυματοβρύτης.

Ἐκεῖνος λοιπὸν ὡς ἔχων κραταιὰν ἐξουσίαν καὶ ἀεὶ ζῶν ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων, αὐτὸς οὗτος σᾶς καλωσορίζει δι' ἐμοῦ, τοῦ ἀδοκίμως καὶ κατ' ἄκραν ἀνοχὴν ὀμιλοῦντος περὶ Αὐτοῦ, πεπεισμένου ὅμως ὅτι εὐρίσκεται ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ εὐφροσύνως ὑποδέχεται ἕνα ἕκαστον ἐξ ὑμῶν, τερπόμενος ἐκ βαθέων δι' αὐτὴν τὴν σύναξιν. Κατὰ τὴν διενέργειαν τῶν θαυμαστῶν ἐμφανίσεων Του εἰς ἀσθενεῖς ἀνὰ τὸν κόσμον, παρέχει τὴν θεραπείαν λέγων πάντοτε· «νὰ ἔλθετε νὰ μὲ ἐπισκεφθῆτε εἰς τὴν οἰκίαν μου, εἰς τὴν Αἶγιναν». Πολλῶ μᾶλλον θὰ ἔχη χαρὰν ἀπροσμέτρητον ἐπὶ τῇ σημερινῇ Διορθοδόξῳ Συνάξει.

Ἄς ἱκετεύσωμεν ὅπως πληρώσῃ τὰς καρδίας ὄλων ἡμῶν χαρᾶς μεγάλης, προσδεχόμενος καὶ ἱκανοποιῶν, ὡς ταχύς εἰς ἀκοήν, τὰ αἰτήματα ὄλων, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς αἰτήσεως.

Ἐπιγραμματικῶς ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τινὰς λόγους, οἱ ὅποιοι ὠδήγησαν εἰς τὴν σύγκλησιν τοῦ σημερινοῦ Μοναστικοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ προσεχοῦς Θεολογικοῦ ἀπὸ 21ης ἕως 23ης Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ.

Πρῶτον: Ἡ Παλαιὰ Χώρα. Ἠγάπησεν ὁ ἅγιος Νεκτάριος τὴν γῆν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνήγειρεν πρὸ ἐννενηκοντα δύο

ἐτῶν τὴν Ἱερὰν Μονὴν Του, τὸ 1904. Τὴν ἠγάπησεν μὲ τὴν πλουσίαν καὶ σταθερὰν ἀγάπην Του καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ τὸν ἀπέτρεψεν ἀπὸ ἄλλης ἐπιλογῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ ὡς νεώτερος, ὄραματιζόμενος ἴδρυσιν Ἱερᾶς Μονῆς, προετίμα τὴν Σκόπελον, τὴν νῆσον τῶν ἀγιορειτικῶν μετοχίων, τελικῶς ἐδέεσποσεν εἰς τὴν καρδίαν Του ἡ Παλαιὰ Χώρα, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ σήμερον ὡς ὁ νησιωτικὸς Μυστράς μὲ τὰ σαράντα περίπου μεσαιωνικὰ παρεκκλήσια καὶ τὴν ὄλην μυσταγωγίαν τῆς. Ἐκεῖ διασώζεται καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου, μὲ τὸν πέτρινον θρόνον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔδιδε τὸ ἀντίδωρον, τὴν μικρὰν αἴθουσαν, τέσσαρα ἐπὶ τέσσαρα —δίκην ἐπισκοπικοῦ μεγάρου— καὶ ὁ ναὸς ἔνθα ἐλειτούργει καὶ ὁ ὁποῖος δυστυχῶς, χάρις εἰς τὴν ἀσύδοτον, ἐπὶ πενηκονταετίαν, παράνομον δρᾶσιν ἑνὸς μοιραίου λατομείου ἔχει καταστῆ ἐτοιμόρροπος, μὴ ἀποκλειομένης καὶ τῆς καταρρεύσεώς του, ὡς προειδοποιοῦν οἱ εἰδήμονες. Ἡ τραγικὴ αὐτὴ ἀναφορὰ ἄς δώσῃ ἀφορμὴν ἀκοιμήτων φροντίδων. Στῶμεν καλῶς!

Ἡ θερμὴ ἀγάπη τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν Παλαιὰν Χώραν εἶχε καὶ βαθύτερον λόγον. Ἀπὸ τὴν γῆν αὐτὴν, πλὴν τῶν ἀφανῶν ἁγίων, ἀνεδείχθησαν τρεῖς ἅγιοι γυναῖκες· ἡ ἁγία Ἀθανασία, τὸ ἀσκητήριον τῆς ὁποίας εὐρίσκεται εἰς τὰ προαύλια τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ ἁγίου, ἡ ἁγία Θεοδώρα καὶ ἡ ἁγία Θεοπίστη αἱ Αἰγινήτισσαι, αἱ ὁποῖαι κατέφυγον εἰς Μακεδονίαν λόγῳ πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, καὶ ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἡ μυροβλῆτις Θεοδώρα, ἀνεδείχθη εἰς πολιοῦχον τῆς συμπρωτεύουσης Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ καὶ αἱ μορφαὶ τῶν λοιπῶν (ἐκ τῶν συνολικῶς ἑνδεκα Αἰγινήτων) ἁγίων τὸν προσεῖλκυσαν, ἐγοήτευσαν καὶ τελικῶς κατέστη δοῦλος, αἰχμάλωτος τῆς προσφιλοῦς εἰς Αὐτὸν ἀγιωσύνης των.

Κατὰ ταῦτα, ἐπιθυμῶν ὁ ἅγιος καὶ τὰ τέκνα Του νὰ ἀλιευθοῦν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ἁγίων καὶ πιστεύων ὅτι ὁ

ἀγιασμὸς μεταδίδεται καὶ διὰ τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔζησαν καὶ ἀνεστράφησαν οἱ ἅγιοι καὶ διὰ τῶν προσωπικῶν ἀντικειμένων των, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησαν, προσεκάλει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προσκαλῆ τὰ πνευματικά Του τέκνα εἰς τὴν ἡγιασμένην γῆν τῆς Παλαιᾶς Χώρας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδὲν κοσμικὸν κτήριον ἢ κατάστημα ἐσώθη παρὰ μόνον αἱ σαράντα Ἐκκλησίαι της, τὰς ὁποίας διέσωσεν ἡ εὐλάβεια τῶν παλαιῶν Αἰγινητῶν.

Ἴδου διατί εἴπομεν προλαβόντως ὅτι ὁ ἅγιος, αὐτὸς οὗτος προσωπικῶς, σᾶς καλωσορίζει εἰς τὴν Σύναξιν ταύτην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκθύμως βραβεύει. Καὶ ἐπαναλαμβάνω καὶ αὐθις τὸ χρέος τῶν ἐπαϊόντων· νὰ διαφυλάξουν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν Παλαιὰν Χώραν Αἰγίνης, νὰ τὴν ἀπαλλάξουν ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐκμεταλλεύσεως, ὑπογραμμίζοντες καὶ προβάλλοντες τὸν ἄφθιτον πλοῦτον τῆς ἀγιότητος αὐτῆς.

Δεύτερον: Ἀνάγκη ἱεραρχήσεως. Βεβαίως ἔχει λόγον ἰσχυρὸν μία παρατήρησις· διατί τὸ Συνέδριον τοῦτο τὸ Μοναστικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο Συνέδριον τὸ Θεολογικόν, τὰ ὁποῖα ἐκυοφοροῦντο εἰς τὰς καρδίας πολλῶν μοναχῶν καὶ πολλῶν θεολόγων ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναγνώσει τὰ πλήρη σοφίας καὶ χάριτος γράμματα τοῦ ἀγίου πρὸς τὴν ὀσίαν Ζένην μοναχὴν καὶ ἡγουμένην τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Του καὶ τὰ ἄλλα συγγράμματα, τὰ θεολογικά, τὰ ἀποστάζοντα τὸ μέλι καὶ τὸν ἔρωτα τῆς θείας σοφίας καὶ θεολογικῆς μυσταγωγίας, διατί νὰ μὴ συνέλθουν ἐνωρίτερον; Ἀναμφισβητήτως θησαυρὸς κεκρυμμένος ἀποτελεῖ θησαυρὸν «ἐν νεκροῖς ἐλεύθερον».

Ἐπρεπε ὁμως νὰ προηγηθῆ ἡ ἀνέγερσις νέου Ἱεροῦ Ναοῦ, διὰ νὰ συμπεριλαμβάνη καὶ νὰ προστατεύη τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, τὰ ὁποῖα ἐταλαιπωροῦντο ἀπὸ τὰς δυσμενεῖς καιρικὰς συνθῆκας τῆς χειμερινῆς ἐορτῆς. Ἐνθυμοῦμαι τὸν δριμύν

ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, τὸν ὁποῖον ἤσθανόμην κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς 9ης Νοεμβρίου. Ὁ μικρὸς Ναὸς περιελάμβανε ὀλίγας δεκάδας πιστῶν. Τὸ μέγα πλῆθος, χιλιάδων προσκυνητῶν, κατέκλυζε τὰ προαύλια, κατεβρέχετο πολλάκις ἀπὸ ἰσχυρὰν νεροποντὴν, παρέμενε ὅμως ἀμετακίνητον, εἰς τὸ ἔλεος τῆς θεῆς. Καὶ ἐβεβαιώθημεν ὅτι ἀντὶ πάσης θυσίας ἔπρεπε νὰ ἀνεγερθῇ ὁ νέος Ἱερός Ναός.

Ἄλλὰ καὶ ἓνας ὄραματισμὸς τοῦ ἁγίου ὑπῆρξε καθοριστικὸς διὰ τὴν τοιαύτην ἱεράρχησιν. Ἔλεγε ὁ ἅγιος· «Ὁραματίζομαι μίαν Θεολογικὴν Σχολήν, εἰς τὰς πλαγιάς τοῦ περιβόλου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ καλλιεργοῦνται τὰ θεολογικὰ γράμματα». Καὶ κατελήξαμεν εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν δύο τούτων ἔργων· ἦτοι πρῶτον ἀνέγερσιν νέου Ἱ. Ναοῦ καὶ δεύτερον εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ αὐτοῦ κτίσματος δημιουργία χώρου καταλλήλου διὰ θεολογικὰς μελέτας, βιβλιοθήκην, συνεδριακὴν αἴθουσαν κ.λπ. Ἄλλωστε, πῶς πράγματι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συγκληθῇ Συνέδριον εἰς τὰ κτήρια τῆς παλαιᾶς Ἱερᾶς Μονῆς, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικρὰ κελλάκια καὶ οὐδὲν ἕτερον;

Τοιουτοτρόπως δι' ἀγώνων πολλῶν, ἀλλὰ κυρίως δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου μας, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Πασχάλιον ἡμέραν τῆς 21ης Μαΐου 1994, ὅποτε ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀνεγερθέντος νέου Ἱεροῦ Ναοῦ. Καὶ διανοίγεται πλέον ἡ ὁδὸς ἀναζητήσεων νέων μορφῶν διακονίας, βάσει τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ ἁγίου διὰ τῶν θεολογικῶν συγγραφῶν Του προοπτικῶν καὶ ὄραματισμῶν.

Τρίτον: Ἐκδοσις ἀπάντων. Ἡ ἐπέτειος τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου μας (1846-1996) ἀπετέλεσεν ἱστορικὸν σταθμὸν. Ἡ πρόχειρος, ἀδόκιμος καὶ ἀμελέτητος ἐπανέκδοσις βιβλίων τοῦ ἁγίου μας ἐκ μέρους

ὄχι ἐκδοτικῶν ἀλλὰ ἐμπορικῶν οἰκῶν —πλήν ἐλαχίστων— κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν μετὰ πάσης σοβαρότητος καὶ θεολογικῆς σπουδῆς ἔκδοσιν τῶν ἀπάντων (ἕως ἐβδομήκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν συγγραμμάτων) τοῦ ἁγίου μας.

Ἐθεωρήθη ὅπωςδὴποτε ἐκ μέρους τῆς συσταθείσης Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἀρίστη προετοιμασία τῆς ἐκδόσεως τῶν θεολογικῶν βιβλίων τοῦ ἁγίου μας, ἡ σύγκλησις τῶν δύο τούτων Συνεδρίων.

Ἡ σημερινὴ Μοναστικὴ Σύναξις ἀπεφασίσθη διὰ τὴν μετὰ λόγου μελέτην τῶν σωζομένων μοναστικῶν διδαχῶν τοῦ ἁγίου μας καὶ τῶν ὅσα εἰς τὴν μοναστικὴν πρᾶξιν διὰ τῆς ιδρύσεως τῆς προσφιλοῦς Αὐτοῦ Μονῆς καὶ τῆς ὅλης πολιτείας Του ὡς μοναχοῦ προσέφερεν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου θὰ παρουσιασθῆ, διὰ τῶν εἰσηγήσεων εὐλαβῶν ἐπιστημόνων καὶ μοναχῶν βιουσῶν τὸ ἀγγελικὸν πολίτευμα, ἡ ἀνεκτίμητος συμβολὴ τοῦ ἁγίου μας εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ. Πέρα τούτου, τὸ φέγγος τοῦ ἐσφραγισμένου μὲ τὴν μέθεξιν τοῦ ἀκτίστου φωτὸς προσώπου Του, καταυγάζει τὰ ἄδυτα τῶν μοναστικῶν σκηνωμάτων καὶ τὰς καρδίας τῶν μοναχῶν, αἱ ὁποῖαι μυσταγωγούμεναι ὑπ' Αὐτοῦ «λούονται» ἐν φωτοφόροις μαρμαρυγαῖς. Ἴδου διατί ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἔλεγεν· «θεωρῶ τὸν μοναχὸν ἀνώτερον παντὸς ἄρχοντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐπισκόπου. Ναί! Διότι δύναται βυθιζόμενος εἰς τὸ κύριον ἔργον του νὰ θεωρῆ τὸν ἀθεώρητον καὶ φθαρτὸς ὢν νὰ ἐγγίξη τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰώνια».

Ἀνακεφαλαιῶν, ἔχομαι τῆς πίστεως ὅτι τὰ πορίσματα τοῦ Μοναστικοῦ τούτου Συνεδρίου θὰ ἀποτελέσουν χρυσοῦν θεμέλιον λίθον, ὅστις παραλλήλως πρὸς τοὺς πολυτίμους, ὡσαύτως, λίθους τῶν πορισμάτων τοῦ Θεολογικοῦ Συνεδρίου, θὰ συναπαρτίσουν τὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον θὰ προβάλη μὲ

διαύγειαν καὶ ὑπεύθυνον ἀρμοδιότητα τὴν προσφορὰν τοῦ ἁγίου ὄχι μόνον ὡς θαυματοβρύτου, ὡς λειτουργοῦ καὶ μυσταγωγοῦ, ἢ ὡς ὁμιλητοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητοῦ, διαπρεποῦς θεολόγου, κατ' ἐπιστήμην καλλιεργήσαντος πλείστους ὅσους κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ τὸν Ἑρμηνευτικὸν καὶ Ποιμαντικὸν ἕως τοῦ Δογματικοῦ, Ἠθικοῦ καὶ Ἀπολογητικοῦ. Καὶ ἡ νέα αὕτη διάστασις τῆς μορφῆς τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας θὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὸ βαθύ θεολογικὸν πρόσωπόν Του, καὶ θὰ προσελκύσῃ ἐρευνητὰς τῆς Θεολογικῆς ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν πανεπιστημιακῶν Σχολῶν, γοητεύων αὐτοὺς μὲ τὰ ταλαντιαῖα χαρίσματά Του. Ἄλλωστε γνωρίζουν οἱ ἐπαῖοντες ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς τῶν δύο Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης εὐάριθμοι νέοι ἐπιστήμονες ἐργάζονται τὴν διδακτορικὴν διατριβὴν των μὲ θέμα εἰλημμένον ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.

Καὶ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τὴν χαρὰν, ἀπὸ τῆς ὁποίας θὰ πληροῦται ὁ ἅγιος βλέπων εἰς ἐπιμελημένας ἐκδόσεις τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἔργων Του, δεδομένου ὅτι ὡσάκις ἐκυκλοφορεῖτο, ἔτι ἐν ζωῇ εὕρισκομένου, κάποιο βιβλίον Του, ἔχαιρε χαρὰν μεγάλην καὶ ἐξεφράζετο ἐνθουσιωδῶς, προφορικῶς καὶ γραπτῶς, ὡς παιδίον, σκιρτῶν καὶ ἀγαλλόμενος. Μεγάλη τιμὴ καὶ ὑψίστη εὐλογία νὰ συνεργήσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν χαρὰν αὐτὴν τοῦ ἁγίου μας.

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας, Κύριε Κύριε Παντελεῆμον, ἐκπρόσωπε τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου,

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Πανοσιολογιώτατοι, Διδάσκαλοι, Ἠγούμενοι - Ἠγουμένοι καὶ Ὁσιολογιώτατοι Μοναχοὶ καὶ Μοναχαὶ τῶν Ἱερῶν

Μονῶν τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Πατριαρχείων Ρωσίας, Ρουμανίας, τῆς μαρτυρικῆς Σερβίας καὶ τῶν Μονῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἅπαντες καὶ ἅπασαι κατ' ὄνομα,

Ἐλλογιμώτατοι κύριοι πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι,

Ἐξοχώτατοι καὶ ἐντιμώτατοι κ.κ. Βουλευταί, κύριε Νομάρχᾳ, κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν κρατικῶν καὶ πολιτικῶν ἐξουσιῶν τοῦ στρατεύματος καὶ τῶν φρουρούντων ἡμᾶς σωμάτων,

Κύριε Δήμαρχε, μετὰ τῶν λοιπῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχόντων τῆς νήσου καὶ τῆς ὅλης περιφερείας, Θεοφιλῆς καὶ φιλομόναχος Σύναξις,

Κατακλείων τὰς γραμμὰς ταύτας μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν, πολλὰς εὐχαριστίας καὶ ἄπειρον εὐγνωμοσύνην (καὶ ἐκ μέρους τῆς ὀσιωτάτης ἡγουμένης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Νεκταρίου, Εἰρήνης μοναχῆς) πρὸς ἅπαντας καὶ ἅπασας, εἰσηγητὰς καὶ εἰσηγητρίας, ὀσιολογιωτάτας ἡγουμένας καὶ μοναχάς, ἔλλογιμωτάτους κυρίους καθηγητὰς Πανεπιστημίου καὶ λοιποὺς ἐπιστήμονας, οἱ ὅποιοι ἀπεδέχθησαν μετὰ συγκινητικῆς προθυμίας τὴν ἀνάληψιν τῶν κόπων τῆς εἰσηγήσεως καὶ τοῦ ταξιδίου, παρακαλῶ τὸν Σεβασμιώτατον ἐκπρόσωπον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἀγαπητὸν ἀδελφὸν Μητροπολίτην Βεροίας καὶ Ναούσης κ.κ. Παντελεήμονα, νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ κηρύξῃ τὴν ἔναρξιν τοῦ Συνεδρίου.

**2. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας,
Ναούσης καὶ Καμπανίας κ.κ. Παντελεήμονος,
ἐκπροσώπου τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου**

Αἱ πρὸ ἐβδομάδος ἀρξάμεναι ἐκδηλώσεις πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν ἐσχάτοις χρόνοις χάριτι καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ παναγίου Θεοῦ ἀναφανέντος ἁγίου Νεκταρίου, τοῦ νέου πολυφώτου ἀστέρος τοῦ νοητοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας, συνεχίζονται σήμερον διὰ τοῦ μοναχικοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον ὀργανώνεται τῇ ἐμπνευσμένη πρωτοβουλία τοῦ χριστομιμήτως ποιμαίνοντος τὴν θεοστήρικτον καὶ ἁγιοφρούρητον Ἐκκλησίαν ταύτην Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ.κ. Ἱεροθέου. Δὲν ἦτο ἄλλωστε δυνατὸν νὰ συμπεριλάβη κανεῖς εἰς μίαν μόνην ἐκδήλωσιν τὸ πολύπλευρον ἔργον τοῦ τιμωμένου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας. Δὲν ἦτο ἐφικτὸν νὰ ἐπαινέση κανεῖς συγχρόνως τὸν ἐπιφανῆ θεολόγον, τὸν ζηλωτὴν ἀρχιερέα, τὸν στοργικὸν παιδαγωγόν, τὸν ταπεινόφρονα καὶ σιωπηλὸν ἀσκητὴν, τὸν ἐμπνευσμένον καθοδηγητὴν τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ εἰς τὴν νῆσον τῆς Αἰγίνης.

Ἐχων τὸ ἐξαίρετον καὶ μοναδικὸν προνόμιον νὰ ἐκπροσωπῶ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκδήλωσιν τιμῆς πρὸς τὸν ἅγιον τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν σεπτὸν Προκαθήμενον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον, μεταφέρω πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας ταύτης τὰ αἰσθήματα τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης του καὶ τὸν διαβεβαιῶ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, μὲ τὸ ὁποῖον παρακολουθεῖ ὁ Παναγιώτατος ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας τὰς ἐορτα-

στικὰς ἐκδηλώσεις πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου· μεταφέρω δὲ καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς συμμετέχοντας εἰς τὸ παρὸν συνέδριον τὰς πατριαρχικὰς Αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας πρὸς ἐπίτευξιν τῶν στόχων τοῦ συνεδρίου καὶ πρὸς ὠφέλειαν «τῶν ἐν ἀγνεΐᾳ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ» διαγουσῶν μοναχῶν, ὑπὲρ τῶν ὁποίων πολλὰ ἐμόχθησεν ὁ τιμώμενος ἱεράρχης.

Λάτρης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐφόρου καὶ προστάτιδος τῶν μοναζόντων, ἐφλέγετο ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς μοναστικῆς πολιτείας. «Τί ἀληθῶς τῆς μοναχικῆς πολιτείας τιμιώτερον ἢ τί λαμπρότερον;», ἔλεγεν ὁ ἅγιος καὶ προσέθετεν· «ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὁμολογῶ τὴν ἐμὴν πεποίθησιν, ἧς ἔνεκα θεωρῶ τὸν ἀσκητὴν ὑπέρτερον τοῦ Ἀρχιερέως». Ἐὰν ὁ Μέγας Βασίλειος εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τοῦ γυναικείου κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ, ὁ ὁποῖος προσέφερεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ αἰῶνας ὀσίας γυναικας, ἐργάτιδας τῆς ἀρετῆς καὶ ἀφοσιωμένας θεραπαινίδας «εἰς τὰς ἀναγκαΐας χρείας» (Τίτ. γ', 14) τοῦ συνανθρώπου, ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἀνεδείχθη στυλοβάτης του κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Διὰ τοῦτο καὶ δικαίως τὸ παρὸν συνέδριον ἔχει ὡς θέμα τὴν σχέσιν τοῦ τιμωμένου ἁγίου μὲ τὸν γυναικεῖον μοναχισμόν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδεῶν τῆς Δύσεως, ὁ μοναχισμὸς φαίνεται ὅτι σβύνει καὶ τὸ ἐπὶ αἰῶνας ἰσχυρὸν προπύργιον του, τὸ ἀγιώνυμον Ὅρος, ἐρημώνεται προοδευτικά. Στόχος καὶ ἐπιδίωξις του εἶναι νὰ καταστῇ ὁ μοναχισμὸς καὶ πάλιν «φάρος πνευματικὸς καὶ ὁδηγὸς φρονήσεως καὶ σωφροσύνης», νὰ βοηθήσῃ εὐλαβεῖς ὑπάρξεις νὰ ἀφιερωθοῦν ἀπρόσκοπτα καὶ ὀλοκληρωτικὰ εἰς τὸν Νυμφίον τῆς ψυχῆς των κατὰ τὰς ὑποδείξεις καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων. Ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρῃ εἰς τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι τὸν πλησιάζουν,

—ὅπως ἄλλοτε αἱ μυροφόροι τὸν Ἰησοῦν—, ἓνα κῆπον, ὅπως ἐκεῖνον τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθαίας Ἰωσήφ, διὰ νὰ συναντοῦν εἰς αὐτὸν μακρὰν τῶν κοσμικῶν θορύβων τὸν ἡγαπημένον διδάσκαλόν των, τὸν ἀναστάντα Κύριον τῆς δόξης, καὶ νὰ ἀτενίζουν κεκαθαρμένοι διὰ τῶν ἀσκητικῶν πόνων τὸ ἀπαστράπτον φῶς τῆς Θεότητος, προγευόμεναι τῆς μακαριότητος τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου ὅτι «μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται» (Ματθ. ε', 8).

Ἡ ἐπιλογή τῆς Αἰγίνης δὲν εἶναι τυχαία. Εἰς τὸν τόπον αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐτιμᾶτο ὁ θεὸς τοῦ φωτός, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Πενταπόλεως Νεκτᾶριος ἀφιεροῖ τὸ καθολικὸν τῆς ἰδρυομένης Μονῆς εἰς τὴν τρισήλιον καὶ φωταυγῆ Θεότητα, τὴν παναγίαν καὶ προσκυνητὴν Τριάδα. Εἰς τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἴσταται μέχρι τῆς σήμερον ὁ ναὸς τῆς Παλλάδος καὶ παρθένου θεᾶς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἰδρύει νέον ἱερόν Παρθενῶνα. Εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότερον νομισματοκοπεῖον τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐγκαθιστᾷ μοναχάς, αἱ ὁποῖαι —ὅπως ὁ ἔμπορος τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς (Ματθ. ιγ', 45)— ἐπώλησαν τὰ πάντα, διὰ νὰ ἀποκτήσουν ὄχι τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τοῦ παρόντος κόσμου, ἀλλὰ τὸν πολῦτιμον μαργαρίτην τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καὶ ὁ σπόρος τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔσπειρεν εἰς τὴν νῆσον αὐτὴν ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, ἀπέφερε «καρπὸν ἑκατονταπλασίονα» (Λουκ. η', 8), ὅπως ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, «ὃ μικρότερον μὲν ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῆ [...] γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ» (Ματθ. ιγ', 32).

Μὲ τὴν βοήθειαν ὀλίγων προσώπων καὶ ἐλαχίστων μέσων

ἤρχισεν ὁ ἅγιος Νεκτάριος τὴν προσπάθειάν του εἰς τὴν Αἴγιναν. Καὶ ὡς καλὸς γεωργὸς ἐκοπίασε διὰ τὸ γεώργιον τῆς Μονῆς του. Τὸ ἐκαλλιέργησε διὰ τῶν νουθεσιῶν καὶ τοῦ παραδείγματός του, τὸ ἐπότισε διὰ τοῦ τιμίου ἰδρώτος τῶν προσωπικῶν του ἀγώνων καὶ τῶν δακρύων τῆς καθαρᾶς προσευχῆς του, ἀπεμάκρυνε τὰ ζιζάνια διὰ τῆς ἐμμοῆς του εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ ζωὴν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἀπολαμβάνομεν σήμερον πάντες. Τὸ δένδρον τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐφύτευσεν ὁ ἅγιος εἰς τὴν νῆσον τῆς Αἰγίνης, ἀπλώνει τοὺς κλάδους του καὶ καλύπτει ὅλην τὴν νῆσον. Εἰς τοὺς κλάδους αὐτοὺς εὐρίσκουν καταφύγιον τὰ «πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ», αἱ μοναχαί, αἱ ὁποῖαι δὲν μεριμνοῦν «τί φάγωσιν ἢ τί πίωσιν», διότι «ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος τρέφει» αὐτάς (Ματθ. 5', 31 καὶ 26).

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῇ διαφορετικὰ ἢ πληθὺς τῶν γυναικείων Μονῶν τῆς Αἰγίνης, αἱ ὁποῖαι τὴν ἀνέδειξαν ἰσοστάσιον τοῦ Ἁγίου Ὁρους διὰ τὸν γυναικεῖον μοναχισμόν, εἰ μὴ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου τόσον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς του, πολλῶ δὲ μᾶλλον μετὰ τὴν κοίμησίν του;

Ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος πλῆθος ταλάντων καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸ τάλαντον νὰ ἀναδειχθῇ πατὴρ καὶ προστάτης τῶν μοναζουσῶν. Ἀγωνιζόμενος ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ἐκαλλιέργησεν ἅπαντα ἀνεξαιρέτως φιλέργως καὶ φιλοπόνως· ἐν ὅμως τάλαντον καὶ δῶρον τοῦ Θεοῦ συνεχίζει νὰ τὸ καλλιεργῇ ὁ ἅγιος ζῶν καὶ εὐφραινόμενος «εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου» του (Ματθ. κε', 21)· εἶναι καὶ παραμένει ἄρωγός καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς ἱερᾶς Μάνδρας του καὶ τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ, θερμὸς πρεσβευτὴς εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἀποβῇ ὁ μοναχισμὸς ὅπως τὸν ὠραματίζετο, «φάρος, δηλαδή, πνευματικὸς καὶ ὁδηγὸς φρονήσεως καὶ σωφροσύνης».

Εἰς τὴν ἀρτιωτέραν γνῶσιν καὶ κατανόησιν τῆς προσφορᾶς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὸν γυναικεῖον μοναχισμόν ἐλπίζομεν ὅτι θὰ συμβάλῃ τὸ ἀρχόμενον σήμερον συνέδριον.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προσθέσω καὶ τὰς ἐμὰς ταπεινὰς εὐχὰς εἰς τὰς πατριαρχικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μας, ὁ ὁποῖος εὐχεται ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ τὴν εὐόδωσιν καὶ ἐπιτυχίαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ καὶ δόξαν τοῦ «ἐν ἐσχάτοις καιροῖς λαμπρῶς ἀγίασαντος» αὐτὸν Θεοῦ.

3. Τοῦ ὁσιολογιωτάτου π. Θεολόγου Σιμωνοπετρίτου, ἐκπροσώπου τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Σεβασμιώτατε ἐκπρόσωπε τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου ἁγίε Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας κ.κ. Παντελεῆμον,

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Σεβαστοὶ πατέρες,

Ὅσιώταται ἀδελφαί,

Κύριε Δήμαρχε τῆς νήσου Αἰγίνης καὶ λοιποὶ ἐκπρόσωποι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν Ἀρχῶν,

Σεβασμιώτατε ἅγιε Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἑρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας κ.κ. Ἱερόθεε,

Ἐχων τὴν τιμὴν νὰ ἐκπροσωπῶ τὴν Ἱ. Κοινότητα τῶν εἴκοσιν Ἱερῶν Βασιλικῶν Σταυροπηγιακῶν καὶ Πατριαρχικῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μεταφέρω τὸ θερμὸν χαιρετιστήριον αὐτῆς μήνυμα, καθὼς καὶ πάντων τῶν Ἀγιορειτῶν Πατέρων, πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ παρόντος Διορθοδόξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου, ὡς καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τὸν ἐμπνευσμένον Μητροπολίτην τῆς θεοσώστου ταύτης Ἐπαρχίας Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ.κ. Ἱερόθεον, ἀντάξιον διαδόχον καὶ συνεχιστὴν τῆς πνευματικῆς παραδόσεως, ἣν κατέλιπεν ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως ἅγιος Νεκτάριος ὁ θαυματουργός, ὁ ἐν Αἰγίνῃ, διὰ τὴν θεοτερπῆ καὶ ἀγιόφιλον αὐτοῦ πρωτοβουλίαν, ὅπως προβάλη τὴν μεγάλην μορφήν καὶ τὸ πολὺπλευρον ἔργον τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας.

Ὁ ἀγιορειτικὸς κόσμος αἰσθάνεται πηγαίαν καὶ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις εὐκλεῆ καὶ φιλομόναχον θαυματουργὸν Ἱεράρχην, ὅστις δικαίως θεωρεῖται ὡς πρωτεργάτης

τῆς ἀνθήσεως τοῦ Ὁρθοδόξου μοναχισμοῦ εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ μάλιστα τοῦ γυναικείου, εἰς μίαν κρίσιμον ἐποχὴν. Ἀναμφισβητήτως ὁ ἅγιός μας ἦτο ἐραστής τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ δι' αὐτὸ ἀνεζήτηει εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἁγίους μοναχούς, ὀσιωθέντας ἐν τῇ ἀσκήσει, διὰ νὰ μάθῃ κάτι ἀπὸ τὰς πνευματικὰς ἐμπειρίας των.

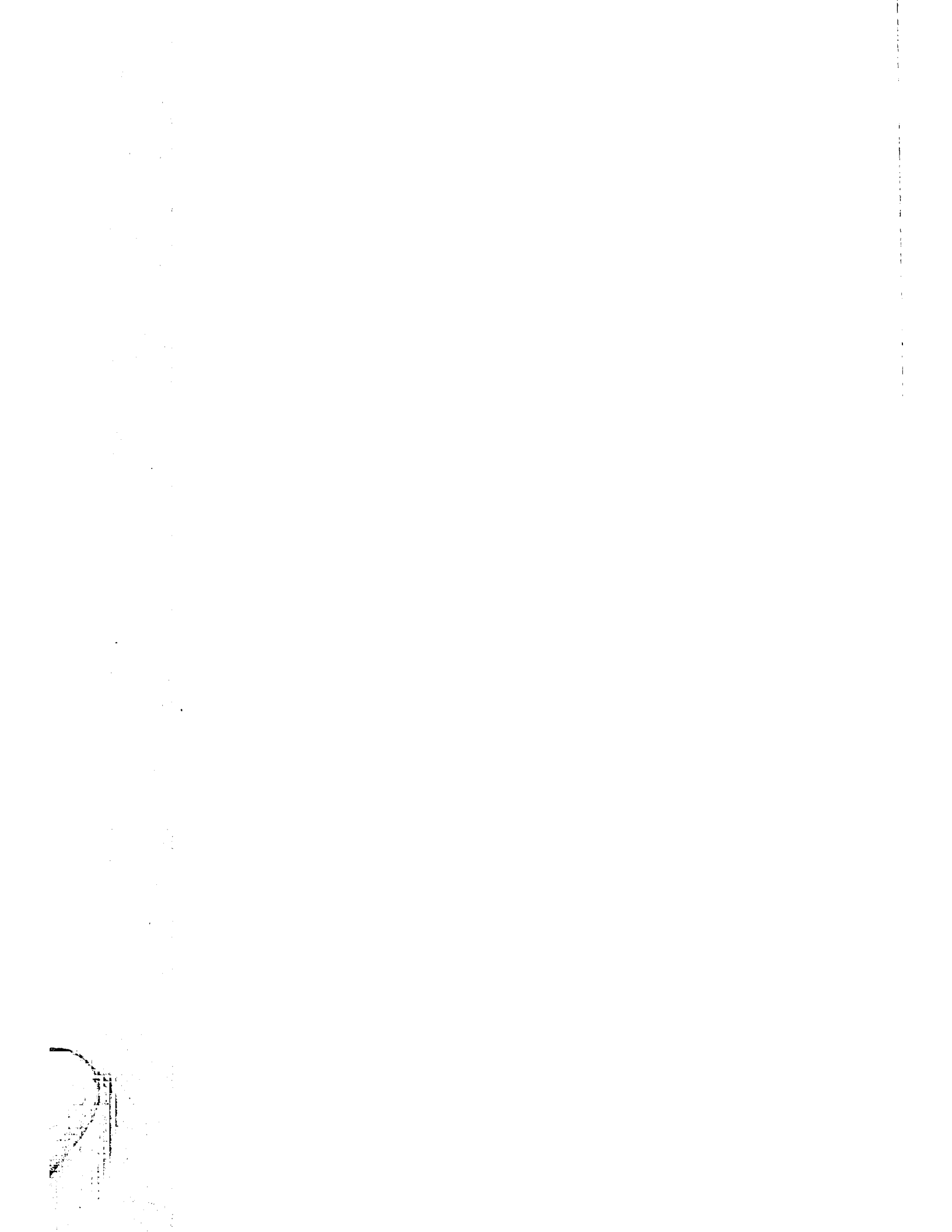
Ὡς Ἄγιορείτης, ἐπιθυμῶ νὰ παρουσιάσω μίαν εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ ἁγίου μας, εἰλημμένην ἐξ ἑνὸς μικροῦ κειμένου, θερμοῦ συστατηρίου γράμματος τῆς Ἱ. Κοινότητος Ἁγίου Ὄρους πρὸς τὰς εἴκοσιν Ἱερὰς Μονάς, ἀναφερομένου εἰς τὸ προσκύνημα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὑπὲρ τοὺς δύο μῆνας, τὸ θέρος τοῦ 1898. Συνίστα, λοιπόν, τὸ γράμμα τὸν ἅγιον Πενταπόλεως ὡς ἕνα «τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων καὶ διαπρεπῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἱεραρχῶν, γνωστὸν ἔκ τε τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων θεολογικῶν καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν Αὐτοῦ συγγραφῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τοῦ ἀγνοῦ καὶ διακαοῦς Αὐτοῦ πόθου πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἐποικοδόμησιν τῶν πιστῶν, ἀόκνως, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐδοκίμως, ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν εἰς τοῦτο ἐργαζόμενον...». Καὶ ἡ Ἱ. Κοινότης κατέληγε εἰς τὸ ἐν λόγῳ γράμμα της· «Ἐν τέλει ἀξιοῦμεν ἀδελφικῶς ὅπως ἡ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην μονὴν διευκόλυνσις, γίνεται δι' ἑνὸς τῶν προϊσταμένων τῶν ἱερῶν μονῶν» [βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὄσιος Νεκτᾶριος, σσ. 52-53]. Γράμμα ἐξαιρετικῶς τιμητικὸν καὶ σπανιώτατον, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει τὸν μέγιστον σεβασμὸν ποὺ ἀπελάμβανε τότε ὁ σεμνότατος Ἱεράρχης ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Ἐν κατακλειδί, ὀλοκαρδίως διατυπώνεται ἡ διάπυρος εὐχὴ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπως ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος, πρεσβείαις τῆς κυρίας Θεοτόκου, Ἐφόρου καὶ Προστάτιδος τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους, τοῦ ὀσίου καὶ θεοφόρου

Πατὴρ ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀθῶν διαλαμπάντων ὁσίων, φωτίσῃ ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου, ὥστε τὰ συμπεράσματα καὶ τὰ πορίσματα τὰ ὁποῖα θὰ προκύψουν ἀπὸ τὰς εἰσηγήσεις, νὰ βοηθήσουν τοὺς θεοφιλεῖς σκοποὺς τοῦ παρόντος Συνεδρίου, διὰ τὴν καθόλου προαγωγὴν τοῦ Ὁρθοδόξου γυναικείου μοναχισμοῦ, διὰ νὰ διδάσκῃ, φωτίζῃ καὶ ἀγιάζῃ μὲ τὴν ἁγίαν ζωὴν τῶν μοναζουσῶν τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀδελφοὺς μας.

Γ'

Χαιρετισμοὶ

1. Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιῶς κ.κ. Καλλινίκου

Μὲ χαρὰν καὶ συγκίνησιν εὐρίσκομαι τὴν στιγμή αὐτή, κατόπιν τῆς προσκλήσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης, ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ, στὴν σύναξιν αὐτήν, στὸ συνέδριο αὐτὸ τῶν μοναζουσῶν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.

Τὸ μυαλό μου πηγαίνει μερικὰ χρόνια πίσω, ὅταν τότε, στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐκείνη περίοδο ποὺ κακῶς –κάκιστα– ἔχει παρεξηγηθῆ, ὑπῆρξε σοβαρὸς προβληματισμὸς διὰ τὴν πρόοδον τοῦ μοναχισμοῦ. Τότε, συνεκλήθησαν ἀρκετὰ μοναστικά συνέδρια. Ἦμουν μέλος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ μοναχισμοῦ καὶ εἶχα λάβει μέρος καὶ ἐνθυμοῦμαι μὲ συγκίνησιν τὴν τότε ἀτμόσφαιρα, τὶς τότε συνεδριάσεις, οἱ ὁποῖες προσέφεραν ἀρκετὴν ὠφέλειαν καὶ καρποφορίαν.

Πιστεύω πολὺ στὸν μοναχισμό. Πιστεύω ἀκραδάντως ὅτι εἶναι ἡ σπονδυλικὴ στήλη τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησία ποὺ δὲν ἔχει μοναχισμόν μὲ ἄνθησιν, φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἔχει ἄνθησιν στὴν πορεία της. Ἐδῶ, ἐμεῖς οἱ Ἑλλαδικοὶ –εὐτυχῶς– ἔχομεν γυναικεῖον μοναχισμόν ποὺ παρουσιάζει ἄνθησιν. Ἀνδρικό μοναχισμό μὲ ἄνθησιν ἔχομεν; Εἶναι ἓνα ἐρώτημα. Ὡστόσο, ἐὰν σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ὁ μοναχισμὸς ἀποτελεῖ τὴν τελειότεραν ἔκφρασιν τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος, ἀντιλαμβάνεται πῶς ἔχομεν ἀνάγκην μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν, ἔχομεν ἀνάγκην μοναστηρίων μὲ πνευματικὴ ζωὴ ἀνεπτυγμένη. Ἐχομεν ἀνάγκην μοναχῶν –ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν– ποὺ ζοῦν τὸν Θεὸν καὶ εἶναι πρεσβευταὶ πρὸς τὸν Θεὸν γιὰ τὸν ὑπόλοιπον

λαὸν τοῦ Θεοῦ. Βέβαια, μοναχὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἀπλῶς περιβληθῆ τὸ σχῆμα· πρέπει νὰ ζῆ ἔντονη πνευματικὴ ζωὴ. Καὶ θὰ ἔλεγα ὅτι ἐὰν δὲν ὑπάρχη σωστὴ ἀπόλαυσις τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου στὴν ζωὴ κάθε μοναχοῦ, τότε ἔχει λανθασμένην τὴν πορείαν.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, τὸν ὁποῖον ὅλοι τιμοῦμε καὶ ἔχει τὴν μεγάλη εὐεργεσία νὰ ἔχη ἐδῶ μεγάλον καὶ κραταιὸν προστάτην ἢ νῆσος Αἴγινα, ἦταν τὸ ὑπόδειγμα τῆς πνευματικότητος. Εἶναι —εἶπα— ἀπόλαυσις τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλὰ γιὰ νὰ ζῆ κανεὶς τὸν Ἰησοῦν, πρέπει νὰ ἔχη πραγματικὴν ἀποταγὴν ἀπὸ ἄλλα πράγματα. «Πᾶς ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής» (Λουκ. ιδ', 33). Καὶ δικὰ μας εἶναι ὁ ἐγωϊσμὸς μας, τὰ θελήματά μας ποὺ τὰ κουβαλᾶμε κοντά, ἔχοντες καὶ τὸ ράσο στοὺς ὤμους μας. Καὶ ἀνάγκη πάντοτε ἢ πνευματικότης αὐτῆ, ποὺ καθιστᾷ τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου ζωντανὴ καὶ ὁρατὴ καὶ αἰσθητὴ στὶς ψυχές μας, αὐτὴ πραγματικῶς νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ ὅλους μας· διότι μοναχοὶ δὲν εἶναι μονάχα ὅσοι εἶναι ἀπλοὶ μοναχοί· καὶ ἐμεῖς οἱ Ἀρχιερεῖς εἴμεθα μοναχοὶ καὶ πρέπει νὰ ζοῦμε μὲ τὸ γνήσιο μοναστικὸ πνεῦμα.

Εὐχὴ μου δὲ ταπεινὴ εἶναι τὰ πορίσματα τοῦ Συνεδρίου, ποὺ πιστεύω ὅτι θὰ εἶναι πάρα πολὺ καλά, νὰ τὰ ἀκούσωμε καὶ ἐμεῖς οἱ Ἀρχιερεῖς, ὥστε ὅλοι νὰ συμβάλωμε στὴν πρόοδο τοῦ μοναχισμοῦ μας.

Χαιρετίζω μὲ εὐλάβειαν τὸ παρὸν Συνέδριον. Εὐχαριστῶ τὸν ἅγιον Ὑδρας διὰ τὴν πρόσκλησίν του. Εὐχομαι νὰ πετύχη ἀπόλυτα, νὰ δώσῃ καρποφορίαν, νὰ δώσῃ ὠθησιν γιὰ πνευματικότερη ζωὴ, —οὐσιαστικὰ πνευματικότερη ζωὴ καὶ ὄχι ἀπλῶς γιὰ μίαν τυπικὴν ἄσκησιν καθηκόντων—, γιὰ μίαν ζωὴν ἢ ὁποῖα θὰ ἀποπνέῃ ἄρωμα ἀγιότητος· καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος νὰ σκέπη τὸν μοναχισμὸν μας, ποὺ ἐκεῖνος τόσο

τὸν ἔχει ἀγαπήσει, καὶ νὰ πρεσβεύη πρὸς τὸν Κύριον, ὥστε ὅλοι μας νὰ ἀναπτύσσωμε αὐτὴν τὴν πνευματικὴν ζωὴν, γιὰ νὰ παρουσιάζωμε ὄντως εὐαρέσκειαν ἐνώπιόν Του.

Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸ Συνέδριό σας καὶ νὰ δώσῃ πολλὴν καρποφορίαν καὶ νὰ εὐλογήσῃ ὅλες τὶς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις ποὺ διοργανῶναι ὁ ἅγιος Ὑδρας, ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλομόναχος Ἀρχιερεὺς· εἴμεθα ἀπὸ λαϊκοὶ γνωστοί· εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλομόναχος Ἀρχιερεὺς! Ὅλους μᾶς ξεπερνάει. Εἶναι πρὸς τιμὴν του ὅλες αὐτὲς οἱ ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερος περιβάλλει τὸν μοναχισμὸν τὸν γυναικεῖον καὶ γενικώτερα τὸν μοναχισμὸν.

Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογῇ τὸ Συνέδριον· εὐχομαι καλὴν ἐπιτυχίαν!

2. Τοῦ ἀξιοτίμου Δημάρχου Αἰγίνης κ. Τρύφωνος Γκότση

Σεβασμιώτατοι, ἅγιοι Πατέρες, ὀσιώτατες Μοναχές,

Καλωσορίζουμε τοὺς ἐκλεκτοὺς Συνέδρους στὸν ἱστορικό καὶ εὐλογημένο αὐτὸ τόπο, τὸ νησὶ πού προστάτη του ἔχει τὸν ἅγιο Νεκτάριο, τὴν Αἶγινα, ἡ ὁποία αὐτὲς τὶς μέρες —Ἐκκλησία καὶ λαὸς— μὲ ἰδιαίτερη λαμπρότητα καὶ ἐπισημότητα γιορτάζει τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του.

Ἡ σημερινὴ θεματολογία τοῦ Συνεδρίου εἶναι ὁ μοναχισμὸς. Πράγματι, εἶναι μιὰ σημαντικὴ ἐπιλογή, εἶναι μιὰ τολμηρὴ καὶ δύσκολη ἀπόφαση γι' αὐτοὺς πού θὰ ἀκολουθήσουν αὐτὸ τὸ δρόμο. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ μοναχισμοῦ ἐγκαταλείπει ὀριστικὰ τὴν κοσμικὴ ζωὴ, μὲ τὰ ὀφέλη καὶ ἀγαθὰ πού αὐτὴ παρέχει, γιατί δὲν τὸν ἐκφράζουν πλέον. Ἔχει, ὅμως, ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ του στὸν Θεό, μὲ τὰ ὀφέλη καὶ τὰ ἀγαθὰ πού προσφέρει ὁ ἴδιος, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πρόσκαιρα, ἀλλὰ αἰώνια.

Φωτεινὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση, ἀλλὰ καὶ πρὸς μελέτη, εἶναι ἡ μοναχικὴ ζωὴ τοῦ ἁγίου μας, τοῦ ἁγίου τῆς νήσου αὐτῆς, τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Καὶ πιστεύω, ὅτι σκοπὸς καὶ στόχος αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου εἶναι αὐτὴ ἡ μελέτη.

Εὐχομαὶ νὰ ἔχετε καλὴ διαμονή, ὁ ἅγιός μας νὰ σᾶς δίνει δύναμη, κουράγιο, υγεία, νὰ σᾶς εὐλογεῖ νὰ συνεχίσετε τὸν δύσκολο δρόμο πού ἔχετε ἀναλάβει, νὰ ἔχετε ἐπιτυχία στὸ Συνέδριο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πιστεύω καὶ εἶμαι σίγουρος ὅτι θὰ ἐξαχθοῦν χρήσιμα καὶ πολύτιμα συμπεράσματα γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ μέλλον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Θὰ ἦταν, ὅμως, παράλειψη τελειώνοντας νὰ μὴν εὐχαρι-

στήσω καὶ νὰ μὴν συγχαρῶ τὸν Μητροπολίτη μας, τὸν Ποιμενάρχη μας, τὸν δραστήριο καὶ ἀκούραστο Γέροντα, τὸν κ.κ. Ἱερόθεο, ὁ ὁποῖος ὀργάνωσε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο —καὶ ἄριστα μπορῶ νὰ πῶ— τὶς λατρευτικὲς, θρησκευτικὲς καὶ ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὰ 150 χρόνια τοῦ ἁγίου μας.

Εὐχόμαι στὸν ἅγιο Νεκτάριο νὰ τοῦ δίνει ὑγεία, δύναμη, πολλὰ χρόνια ἀκόμα, γιὰ νὰ τὸν ἔχουμε κοντά μας καὶ νὰ μᾶς καθοδηγεῖ.

3. Τῆς ἐριτίμου κ. Μαρίας Μαχαίρα, βουλευτοῦ-ἐκπροσώπου τῆς Πολιτικῆς Ἀνοιξέως

Σεβασμιώτατοι Πατέρες, σεβαστοὶ μοναχοὶ καὶ μοναχές,
σύνεδροι τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ Συνεδρίου,

Κύριοι Δήμαρχοι, Κυρίες καὶ Κύριοι,

Εἶμαι καὶ προσωπικὰ καλεσμένη σας, σὰν βουλευτῆς τοῦ Πειραιᾶ καὶ τῶν Νήσων, ἀλλὰ καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Πολιτικῆς Ἀνοιξῆς κ. Ἀντώνης Σαμαρᾶς μοῦ ζήτησε νὰ τὸν ἐκπροσωπήσω καὶ νὰ σᾶς μεταφέρω τὸν χαιρετισμὸ του καὶ τὶς εὐχές του γιὰ ἐπιτυχία τοῦ Συνεδρίου σας.

Στὶς ταραγμένες ἡμέρες ποὺ περνᾶ ὁ σύγχρονος κόσμος, ὅπου ὅλες οἱ ἀξίες ἀμφισβητοῦνται καὶ κλονίζονται, ὁ μοναχισμὸς, ἀκλόνητος βράχος τῆς Ὁρθοδοξίας, εἶναι μιὰ ὄαση, μιὰ δροσερὴ πηγὴ, στὰ νάματα τῆς ὁποίας ἀναβαπτίζομαστε ἐμεῖς οἱ κοσμικοί, γιὰ νὰ τονώσουμε τὴν ψυχὴ μας καὶ ν' ἀποκτοῦμε νέα δύναμη.

Στὸν δύσκολο ἀλλὰ καὶ ἀξιοζήλευτο ρόλο τοῦ μοναχοῦ ἔδωσε νέα διάσταση ὁ ἅγιος Νεκτάριος. Ἔδωσε ὠθηση στὸν γυναικεῖο μοναχισμὸ, πρόσθεσε νόημα στὴν ἰδέα τῆς αὐταπάρνησης, προσφέροντας ὄχι μόνο στὸν Παντοκράτορα, ἀλλὰ καὶ στὸν ἄνθρωπο, ἄδολη ἀγάπη, ἰατρικὴ φροντίδα καὶ ἀμέριστη συμπαράσταση. Τοῦ ὀφείλουμε, λοιπόν, νὰ τιμᾶμε τὴ μνήμη του καὶ νὰ μελετᾶμε τὸ ἔργο του, μεταφέροντάς το στοὺς αἰῶνες.

Καὶ σεῖς, σεβαστὲς ἀδελφές, ἀκολουθήσατε ἓνα δύσκολο δρόμο καὶ κρατᾶτε τὸ μετερίζι τῆς ὀρθόδοξης πίστεως μας· τῆς πίστεως αὐτῆς ποὺ βάλλεται αὐτὴ τὴν ὥρα ἀπὸ παντοῦ καὶ ποὺ ἔχουμε ὑποχρέωση ὅλοι νὰ στηρίξουμε, μὲ ὅλες μας τὶς

δυνάμεις. Σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων γιὰ τὶς προσπάθειές σας καὶ εὐχομαι καλὴ ἐπιτυχία στὸ Συνέδριό σας, ἀλλὰ καὶ στὸ δύσκολο ἔργο σας.

4. Τῆς Προέδρου τῆς ἐν Μόσχᾳ Κοινότητος Εὐσπλαγχνίας ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κροστάνδης

«Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴ Ρωσία»

Σεβασμιώτατοι ἀρχιερεῖς, πατέρες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ
ἀδελφές ἐν Χριστῷ,

Ἔχουμε ἔλθει στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ Ρωσία. Εἶμαι πρόεδρος καὶ ἐκπρόσωπος τῆς κοινότητος τῆς Εὐσπλαγχνίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τῆς Κροστάνδης. Τὰ μέλη τῆς κοινότητος βοηθοῦν στὸ ὀγκολογικὸ κέντρο τῆς Μόσχας τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν καρκῖνο. Βλέπουμε ὅτι ὁ Κύριος ἐπιστηρίζει ὅλους αὐτούς, ποὺ ἔχουν τὴν ἐλπίδα τους στὸ Θεό.

Πληροφορηθήκαμε ἐδῶ καὶ μέρες ὅτι θὰ ἔχετε τὴν 150ετηρίδα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἀλλὰ δὲν ξέραμε πότε θὰ γίνῃ. Καὶ γιὰ μᾶς εἶναι εὐλογία Θεοῦ ὅτι χωρὶς νὰ ξέρουμε ἀπὸ προηγουμένως, βρεθήκαμε στὸ Συνέδριο αὐτό, γιὰ νὰ ἀπολαύσουμε τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δόξα τοῦ ἁγίου Του μὲ ὅσα ἀκοῦμε στὸ Συνέδριο. Κάνοντας προσκύνημα τῶν εὐλογημένων τόπων τῆς Ἑλλάδος, παίρνουμε μέρος στὴ γιορτῇ.

Στὴ Ρωσία, ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἔγινε γνωστὸς μὲ τὴν κυκλοφορία τῆς μεταφράσεως ἑνὸς βιβλίου τοῦ Μανώλη Μελινοῦ, Μίλησα μὲ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Καταλάβαμε ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες τοῦ βίου του, ὅτι εἶχε τὴ δική του πνευματικὴ πορεία, ἑνὸς ἐκλεκτοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Βοηθούμενος ἀπὸ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, βοήθησε τὰ πλήθη τῶν θλιβομένων καὶ τῶν ἐχόντων ἀνάγκες. Στὴν ἱστορία τῆς Ρωσίας, τῆς ἴδιας περίπου ἐποχῆς, εἶναι γνωστοὶ ἐπίσης ἅγιοι, οἱ δοξάζοντες

τόν Θεό μέ τή ζωή τῆς ἀγιότητας καί τὰ μεγάλα θαύματα, ὅπως οἱ ἐξῆς: ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης, —πού τόσο ἀγαπᾶτε καί εὐλαβεῖσθε ἐδῶ στήν Ἑλλάδα καί ἡ κοινότητά μας ἔχει ὡς προστάτη—, Γέροντας Ἰών ἀπό τὸ Κίεβο, Γερόντισσα Ραχήλ ἀπό τή Μονή τοῦ Μποροντινώφ, ἀρχιμανδρίτης Ζαχαρίας ἀπό τή Μονή τοῦ ἀγίου Σεργίου Ραντονέζ.

Τώρα, στή Ρωσία ὑπάρχουν περιπτώσεις ἀνθρώπων πού θεραπεύτηκαν μέ τῖς προσευχές τους στόν ἅγιο Νεκτάριο. Ἔτσι, μία νέα γυναίκα εἶχε δύσκολο βαθμό καρκίνου τῶν πνευμόνων. Στή Ρωσία δέν μπόρεσε κανεῖς ἀπό τοὺς γιατροὺς νὰ τήν βοηθήσει. Τῆς εἶπαν ὅτι πρέπει νὰ πάει στήν Αὐστρία. Πρὶν νὰ φύγει, ἔμαθε γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο καί πῆρε μαζί της τὸ τροπᾶριο τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, μεταφρασμένο ἀπὸ τὰ ἑλληνικά. Καί ἄρχισε νὰ προσεύχεται καί νὰ τὸ λέει. Στήν Αὐστρία οἱ γιατροὶ δέν βρῆκαν τίποτα σ' αὐτὴ τὴ γυναίκα.

Στή Ρωσία ὑπάρχουν παλαιῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητες, πού ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Μέσα σ' αὐτὲς τῖς κοινότητες εἶναι μεγαλύτερος ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν. Αὐτὲς ἀπαρνήθηκαν τὸν κόσμον καί ἀφιερώθηκαν στόν ἀγῶνα τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον μας. Βλέπουμε ἐδῶ δεσμὸ καί σχέση μέ τὸν μοναχισμό. Τὸ σημαντικώτερο εἶναι ἡ ἀγάπη στόν Χριστὸ καί στόν πλησίον μας. Ὑπόδειγμα αὐτῆς τῆς ἀγάπης μᾶς ἔδωσε ὁ ἅγιος Νεκτάριος. «Ὁ ἀγὼν τῆς πίστεως ἐν ἀγάπῃ δικαιοῦται». Αὐτὴ τὴ στιγμή, ἡ κοινότητά μας ἐτοιμάζει τὰ ἔγγραφα γιὰ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας, ὥστε νὰ βάλουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀγίου Νεκταρίου στὸ ρωσικὸ μηνολόγιο.

Στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ὀγκολογικοῦ Κέντρου γιὰ τὰ παιδιά προσευχόμαστε θερμὰ μπροστὰ στήν εἰκόνα τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, πού πήραμε ὡς εὐλογία πέρυσι ἀπὸ τὴν Αἴγινα. Τὸ τροπᾶριο τοῦ ἀγίου Νεκταρίου εἶναι μεταφρασμένο στὰ

σλαβικά. Ὁ ἱερέας Ἀρτέμιος Βλαντίμιρωφ, πάρα πολὺ γνωστός ἱερέας στὴ Μόσχα, ἔγραψε ἀκάθιστο ὕμνο γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν κυκλοφορεῖ ἀκόμη. Πιστεύουμε, ὅτι σὲ λίγο ὁ ἅγιος Νεκτάριος θὰ γίνεῖ ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς ἁγίους, μεταξὺ τῶν πολλῶν ἁγίων τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ.

Δ'

Ὁμιλῖαι

**1. Τοῦ πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου
π. Νικοδήμου Ἀεράκη, ἱεροκήρυκος,
κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν τῆς Τετάρτης
11ης Σεπτεμβρίου 1996**

«Ἡ θέσις τοῦ μοναχισμοῦ ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ»

«Τί ἀληθῶς τῆς μοναχικῆς πολιτείας τιμωότερον ἢ τί λαμπρότερον; [...] ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὁμολογῶ τὴν ἐμὴν πεποίθησιν, ἧς ἕνεκα θεωρῶ τὸν ἀσκητὴν ὑπέρτερον τοῦ Ἀρχιερέως»

(Ἅγιος Νεκτάριος)

Σεβασμιώτατε,

Ἐορτάζομεν σήμερον τὰ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ πολυγραφωτάτου συγγραφέως, τοῦ λαμπροῦ ἱεράρχου, τοῦ θαυμαστοῦ ἀθλητοῦ τῆς ὑπομονῆς, τοῦ ἐν κόσμῳ θεοτιμήτου ἀσκητοῦ, τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Γέροντος τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ διδασκάλου ἀπλανοῦς τοῦ ἀγγελικοῦ ἐπαγγέλματος εἰς τὴν συνοδείαν τῆς Γεροντίσσης Ζένης.

Εἶναι φυσικὸν ὁ λόγος νὰ προτάξῃ τὴν ἀνωτέρω δήλωσιν τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας, διὰ νὰ προβάλῃ τὴν οὐσιαστικὴν θέσιν καὶ τὴν βασικὴν πεποίθησιν τοῦ ἐρημίτου ἱεράρχου, ἐπὶ

τοῦ μεγάλου θέματος τοῦ μοναχισμοῦ. Διὰ τὸν προστάτην μας ἅγιον «ὁ ἀσκητὴς εἶναι ὑπέρτερος τοῦ Ἀρχιερέως». Δὲν ὑποβιβάζει, οὐδὲ ὑποτιμᾷ ὁ λόγος οὗτος τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιερέως, ἀλλὰ ὑπογραμμίζει τὴν ἀξίαν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας, τὴν ἄφθιτον τιμὴν τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγιότητος, τῆς θεώσεως, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν στόχον τοῦ ἀθρώπου, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ «ἅγιοι γίνεσθε». Τὸν στόχον αὐτὸν διακονεῖ ἡ Ἐκκλησία, ὁ κληρὸς τῆς μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἐπίσκοπον. Αὐτὸν τὸν στόχον ἔχων ὁ ἅγιος Νεκτάριος διὰ τὴν ζωὴν του καὶ διὰ τοὺς πιστοὺς κατέλιπε τὰ ἐγκόσμια, τὸν κόσμον, τὴν τιμὴν τοῦ Ἀρχιερέως καὶ ὡς στρουθίον ἐμόνασεν ἐπὶ δώματος ἐρημικοῦ καὶ ἠξιώθη τῶν τῆς μοναδικῆς πολιτείας χαρίτων καὶ καταστάσεων. Διὰ τῶν ἀναβάσεων τῆς ἐκστάσεως καὶ ἐλλάμψεως ὡμοιώθη τῇ Παναγίᾳ Τριάδι καὶ κατέκτησε περίλαμπρον θέσιν ἐν οὐρανοῖς καὶ δόξαν περίζηλον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ στρατευομένῃ, ποδηγετῶν διὰ τῆς ἀγιότητος καὶ τῶν θαυμάτων του, τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν τῆς τελειότητος ὁδὸν καὶ εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἀγιότητος.

Πρὸς ἐπίρρωσιν αὐτῆς τῆς θέσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν προσωπικὴν του πορείαν καὶ εἰς τὴν θεόλεκτον μοναχικὴν ζωὴν θὰ καταγράψωμεν ἐπιγραμματικῶς στοιχεῖά τινα τῆς πατερικῆς διδαχῆς περὶ μοναχισμοῦ, μοναχῶν καὶ ἀσκητικῆς ζωῆς. Αὐτὴν τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν περὶ τῆς ἀγγελικῆς βιοτῆς ἐπεσφράγισεν ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος εἰς τὸν αἰῶνά μας καὶ προῦκάλεσε τὴν ἀνθησιν τοῦ μοναχισμοῦ καὶ δὴ τοῦ γυναικείου.

α) Ὁ μοναχισμὸς εἶναι διὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας ἡ ἀνωτέρα ζωὴ ἐν τῇ γῆ καὶ ὁ μοναχὸς ὑπέρτερος ὄλων τῶν φορέων τῶν ἐπὶ γῆς ἀξιωματῶν.

Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὑπογραμμίζει· «ἡ δὲ τῶν τελουμένων ἀπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις ἢ τῶν μοναχῶν ἐστὶν ἱερὰ διακόσμησις [...] ἐν νοερᾷ θεωρίᾳ καὶ κοινωνίᾳ γινομένη». Κατὰ τὸν Ἀββᾶ Θεόδωρον τὸν Θηβαῖον, «τῶν μοναζόντων καὶ ἀειπαρθένων ὁ βίος ὑπερβαίνων τὴν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν, ἀγγελικὸς τυγχάνει». Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος διακηρύττει ὅτι «σοφώτεροι τῶν πολλῶν οἱ κόσμου χωρίσαντες ἑαυτοὺς καὶ τῷ Θεῷ τὸν βίον καθιερώσαντες». Ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης διδάσκει ὅτι ὁ μοναχὸς εἶναι ἀνώτερος τοῦ βασιλέως, διότι «ὁ Θεῷ δεδωκῶς ἑαυτόν, καὶ τὸν μονήρη βίον ἡρημένος, θυμοῦ καὶ φθόνου καὶ φιλαργυρίας καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἄρχει κακῶν [...] βασιλεὺς γὰρ ὡς ἀληθῶς (ὁ τούτων κρατῶν) καὶ τὸν νοῦν ἐλεύθερον τηρῶν καὶ οὐκ ἔῶν ἐνδυναστεῦσαι τῇ ψυχῇ τὴν δεσποτείαν τῶν ἡδονῶν [...] ὥστε δικαιότερον ἂν τις τοῦτον [τὸν μοναχόν] βασιλέα καλέσειεν ἢ τὸν ἀλουργίδι καὶ στεφάνῳ λαμπόμενον καὶ καθήμενον ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ». Καὶ προσθέτει ὁ ἱερός Χρυσόστομος· «ὄντως ἅγιοι οὗτοι καὶ ἐν ἀνθρώποις ἄγγελοι [...] ὄντως υἱοὶ φωτός εἰσιν». Τὴν αὐτὴν θέσιν παρουσιάζει καὶ ὁ Ἰωάννης Καρπαθίου λέγων· «οἱ μοναχοὶ χωρὶς πάσης ἀντιλογίας κρείττονες ὑπάρχουσι τῶν τὰ διαδήματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορούντων βασιλέων καὶ λαμπρότεροι καὶ ἐπιδοξότεροι, ὡς Θεῷ ἀεὶ προσεδρεύοντες». Ἡ προτροπὴ τοῦ Ἀββᾶ Ὑπερηχίου, «ζωὴ μοναχοῦ κατὰ μίμησιν Ἀγγέλου γινέσθω καταφλέγουσα ἁμαρτίαν», καταδεικνύει τὴν θέσιν τοῦ μοναχοῦ ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ αὐτὸ ἐπικυροῖ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, γράφων «καύχημα γὰρ τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ μοναχικὴ πολιτεία», ὡς καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, τονίζων «φῶς μὲν μοναχοῖς Ἄγγελοι φῶς δὲ πάντων ἀνθρώπων μοναχικὴ πολιτεία». Ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως στοιχῶν ὁ ἅγιος Θεόδωρος

ὁ Στουδίτης τονίζει· «συνομολογῶ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ μοναδικὸν σχῆμα ὑψηλὸν τε εἶναι καὶ ἐπηρμένον καὶ ἀγγελικόν». Ὁμοίως συνομολογεῖ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος· «ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς [...] ἐχαρίσατο πρὸς τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ εἰκόνα τῆς τῶν Ἀγγέλων ἀγιότητος ἔχειν ἡμᾶς ἐπὶ γῆς τὴν παρθενίαν».

Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀπευθυνόμενος πρὸς τὰς μοναχὰς ἀποκαλύπτει ἐναργῶς τὴν ὑψίστην θέσιν τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, διδάσκων ὅτι «τοιούτου θεοσδότου δώρου ἠξιώθητε ἀξιώματος ἀνυπερβλήτου [...] παρθενία [γὰρ] καὶ ἀκτημοσύνη τῶν μεγίστων δωρεῶν τὸ ἐξαιρετόν»· καὶ προτρέπει αὐτὰς ἐπευχόμενος· «γένησθε Θεοῦ θυγατέρες βασιλίδες οὐρανοτίμητοι, Χριστοῦ νύμφαι, Χριστοῦ συγκληρονόμοι, φῶς ἐν κόσμῳ, λάλημα ἅγιον, πολίτευμα ἀξιέπαινον»· καὶ πλέκων τὸ ἐγκώμιον τῶν μοναζουσῶν ἀναφωνεῖ· «εὐλογημένοι ὑμεῖς ἐν Κυρίῳ· μακάριον τὸ σύνταγμα ὑμῶν· αἰνετὸν τὸ πολίτευμα ὑμῶν πᾶσαι νύμφαι Χριστοῦ· ἐκάστη παρθένος, ἀσματικῶς εἰπεῖν, κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη, ῥόδον εὐωδίας Χριστοῦ, κρίνον ἀχραντίας! Ὡ καλοῦ παραδείσου! Ὡ λειμῶνος θεοτερποῦς! Χριστὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, Ὁς ἐστὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς [...] καὶ τί λοιπὸν ὠραιότερον ὑμῶν; Τί δὲ σεβασμιώτερον; Θυγατέρες Θεοῦ καλεῖσθε, ἀναθήματα, ἱερά, ναὸς παρθενίας»· καὶ προσθέτει· «Ὡ, ὦ οἶον ἐφρονήσατε [ὦ μοναχαί], ἐπιλαθόμεναι τῶν ἀπάντων! Βαβαί, βαβαί, οἴου ἐπετύχετε Νυμφίου! Κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως, ὅτι ὑπὲρ πάσας τὰς ἐπὶ γῆς βασιλείας ὑψώθητε· ὑπὲρ πάντα τὰ ὠραῖα τῆς γῆς ὠραῖσθητε. Αἰδοῦνται ὑμᾶς καὶ Ἄγγελοι, περιέπουσιν ὑμᾶς καὶ Ἀρχάγγελοι· προὔχουσαι ὑμεῖς βασιλίδες ἐν οὐρανοῖς, ὑπεράνω πασῶν μητέρων καὶ θυγατέρων τῶν ἀπὸ σαρκὸς ἐρχομένων».

Ἔχων τὴν τοιαύτην θέσιν τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ σύγχρονος ἡμῶν μέγας Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἅγιος Νεκτᾶριος ἐκ νεότητος ἠγάπησε τὰ οὐράνια, ἐγένετο μοναχὸς εἰς τὴν Νέαν Μονὴν τῆς Χίου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνελθὼν εἰς τὸ ὑψιστον τῶν ἀξιωμάτων, τὴν Ἀρχιερωσύνην, ἀπηρνήθη τὴν τοῦ ἀξιώματος τιμὴν καὶ ἠσκήτευσεν ἐν Αἰγίνῃ, πιστεύων ὅτι «ὁ μοναχὸς εἶναι ὑπέρτερος τοῦ Ἀρχιερέως».

β) Οἱ Θεοφόροι καὶ Θεοδίδακτοι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες θεωροῦν «τοὺς μάρτυρας τῆ συνειδήσει», τοὺς μοναχοὺς, βιαστάς τῶν οὐρανίων, ἀσκητὰς πρὸς κάθαρσιν, τελείωσιν καὶ ἁγιασμόν καὶ τὴν ἔρημον καὶ τὰ ἱερά σκηνώματα τῶν παρθένων ὡς ἐργαστήρια ἀγιότητος καὶ θεώσεως.

Κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον, «ὁ ἀσκητικὸς βίος ἓνα σκοπὸν ἔχει, τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν, καὶ δεῖ πᾶν τὸ δυνάμενον πρὸς αὐτὴν συνεργῆσαι τὴν πρόθεσιν, ὡς θείαν ἐντολὴν οὕτω μετὰ φόβου παραφυλάττειν. Οὐδὲ γὰρ αὐταὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἄλλο τι βλέπουσιν, εἰ μὴ πρὸς τὸ σωθῆναι τὸν ὑπακούοντα». Πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ εἰς τὰ ἀσκητήρια τῆς ἐρήμου «ἀγρυπνίαι, νηστεῖαι, προσευχαί, δάκρυα, τύλοι γονάτων, στηθῶν ἐπιτιμήσεις, στεναγμὸς ἐκ βάθους ἀναπεμπόμενος, στάσις πάννουχος, νοῦ πρὸς Θεὸν ἐκδημία, θρῆνος ἐν δεήσει λεπτός, φάρμακον τοῖς ἀκούουσι κατανύξεως, οἱ ψάλλοντες, οἱ δοξάζοντες, οἱ μελετῶντες τὸν νόμον τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός, οἱ τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς λάρυγγι φέροντες...», ὡς ἀναφέρει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ πατερικοὶ ὀρισμοὶ περὶ μοναχοῦ καὶ μοναχικοῦ βίου. Κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὸν Σύρον, «μοναχὸς ἐστὶν ὁ ἔξωθεν τοῦ κόσμου καθήμενος καὶ αἰεὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ τυχεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν». Εἰς τὴν Κλίμακα

ὁ ἅγιος Ἰωάννης τονίζει: «Μοναχὸς ἐστίν, τάξις καὶ κατάστασις ἀσωμάτων, ἐν σώματι ὑλικῶ καὶ ῥυπαρῶ ἐπιτελουμένη. Μοναχὸς ἐστίν ὁ μόνον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος ὄρων καὶ λόγων ἐν παντὶ καιρῶ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι. Μοναχὸς ἐστίν, βία φύσεως διηνεκῆς καὶ φυλακὴ αἰσθήσεων ἀνελλιπῆς. Μοναχὸς ἐστίν ἡγνισμένον σῶμα καὶ κεκαθαρμένον στόμα καὶ πεφωτισμένον νοῦς. Μοναχὸς ἐστίν κατώδυνος ψυχὴ ἐν διηνεκεῖ μνήμη θανάτου ἀδολεσχοῦσα καὶ ὑπνώττουσα καὶ γρηγοροῦσα». Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὀρίζει: «Μοναχὸς ἐστίν ὁ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων τὸν νοῦν ἀποχωρήσας· καὶ δι' ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης καὶ ψαλμωδίας καὶ προσευχῆς προσκαρτερῶν τῷ Θεῷ». Καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης προσθέτει: «Οὐδὲν ἄλλο ἐστίν ἢ ἀσκητικὴ ζωὴ, ἀλλ' ἢ ἐγκράτεια παθῶν, ἐπιστάσια τε λογισμῶν καὶ διηνεκῆς πάλη πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς». Λογίζεται δὲ ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ ὡς μαρτύριον, ὡς λέγει ὁ Ἀββὰς Παχώμιος: «Ἀδελφὲ ὑπόμεινον τὸν ἀγῶνα τοῦ μοναχοῦ γενναίως καὶ ἀμώμως [...] καὶ ἕξεις ἐν οὐρανοῖς τὴν μετὰ τῶν μαρτύρων κοινωνίαν».

Οἱ ἅγιοι Πατέρες περιγράφουν τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν καὶ τὴν πραγματικότητά τῶν ἡσυχαστηρίων μὲ τρόπον θαυμαστόν. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος γράφει διὰ τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου: «Ἦν οὖν ἐν τοῖς ὄρεσι τὰ μοναστήρια ὡς σκηναὶ πεπληρωμέναι θείων χορῶν, ψαλλόντων, φιλολογούντων, νηστευόντων, εὐχομένων, ἀγαλλιωμένων ἐπὶ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι...». Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει σχετικῶς: «Ὦντως οἰκίαι πένθους τὰ μοναστήρια, ἔνθα σάκκος καὶ σποδός, ἔνθα μόνωσις, ἔνθα γέλως οὐδεὶς, οὐδὲ βιοτικῶν πραγμάτων ὄχλος, ἔνθα νηστεία, ἔνθα χαμευνία, πάντα καθαρὰ κνίσσης, αἱμάτων, θορύβων, ταραχῆς, πολυοχλίας [...] πάντων καθαρὸς ὁ χορὸς ἐκείνων· σιγὴ καὶ ἡσυχία πολλή· τὸ Ἐμὸν οὐκ ἔνι καὶ τὸ Σὸν ἐκεῖ [...] πάντα εὐχῆς γέμει, πάντα

ὑμνων, πάντα εὐωδίας πνευματικῆς, οὐδέν ἐκεῖ σαρκικόν [...] Ὅντως φωνή ἀγαλλιάσεως ἐν σκηναῖς δικαίων». Ὁ ἅγιος Νεῖλος ἐμμελετῶν τὴν βίαν τῶν μοναχῶν διαπιστοῖ: «Θυσιαστήριον Κυρίου λέγεται ὑπάρχειν ὁ μοναχός, θυσιαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἐξ οὗ εὐχαὶ καθαραὶ προσφέρονται τῷ πανυψίστῳ Θεῷ, θυσιαστήριον πνευματικῶς ἰδρυμένον καὶ τεθεμελιωμένον “εἰς τόπον, καθὼς φησιν ὁ Δαυῖδ, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου”».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν δίδει καὶ τὰ μέτρα τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀναβάσεων καὶ παρουσιάζει τοὺς θεοδωρήτους καρπούς αὐτῆς τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας. «Ὁ ἐν πενίᾳ πλοῦτος, ἢ ἐν παροικίᾳ κατάσχεσις, ἢ ἐν ἀτιμίᾳ δόξα, ἢ ἐν ἀσθενείᾳ δύναμις, ἢ ἐν ἀγαμίᾳ καλλιτεκνία (εἶπερ κρείττονα τῶν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἀρχομένων τὰ κατὰ Θεὸν γεννήματα): οἱ τρυφῶντες τῷ μὴ τρυφᾶν, οἱ ταπεινοὶ ὑπὲρ τῶν οὐρανίων: οἱ μηδὲν ἐν κόσμῳ, καὶ ὑπὲρ κόσμον: οἱ σαρκὸς ἔξω καὶ ἐν σαρκί, ὧν μερὶς Κύριος, οἱ πτωχοὶ διὰ βασιλείαν, καὶ διὰ πτωχείαν βασιλεύοντες...» καὶ προσθέτει: «Ὅρᾳς τοὺς ἀβίους τούτους, καὶ ἀνεστίους, καὶ ἀσάρκους, μικροῦ καὶ ἀναίμονας, καὶ Θεῷ κατὰ τοῦτο πλησιάζοντας [...] τοὺς κάτω καὶ ὑπὲρ τὰ κάτω: τοὺς ἐν ἀνθρώποις, καὶ ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα: τοὺς δεδεμένους καὶ ἐλευθέρους: τοὺς κεκρατημένους καὶ ἀκρατήτους: ὧν οὐδέν ἐν κόσμῳ καὶ πάντα τὰ ὑπὲρ κόσμον [...] τοὺς διὰ τὴν νέκρωσιν ἀθανάτους, τοὺς διὰ τὴν λύσιν Θεῷ συνημμένους [...] ὧν ἢ κάθαρσις καὶ ὧν τὸ καθαίρεσθαι, μηδὲν μέτρον εἰδότην ἀναβάσεως καὶ θεώσεως: ὧν αἱ πέτραι καὶ ὧν οἱ οὐρανοί: ὧν τὸ ἐρριφθαι καὶ ὧν οἱ θρόνοι: ὧν ἢ γυμνότης καὶ ὧν ἀφθαρσίας ἔνδυμα: ὧν ἢ ἐρημία καὶ ὧν ἢ ἐκεῖθεν πανήγυρις: ὧν τὸ τυραννεῖσθαι τὰς ἡδονάς, καὶ ὧν ἢ ἀπόλαυσις ἢ ἄλυτος καὶ ἀνέκφραστος».

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς ἐραστής τῶν οὐρανίων ἐδημιούργησε δι' ἑαυτὸν καὶ τὰς ἀδελφὰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Αἰγίνῃ κατὰ τὰ πρότυπα τῶν μεγάλων Ἀββάδων, ἔνθα ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπόδειγμα βιαστοῦ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν καὶ ἀληθοῦς ἀσκητοῦ, δι' ὃ καὶ κατέκτησε τὸ ποθοῦμενον, τὸν αἰώνιον σαββατισμὸν εἰς τὴν ἀτελεύτητον ζωὴν.

γ) Ὁ μοναχισμὸς βατὸς καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Ὁ μοναχισμὸς ὡς δῶρον τῆς θείας Χάριτος εἶναι βατὸς καὶ εἰς τὰς γυναῖκας ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας.

Κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην, «οὐκ οἶδε παραίτησιν ἢ φύσις. Οὐκ ἔχει συγγνώμην τὸ θῆλυ. Δύναται γὰρ γενναίως κατεξανίστασθαι». Ὁ Θεοδώρητος Κύρου ἱστορεῖ: «Τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν τὴν πολιτείαν συγγράψας, προὔργον νομίζω καὶ γυναικῶν οὐδὲν ἥττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἠγωνισμένων ἐπιμνησθῆναι. Αὗται γὰρ εὐφημίας μείζονός εἰσιν ἀξιώτεροι, φύσιν μὲν ἀσθενεστέραν λαχοῦσαι, τὴν αὐτὴν δὲ τοῖς ἀνδράσι προθυμίαν ἐπιδεικνύμεναι, καὶ τῆς προγονικῆς αἰσχύνης τὸ γένος ἐλευθερώσασαι». Εἶναι δὲ βατὸς ὁ μοναχισμὸς εἰς πάντας, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιθυμοῦν, διότι ἢ ἐν Χριστῷ ζωὴ ἔχει πρότυπον τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Ἀναφέρει σχετικῶς ὁ Θεοδώρητος Κύρου: «Ἐξ οὗ γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὴν παρθενίαν ἐτίμησεν ὑπὸ παρθένου τεχθεῖς, τοὺς τῆς παρθενίας λειμῶνας ἢ φύσις ἐβλάστησε, καὶ τὰ εὐώδη ταῦτα καὶ ἀμάραντα ἄνθη προσφέρει τῷ ποιητῇ, οὐκ ἄρρεν καὶ θῆλυ τὴν ἀρετὴν διακρίνουσα, οὐδὲ εἰς δύο διαφορὰς τὴν φιλοσοφίαν μερίζουσα: σωμάτων γάρ, ἀλλ' οὐ ψυχῶν τὸ διάφορον. “Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, οὐκ ἔνι ἄρρεν καὶ θῆλυ”· μία δὲ καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κεχορήγηται πίστις». Προτρέπων δὲ εἰς τὴν τῆς παρθενίας ζωὴν ὁ ἅγιος

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει· «Χριστὸς ἐκ Παρθένου· γυναῖκες παρθενεύετε, ἵνα Χριστοῦ γένησθε μητέρες».

Σεβασμιώτατε,

Ἐν ταῖς σκηναῖς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εὕρισκόμενοι καὶ τὴν ἀσκητικὴν αὐτοῦ πολιτείαν καθορῶντες, τὴν δὲ ἐν ἁγίοις κατάταξιν αὐτοῦ βιοῦντες καλούμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅσοι τὸν μονήρη βίον τιμῶμεν, τὸ τοῦ Σεραπίωνος Θμούεως ἐγκώμιον. «Ὡ πόσης τιμῆς ὑπεροχὴν ἔχει τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν ὑμῶν σχῆμα! ὦ πόσης εὐωδίας πνευματικῆς πνέει! ὦ πηλίκου τοῦ ἐπαγγέλματος ἐψηφίσασθε! λόγος οὐδεὶς ἀνυμῆσαι δύναται! ὦ ἐπάγγελμα οὐρανοῦ ἀπτόμενον! ὦ ἐπάγγελμα Θεῶ συν-απτόμενον! ὦ ἐπάγγελμα ἀγγέλοις ἐξεικονιζόμενον! ὦ ἐπάγγελμα τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ σῶζον! ὦ ἐπάγγελμα Θεῶ παρεστηκός! ὦ ἐπάγγελμα Θεῶ τιμιώτατον! ὦ ἐπάγγελμα δι' οὗ σώζεται κόσμος!».

Εὐχηθῆτε, Σεβασμιώτατε, ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, «θεωρῶ τὸν ἀσκητὴν ὑπέρτερον τοῦ Ἀρχιερέως», νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς καρδίας ὄλων ἡμῶν τὸν πόθον τῆς ἀσκήσεως, ὥστε νὰ καταξιωθῶμεν διὰ τῆς θεοδιδάκτου βίας τῆς τῶν Οὐρανῶν Βασιλείας. Ἀμήν.

2. Τῆς ἐλλογιμωτάτης δ. Ἀλεξάνδρας Κανελλακοπούλου, κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ Συνεδρίου

(εἰσαγωγικὰ σχόλια εἰς τὰ ὑπὸ χορωδίας νεανίδων
ἀποδοθέντα ἄσματα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου)

Σύ μου σκέπη εἶ καὶ ῥῦστις, Σύ μου εἶ παραμυθία,
Σύ ἐνίσχυσόν με, Κόρη, ἐν τῇ πάλῃ, ἐν σταδίῳ,
Σύ, Παρθενομῆτορ, πέλεις καύχημά μου ἐν τῷ βίῳ.

Μὲ δάκρυα καὶ μὲ βαθιὰ συγκίνηση στεκόταν ὁ ἅγιός μας μπροστὰ στὴ σεπτὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας μας, τὴν ὁποία εἶχε ἐντὸς τοῦ δωματίου του σὲ δεσπόζουσα θέση. Ποιὸς δὲν γνωρίζει, ὅτι ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνά μας ἔνοιωθε ἀπέραντη ἀγάπη γιὰ τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο; Ὅπως τῆς μιλοῦσε: «Κυρία Θεοτόκε, Δέσποινα παντευλόγητε, καταδέχεσθε καὶ μὲ εὐεργετεῖτε συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως. Ἐναντι τοιούτων ὑψηλῶν εὐεργεσιῶν Σας, τί ἀντιπροσφέρω ὁ ἄθλιος; Ὀλίγας τινὰς ῥῥάδας, ὀλιγίστους ἰσχνοὺς ὕμνους». Ὅπως, λοιπόν, τῆς μιλοῦσε, ὅπως τὴ δοξολογοῦσε μὲ τοὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ καὶ ὅπως τὴν ὕμνοῦσε μὲ τοὺς πολλοὺς στίχους, τοὺς χιλιάδες, ἂν θέλετε, πού ἔγραψε πρὸς τιμὴν της, φαίνεται ἡ ἀπειρὴ εὐγνωμοσύνη του πρὸς Αὐτὴν καὶ ἡ ἀνείπωτη ἀγάπη του.

Εἶναι, λοιπόν, σ' ὅλους μας γνωστό, ὅτι ὁ ἅγιος δὲν εἶναι μόνο συγγραφέας ἀξιοθαύμαστος —ὅπως ἐλέχθη καὶ πρὶν— ἀλλὰ καὶ ὑπέροχος ὕμνογράφος. Συνέθεσε χιλιάδες στίχους καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀξιοθαύμαστο, ὅμως, εἶναι, ὅτι τοὺς ἐμελοποίησε ὁ ἴδιος. Ἄξια, ἐπομένως, πῆρε τὸν τίτλο τοῦ μελωδοῦ. Σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του (τῆς 11ης Ἰανουαρίου τοῦ 1905) πρὸς τὶς μοναχὲς τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Τριάδος γρά-

φει: «Ἐσωκλείστως πέμπω ὑμῖν ᾠδὴν τινα πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον [...] Προτίθεμαι νὰ τυπώσω ὅλους τοὺς ὕμνους εἰς μικρὸν σχῆμα [...] καὶ νὰ τὸ ὀνομάσω “Θεοτοκάριον μικρὸν”, ὅπως διαδοθῆ καὶ ὑμνῆται ἡ Κυρία Θεοτόκος ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν».

Στὶς 6 Ἀπριλίου τοῦ 1905, ὁ ἅγιος πάλι γράφει: «Ὅταν ἔλθω, θὰ σᾶς φέρω καὶ ἑτέρους ἐννέα ὕμνους, τοὺς ὁποίους συνέταξα μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Θεοτοκαρίου [...] θὰ σᾶς εἶπω δὲ καὶ πῶς ψάλλονται». Στὶς 17 Μαΐου τοῦ 1905 σημειώνει: «Πέμπω ὑμῖν ἐγκλείστως τέσσαρας ᾠδὰς ...». Καὶ στὰ τέλη τοῦ 1905 στέλνει τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν στὶς μοναχές: «Ἦδη, προτίθημι νὰ συντάξω ὅσους δυνηθῶ ὕμνους καὶ ᾠδὰς εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπιθυμῶ νὰ παρακαλέσητε τὴν Κυρίαν Θεοτόκον, νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Κύριον, ἵνα μοι ἀποστείλῃ ἀκτῖνα τοῦ θείου φωτὸς καὶ φωτισθῶ καὶ δυνηθῶ ν’ ἀναλάβω καὶ φέρω εἰς ἀγαθὸν πέρας τὸ ὁποῖον προτίθημι σπουδαιότατον ἔργον. Τὰ ἔργα μου ταῦτα θὰ ὤσιν ἡ περιουσία μου καὶ ἡ περιουσία σας».

Ἐξ ἄλλου, στὴ μελέτη τοῦ μουσικοῦ καὶ θεολόγου κ. Ἀχιλλέως Χαλδαιάκη, «Περὶ τῆς μουσικότητος τοῦ ἁγίου Νεκταρίου», βρίσκουμε τὶς ἐξῆς πληροφορίες: Οἱ μουσικοδιδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου μας μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν ἀνέφεραν περὶ τῆς μουσικότητός του. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ἐκλήθη καὶ ὁ ἅγιος νὰ διδάξῃ στὴν Σχολὴ βυζαντινῆς μουσικῆς τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν. Ἦταν τότε διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ἐκλήθη νὰ διδάξῃ λειτουργικὴ, τυπικὴ καὶ ἐρμηνεία τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Ἐγραφε ὁ μουσικὸς τύπος τῆς ἐποχῆς ὅτι ὁ ἅγιος «ἦτο ἀρωγὸς πολῦτιμος τῆς εὐοδώσεως τῆς Σχολῆς».

Ἐπίσης, γράφει ὁ μακαριστὸς π. Ἀγγελος Νησιώτης ὅτι ὁ ἅγιος ἀγαποῦσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ παρακο-

λουθοῦσε τὸν ἐκκλησιαστικὸ ζῆλο τῶν μαθητῶν του. Εὐθύς ὡς ἄρχιζε ὁ Ὁρθρος ἢ ὁ Ἑσπερινός, παρευρίσκετο στὸν Ναὸ καὶ σὲ ὅλη τὴν ἀκολουθία ἴστατο ὄχι στὸν θρόνο, ἀλλὰ σ' ἓνα στασίδι κοινὸ καὶ ἔδινε στοὺς μαθητὲς του ὑπόδειγμα ἐκκλησιασμοῦ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου καμάρωνε τοὺς δύο χορούς μὲ 140 μαθητὲς ποὺ ἔψαλλαν.

Σύμφωνα μὲ μαρτυρίες καὶ ἄλλων μαθητῶν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, τὶς προσωπικὲς του συνθέσεις πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τοὺς ὕμνους τοὺς ὁποίους προσήρμοσε πρὸς τοὺς ἤχους τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὅταν τοὺς ἔψαλλαν οἱ Ριζαρεῖτες μαθητὲς του τοὺς ἄκουε μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ καὶ μετηρσιοῦτο ὅταν συνέψαλλε: «Ἄνυμνῶν μεγαλύνω Σε ἄχραντε».

Ὅταν στὴν κατασκήνωσή μας εἶχε ἔλθει ἡ Γερόντισσα Θεοδοσία, ἡγουμένη τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου μας, μᾶς ἀφηγεῖτο χαρακτηριστικὰ, ὅτι ὁ ἅγιος μετὰ τὸν Ἑσπερινὸ συνήθιζε νὰ διδάσκη τὶς μοναχὲς στὸν ὑπαίθριο χῶρο, ἐκτὸς τῆς Μονῆς. Μετὰ τὴ διδασκαλία, ἀκολουθοῦσε ψαλμωδία ἀπὸ τὰ δύο συγγράμματά του, Θεοτοκάριο καὶ Κεκραγάριο. Στὴ συνέχεια, τὶς δίδασκε καὶ βυζαντινὴ μουσικὴ, γιὰ «νὰ ψάλλουν στὶς ἀγρυπνίες ἀργῶς». Παρακαλέσαμε, λοιπόν, τὴ Γερόντισσα νὰ μᾶς ψάλῃ ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ κάποια ᾠδὴ τοῦ ἁγίου. Καὶ μᾶς τὴν ἔκανε τὴ χάρη! Ἐψαλε τὸ «Ἄνυμνῶν μεγαλύνω Σε ἄχραντε», ποὺ θὰ τὸ ἀκούσετε σὲ λίγο πολὺ ἀπλᾶ ἀπὸ τὴ χορωδία μας. Τῆς ζητήσαμε νὰ μᾶς πεῖ καὶ τὸ ὑπέροχο ᾄσμα: «Ὡ θεία ἀγάπη, ἐλθέ ἱκετεύω, ἐξ ὅλης ψυχῆς μου καὶ μέσης καρδίας...».

«Νὰ τὸ πῶ καὶ αὐτό», συγκατένευσε μὲ ἀπλότητα. Ὁ Δεσπότης μας κανοναρχοῦσε καὶ ἡ Γερόντισσα Θεοδοσία, ἡ «ἀηδόνα», ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσε ὁ ἅγιός μας, τραγουδοῦσε

πολὺ μελωδικὰ καὶ βιωματικά. «Ἐψελνε ὁμορφα ὁ ἅγιος», ἀναθυμόταν ἡ Γερόντισσα Θεοδοσία· «Ἐψελνε ὁμορφα. Τὰ ἔλεγε ὠραῖα καὶ καλά», ὁμολογοῦσε μιὰ Αἰγινήτισσα, Χαλδαίου ὀνόματι. «Ἡ φωνὴ του ἦτανε γλυκιά. Λειτουργοῦσε πολὺ ὠραῖα», βεβαίωνε ἡ μοναχὴ Ζένη.

Σύμφωνα μὲ μαρτυρίες τῆς Πετρούλας Βότση ὁ ἅγιος μάθαινε τὶς Γερόντισσες ψαλτική, τὶς κατηύθυνε: «Ὅταν μπαίναμε στὸ Μοναστήρι ἦταν ὑπέροχα. Ἀπὸ κάθε κελλὶ ἀκούγαμε νὰ βγαίνουν θαυμάσιες μελωδίες, ὕμνοι τῆς Παναγίας».

Πρὶν, λοιπόν, λάβουμε μιὰ μικρὴ γεύση ἀπὸ τὶς ὠδὲς καὶ τοὺς ὕμνους ποὺ συνέθεσε ὁ ἅγιός μας, θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε σ' ἓνα σημεῖο τῶν ἐπιστολῶν του, ποὺ δείχνουν τὸ πολὺ στοργικὸ καὶ ἀνθρώπινο στοιχεῖο τοῦ ἀγίου, σὲ σχέση πάντοτε μὲ τὴν ψαλτική: «Συμβουλεύω ταῖς ψαλλούσαις νὰ μὴ ἐξέρχωνται ἀμέσως τοῦ Ναοῦ, πρὶν ἐπανέλθωσι τὰ φωνητήριά των ὄργανα εἰς τὴν φυσικὴν των θερμοκρασίαν καὶ νὰ μὴ ὀμιλῶσιν ἐξερχόμενοι τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ κελλί των ἀμέσως καὶ μετὰ ἓν τέταρτον καὶ πλέον νὰ πίνωσι ἓνα κύπελλον χλιαρὸν νεράκι. Τοῦτο νὰ τὸ κάμνωσιν χειμῶνα καὶ καλοκαίρι αἰ ψάλλουσαι, ὅταν ἐγείρωνται πρῶτ' εἰς τὴν Ἀκολουθίαν, ἐπειδὴ τῶν ψαλλουσῶν ὁ λαιμὸς ἔχει εὐαισθησίαν τινὰ καὶ ἰδρώνει τὴν νύκτα, νὰ βρέχουν τὸ χέρι των καὶ νὰ τὸν δροσίζωσι. Τοῦτο νὰ τὸ κάμνωσι δύο τρεῖς φορὰς καὶ ἔπειτα νὰ τὸν σκουπίζωσιν καλά καὶ ἀφοῦ ἀποβάλλῃ τὴν πολλὴν θερμότητά του, τότε νὰ ἐξέρχωνται. Δύνανται νὰ κάμνωσι καὶ γαργάρα μὲ ὀλίγον νερὸν τῆς θερμοκρασίας τοῦ δωματίου. Αὐτὸ τὰς φυλάττει ἀπὸ τὰ κρυολογήματα, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ κάμνωσι γαργάραν ἢ μὲ βορικὸν ὄξύ ἢ μὲ ἄλμην ἑλαφρὰν [=ἀλατό-νερο]. Ταῦτα ὅλα τὰ κάμνω καὶ ἐγώ».

Ζητῶ συγγνώμη ἂν σᾶς κούρασα. Καὶ σπεύδω τώρα νὰ δώσω τὸν λόγο στὴ χορωδία, ποὺ πολὺ ἀπλᾶ θὰ ἀποδώσῃ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ Θεοτοκᾶριο. Εὐχηθῆτε, Σεβασμιώτατε, νὰ γίνουν τὰ ἔσματα τοῦ ἁγίου μας ἰάματα σώματος καὶ ψυχῆς στοὺς κακόηχους καιροὺς μας.

Μέρος Δεύτερον

Αἱ ἀνακοινώσεις

Α΄

**Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου
εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἐποχῆς του**

ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Καθηγουμένης Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Θεοδοσίου Ναυπλίας

Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου

I

Ἡ προσωπικότητα ἑνὸς ἀνθρώπου, θεωρῶ, διαμορφοῦται μὲ τὴν συνύπαρξιν τριῶν, κυρίως, προϋποθέσεων: Τὴν θείαν Χάρην, μὲ τὸν τρόπον πού τὴν ἀποδέχεται καὶ τὴν ζῆ, τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, καὶ τὴν προσωπικὴν θέλησιν τοῦ καθενὸς πού ἐκφράζεται μὲ τὸν πνευματικὸν τοῦ ἀγῶνα. Στὸν ἅγιον Νεκτᾶριον οἱ τρεῖς αὐτὲς προϋποθέσεις ἦσαν δεδομέναι.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἀνατράφηκε μὲ τὰ νάματα ἑνὸς ἁγιοπνευματικοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος. Ὑπῆρξε γόνος τῆς Σηλυβρίας τῆς ἀνατολικῆς Θράκης, καὶ τὸ πέμπτον παιδί ἀπὸ τὰ ἑπτὰ πού ἀπέκτησαν, τὸ ἔτος 1846, οἱ γονεῖς του Δῆμος καὶ Βασιλικὴ Κεφαλᾶ. Ἄνθρωποι μεροκαματιάρηδες, πάμφτωχοι σὲ ὑλικά μέσα, πλούσιοι, ὅμως, σὲ πίστη καὶ ἀφοσίωσιν στὸν Θεὸν καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν. Ἔχεῖ μαζί τους καὶ μία ἁγία μορφή: ἡ γιαγιά. Ἡ γερόντισσα πού ὅλη ἡ οἰκογένεια ἀγαποῦσε καὶ σεβόταν. Αὐτὴ ἡ γιαγιά πού γνώρισε στὸν μικρὸ Ἀναστάσιον τὸν Θεὸν καὶ τὰ προστάγματά Του.

Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ συνώδευε παντοῦ καὶ πάντοτε τὸν Ἀναστάσιον, καὶ μετέπειτα Νεκτᾶριον. Ἡ θεία Χάρη πού τοῦ δόθηκε παντοειδῶς: ὡς βοήθεια, ὡς πρόνοια, ὡς καθοδήγησις, ὡς ἁγιασμός.

Αὐτῆς τῆς θείας γενναιοδωρίας, ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἦταν καὶ ἔμεινε γιὰ πάντα «ἀποδέκτης» τῆς.

Ὁ Ἀναστάσιος Κεφαλαῶς εἶχε πόθους καὶ ὀράματα· παιδὶ ἔφυγε γιὰ τὴν Βασιλεύουσα γιὰ νὰ ἐργασθεῖ, νὰ σπουδάσει καὶ νὰ διδάξει. Γι' αὐτὸ ρίχθηκε, νύχτα καὶ μέρα, στὴν σπουδῆ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν μελέτη τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐγίνε παιδονόμος, καὶ ὕστερα δημοδιδάσκαλος.

Παράλληλα ὅμως θέριωνε ὁ πόθος γιὰ τὸν μοναχικὸ βίον καὶ τὴν ἱερωσύνη. Στὰ τριάντα τοῦ χρόνια ἔγινε μοναχός, στὴν Νέα Μονὴ τῆς Χίου, μὲ τὸ ὄνομα Λάζαρος. Ἐνα ἔτος ἀργότερα χειροτονήθηκε διάκονος, ὁπότε πῆρε καὶ τὸ ὄνομα Νεκτάριος. Στάλθηκε στὴν Ἀθήνα ὅπου συμπλήρωσε τὶς γυμνασιακὲς τοῦ σπουδῆς, καὶ ἀργότερα μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου τελείωσε τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν καὶ ἐπέστρεψε στὴν Ἀλεξάνδρεια. Χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, πῆρε τὸ ὄφφικιο τοῦ ἀρχιμανδρίτη, ἀναδείχθηκε πατριαρχικὸς ἐπίτροπος· καὶ τέλος, τὸ 1889, προχειρίσθηκε «Μητροπολίτης τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Μητροπόλεως Πενταπόλεως». Καί, ἔτσι, οἱ πόθοι τοῦ ἐκπληρώθηκαν μὲ τὸ παραπάνω. Τὸ ὁμολογοῦσε καὶ ὁ ἴδιος, κατὰ τὸν βιογράφο του, μὲ πολὺ ταπείνωση πρὸς τὸν Κύριο: «Κύριε [...] ἐγὼ Σοῦ ἐζήτησα νὰ γίνω μόνον θεολόγος καὶ ὄχι Μητροπολίτης. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας Σοῦ ἐζήτησα νὰ μὲ ἀξιώσης νὰ γίνω ἓνας ἀπλοῦς ἐργάτης τοῦ θείου λόγου Σου, καὶ Σύ, Κύριε, τώρα μὲ δοκιμάζεις μὲ τόσα πράγματα»¹.

Ὁ μητροπολίτης Νεκτάριος, ὅμως, εἶχε καὶ ἄλλο ὄραμα, καὶ μὲ πολὺ κουράγιο εἶπε στὸν Χριστό: «Ἀλλὰ ὑποτάσσομαι, Κύριε, εἰς τὸ θέλημά Σου καὶ δέομαι· καλλιέργησε ἐντός μου τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὸν σπόρον τῶν λοιπῶν ἀγίων ἀρετῶν, οἷς οἶδας

1. Βλ. Ἀκολουθία καὶ Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, ἐπισκόπου Πενταπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ [...], ἐν Ἀθήναις 1976, σ. 154.

τρόποις, καὶ ἀξιώσόν με νὰ ζήσω πάσας τὰς ἐπὶ γῆς ἡμέρας μου συμφώνως τοῖς λόγοις τοῦ μακαρίου Παύλου, ὅστις λέγει· “Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός”»².

II

Πράγματι, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἔζησε ἐφαρμόζοντας σὲ ὀλόκληρη τὴν ζωὴ του τὴν «μέθοδο τῆς ὑπέρβασης», πού ἡ βυζαντινὴ ὑμνογράφος Κασσία ἐμφανίζει πὼς τὴν μετῆλθε πρῶτος ὁ Τίμιος Προδρόμος. Στὴν ὑμνογραφία τῆς ἀκολουθίας τῶν Γενεθλίων τοῦ Προδρόμου σημειώνεται: «ἀγνεῖαν γὰρ παντελῆ, καὶ σωφροσύνην ἀσπασάμενος, εἶχε μὲν τὸ κατὰ φύσιν, ἔφυγε δὲ τὸ παρά φύσιν, ὑπὲρ φύσιν ἀγωνισάμενος»³. Αὐτὴ τὴν δοκιμασμένη, ἀπὸ τοὺς ἁγίους μας, μέθοδο χρησιμοποίησε καὶ ὁ ἅγιος. Δηλαδή, «κατὰ φύσιν» δεκτικὸς τῆς θείας Χάριτος ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, ἀπέφευγε τὴν ἁμαρτία πού εἶναι ἡ «παρά φύσιν» κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, καὶ «ὑπὲρ φύσιν» ἀγωνιζόμενος τὸ «κατ’ εἰκόνα» ἐτήρησε ἀλώβητο, καὶ «εἰς τὸ καθ’ ὁμοίωσιν ὡς δυνατὸν ἀνελήλυθε».

«Ἵπὲρ φύσιν, λοιπόν, ἀγωνισάμενος, διήγαγε τὴν μακαρίαν ζωὴν ὁ θεῖος οὗτος Πατήρ, ὅπως σημειώνεται στὸ συναξάρι του, ἀναζωγράφησας ἐν ἑαυτῷ τῶν πάλαι Ἀγίων τὰς ἀρετὰς καὶ χάριτας»⁴. Ἀναζωγράφησε τίς ἀρετὲς καὶ τὰ χαρίσματα πού τὸν κατέστησαν θαυμαστὴ φυσιογνωμία, ἱερὸ πρόσωπο, ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, κληρονόμο τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἅγιο.

Μελετώντας τὸν βίο τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, καθὼς καὶ τὰ συγγράμματά του, ἀβίαστα ἀντιλαμβάνεται κάποιος ὅτι ἡ ζωὴ του καὶ ὁ λόγος του διαθλάται μέσα ἀπὸ ἓνα τριεδρικὸ πρίσμα πού τὸ συνι-

2. Αὐτόθι.

3. Βλ. τὸ δοξαστικὸν τῶν ἀποστίχων, στὴν –κατὰ τὴν κδ’ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου– ἀκολουθία τῆς ἐορτῆς τῶν Γενεθλίων τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

4. Βλ. Ἀκολουθία καὶ Βίος [...], ὁ.π., σ. 57.

στοῦν: ἡ πίστη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐλπίδα. Μέσα ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀρετὲς ἀναδύεται ἡ ἀγιότητά του, καὶ μὲ αὐτὲς περιγράφεται ἡ προσωπικότητά του. Μέσα ἀπὸ αὐτὲς καὶ μὲ αὐτὲς προτρέπει καὶ κάθε πιστὸ νὰ πορευθεῖ πρὸς «τὸ σκόπιμον καὶ λελογισμένον τέλος», τὴν θέωσή του. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπαιτεῖ ὄχι μόνο τὴν συνύπαρξή τους, ἀλλὰ καὶ τὴν τελειότητά τους.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος διακρινόταν γιὰ τὴν γνήσια καὶ βαθειὰ πίστη του πρὸς τὸν Χριστό, πού τὴν ἔδειχνε στὶς ποικίλες δοκιμασίες τῆς ζωῆς του. Ὅπως τότε, μικρὸ παιδί στὴν Κωνσταντινούπολη, πού ἔγραφε: «Χριστούλη μου, μὲ ρώτησες γιατί κλαίω. Λιώσανε τὰ ρουχᾶ μου, λιώσανε τὰ παπούτσια μου, βγῆκαν τὰ δάκτυλά μου ἔξω καὶ ὑποφέρω. Κρυώνω τώρα τὸ χειμῶνα. Πῆγα χθὲς βράδυ στὸν Παραφέντη καὶ μ' ἔδιωξε. Μοῦ εἶπε νὰ γράψω στὴν πατρίδα, νὰ μοῦ στείλουν ἀπὸ κεῖ. Χριστούλη μου, τόσο καιρὸ ἐργάζομαι καὶ δὲν ἔστειλα γρόσι στὴν μητέρα... Τὶ νὰ κάμω τώρα, πῶς νὰ τὰ καταφέρω δίχως ρουχᾶ; Μπαλώνω, μπαλώνω καὶ σχίζονται. Συχώρεσέ με πού Σ' ἐνοχλῶ. Σέ προσκυνῶ καὶ σέ λατρεύω, ὁ δοῦλός Σου Ἀναστάσιος». Ἔβαλε τὸ γράμμα στὸν φάκελο, τὸ σφράγισε καὶ ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτη: «Διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν. Εἰς τοὺς Οὐρανοὺς»⁵.

Καὶ ἀργότερα, ὅταν συκοφαντούμενος διώχθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Ἀλεξάνδρειας, ἄφησε τὸν ἑαυτόν του στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθεῖ ἢ καὶ νὰ ἀπολογηθεῖ.

Ὁ ἅγιος, ἀκόμη, αἰσθανόταν πλήρης χαρᾶς καὶ μακαριότητος, διότι πίστευε. Καὶ στὴν προσωπική του αὐτῆ ἐμπειρία ἀναγνωρίζει κανεὶς πῶς ἀνταποκρίνεται ἡ εἰκόνα τοῦ πιστοῦ πού περιγράφει στὰ κείμενά του: «Ὁ πιστὸς ἀληθῶς εἰκονίζεται ὡς μακάριος ἄνθρωπος· καὶ ἔστι μακάριος, διότι ἔσχεν τὴν πληροφορία

5. Βλ. Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, σσ. 38-39.

περὶ τῆς θειότητος τῆς πίστεώς του, καὶ ἐπείσθη περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ὁ Θεὸς μυστικῶς ἐλάλησεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ [...] Ὁ βίος αὐτοῦ ἐστὶ ποίησις, ἢ δὲ ζωὴ αὐτοῦ ἄρμονία. Ζῆ σπεύδων πρὸς τὸ σκόπιμον καὶ λελογισμένον τέλος, δι' ὃ ἐπλάσθη, καὶ ἀπολαύει τῆς ἐκ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ δαψιλευομένης εὐδαιμονίας. Ζῆ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ πολίτευμα αὐτοῦ ἐν Οὐρανοῖς ὑπάρχει [...] Ἡ καρδία αὐτοῦ ἐτοίμη ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ παρεσκευασμένη ἐμφανισθῆναι ἐνώπιον τοῦ Πλάστου αὐτῆς. Πλήρης ἐλπίδος καὶ θάρρους ἀναφωνεῖ μετὰ τοῦ ψαλμωδοῦ: «Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος»⁶.

Μὲ τὰ προηγούμενα γίνεται ἀντιληπτὸ ὅτι ἡ πίστη τοῦ ἁγίου ἦταν ἐμπιστοσύνη, ἀφιέρωση, ἐλεύθερο δόσιμο στὴν ἀλήθεια καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ πίστη τοῦ ἁγίου λειτουργοῦσε λυτρωτικὰ καὶ σωτήρια. Διότι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος βίωνε τὴν πίστη ὡς γεγονὸς καὶ ἐμπειρία προσωπικῆς σχέσεως. Ὁ ἅγιος ἔφθανε στὸν Θεὸ ὄχι μέσα ἀπὸ ἓναν τρόπο σκέψεως, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ ἓναν τρόπο ζωῆς. Ἐμπιστευόταν τὸν Θεό, γι' αὐτὸ καὶ ἐναπέθετε ὀλόκληρη τὴν ζωὴ του στὴν ἀπειρόδοτη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἀκριβῶς, ἐπειδὴ διέθετε μιὰ τέτοια πίστη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ μόνο σ' αὐτόν, στὶς ὥρες τῶν μεγάλων του πειρασμῶν, τὸν ἔβλεπαν μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα νὰ ἀγκαλιάζει τὸν Ἐσταυρωμένο, καὶ χύνοντας ἄφθονα δάκρυα νὰ λέει: «Προσεύχεται γιὰ μένα ὁ λυτρωτῆς μου, ὁ Ἰησοῦς».

Χαρακτηριστικὴ στὸν ἅγιό μας, τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο, ἦταν καὶ ἡ «ἀγάπη του πρὸς τὸν Θεὸ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ἡ «ἀγάπη τοῦ θείου, παρατηρεῖ ὁ ἅγιος, εἶναι ἔμφυτος, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ὄν λογικὸν καὶ αὐτεξούσιον, ἠθικόν, καὶ ἠθικῶς ἐλεύθερον, καὶ ἔδει ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ ν' ἀγαπᾷ τὴν εἰκόνα Ἐκείνου,

6. Βλ. Νεκταρίου Κεφαλαῖα, Τὸ γινῶθι σαυτόν, σσ. 17-18.

καθ' ἣν αὐτὸς ἐγένετο ὅμοιος»⁷. Λέγοντας δὲ «δότε τῷ Θεῷ ὅλην σας τὴν καρδίαν, ἵνα μένητε ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ»⁸, μᾶς μεταδίδει τὴν προσωπικὴ του ἐμπειρία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν τέλεια αὐτῇ ἀγάπῃ καθίσταται κοινωνὸς τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ μακαριότητος. Γι' αὐτὸ καὶ προτρέπει: «ὀφείλομεν ν' ἀγαπῶμεν ἀπὸ καρδίας τὸν Θεὸν καὶ νὰ λατρεύωμεν Αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν μετ' Αὐτοῦ ἔνωση νὰ σπεύδωμεν διὰ τῆς ἀμερίστου ἀγάπης, ἣτοι τῆς ἀπὸ μέσης ψυχῆς, καρδίας, ἰσχύος καὶ διανοίας ἀγάπης»⁹.

Ἡ ἀγάπη του, ὅμως, πρὸς τὸν Θεὸ γινόταν ἀγάπη ἐνεργὸς πρὸς τὸν πλησίον. Διότι, ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἀποτελοῦν «ἐν ὅλον». Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου: «Ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται» πάνω σ' αὐτὲς τὶς δύο ἀγάπες: «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου» καὶ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»¹⁰. Τὴν πολλὴν ἀγάπην, συμπάθειαν καὶ καλωσύνην ἐξεδήλωνε ἀδιάκριτα σὲ κάθε ἄνθρωπο. Μιμούμενος τὸν Χριστὸ ἀγαποῦσε τοὺς πάντες, ἐχθροὺς καὶ φίλους, ἁμαρτωλοὺς καὶ δικαίους, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἀφανεῖς καὶ ἐπιφανεῖς, ἀποβλέποντας σὲ ἓνα μόνο σκοπὸ: τὴν ἐπικράτησιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν κοινωνία.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν πονεμένο ἄνθρωπο ἔκανε τὸν ἅγιον ἀφιλοχρήματο. Γι' αὐτὸ ὅσοι τὸν γνώρισαν, ἔλεγαν: «Πενταπόλεως καὶ τὰ χρήματα δύο πράγματα ἀντίθετα». Στὴν Αἴγυπτο τὸν μισθὸ καὶ τὰ φιλοδωρήματα τῶν ὁμοεθνῶν του ἢ τὰ μοίραζε σ' αὐτοὺς πού εἶχαν ἀνάγκη, ἢ τὰ ξόδευε ἐκδίδοντας ὡφέλιμα βιβλία γιὰ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας του. Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ στὴν Ἀθήνα.

7. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, σ. 229, ἐπιστ. 118.

8. Α' Ἰωάν. δ', 16. Πρβλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 112, ἐπιστ. 41.

9. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὁ.π.

10. Ματθ. κβ', 37-40.

Ποτὲ δὲν εἶχε χρήματα, οὔτε γιὰ μία φωτογραφία. Ἐγραφε κάποτε στις ἀδελφές τῆς Μονῆς του: «Σύμβουλός τις μοῦ ἐζήτησε τὴν εἰκόνα μου [...] ὅταν μὲ περισσεύουν χρήματα, θὰ φωτογραφηθῶ»¹¹.

Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν συνάνθρωπο τὸν ἔκανε ἀνεξίκακο. Ὑπέμεινε τοὺς ἀδίκους διωγμούς, τὶς κατηγορίες, τὶς διαβολές, τὶς συκοφαντίες, ἀκόμη καὶ τὶς διώξεις μὲ μεγαλοψυχία, καὶ πάντοτε προσευχόταν γιὰ ὅσους τοῦ προξενούσαν πειρασμούς. Ἀντιμετώπιζε τὰ πάντα μὲ ἀκλόνητη καρτερία καὶ πολλὴ γενναιότητα.

Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο, ἦταν ἡ τελείωση κάθε ἠθικῆς ὑποχρέωσης, ἀλλὰ ταυτόχρονα, καὶ τὸ μοναδικὸ ἔργο ζωντανῆς πίστεως. Γι' αὐτὸ καὶ συμβούλευε τὶς πνευματικὲς του θυγατέρες: «Διώκετε τὴν ἀγάπην. Ἡ τελειομένη ἀγάπη φέρει τὴν τελειότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος»¹².

«Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς πρὸς τὸν Θεὸν κατορθοῖ τὰ ἀδύνατα», βεβαιώνει ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται «πίστις ἀπόλυτος, ἥτις νὰ ἐνέχη πεποίθησιν», δηλαδὴ ἐμπιστοσύνη στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν πιστότητα τοῦ Θεοῦ. Ἡ πίστη στὴν αἰώνια ζωὴ, δὲν ἦταν ἰδεολογικὴ βεβαιότητα γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Ἦταν μιὰ κίνηση ἐμπιστοσύνης, ἐναπόθεσης τῶν ἐλπίδων καὶ τῆς δίψας του γιὰ ζωὴ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Εἶχε τὴν βεβαιότητα ὁ ἅγιος ὅτι Αὐτὸς ποὺ ἔχει ὑποσχεθεῖ τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς, τὴν ἄμεση υἰοθεσία, τὴν πρόσωπο μὲ πρόσωπο σχέση μαζί Του, εἶναι Αὐτὸς ποὺ χαρίζει, ἐδῶ καὶ τώρα, τόσο πλοῦτο ζωῆς.

Ἐμποτισμένος, λοιπόν, ὁ ἅγιος μὲ τὴν βεβαιότητα αὐτὴ, προετοιμάσθηκε γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ, τὴν ἀληθινὴ ζωὴ κάθε ἀνθρώπου, στὴν ὁποία ἐκβάλλουν ἡ πίστη καὶ ἡ ἐλπίδα του, ὁ ἀγώνας καὶ ἡ ἀσκησὴ του, οἱ ὀραματισμοὶ καὶ οἱ ἐνατενίσεις του. «Σκοπὸς τῆς

11. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 56, ἐπιστ. 12.

12. Αὐτόθι, σ. 224, ἐπιστ. 116.

ζωῆς, κήρυττε, εἶναι, ἵνα τελειωθῶμεν καὶ ἀποβῶμεν ἅγιοι καὶ ἀναδειχθῶμεν τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Προσέξωμεν λοιπὸν μὴ χάριν τῆς παρούσης ζωῆς, στερηθῶμεν τῆς μελλούσης, μὴ γένοιτο! Μὴ ἔνεκα φροντίδων καὶ μεριμνῶν τοῦ βίου ἀμελήσωμεν τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς»¹³.

Στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀνακαίνισή του ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος χρησιμοποίησε ἓνα βασικὸ ὄπλο, τὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὴν δικαίωση τοῦ ἀνθρώπου· τὴν συνέπεια· συνέπεια πίστεως καὶ ζωῆς· δόγμα-τος καὶ ἥθους. Αὐτὸ ποῦ ὁ ἅγιος ἀποκαλοῦσε «ἡ κατὰ Χριστὸν πολιτεία». Μὲ τὴν συνέπειά του ὁ ἅγιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ «Καινὴ ζωὴ» ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀρθότητα καὶ πληρότητα τῆς πίστεώς μας, καὶ ἀπὸ τὸν βαθμὸ ἐφαρμογῆς της στὴν καθημερινή μας ζωὴ. Ὅτι θεμέλιος λίθος τῆς πορείας γιὰ τὴν ἀνακαίνισή μας εἶναι ἡ ὀρθὴ πίστη, πάνω στὴν ὁποία θεμελιώνεται ἡ ἀληθινὴ ζωὴ. Καὶ ὅτι στόχος αὐτῆς τῆς πορείας μας εἶναι ἡ ἔνωσή μας μὲ τὸν Θεό, ἡ θέωσή μας.

Γιὰ τὴν συνέπεια δόγματος καὶ ἥθους ὁ ἅγιος γράφει σὲ ἐπιστολὴ του, τοῦ ἔτους 1904: «Ἡ κατὰ Χριστὸν πολιτεία ἀπαιτεῖ ἀγιότητα καὶ τελειότητα [...] Ἡ εἰκὼν τοῦ τελείου καὶ ἀγίου ἐντυποῦται καὶ βαθέως ἐγχαράττεται πρῶτον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ κατὰ Χριστὸν πολιτευομένου, ἀπὸ δὲ τῆς ψυχῆς καὶ ἐπὶ τῶν διανοημάτων αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ τῶν πόθων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Ἡ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐκκεχυμένη Χάρις ἐκχέεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἥθους καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ χαρακτῆρος [...].

»Ἡ κατὰ Χριστὸν πολιτεία ἐπὶ μὲν τῆς ψυχῆς ἐκδηλοῦται ὡς τελειότης, ἐπὶ δὲ τοῦ σώματος ὡς χάρις καὶ ὠραιότης· ἀμφοτέρα δὲ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους σχέσεσιν τοῦ κατὰ Χριστὸν πολιτευομένου,

13. Αὐτόθι, σ. 36, ἐπιστ. 5.

ἐκδηλοῦται ὡς εὐγένεια ἐν τε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις. Οἱ λόγοι ἄρα καὶ τὰ ἔργα εἶναι δηλωτικά τοῦ πολιτεύματος ἐκάστου»¹⁴.

Μέσα ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα ἐκθέσαμε, ἀβίαστα ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὑπῆρξε μεγάλη μορφή· μιὰ μορφή χριστοκεντρική, ἐκκλησιοκεντρική, ἐσχατοκεντρική. Ἐπειδὴ:

Μὲ τὴν πίστη, τὴν ἀγάπη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὶς λοιπὲς εὐαγγελικὲς ἀρετὲς, τὴν προσευχή, τὴν πραότητα, τὴν ἐγκράτεια, τὴν σωφροσύνη, τὴν ὑπομονή, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν χρηστότητα, τὴν ἀγαθωσύνη παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὸν Θεό. Καὶ ἐν τῷ Θεῷ ἡ θεία Χάρη τὸν μετέπλασε καὶ μεταμόρφωσε, τὸν καθάρισε καὶ ἁγίασε, τὸν χριστοποίησε καὶ θεοποίησε, ὥστε νὰ γίνῃ «θείας φύσεως κοινωνός», δηλαδὴ ἅγιος «ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ»¹⁵. Ἐπειδὴ ὁ ἅγιος μὲ ὄλο του τὸ εἶναι συνδέθηκε μὲ τὸν Θεό· σκεπτόταν διὰ τοῦ Θεοῦ, ἐνεργοῦσε διὰ τοῦ Θεοῦ, ζοῦσε διὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ, μολονότι βρισκόταν ἐν μέρει πάνω στὴν γῆ, τὸ δικό του πολίτευμα «ἐν οὐρανοῖς ὑπῆρχε», καὶ ἡ ζωὴ του «κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ»¹⁶.

III

Ὅπως κάθε ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, ἔτσι καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος ζῆ ἀνάμεσά μας. Διότι:

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἶναι πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ποιμαντικὴ του μέριμνα γιὰ τὸ παρόν, ὁ πόνος του γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἡ βαθειὰ ἐπίγνωση τῆς νέας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, συνδυάζονται πάντοτε ἀρμονικώτατα μὲ τὴν ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη του πρὸς τὴν κληρονομία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Πάνω στὸ θεμέλιο τοῦ ἱεροῦ παρελθόντος προσπαθοῦσε νὰ

14. *Λύτθι*, σσ. 27-28, ἐπιστ. 2.

15. Α' Πέτρ. α', 15.

16. Κολοσ. γ', 3.

οικοδομήσει στὸ πάντοτε ἀτελές παρόν, ἀποβλέποντας σὲ ἓνα ἀγιώτερο μέλλον. Καὶ αὐτὸ ὁ ἅγιος Νεκτάριος τὸ κατόρθωσε, ὄχι μὲ τὴν ἐπιστροφή ἀπλῶς στὴν πατερικὴ θεολογία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιστροφή στὴν πατερικὴ ἀγιότητα. Δὲν χρησιμοποίησε ἀπλῶς τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτούς, τὸν ὤθησε νὰ τοὺς μιμηθεῖ. Καὶ ἔτσι ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἀναδείχθηκε, στὸν εἰκοστὸ αἰώνα, Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας¹⁷.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὑπῆρξε καὶ ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας. Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ ἰάσεις καὶ τὰ θαύματα ποὺ ἡ θεία Χάρη ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἀγίου τὸν ἔχουν καταστήσει γνωστὸ στὸ χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς ἱαματικὸ καὶ θαυματουργὸ ἅγιο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ λησμονηθεῖ σχεδὸν ἡ ὅλη συγγραφικὴ του θεολογικὴ προσφορά. Ἄν, ὅμως, λησμονήθηκε ὁ σοφὸς διδάσκαλος τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὑπῆρχαν τὰ βιβλία του ποὺ σιγὰ σιγὰ ἀποκάλυπταν τὸν «ἅγιο τῶν πτωχῶν» ὡς λογιώτατο ἱεράρχη, καὶ μάλιστα συνεχιστὴ τῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων. Διότι τὰ συγγράμματά του ἀποτελοῦν ἐκχύλισμα ἀπὸ τὸ περίσσειμα τῆς καρδιάς του. Ἀποτελοῦν ἔκφραση ἀρμονικοῦ συνδέσμου πίστεως καὶ γνώσεως, ἀσκητικότητας καὶ πολυμάθειας, εὐσέβειας καὶ ἐπιστήμης, ἀγιότητας βίου καὶ ἀληθοῦς θεολογίας.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὑπῆρξε ἓνας ἀληθινὸς ποιμένας. Ἐμπνεόμενος ἀπὸ «θεῖον ζῆλον», κατέστησε τὸν ἑαυτό του «τύπον τῶν πιστῶν» καὶ «ζῶν Εὐαγγέλιον», γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κηρύττει μὲ τὴν προσωπικότητά του τὸν ἀπολυτρωτικὸ χαρακτῆρα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, καὶ νὰ παρέχει τὸν ἑαυτό του ἀμάχητο τεκμήριο γιὰ τὸ κατορ-

17. Πρᾶγμα ποὺ καὶ ὁ ὕμνογράφος ἐγκωμιάζει: «Πατέρων ἰσότημος, τῶν πάλοι ἐγρημάτισας, τούτων μιμησάμενος τὸν τρόπον, τὸν θεῖον ζῆλον καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς, ταπεινοφροσύνη ἀληθεῖ, καὶ ἀπλάστοις ἤθεσι, διαπρέψας Νεκτάριος». Βλ. τὸ τρίτο τροπάριο τῆς ε' ὕδης τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς ἀκολουθίας τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, εἰς Ἀκολουθίαὶ καὶ Βίος [...], ὁ.π., σ. 50.

θωτὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Κοσμημένος μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν πραότητα, τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴν ἀφέλεια, τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴν αὐτοθυσία, ἔγινε ἰατρὸς καὶ ὁδηγὸς τῶν ψυχῶν, πατέρας καὶ τροφὸς τῶν πιστῶν, πάντων ὑπηρέτης καὶ βοηθός.

Ἡ ἀνάθεση τῆς διευθύνσεως τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὸ ἔτος 1894, στὸν ἅγιο Νεκτάριο, ἦταν ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἔρθουν στὴν ἐπιφάνεια οἱ διοικητικὲς καὶ παιδαγωγικὲς ἱκανότητές του. Ὅσοι εὐτύχησαν νὰ εἶναι μαθητὲς τοῦ ἐκείνη τὴν περίοδο ὁμολογοῦν ὅτι «ἦτο ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος διὰ τὴν θέσιν αὐτήν, διὰ τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου του, τῆς βαθείας μορφώσεώς του, τῆς τε θύραθεν καὶ θείας, τῶν πατρικῶν του παραινέσεων. Ἐπεβλήθη εἰς πάντα καὶ ἡ Σχολὴ ἀπέβη πραγματικὸν φυτώριον τῶν μαθητευομένων πρὸς διακονίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»¹⁸.

Ἔτσι, ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἀναδείχθηκε ἄριστος παιδαγωγός. Σχετικὴ εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Γεωρ. Σωτηρίου: «ἐνθυμούμεθα τὸν μειλίχιον χαρακτήρα του καὶ τὴν γοητείαν ποὺ ἐξήσκει εἰς ἡμᾶς ἡ ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητός του [...] ἦτο θαυμάσιος ψυχολόγος· ὁ Νεκτάριος οὐδέποτε ἐπέβαλε ποινάς· ἤρκει ὅμως ἓνας λόγος του, μία μειλίχιος συμβουλή, νὰ φέρῃ τὸν μαθητὴν εἰς συναίσθησιν τῆς τυχόν παρεκτροπῆς του καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν βελτίωσίν του. Αὐτὸ κατορθώνει ἡ προσωπικότης τοῦ διευθύνοντος. Καὶ τὸ ἀνεκτίμητον τοῦτο προσὸν κατεῖχεν ὁ Νεκτάριος»¹⁹.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἦταν καὶ ἐμπνευσμένος διδάσκαλος. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Μυλωνᾶς ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀείμνηστος Διευθυντὴς Νεκτάριος [...] ἦτο σοφὸς πράγματι διδά-

18. Πρβλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, σ. 61.

19. Αὐτόθι, σ. 235.

σκαλος [...] νυχθημερόν ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων [...] Ἦτο φορητὸν πανεπιστήμιον καὶ ἁγία ψυχὴ [...] Δὲν διστάζω δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι [...] οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν ἐφιλοδόξουν νὰ μιμηθοῦν τὸν Σὸν τους Διευθυντὴν εἰς ὅλα τὰ χριστιανικὰ προτερήματα [...] Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἁγιότητος τοῦ ἀειμνήστου εἰς τοὺς μαθητὰς ἦτο τοιαύτη, ὥστε, ἐκ τῆς τάξεώς μου ἀριθμούσης 14 μαθητὰς, σχεδὸν ὅλοι ἠκολούθησαν τὸ ἱερατικὸν στάδιον, τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, δύο ἔγιναν Μητροπολίται, οἱ δὲ λοιποὶ διεκρίθησαν, ὡς καθηγηταὶ τῆς Θεολογίας εἰς τὰ γυμνάσια καὶ ὡς παιδαγωγοί»²⁰.

Ὁ ἅγιος σὰν ποιμένας καὶ διδάσκαλος ἔδειξε ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὴν μὀρφωση τοῦ γυναικείου κόσμου. Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν φανερώνει τίς προθέσεις του γιὰ τὴν ἴδρυση σχετικῆς σχολῆς. Ἐγραφε: «Κύριε Ὑπουργέ [...] αἱ παρθέναι ἐκπαιδεύονται παρ' ἡμῶν, ὅπως λάβωσι τελείαν ἠθικοθρησκευτικὴν μὀρφωσιν καὶ ἀποβῶσι διδάσκαλοι ἠθικοθρησκευτικοὶ τοῦ γυναικείου φύλου. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν προτιθέμεθα, νὰ ἰδρύσωμεν προκαταρκτικὴν πρακτικὴν ἠθικοθρησκευτικὴν Σχολὴν, ἐν ἧ τὰ κοράσια τὰ φοιτῶντα ἐν αὐτῇ μορφοῦνται ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς, ἐκδιδάσκονται διάφορα βιοποριστικὰ χειροτεχνήματα καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Ἐὰν ὁ Θεὸς εὐλογήσῃ τὸ ἔργον ἡμῶν, προτιθέμεθα ἢ προκαταρκτικὴ αὕτη πρακτικὴ Σχολὴ ν' ἀποβῆ Σχολὴ καὶ ἀνωτέρας διδασκαλίας»²¹.

Οἱ ὕμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας μας ἐγκωμιάζοντας τοὺς ἀσκητὲς ψάλλουν: «ὁ ὑπερόπτης τῶν κάτω καὶ παρεπίδημος, ὁ ἐραστής τῶν ἄνω, καὶ ἐρημοπολίτης». Αὐτὰ ἔχουν ἐφαρμογὴ στὴν ζωὴ τοῦ

20. Αὐτόθι, σσ. 270-271.

21. Αὐτόθι, σ. 156.

ἁγίου Νεκταρίου, πού εἶχε πόθο μεγάλο πρὸς τὸν μονήρη βίο. Πού ἐπιθυμοῦσε τὴν μόνωση καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ του ἀφοσίωση πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μόνος ἀποτελεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ζωή.

Δὲν θετεῖ τίποτε πάνω ἀπὸ τὴν «μοναχικὴ πολιτεία»: τὰ πάντα ὠχριοῦν ἐμπρὸς τῆς, ἀκόμη καὶ τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα. Σχετικὰ ἔγραφε ὁ ἅγιος πρὸς τὸν μοναχὸ Ἰωάσαφ: «...καθ' ἐκάστην μακαρίζω τοὺς ἀφιερωθέντας τῷ Θεῷ καὶ ἐν αὐτῷ ζῶντας καὶ κινουμένους καὶ ὄντας. Τί ἀληθῶς τῆς πολιτείας ταύτης τιμιώτερον ἢ τί λαμπρότερον; Αὕτη καλλιτεχνεῖ τὴν εἰκόνα καὶ προσδίδει αὐτῇ τὸ ἀρχέτυπον κάλλος [...] αὕτη οὐρανοβάμονα τὸν ἄνθρωπον καθιστᾷ [...] αὕτη θεοεἰκελον τὸν ἄνθρωπον ἐμφαίνει, αὕτη πρὸς τὸ θεῖον ἀνάγει, αὕτη τὸ θεῖον προσοικειοῦται. Ἰδοῦ, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, ποία ἡ ἐμὴ πεποιθήσις, ἧς ἔνεκα θεωρῶ τὸν ἀσκητὴν ὑπέρτερον τοῦ Ἀρχιερέως, ἦν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὁμολογῶ»²².

Πράγματι, ὁ θαυμασμός του πρὸς τὸν μοναχισμό τὸν ὠδήγησε στὴν ἰδρυση τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Καὶ ἔκτοτε, ὁ μέχρι τότε μοναχός, ὁ ἅγιος Νεκτάριος, γίνεται Γέροντας, ποιμένας μοναχῶν. Καὶ καθιστώντας αὐτὴν πρότυπο ὀραματίσθηκε τὴν ἀναμόρφωση τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως ὁ ἴδιος ἔγραφε, τὸ 1914, πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Θεόκλητο: «Σεβασμιώτατε! Ὁ ἐμὸς πόθος εἶναι ν' ἀναδειχθῇ ὁ Παρθενῶν οὗτος πρότυπον ἱεραῶς Μονῆς, ἣτις νὰ τιμᾷ τὴν Θεόσωστον ὑμῶν Ἐπαρχίαν καὶ ὑπόδειγμα γένηται ταῖς τοῦ Κράτους Ἱεραῖς Μοναῖς καὶ ὠφέλιμος τοῖς προσιοῦσιν αὐτῇ»²³.

Ἀπὸ τότε ἔδειξε ὅλη του τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἀσκητισμό. Ζοῦσε μὲ νοερά προσευχή, ἐγκράτεια, νηστεία, ἀγρυπνία· καὶ ἐργαζόταν χειρωνακτικὰ γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς Μονῆς. Ὁ ἀοίδιμος ἱερομόναχος Ἀμφιλόχιος Μακρῆς γράφει στὶς ἀναμνήσεις του: «Ἦτο ἄν-

22. *Αὐτόθι*, σσ. 188-189.

23. *Αὐτόθι*, σ. 142.

θρωπος τῆς προσευχῆς καὶ μίαν σκέψιν εἶχε, νὰ δημιουργήσῃ κέντρα προσευχῆς. Ὡμίλει περὶ νοεράς προσευχῆς, διότι εἶχε καλλιεργήσει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸν ἀνώτερον αὐτὸν τρόπον τῆς προσευχῆς»²⁴. «Ἡ προσευχή, κήρυττε ὁ ἅγιος, εἶναι ἔργον κύριον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τοῦτο ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔλαβε τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ἐτέθη ἐν τῷ Παραδείσῳ. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη, ἵνα ὑμνῇ τὸν Θεόν. Τοῦτο τὸ προσῆκον αὐτῷ ἔργον, τοῦτο μόνον ἐξηγεῖ τὴν νοεράν αὐτοῦ φύσιν»²⁵.

Ὁ ἅγιος ἔδειξε πατρικὸν ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς μοναχὲς τὶς ὁποῖες ἀνέλαβε. Καὶ αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς ποὺ ἔστειλε πρὸς αὐτὲς πρὶν ἀκόμη ἐγκαταβιώσει στὴν Μονή. Στὶς ἐπιστολὲς αὐτὲς συναντᾶ κανεὶς τὴν ἰδιαίτερη φροντίδα γιὰ διδασχὴ καὶ κατάρτιση τῶν μοναχῶν στὰ θέματα τῆς μοναχικῆς ἀσκήσεως. Τὶς πατρικὲς ὑποθήκες γιὰ τὴν ἐπακριβῆ τήρησιν τῶν ὅρων τῆς πνευματικῆς ἀθλήσεως καὶ μοναχικῆς ζωῆς. Ὁ ἅγιος καὶ μὲ τὴν διαθήκη του ἀκόμη θύμιζε στὶς μοναχὲς του ὅτι ὄφειλαν «νὰ ἀποβῶσι ὑποδείγματα ἀρετῆς καὶ τελειότητος». Συνιστώντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν καθαρότητα βίου, τὴν ὑπακοή, τὴν ὑπομονή, τὴν ταπείνωση, τὴν ἀγάπη, καὶ τὴν ἐξάσκησιν στὴν προσευχή. Καὶ ἀπαιτοῦσε ἀπὸ αὐτὲς νὰ ἀναδείξουν «τὴν Μονὴν φάρον πνευματικὸν καὶ ὁδηγὸν φρονήσεως καὶ σωφροσύνης».

Καὶ τὸ μήνυμα ποὺ μᾶς φέρνει ἢ ἑκατοστὴ πεντηχοστὴ ἐπέτειος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ποιὸ εἶναι; Νὰ τὸν μιμηθοῦμε: Ἄς ἔχουμε ὅλοι ἐμπρὸς μας τὴν μεγάλη μορφὴ τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀρετῆς, ποὺ μᾶς χάρισε ἡ γενναιοδωρία τοῦ Θεοῦ στὸν αἰῶνα μας, καὶ ἄς φροντίζουμε νὰ τὴν μιμούμεθα. Ἄς φροντίζουν οἱ ποιμένες τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, οἱ κήρυκες καὶ

24. *Αὐτόθι*, σ. 268.

25. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, *Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί*, σ. 30, ἐπιστ. 3.

διδάσκαλοι τῆς ἀληθείας νὰ ἀντιγράψουν τὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐταπάρνησή του. Ἄς εἶναι ὑπόδειγμα ζωῆς ἀγιότητος γι' ὅλους τοὺς πιστοὺς ποὺ τιμοῦν τὴν μνήμη του, καὶ ἀσφαλῆς ὁδηγὸς μας γιὰ τὴν αἰώνια κατάπαυση τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἀπευθυνόμενη δὲ πρὸς ἐμᾶς, τίς μοναχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εὐχομαι νὰ ἀκολουθήσουμε τίς πρὸς τίς μοναχῆς προτροπές τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, γιὰ νὰ φθάσει ὁ γυναικεῖος μοναχισμὸς στὸ ὕψος ποὺ ὁ ἅγιος τὸν ὄραματίσθηκε.

Τέλος, ἀτενίζοντας εὐλαβῶς πρὸς τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες καὶ πνευματικοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς παρακαλῶ νὰ δείξουν ἐνδιαφέρον, πατρικό, γιὰ τίς γυναικεῖες Μονές, ὅπως καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος, μὲ στόχο τὴν ἐνίσχυση τῶν γυναικειῶν Μονῶν πρὸς ἐκπλήρωση τοῦ προορισμοῦ τους.

Καὶ ἄς κλείσω τὴν εἰσήγησή μου ἀπευθυνόμενη στὸν ἅγιο: ἅγιε Νεκτάριε Θαυματουργέ, «ὁ τῇ παιδείᾳ τὴν ἀρετὴν συνάψας· καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς περάνας δρόμον, τὴν πρὸς οὐρανὸν πορείαν ἐποίησας», ὅπως σὲ ὕμνεϊ ὁ ἀοίδιμος ὕμνογράφος Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, πρέσβευε πρὸς Κύριον νὰ ἐπιδαφιλεύει τὴν χάρη Του πρὸς τίς γυναικεῖες Μονές.

ΒΑΡΒΑΡΑΣ Χ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Θεολόγου-Φιλολόγου

ἐπιστημ. συνεργάτιδος Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ κρίσις τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος

Πρὸς κατανόησι τῆς κρίσεως τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 19ου καὶ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἡ ἔρευνα στρέφεται εἰς τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ. Ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς παρούσης εἰσηγήσεως θὰ γίνῃ μία σύντομος καὶ ἐνίοτε ἐπιγραμματικὴ ἀναφορὰ εἰς βασικά κεφάλαια αὐτῆς καὶ τοῦ ὅλου θέματος.

Κατ' ἀγαθωτάτη συγκυρία, ἐδῶ, εἰς τὴν Αἴγινα, τὴν πρωτεύουσα τῶν ἡρώων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως, ἀρχίζει τὸ 1828 τὸ ἔργο δημιουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους συνδεδεμένου μὲ τὶς παραδόσεις τοῦ ὑπὸ τοῦ πρώτου Ἑλληνοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου· ἔργο μεγαλειῶδες, ποῦ διέκοψε ἡ ξενοκίνητος, ἀδελφοκτόνος καὶ ἐθνοκτόνος διχόνοια τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴν δολοφονία του στοῦ Ναύπλιο, ἔξω ἀπὸ τὸν Ναὸ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἡμέρα Κυριακὴ, τὴν 27η Σεπτεμβρίου 1831.

Ἐδῶ εἰς τὴν Αἴγινα, εἰς τὴν Ἱερὰν ταύτην Μονή, στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνός μας γράφεται ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ τῶν πνευματικῶν τέκνων του σιωπηλὰ καὶ μαρτυρικὰ νέα σελίδα εἰς τὴν ἱστορία τοῦ μοναχισμοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Α'

Μετά τὴν δολοφονία τοῦ Καποδιστρίου ἀκολούθησε ἡ καταλυτική περίοδος τῆς Βαυαροκρατίας. Οἱ Βαυαροὶ ἀνέλαβαν τὴν διακυβέρνησι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μὲ συγκεκριμένη ἀποστολή:

α) τὸν ἐξευρωπαϊσμό τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. «Ἡ μικρὴ Ἑλλάδα προοριζόταν νὰ γίνει γέφυρα γιὰ τὸν ἐξευρωπαϊσμό καὶ τῆς Ἀνατολῆς, μιὰ ἀποστολή, πού θὰ ἀνατεθεῖ ἀργότερα στὴν Τουρκία»¹.

β) τὸν ἐκπροτεσταντισμὸ τῆς παιδείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς τὸν σκοπὸ τοῦτο συνεργάσθησαν μὲ τοὺς προτεστάντες ἱεραποστόλους-μισσιοναριοὺς καὶ τοὺς Ἑλληνες διαφωτιστὲς λογίους καὶ κληρικούς. Προκειμένου δὲ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ ἡ Ἐκκλησία τὴν κρατικὴ σκοπιμότητα καὶ ἰδεολογία ἔλαβαν τὰ ἐξῆς κατ' αὐτῆς ριζοσπαστικὰ μέτρα:

1) Ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴν αὐτοανακήρυξι τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κρατικοποίησης αὐτῆς.

2) Προτεσταντικὴ παιδεία κληρικῶν καὶ θεολόγων.

3) Διάλυσι τῶν Μοναστηρίων.

1) Ἡ «αὐτογνώμων» καὶ πραξικοπηματικὴ αὐτοανακήρυξι τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (23 Ἰουλίου/4 Αὐγούστου 1833) – ἰδέα τοῦ κύκλου τῶν διαφωτιστῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀδαμάντιο Κοραῆ καὶ ἔργο τῆς «ὁμοψύχου ξυνωρίδος» Maurer-Φαρμακίδη – «ἔχει ἀποτιμηθεῖ τελεσίδικα, μὲ βάση τίς μετέπειτα ἐξελίξεις, ὡς πραγματικὴ “ἀρχὴ ὠδίνων” (Ματθ. κδ', 8) γιὰ τὴν Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία καὶ σύνολο τὸ ἐλληνικὸ Ἔθνος»².

1. Βλ. πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ. *Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων Ἑλληνικῆς καὶ Γερμανικῆς Θεολογίας τὸν 19^ο αἰῶνα*, Ἀθήναι 1989, σ. 5.

2. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, «Τὸ ἐλλαδικὸ αὐτοκέφαλο· προϋποθέσεις καὶ συνέπειες», στὸν τόμο (τοῦ ἰδίου) *Παράδοση καὶ ἀλλοτρίωση. Τομὲς στὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴ μεταβυζαντινὴ περίοδο*, Ἀθήνα 1994³, σ. 227.

Οἱ σημαντικότερες συνέπειες τοῦ αὐτοκεφάλου εἶναι:

α) Ἡ ἀπόλυτη πολιτειαρχία στὶς σχέσεις Ἐκκλησίας-Πολιτείας, ἢ ἄνευ ὑπερβολῆς «καταδούλωσι τῆς Ἐκκλησίας» στοὺς ξένους καὶ εἰς ἑτερόδοξο Βασιλέα, «κυριάρχῃ» στὰ διοικητικά της.

β) Ἡ διάσπασι τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλευθέρου καὶ ὑποδούλου, διότι παρεμερίζετο ὁ ἱστορικός, πνευματικὸς καὶ ἔθνικὸς σύνδεσμος καὶ συντελεστής τῆς ἐνότητός του, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Οὕτω παρεμποδίζετο συμφώνως πρὸς τοὺς στόχους τῆς δυτικῆς πολιτικῆς καὶ ἡ πραγματοποιήσι τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἢ ἀνάστασι τῆς Ρωμηοσύνης.

γ) Ἡ ἀποκοπὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ κατάστασι «δυνάμει» σχίσματος ἀπὸ τὸν φυσικὸν τῆς γῆρας, τὴν κοινωνία τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ Ἑλλάδα πεδίο συγκρούσεων καὶ ἀνταγωνισμῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων μὲ ἄμεσες ἐπιπτώσεις εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς ζωῆ ἐπὶ δέκα ἑπτὰ ἔτη (1833-1850), χρόνια ἀβεβαιότητος καὶ ἐκκρεμότητος, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐθεμελιώθησαν οἱ ἐπιδιωκόμενες ἐξελίξεις μὲ συνέπειες ἐμφανέστατες εἰς τὴν ἐποχὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ ἕως τῶν ἡμερῶν μας.

2) Ἡ Ἀντιβασιλεία ἐθεμελίωσε νομοθετικὰ καὶ ὀριοθέτησε πρακτικὰ καὶ θεωρητικὰ τὸ νεοελληνικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἔξω ἀπὸ τὰ παραδοσιακὰ καὶ καποδιστριακὰ πλαίσια μὲ πιστοτάτη μίμησι καὶ ἐφαρμογὴ τῶν γερμανικῶν προτύπων. Ἡ ὅλη παιδεία, καὶ αὐτὴ ἡ Θεολογική, ἀπεκκλησιοποιήθη καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὸν συγκεντρωτικὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους καὶ τῶν μισσιοναρίων, οἱ ὁποῖοι κατέλαβαν καίριες θέσεις καὶ ἀνέπτυξαν βάσει εὐνοϊκοῦ διατάγματος ἀπεριόριστον ἐκπαιδευτικὴν δραστηριότητα μὲ τὴν ἴδρυσιν σχολείων ἀρρένων, θηλέων καὶ Κυριακῶν-Κατηχητικῶν καὶ μὲ τὴν συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν προτεσταντικῶν βιβλίων. Σκοπὸς τους ἦτο ὁ ἐκπροτεσταντισμὸς ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μοναχοὶ ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὰ σχολεῖα καὶ τὴν κοινωνία. Ἐντὸς αὐτῶν τῶν πλαισίων,

πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸ, κατὰ τὰ πρότυπα τῶν γερμανικῶν Πανεπιστημίων καὶ μὲ πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν γερμανικῶν προγραμμάτων ὀργανώθηκε καὶ τὸ ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιον καὶ φυσικὰ καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ μὲ διδάσκοντες μετεκπαιδευθέντες στὴ Γερμανία. Οὕτω ἀντὶ τῆς παραδοσιακῆς ἑναρμονίσεως σπουδῶν καὶ ὀρθοδόξου λατρείας καὶ πνευματικότητος, ποὺ ὀραματίζετο νὰ εἰσαγάγῃ εἰς μέλλουσα Θεολογικὴ Ἀκαδημία ὁ Καποδίστριας, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Κ. Οἰκονόμου, εἰς τὴν Κρατικὴν Θεολογικὴν Σχολὴν ἀναφύεται ἕνα κρᾶμα «Θεολογικοῦ ἐπιστημονισμοῦ», ἀποκομμένου ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καὶ τὶς Πατερικὰς, πνευματικὰς προϋποθέσεις. Ἐκτοτε ἐπεβλήθη εἰς τὸ νεοελληνικὸν Κράτος ἡ ἀνάδειξις κληρικῶν καὶ θεολόγων, ποὺ ἀναπτύσσουν δραστηριότητες στὸ ἐκκλησιαστικὸν σῶμα μὲ ἐφόδιον πολιτειακὰ ἀνεγνωρισμένο ὅχι τὴν σχέσιν τοὺς μὲ τὴν Ὀρθόδοξον Θεολογίαν καὶ Παράδοσιν, ποὺ σώζεται στὰ Μοναστήρια, ἀλλὰ τοὺς τίτλους τῶν Πανεπιστημιακῶν Θεολογικῶν σπουδῶν τοὺς.

3) Ὁ ἐκπροτεσταντισμὸς καὶ ἡ ἐκκοσμίκευσις τῆς Ἐκκλησίας δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῶν, ἐὰν ἤκμαζαν τὰ φυσικὰ σχολεῖα τῆς Ρωμηοσύνης στὰ χρόνια τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς δουλείας, τὰ Μοναστήρια. Ὡς ἐκ τούτου ἡ δυτικὴ προπαγάνδα ἐστράφη συστηματικὰ ἐναντίον τοῦ μοναχισμοῦ, τῶν Μονῶν καὶ τῶν μοναχῶν, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξε μὲ πάθος. Στόχος ἀντικειμενικὸς ἢ ἐξάλειψις τῆς μοναχικῆς παραδόσεως στὴν Ὀρθόδοξον Ἑλλάδα. Ὁ Κοραῆς καὶ οἱ ὁμόφρονές του δὲν εἶχαν κατανοήσει, «ὅτι τὸ ὀρθόδοξον μοναστήριον πέρα ἀπὸ τὶς ὁποιοσδήποτε ἀτέλειαι τῶν προσώπων, ὑπῆρξε ὁ χῶρος διαπλάσεως τῆς ἑλληνορθόδοξης συνειδήσεως, τῆς διατηρήσεως τῶν ἑλληνορθοδόξων κοινωνικῶν θεμελίων, τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς θεώσεως, τῆς ἀναδείξεως τῶν Νεομαρτύρων —τῶν ἀκραιφνέστερων ἀντιστασιακῶν τῆς τουρκοκρατίας—, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἀπεκρούσθη δυναμικὰ ὁ ἐξισλαμισμὸς καὶ ἀφελληνισμὸς συνάμα, κατὰ τὸν ἀποτε-

λεσματικότερο τρόπο»³. Κέντρο τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς καὶ ἀντι-μοναστικῆς πολιτικῆς ἦτο ἡ οὐσιαστικὴ δήμευσι τῆς Μοναστηριακῆς περιουσίας καὶ ἡ διάλυσι ὑπερπεντακοσίων Μονῶν, συνηγορούσης βεβαίως καὶ τῆς καταπτώσεως τῶν μοναχῶν. Ὡς ἐπικάλυμμα εἶχαν τὴν γνώμη τῆς Ἱ. Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἕως τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος διωρίζοντο ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι μὲ κριτήρια πολιτειοκρατικά.

Μετὰ τὴν διάλυσι τῶν ἀνδρικῶν Μονῶν, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ εἰσηγήσεως τῆς Ἱ. Συνόδου, λόγῳ τῆς κατακριτέας καὶ ἀπαραδέκτου συνοικήσεως μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν, «καίτοι τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν εἶχε τόση ἔκτασι, ὅση τοῦ ἀπέδιδε τὸ Ὑπουργεῖο»⁴, διελύθησαν καὶ τὰ γυναικεῖα Μοναστήρια ἐκτὸς τριῶν: τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Λουκουῦς Κυνουρίας, τῆς Καισαριανῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου Θήρας. Ἀργότερον προσετέθη ὡς τέταρτο προσωρινῶς καὶ τὸ Μοναστήρι τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων Κεχροβουνίου Τήνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμόνασε ἡ ὁσία Πελαγία, κατόπιν ἀντιδράσεως τῶν Τηνίων. Ταῦτα θὰ διετηροῦντο, ἂν εἶχαν μοναχὲς 30 τοῦλάχιστον τὸν ἀριθμὸν, ἡλικίας ἄνω τῶν σαράντα (40) ἐτῶν.

Ὅλες οἱ κάτω τῶν 40 ἐτῶν μοναχὲς θὰ ἔπρεπε νὰ προσκληθοῦν ἀπὸ τὸν οἰκειὸ ἐπίσκοπό τους «νὰ παραιτήσωσι τὴν μοναστικὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν κόσμον» μὲ τὴν διαβεβαίωσί του, ὅτι δύνανται νὰ πράξουν τοῦτο «ἀκατακρίτως». Γιὰ ἐλάχιστες περιπτώσεις ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ κάποια ἐξαίρεσι. Ὅλες οἱ ἄνω τῶν 40 ἐτῶν μοναχὲς ἦσαν ἐλεύθερες ἢ νὰ περιορισθοῦν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ τρία διατηρούμενα μοναστήρια ἢ νὰ γυρίσουν στὸν κόσμον. Ἐὰν ἔμεναν στὰ Μοναστήρια, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀσχολοῦνται μὲ γυναικεῖα ἐργόχειρα, νὰ

3. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ Ἀδ. Κοραῆς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία», αὐτόθι, σ. 186.

4. Βλ. Χριστοδούλου Παρασκευαῖδη, Μητροπολίτου Δημητριάδος (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος), Ὁ Μοναχισμὸς εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, Ἀθήναι 1977, σ. 30.

περιθάλπουν «τούς παρά τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ μοναστήρια στελλομένους πτωχοὺς, ἀσθενεῖς καὶ παράφρονες» καὶ «νὰ διδάσκωσιν ἀμισθὶ τὰ παρά τῆς Κυβερνήσεως εἰς αὐτὰ στελλόμενα ὄρφανὰ καὶ πτωχὰ κοράσια». Τὰ μοναστήρια αὐτὰ κατὰ μὲν τὸ πνευματικὸ μέρος ὑπήγοντο στὸν οἰκειὸ ἐπίσκοπο, κατὰ δὲ τὴν διοίκησι στὸν Νομάρχη καὶ τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας. Ὅλη ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία τῶν Μονῶν περιήρχετο εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸ ταμεῖο, ἐκτὸς 4-6 στρεμμάτων γῆς γύρω ἀπὸ κάθε Μοναστήρι «πρὸς φυτοκομίαν». Εἰς κάθε Μονὴ διορίζετο παρά τῆς Ἱ. Συνόδου μὲ κυβερνητικὴ ἐπικύρωσι ἓνας Οἰκονόμος, ἄνω τῶν 60 ἐτῶν, μὲ καθήκοντα, νὰ ἐπιτηρῇ τίς μοναχὲς καὶ τὴν διαγωγὴ τους, νὰ κρατῇ τὰ κλειδιά τῆς Μονῆς, νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴν διατροφή τῶν μοναχῶν, νὰ διορίζῃ τὸν ἐφημέριο καὶ πνευματικὸ καὶ νὰ προεδρεύῃ τῆς ὀλομελείας τῆς ἀδελφότητος πρὸς ὑπόδειξι τριῶν ὑποψηφίων γιὰ τὴν θέσι ἡγουμένης. Γι' αὐτὲς τίς ὑπηρεσίες του ἔπρεπε νὰ μισθοδοτῆται μὲ 100 δραχμὲς καὶ νὰ ἔχῃ «ἀνέξοδον τροφὴν καὶ κατοικίαν ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου». Διὰ τὴν συντήρησι τῆς Μονῆς καὶ τῶν μοναχῶν ἔπρεπε νὰ διατίθενται τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὰ ἐργόχειρα, τὸ δὲ ἔλλειπον νὰ δίδεται ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ταμεῖο κατὰ πρότασι τοῦ Ὑπουργείου⁵. Ἀποτελέσματα: Ἐκ τῶν τριῶν Μονῶν οἱ δύο πρῶτες ἔκλεισαν δι' ἔλλειψι μοναζουσῶν. Περὶ δὲ τῶν μοναχῶν ὁ Κ. Οἰκονόμος γράφει: «Τῶν δὲ διαλυομένων (μονῶν) αἱ μοναχαὶ διεσκορπίσθησαν μονοχίτωνες καὶ πανάποροι, ἐν αἷς καὶ πολλαὶ ὑπέργηροι. Καὶ αἱ μὲν ἐπανῆλθον παρά τούς συγγενεῖς ἢ κατέβησαν εἰς τὰ χωρία, καὶ ζῶσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐργοχειρῶν»⁶. Ἄλλες πάλι, ὅπως οἱ τῆς Μονῆς ἁγίας Μαρίας Ἀνδρου, «ἔμειναν ἐπὶ πολὺ θυραυλοῦσαι παρά τὴν ἰδίαν μονὴν προτιμῶσαι παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ», ἐνῶ δὲν ἔλειψαν

5. Λύτολι. σσ. 31-32.

6. Βλ. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, *Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα*. Ἀθῆναι [1864], σ. 265.

καὶ οἱ τραγικώτερες περιπτώσεις...⁷ Ἡ Ἱ. Σύνοδος μὲ νέα σύνθεσι ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Κυνουρίας Διονυσίου «ἠγωνίσθη γενναίως ὑπὲρ τῶν ἀθετουμένων ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν...». Μεταξὺ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τῆς ἤτο νὰ ζητήσῃ κατ' ἐπανάληψι ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τὴν προσωρινὴ ἔστω διατήρησι τῆς ἐν Ἄνδρῳ Μονῆς, τῆς ὁποίας οἱ μοναχὲς δὲν ἔπαυσαν νὰ διαμαρτύρωνται καὶ νὰ κλαίουσαν διὰ τὸν ἀδικο διωγμὸν τους. Οὕτω παρὰ τὴν ἄρνησι τοῦ Ὑπουργείου «αἱ γεραραὶ τῆς μονῆς ἐκείνης μονάστριαι, πολλὴν παρηγορίαν ἐκ τῆς φανείσης συνοδικῆς προστασίας λαβοῦσαι, ζῶσιν ὁσίως συνηγμέναι καὶ νῦν ἐντὸς τοῦ Μοναστηρίου καὶ τρεφόμεναι ἀπὸ τε τῶν ἐργοχειρῶν αὐτῶν καὶ τῆς παραμυθίας τῶν συμπατριωτῶν»⁸. «Αὕτῃ ἦταν μία νίκη τῆς Ἐκκλησίας στὸν τομέα τῶν μονῶν. Μία νίκη ποὺ ἀνοίξε τὸν δρόμον καὶ γιὰ ἄλλες συναφεῖς κατακτήσεις. Μὲ τὸν ἴδιον σχεδὸν τρόπο διεσώθησαν καὶ ἄλλα γυναικεῖα μοναστήρια στὴν Τήνον, στὴν Πάρον καὶ στὴν Πελοπόννησον. Ἡ Σύνοδος εἶχεν εὔρει τὸν σωστὸν δρόμον γιὰ τὴν διεκδίκησι τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας»⁹.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ τίς ἀρχὲς τοῦ παρόντος ὑπάρχουν σημεῖα «εὐοίωννα»: Οἱ προσπάθειες ἀποδεδεσμύσεως ἀπὸ τὴν Κρατικὴν ἐξουσίαν τῆς Διοικήσεως Ἐκκλησίας καὶ ἀνορθώσεως τοῦ μοναχισμοῦ, οἱ ἀντιδράσεις καὶ φωνὲς διαμαρτυρίας κληρικῶν, μοναχῶν καὶ λαϊκῶν καὶ πρὸ πάντων οἱ ἀγωνιστικὲς καὶ ὁσιακὲς μορφὲς τῆς Ὀρθοδοξίας.

Τὸ 1850 μὲ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἐτέθησαν οἱ ὀρθὲς βάσεις γιὰ τὴν αὐτοδιοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀποδέσμευσίν της ἀπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ συγκρότησις τῆς Ἱ. Συνόδου «κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας». Ἡ Ἱ. Σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

7. *Αὐτόθι*.

8. *Αὐτόθι*, σσ. 326-327.

9. Βλ. Χριστοδούλου Παρασκευαῖδου, *ἐνθ' ἀν.*, σσ. 47-48.

ἔγινε Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ θέματα διοικήσεως τῶν Μονῶν ὠρίσθη νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότητά της.

Μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1852, ἐδημοσιεύθησαν οἱ δύο ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι Σ' καὶ ΣΑ', οἱ ὅποιοι ἐν σχέσει μὲ τὸν μοναχισμό προέβλεπαν τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐπισκόπων στὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τάξεως καὶ πειθαρχίας τῶν Μονῶν καὶ σύμπραξι τῆς Πολιτείας στὰ ἐξωτερικά, δηλαδή στὴν ἴδρυσι ἢ διάλυσι τῶν Μονῶν, καθεστῶς πού ἰσχύει μέχρι σήμερον.

Ἡ Πολιτεία ἤθελε νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς μοναχοὺς, διότι ἐφοβεῖτο τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία τους, τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τὴν ἐπιρροή πού ἀσκούσαν εἰς τὸν λαό. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀντίδρασι κατὰ τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου Παναγιωτοπούλου ἢ Παπουλάκου καὶ ὁ σκληρὸς διωγμὸς μοναχῶν εἰς Πελοπόννησον, οἱ ὅποιοι «συνερχόμενοι ἀπωδύροντο πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπιβουλεύεται καὶ κινδυνεύει ἡ ὀρθόδοξος πίστις» ἀπὸ τὴν προσηλυτιστικὴ δραστηριότητα τῶν μισσιοναρίων. Τὸ κίνημα ἐθεωρήθη ὡς συνωμοσία κατὰ τοῦ καθεστῶτος καὶ πρωταίτιος ὁ ἐκ Κεφαλληνίας Κοσμᾶς Φλαμιᾶτος, σφοδρὸς πολέμιος τῶν προτεσταντῶν καὶ κυρίως τῶν Ἄγγλων. Ἡ κυβέρνησι ἔστρεψε τὸν στρατὸ ἐναντίον τους. «Ἐκατὸν πεντήκοντα περίπου μοναχοὶ καὶ μοναχαὶ συνελήφθησαν, ἐδικάσθησαν ἐν Πάτραις, ποικιλακῶς ἐπροπηλακίσθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ ἐταλαιπωρήθησαν, ἐνῶ τὸ δικαστήριον ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀπλοῦν πλημμέλημα τὸ διαφημισθὲν κατ' αὐτῶν ἔγκλημα καθοσιώσεως»¹⁰.

Παρὰ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία προέβη εἰς εὐεργετικὰ διὰ τὸν μοναχισμό ἐνέργειες. Μετὰ γνωμοδότησι τῆς Ἱ. Συνόδου ἐξεδόθη Β. Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου/15 Σεπτεμβρίου 1858 περὶ Κανονισμοῦ τῶν Μονῶν, πού ἀποτελεῖ κωδικοποίησι τῶν ἀπὸ τοῦ 1829 ἕως 1857

10. Βλ. Χρυσστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1920, σ. 388.

ἐγκατεσπαρμένων διατάξεων καὶ ρυθμίζει θέματα διοικήσεως, περιουσίας τῶν Μονῶν καὶ ζωῆς τῶν μοναχῶν. Ἡ δημοσίευσίς τοῦ Κανονισμοῦ τούτου θὰ ἀποτελοῦσε ἓνα σημαντικό βῆμα γιὰ τὴν προαγωγή τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἀφετηρία διὰ τὴν πνευματικὴ ἐξυγίανσίν του, ἂν γινόταν ἢ δέουσα ἀξιοποίησίς του. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ πνευματικὸ μέρος αὐτοῦ ἔμεινε ἀναξιοποίητο, παρὰ τὶς συστάσεις τῆς Ἱ. Συνόδου δι' ἐγκυκλίων, καὶ τὰ πράγματα δὲν ἄλλαξαν οὐσιωδῶς καὶ μὲ αὐτὸν καὶ μὲ μεταγενεστέρους Κανονισμούς. Περὶ αὐτῶν γράφει συμπερασματικῶς ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος (νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος) κ. Χριστόδουλος: «Δὲν μπορούμε παρὰ νὰ ἀναγνωρίσουμε τὴν καλὴν τοῦλάχιστον διάθεσίν σ' ἐκείνους ποὺ συνέταξαν τοὺς Κανονισμούς. Ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἢ ἀναγέννησις τοῦ μοναχισμοῦ μας δὲν πρέπει νὰ ἀναμένεται πὼς θὰ γίνῃ μὲ νομικὰ κείμενα. Χρειάζεται ἄλλου εἴδους πνοή καὶ κυρίως χρειάζονται ἔμπειροι πνευματικοὶ πατέρες, ποὺ σὰν μέλισσες θὰ συγκεντρώσουν κοντὰ τους κι' ἄλλους, γιὰ νὰ ἀφιερωθοῦν ὅλοι μαζί στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ»¹¹.

Ἡ κρίσις τοῦ μοναχισμοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται. Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅταν ὁ ἅγιος Νεκτάριος διέλαμπε εἰς τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, τὸ φαινόμενο τῶν μοναχῶν, ποὺ ἐγκατέλειπον τὶς μετάνοιές τους καὶ περιήρχοντο τὸν κόσμον, εἶχε πάρει διαστάσεις. Ἡ πρωτεύουσα καὶ ὁ Πειραιεύς, οἱ πόλεις, ποὺ ἄρδευε πνευματικῶς καὶ ἀθορύβως διὰ τῶν κηρυγμάτων του, τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν θεοφιλῶν ἔργων του, εἶχαν καταστῆναι κατὰ τὸν Μητροπολίτη Ἀθηνῶν Γερμανὸ «δύο ὄρμητήρια, ἔνθα καταφεύγουσι τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀδόκιμα ναυάγια, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλέου ἐξαιτούμενα εἶτα δὲ θερμαθέντα πολλαχῶς τὴν εὐεργετήσαντα χεῖρα δάκνοντα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐξευτελιζόντα»¹².

11. Βλ. Χριστοδοῦλου Παρασκευαΐδη, ἐνθ' ἀν., σ. 100.

12. Αὐτόθι, σ. 66.

Β'

Στις ἀρχές τοῦ αἰῶνός μας κι ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία, δέσμια ἀκόμη στὸ κράτος, ἀναταράσσετο ἀπὸ ἐσωτερικὰ γεγονότα καὶ πολιτικὲς ἀντιπαραθέσεις καὶ διαμάχες μὲ προεκτάσεις ἐκκλησιαστικὲς, ὁ ἅγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως, Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ συνεχιστῆς τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως, ἔθεσε ἐδῶ, εἰς τὴν ἀνασυσταθεῖσα ὑπ' Αὐτοῦ Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος, τὶς βάσεις ἀναγεννήσεως τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὰ πατερικὰ πρότυπα. Ὁ πρωτεργάτης εἰς τὴν ἔρευνα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἀείμνηστος Μητροπολίτης πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Τίτος Ματθαϊάκης τὸν ἀποκαλεῖ μοναχὸ καὶ μύστη Χριστοῦ λίαν ἐξάαιρετο καὶ ὑποδειγματικὸ καὶ τὸν κατατάσσει μεταξὺ τῶν νηπτικῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας¹³.

Ἀφ' ὅτου ἐδέχθη τὴν κλησὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸ βίον εἰς τὴν Νέα Μονὴ Χίου ὑπὸ τὴν πνευματικὴ καθοδήγησι τοῦ αὐστηροῦ καὶ ἐναρέτου Γέροντος Παχωμίου καρεῖς μοναχὸς τὴν 7η Νοεμβρίου 1876, εἰς ἡλικία τριάντα ἐτῶν, διετέλεσε μοναχὸς καθ' ὅλον τὸν βίον του καὶ διετήρησε ἀρραγῆ πνευματικὸ δεσμὸ μετὰ τοῦ Γέροντός του, ἕως τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ († 1905).

Ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀνεβίβασε εἰς ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς Ἱερωσύνης, ἕως τῆς ὑψίστης, τῆς Ἀρχιερωσύνης, καὶ παρέμεινε ταπεινὸς ἀσκητής. Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας τοῦ ἀνέθεσε καθήκοντα Γραμματέως, Ἱεροκήρυκος καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου εἰς Κάϊρον καί, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ πράκτορος τῆς Ἑλλάδος ἐν Αἰγύπτῳ, «ἐν τοῖς λειτουργήμασιν τούτοις ἐπεδείξατο πολὺν ἀληθῶς πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ζῆλον, ἕζη δὲ βίον ἀληθοῦς ἀσκητοῦ»¹⁴.

Ἀπὸ τὴν τριετῆ διακονία του (1891-1894) ὡς Ἱεροκήρυκος Εὐβοίας καὶ Σποράδων, Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ

13. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, σ. 133.

14. Αὐτόθι, σ. 48.

ἐνθυμοῦνται καὶ μὲ συγκίνησι ἀφηγοῦνται τὶς ὀλονύκτιες δεήσεις καὶ τὴν ἄκρα ταπείνωσι τοῦ Ἀρχιερέως Ἱεροκλήρυκος, τὶς κακοπάθειες καὶ τὰ ἀλησμόνητα κηρύγματα του.

Ἡ Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ χάρις εἰς Ἐκεῖνον ἐπὶ δέκα τέσσαρα ἔτη (1894-1908) ἐπανεῦρε τὸν ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρά της, ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ πνευματικὴν ἀκτινοβολία, πού ἔφθανε ὡς τὶς ἀλύτρωτες πατρίδες. Χάρις εἰς Ἐκεῖνον ἐπετέλεσε τὸν προορισμό της. Εὐτύχησε ὁ ἅγιος, ὡς Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς, νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος ἐκλεκτοὺς κληρικούς καὶ διδασκάλους, διότι παρέσχε ἑαυτὸν πρότυπον ἱεράρχου, παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου διάγων βίον ἀσκητικόν. «Τὰς δὲ νυκτερινὰς ὥρας, ὅτε ἡ Σχολὴ ἠσύχαζε τελείως καὶ οἱ πάντες ἐκοιμῶντο, ἐλέγετο, ὅτι ὁ Νεκτάριος κατήρχετο ἐκ τοῦ δωματίου του καὶ ἐξήρχετο τῆς Σχολῆς καὶ ἐκεῖ ἔξω χαμηλὰ εἰς τὴν Νοτίαν ἐξοδὸν τῆς Σχολῆς, κατὰ τὸν κῆπον, ὑπὸ παντοίας καιρικῆς συνθήκας γονυπετῆς προσήρχετο ἐπὶ μακρὸν πλησίον τοῦ φυλασσομένου διὰ σιδηροῦ κιγκλιδώματος μικροῦ χώρου, ὅπου ἦτο φυτευμένος φοῖνιξ· εἰς τὸν χώρον τοῦτον ἦτο ἄλλοτε μικρὸν παρεκκλήσιον!»¹⁵. Ἀπαράμιλλος παιδαγωγὸς ἔδωκε εἰς τὴν παιδαγωγικὴν του ἀσκητικὴν διάστασι. Διηγοῦνται πόσο ἀποτελεσματικὴ ἦτο ἡ παιδαγωγικὴ «μέθοδος» τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς, πού ἐπέβαλλε εἰς ἑαυτόν, ὅταν ἀτακτοῦσαν οἱ μαθητές του.

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1898, στὶς διακοπὲς τῶν μαθημάτων τῆς Σχολῆς, μετέβη στὸ Ἅγιον Ὄρος πρὸς εὐλαβῆ προσκύνησι καὶ ἐπίσκεψι τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν Ἱερῶν Μονῶν μὲ ἄδεια τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ συστατικὴ του ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἱερὰ Κοινότητα. Συνεδέθη πνευματικῶς μετ' Ἀγιορειτῶν Πατέρων δι' ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, ὡς καὶ διὰ τῆς ὑφισταμένης πνευματικῆς συγ-

15. Βλ. Σοφοκλέους Δ. Λώλη, «Ἡ Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ ὡς εκπαιδευτικὸν ἴδρυμα», *Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία*, τόμος Β', ἐπιστasia καθηγητοῦ Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1981, σ. 129.

γενείας. Ἐκ τῆς σωζομένης μετ' αὐτῶν ἀλληλογραφίας διαφαίνονται πτυχές τῆς μυστικῆς, ἐσωτερικῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς του. Μνημειώδης εἶναι ἡ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Γέροντα Δανιήλ τὸν Κατουνακιώτη περὶ τῶν δοκιμασιῶν τοῦ βίου. Ὁ λόγιος καὶ χαρισματοῦχος Γέροντας Δανιήλ, ἰδρυτῆς τοῦ κελλίου τοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀγιορειτῶν Πατέρων, ἐνέγραψε τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου εἰς τὰ δίπτυχα τοῦ κελλίου του «ὡς Κτίτορος καὶ Πατρός καὶ Καθηγουμένου»¹⁶. Ὑμνος πρὸς τὸν μοναχισμό εἶναι μία ἐπιστολή του πρὸς τὸν ταπεινὸ μοναχὸ Ἰωάσαφ, τὸν συστελλόμενον πρὸ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματός του καὶ παρέχοντα οὕτω ἀφορμή, νὰ ἐκφράσῃ τὸ φρόνημά του, ἔνεκα τοῦ ὁποίου θεωρεῖ τὸν ἀσκητὴ ὑπέρτερον τοῦ Ἀρχιερέως¹⁷. Σύγχρονος Ἀγιορείτης μοναχὸς γράφει: «Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τῆς ὅλης βιοτῆς καὶ πνευματικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἁγίου, οὗτος, καίτοι δὲν ἦτο κατὰ τὸν τόπον Ἀγιορείτης, ἦτο ὁμῶς κατὰ τὸν τρόπον καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ του. Εἶχε τὰς βασικὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀγιορείτου μοναχοῦ, τὴν ταπείνωσιν, τὴν καρδιακὴν προσευχὴν, τὴν ἰδιαίτεραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν ὁποίαν ὕμνησε μὲ τὸ γλυκύτετον Θεοτοκάριόν του. Ἦτο ἀληθῶς Πατερικὴ μορφή διὰ τὴν ἐποχὴν μας»¹⁸.

«Φρονοῦσε ὅτι ἀπὸ τὸ μοναχισμό θὰ προέλθει ἡ τόνωσις τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἐκκλησίας»¹⁹. Πνευματικὸ του τέκνο ὁ Γέροντας τῆς Δωδεκανήσου Ἀμφιλόγιος Μακρῆς γράφει: «Δόλος δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἕνας μόνον διακαῆς πόθος ἐφλόγιζε τὴν ψυχὴν του, νὰ ἴδῃ τὸν μοναχικὸν βίον ἐξαπλούμενον εἰς ὅλον τὸ ταλαιπωρημένον Ἔθνος ἡμῶν, σύμφωνα

16. Βλ. Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, Ἀγγελικὸς βίος, "Ἅγιον Ὄρος - Θεσσαλονίκη 1981, σ. 181.

17. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ἐνθ' ἀν., σσ. 187-189.

18. Βλ. ἱ. Π. Γ., «Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος», Ὁ ὅσιος Γρηγόριος, ἐτησίαι ἐκδόσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὄρους, περ. Β', ἀριθμ. 3(1978), σ. 60.

19. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονουσιάτου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Αἰγίνης, σ. 74.

μέ τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων μας, διὰ τὰ δύναται ἡ Ἐκκλησία τῆς Πατρίδος, τὰ ἐξευρίσκη στρατιώτας ἀφωσιωμένους εἰς Αὐτήν καὶ τὰ ἀντλή τὴν δύναμιν καὶ τὸ κῦρός Της ἀπὸ τὰ προπύργια τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰ Μοναστήρια. Αἱ φιλομόναχοι τάσεις μου ὀφείλονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς προτροπὰς Ἐκείνου. Ἡ ἰδρυσις τῆς Μονῆς του ἐν Αἰγίνῃ εἶναι ἡ σφραγὶς τοῦ πνεύματός του»²⁰.

Ἐγνώριζε, ὅτι ὁ γνήσιος μοναχικὸς βίος προϋποθέτει κληῖσι Θεοῦ. Ὁ ἀληθὴς μοναχὸς δὲν εἶναι αὐτόκλητος, οὔτε ἑτερόκλητος· καλεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐμπνεόντος εἰς αὐτὸν ἔρωτα θεῖον. Εἰς τὸ Γνωθὶ σαυτὸν γράφει: «Ὁ θεῖος ἔρως εἶναι ἀγάπη τοῦ θεοῦ τελεία, ἐκδηλουμένη ὡς πόθος τοῦ θεοῦ ἄπαυστος. Ὁ θεῖος ἔρως γεννᾶται ἐν τῇ κεκαθαρμένη καρδίᾳ, διότι ἐν αὐτῇ ἐπιφοιτᾷ ἡ θεία χάρις [...] Ὁ θεῖος ἔρως οὐδενὶ ἐγγίγνεται ἄνευ θείας ἀποκαλύψεως [...] Ὁ ἐραστὴς τοῦ Θεοῦ αὐτὸς πρῶτον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἠράσθη, καὶ εἶτα αὐτὸς ἠράσθη τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐραστὴς τοῦ Θεοῦ πρότερον ἐγένετο υἱὸς ἀγάπης καὶ εἶτα τὸν οὐράνιον οὗτος ἠγάπησε Πατέρα»²¹.

Σεβόμενος τὸν πρωταρχικὸν αὐτὸν ὄρον τοῦ μοναχισμοῦ οὐδένα ἐκάλεσε εἰς τὴν μοναχικὴν βιοτή. Τοὺς κεκλημένους μόνον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ προσερχομένους εἰς αὐτὸν ἐνεθάρρυνε, διακόνησε μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ἀγάπης καὶ καθωδήγησε ἀπλανῶς εἰς Χριστόν, ὅπως φανοῦν ἄξιοι τῆς κλήσεως αὐτῶν.

Εἰς τὴν Ριζάρειο Σχολή, στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνός μας, τὸν εὖρον «ἀπλανῆ διδάσκαλον καὶ ὁδηγὸν τοῦ πνευματικοῦ βίου»²² ἡ Χρυσάνθη Στρογγυλοῦ καὶ οἱ ὁμόγνωμες πνευματικὲς ἀδελφές τῆς —κόρες φιλομόναχες, πτωχῆς καὶ ἀδύναμες— καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασία καὶ καθωδήγησί του. Θερμῶς ἐπιποθοῦσες ν' ἀποφύγουν τὴν τύρβη τοῦ κόσμου καὶ μακρὰν αὐτοῦ τὰ λατρεύσουν τὸ Ὑποκείμενο

20. Βλ. Τίτου Ματθαιάκη, ἐνθ' ἀν., σ. 268.

21. Βλ. Νεκταρίου Κεφαλαῖ. Τὸ γνωθὶ σαυτὸν, σ. 49.

22. Βλ. Τίτου Ματθαιάκη, ἐνθ' ἀν., σ. 149.

τῆς ἀγάπης τους, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ἀδιαλείπτως ἐκχέουσες τὶς καρδίες των ἐν ἡσυχία καὶ ἀπομονώσει, ἦλθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐδῶ, εἰς τὴν παλαιὰ ἐρειπωμένη Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Παρὰ τοὺς ἀρχικούς ἐνδοιασμούς του, ὅταν ἐξ ὅλων τῶν δεδομένων κατενόησε ὅτι ὁ Θεὸς «ἠϋδόκησεν, ἵνα ἡ Ἱερὰ αὕτη Μονὴ ἀνεγερθῆ καὶ ἀναλάμψῃ»²³, μὲ τὴν εὐλογία καὶ προστασία τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου καὶ τὴν ὑποστήριξι τοῦ Δημάρχου Αἰγίνης Ν. Πέππα, ἀνέλαβε τὸ πολύπλευρο καὶ πολύπονο τοῦτο ἔργο τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς καὶ ἀνύψωσε θυσιαστήριον εἰς λατρείαν ἀληθῆ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ – ἔκφρασι τῆς ἐσωτερικῆς, ὀλοψύχου καὶ λίαν εὐπροσδέκτου καὶ εὐαρέστου λατρείας του. Ἐγνώριζε ὅτι «λατρεία εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ θυσία εὐπρόσδεκτος εἶναι πνεῦμα συντετριμμένον καὶ καρδία συντετριμμένη καὶ οὐχὶ πνεῦμα ἐπηρμένον καὶ πεφουσιωμένον καὶ καρδία ἄτεγκτος καὶ ἐμπαθῆς»²⁴ καὶ ὅτι «οὐ μόνον τὸ προσφέρειν θυσίας καὶ προσφοράς καὶ προσεύχεσθαι τοῦτον ἱκανὸν πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ καλῶς προσφέρειν, ἧτοι ἐν συναισθήσει τῆς ἀτελείας καὶ τῆς ἀναξιότητος τοῦ προσφέροντος»²⁵.

Τὰ τέσσαρα πρῶτα χρόνια (1904-1908) παραλλήλως πρὸς τὰ διδακτικά, συγγραφικά, πνευματικά καὶ διοικητικά καθήκοντα Αὐτοῦ, ὡς Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, καθωδηγοῦσε πνευματικῶς τὰ τέκνα του καὶ τὰ ἔργα τῆς Μονῆς δι' ἀλληλογραφίας. Εἰς τὴν ἐπιστολογραφία του – μεστή ποιμαντικῆς σοφίας καὶ διακρίσεως καὶ διηθησμένη μὲ Τριαδικούς καὶ Θεομητορικούς ὕμνους – θείῳ Πνεύματι κινούμενος διδάσκει τοὺς ὄρους καὶ χαρακτῆρες τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος καὶ τὶς θεμελιώδεις ἀρχές τῆς νομίμου πνευματικῆς ἀθλήσεως καὶ ἀσκητικῆς πρὸς ἐπίτευξι τοῦ

23. Βλ. Τίτου Ματθαίακη, *Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί*, σ. 25, ἐπιστ. 1.

24. *Αὐτόθι*, σ. 105, ἐπιστ. 39.

25. *Αὐτόθι*, σ. 104.

σκοποῦ τούτων: τὴν αὐταπάρνησι, τὴν τήρησι τοῦ θείου θελήματος, πού συνιστᾶ τὴν αὐθεντικὴ ἔλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, διότι τὸ θεῖον θέλημα εἶναι τὸ ἀληθινὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ νόμος τῆς καρδίας του, τὴν αὐτομελέτη καὶ αὐτογνωσία, ὡς γυμνασία ψυχῆς ἀναγκαιοτάτη διὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς ταπεινώσεως, πού δὲν εἶναι ἄλλο παρά ἀληθείας ἐπίγνωσι. Ἀρχὴ πάντων καὶ κύριον ἔργο τοῦ ἀσκητοῦ ὁ κατὰ τοῦ ἐγωϊσμοῦ ἀγώνας: «Ἀγωνίζεσθε πρὸ πάντων εἰς τὸ νὰ ταπεινώσητε τὸν ἐγωϊσμόν σας. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς ἐπικρατήσεως ἐν ὑμῖν τοῦ θείου θελήματος»²⁶, «...αὕτη εἶναι ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς ἀρετῆς καὶ ἄνευ ταύτης οὐδὲν ἀγαθόν, ἄνευ τῆς νίκης ταύτης δὲν στεφανοῦνται»²⁷. Σκοπὸς ἡ κάθαρσι τῆς καρδίας ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπὸ τὴν «πολύτοκον ὑπερηφάνεια» καὶ ἡ ἀπόκτησι τῆς ὑποποιοῦ ταπεινοφροσύνης, πού φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἅπαντα τὸν χορὸ τῶν ἀρετῶν καὶ προσελκύει τὸν Κύριον. Τέλος ὄλων ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ἡ ἐνοίκησι Αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου: «Ἐπιθυμῶ νὰ ἐνισχυθῆτε εἰς τὴν ἀρετὴν τοσοῦτον, ὥστε νὰ δύνασθε, νὰ λέγητε καὶ νὰ τὸ αἰσθάνησθε: “ζῶ οὐκέτι ἐγώ· ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός”»²⁸.

Στὴν ἐπιστολιμαία διατριβὴ του πρὸς Εὐσεβίαν μοναχὴν «περὶ παρθενίας» ἐξεικονίζει τὸ ἴνδαλμα τῆς ἀφιερωμένης εἰς τὸν Θεὸν φρονίμης παρθένου, τῆς νικητρίας τῶν παθῶν, τῆς κεκαθαρμένης, τῆς κεκοσμημένης μὲ τίς ἀρετὲς τοῦ γνωστικοῦ, τοῦ θυμικοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ, τῆς ἐτοίμης εἰς ὑπάντησι τοῦ Νυμφίου· εὐχῆς ἔργο θὰ ἦτο, εἰὰν ἀποτελοῦσε ἐγκόλπιο τῶν μοναζουσῶν.

Ἄν καὶ ὁ νοῦς καὶ ὁ πόθος του φτερούγιζαν εἰς τὸν Πρόδρομο τῆς Σχοπέλου²⁹, πλησίον τοῦ λογίου Ἀγιορείτου Ἱερομονάχου Σωφρο-

26. *Αὐτόθι*, σ. 194, ἐπιστ. 99.

27. *Αὐτόθι*, σ. 195.

28. *Αὐτόθι*, σ. 194.

29. *Αὐτόθι*, σ. 240, ἐπιστ. 124.

νίου Κεχαγιόγλου, μετά του οποίου συνεδέετο, ὅμως ὑποτασσόμενος εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως πάντοτε, ἦλθε ἐδῶ καὶ συνέχισε τὸ ἔργο τῆς ἀποστολῆς του: Ἐδόξασε τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ, κατὰ τὴν προτροπὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α΄ Κορινθ. ζ', 20). Καὶ ὁ Θεὸς ἀντεδόξασεν Αὐτὸν καὶ ἔδωκε εἰς τὸ ἔργο του ὑπερφυεῖς καὶ παγκόσμιες διαστάσεις. Ἐδῶ ἐτελείωσε τὸν ἐπίγειον βίον του δοκιμαζόμενος, τὸ 1920. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος Νεκτάριος ζῆ ἐν Αὐτῷ καὶ συνεχίζει τὸ ἔργο του ὡς προάγγελος τῆς Βασιλείας Του, ὡς τοῦ μονίμου, ἀληθοῦς καὶ ἀνταξίου τῆς εὐγενείας τοῦ ἀνθρώπου κόσμου...

Ὁ Ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς καὶ ὁ μοναχισμὸς ἔλυσε τὸ ὑπαρξιακὸ πρόβλημα, «ἐνώπιον τοῦ οποίου ἐναυάγησαν οἱ Εὐρωπαῖοι μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς τέχνης»³⁰. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Δύσι καὶ ὅλος ὁ δῦν κόσμος στρέφεται νοσταλγικῶς καὶ ἐναγωνίως πρὸς τὴν Ἀνατολή. Ὁ καιρὸς τῆς Ὀρθοδοξίας ἔφθασε καὶ ὡς παρατηρεῖ ὁ ἐπίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος Ware, ἐκεῖνο πὺ ἐντυπωσιάζει «δὲν εἶναι μιὰ ἐπιθετικὴ ἢ θριαμβολογοῦσα Ὀρθοδοξία, πὺ μαγνητίζει μὲ τὴν ἐξωτερικὴ λαμπρότητα τοῦ Βυζαντινοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ μιὰ ταπεινὴ καὶ βασανισμένη Ὀρθοδοξία: ἡ Ὀρθοδοξία τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τῶν Νέων Μαρτύρων· τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτη καὶ τῆς Φιλοκαλίας· τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ καὶ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου.

» Ἄς ζητήσουμε τὴ μεσιτεία τῶν προσευχῶν τους»³¹.

30. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, *Μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς· ἀγιορειτικὸς μοναχισμὸς*, Ἀθήναι 1967², σσ. 264-265.

31. Βλ. Καλλίστου Ware, *Ἡ Δύναμη τοῦ Ὄνοματος: Ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ στὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα*, μτφρ. Δημ. Χουλιάρη, Ἀθήνα 1980, σ. 90.

ΣΟΦΟΚΛΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλολόγου-Έρευνήτοϋ

‘Ο ἅγιος Νεκτάριος μέσα ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐποχῆς

Εὐχαριστῶ τὸν σεβασμιώτατο μητροπολίτη μας κ. Ἱερόθεο γιὰ τὴν τιμὴ τῆς πρόσκλησης νὰ συμμετάσχω στὸ συνέδριο αὐτὸ καὶ νὰ παρουσιάσω, μὲ βάση ἔφημερίδες, περιοδικὰ καὶ ἔγγραφα διαφόρων ἀρχειακῶν συλλογῶν, μερικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δραστηριότητα τοῦ ἁγίου¹, πού, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, ὑπῆρξε ὁ σεμνὸς ἐκεῖνος ἱεράρχης, πού πρόσφερε συνειδητὰ καὶ ταπεινὰ τὸν ἑαυτό του θυσία εὐπρόσδεκτη «τῇ Τρισηλίῳ Θεότητι»², εὐαρέστησε Θεὸ καὶ συνανθρώπους καὶ ἀνταμείφθηκε γι’ αὐτὸ πλουσιοπάροχα ἀπὸ τὸν Οὐρανό.

Λόγω τῆς πίεσης τοῦ χρόνου, θὰ παραλείψουμε ὅσα στοιχεῖα εἶναι ἀρκούντως γνωστὰ ἢ ἀφοροῦν κριτικὲς συγγραμμάτων του καὶ ἀνακοινώσεις ὁμιλιῶν του, καθὼς καὶ τὶς μουσικὲς ἐνασχολήσεις του³, καὶ θὰ περιοριστοῦμε στὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ καὶ ἀχρησιμοποίητα, κατὰ κανόνα, στὶς βασικὲς βιογραφίες του, μὲ τὴν παρατή-

---

1. Λιτὶα τῆς ἔρευνάς μας αὐτῆς ἀποτελέσει ἡ θερμὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἅγιο Νεκτάριο, ὡσὰν νὰ πρόκειται γιὰ πολυστέβαστο οἰκογενειακό μας πρόσωπο, καὶ ἡ συναφῆς ἐπιθυμία γιὰ ἓναν ἐπιπλέον τρόπο ἔκφρασης τῆς ἀτομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς εὐγνωμοσύνης γιὰ τὶς πολλὲς του εὐεργεσίες. Οἱ πρῶτες ἐρευνητικὲς προσπάθειες ἄρχισαν, προκειμένου νὰ γραφεῖ ἓνα κεφάλαιο στὸ ὑπὸ ἐκδόση βιβλίό μου *Χριστιανικὴ Λίγνα*.

2. Ἀπὸ τὸ ἐπίγραμμα, πού ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος ἔχει τοποθετήσει στὴν ἐκκλησία τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, *‘Ο ἅγιος Νεκτάριος Λίγνης*, σ. 157.

3. Μὲ τὶς τελευταῖες ἀσχολεῖται συστηματικὰ ὁ Ἀχιλλέας Χαλδαιάκης. Βλ. τὰ δημοσιεύματά του. «Δύο χειρόγραφα τοῦ Θεοτοκαρίου τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου», *Θεολογία ΞΕ* (1994), σσ. 355-394 (καὶ ἀνάτυπο)· καί, «Ἡ μουσικότης τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου» *‘Ο Ἐφημέριος ΜΔ* (1995), σσ. 313-316 (καὶ ἀνάτυπο).

ρηση πώς οί σχετικές αναγραφές θὰ εἶναι ἀσφαλῶς περισσότερες, δεδομένου τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἔρευνά μας βρίσκεται ἀκόμα σὲ ἐξέλιξη καὶ οἱ δυσκολίες, πού παρουσιάζονται, εἶναι πολλές⁴.

Τὰ στοιχεῖα, πού ἔχω τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσω ἐνώπιόν σας —μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα, ἀπὸ ὅσο γνωρίζω, γιὰ πρώτη φορά ἔρχονται στὸ φῶς, ἐνῶ ἄλλα εἶναι ἄγνωστα στοὺς πολλοὺς καὶ κατὰ κανόνα ἀχρησιμοποίητα ἀπὸ τοὺς βιογράφους του—, πέρα ἀπὸ τὴ συμβολή τους στὴν πληρέστερη σκιαγράφηση τοῦ μακάριου ἐπισκόπου Πενταπόλεως, ἢ διορθώνουν ἐσφαλμένα σημεῖα, πού ἀνακυκλώνονται σὲ βασικὲς καὶ ἀξιόλογες βιογραφίες του, ἢ συμπληρώνουν ἑλλειπεῖς πληροφορίες, ἢ ἀποκαλύπτουν κάποιες νέες πτυχὲς τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ ἁγίου μας. Βέβαια, γιὰ τοὺς πιστοὺς, δὲν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ἡ ἀκρίβεια κάποιων χρονολογιῶν καὶ γεγονότων τῆς «ἐν τῷ κόσμῳ» ζωῆς τῶν ἁγίων, ὅσο ἔχει ἡ παραδεδεγμένη ὅσια βιοτὴ τους, πλὴν ὅμως, νομίζω, πὼς ἡ ἀκρίβεια περὶ τὴ ζωὴ καὶ τὸν βίον ἑνὸς σύγχρονου ἁγίου, σὲ μιὰ ἐποχὴ πολλῆς ἄρνησης, θεωρητικῆς καὶ

4. Τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν παλαιῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, πού ὑπῆρχαν στὴν πλούσια στὸ ἀντικείμενο αὐτὸ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς Ἀθηνῶν, βρίσκεται —πρὸς δόξαν τῶν ἐλλήνικῶν πραγμάτων— συγκεντρωμένο ἐδῶ καὶ χρόνια στίς ἀποθήκες τῆς ὁδοῦ Λένορμαν γιὰ φωτογράφηση —ἢ ὁποῖα προχωρεῖ μὲ νηπιακὰ βήματα— καὶ ἔτσι ἡ πρόσβαση τῶν ἐρευνητῶν εἶναι πολὺ δύσκολη, ἂν ὄχι ἀδύνατη. Κάπως καλύτερα εἶναι τὰ πράγματα γιὰ τὸ ἄλλο ἀρχεῖο ὑλικό, ἀφοῦ τελευταῖα ταξινομοῦνται καὶ καταλογογραφοῦνται συστηματικὰ καὶ μὲ ἀρκετὰ γρήγορο ρυθμὸ τὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Προσιτὸ εἶναι ἀκόμα καὶ μέρος τοῦ Ἀρχείου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, πού φυλάσσεται στὸ «Ἑλληνικὸ Λογοτεχνικὸ καὶ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο» (Ε.Λ.Ι.Α.) στὴν Ἀθήνα (ὁδὸς ἁγίου Ἀνδρέου 3). Ὑπάρχει ἀκόμα καὶ τὸ Ἀρχεῖο τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, πού περιέχει σημαντικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ δραστηριότητα τοῦ ἁγίου, κυρίως ὡς Διευθυντὴ τῆς Σχολῆς. Δυστυχῶς πολλὰ ἄλλα ἀρχεῖα, ὅπως μονῶν, ναῶν, σχολείων, σωματείων κ.λπ., πού θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς βοηθήσουν, ἢ ἔχουν καταστραφεῖ ἢ εἶναι ἀταξινόμητα. Τέλος, στοιχεῖα μᾶς παρέχουν καὶ μερικὰ ἔγγραφα, πού βρίσκονται σὲ χέρια ἰδιωτῶν. Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ θέλω νὰ ἐκφράσω τίς θερμὲς μου εὐχαριστίες πρὸς τοὺς ἀρμοδίους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Θεοφ. Ἐπίσκοπο Διαυλείας κ. Δαμασκηνὸ καὶ Ἀρχιμ. κ. Ἀγαθάγγελο Χαραμαντίδη, τὸν ἐκδότη τῆς Ἑστίας κ. Ἄδωνι Κύρου, τὸν ὑπεύθυνο τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Ἀρχείου κ. Παναγιώτη Κυμιρτζῆ, τὸν διδάκτορα κ. Εὐθύμιο Σουλογιάννη, τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ Ριζαρείου Ἰδρύματος κ. Κων/νο Πανταζῆ καὶ τὸν ὑπεύθυνο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς του κ. Νικηφόρο Καχριμάνη, γιὰ τὴ βοήθεια, πού ὁ καθένας τους μοῦ πρόσφερε ἀπὸ τὴ θέση του κατὰ τὴν ἔρευνα. Ἐπίσης εὐχαριστῶ τὸν κ. Ἰωάννη Γ. Χωρέμη, ἔγγονο τοῦ Ἰωάννη Κ. Χωρέμη, πού μοῦ ἔδωσε ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ τὴ διάρκεια ζωῆς τῶν εὐεργετῶν τοῦ ἁγίου.

πρακτικῆς, καὶ διαρκoῦς κριτικῆς, θεμελιώνει καλύτερα τὰ ἐπιχειρήματα μάς, ἀποστομώνει τοὺς κακόβουλους ἐπικριτές, πού ἐπιζητοῦν νὰ στηριχτοῦν σὲ μιά, ἔστω καὶ ἀσήμαντη, ἀνακρίβεια, καὶ διαφωτίζει τοὺς καλοπροαίρετους χριστιανούς. Ἔπειτα, ἓνα καλὸ βιβλίον τὸ χαρακτηρίζει καὶ ἡ ἀκρίβεια στὴ λεπτομέρεια, καὶ τοῦ ἁγίου μάς τοῦ ἀξίζουσαν τὰ καλύτερα βιβλία. Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, θὰ ἔκανα τὴν πρόταση ν' ἀναληφθεῖ ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ἢ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ σεβασμιωτάτου, ἢ ἔκδοσι μιᾶς ὑπεύθυνης, ἀκριβοῦς καὶ κατὰ τὸ δυνατόν πλήρους βιογραφίας τοῦ ἁγίου, καθὼς καὶ ἑνὸς *corpus* ὄλων τῶν ἐπιστολῶν του, πού θὰ πληροφοροῦν καὶ θὰ καταρτίζουν τοὺς πιστοὺς, παράλληλα, βέβαια, μὲ τὰ ἄλλα εὐσεβῆ δημοσιεύματα γιὰ τὸν ἅγιο, πού δὲν θὰ παύσουν ποτὲ νὰ ἐκδίδονται.

Μετὰ ἀπὸ αὐτές, τίς ἀναγκαῖες, νομίζω, ἐπισημάνσεις, προβαίνουμε, ἀκολουθώντας χρονικὴ σειρά, στὴν παρουσίαση στοιχείων, πού ἀφοροῦν εἴκοσι σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου.

1. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος δὲν ἦλθε στὴν Ἀθήνα γιὰ πρώτη φορά, ὅπως πιστεύεται, στὰ 1877;-1885 γιὰ νὰ φοιτήσῃ στὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ τουλάχιστον δέκα χρόνια ἐνωρίτερα. Ἐγραψε τὸ 1920 ὁ μακαριστὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, διάδοχός του στὴ διεύθυνση τῆς Ριζαρείου καὶ κατοπινὸς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν: «Ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ εἰς Κ/Πολιν μεταβάς καὶ ἐκεῖ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ συνεχίσας, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1866, ἀλλ' ἔνεκα τῶν τότε πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν μὴ παραμείνας ἐνταῦθα, ἐπανέκαμψεν εἰς Κ/Πολιν, προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Τριανταφυλλίδου, διευθυντοῦ τῆς ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφικῆς Σχολῆς, ὡς βοηθός»⁵.

5. Βλ. Πάνταϊνος, τ. ΙΒ', φ. 48/ 27-11-1920, σ. 953. Ἡ πληροφορία αὐτὴ ἀποδεικνύεται ἀληθῆς ὡς πρὸς τὴν χρονολογία, ἂν ἀποδεχτοῦμε τὸ γραφόμενον τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἰωακείμ Σπετσιέρη—μαθητῆ καὶ φίλου τοῦ ἁγίου Νεκταρίου— πῶς ὁ ἅγιος πῆγε στὸ Λιθὶ τῆς Χίου «ἄγων τὸ 22ον ἔτος τῆς αὐτοῦ ἡλικίας», δηλαδὴ τὸ 1868 (βλ. Ἀρχιμ. Ἰωακείμ Σπετσιέρη, Βιογραφικὴ σκιαγραφία τοῦ ἐν ὁσίοις ἀεμνήστου Πατρὸς καὶ Ποιμενάρχου Νεκταρίου Μητροπολίτου πρ.

2. Ὡς πρὸς τὴ φοίτησή του στὸ Γυμνάσιο, ἀπὸ τοὺς βιογράφους του ἀναφέρεται ἀόριστα ὅτι φοίτησε στὸ Γυμνάσιο τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς νὰ σημειώνεται σὲ ποιό⁶. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν πὼς φοίτησε στὸ Γυμνάσιο Χίου⁷. Δυστυχῶς τὸ ἀρχεῖο τοῦ Γυμνασίου Χίου καταστράφηκε στὴν Κατοχή, ἐνῶ ἀπὸ τὰ τέσσερα Γυμνάσια, πού ὑπῆρχαν τότε στὴν Ἀθήνα (Α', Β', Γ' καὶ Βαρβάκειο Λύκειο), τὰ δύο πρῶτα τὸν ἀγνοοῦν καὶ ἐπομένως ἀποκλείεται νὰ φοίτησε σ' αὐτά, τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Γ' πυρπολήθηκε τὸ 1908 καὶ τοῦ Βαρβακείου στὰ Δεκεμβριανὰ (1944). Εὐτυχῶς ὅμως, πού στὸ Ἱστορικό Ἀρχεῖο τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν σώζεται τὸ «Μητρῶον ἐγγραφομένων φοιτητῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν» τῆς ἐποχῆς του, ὅπου στὴ μερίδα «Νεκτάριος Κεφαλᾶς διάκονος» σημειώνονται τὰ ἐξῆς: «Ἀπολυτήριον Βαρβ. Λυκείου, 4 9βρίου 1881, ἀρ. 45, σχ. καλῶς». Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, στὸ ἀχρησιμοποίητο ἀπὸ τοὺς βιογράφους τοῦ ἄρθρο του στὸν Πάνταιο τοῦ 1920, γράφει ὅτι «ὑπέστη τὰς Γυμνασιακὰς ἐξετάσεις ἐν τῷ Βαρβακίῳ Λυκείῳ»⁸, δὲν διασαφηνίζει ὅμως ἂν φοίτησε ἐκεῖ σὲ ὅλες τὶς τάξεις ἢ μονάχα σὲ

Πενταπόλεως, ἐν Ἀθήναις 1929, σ. 9), ἂν ὅμως εἶναι ἀκριβεῖς οἱ ἀναγραφές τῶν ἄλλων βιογράφων, πού τὸν θέλουν νὰ πηγαίνει εἰκοσάχρονος (1866) στὸ Λιθί (βλ. Θεοκλήτου Διονυσιάτου, ὁ.π., σ. 19 – Γεωργίου Β. Βενιάδη, Ἱστορία τῆς Νέας Μονῆς, τ. Α', Χίος 1968, σ. 160 – Χρήστου Μ. Ἐνισλειῆ, Ὁ Πενταπόλεως ἅγιος Νεκτάριος. Σχέσις αὐτοῦ μὲ ἅγιον Νικόλαον (Πευκακίων - Ἀθηνῶν), Ἀθήναι 1980, σ. 11 – Θεοδωρήτου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ὁ ἱεράρχης, ὁ λόγιος, ὁ ἀσκητής, Ἀθήναι 1970, σ. 22), τότε ἡ μετάβασή του στὴν Ἀθήνα πρέπει νὰ ἔγινε τουλάχιστον δύο χρόνια ἐνωρίτερα καὶ ἡ ὑπηρεσία στὸ Ἀγιοταφικὸ Μετόχι τῆς Πόλης πρέπει νὰ προηγήθηκε. Πάντως, καὶ στὰ 1862-1864 ἔχουμε πολιτικὰ γεγονότα (διαδοχὴ Ὀθωνα) καὶ τὸ 1866 (Κρητικὴ ἐπανάσταση).

6. Βλ. Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, σ. 52.

7. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, σ. 285 (μαρτυρία πρωτ. Ἰω. Νεαμονιτάκη) – Χρ. Ἐνισλειῆ, ὁ.π., σ. 14.

8. Βλ. Πάνταινος, ὁ.π. Ἐλπίζουμε, προσεχῶς, νὰ μπορέσουμε νὰ ἀποκτήσουμε κάποια πρόσβαση σὲ ἓναν ἀταξινόμητο ἀκόμα ὄγκο ἀρχεῖακοῦ ὑλικοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ τοῦ Ἰπουργείου Παιδείας, καὶ ἴσως τὸ πρόβλημα ἐπιλυθεῖ. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο νὰ διαπιστωθεῖ τὸ σχολεῖο, στὸ ὁποῖο φοίτησε, γιατί, ὅπως μοῦ ἐξέφρασαν ἐκπαιδευτικοὶ τῶν πιθανολογούμενων σχολείων, θὰ ἤθελαν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν προστάτη ἅγιο τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τους καὶ ἔτσι ἀκόμα μὲ πιὸ ἐντονο τρόπο νὰ συνεχίσει νὰ ποδηγετεῖ τὴ νεότητά.

μερικῆς ἢ —τὸ πιθανότερο—, τριανταπεντάχρονος μοναχὸς τότε, ἔδωσε μονάχα ἀπολυτήριες ἐξετάσεις ὡς «κατ' οἶκον διδαχθεῖς», ὑπόθεση πού ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἡμερομηνία χορήγησης τοῦ Ἀπολυτηρίου καὶ τὴ βαθμολογία.

3. Ὡς πρὸς τὸ ἔτος ἐγγραφῆς του στὴ Θεολογικὴ Σχολή, οἱ βιογράφοι του διαφωνοῦν⁹, ἀλλ' εὐτυχῶς καὶ ἔδω τὸ Ἱστορικὸ Πανεπιστημιακὸ Ἀρχεῖο μᾶς δίνει ἀρκετὰ στοιχεῖα: «Σχολὴ Θεολογική, Χρονολογία ἐγγραφῆς 4 Νοεμβρίου 1881, Ὑπογραφή ἐγγραφομένου Νεκτᾶριος Δ. Κεφαλαῶς, ἱεροδ., Συνιστῶντος Ν.Μ. Δαμαλαῶς, Ἀριθμὸς εἰσιτηρίου 49»¹⁰. Στὴ συνέχεια, ἀνανέωνε τὴν ἐγγραφή του κάθε χρόνο¹¹. Τότε ἡ φοίτηση γιὰ τὴ Θεολογικὴ καὶ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ ἦταν τριετής, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς στὶς πτυχιακὲς ἐξετάσεις (τις μόνες πού ὑφίσταντο οἱ φοιτητὲς) ὁ φοιτητὴς ἔπρεπε νὰ προσέλθει ἀμέσως μετὰ τὴν τριετία¹². Ἀντίθετα, μποροῦσε νὰ προσέλθει ὅποτε τὸ ἐπιθυμοῦσε, ὅφειλε ὅμως στὸ μεταξύ νὰ ἀνανεώνει τὴν ἐγγραφή του (καὶ νὰ πληρώνει)¹³. Στὶς προφορικὲς πτυχιακὲς ἐξετάσεις προσῆλθε τὴ Δευτέρα 28 Ὀκτωβρίου 1885, στὶς 4 μ.μ., ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν Παυλίδη (κοσμήτορα), Δαμαλαῶ, Κυριακοῦ καὶ Ρώση καὶ μετὰ ἀπὸ τρίωρη περίπου ἐξέταση σὲ ὅλα τὰ μαθήματα¹⁴, κρίθηκε ἄξιος πτυχίου Προλύτη τῆς Θεολογίας μὲ βαθμὸ «καλῶς»¹⁵. Γιὰ νὰ ἐκτιμηθεῖ πόσο σημαντικὸ ἦταν νὰ σπου-

9. Βλ. Χρ. Ἐνισλειδῆ, ὁ.π., σ. 15.

10. «Μητρώον ἐγγραφομένων φοιτητῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν».

11. «Βιβλίον ἀνανεώσεως ἐγγραφῆς φοιτητῶν 1881-1885».

12. Βλ. Ἀρ. Βαμπᾶ, Οἱ νόμοι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις 1885, σσ. 71, 72 καὶ 84.

13. Ὡς δευτεροετής φοιτητὴς, ὁ ἅγιος προσῆλθε τὴν Τρίτη 12 Μαρτίου 1883 καὶ ἀπὸ τίς 3 μ.μ. ὡς τίς 7 μ.μ. σὲ διαγωνισμὸ ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν Νικηφόρου Καλογερά (κοσμήτορα), Νικολάου Δαμαλαῶ, Ἀναστασ. Διομ. Κυριακοῦ, Παναγιώτη Παυλίδη καὶ Ζήκου Ρώση γιὰ τὴν ὑποτροφία τοῦ Κληροδοτήματος Ἀ. Γ. Παπαδάκη καὶ ἀρίστευσε (βλ. Βιβλίον Πράξεων, σσ. 45-46 καὶ 47 καὶ Τ. Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 42).

14. Λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἐξέταση τοῦ κάθε φοιτητῆ βλ. στὸ Ἀ. Βαμπᾶ, ὁ.π., σσ. 48 καὶ 89-91.

15. Βιβλίον Πράξεων, σ. 127.

δάσει τότε στο Πανεπιστήμιο ένας μεγάλης ηλικίας και φτωχός άνθρωπος —και μάλιστα από τον σκλαβωμένο έλληνισμό— πρέπει να αναφερθούν τα ακόλουθα, σύμφωνα πάντοτε με το Πανεπιστημιακό Ἀρχεῖο:

α) Τὸν περασμένο αἰώνα ἐλάχιστοι φοίτησαν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ πολὺ λιγότεροι πῆραν πτυχίον («προλύτες»). Τὸ 1881-1882 ὑπῆρχαν δεκαπέντε πρωτοετείς καὶ τὸ 1884-1885 πέντε.

β) Μετὰ τὴ συμπλήρωση τῆς τριετοῦς φοίτησης, οἱ περισσότεροι ἔπαιρναν ἀποδεικτικὸ, ὅπου σημειώνονταν ὁ χρόνος φοίτησής τους, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ διαγωγή τους καὶ τὰ μαθήματα, πού παρακολούθησαν («τελειοδίδακτοι»).

γ) Ἀπὸ τὸ 1837 (ἔτος ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας τῆς Σχολῆς) ὡς τὸ 1856 δὲν πῆρε κανένας πτυχίον, ἐνῶ στὸ πενήνταχρονο διάστημα 1837-1887 ἀποφοίτησαν ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ («προλύτες» καὶ «τελειοδίδακτοι») 72 φοιτητές¹⁶.

δ) Στὶς πτυχιακὲς ἐξετάσεις τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1885-1886, ἔτους πού πῆρε πτυχίον ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, ἔλαβαν δίπλωμα Προλύτη μονάχα ἑπτὰ φοιτητές, ὅλοι μὲ βαθμὸν «Καλῶς», ἐνῶ τρεῖς πῆραν ἀποδεικτικὸ σπουδῶν¹⁷.

4. Ἀναφέρεται ἀπὸ τοὺς βιογράφους ὅτι στὶς γυμνασιακὲς καὶ πανεπιστημιακὲς σπουδὲς βοήθησε τὸν ἅγιο —ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Σωφρόνιο στὶς τελευταῖες— ὁ μεγαλέμπορος Ἰωάννης Χωρέμης. Τὸ ὀρθὸ εἶναι πὼς τὸν ἐνίσχυσαν καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Χωρέμη: Ἰωάννης Κ. Χωρέμης (1827-1897), Μικὲς Κ. Χωρέμης

16. Πρῶτος πῆρε πτυχίον τὸ 1857 ὁ Ρῶσος ἀπὸ τὸ Κίεβο Ἰ. Νιντσισκη καὶ δεύτερος τὸ 1863 ὁ Κ. Νεστορίδης (βλ. Δ. Μπαλάνου, *Ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς*, Ἀθήναι 1937, σ. 29).

17. Βλ. Κων/νου Π. Δηλιγιάννη, *Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 23 Νοεμβρίου 1886 κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς καθιδρύσεως τῶν νέων ἀρχῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου*, Ἀθήνησι 1887, σ. 31. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, φωτογραφία τοῦ ἁγίου, ὡς δῆθεν φοιτητῆ, πού δημοσιεύεται σὲ σχετικὸ βιβλίον καὶ τὸν εἰκονίζει μὲ λαϊκὴ περιβολή, πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ πρὶν τὸ 1876. Ὡς φοιτητῆς ὁ ἅγιος ἦταν ἱεροδιάκονος καὶ δὲν φοροῦσε κοσμικὰ ἐνδύματα.

(1832-1895) καὶ Δημοσθένης Κ. Χωρέμης (1838-1907)¹⁸. Ἄς ἀποδοθεῖ λοιπὸν σὲ ὅλους ὁ δίκαιος ἔπαινος, γιατί ἔγιναν ὄργανα τῆς θείας Χάριτος στὴν πορεία ἐνὸς μεγάλου ἀγίου¹⁹!

5. Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Πατριαρχείου σώζονται ἐπιστολές, τῶν ἐτῶν 1886-1887, τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου πρὸς τὸν μητροπολίτη Θηβαΐδος Ματθαῖο, πού ἀναφέρονται στὴ χειροθεσία σὲ Μ. Ἀρχιμανδρίτη τοῦ τότε πρεσβυτέρου Νεκταρίου Κεφαλαῖ, τὴν ἀνάθεση σ' αὐτὸν τῆς θέσης τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀντιπροσώπου στὸ Κάιρο καὶ

---

18. Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα: α) Ὁ Γρυπάρης στὴν ἐμπιστευτικὴ του ἔκθεση πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν τὸ 1894 γράφει: «Τὸν ἐν λόγῳ ἐπίσκοπον μονάζοντα ἐν μονῇ τινὶ τῆς Χίου ἐγνώρισε ὁ κ. Ἰωάν. Χωρέμης, λαβὼν δὲ αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του, συνέστησε θερμῶς τῇ Αὐτοῦ Πανιερότητι (ἀντί: Παναγιότητι) τῷ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, ὁποῦ δὲ ἀμφοτέρων ἀπεστάλη πρὸς θεολογικὰς σπουδὰς ἐν ἈθINAIS» (βλ. Τ. Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 48). β) Τὸ βιβλίον τοῦ Νεοφύτου Βάμβα, *Περὶ Θεοῦ ἢ Θεολογία φυσικῆ*, Ἀλεξάνδρεια 1893, ὁ ἅγιος τὸ ἀφιερώνει «Ἰωάννη Κ. Χωρέμη καὶ Δημοσθένει Κ. Χωρέμη, τοῖς ἀγαθέλοις, εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν». γ) Τὸν πρῶτον τόμον τοῦ βιβλίου του, *Ἱερῶν καὶ φιλοσοφικῶν λογίων θησαυρῖσμα* (1895), τὸν ἀφιερώνει «τῇ εὐγενεστάτῃ Κυρίᾳ Ζένη Δημοσθένους Χωρέμη, διὰ τὴν ἄκραν εὐσέβειαν καὶ τὰς χριστιανικὰς αὐτῆς ἀρετάς». δ) Τὸν δεῦτερον τόμον τοῦ ἰδίου ἔργου (1896), τὸν ἀφιερώνει «τῷ εὐγενεστάτῳ Κυρίῳ Ἰωάννη Κ. Χωρέμη, ἀνδρὶ φιλομούσῳ καὶ φιλοπάτριδι». ε) Στὰ βιβλία του ἐπανειλημμένα εἶναι συνδρομητὲς οἱ Χωρέμηδες (π.χ. στὸ προηγούμενον ἔργο ὁ Ἰωάννης Χωρέμης σημειώνεται ὡς ἀγοραστής 35 ἀντιτύπων τοῦ Α' καὶ 30 τοῦ Β' τόμου καὶ οἱ Δ.Κ. Χωρέμης καὶ Κ.Ι. Χωρέμης 10 καὶ 1 ἀντιτύπων, ἀντίστοιχα, τοῦ Β' τόμου). ς) Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ὅτι ὁ ἅγιος σπούδασε «τῇ προστασίᾳ τοῦ Δημοσθένους Χωρέμη, εἰς ὃν συνέστησεν αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος» (ὁ.π., σ. 953) καὶ ζ) Ὁ συμμοναστής τοῦ ἀγίου, ἡγούμενος τῆς Νέας Μονῆς καὶ πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Χίου Κύριλλος Τρεχάκης (1847-1928) σημειώνει στὸν Κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ: «Ὁ Λάζαρος οὗτος διδάσκαλος χρηματίσας τὸ πρῶτον ἐν Λιθίῳ, προσελήφθη εἴτα ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ Μονῇ, διδάσκαλος καὶ Γραμματεὺς αὐτῆς γενόμενος καὶ μετὰ ζήλου ἐργαζόμενος. Διάκονος δὲ χειροτονηθεὶς καὶ Νεκτάριος μετονομασθεὶς, καὶ τῇ χορηγίᾳ τοῦ Μικέ Κ. Χωρέμη, μεταβαίνει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν» (βλ. Γ. Βενιάδη, ὁ.π., σ. 160).

19. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ ἃς σημειωθεῖ πῶς ὁ Ἰωάννης Χωρέμης δὲν πέθανε ὅταν ὁ ἅγιος ἦταν μαθητὴς ἢ φοιτητὴς, ὅπως ἀναφέρουν οἱ βιογράφοι του (βλ. Ἰωακείμ Σπετσίερη, ὁ.π., σ. 10 - Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., σ. 52), ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα, τὸ 1897 (ζήτησε παραπάνω πληροφορίες προφορικὰ ἀπὸ τὸν κ. Ἰω. Γ. Χωρέμη. Πρβλ. καὶ Ἱεροδ. Κλεόπα Στρογγύλη, «Ἡ δράση τοῦ ἀγίου Νεκταρίου ὡς Μεγάλου Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας - 14 ἀνεκδοτὲς ἐπιστολές του», *Πάνταϊνος*, ἔτος 84ο, φ. Ἰαν.-Ἀπρ. 1992, τεύχ. 1ο, σσ. 29-33 καὶ φ. Μαΐου-Αὐγ. 1992, τεύχ. 2ο, σσ. 32-38. Ἡ χρονολογία θανάτου τοῦ Ἰω. Χωρέμη στὸ 2ο τεύχος, σ. 32, ὑποσημ. 19).

τὴν κηρυκτικὴ καὶ ἄλλη δραστηριότητά του²⁰. Ἀπὸ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐπιστολὲς μαθαίνουμε πὼς ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος βρῆκε «ἐν τινὶ ὑπογείῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου πληθὺν εἰκόνων παλαιῶν [...] ἀξίας μεγάλης», τὶς ὁποῖες καθάρισε καὶ τοποθέτησε σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ κτηρίου τῆς Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας²¹.

6. Κατὰ τὴν παραμονή του στὴν Αἴγυπτο, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος γράφει στὸν μητροπολίτη Θηβαΐδος, τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1887 δημοσίευσε στὴν ὁμογενειακὴ ἐφημερίδα *Τηλέγραφος* σὲ δύο συνέχειες καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο «*Εὐθύφρων*» μιὰ διατριβή, τῆς ὁποίας ὅμως ὁ τίτλος καὶ τὸ περιεχόμενο δὲν ἀναφέρονται²². Ἄς ἐλπίσουμε πὼς οἱ ἔρευνες στὸν τύπο τῆς ἐποχῆς θὰ ἀποδώσουν καὶ ἔτσι θὰ ἔχουμε μιὰ ἀκόμα ἄγνωστη συγγραφὴ τοῦ ἁγίου μας.

7. Στὸ Κάιρο, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1887 –καὶ δὲν ἀποκλείεται καὶ ἀργότερα– ὁ ἀσκητικὸς Νεκτᾶριος ἀσθένησε ἀπὸ τὸν συνηθισμένο ἐκεῖ πυρετό. Ἴδου τί γράφει γιὰ τὶς ἀσθενεῖές του στὸν Θηβαΐδος: «*Ἡμεῖς ἐνταῦθα εἴμεθα σχεδὸν ὅλοι ἀσθενεῖς, ὁ ἓνας πίπτει ὁ ἄλλος σηκώνεται καὶ τοιουτοτρόπως εὕρισκόμεθα ὅλοι καθ' ἐκάστην μὲ θέρμην*²³. *Πρὸ ἐβδομάδος εἶμαι ἀσθενής. Σήμερον μόνον θεωρῶ ἑμαυτὸν ἀπηλλαγμένον τῆς νόσου. Δὲν ἔχω ὅμως δύναμιν νὰ κινήσω τοὺς πόδας μου*²⁴. *Ἀκόμη παίρνω κινίνο*»²⁵. Ἄραγε γι' αὐτὸ ὁ

20. Ἐγγραφε στίς 26 Αὐγούστου 1886 ὁ Πατριάρχης: «*Χθὲς ἐχειροθετήσαμεν τὸν πάτερ Νεκτᾶριος (sic) Μ. Ἀρχιμανδρίτην τοῦ Ἀγιωτάτου Ἡμῶν Θρόνου καὶ πνευματικὸν Πατέρα τῶν ἐπ' ἐξομολογήσει προσερχομένων αὐτῷ πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων*». Καὶ στίς 13 Σεπτεμβρίου 1886: «*Εἰς τὴν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ Καΐρου κενωθεῖσαν θέσιν τῆς Ἀντιπροσωπείας μας ὡς καὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ὑποθέσεών μας ἐδιορίσαμεν ἄνδρα τῆς ἐμπιστοσύνης μας καὶ πεπαιδευμένον καὶ μὲ τὰ ἀνήκοντα προσόντα*» (βλ. φάκ. 122 Ἀρχείου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Πρβλ. καὶ Κλ. Στρογγύλη, ὁ.π., τεῦχ. 1, σσ. 31-32). Βλ. καὶ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, ὁ.π., σσ. 30-32 – Μιχ. Χατζηγεωργίου, *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως. Ἡ ἐπίσκεψή του στὴ Σύρο*, [Ἀθήνα] 1996, σσ. 130-132.

21. Βλ. φάκ. 122 Ἀρχείου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Πρβλ. Κλ. Στρογγύλη, ὁ.π., σ. 32.

22. Βλ. Κλ. Στρογγύλη, ὁ.π., τεῦχ. 2, σ. 35.

23. *Αὐτόθι*, σ. 36.

24. *Αὐτόθι*.

25. *Αὐτόθι*, σ. 37.

Πατριάρχης Σωφρόνιος, προσπαθώντας νὰ βρεῖ μιὰ δικαιολογία γιὰ τὴν ἐκδιώξή του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἔγραψε στὸ Ἀπολυτήριο Γράμμα πὼς ὁ ἅγιος «ἀπέρχεται εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, μὴ δυνηθεῖς νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸ κλίμα τῆς Αἰγύπτου»²⁶;

8. Ὅπωςδὴποτε τὸ Πατριαρχικὸ περιβάλλον ἀντιδρούσε στὴν ἐπισκοποποίηση τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Νεκταρίου Κεφαλαῦ. Πρόσφατα ὁ Συριανὸς φιλόλογος Μιγάλης Χατζηγεωργίου δημοσίευε (καὶ σὲ φωτοτυπία) ἐπιστολὴ ἀρχιερέα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (ἐπειδὴ ἔχει δεσμευτεῖ ἀπὸ αὐτὸν πού τοῦ ἔδωσε τὴν ἐπιστολὴ δὲν δημοσιεύει τὸ ὄνομά του), στὴν ὁποία γράφει: «Ὁ Πατριάρχης ἔγραψε πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων νὰ τοῦ στείλῃ ἕναν Ἀρχιερέα προσωρινῶς ἕως οὔ χειροτονήσῃ ἄλλον Ἀρχιερέα εἰς τὴν θέσιν τοῦ μακαρίτου Θηβαΐδος. Ὡς τοιοῦτος δὲ βέβαιον εἶναι ὅτι θὰ γίνῃ ὁ Κεφαλαῦ καὶ ἀλλοίμων»²⁷.

9. Μὲ ἀφορμὴ, τώρα, τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος ἔδιωξε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξάνδρειας τὸν Πενταπόλεως Νεκτᾶριο, ἔχει γραφεῖ πὼς ὁ Σωφρόνιος ἦταν «ἄβουλος»²⁸. Θὰ ἀκριβολογούσαμε, ἂν λέγαμε πὼς εἶχε βούληση νὰ μὴ χάσει τὸν Θρόνο του καὶ ἀπεμάκρυνε μὲ νεανικὴ ἀποφασιστικὴ καὶ πολὺ πείσμα ὅποιον ἔπεφτε στὴ δυσμένειά του. Καὶ τότε καὶ τὰ ἐπόμενα χρόνια, ὁ Σωφρόνιος διατηροῦσε σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τίς σωματικές καὶ πνευματικές του δυνάμεις καὶ μάρτυρες τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι τόσο τὰ ταξίδια του μέσῳ Ἀθηνῶν στὴ Σύρο²⁹ καὶ τὴν ιδιαίτερη πατρίδα του τὴ Λέρο³⁰, ὅσο καὶ τὸ ὅτι συνέτασσε ὁ ἴδιος τὰ διάφορα ἔγγραφα, τῶν ὁποίων τὰ σχέδια σώζονται ὡς σήμερα σὲ

26. Βλ. Τ. Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 47.

27. Βλ. Μιχ. Χατζηγεωργίου, ὁ.π., σ. 49.

28. Βλ. Θεοκλ. Διονυσιάτου, ὁ.π., σ. 36.

29. Βλ. Μιχ. Χατζηγεωργίου, ὁ.π., σ. 41.

30. Ἐφημ. Ἑστία, φ. 143/21-7-1897.

σχετικὸ κώδικα³¹. Πάντως περίπου παρόμοιο Ἀπολυτήριο εἶχε δώσει πρὶν τέσσερα χρόνια, στὶς 12 Αὐγούστου 1886, καὶ στὸν μητροπολίτη Λιβύης Ἰγνάτιο, ποὺ ἦταν στενός του συνεργάτης, ἀλλὰ κάποτε ὑπέπεσε στὴ δυσμένειά του³².

10. Ὄταν ὁ ἅγιος ἦλθε στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔχοντας τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ μητροπολίτη Ἀθηνῶν Γερμανοῦ³³ καὶ ἄλλων συνοδικῶν (ὅπως τοῦ Πατρῶν Δαμασκηνοῦ), μὲ αἴτησή του ζήτησε ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο κάποια θέση. Ἀναφέρουν τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς συνεδρίασης τῆς 5ης Νοεμβρίου 1890: «Ἀνεγνώσθη ἀναφορὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πενταπόλεως κ. Νεκταρίου ἀπὸ 27 Ὀκτωβρίου ἐ.ε. (Ἀριθ. Πρωτ. 640), πρὸς τὴν Σύνοδον, δι' ἧς ἐξαιτεῖται νὰ τῷ δοθῇ μία θέση εἴτε ἱεροκήρυκος εἴτε διδασκάλου τῶν Ἱερῶν μαθημάτων (δηλ. τῶν Θρησκευτικῶν) εἴτε καὶ ἀναπληρωτοῦ ἐπισκόπου εἰς μίαν τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν. Ἐκρίθη νὰ συστηθῇ ἡ αἴτησις εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἵνα διορισθῇ ἱεροκῆρυξ Εὐβοίας»³⁴.

31. Ἀρχεῖο Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, φάκ. 122.

32. Βλ. ἔκθεση Γρυπάρη (στὸ Τ. Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 48) καὶ φάκ. 122 Ἀρχείου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

33. Ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς Καλλιγᾶς δὲν εἶχε, ὅπως γράφτηκε, συνυπηρετήσῃ μὲ τὸν ἅγιο στὴν Αἴγυπτο, δεδομένου ὅτι ὅταν ἐκεῖνος βρισκόταν στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἐκεῖ Πατριαρχείου (1869-1875) ὁ Ἀναστάσιος/Νεκτᾶριος Κεφαλαῶς βρισκόταν στὴ Χίο, ἐνῶ τὰ χρόνια ποὺ ἦταν στὴν Αἴγυπτο (1886-1890) ὁ Καλλιγᾶς ἦταν μητροπολίτης Κεφαλληνίας καί, κατόπιν, Ἀθηνῶν (βλ. Βασιλείου Ἀτέση, Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. Α', Ἀθῆναι 1948, σσ. 132-133). Πάντως, ἐπειδὴ προφανῶς διατηροῦσε ἐπαφές μὲ τὴν Αἴγυπτο, θὰ εἶχε πάρει πληροφορίες γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὸν ζῆλο τοῦ Πενταπόλεως.

34. Πρακτικὰ Ἱερᾶς Συνόδου ἀπὸ 6ης Ἰουλίου 1890 μέχρι 8ης Ἰουνίου 1892, συνεδρία 8, σ. 67. Καὶ τρεῖς παρατηρήσεις: α) Ὁ «γέροντας Μελαῶς» (βλ. Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., σ. 69), ποὺ ἔπεισε τὸν δυστροποῦντα ὑπουργὸ Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Παιδείας νὰ διορίσει τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο ἱεροκῆρυκα, ἦταν ὁ πενήνταοκτάχρονος τότε βουλευτὴς Ἀττικῆς, πρόεδρος τῆς Ἑθνικῆς Ἐταιρείας καὶ πατέρας τοῦ ἥρωα τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα Παύλου Μελά Μιχαὴλ Μελαῶς, ὁ ὁποῖος ἤξερε τὸν ἅγιο πιθανότατα ἀπὸ τὴν ἐνορία τοῦ ἀγίου Νικολάου Πευκακίων, ὅπου καὶ οἱ δύο διέμεναν (βλ. Ναταλίας Μελαῶ, Παῦλος Μελαῶς, Ἀθήνα 1964, σ. 52 – Χρ. Ἐνισλειδίδη, ὁ.π., σσ. 18 καὶ 24-26). Ὁ Μιχαὴλ Μελαῶς πέθανε ἀπὸ τὴ λύπη του, γιὰ τὸν ἄτυχο ἐλληνοτουρκικὸ πόλεμο, στὶς 17 Ἰουνίου 1897 (Ἐφημ. Ἐστία φ. 109/17-6-1897). β) Ὄταν ἐγινε γνωστὸς ὁ θάνατος τοῦ

11. Ὡς ἱεροκέρυκας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας³⁵, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1892³⁶ πῆγε καὶ στὴ Σκίαθο³⁷, ὅπου ἐπεσκέφθη καὶ τὸ ἡσυχαστήριον τοῦ κολλυβά Γέροντα Διονυσίου³⁸, θείου τοῦ Μωραϊτίδη³⁹.

Παύλου Μελά, ἔγιναν, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὅπως διαπιστώνει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς, καὶ παλαιὰ μνημόσυνα. Σ' αὐτὸ πού τελέστηκε στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν, παρέστησαν καὶ οἱ Ριζαρεῖτες, ἐνῶ στὴ συνέχεια ἔρwan μεταξύ τῶν καθηγητῶν καὶ μαθητῶν τῆς Σχολῆς ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἀπέφερε τὸ ποσὸν τῶν 155 ὀρχ. Τέλος, στίς 21 Μαΐου 1905, στὴν ἐκκλησία τῆς Ριζαρείου ἔγινε καὶ ἄλλο μνημόσυνο «ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πεσότων» [βλ. ἱεροδ. Κλ. Στρογγύλη, «Ἡ συμβολὴ τῆς Ριζαρείου στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα (ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου)», *Παράδοση, περίοδος Β', ἔτος Β', Ὀκτ.-Δεκ. 1993*, τεύχ. 4 (8), σσ. 423-424] καὶ γ) Βιογράφος του παρατηρεῖ πὼς τὸ γεγονός ἓνας ἐπίσκοπος νὰ διορίζεται ἱεροκέρυκας, σὲ θέση δηλαδὴ πρεσβυτέρου, εἶναι «ἀπροσδόκητο καὶ ἀνεπανάληπτο στὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικά» (βλ. Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., σ. 71). Καὶ ὅμως! Ὑπάρχει ἓνα ἐξίσου θαυμαστὸ παράδειγμα, πού ἔχει σχέση μάλιστα καὶ μὲ τὴν Λίγνα. Ὁ ἅγιος Διονύσιος, μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴ Λιγίνης, δέχεται στίς 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1583 τὸν ἐπίσημο διορισμὸ του ἀπὸ τὴν Κοινότητα Ζακύνθου ὡς ἀπλοῦ ἐφημερίου τῆς Σταυροπηγιατικῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἐπονομαζομένου «τοῦ Μώλου», τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του (Κώδικας Ναοῦ, σ. 63. Βλ. καὶ Ν. Ἀβούρη, «Διονύσιος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λιγίνης», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. 5, στ. 34).

35. Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ πάλι δύο παρατηρήσεις: α) Ὁ Χαλκίδος Χριστοφόρος, στὴν κηδεῖα τοῦ ὁποίου χοροστάτησε ὁ ἅγιος Νεκτάριος, δὲν πέθανε στίς 4 Ἰανουαρίου τοῦ 1892 (βλ. Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., σ. 87), ἀλλὰ στίς 2 καὶ ἡ κηδεῖα του ἔγινε στίς 3 τοῦ ἴδιου μήνα (Ἐφημ. *Εὐριπος*, φ. 1340/4-1-1892, σ. 7 - Χρυσοστόμου Θέμελη (τώρα μητροπολίτη Μεσσηνίας), «Ἐκκλησιαστικὰ Εὐβοϊκὰ σεμνώματα, ἐν οἷς ὁ αἰδῖμος Πενταπόλεως Νεκτάριος», στὸ μνημονευθὲν βιβλίον τοῦ Τ. Ματθαϊάκη, σ. 254). β) Ἡ γνωστὴ φωτογραφία τῆς Κύμης δὲν τοποθετεῖται γύρω στὰ 1900 οὔτε εἰκονίζονται σ' αὐτὴ μαθητὲς τῆς Ριζαρείου. Ἐπίσης, ἡ φωτογραφία, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ Ε.Λ.Ι.Α., ἔχει δημοσιευθεῖ (βλ. Ἀργίνης Γ. Φραγκοῦλη, *Κρήτες Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας*, Ρέθυμνο 1992, σ. 153) καὶ εἶναι καὶ ἀναρτημένη στὸ δωμάτιό του στὴν Λίγνα μὲ τὴν ἔνδειξη «Ὁ ἅγιος Νεκτάριος (Πενταπόλεως - Μέμφιδος)», δὲν εἶναι τοῦ ἁγίου μας. Ἄλλος ἦταν ὁ μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος καὶ ἄλλος ὁ εἰκονιζόμενος Μέμφιδος Νεκτάριος, ὁ ὁποῖος πρὶν ἦταν μητροπολίτης Χαλεπίου (Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας) καὶ στίς 21 Νοεμβρίου 1909 ἐξελέγη μητροπολίτης Μέμφιδος (βλ. Πάνταινος, ἔτος Β', τεύχ. 11/26-11-1909, σσ. 167-168).

36. Ἐφημ. *Εὐριπος*, φ. 1362/13-6-1892, σ. 3.

37. Βλ. ἐπιστολὴ τοῦ μοναχοῦ Ἀβιμέλεχ (Μπονάκη) πρὸς τὸν ἅγιο Νεκτάριο, μὲ ἡμερομηνία 15-4-1913, στὸ Τ. Ματθαϊάκη, ὁ.π., σσ. 212-213.

38. Τὸν σπουδαῖο αὐτὸν Γέροντα ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης τὸν ἀναφέρει ἐπανειλημμένα στὰ διηγήματά του [βλ. Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, *Ἄπαντα* (κριτικὴ ἔκδοσις Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος), τ. 4, σσ. 342, 407 καὶ 479], ἐνῶ λίγο μετὰ τὸν θάνατό του ἐημοσίευσε στὴν ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα *Ἐφημερίς* (19 Ἰανουαρίου 1888) καὶ ἐκτεταμένη νεκρολογία του (βλ. *Ἄπαντα*, τ. 5, σσ. 327-331 καὶ 403).

39. Βλ. Μιχ. Χατζηγεωργίου, ὁ.π., σ. 113. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος θὰ συνδεθεῖ ἀργότερα μὲ τοὺς Σκιαθίτες εὐσεβεῖς λογοτέχνες Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη καὶ Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη (καὶ μὲ

12. Τὸ ἔγγραφο διορισμοῦ τοῦ ἁγίου ὡς διευθυντῆ (καὶ ὄχι γενικοῦ διευθυντῆ⁴⁰, γιατί δὲν ὑπῆρχε τέτοια θέση) τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τοῦ κοινοποιήθηκε στὶς 8 Μαρτίου 1894 μὲ τὸ ἔγγραφο ἀριθμ. 3721 τοῦ Ἵπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν⁴¹ καὶ ἐπομένως δὲν ἀνέλαβε καθήκοντα τὴν 1η Μαρτίου 1894⁴². Στὴν Ἀθήνα φαίνεται πὼς ἔφτασε στὶς 7-8 τοῦ μηνὸς καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα στὶς 10 Μαρτίου. Γράφει ἡ ἐφημερίδα Ἀκρόπολις τῆς ἴδιας ἡμέρας: «Σήμερον ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὁ νεωστὶ διορισθεὶς διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς πρώην μητροπολίτης Πενταπόλεως. Ὁ νέος Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς εἶναι εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον μορφωμένων κληρικῶν μας καὶ διετελεῖ μέχρι τοῦδε ἱεροκῆρυξ τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος»⁴³. Ἡ ἐπίσημη ἐγκατάστασή του ἔγινε τὴν Κυριακῆ, 13 Μαρτίου 1894. Ἐγραψε ἡ Ἐστία τῆς ἑσπέρας τῆς 13ης Μαρτίου: «Σήμερον περὶ τὴν 10 1/2 ὥραν παρουσία τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας, τοῦ Σ. Μητροπολίτου καὶ τῆς ὀλομελείας τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου σχολῆς ἐγένετο ἡ ἐγκατάστασις τοῦ νέου διευθυντοῦ τῆς σχολῆς Σ. Μητροπολίτου Πενταπόλεως κ. Νεκταρίου Κεφαλαῶ». Τὰ ἴδια περίπου σημειώνει τὴν ἐπομένη καὶ ἡ Ἀκρόπολις⁴⁴.

13. Στὶς 16 Ἰουνίου 1894, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἐξετάσεων τῆς Ριζαρείου, ἔκανε τὴν πρώτη, μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων

τὸν νεότερο ἅγιο παπᾶ-Νικόλα Πλανᾶ) στὶς ἀγρυπνίες τοῦ ἁγίου Ἐλισσαίου στὴν Ἀθήνα (βλ. Ἄπαντα Παπαδιαμάντη, ἔκδ. Γ. Βαλέτα, τ. 6, σ. 211), ἐνῶ τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Μωραϊτίδη ἐπιμαρτυρεῖ ἔμμεσα καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Γέροντα Δανιὴλ Κατουνακιώτη [βλ. Ἀρχιμ. Κλεόπα Στρογγύλη, «Ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως, διευθυντῆ Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς», Παράδοση, περίοδος Β', ἔτος Δ', Ἰαν.-Δεκ. 1995, τεύχη 1-4 (13-16), σσ. 29 καὶ 31].

40. Βλ. Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., τ. 97 – Θεοκλ. Διονυσιάτου, ὁ.π., σ. 50.

41. Βλ. Βαρθάρας Χ. Γιαννακοπούλου, «Ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως, ὁ Διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ὁ Παιδαγωγός, ὁ Θεολόγος», Ἀθήνα 1995 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν Κοινωνία), σ. 13.

42. Βλ. Κλ. Στρογγύλη, ὁ.π., σ. 16.

43. Φ. 4344/10-3-1894.

44. Φ. 4347/14-3-1894.

του, ἐπίσημη ὁμιλία του, παρουσία τοῦ μητροπολίτη Ἀθηνῶν, ἀρχιερέων, ἐκπροσώπου τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν (Παιδείας), τῶν ἐφόρων τῆς Σχολῆς καὶ ἀναφέρθηκε στὴν ἀξία τοῦ "Ἑλληνα ἱερέα"⁴⁵. Ἀνάλογο περιεχόμενο ἔχει καὶ ἡ ὁμιλία του μὲ θέμα «Περὶ τῆς κλήσεως καὶ ἀποστολῆς τοῦ "Ἑλληνας», πάλι στὴ Ριζάρειο, κατὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν διπλωμάτων τῶν ἀπολυθέντων ἱεροσπουδαστῶν τὸ 1906, καὶ ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀρκούντως προσεχθεῖ. Νομίζει κανεὶς πὼς ὁ ἅγιος Διευθυντῆς τῆς μιλάει γιὰ τὴ σημερινὴ ἐποχὴ! Τόνιζε, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα: «Ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπεκράτησεν ἐθνικός τις ἐγωισμὸς ζητῶν νὰ ἐπικρατήσῃ αὐτὸς μεταξὺ πάντων, δὲν ἐσεβάσθη οὔτε θεῖα οὔτε ἀνθρώπινα δίκαια καὶ ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τε τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων δικαίων, ἀνακηρύξας ὡς δίκαιον τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον καὶ ὡς δικαιοσύνην τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν [...] Ἡ πατρίς καὶ ἡ ἐκκλησία ἔχει σήμερον ὑπὲρ ποτε ἀνάγκην ἀνδρῶν ἀφοσιωμένων εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σταυροῦ, ἀνδρῶν ἀκαταπονήτων, ἀνδρῶν ζώντων οὐχὶ δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὸ γένος καὶ τὴν ἐκκλησίαν [...] Τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἐκκλησία ἡμῶν ἀναμένει [...] τὴν λόγῳ καὶ ἔργῳ ὑποστήριξιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀληθείας, τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ τῶν δικαίων τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐκκλησίας...»⁴⁶.

14. Τὸ 1902, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ ἅγιος ἔστειλε στὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Φώτιο ἐπιστολή, πὺ ζητοῦσε τὴν «ἀπόδοσιν δικαιοσύνης διὰ τὴν ἐκδίωξίν» του ἀπὸ τὸν Σωφρόνιο, καί, ὅταν αὐτὸς κώφευσε, ἀπευθύνθηκε στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἰωακείμ τὸν Γ'. Γράφτηκε⁴⁷ ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης —τὸν ὁποῖο ὁ ἅγιος μᾶλλον θὰ εἶχε γνωρίσει κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὸ "Ἄγιον" Ὄρος τὸ 1898, ὅταν ἐκεῖνος ἔμενε ἐκεῖ μετὰ τὴν πρώτη του πατριαρχία— δὲν ἀπάντησε γραπτὰ, ἀλλὰ τοῦ διεμήνυσε προφορικὰ

45. Βλ. *Ἀνάπλασις*, φ. 152/15-8-1894, σσ. 2224-2229.

46. Βλ. *Ἱερός Σύνδεσμος*, φ. 28/11-7-1906.

47. Βλ. Σ. Χονδροπούλου, *δ.π.*, σ. 160 — Θεοκλ. Διονυσιάτου, *δ.π.*, σ. 96.

τῆ συμπάθειά του, διατυπώθηκαν μάλιστα καὶ ἄδικες κρίσεις κατὰ τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀκριβές. Μετὰ ἀπὸ παράκλησής μας καὶ ἄδεια τοῦ Παναγιωτάτου κ. Βαρθολομαίου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου π. Νικόλαος Πετροπέλλης⁴⁸ ἐρεῦνησε τὸν Κώδικα τῆς πατριαρχικῆς ἀλληλογραφίας καὶ βρῆκε δύο πατριαρχικά Γράμματα, ἓνα πρὸς τὸν Φώτιο καὶ ἓνα πρὸς τὸν Πενταπόλεως γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ὁ Πατριάρχης διαβιβάζει, μὲ συνοδική μάλιστα ἀπόφαση, γιὰ περισσότερο κῦρος, τὰ σχετικὰ ἔγγραφα πρὸς τὸν Φώτιο, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας εἶναι αὐτοκέφαλη δὲν μπορεῖ νὰ κάνει, καὶ μάλιστα ἐγγράφως, ὑποδείξεις-παρακλήσεις, δεδομένου μάλιστα καὶ τοῦ ἰσχυροῦ χαρακτήρα τοῦ Φωτίου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ μόνη ἡ πράξη τῆς ἀποστολῆς, ἢ λεπτὴ αὐτὴ μεσολάβηση, θὰ μπορούσε νὰ λειτουργήσει θετικὰ ὑπὲρ τοῦ ἁγίου μας, ἂν ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶχε καλὴ διάθεση. Ἄλλωστε ὁ Οἴκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Πενταπόλεως Νεκτάριο εἶναι ἀπόλυτα εἰλικρινῆς καὶ γιὰ ὅσους γνωρίζουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ μάλιστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν ὑπάρχει χῶρος ἀμφισβήτησης τῶν καλῶν προθέσεων. Τοῦ γράφει ὁ Ἰωακείμ στὶς 25 Ὀκτωβρίου 1903: «Προφρόνως τὴν ἀφ' ἡμῶν δυνατὴν ἀντίληψιν εἰς τὴν ἣν ἐκτίθησιν ὑπόθεσιν αὐτῆς παρασχεῖν ἐπιθυμοῦντες, συνοδικῆ διασκέψει διεβιβάσαμεν ἐν ἀντιγράφοις τό τε γράμμα καὶ τὰ λοιπὰ ἔγγραφα πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, εἰς οὗ, ὡς εἰκός, τὴν κυριαρχικὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τὸ πρᾶγμα ἀποκλειστικῶς ὑπάγεται [...] ἐπιδηλοῦντες ὅτι, ὡς καὶ ἡ αὐτῆς Ἱερότης οἴκοθεν νοεῖ, πλεῖον τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία οὐδὲν ἠδύνατο ἢ δύναται πρᾶξαι». Ἀλλὰ ἔμμεσα καὶ ὁ Φώτιος, ἔστω καὶ μετὰ ἀπὸ εἴκοσι χρό-

48. Ἐνα μῆνα μετὰ τὴ λήψη τοῦ γράμματος τοῦ π. Νικολάου Πετροπέλλη, τὰ ἔγγραφα δημοσίευσε, μετὰ δική του παλαιότερη ἔρευνα, ὁ ἀρχιμ. Κλεόπας Στρογγύλης, στὸ περιοδικὸ Παράδοση (ᾠ.π., σσ. 27 καὶ 40).

νια καὶ μεταθανάτια, ἀποκατέστησε κατὰ ἓνα τρόπο τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο, ἀφοῦ στὸ ἐπίσημο περιοδικὸ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας Πάνταινος, στὴ στήλη τῶν «Χρονικῶν», ἀναγράφεται ἡ εἰδήση ὅτι «Τῇ 8 Νοεμβρίου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἐν τῷ Ἀρεταιεῖῳ νοσοκομείῳ ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Πενταπόλεως κ.λπ.»⁴⁹, ἐνῶ σὲ δύο ἄλλες σελίδες του δημοσιεύεται θερμότατο ἐγκωμιαστικὸ ἄρθρο τοῦ ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου μὲ τὸν τίτλο «Ὁ Πενταπόλεως Νεκτᾶριος»⁵⁰.

15. Τὸ 1907 ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος Χαλκίδος ζήτησε νὰ ἐκλεγεῖ ἐπίσκοπος στὴ γηρεύουσα ἐπισκοπὴ ὁ Πενταπόλεως Νεκτᾶριος⁵¹. Ὁ ἅγιος δήλωσε ἐγγράφως ὅτι θὰ δεχόταν τὴν πρόταση μὲ τὴν προϋπόθεση πὼς θὰ τὴν υἱοθετοῦσαν οἱ πολιτευτὲς τοῦ Νομοῦ καὶ θὰ συμφωνοῦσε καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος⁵². Τὴν ἀποψὴ του μάλιστα αὐτὴ γνώρισε μὲ ἐγγραφὸ του καὶ πρὸς τὸν μητροπολίτη Ἀθηνῶν Θεόκλητο⁵³. Ὅποιο ὑψηλὸ παράδειγμα συνεποῦς καὶ ταπεινόφρονα ἱεράρχη, πού δὲν θέλει οὔτε τώρα, μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια, νὰ δημιουργήσει προβλήματα στὴν Ἐκκλησίᾳ!

16. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας του στὴ Ριζάρειο, παράλληλα μὲ τὰ ἐκεῖ καθήκοντά του, ὁ ἅγιος ὑπῆρξε τακτικὸς ἱεροκήρυκας τόσο στοὺς ναοὺς, ὅσο καὶ στὸν Σύλλογο «Ἀνάπλασις», δημοσιεύοντας ἀκόμα ἄρθρα στὸ ὁμώνυμο περιοδικὸ του καὶ διδάσκοντας καὶ στὶς λαϊκὲς του Σχολές⁵⁴. Ἀνάλογη ἦταν ἡ προσφορὰ του καὶ στὸν Σύλλογο «Τρεῖς Ἱεράρχαι», ὁ ὁποῖος, γιὰ τὴν προσφορὰ του,

49. Βλ. Πάνταινος, τ. 1Β', φ. 48/27-11-1920, σ. 959.

50. Αὐτόθι, σσ. 953-954.

51. Βλ. Κλ. Στρογγύλη, ὁ.π., σ. 25.

52. Αὐτόθι.

53. Αὐτόθι, σ. 26.

54. Βλ. ἐνδεικτικὰ Ἀνάπλασις, φ. 1(1898), σ. 1/ φ. 3(1898), σσ. 18-19 / φ. 20(1898), σσ. 155-156 / φ. 37(1898), σ. 295 / φ. 255 (1902), σ. 1621 / φ. 391(1906), σσ. 6-8 / φ. 392 (1906), σσ. 7-8 / φ. 404 (1906), σσ. 9-10 / φ. 405 (1906), σσ. 10-11 καὶ φ. 409 (1907), σ. 2.

στις 14 Μαΐου 1906 τὸν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο μέλος του⁵⁵. Προσφορές, κυρίως βιβλίων, ἔκανε καὶ στὸ Χριστιανικὸ καὶ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο⁵⁶.

17. Τὰ χρόνια τῆς παραμονῆς του στὴν πρωτεύουσα ὁ ἅγιος Νεκτάριος συνῆψε ἰδιαίτερη πνευματικὴ φιλία μὲ τοὺς Ἱερόθεο Μητρόπουλο, κατόπιν ἀρχιεπίσκοπο Πατρῶν, Εὐσέβιο Ματθόπουλο, Πανάρετο Δουληγέρη κ.ἄ.⁵⁷, μάλιστα στὰ Πατήσια καὶ στὸ κτῆμα

55. Βλ. Χρ. Ἐνισλειῖδη - Γεωργ. Μεταλληνοῦ, Ἱστορία τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου "Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι", ἐν Ἀθήναις 1970, σσ. 78 καὶ 358-359, ὅπου μνημονεύονται καὶ οἱ σχετικές Πράξεις ἀνακήρυξης ἐπίτιμων μελῶν.

56. Βλ. Δελτίον Χριστιανικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Γ' (1903), σ. 114.

57. Ἔχει γραφεῖ (βλ. Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., σ. 55) ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἶχε ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Μακράκη, τὸν ὁποῖο εἶχε γνωρίσει καὶ εἶχε παρακολουθήσει τὰ βιβλία του κ.λπ. Νομίζουμε πῶς δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος γιὰ σχέσεις του μὲ τὸν Μακράκη, δεδομένου ὅτι λίγο χρόνο μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ ἀγίου στὴν Ἀθήνα (1877;-1885), ὁ Μακράκης καταδικάστηκε ἀπὸ τὴ Σύνοδο, ἐνῶ κληρικοὶ ὁπαδοὶ του ἐξορίστηκαν καὶ σὲ λίγο διαχώρισαν τὴ θέση τους καὶ ἀποκήρυξαν τὶς κακοδοξίες του. Ἐπιπλέον τὰ κείμενα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Μακράκη (βλ. π.χ. Μηναῖ Χαρίτου, Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας Ἀποστόλου Μακράκη, Ἀθήνα 1964²), ἐνῶ κάνουν λόγο γιὰ ὁπαδούς του κληρικούς (ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχία), δὲν ἀναφέρουν καθόλου τὸν Νεκτάριο Κεφαλαῖ. Ὁ ταπεινὸς καὶ μὲ γνήσιο ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα μοναχὸς-ἱεροδιάκονος Νεκτάριος θὰ ἐπικροτοῦσε, θέβαια, μερικές σωστὲς ἐνεργειές του, ἀλλὰ οὔτε τὴ Διοικουσα Ἐκκλησία προκαλοῦσε οὔτε ἀπειθοῦσε σ' αὐτὴ—ὅπως ἔδειξε ἡ ὄλη πολιτεία του—οὔτε περίμενε νὰ διδαχθεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὰ ὀρθὰ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν κληρο, ἀφοῦ τὰ ἤξερε ἀπὸ τὴ γνήσια μοναχικὴ του διαβίωση (ἀναφέρεται πῶς εἶχε μαθητεύσει καὶ κοντὰ στὸν κολλυβά Γέροντα τῆς Πάρου Ἀρσένιο βλ. Μιχ. Χατζηγεωργίου, ὁ.π., σ. 144). Ἰσχύουν δηλαδὴ καὶ στὴν περίπτωσή του ἐκεῖνα ποὺ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἔγραφε γιὰ τὸν Γέροντα Διονύσιο, τὸν ὁποῖο ἀναφέραμε παραπάνω: «Πολλοὶ ἀπατηθέντες συνέχουν τὸν γηραιὸν πνευματικὸν πρὸς τοὺς μακρακιστὰς, καὶ ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Διονύσιος ἦτο ὁπαδὸς τοῦ συντάκτου τοῦ "Λόγου" [...] Ὁ σεβάσμιος ἀγωνιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας [...] δὲν ἀνέμενε βεβαίως τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐκ Σίφνου διδασκάλου, ὅπως δανεισθῆ παρ' αὐτοῦ ἰδέας καὶ πεποιθήσεις. Ὁ Διονύσιος ἀνῆκε εἰς τὴν ἀρχαιοπρεπῆ ἐκείνην τάξιν τῶν μοναχῶν, τῶν "Κολλυβάδων" καλουμένων, ἧς ἦτο ὁ τελευταῖος σχεδὸν ἀντιπρόσωπος. Παρὰ τῶν "Κολλυβάδων" τούτων ἠθέλησε καὶ ὁ κ. Μακράκης νὰ μιμηθῆ τινὰ ἔθιμα, ὡς τὸ τῆς συχνῆς θείας μεταλήψεως καὶ ἄλλα, καὶ ἀπέτυχε, ὡς εἰκός. Διότι δὲν ἐδόθη εἰς κοσμικοὺς ἀνθρώπους νὰ μιμῶνται τὰ ἔθιμα τῶν ἀσκητικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτεία διαγαγόντων, οὐδ' ἔξιστιν τοὺς ἐν τῇ τύρβῃ τοῦ κόσμου βιοῦντας νὰ παρῶδῶσι τὰ σεμνὰ καὶ ὑψηλὰ ἐκεῖνα πράγματα. Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν ἡ σύγχυσις καὶ ὑπέλαβον πολλοὶ ὅτι ὁ Διονύσιος ἦτο μακρακιστὴς [...] ἐκ τῶν "Κολλυβάδων" ἦσαν ἐκ τῶν παλαιῶν λογίων πατέρων ὁ Κορίνθου Μακάριος, ὁ Νοταρᾶς, ἅγιος τιμῶμενος, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος καὶ Νικόδημος ὁ πολυγραφώτατος, ὁ Κύριλλος, ὁ Ἰλιάς, ὁ Ἀρσένιος καὶ ἄλλοι ἐνάρετοι πατέρες» [βλ. Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάν-

τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Εὐσεβίου Ματθοπούλου ἀποσυρόταν μερικὲς φορές γιὰ περισυλλογὴ ἢ καὶ λειτουργοῦσε στὸ ἐκεῖ ἐκκλησιάκι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (πίσω ἀπὸ τὴν ὁδὸ ἁγίας Παρασκευῆς 88, κοντὰ στὸν ἅγιο Λουκά). Τόσος ἦταν ὁ πνευματικὸς του δεσμὸς μὲ τὸν Ἱερόθεο Μητρόπουλο, ὥστε χοροστάτησε τὸ 1903 στὴ νεκρώσιμη Ἀκολουθία στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν καὶ στὴ συνέχεια συνόδευσε τὸ ἱερὸ σκήνωμά του σιδηροδρομικῶς καὶ στὴν Πάτρα, ὅπου καὶ προέστη τῶν σχετικῶν ἐξόδιων ἐκδηλώσεων, ὅπως λεπτομερῶς μᾶς πληροφοροῦν ἡ ἐφημερίδα τῶν Πατρῶν *Νεολόγος* καὶ ἀναδημοσίευσε καὶ τὸ περιοδικὸ *Ἀνάπλασις*⁵⁸.

18. Ὅσο ἦταν Διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου, τὰ καλοκαίρια τὰ διέθετε γιὰ πνευματικὸ ἀνεφοδιασμό, καὶ σὰν μοναχὸς καὶ φιλομόναχος ποὺ ἦταν, κατέφευγε σὲ μοναστήρια. Ἐδῶ μιὰ πληροφορία ποὺ ἐνδιαφέρει τὴ Μητρόπόλὴ μας καὶ ποὺ μᾶς τὴ δίνει τὸ περιοδικό, τοῦ ὁποῖου ἦταν τακτικὸς συνεργάτης, ὁ Ἱερός Σύνδεσμος τῆς 18ης Ἰουλίου 1896: «Ἀνεχώρησεν εἰς Πόρον ὁ σ. ἅγιος Πενταπόλεως ὁ καὶ διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κ. Νεκτάριος, μεταβάς εἰς τὴν ἐκεῖ ἱεράν Μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς χάριν ἀναψυχῆς κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτοῦ ἀσχολιῶν καὶ ὡς διευθυντοῦ καὶ ὡς συγγραφέως. Ἀλλ' οὐχ' ἦττον καὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενος οὐ παύεται συγγράφων καὶ ὕλην διὰ τὸ φύλλον ἡμῶν πέμπων»⁵⁹.

τη, Ἄπαντα (κριτικὴ ἔκδοσις Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος), τ. 5, σσ. 329-330]. Ἐπειτα, ἂς προστεθεῖ καὶ τοῦτο, ποὺ, βέβαια, δὲν μειώνει τὸν ἅγιο: Εἶναι δύσκολο νὰ πιστέψει κανεὶς πῶς ὁ νεαρὸς τότε ἱεροδιάκονος θὰ πίκραινε τὸν καθηγητὴ καὶ συμπατριώτη του Νικόλαο Δαμαλά, τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε ἐγγυηθεῖ γι' αὐτὸν κατὰ τὴν ἐγγραφή του στὸ Πανεπιστήμιο, παρακολουθώντας τὸν Μακράκη, μὲ τὸν ὁποῖο ἐκεῖνος εἶχε ἐπανειλημμένα ἔρθει σὲ οἰκονομικὴ ἀντιπαράθεσι (βλ. Μηναῖ Χαρίτου, ὁ.π., σσ. 119, 162, 226, 251 καὶ 569). Τέλος, χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Φωκίωνα Βάμβα ἀπὸ τὴ Σύρο (βλ. Μιχ. Χατζηγεωργίου, ὁ.π., σσ. 121-125).

58. Βλ. *Ἀνάπλασις*, φ. 272-273/11 καὶ 20-3-1903, σσ. 6, 11-14 καὶ Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, *Ἱερόθεος Μητρόπουλος, ὁ φωτισμένος ἱεράρχης*, Ἀθῆναι 1993, σσ. 23 καὶ 28-29.

59. Βλ. *Ἱερός Σύνδεσμος*, φ. 86/18-7-1896, σ. 4.

19. Τέλος, πρέπει να γίνει λόγος για την πιθανολογούμενη συμμετοχή του αγίου Νεκταρίου στο ανάθεμα κατά του Ἐλευθερίου Βενιζέλου στις 12 Δεκεμβρίου 1916. Ἀπὸ τίς ὡς τώρα σχετικές ἔρευνές μας τόσο στὸν τύπο τῆς ἐποχῆς, ὅσο καὶ στὰ Πρακτικά τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, δὲν προκύπτει κάτι τέτοιο. Ἐπιπλέον ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος δὲν περιλαμβάνεται στοὺς ἐπισκόπους πὺ καταγγέλθηκαν στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Δικαστήριον, πὺ συγκροτήθηκε μὲ βάση τὸ Ν.Δ. τῆς 11ης Ἰουλίου 1917, προκειμένου νὰ δικάσει ὅσους ὑπέπεσαν στὸ παράπτωμα αὐτό⁶⁰. Ἀλλὰ καὶ στὴν ὑποθετικὴ περίπτωση συμμετοχῆς του στὸ ανάθεμα, ὁ ἅγιος δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀρνηθεῖ τῇ σχετικῇ πρόσκληση τοῦ κυριάρχου μητροπολίτη Θεοκλήτου (ὁ ὁποῖος τελευταῖα μάλιστα τοῦ φερόταν πολὺ σκληρά). Τὸ ὅτι ὁ Θεόκλητος πίεσε τὸν κλῆρο νὰ πάρει μέρος στὸ ανάθεμα φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ Πρακτικά τῆς Ἱερᾶς Συνόδου: «Ὁ Πανιερώτατος Πρόεδρος ἐδήλωσε ὅτι θὰ καλέσῃ τὸν ἱερόν κλῆρον νὰ προτρέψῃ αὐτόν, ὅπως παρευρεθῆ εἰς τὴν συνάθροισιν τοῦ ἀναθέματος»⁶¹.

20. Ἡ κοίμηση τοῦ αγίου τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς 8 Νοεμβρίου 1920 δὲν καλύφθηκε ἀπὸ τὸν τύπο τῶν ἡμερῶν, ἀφοῦ ὁ τόπος ζοῦσε στὴν παραζάλη τῶν ἐκλογῶν, πὺ μόλις εἶχαν γίνει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τους εἶχε μεγάλες ἐπιπτώσεις καὶ στὴν πολιτεία καὶ στὴν ἐκκλησία. Ἀναφορὰ στὴν ἐκδημία του ἔκαναν τὰ ἐκκλησιαστικὰ

60. Βλ. Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Στράγκα, Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν, τ. Β', Ἀθῆναι 1970, σσ. 722-725. Ἐπικουρικὰ μποροῦν νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἀκόλουθα: α) Ἀφοῦ τὸ ανάθεμα ἀποφασίστηκε τὴν προηγουμένη, ἦταν δύσκολο ὁ ἅγιος νὰ ταξιδέψῃ ἀπὸ τὴν Αἴγινα, ἡ ὁποία ἦταν μᾶλλον ἀποκλεισμένη ἀπὸ τοὺς βενιζελικούς. β) Ὁ βενιζελικὸς μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος Μεταξάκης δὲν τοῦ συμπεριφέρθηκε μὲ αὐστηρότητα, μὲ συνέπεια ὁ ἅγιος νὰ ἔχει θάρρος στις 2 Μαρτίου 1918, νὰ ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο «τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Μονῆς» (βλ. Θεοκλ. Διονυσιάτου, ὁ.π., σ. 135). γ) Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς πατριαρχίας τοῦ Ἀθηναγόρα-διακόνου τοῦ μητροπολίτη Μελετίου— ἀναγνωρίστηκε ὁ Πενταπόλεως ἐπίσημα ἅγιος καὶ δ) οἱ Κρητικοί, οἱ συμπατριῶτες τοῦ Βενιζέλου, τὸν τιμοῦν ἰδιαίτερα.

61. Ἑκτακτὴ συνεδρία τῆς 30/11-12-1916.

περιοδικὰ Ζωή⁶², Τρεῖς Ἱεράρχαι⁶³ καὶ Πάνταινος⁶⁴. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τὸν χαρακτηρίζουν «πολιὸν καὶ ἐνάρετον» ἐνῶ στὸν Πάνταινο ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ μεγαλύτερος ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς μας, κάνει μιὰ ἀντικειμενικὴ ἀξιολόγηση τοῦ βίου καὶ τῆς προσφορᾶς του, ποὺ ταυτόχρονα ἐκφράζει συνοπτικὰ καὶ περιεκτικὰ καὶ ὅσα ὁ τύπος καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου μᾶς ἀποκαλύπτουν. Γράφει ἀνάμεσα στὰ ἄλλα: «Ἐξέλιπε τὸν βίον ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος, Ἱεράρχης σεβασμιώτατος, περικοσμούμενος μὲν ὑπὸ μεγάλων ἀρετῶν, σπουδαίαν δὲ ἀναπτύξας κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ δρᾶσιν [...] παραιτήσας τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς μετέβη εἰς Αἴγινα, ἐνθα ἰδρύσε τὴν γυναικειάν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐγκαταβιώσας ἐν αὐτῇ καὶ ἀπομακρυνθεὶς ἐξ αὐτῆς μόνον πρὸ δύο περιῶν μηνῶν πρὸς ἀποθεραπείαν ἐν Ἀθήναις. Ἀλλὰ δυστυχῶς μετεκομίσθη νεκρὸς εἰς τὴν Μονήν, ἐν ἧ ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀσκητικώτατος, εἰς μέγαν βαθμὸν ἀναπτύξας τὰς χριστιανικὰς αὐτοῦ ἀρετάς. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἐρημητηρίου δ' ἐκεῖνου ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος ἐξηκολούθει διδάσκων διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν. Διότι φιλομαθέστατος ὢν καὶ μέγαν ἔχων ζῆλον πρὸς πνευματικὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ, ὑπῆρξεν ἀκαταπύνητος καὶ πολυγραφώτατος συγγραφεὺς [...] Αἱ συγγραφαὶ αὐτοῦ [...] ἦσαν καὶ θὰ ὦσιν ὠφελιμώταται διὰ τὸν πολὺν λαόν, δι' ὃν προωρίζοντο ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Γλυκύτατος τοὺς τρόπους καὶ ὠφελιμώτατος ὁ καλοκάγαθος Ἱεράρχης καθίστατο λίαν ἀγαπητὸς καὶ σεβαστὸς εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐτόν, λίαν δ' ἐτιμᾶτο καὶ ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Αἰγίνης καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτόν, ἢ συνδεομένων μετ' αὐτοῦ, διὰ τὰς ἀρετάς αὐτοῦ, τὴν παιδείαν καὶ τὸν ἀσκητικὸν

62. Ἔτος Ι', φ. 474/17-11-1920, σ. 352.

63. Ἔτος ΙΑ', φ. 497/18-25-11-1920, σ. 192.

64. Ἔτος ΙΒ', φ. 48/27-11-1920, σ. 953.

βίον. Ἰπῆρξεν ἀληθῶς ὁ αἰοίδιμος Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος τύπος ἀρχαίου ἀσκητοῦ καὶ ζηλωτοῦ διδασκάλου, ἐξόχως συμπαθῆς φυσιογνωμία Ὁρθοδόξου Ἱεράρχου». Τὸ περιοδικὸ Ζωή, στὶς «Εἰδήσεις» του καὶ μὲ ξεχωριστὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα, ἀναγγέλλει τὴν κοίμησὴ του, τὸν χαρακτηρίζει «ἐνάρετο καὶ ζηλωτὴ» καὶ εὐχεται «Κύριος κατατάξαι τὴν ψυχὴν του μετὰ τῶν ἀγίων Αὐτοῦ».

Καὶ πραγματικά! Τὸ ἐπὶ δεκαετίες ἄφθαρτο καὶ μυροβόλο σκήνωμά του καὶ τὰ «σημεῖα», ποὺ ἐπακολούθησαν καὶ συνεχίζουν νὰ ἀκολουθοῦν, δείχνουν ὅτι πραγματικά ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος κατετάγη μετὰ τῶν ἀγίων.

Ἄς ἔχουμε ὅλοι τὴν εὐχὴ του καὶ τὴν εὐλογία του.

Πρωτοπρεσβυτέρου ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου μέ τὸν Ἄγιορείτη Γέροντα Δανιὴλ Κατουνακιώτη

Ἡ ἀπόφαση νὰ παρουσιάσω στὸ παρὸν λαμπρὸ συνέδριο γιὰ τὸν γυναικεῖο μοναχισμό τὴν ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ τοῦ Ἄγιορείτου Γέροντος Δανιὴλ Κατουνακιώτου, ὀφείλεται σὲ τρεῖς λόγους.

Κατὰ εὐτυχῆ, ἐν πρώτοις, συγκυρία, συμβαίνει νὰ ἀσχολοῦμαι αὐτὴν τὴν περίοδο μέ τὴν ἀλληλογραφία αὐτή, ἐπειδὴ ἡ σημερινὴ εὐλογημένη μοναστικὴ ἀδελφότης τῶν Δανιηλαίων, κληρονόμοι καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἠθους τοῦ φημισμένου γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν σοφία του Γέροντος Δανιὴλ, μοῦ ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς τῆς ἀλληλογραφίας, ἰδιαίτερα δὲ τῆς συντάξεως τῆς σχετικῆς εἰσαγωγῆς μέ ἱστορικοθεολογικὰ σχόλια¹.

Ὁ δεύτερος λόγος ἔγκειται στὸ ὅτι, στὰ κείμενα αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν ὑπάρχουν γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο πολὺ ἐνδιαφέροντα – καὶ ἄγνωστα ἐν πολλοῖς – στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ πλουτίσουν ὅσα περὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἁγίου τῶν ἡμερῶν μας γνωρίζουμε.

Καὶ ὁ τρίτος λόγος ἔχει σχέση μέ τὸ γενικὸ θέμα τοῦ παρόντος συνεδρίου, μέ τὸν γυναικεῖο μοναχισμό, γιὰ τὴν προκοπὴ καὶ εὐστά-

---

1. Βλ. τώρα πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Ζήση (ἐπιμέλεια), "Ἅγιος Νεκτάριος - Δανιὴλ Κατουνακιώτης. Δύο μεγάλες μορφές τοῦ αἰῶνός μας. Ἄναφορὰ στὴν ἀλληλογραφία τους," Ἅγιον Ὅρος 1997 [στὸ ἐξῆς: Ἀλληλογραφία], σσ. 23-109.

θεια τοῦ ὁποίου ἐφρόντισαν καὶ οἱ δύο σύγχρονοι αὐτοὶ μοναστικοὶ ἡγέτες μας.

Τὴν τριπλῆ αὐτὴ διαίρεση θὰ ἔχει στὴ συνέχεια καὶ ἡ ταπεινὴ μας εἰσήγηση.

1. Σύντομη παρουσίαση τῆς ἀλληλογραφίας

Τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὸν Γέροντα Δανιὴλ σώζονται τέσσερις ἐπιστολές καὶ ἀπόσπασμα μιᾶς πέμπτης ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία χάθηκε. Οἱ δύο πρῶτες ἐπιστολές στέλνονται ἀπὸ τὴν Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, τὴν ὁποία ἐπὶ δεκατέσσερα ἔτη (1894-1908) ὡς σχολάρχης διηύθυνε, ἡ πρώτη τὸ 1903² καὶ ἡ δεύτερη τὸ 1908³, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν Ριζάρειο καὶ ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ ἐδῶ, στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὁποῖο —ἐνῶ ἦταν ἀκόμη σχολάρχης— ἴδρυσε τὸ 1904⁴. Οἱ δύο ἄλλες ἐπιστολές στέλνονται, κατὰ τὴν ἐπιγραφή τους, «ἐκ τῆς ἐν Αἰγίνῃ γυναικείας Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Τριάδος»· ἡ πρώτη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1913⁵ καὶ ἡ δεύτερη τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1915⁶, ἐνῶ ἡ ἀπολεσθεῖσα ἐπιστολή, ἀπόσπασμα τῆς ὁποίας σώθηκε, πρέπει νὰ ἐγράφη τὸ 1908 ἢ τὸ ἀργότερο τὸ 1909, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀποσπάσματος⁷.

Τοῦ Γέροντος Δανιὴλ πρὸς τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο σώζονται ἐπίσης

2. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 68-69· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 115-117.

3. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 70· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 123-124.

4. Πόσο κοντά μας χρονικὰ εἶναι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔκλεισε ἀκόμη ἡ πρώτη ἑκατονταετία ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Ἱερᾶς Μονῆς του. Ἐλπίζουμε ὅτι ἅγιος Ὑδρας θὰ μᾶς ξανασυγκεντρώσει πάλι ἐδῶ, γιὰ νὰ γιορτάσουμε καὶ ἐκείνη τὴν ἐπέτειο σὲ ὀκτῶ χρόνια, τὸ 2004.

5. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 71-72· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 119-120.

6. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 74· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 121-122.

7. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 71, 82-83 καὶ 90-91· τὸ ἀπόσπασμα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς δημοσιεύεται αὐτόθι, σ. 125. Οἱ ἐν λόγῳ ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὸν Γέροντα Δανιὴλ ἔχουν δημοσιευθεῖ καὶ εἰς Γέροντος Δανιὴλ Κατουνακιώτου, Ἀγγελικὸς βίος, Ἁγιον Ὄρος-Θεσσαλονίκη 1982², σσ. 177-183.

τέσσερις ἐπιστολές, γραμμένες ὅλες «ἐν Κατουνακίαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους», ὅπου μέχρι σήμερα ὑφίσταται ἀνακαινισμένη, βέβαια, καὶ διευρυμένη— ἡ Καλύβη τοῦ Γέροντος Δανιὴλ, τὸ σημερινὸ ἡσυχαστήριον τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος τῶν Δανιηλαίων, στὸ ἀρχεῖο τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ ἐν λόγῳ ἀλληλογραφία. Οἱ δύο πρῶτες ἐγράφησαν τὸ 1903, ἡ μία τὸν Μάρτιο⁸ καὶ ἡ ἄλλη τὸν Ἰούνιο⁹, στέλνονται δὲ «εἰς Ἀθήνας», ὅπου ἐσχολάρχευε τότε ὁ ἅγιος στὴν Ριζάρειο. Ἡ τρίτη στέλνεται τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1913¹⁰ καὶ ἡ τετάρτη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915¹¹.

Στὴν ἀλληλογραφία ποὺ ἐκδίδεται, περιελήφθησαν καὶ ἐπιστολές τοῦ Γέροντος Δανιὴλ πρὸς ἄλλα πρόσωπα, στίς ὁποῖες ὑπάρχουν σημαντικώτατες ἀναφορές στὸν ἅγιο Νεκτάριο, ἐνδεικτικῆς τοῦ πόσο ἐτιμᾶτο ἐν ζωῇ ἀκόμη ὁ ἅγιος, ἀπὸ ἓνα αὐστηρὸ μάλιστα καὶ διακριτικὸ Ἀγιορείτη Γέροντα, ὁ ὁποῖος ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγίου Νεκταρίου προλέγει ὅτι θὰ σημειωθῶν ἐπάνω στὸ σκῆνωμά του καὶ θαύματα¹². Ὁ ἐντοπισμὸς αὐτῶν τῶν ἀναφορῶν στὸν ἅγιο Νεκτάριο ὀφείλεται στοὺς μοναχοὺς τῆς ἀδελφότητος τῶν Δανιηλαίων, οἱ ὁποῖοι μονίμως ἐντροφοῦν στὰ κείμενα τοῦ μακαριστοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἀδελφότητος, συχνὰ μάλιστα τὰ ἀναγινώσκουν καὶ στὴν τράπεζα.

2. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος βάσει αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν

Δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ ἀναλύσουμε ἐκτενῶς τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον περιεχόμενον αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν· ἐνδεικτικῶς μόνον θὰ παρουσιάσουμε μερικὰ στοιχεῖα.

8. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 67-69· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 129-133.

9. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 69-70· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 134-136.

10. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 72-74· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 137-140.

11. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 74· ἡ ἐπιστολὴ δημοσιεύεται αὐτόθι, σσ. 141-142.

12. Βλ. σχετικὰ Ἀλληλογραφία, σσ. 76-104· οἱ συγκεκριμέναις ἐπιστολές δημοσιεύονται αὐτόθι, σσ. 145-195.

Προκύπτει, ἐν πρώτοις, ἡ ζωηρὴ ἐπιθυμία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου νὰ ἀγοράσει στὸ "Ἅγιον" Ὄρος ἓνα κελλί, γιὰ νὰ ἐγκαταστήσει ἐκεῖ ἓνα ἢ δύο πνευματικά του παιδιὰ-ἄνδρες, πὺ ἤθελαν νὰ μονάσουν στὸ "Ἅγιον" Ὄρος. Εἶναι πολὺ χαριτωμένες στὴν ἀπλότητά τους οἱ ὁδηγίες πὺ δίνει ὁ ἅγιος γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ εἶναι τὸ κελλί. «Γνωρίζομεν ὑμῖν, γράφει στὸν Γέροντα Δανιήλ, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀγοράσωμεν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κελλίον τι εἰς θέσιν μεσημβρινὴν καὶ ὁμαλὴν καὶ ἔχον κῆπον καὶ ὕδωρ καὶ εἰ δυνατόν καὶ Ἐκκλησίαν»¹³. Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀγορᾶς τοῦ κελλίου δὲν ἐσήμαινε, βέβαια, ὅτι ἐσχεδίαζε νὰ ἐγκαταβιώσει μονίμως στὸ "Ἅγιον" Ὄρος. Σκοπὸς τοῦ ἦταν, ὅπως γράφει, «ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος νὰ ἐγκαταστήσω ἓνα ἢ δύο πνευματικά μου τέκνα, τὰ ὁποῖα θέλουσι νὰ μονάσωσιν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, μετὰ δὲ χρόνον τινά, ὅταν ἀπαλλαγῶμεν τῶν πολλῶν φροντίδων, ἃς ἀνελάβομεν ἐν τῇ Μονῇ ἡμῶν, ἐρχόμεθα εἰς "Ἅγιον" Ὄρος διὰ τι χρονικὸν διάστημα πρὸς πνευματικὴν ἀναψυχὴν»¹⁴. Συνεῖχαν τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο τόσο πολὺ οἱ πολλὲς φροντίδες πὺ εἶχε ἀναλάβει γιὰ τὴν Μονὴ του, ὥστε οὔτε ὀλίγο διάστημα χρόνου ἤμποροῦσε νὰ διαθέσει πρὸς πνευματικὴν ἀναψυχὴν. Μεταθέτει δὲ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν του στὸ μέλλον.

Ἐπισημαίνει στὸν Γέροντα Δανιήλ, ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ πὺ τοῦ ἀναθέτει τὸν ἐνδιαφέρει πολὺ. Μὲ πόση ταπείνωση γράφει ἓνας μητροπολίτης πρὸς ἓνα μοναχό! «Λαμβάνω τὸ θάρρος βασιζόμενος ἐπὶ τὴν ὑμετέραν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην τῆς ὑμετέρας Πανοσιολογιότητος, νὰ ἀναθέσω εἰς αὐτὴν κατάλληλον πρὸς ἐπιτέλεσιν ἔργων τὰ μάλα ἡμῖν ἐνδιαφέρον»¹⁵. Ζητεῖ ἀκόμη νὰ φροντίσει ὁ Γέρων Δανιήλ, ἐκτὸς τοῦ κελλίου, νὰ εὔρει «ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον γέροντα, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ποδηγεσίαν τῶν δοκίμων πνευματικῶν τέκνων, τὰ

13. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 119.

14. Αὐτόθι.

15. Αὐτόθι.

ὅποια δέονται ἀγαθοῦ ἀλείπτου, ὅπως εἰσαγάγῃ ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐνισχύσῃ αὐτὰ διὰ τε τοῦ παραδείγματος καὶ τοῦ λόγου εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα»¹⁶. Ἡ συγκινητικὴ —πράγματι— αὐτὴ ἐπιθυμία τῆς ἀγορᾶς κελλίου στὸ Ἅγιον Ὄρος, πού τόσο τὸν ἐνδιέφερε, δὲν πραγματοποιήθηκε. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Γέροντος Δανιὴλ δὲν ἦταν ἐνθαρρυντικὴ. Μολονότι, ὅπως γράφει, ἤθελε καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἅγιο, «μὴ φειδόμενος οὔτε κόπου οὔτε γηρατειῶν»¹⁷, ὑπῆρχαν πολλοὶ ἀρνητικοὶ λόγοι καὶ πρὸ παντός, ὅτι «ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ νὰ εὐρεθῇ τοιοῦτον κατάλληλον κελλίον ἡσυχαστικὸν συναρᾷ τῇ ἀγαθῇ Αὐτῆς εὐαρεσκείᾳ, εἶναι κάπως δύσκολον»¹⁸. καὶ δεύτερον, «ὅπερ καὶ δυσκολώτατον, διὰ νὰ ἀνακαλύψωμεν γέροντά τινα ἐνάρετον καὶ μάλα διακριτικόν, πρὸς ἀνάληψιν πνευματικῆς ἐπιστασίας ἐπὶ τῶν πνευματικῶν Σας τέκνων, καὶ τοῦτο, καθὰ ἐγὼ ἐπίσταμαι, εἶναι ἐπίσης δυσκατόρθωτον»¹⁹. Ὁ ἅγιος, βέβαια, δὲν ἐπανῆλθε ἐπὶ τοῦ αἰτήματος. Ἐξῆσε ἄλλα ἑπτὰ χρόνια —ἀφοῦ ἡ ἐπιστολὴ γράφεται τὸ 1913— περιμένοντας μέσα στὶς φροντίδες κάποια ἀναψυχή, πού τοῦ χάρισε βέβαια ὁ Θεὸς στὴν πληρότητα, «μονὴν καὶ ἄνεσιν αἰωνίαν αὐτῷ δωρησάμενος».

Ἀσφαλῶς, θὰ ἐνεθυμεῖτο ὁ ἅγιος τὸ κατανυκτικὸ περιβάλλον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐπισκεφθεῖ γιὰ πρώτη καὶ μοναδική φορὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1898, δεκαπέντε χρόνια πρὸ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, κατὰ τὸ διάστημα τῶν θερινῶν διακοπῶν τῆς Ριζαρείου. Τὸ ἐγνώρισε σχεδὸν ὅλο. Ἐπισκέφθηκε τίς μονές Βατοπεδίου, Ἰβήρων, Μεγίστης Λαύρας, Διονυσίου, Γρηγορίου, Σίμωνος Πέτρας καὶ ξεκουράστηκε πνευματικὰ στὰ Καυσοκαλύβια, στὰ Κατουνάκια, στὴν Ἁγία Ἄννα. Τρεῖς ὁλόκληρους μῆνες ἐρούφηξε

16. Αὐτόθι.

17. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 137.

18. Αὐτόθι.

19. Αὐτόθι.

τὸν πλοῦτο καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν μεγάλων ἀγιορειτικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τὴν πνευματικὴ κατάνυξη τῶν ἀγιορειτικῶν ἀκολουθιῶν. Στὴν Μονὴ Βατοπεδίου σῴζεται συλλογὴ ἐπιστολῶν του²⁰. Στὴν Ἱ. Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας, στὸ βιβλίον ἐπισκεπτῶν, ὑπάρχει ἰδιόγραφη ἐνθύμησις τῆς ἐκεῖ ἐπισκέψεώς του, ἣ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. Σκηνώμα ἀληθῶς τοῦ Κυρίου ἢ Ἱερὰ καὶ Σεβασμία Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας καὶ ἐμοὶ λίαν ἀγαπητὴ καὶ λίαν ποθητὴ. Ἐκφράσας τὸ φρόνημά μου ἐκφράζω καὶ τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τε τοὺς ὀσιωτάτους Ἐπιτρόπους τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ ἅπασαν τὴν Ἱερὰν Σύναξιν, διὰ τὴν φιλοφροσύνην, ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ πρόθυμον περιποίησιν. Καὶ εὐχομαι ἀπὸ μέσης καρδίας τῇ ἱερᾷ ἀδελφότητι, τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ πλοῦσια τὰ ἐλέη παρὰ τοῦ λατρευομένου Θεοῦ.

Τῇ 7ῃ Αὐγούστου 1898. † Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος»²¹.

Καὶ ἀσφαλῶς, μεταξὺ Καυσοκαλυβίων καὶ Ἁγίας Ἄννης, τὰ Κατουνάκια, ὅπου ἀπὸ τὸ 1881 ἀσκήτεψε ὁ Γέρων Δανιὴλ μὲ τὴν συνοδεία του, δέχθηκαν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ φιλομονάχου ἀρχιερέως καὶ συνεδέθησαν ἔκτοτε. Ἡ ἀμοιβαία ἐκτίμησις καὶ ἐμπιστοσύνη, ὅπως παρουσιάζονται στὴν ἀλληλογραφία τους, θεμελιώθηκαν κατὰ τὴν εὐλογημένη αὐτὴ συνάντησή τους. Ὁ Σῶτος Χονδρόπουλος, στὴ γνωστὴ θαυμάσια ἀφηγηματικὴ βιογραφία τοῦ ἀγίου μὲ τίτλο Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, παρουσιάζει ἀριστοτεχνικὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀγίου Νεκταρίου στὰ Κατουνάκια, στὸ ἡσυχαστήριον τῶν ζωγράφων Δανιηλαίων, οἱ ὅποιοι —ὅπως γράφει— μελωδικοὶ ἱεροψάλτες, «ἐκτελοῦσαν τὶς ἱερὲς ἀκολουθίας μὲ τέτοια κατάνυξη, πού ὁ ἐπισκέ-

20. Βλ. Ἄντρη Χατζηκώστα-Τοφαλίδου, «Ἄγνωστες ἐπιστολὲς τοῦ ἀγίου Νεκταρίου πρὸς τὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπεδίου», Ὁρθόδοξη Μαρτυρία 41(1993), σσ. 117-127.

21. Βλ. προηγ. Καλλιστράτου Λαυριώτου, Ἱστορικὸν Προσκυνητᾶριον Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, Ἀθῆναι 1976, σσ. 160-162.

πτης λησμονοῦσε τὰ πάντα, αἰθεροπιανόταν, ξέφευγε ἀπὸ τῆ χοϊκῆ οὐσία κι ἐπιθυμοῦσε νὰ μὴ σαλέψει ποτέ ἀπὸ κειῶ»²².

Ἐντυπωσιακὴ ἐπίσης εἶναι, μὲ βάση τὴν ἀλληλογραφία, ἡ προθυμία τοῦ ἀγίου Νεκταρίου νὰ βοηθήσει, ὑλικῶς καὶ πνευματικῶς, ὡς καὶ ἡ ἀπλοχεριά του. Ἦταν βαθύτατα στενοχωρημένος ὁ Γέρων Δανιήλ, διότι ἔπεσε θύμα ἀπάτης ἐνὸς ἐπιδόξου ἐκδότου τῶν ἔργων τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐπιθυμῶν νὰ συμπράξει στὸ θεάρεστο ἔργο τῆς ἐκδόσεως ὁ Γέρων Δανιήλ, ἀλλὰ νὰ ἀποκτήσει καὶ ὁ ἴδιος τὰ Χρυσοστομικά, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκάζεται νὰ τὰ ἀναζητεῖ στὶς βιβλιοθῆκες τῶν Μονῶν, δανεῖζεται σημαντικό γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποσὸ καὶ τὸ δίνει στὸν ἐπίδοξο ἐκδότη, ὁ ὁποῖος ἐδεσμεύθη νὰ ἐπιστρέψει τὰ χρήματα «ἅμα τῇ κυκλοφορήσει» τοῦ πρώτου τόμου. Ἐναντὶ τούτου, ὅμως, μόλις πῆρε τὰ χρήματα —χωρὶς καμμία ἀπόδειξη μάλιστα— «ὡς ἄλλος Ἰούδας, φυγὰς ὄχγετο διαδράς εἰς Ἀμερικὴν»²³, ὅπως γράφει ὁ Γέρων Δανιήλ, πὺ ἐλυπήθη γι' αὐτὸ βαθύτατα. Τὴν στενοχωρία αὐτὴν μετέφερε στὸν ἅγιο Νεκτάριο ὁ συνδεδεμένος μὲ ἀμφοτέρους μεγάλος λογοτέχνης Ἀλέξανδρος Μωραιτίδης, μὲ συνέπεια ὁ ἅγιος ἀμέσως νὰ ἀποστείλει ὠραιότατην παραμυθητικὴν ἐπιστολήν, στὴν ὁποῖαν συνοψίζει ἄριστα ὅλην τὴν πατερικὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ὅτι οἱ θλίψεις ἀποτελοῦν εὐεργεσία καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν δοκιμασία αὐτὴ, ἀσφαλῶς, προέκυψε μέγα ἀγαθόν. Συγχρόνως, ὅμως, δὲν ἀρκεῖται μόνο στὰ λόγια. Ἀποστέλλει στὸν Γέροντα Δανιήλ τὴν πανάκριβη σειρὰ τῶν ἀπάντων τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τῆς ἐκδόσεως τοῦ Montfaucon σὲ 13 ὀγκώδεις τόμους, πὺ σώζεται ἀκόμη στὴν βιβλιοθήκη τοῦ ἡσυχαστηρίου τῶν Δανιηλαίων, μᾶλλον αὐτὴν πὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ ἴδιος. Τὴν στερήθηκε αὐτός, γιὰ νὰ ἀνακουφίσει ὅσο μπορούσε τὴν θλίψη τοῦ Γέρον-

22. Βλ. Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, σ. 138.

23. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 132.

τος Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ἀπαντώντας εὐγνωμονεῖ τὸν ἅγιο γιὰ τὴν πολύτιμη προσφορά τῶν Χρυσοστομικῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πολύτιμη ἐπιστολὴ μὲ τὴν περὶ θλίψεων διδασκαλία, στὴν ὁποία προσθέτει καὶ αὐτὸς δικές του σκέψεις, ἀρνούμενος ἀπὸ ταπείνωση, «ὡς ἀμελής καὶ ράθυμος»²⁴, ὅτι ἀνήκει σὲ κείνους πού εὐεργετῆ ὁ Θεὸς μὲ πειρασμούς καὶ θλίψεις· «καθ' ὅσον, ὅπως γράφει, δὲν πολιτεύομαι κατὰ τὸ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπόμενον»²⁵.

Ἦδη, σ' αὐτὴν τὴν ἀπάντηση τοῦ Γέροντος Δανιήλ ὑπάρχει ἀξιοπρόσεκτη γνώμη γιὰ τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Εὐχαριστώντας γιὰ τὴν ἀποστολὴ τους, ἐκτιμᾷ ὅτι «ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχει τὸ ἀνεπίληπτον καὶ ὀρθότατον πνεῦμα τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τελειοποιῦ γνώσεως, ὅπερ εὐχομαι ὅπως Σᾶς ἐπαυξήσῃ ὁ Πανυπεράγαθος Κύριος πρὸς δόξαν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς στηλίτευσιν ἀνεξιθρήσκων τινῶν σημερινῶν θεολόγων, οἵτινες ἀποστέργοντες τὴν τῆς θείας Γραφῆς θεϊαν ἀποκάλυψιν, ἀποπειρῶνται δι' ὀθνείων σοφιστειῶν νὰ ἐνσπείρωσιν εἰς τὴν νεολαίαν τὴν πλατεῖαν ὁδόν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἰδιοτελείας των»²⁶.

Σὲ ἄλλη του δὲ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο, εὐχαριστώντας καὶ πάλι γιὰ δύο ἔργα πού ἔλαβε, τοὺς δύο τόμους περὶ τῶν αἰτίων τοῦ Σχίσματος καὶ τὶς δύο μελέτες περὶ Ἐκκλησίας καὶ Παραδόσεως, ὑπερεπαινεῖ τὸν ἅγιο καὶ γράφει: «τὰ ἐχεπευκῆ ὑμῶν βέλη, τὰ κατὰ τῶν θεοστυγῶν παπολατρῶν καὶ διαμαρτυρομένων εἰσὶ τρανόφθογον τρόπαιον καὶ ὄλμος βαρύσταθμος κατὰ τῶν ἡμαρτημένων αὐτῶν κακοδοξιῶν, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι ὁ γλυκύτετος Ἰησοῦς θὰ στέψῃ τὴν Ἱερὰν Αὐτῆς Κορυφὴν δι' ἀμαραντίνων στεφάνων»²⁷.

24. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 135.

25. Αὐτόθι.

26. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 130.

27. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 138.

Θὰ κλείσουμε αὐτὴν τὴν ἐνότητα μὲ ἐνδεικτικὲς γινῶμες τοῦ Γέροντος Δανιὴλ, πού ὑπάρχουν σὲ ἐπιστολὲς πού ἔστειλε σὲ ἄλλα πρόσωπα. Σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Φωκίωνα Βάμβα, τὸν ὁποῖο ἀπέσπασε ἀπὸ τὴν πλάνη τοῦ Μακράκη, γράφει γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο, στὸν ὁποῖο κατέφυγε ὁ Φωκίων νὰ ἐξομολογηθεῖ: «Οὐχ ἤττον δέ, ὁποῖαν εὐχαριστίαν καὶ εὐγνωμοσύνην νὰ Σᾶς ἐκφράσω, ἀγαπητέ μοι, διὰ τὴν ὑπακοὴν ἣν ὑπεδείξατε εἰς ἐμὲ τὸν ἀνάξιον καὶ ἀμέσως σπεύσαντες ἀπεκαλύψατε εἰς τὸν Ἀγιώτατον Ἀρχιερέα Νεκτάριον ὅλους τοὺς λογισμοὺς Σας καὶ διὰ τῆς συγχωρητικῆς αὐτοῦ εὐχῆς ἐλάβετε τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτημάτων σας [...] ὦ, τί Μέγας τῆς Ἐκκλησίας Πατὴρ οὗτος! Πράγματι, ὡς ἄλλος Μέγας Βασίλειος Σᾶς προσηνέχθη καὶ ἀφοῦ διὰ τῶν μελιρρύτων ἐπιστολῶν του Σᾶς ὠφέλησε καὶ ἐξεδηλώσατε καὶ ὑμεῖς εἰς αὐτὸν πάνθ' ὅσα Σᾶς συνέβησαν, οὗτος ὡς διορατικώτατος Πατὴρ, διὰ τῆς εἰρημένης εὐχῆς, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν Ὁρθόδοξον Ὁμολογίαν Σας καὶ καλὴν βεβαίως ἐπιστροφὴν, Σᾶς ὠκείωσε μετὰ τοῦ Θεοῦ ...»²⁸.

Σὲ ἐκτενῆ συλλυπητήριον ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἡγουμένη Ξένην, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, μὲ ἡμερομηνία 2 Ἰανουαρίου 1921, δύο μόλις μῆνες μετὰ τὴν κοίμησίν του, μὲ βάση μερικὰ ἀδιαφιλονίκητα τεκμήρια τῆς ἀγιαστικῆς χάριτος, δοξάζει τὸν Πανάγαθο Κύριο, «ὅστις τὸν ἀνέδειξεν Ἄγιον τῆς ἡμέρας καὶ θὰ φιμωθῶσι πολλῶν ἀσεβῶν στόματα»²⁹. Εἶναι μᾶλλον ἢ πρώτη γραπτὴ ἀποδοχὴ καὶ διακήρυξις τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, δύο μῆνες μετὰ τὴν κοίμησίν του.

Τρία χρόνια ἀργότερα, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1924, ἔμπλεως χαρᾶς ὁ

28. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 168. Πρβλ. καὶ Γέροντος Δανιὴλ Κατουνακιώτου, Κατὰ αἵρετικῶν δοξασιῶν Ἀπ. Μακράκη, Ἄγιον Ὄρος-Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 183-184.

29. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 184.

Γέρων Δανιήλ, γράφει στὸν Νικόλαο Ρέγγο, στὴν Θεσσαλονίκη, ὅσα τοῦ ἐπληροφόρησε διὰ γράμματος ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου: «Ἦδη θὰ Σᾶς ἀναγγεῖλω ἐν χαροποιὸν ἄγγελμα, ὅπερ θὰ φαιδρύνῃ μεγάλως τὸ χριστεπώνυμον Ὁρθόδοξον πλήρωμα, καὶ θὰ καταισχύνη τοὺς κακοδόξους καὶ τοὺς ἔχοντας ἀνειμένον καὶ ἐκλελυμένον βίον»³⁰. Τὸ ἄγγελμα αὐτό, ὅπως τοῦ τὸ μετέδωσε γραπτῶς ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, «ἀνὴρ εὐλαβέστατος καὶ ἐγκυκλοπαιδικώτατος»³¹, εἶχε ὡς ἐξῆς: «Κατ' αὐτὰς ἐγένεν ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει ἁγίου Πενταπόλεως Νεκταρίου, καὶ εὐρέθη τὸ ἅγιον Αὐτοῦ Δείψανον ἀκέραιον, ὡς ἦτο ζῶν, καὶ εὐωδίαζεν. Ἀλλὰ σήμερον ἱερεῦς τις ἐξ Αἰγίνης ἐλθὼν, καὶ λόγου γενομένου, μοὶ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι πράγματι ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι Ἅγιος καὶ ὅτε ἐγένε μυστικὰ ὑπὸ τριῶν Ἱερομονάχων ἢ Ἀνακομιδῆ του, ἡσθάνθησαν εὐωδίαν ἅπαντες, οὐ μόνον οἱ εὐρεθέντες ἐν τῇ ἀνακομιδῇ ἱερεῖς ἀλλὰ καὶ αἱ εὐρευθεῖσαι Μονάζουσαι, ἀλλὰ καθὼς εἶπον ἐμπιστευτικῶς εἰς τὸν Ἱερέα, ὅστις μὲ ἐπεσκέφθη μετὰ δύο ἡμέρας τῆς Ἀνακομιδῆς, οἱ διαληφθέντες Ἱερομόναχοι, αἱ μὲν χεῖρες τοῦ ἁγίου εἶχον διαλυθῆ τὸ δὲ ἐπίλοιπον σῶμα ἦτο ἀδιάφθορον καὶ ἐφαίνετο εἰς μερικὰ μέρη τοῦ προσώπου ὅτι ποῦ καὶ ποῦ ἐσχεδιάζε τὴν διάλυσιν, καὶ ὡς νὰ ἦτο τὴν αὐτὴν ἡμέραν τεθαμμένος, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ καλύψουν καὶ αὐθις εἰς τὸν τάφον»³². Μετὰ τὶς πληροφορίες αὐτὲς τοῦ Μωραϊτίδη, προσθέτει στὴν ἐπιστολὴ καὶ τὴν δική του γνώμη ὁ Γέρων Δανιήλ: «Καὶ ἐγὼ φρονῶ, ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου θὰ διαλυθῆ ἅπαν καὶ τὰ ὀστέα Αὐτοῦ θὰ ἔχωσι τὴν εὐωδίαν, καὶ ἐὰν θελήσῃ ὁ Ἅγιος Θεὸς νὰ τὸν δοξάσῃ θὰ παρουσιασθῶσι θαύματα»³³, ὅπως καὶ ἐγένε.

30. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 194.

31. Αὐτόθι.

32. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 194-195.

33. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 195. Πρβλ. καὶ Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, Μοναχικά Ἐντυρήματα, Ἅγιον Ὄρος-Θεσσαλονίκη 1982, σ. 39.

3. Ὁ γυναικεῖος μοναχισμὸς στὴν ἀλληλογραφία τους

Καὶ ἐρχόμαστε στὴν τελευταία ἐνότητα τῆς εἰσηγήσεως πού ἔχει σχέση μετὰ τὸ γενικὸ θέμα τοῦ συνεδρίου, τὸν γυναικεῖο μοναχισμὸ.

Καὶ οἱ δύο ἄνδρες ἦσαν ἔμπειροι πνευματικοὶ ὀδηγοὶ σὲ μοναστικά θέματα. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐξεκίνησε τοὺς ἀσκητικούς του ἀγῶνες ὡς μοναχὸς στὴν Νέα Μονὴ τῆς Χίου σὲ ἡλικία 30 ἐτῶν, ὅπου παρέμεινε ὡς μοναχὸς ἐπὶ 6 ἔτη ἀπὸ τὸ 1876 μέχρι τὸ 1882, ὅποτε ἐνεγράφη στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ σταδιοδρομία του κατόπιν ὡς κληρικὸ ἄχρι τῆς χειροτονίας του σὲ μητροπολίτη Πενταπόλεως καὶ ἡ ἀνάληψη τῆς σχολαρχίας τῆς Ριζαρείου δὲν ἐμείωσαν τίς μοναστικές του ἐφέσεις, ἀφοῦ καὶ μέσα στὸν κόσμον, μετὰ μάλιστα τὴν φυγὴ του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ζοῦσε ἐν θλίψει καὶ ταλαιπωρίᾳ ὡς ἀληθὴς μοναχός. Ἦδη, ἐνῶ ἦταν σχολάρχης στὴν Ριζάρειον, ἐσχεδίασε τὴν ἰδρυση τῆς γυναικείας Μονῆς στὴν Αἴγινα, σχηματίζοντας σιγά-σιγὰ τὴν ὁμάδα τῶν γυναικῶν πού ἐπρόκειτο νὰ μονάσουν. Πολὺ ἐνωρίτερα εἶχε μελετήσει καὶ εἶχε ἐκδώσει κλασικὸ μοναστικὸ σύγγραμμα, τὸν Πανδέκτη τοῦ μοναχοῦ Ἀντιόχου, ἐνῶ ἡ δαψιλὴς γνώση τῆς πατερικῆς γραμματείας συμπεριλαμβάνει ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἀσκητικὴν γραμματεία. Πόσο ἀπλανὴς καὶ διακριτικὸς ὀδηγὸς τῶν μοναζουσῶν ἦταν ἀποδεικνύουν οἱ σωζόμενες 136 ἐπιστολές του πρὸς τὴν ἡγουμένη Ξένην καὶ τίς ἄλλες μοναχές στὴν Αἴγινα³⁴, πού τίς ἔστειλε κατὰ τὸ διάστημα 1904-1908, κατὰ τὸ ὅποιον, ἐνῶ εἶχε ἰδρύσει τὴν Μονὴ καὶ εἶχε ἐγκαταστήσει ἐδῶ τὴν ἀδελφότητα, ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀσκεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ σχολάρχου στὴν Ριζάρειον. Ὅπως γράφει ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ὑδρας κ. Ἱερόθεος, σ' αὐτὲς «διδάσκει καὶ

34. Οἱ ἐπιστολές ἔχουν ἐκδοθεῖ εἰς Τίτου Ματθαϊάκη, *Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί*. Μέρος τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ἔχει ἐκδώσει καὶ σχολιάσει καὶ ὁ μοναχὸς Θεόκλητος Διονουσιάτης. Ἁγίου Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως 35 ποιμαντικὲς ἐπιστολές, [Ἀθήναι] 1993.

συμβουλεύει κατά τρόπον ἀπαράμιλλον καὶ μὲ γνῶσιν βαθεῖαν τῶν κανονισμῶν καὶ τῶν δομῶν τοῦ μοναχικοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἀναδεικνύεται σοφὸς καὶ ἀπλανῆς ὁδηγὸς τῶν προσερχομένων εἰς τὴν ἰσόβιον ἀφιέρωσιν»³⁵.

Ὁ Γέρον Δανιήλ ἐκάρη μοναχὸς στὴν Ἱ. Μονὴ ἀγίου Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὀρους στὴν ἡλικία τῶν 20 ἐτῶν (1866). Δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος καθόλου, ἔμεινε συνεχῶς στὸν ἀγιασμένο αὐτὸν τόπο περισσότερο ἀπὸ ἐξήντα χρόνια, μέχρι τοῦ θανάτου του (1929), ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴ ἐπὶ δίμηνο ἐξορία του (1875) ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, λόγω τῆς ἀντιδράσεώς του στὴν ρωσσοποίησι τοῦ Ἁγίου Ὀρους, πού τὴν πέρασε καὶ αὐτὴ στὸ μοναστήρι τῆς ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας κοντὰ στὴν Θεσσαλονίκη³⁶. Ἀπουσίασε ἐπίσης γιὰ ἐννέα μόνο μῆνες, σταλμένος ἀπὸ τὴν Μονὴ Βατοπεδίου, στὴν ὁποία ἐγκαταβίωσε μετὰ τὴν ἐπάνοδό του ἀπὸ τὴν ἐξορία, στὴν Σμύρνη, τὴν πατρίδα του, γιὰ ὑποθέσεις τῆς Μονῆς. Ἡ ὑπερεξηκονταετῆς αὐτὴ μοναστικὴ ἐμπειρία, πού τὴν ἐπλούτισαν πρὸ παντὸς οἱ ἀσκητικοὶ τοῦ ἀγῶνες ἐπὶ σαρανταοκτὼ χρόνια στὴν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὀρους (1881-1929), ἀποτυπώνεται σὲ πολλές μοναστικὲς πραγματεῖες καὶ ὑποτυπώσεις καὶ σὲ ἑκατοντάδες ἐπιστολῶν πού στέλνει σὲ μοναχοὺς, ἰδιαίτερα πρὸς τὴν γνωστὴ Γερόντισσα τοῦ Κεχροβουνίου τῆς Τήνου Θεοδοσία, πού ἦταν πνευματικὸ του δημιουργήμα.

Εἶναι λοιπὸν πασιφανὴς ἡ μοναστικὴ ἐμπειρία καὶ οἱ μοναστικὲς

35. Βλ. πρόγραμμα ἐργασιῶν «Διορθοδόξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῇ ἑκατονπεντηκονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀγίου Νεκταρίου (1846-1996)», μὲ θέμα «Ὁ Γυναικεῖος Μοναχισμὸς καὶ ὁ Ἅγιος Νεκτάριος», Λέγνα 1996.

36. Βλ. σχετικῶς Δανιήλ Μοναχοῦ Ἀγιογράφου, Ἱστορικὴ Μελέτη περὶ τῆς ἀναφύσεως διαφορᾶς ἐν τῇ κατ' Ἄθω Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς ἐπιλεγομένης Ρωσικοῦ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρώσων Πατέρων καὶ περὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ἐπιδικασθείσης κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως, πατριαρχεύοντος τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β', Πάτραι 1927.

ἐφέσεις καὶ τῶν δύο. Διαβάζοντας κανεὶς τὶς 136 ἐπιστολὲς τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, ποὺ μνημονεύσαμε, ἐκπλήσσεται γιὰ τὴν βαθειὰ γνώση τῶν μοναστικῶν θεμάτων, γιὰ τὴν μεγάλη διάκριση τοῦ ἀσκητικώτατου ἱεράρχου, τὴν πολλή του ἀγάπη γιὰ κάθε μία ἀπὸ τὶς μονάζουσες στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος στὴν Αἴγινα, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ φροντίδα γιὰ τὶς πιὸ ἀπλὲς καθημερινές τους ἀνάγκες, καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὴν ἀγωνία του νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸ τῆς φυγῆς τους ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, τὴν σωτηρία καὶ τὴν τελείωση. Εἶναι ἐπεικῆς καὶ συγκαταβατικὸς στὴν τήρηση τῶν προσωπικῶν πνευματικῶν κανόνων, τῆς νηστείας, τῶν μετανοιῶν, τοῦ κομβοσχοινίου, καὶ ἀποτρέπει τὶς μονάζουσες ἀπὸ τὶς ὑπερβολές καὶ τὶς ἀκρότητες, αὐστηρὸς ὅμως καὶ ἀμετακίνητος στὴν ἐπιδίωξη τοῦ στόχου τῆς τελειότητος, τῆς διαρκοῦς ἐτοιμότητος πρὸς συνάντηση τοῦ Νυμφίου, τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας, ποὺ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀποβολὴ τῶν παθῶν καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν. Ὡς πρόοδος τῆς Μονῆς θεωροῦσε τὴν πνευματικὴ ὑψωση καὶ πρόοδο τῶν μοναζουσῶν, μέσα στὸ κατάλληλο περιβάλλον τῆς μονώσεως καὶ τῆς ἡσυχίας ποὺ προσφέρει ἡ ἔρημος.

Εἶχε τὴν συνείδηση, καὶ αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἐπιστολῶν του, ὅτι ἡ ἐπιλεγεῖσα τοποθεσία γιὰ τὴν ἰδρυση τῆς Μονῆς ἦταν ἔρημος, ὅπως πράγματι τότε ἦταν, μὲ τὴν παντελῆ ἀπουσία συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ γειτονικῶν οἰκισμῶν. Ζητοῦσε ἡσυχαστικὸ καὶ ἐρημικὸ μέρος γιὰ νὰ στήσει τὸ ἱερό του φροντιστήριον. Ἐνδεικτικὰ μόνον ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐπιστολῶν του παραθέτουμε ὅσα γράφει σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν ἡγουμένη Ξένην, ἡ ὁποία, ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ, εἶναι δικό του πνευματικὸ δημιούργημα καὶ κόσμημα τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ τῶν ἡμερῶν μας· «Ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ προσευχὴ εἰσι τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ καὶ οὐχὶ ὁ σκοπός, δι' ὃν ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον [...] Θέλω νὰ μανθάνω, ὅτι καθ' ἐκάστην ὑψοῦσθε, διότι ἐν τούτῳ χαίρω καὶ ἡ ὑπὲρ ὑμῶν φροντίς αὐξάνει καὶ μέλημά μου σταθερὸν ἀποβαίνει ἢ τῆς

Μονῆς πρόοδος καὶ τελείωσις»³⁷. Δὲν χρειάζεται ὅμως νὰ λεχθοῦν περισσότερα γιὰ τὴν συμβολὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν τόνωση καὶ οὐσιαστικά στὴν ἀναβίωση τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ, γιατί ὑπάρχουν ἄλλες σχετικὲς εἰσηγήσεις.

Ὁ Γέρων Δανιὴλ Κατουνακιώτης δὲν ἴδρυσε ὁ ἴδιος γυναικεῖο μοναστήρι οὔτε ἔβγαινε ἔξω στὸν κόσμο γιὰ πνευματικὴ καθοδήγηση μοναχῶν ἢ λαϊκῶν. Αὐστηρὸς Ἀγιορείτης καὶ γνώστης τῶν μοναχικῶν κανόνων καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων, δὲν θέλησε νὰ τοὺς παραβεῖ κατ' οἰκονομίαν οὔτε μία φορά, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνεῖ ἡ κουρὰ σὲ μοναχὴ τῆς Θεοδώρας Καρδίτση, τῆς μετέπειτα μοναχῆς Θεοδοσίας, ἡγουμένης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κεχροβουνίου Τήνου, ἀγαπητοῦ πνευματικοῦ του τέκνου, ἡ ὁποία μάλιστα γιὰ διευκόλυνση τοῦ εἶχε προτείνει νὰ γίνεῖ ἡ κουρὰ τῆς ἐγγὺς τοῦ Ἁγίου Ὅρους στὴν Ἱερισσό, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν παρουσία του.

Μὲ τὴν Γερόντισσα λοιπὸν Θεοδοσία ἐπικοινωνοῦσε δι' ἀλληλογραφίας ὁ Γέρων Δανιὴλ, ἐνῶ ἀκόμη ἦταν λαϊκὴ. Ἡ ἀλληλογραφία αὐτὴ εἶναι ὀγκώδης. Ὑπάρχουν στὸ ἀρχεῖο τῆς ἀδελφότητος τῶν Δανιηλαίων 233 ἐπιστολὲς τοῦ Γέροντος πού καλύπτουν χρονικὴ περίοδο εἴκοσι ἐτῶν, ἀπὸ τὸ 1909 μέχρι τὸ 1929, μέχρι δηλαδὴ τοῦ θανάτου του. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ πνευματικὴ τῆς παρακολούθηση καὶ καθοδήγηση ἐκ μέρους τοῦ Γέροντος ἦταν ἀγρυπνη καὶ διαρκής, ἀλλὰ καὶ ἡ ταπείνωσή της, πού φαίνεται ἀπὸ τὴν διαρκῆ ἐκζήτηση συμβουλῶν καὶ κατευθύνσεων. Αὐτὸς εἶναι ἓνας βασικὸς λόγος τῆς ὀρθῆς τῆς πολιτείας ὡς μοναχῆς καὶ ἡγουμένης, πού εἶχε ὡς συνέπεια νὰ καταλίπει φήμη ἁγίας μοναχῆς καὶ μεγάλης ἀσκητρίας καὶ νὰ συντελέσει τὰ μέγιστα στὴν καλὴ καὶ εὐλογημένη πορεία τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας στὸ Κεχροβούνη τῆς Τήνου.

37. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὁ.π., σσ. 98-99, ἐπιστ. 36.

Ἐξελέγη ἡγουμένη, παρά τὴν ἐπίμονη ἄρνησή της, στίς 28 Ἀπριλίου τοῦ 1928, ἓνα ἔτος πρὸ τῆς ἐκδημίας τοῦ Γέροντος Δανιὴλ καὶ ἐκοιμήθη στίς 26 Ἰουλίου τοῦ 1933³⁸. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Χερουβεῖμ βιογραφώντας τὸν Γέροντα Δανιὴλ στὴν γνωστὴ σειρά τῆς Ἱ. Μονῆς Παρακλήτου, *Σύγχρονες Ἀγιορείτικες Μορφές*, γράφει γιὰ τὴν ἡγουμένη Θεοδοσία: «Πνευματικὸ τέκνο τοῦ γερο-Δανιὴλ ὑπῆρξε καὶ ἡ ὀνομαστή γιὰ τὴν ὀσιότητά της Γερόντισσα Θεοδοσία, Ἡγουμένη τῆς Ἱ. Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸ Κεχροβούνιο τῆς Τήνου. Ἀπὸ τὴν παιδική της ἡλικία εἶχε ἀφοσιωθῆ στὴν ἀρετή. Καὶ ὡς λαϊκὴ ποὺ ἦταν –ὀνομαζόταν Θεοδώρα Ν. Καρδίτση– καὶ ὡς μοναχὴ καὶ ὡς Ἡγουμένη τελοῦσε ὑπὸ τὴν πνευματικὴ του καθοδήγησι. Τίποτε δὲν ἔκανε χωρὶς τὴ γνώμη του. Ἡ γνωριμία τους ἔγινε μέσω τοῦ Μωραϊτίδη, ὁ ὁποῖος ἐπισκεπτόταν μὲ τὴν σύζυγό του συχνὰ τὴν Τήνο. Ἀπὸ τὰ πρῶτά της βήματα στὴν μοναχικὴ ζωὴ συμμορφωνόταν πρὸς τὶς σοφὲς ὑποδείξεις του. Καί, φυσικὰ, δὲν ζημιωνόταν ἀπὸ τὴν ὑπακοή της αὐτῆς»³⁹.

Χωρὶς ἀμφιβολία ἡ Γερόντισσα Θεοδοσία κοσμεῖ τὸν γυναικεῖο μοναχισμό τοῦ αἰῶνός μας καὶ θὰ ἀξίζε νὰ παρουσιασθοῦν σὲ μία μονογραφία ἢ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο της, μὲ βάση τὸ πλῆθος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Γέροντος καὶ τῶν ἰδικῶν της, ἀλλὰ καὶ ἄλλων στοιχείων ποὺ θὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ ἀρχείου τῆς Ἱ. Μονῆς Κεχροβουνίου καὶ ἄλλων πηγῶν⁴⁰. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Γερόντισσα Ξένην, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Τριάδος, ποὺ μνημονεύσαμε. Οἱ

38. Σύντομη ἀναφορὰ στὴν ζωὴ καὶ στὸ ἔργο της βρῖσκει κανεὶς στὸ Χ. Τηνιακοῦ (= Ἀρχμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου), «Θεοδοσία Καρδίτση, Ἡγουμένη στὴν Τήνο (1874-1933)», ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Ἀνάπλασις, Ἀθήνα 1984.

39. Βλ. Ἀρχμ. Χερουβεῖμ, *Σύγχρονες Ἀγιορείτικες Μορφές 4. Δανιὴλ ὁ Κατουνακιώτης*, Ὁρωπὸς Ἀττικῆς 1991⁵, σ. 72.

40. Ἡ μοναστικὴ ἀδελφότης τῶν Δανιηλαίων ἔχει ἐξαγγεῖλει τὴν δημοσίευσή της ἀλληλογραφίας («Ἀλληλογραφία πρὸς τὴν ἀείμνηστον Ἡγουμένην Θεοδοσίαν Καρδίτση τῆς Ἱ. Μονῆς Κεχροβουνίου Τήνου, περὶ Μοναχισμοῦ»), εἰς Γέροντος Δανιὴλ Κατουνακιώτου, *Ἐξ Ἐρήμου Διατυπώσεις*, Ἅγιον Ὄρος - Θεσσαλονίκη 1985, σ. 256.

ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, μαζί με ἄλλες πληροφορίες, ἀποτελοῦν ἐπαρκῆ γι' αὐτὸ πηγὴ.

Πάντως ἡ Γερόντισσα Θεοδοσία ἀνταποδίδουσα τὴν πνευματικὴ φροντίδα καὶ ἀγάπη τοῦ Γέροντος Δανιὴλ ἐφρόντιζε νὰ συμπαρίσταται στὶς ἀνάγκες τῶν ἐρημιτῶν τῶν Κατουνακίων καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζει, ὅσο μπορούσε. Συνέβαλε σημαντικὰ στὴν ἀνέγερση τῶν οἰκημάτων τοῦ ἡσυχαστηρίου καὶ τοῦ ναοῦ, γι' αὐτὸ καὶ συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν κτιτόρων. Συνέχισε τὴν βοήθειά της καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Γέροντος Δανιὴλ. Μὲ δική της δαπάνη ἔγινε ὁ λιθόστρωτος δρόμος, τὸ καλντερίμι, ἀπὸ τὴν παραλία τῶν Καρουλίων μέχρι τὸ ἡσυχαστήριον τῶν Δανιηλαίων, ποὺ χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερα ἀπὸ τοὺς προσκυνητὲς καὶ τοὺς ἀγωγιάτες γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν χρειωδῶν στὶς καλύβες καὶ στὰ ἀσκητήρια τῶν Κατουνακίων. Δωρεὲς ἰδικές της εἶναι τὸ τέμπλο τοῦ ναοῦ τῶν Δανιηλαίων, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένος στοὺς Ἁγιορεῖτες Πατέρες, τὸ κενοτάφιο τοῦ Γέροντος στὴν αὐλὴ τοῦ ἡσυχαστηρίου, ἓνα ἀσημένιο εὐαγγέλιο, δύο χρυσοκέντητα λάβαρα καὶ δύο χρυσοκέντητες ἱερατικὲς στολές.

Ὁ ἐρημίτης τῶν Κατουνακίων Γέρων Δανιὴλ συνδέθηκε πνευματικὰ καὶ μετὰ τὴν Ἱ. Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, κατὰ παράκληση τοῦ ἰδίου τοῦ ἰδρυτοῦ της, τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία τους προκύπτει ὅτι ὁ Γέρων Δανιὴλ ἔγραψε μία ἐπιστολὴ στὸν ἅγιο Νεκτᾶριο τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1907 ζητώντας νὰ τοῦ σταλοῦν τὰ βιβλία του καὶ συγχαίροντας γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς Ἱ. Μονῆς στὴν Αἴγινα. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἀπήντησε σχεδὸν ἀμέσως, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1908, εὐχαριστώντας γιὰ τὶς εὐχὲς καὶ ζητώντας ἀπὸ τὸν Γέροντα Δανιὴλ νὰ βοηθήσει πνευματικὰ τὶς μοναχὲς γράφοντας σχετικὸ μοναστικὸ ἔργο: «Θέλετε μᾶς ὑποχρεώση μεγάλως, ἐὰν εὐαρεστηθῆτε νὰ γράψητε λόγον τινα συνέσεως πνευματικῆς πρὸς τὰς παρθένους. Ἡ ὑμετέρα ἐπιστολὴ, ἢ ὑπὸ τῆς πράξεως καὶ θεωρίας ὑπηγορευμένη, ἔσται αὐταῖς ἐστερημέναις τοιαύτης ζώσης

διδασκαλίας, πνευματικὸν ἐντρέφημα καὶ ἀληθῶς στήριγμα πνευματικόν»⁴¹. Θαυμάζει κανεὶς ἐδῶ τὴν ταπείνωση τοῦ ἀγίου Νεκταρίου· εἶχε ἤδη ἀποστείλει ὁ ἴδιος δεκάδες ἐπιστολῶν πρὸς τὶς μοναχές, στὶς ὁποῖες μὲ γνώση τῆς μοναστικῆς παραδόσεως καὶ πολλή διάκριση ἐδίδασκε τὰ τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς καὶ πολιτείας. Ἀρχιερεὺς ὢν ὁ ἴδιος, καὶ μάλιστα λόγιος, σχολάρχης ἐπὶ ἔτη τῆς Ριζαρείου μὲ ἀξιόθαύμαστο συγγραφικὸ καὶ διδακτικὸ ἔργο, θὰ ἔπρεπε κατὰ τὰ συνήθως παρ' ἀνθρώποις συμβαίνοντα νὰ αἰσθάνεται αὐτάρκης γιὰ τὴν καθοδήγηση τῶν μοναζουσῶν. Καὶ ὅμως ζητεῖ πνευματικὴ βοήθεια ἀπὸ ἓναν Ἀγιορείτη ἀσκητὴ μὲ βάση τὴν πάντοτε ἐλκυστικὴ ἀγιορειτικὴ παράδοση γιὰ πνευματικὴ ὑποβοήθηση καὶ στήριξη τῶν μοναζουσῶν.

Μέσα σὲ λίγους μῆνες τὸν Ἰούλιο τοῦ 1908, ἀποστέλλει πρᾶγματι ὁ Γέρων Δανιὴλ, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν ἡγουμένην Ξένην καὶ τὴν ἀδελφότητα, τὸν αἰτηθέντα πνευματικὸν λόγον. Στὴν ἀρχὴ ἀναφέρεται στὴν χαρὰ πού αἰσθάνθηκε, ὅταν πληροφορήθηκε τὴν ἴδρυση τῆς Μονῆς καὶ τὴν κοινοβιακὴ τῆς ὀργάνωση, πού τὴν ἐξέφρασε πρὸς τὸν ἰδρυτὴ καὶ κοινὸ πνευματικὸ τους πατέρα σεβασμιώτατο κ. Νεκτάριο, ὁ ὁποῖος ἀπαντώντας τοῦ ζήτησε νὰ γράψει πρὸς τὶς μοναχές «λόγον τινα συνέσεως πνευματικῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὑψηλοῦ πνευματικοῦ βίου»⁴². Καὶ μολονότι θεωρεῖ τὸν ἑαυτοῦ του ἀνάξιο καὶ ἀκατάλληλο νὰ πράξει κάτι τέτοιο καὶ μάλιστα πρὸς παρθέτους πού καθοδηγοῦνται «ἀπλανῶς καὶ ἐνδιακρίτως παρὰ τοῦ εἰρημένου ἀγίου Πατρός, τοῦ διακρινομένου ἐπὶ θεοσοφίᾳ καὶ χάριτι»⁴³, ἐν τούτοις κάνοντας ὑπακοή καὶ μὲ τὶς εὐχές τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς γράφει μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔμαθε ἀπὸ τὴν πολυχρόνια πειρὰ του καὶ ρωτώντας ἐμπείρους πνευματικούς Πατέ-

41. Βλ. Ἀλληλογραφία, σσ. 123-124. Πρὸβλ. καὶ Γέροντος Δανιὴλ Κατουνακιώτου, Ἀγγελικὸς Βίος, ὁ.π., σ. 182.

42. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 146.

43. Αὐτόθι.

ρες, και τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς και οἱ ἴδιες γνωρίζουν. Στήν ἔξοχη ὄντως αὐτῆ ἀσκητικῆ πραγματεία σχετίζει ὁ Γέρων Δανιήλ τις μοναχικές ἀρετές μέ τούς Μακαρισμούς τοῦ Χριστοῦ, και στή συνέχεια οἶδει στίς μοναχές πρακτικές συμβουλές και κατευθύνσεις για νά ἀποφεύγουν τις παγίδες τοῦ Διαβόλου⁴⁴.

Ἐπάρχει ἄλλη μία ἐπιστολή τοῦ Γέροντος Δανιήλ πρὸς τὴν ἡγουμένη Ξένην, συλλυπητήριος και παραμυθητικὴ ἐπὶ τῇ ἐκδημῖα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ἡ ἐπιστολή γράφτηκε στίς 2 Ἰανουαρίου 1921, δύο μῆνες μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πού συνέβη στίς 8 Νοεμβρίου τοῦ 1920. Τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον στοιχεῖο αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς ἔγκειται στὸ ὅτι, ὅπως ἤδη εἶπαμε, ὁ πολὺ δύσκολος και αὐστηρὸς στὰ πνευματικὰ θέματα Γέρων Δανιήλ γνωρίζοντας τὴν ἁγία βιοτῆ του και ὀρισμένα ἀδιαφιλονίκητα σημεῖα τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶναι βέβαιος πὼς ὁ Θεὸς «τὸν ἀνέδειξεν Ἅγιον τῆς ἡμέρας και θὰ φιμωθῶσι πολλῶν ἀσεβῶν τὰ στόματα»⁴⁵. Ἀπὸ τὴν ἐπιστολή αὐτῆ, ὅπως και ἀπὸ ἄλλα κείμενα τοῦ Γέροντος Δανιήλ, προκύπτει ὅτι θεωροῦσε τὸν μητροπολίτη Πενταπόλεως ἅγιο, ἐνῶ ἀκόμη ζοῦσε, ὅπως ὅλοι ὅσοι εἶχαν γνωρίσει τὴν ἀκτινοβολία τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν του. Δὲν λυπεῖται λοιπὸν κατὰ κοσμικὸ τρόπο. Λυπεῖται ἀπλῶς για τὴν ἀπουσία του και για τὴν ὀρφάνια τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος. Ἀλλὰ και αὐτῆ ἡ λύπη διασκεδάσθηκε, διότι ὁ ἐκ τῶν Δανιηλαίων ἱερομόναχος Ἀθανάσιος τοῦ ἐγνώρισε «τὰ ἀδιαφιλονίκητα τεκμήρια τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος, ἅτινα ἀπέδειξαν αὐτὸν ἄνδρα ἁγιώτατον, ἄνδρα χαριτωθέντα παρὰ Θεοῦ»⁴⁶, ζῶντα ἐπομένως και δοξαζόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ και ἀσφαλῶς προνοοῦντα και προστατεύοντα τὴν

44. Πλήρες τὸ κείμενο τῆς ἐν λόγω ἐπιστολμαίας πραγματείας «περὶ μοναχικῆς κοινοβιακῆς διατυπώσεως» βλ. εἰς Ἀλληλογραφία, σσ. 145-158. Πρβλ. και Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, ὁ.π., σσ. 123-134.

45. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 184.

46. Αὐτόθι.

μοναστική του ἀδελφότητα καὶ μετὰ τὴν κοίμησή του. Εἶναι λοιπὸν μακάριες καὶ εὐτυχεῖς οἱ μοναχές, γιατί ἔχουν στὸν οὐρανὸ τέτοιο προστάτη καὶ κηδεμόνα: « Ἄλλ' ἤδη ὅπου τὸν ἐδόξασεν ὁ Κύριος διὰ τῆς ὑπερφουῶς εὐωδίας καὶ ἐγνωρίσατε πόσῃν παρρησίαν ἔχει πρὸς Κύριον, κατὰ τοῦτον πόσον εἴσθε μακάριαι, καθόσον ἤδη ἔχων ἱεράν ὑποχρέωσιν εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα, ἐκλιπαρεῖ τὸν Κύριον μετὰ πατρικῆς στοργῆς καὶ μεγίστου ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς ποιμένης του, ἦν μετ' ἀγώνων καὶ ἀτρύτων κόπων συνέστησε, καὶ αἰεὶ καὶ πάντοτε θὰ ᾗ ἀρωγὸς ὑπὲρ τῆς κατ' ἄμφω προαγωγῆς των»⁴⁷.

Στὸ δεύτερο μέρος αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς δίνει στίς μοναχές συμβουλές καὶ ὑποδείξεις συμπληρώνοντας ὅσα εἶχε γράψει στὴν προηγούμενη μοναστική πραγματεία: ἀναπτύσσει τίς δύο μοναχικὲς ἀρετές, «τὴν βίαν καὶ τὴν διάκρισιν»⁴⁸.

Σώζεται καὶ μία ἐπιστολὴ τῆς ἡγουμένης Ξένης πρὸς τὸν Γέροντα Δανιήλ. Στὴν ἐπιστολὴ αὐτῆ, ποὺ γράφτηκε στίς 3 Μαΐου 1923, ἡ ἡγουμένη Ξένη ἐκφράζει τὴν χαρὰ της, γιατί σὲ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε ὁ Γέρον Δανιήλ, ἡ ὁποία ὅμως δὲν σώζεται, ἔδινε ἀπαντήσεις σὲ ὑποβληθέντα ἐρωτήματα τῶν μοναζουσῶν. Συγχρόνως τὸν εὐχαριστεῖ θερμά, γιατί θέλησε νὰ τίς παρηγορήσει καὶ νὰ τίς διαφωτίσει. Τὸν πληροφορεῖ ὅτι θὰ χαροῦν πολὺ, ὅταν, μετὰ τὴν ἐκτύπωση τῆς μελέτης του γιὰ τὰ ζητήματα αὐτά, ἀποστείλει καὶ σ' αὐτές ἓνα ἀντίτυπο⁴⁹. Ἄξιο ἐπισημάνσεως ἐδῶ εἶναι ὅτι οἱ μοναχές τοῦ ἀγίου Νεκταρίου γνωρίζοντας τὴν ἐμπιστοσύνη του πρὸς τὸν Γέροντα Δανιήλ τοῦ ζητοῦν λύσεις καὶ ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα ποὺ ἔχουν.

47. *Αὐτόθι*, σ. 186.

48. Πλήρες τὸ κείμενο τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς βλ. εἰς Ἀλληλογραφία, σσ. 184-192. Πρβλ. καὶ Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, *Μοναχικά Ἐντυφώματα*, ὁ.π., σσ. 39-46.

49. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 193.

Ἵπῆρχε πάντως μεγάλη ἐκτίμηση καὶ τοῦ Γέροντος Δανιήλ πρὸς τὴν ἡγουμένη Ξένην, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι γράφοντας πρὸς τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο ζητεῖ νὰ προσεύχεται γι' αὐτὸν καὶ ἡ ἡγουμένη: «Ἐκλιπαρῶ τῇ Ἁγίᾳ Καθηγουμένῃ Κυρίᾳ Ξένῃ ὅπως μνημονεύῃ τοῦ ταπεινοῦ μου ὀνόματος ἐν ταῖς Ἰ. Αὐτῆς εὐχαῖς, καθὼς καὶ γὰρ ὁ ἀνάξιος Αὐτῇ τοῦτο ποιῶ⁵⁰.

Πρέπει τέλος νὰ μνημονεύσουμε ὅτι ὁ Γέρον Δανιήλ κατηύθυνε πνευματικὰ καὶ τὸν μεγάλο Σκιαθίτη πεζογράφο Ἀλέξανδρο Μωραιτίδη, ὁ ὁποῖος ἐντυπωσιάσθηκε τόσο πολὺ ἀπὸ τὸ πρόσωπο καὶ τὶς διδαχὰς τοῦ Γέροντος, ὥστε ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀνδρόνικος στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν Σκιάθου στίς 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1929. Ἐνωρίτερα εἶχε γίνει μοναχὴ στὸ Κεχροβούνη τῆς Τήνου, ὅπου ἡγουμένη ἡ Γερόντισσα Θεοδοσία, ἡ σύζυγος τοῦ Μωραιτίδη Βασιλικῆ, πὺ ἔλαβε τὸ μοναχικὸ ὄνομα Ἀθανασία. Ἔχουμε ἐδῶ ἓνα σύγχρονο δεῖγμα ἐγγάμων, πὺ μιμοῦνται τοὺς παλαιοὺς ἁγίους Ἀνδρόνικο καὶ Ἀθανασία. Σῶζεται Λόγος τοῦ Γέροντος Δανιήλ, «Εἰς τὴν κατάθεσιν τῶν τιμίων λειψάνων τῆς ἀειμνήστου Ἀθανασίας Μοναχῆς», προοριζόμενος νὰ ἀναγνωσθεῖ στὴν Ἰ. Μονὴ τοῦ Κεχροβουνίου τῆς Τήνου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προκύπτουν ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὸν πνευματικὸ δεσμὸ πὺ συνέδεε τὸν Γέροντα Δανιήλ μὲ ἀμφοτέρω τὰ μέλη τῆς συζυγίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν σπουδαῖο ρόλο τῆς Βασιλικῆς στὸν σωστὸ καὶ ἀπλανῆ πνευματικὸ προσανατολισμὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου⁵¹. Ἀξίζει μάλιστα ἐδῶ νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ Βασιλικὴ ἀνῆκε στὸν κύκλο τῶν γυναικῶν, οἱ ὁποῖες τελοῦσαν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου κατὰ τὴν διάρκεια τῆς σχολαρχίας του στὴν Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή.

***

50. Βλ. Ἀλληλογραφία, σ. 140.

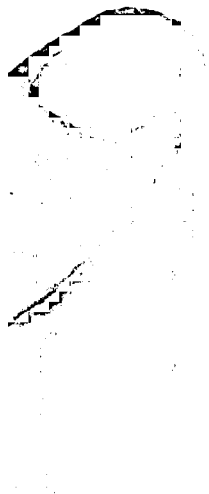
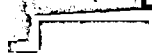
51. Βλ. τὸ κείμενο εἰς Γέροντος Δανιήλ Κατουνακιώτου, Μοναχικά Ἐντυφῆματα, ὁ.π., σσ. 221-228.

Χωρὶς ἀμφιβολία ἡ ἴδρυση τῆς γυναικείας Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος Αἰγίνης ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο εἶχε εὐνοϊκώτατες συνέπειες στὴν μετέπειτα ἐξέλιξη καὶ ἄνθηση τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἦσαν τότε, ἀρχὲς τοῦ αἰῶνός μας, πολὺ δύσκολες οἱ συνθῆκες μετὰ τὴν σαρωτικὴ ἀντιμοναχικὴ ἐκστρατεία τῶν Βαυαρῶν, τὸν προηγούμενο αἰῶνα, καὶ τὶς ἀντιεκκλησιαστικὲς ὑλιστικὲς κοσμοθεωρίες ποὺ κυριαρχοῦσαν. Ἦταν ὄντως παράδοξο τὸ φαινόμενο, ὅπως γράφει ὁ Γέρων Δανιήλ στὴν ἡγουμένη Ξένην, νὰ βλέπει κανεὶς «ἐν τῇ σημερινῇ περὶ μοναχικοῦ βίου ψυχραίμῳ γενεᾷ ὄμιλον ἐνθέων παρθένων γυναικῶν, ἀγωνιζομένων πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγγελικῆς, οὕτως εἰπεῖν, πολιτείας». Ἡ ἀγιότης, ἡ πατρικὴ στοργή, τὸ πνευματικὸ κῦρος καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη ποὺ ἐνέπνεε ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνός μας, ἀποτελοῦσαν πολὺ καλὲς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἀρχίσει ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ διαλυμένου μοναχισμοῦ. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Γέροντος Δανιήλ στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἐνίσχυσε τὴν πατερικὴ γραμμὴ τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, βοήθησε στὸ νὰ μὴ ἐκτραπεῖ ὁ γυναικεῖος μοναχισμὸς σὲ ἀντιπαραδοσιακὲς κατευθύνσεις, ἀλλὰ νὰ παραμείνει στὴν φιλοκαλικὴ γραμμὴ τῆς καλλιιεργείας τῶν μοναστικῶν ἀρετῶν, στὴν ἀδιάλειπτη νοερὰ προσευχὴ, στὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, στὴν ἐκρίζωση τῶν παθῶν, στὴν ἐπιτυχία τῆς πνευματικῆς τελειώσεως καὶ σωτηρίας. Ἡ ἀνάδειξη δύο μεγάλων γυναικείων μοναστικῶν μορφῶν, τῆς ἡγουμένης Ξένης, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Τριάδος Αἰγίνης καὶ τῆς ἡγουμένης Θεοδοσίας, τῆς Ἱ. Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου Κεχροβουνίου, πνευματικῶν τέκνων, ἀντιστοίχως, τοῦ ἀγίου Νεκταρίου καὶ τοῦ Γέροντος Δανιήλ, μαζί μὲ πολλὰς ἄλλες μοναχές, καταδεικνύει τὴν προσφορὰ ἀμφοτέρων στὸν γυναικεῖο μοναχισμὸ, στὸν ὁποῖο ἀναφέρεται τὸ παρὸν λαμπρὸ μοναστικὸ συνέδριο.

Β΄

**Ἡ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἱδρυσις
τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης**

ΚΑΛΛΙΝΙΚΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Ἀδελφῆς Ἱ. Μονῆς Γενεσίου τῆς Θεοτόκου («Ζούρβας») Ὑδρας

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ ἡ μοναστικὴ συνοδεία του

Α. Ἡ δημιουργία τῆς ἀδελφότητος

1. Ὁ ἅγιος ὡς πνευματικὸς ἐν Ἀθήναις ἐμπνέει εἰς τὰς ψυχὰς τὸν θεῖον ἔρωτα καὶ ἐπιλέγεται ὑπ' αὐτῶν ὡς Γέροντας τῆς ἀδελφότητος

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ἐπετέλεσε μέγα ποιμαντικὸν ἔργον καὶ δὴ ἐξομολογητικὸν μεταξὺ τῶν πιστῶν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἐν Ἀθήναις διέκριναν εἰς τὸν ἅγιόν μας τὸν ἀληθῆ Ἱεράρχην, τὸν ἔχοντα καὶ βίον ἅγιον καὶ διδαχὴν ὀρθόδοξον καὶ ἀγιοπατερικὴν. Πλησίον του οἱ πνευματικῶς ἀγωνιζόμενοι, οἱ πονεμένοι καὶ δοκιμαζόμενοι εὕρισκον πνευματικὸν πατέρα, προστάτην, ὁδηγὸν καὶ συμπαραστάτην. Πολλάκις ἐκαλεῖτο ὁ ἅγιος εἰς οἰκίας εὐσεβῶν διὰ νὰ εὐλογήσῃ καὶ διδάξῃ τοὺς ἐν αὐταῖς.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐμπόρου Ματθοπούλου, ἀδελφοῦ τοῦ ἱερομονάχου π. Εὐσεβίου ἐτέθησαν νοερῶς τὰ θεμέλια τῆς μοναστικῆς του ἀδελφότητος. Μεταξὺ τῶν παρευρισκομένων ἐγνώρισεν ὁ φιλομόναχος ἱεράρχης τὴν τυφλὴν Χρυσάνθην Στρογγυλοῦ. Αὕτη ἔζη βίον ἀγγελικόν, ἠξιοῦτο πνευματικῶν θεωριῶν καὶ ἀνεστρέφετο μετ' Ἀγγέλων. Ἡ ἄτυπος συνοδεία τῆς τυφλῆς Χρυσάνθης ὠδηγήθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ ἐξομολογητήριον τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ὅστις κατέστη ὁδηγὸς καὶ Γέροντάς των. Ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν, τοὺς πόθους καὶ τὴν ἐπιθυμίαν των, νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ἐγκόσμια καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς Μοναστήριον μόναι μὲ μόνον τὸν Νυμφίον τῆς ψυχῆς

των, τὸν ἐρασιμώτατον Χριστόν. Ἦσαν ἀπλαῖ καὶ ἀγράμματοι μὲ βαθεῖαν πίστιν, εὐσέβειαν, ἀγάπην, φόβον Θεοῦ καὶ πόθον διὰ πνευματικὴν πρόοδον. Ὁ ἀσκητὴς ἐπίσκοπος ἀπεδέχθη τὸ αἴτημά των καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τούτου ἔβλεπεν ἐκπληρούμενον καὶ τὸν μύχιον πόθον του νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὴν ἔρημον καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ γλυκύτατον μέλι τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς νηπτικῆς ζωῆς. Ἡ ἐμμονὴ καὶ σταθερότης τῶν παρθένων ὑποτακτικῶν τοῦ ἁγίου καὶ αἰ θερμαὶ προσευχαί του ἔδιδον εἰς τὸν διορατικόν του νοῦν τὴν πληροφορίαν, ὅτι ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ ἰδρῦσῃ γυναικεῖον Μοναστήριον.

2. Ἡ Αἴγινα τόπος ἰδρύσεως τῆς ἀδελφότητος

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐπεθύμει νὰ μονάσῃ εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου Σκοπέλου, ἣτις ἐφύλαττε τὴν παράδοσιν τῶν κολυβάδων. Ὁ Θεὸς ὅμως ἄλλως ὤρισεν καὶ ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἅγιος ταπεινῶς καὶ ὀλοκαρδίως ὑπετάγη. Ἡ ἱερά συνοδεία του, κατ' ἐντολήν του, ἀνεζήτησε κατάλληλον τόπον διὰ νὰ μονάσουν. Ἐπεσκέφθησαν τὸ Λαύριον, τὴν Τῆνον καὶ τὴν Αἴγινα. Ἐπέλεξαν τὴν Αἴγινα καὶ μάλιστα τὴν παλαιὰν Ἱ. Μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς τὴν Παλαιὰν Χώραν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν «Ξάντος», ἀπέχουσιν ἕξ χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Αἰγίνης. Ὁ ἅγιος ἐπίσθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὴν καταλληλότητα τοῦ τόπου καὶ ἐπεσκέφθη τοῦτον κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1904. Ἡ ἱερότης τοῦ τόπου, —Ἐπισκοπὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου μὲ τὰ τόσα κατανοκτικὰ παρεκκλήσια καὶ εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ὁ ἅγιος Λεόντιος—, ἡ ἐρημία καὶ ἡ γαλήνη τῆς περιοχῆς ἐπέδρασαν εὐμενῶς εἰς τὸν φιλέρημον ἐπίσκοπον. Τὸ ἐρειπωμένον Μοναστήριον μὲ τὰ δύο-τρία κελλία του, ἔνθα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡσκήτευσεν ἡ ἁγία Ἀθανασία ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἣτις λόγῳ τῶν πειρατῶν ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τῶν ἁγίων Θεοδώρας καὶ Θεοπίστης τῶν Αἰγινητισσῶν, κυριολεκτικῶς κατέκτησε τὴν φιλόθεον καρδίαν του.

3. Αἱ πνευματικαὶ καὶ λοιπαὶ διασφαλίσεις τῆς ἀδελφότητος

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἐπιθυμεῖ τὸ ἡσυχαστήριον νὰ ἔχη τὴν συγκατάθεσιν τοῦ οἰκείου ἱεράρχου, τὴν συμπαράστασιν τοῦ Δήμου Αἰγίνης καὶ τὴν προστασίαν τῆς χωροφυλακῆς. Πρὸς τοῦτο ἀπηυθύνθη καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀρχάς. Ὁ Δῆμος μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀπεδέχθη τὸ αἴτημά του, συνέταξε Συμβόλαιον καὶ ἐπέδειξεν πολλαπλὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Μονῆς. Ὡσαύτως ἀνταπεκρίθη καὶ ἡ ἀστυνομικὴ ἀρχή. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸ τέλος τοῦ θέρους τοῦ 1904 ἐγκατεστάθησαν προσωρινῶς αἱ πρῶται ἀδελφαὶ εἰς τὸ πεπαλαιωμένον Μοναστήριον τῆς Αἰγίνης. Ἡγεῖτο ἡ τυφλὴ Χρυσάνθη, ἡ μετὰ ταῦτα ἁγία ὄντως ἡγουμένη Ξένη, ἔχουσα εἰς τὴν συνοδείαν τῆς τὴν Αἰκατερίνα Παπαδάκη (μοναχὴν Κασσιανήν), τὴν Ἀγγελικὴν Βογιατζῆ (μοναχὴν Ἀκακίαν). Αἱ ἀδελφαὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν τριῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι παρέμενον εἰς τὸν χώρον τῆς Μονῆς ἀσκούμεναι. Συντόμως ἠϋξήθη ἡ ἀδελφότης εἰς δέκα ἀδελφάς.

Ὅτε ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου τὴν προφορικὴν αὐτοῦ συγκατάθεσιν ἔγραψεν ἔμπλεως χαρᾶς καὶ προφητικῆς ἐξάρσεως εἰς τὰς ἀδελφάς: «Εὐχαρίστως ἀναγγέλλω ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὸ θεῖον Αὐτοῦ θέλημα περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ ἠϋδόκησεν, ἵνα ἡ Ἱερὰ αὕτη Μονὴ ἀνεγερθῆ καὶ ἀναλάμψῃ». Ὁ ἅγιός μας ἠγωνίσθη ἐπιπόνως καὶ ποικιλοτρόπως, ὥστε ἡ προφορικὴ συγκατάθεσις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου περιβληθῆ καὶ νομικὴν ἰσχύν. Τοῦτο ἐπετεύχθη τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ὁσιακὴν κοίμησίν του διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Μονῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.

Β' Πνευματικὴ θεμελίωσις τῆς ἀδελφότητος

1. Κοινοβιακὴ ὀργάνωσις

Ὁ Θεόσοφος ποιμὴν τῆς πνευματικῆς μάνδρας τῶν μοναζουσῶν καθορίζει δι' ἐπιστολῶν τὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

Κατὰ τὴν ἁγιοπατερικὴν παράδοσιν καὶ τάξιν θεμελιοῦ τὸ Μοναστήριον ὡς κοινόβιον καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ λειτουργήσῃ κατὰ τὰ παραδοσιακὰ πρότυπα τῶν παλαιῶν κοινοβίων τῶν ἁγίων Πατέρων μας.

2. Πνευματικαὶ ὑποτυπώσεις τοῦ ἁγίου πρὸς τὰς ἀδελφάς

Κατὰ τὴν περίοδον 1904-1908 ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δι' ἐπιστολῶν κατευθύνει τὴν ἀδελφότητα καὶ παραδίδει τὰς πνευματικὰς τοῦ ὑποτυπώσεις διὰ τὴν τελείωσιν τῶν μοναχῶν καὶ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἡσυχαστηρίου εἰς κέντρον ἀληθοῦς καὶ πνευματικῆς λατρείας καὶ ἐργαστήριον ἀγιότητος. Ὡς διακριτικὸς Γέροντας συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀπλότητα καὶ ἀγραμματοσύνην τῶν ἀδελφῶν, διδάσκων αὐτὰς τὰς θείας τοῦ μοναχισμοῦ καταστάσεις καὶ ἀναβάσεις διὰ λόγων ταπεινῶν καὶ εὐλήπτων. Ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς θεωρίας τῆς νηπτικῆς ζωῆς μέχρι καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς πρακτικῆς ζωῆς ἐνασχολεῖται ὁ ὅσιος.

Αἱ βασικαὶ ὑποτυπώσεις τοῦ ἁγίου πρὸς τὰς μοναχὰς εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Πλήρης καὶ τελεία ὑποταγὴ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Φλογερὸς θεῖος ἔρωσ. Πόθος προσευχῆς. Αὐταπάρνησις, ἀγάπη καὶ συγχωρητικότης. Ὑπομονὴ πειρασμῶν. Ἀγὼν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Κοινωνία μετὰ τοῦ Χριστοῦ· «ἄνευ τοῦ ἐν ἡμῖν Χριστοῦ, διδάσκει, αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ δεήσεις ἀποπλανῶσιν». Ἀποφυγὴ τῆς ἀμελείας. Ἐγρήγορσις, ἐσωστρέφεια, περιφρούρησις τῆς καρδίας καὶ παρεμπόδισις τοῦ ἐχθροῦ «νὰ ἐνχέῃ ἐν αὐτῇ πικρίαν». Φυγὴ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῶν τέκνων του, ἧτοι ἀπειθείας, παρακοῆς, αὐταρεσκειᾶς, μεμψιμοιρίας, ἀπαιτήσεως, φυσιώσεως, ἀξιώσεως δικαιωμάτων, κενοδοξίας, φιλοδοξίας, ὑπερηφανείας τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος καὶ ἀπόκτησις ταπεινώσεως, συνέσεως καὶ ὑπομονῆς, διότι ὅπως τονίζει, «ὅπου ἡ ἀληθὴς καὶ κατὰ Χριστὸν ταπείνωσις ἐκεῖ καὶ ἅπασαι αἱ ἀρεταί». Ἀγὼν κατὰ τῆς ἀπελπισίας. Ἀνδρεία εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Ἀποφυγὴ τῆς συναισθηματικῆς ἀγάπης καὶ ἐπιδιώξις

τῆς ἀληθοῦς πνευματικῆς ἀγάπης, «ἡ ὁποία γεννᾶται ἀπὸ τὴν κοινήν πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπην». Πεποίθησις ὅτι ἡ πνευματικὴ πρόοδος καὶ τελειώσεις κατορθοῦται διὰ τῆς ὑποταγῆς καὶ ταπεινώσεως οὐχὶ δὲ διὰ τῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ φαντασίας.

Παραθέτομεν ἐν συνεχείᾳ μικρὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἁγίου μας ἀπὸ τὴν πρὸς Εὐσεβίαν ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν του: «Ἡ ὁσία παρθένος δέον εἶναι νὰ ἔχη πεφωτισμένον συνειδὸς καὶ ζῆ βίον ἥσυχον καὶ ἀτάραχον, ἡ δὲ γαλήνη νὰ πληροῖ τὴν καρδίαν της, ἡ εἰρήνη νὰ βασιλεύῃ ἐν αὐτῇ καὶ νὰ ᾗ μακαρία [...] Ἡ ὁσία παρθένος ὡς ἐπαγγελλομένη τὸ ὑψηλὸν τοῦ χριστιανικοῦ βίου πολίτευμα, τὴν ἠθικὴν τούτου τελειότητα ὀφείλει νὰ ἀγωνίζεται, ἵνα φθάσῃ ἀσφαλῶς πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ τελειότης ἄνευ προσοχῆς εἶναι ἀδύνατος [...] Ἡ προσοχὴ ἐξεγείρει τὴν ψυχὴν πρὸς μελέτην ἑαυτῆς [...] εἶναι ὁ φύλαξ ἄγγελος τῆς διανοίας [...] εἶναι ἡ πυξὶς τοῦ ἐν τῷ πελάγει τοῦ βίου ποντοποροῦντος ναυτίλου τοῦ ἀείποτε κλυδωνιζομένου».

Ἐπίσης ὁ ἅγιος ἐστήριζε καὶ κατήχει τὰς ἀδελφὰς ἀποστέλλων τὰς εἰς Ἀθήνας ἐκφωνουμένας ὑπ' αὐτοῦ ὁμιλίας, ὡς καὶ ὠδὰς πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἔγραφεν.

3. Ὁ ἅγιος πνευματικὸς ἐν τῇ ἀδελφότητι

Ὁ πνευματοκίνητος Γέροντας τῆς ἀδελφότητος τῆς Αἰγίνης ἠσθάνετο ὡς πνευματικὸς πατὴρ ἐπιτακτικὸν τὸ χρέος νὰ διακονῇ διὰ τῆς παρουσίας του καὶ τῶν φερεσβίων μυστηρίων τὰ τέκνα του. Εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὴν ὁσίαν Ξένην, ἀποσταλεῖσαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1907, γράφει σχετικῶς: «Ὁ νοῦς μου καὶ ὁ πόθος μου εἰσὶν ἀλλαχοῦ, εἰς τὸν Πρόδρομον τῆς Σκοπέλου, ἀλλὰ μία φωνὴ ἐνδόμυχος μοὶ λέγει, ὅτι ἀνέλαβες καθήκοντα εἰς τὴν Αἶγιναν καὶ ὀφείλεις νὰ ἐκπληροῖς αὐτά, μένων εἰς τὴν Αἶγιναν». Οὕτως ὁ ἅγιος παραιτεῖται ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ ἐγκαθίσταται μονίμως εἰς τὴν νεοσύστατον Μονήν, τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Παναγίαν Τριάδα.

Γ'. Συμβολή τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν ἄνθησιν τοῦ μοναχισμοῦ

1. Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἁγίου, ἐποχὴ δοκιμασίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ διωγμοῦ τοῦ μοναχισμοῦ ὑπὸ τοῦ προτεσταντίζοντος Βαυαρικοῦ καθεστῶτος

Ἡ ἰδρυσις Μονῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, αἱ ἁγιοπατερικαὶ του ὑποτυπώσεις πρὸς τὰς ἀδελφὰς τῆς Μονῆς καὶ ἡ προσωπικὴ του ἐγκαταβίωσις ἐν τῇ ἀνωτέρῳ Ἱερᾷ Μονῇ, καταδεικνύουν τὴν στάσιν τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἔναντι τοῦ μοναχισμοῦ καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν οὐσιαστικὴν του προσφορὰν εἰς τὴν ἄνθησιν τοῦ μοναχισμοῦ κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη κατανοεῖται καλλίτερον, ἐὰν μελετηθῇ τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τῆς ἐποχῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς.

Τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχει σφραγισθῇ διὰ τῶν φοβερῶν συνεπειῶν τῆς Βαυαροκρατίας ἔναντι τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ μοναχισμοῦ, τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας καὶ τῶν πατροπαραδότων πνευματικῶν θησαυρισμάτων τοῦ ἑλληνορθοδόξου λαοῦ μας. Συγκεκριμένως, ἡ προτεσταντίζουσα Βαυαροκρατία διαλύει Μονὰς, καταστρέφει Ἐκκλησίας, ἐκποιεῖ ἱερὰ σκεύη, πολεμεῖ τὸν μοναχισμόν, δημεύει τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ μοναστηριακὴν περιουσίαν, διώκει ἀγωνιστὰς μοναχοὺς καὶ κληρικούς, ἀποκόπτει τὸν ὀμφάλιον λῶρον μεταξύ Ἐθνους καὶ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰσάγει τὸ προτεσταντικὸν πνεῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολεμεῖ εὐθέως τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν καὶ δὴ τὴν νηπιτικὴν διδασκαλίαν τῶν θεοφόρων πατέρων μας, εἰσάγει τὴν διαφώτισιν, τὸν σχολαστικισμόν, καὶ τὴν λογοκρατίαν.

Οἱ θεωρητικοὶ τοῦ προτεσταντίζοντος κλίματος τῶν Βαυαρῶν διασύρουν τὸν μοναχισμόν ὡς παρωχημένον, τὴν νοερὰν προσευχὴν ὡς βογομιλισμὸν καὶ τὰ τῆς κατανύξεως θεόσταλτα δάκρυα ὡς ἀπόδειξιν ψυχασθενείας. Στόχος των ἡ κατάλυσις τοῦ προπυργίου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ μοναχισμοῦ, ἡ ἐκκοσμίκευσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀλλοτρίωσις τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ὅτε τῷ 1894 ἦλθεν

εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ἅγιός μας μετ' ὀδύνης διεπίστωσε τὴν πικροτάτην ταύτην καὶ καταλυτικὴν τῶν πάντων κατάστασιν.

2. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος διὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πατερικοῦ του φρονήματος δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις ἀναγεννήσεως τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὸν αἰῶνά μας

Διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δὴ τὸν μοναχισμόν ἡ παρουσία τοῦ Μητροπολίτου Πενταπόλεως εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Χαλκίδα, τὴν Ριζάρειον καὶ τέλος τὴν Αἴγιναν ἀποτελεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ πνευματικὸν ἀνάχωμα κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης τοῦ προτεσταντισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἔναυσμα διὰ τὴν ἄνθησιν καὶ καταξίωσιν τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα.

Τὸ προσωπικόν του πιστεύω εἶναι: «Τί ἀληθῶς τῆς [μοναχικῆς] πολιτείας τιμιώτερον ἢ τί λαμπρότερον; [...] ἐν πάσῃ εἰλικρινεῖα ὁμολογῶ τὴν ἐμὴν πεποιθήσιν, ἧς ἔνεκα θεωρῶ τὸν ἀσκητὴν ὑπέρτερον τοῦ Ἀρχιερέως».

Μὲ τοιοῦτον πιστεύω ἀρνεῖται τὰς τιμὰς τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος, τὴν ἐν κόσμῳ διακονίαν του, τὴν διεύθυνσιν τῆς περιφήμου Ριζαρείου Σχολῆς καὶ ἐγκαταβιοῖ εἰς τὸ ἡσυχαστήριον τῆς Αἰγίνης, ἔνθα διδάσκει τὰς μοναχὰς γράμματα, διακονεῖ εἰς τὰς λατρευτικὰς τῶν ἀνάγκας, ἐπιλύει τὰ ποικίλα καθημερινὰ προβλήματα τῆς Μονῆς, κατηχεῖ καὶ στηρίζει τὴν ἀδελφότητα καὶ κατ' ἐξοχὴν βιάζει ἑαυτὸν καὶ ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τῶν ἀββάδων τῆς ἐρήμου διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ, ἀσκούμενος ἐν ταῖς νηστείαις καὶ ταπεινούμενος ὡς ὁ τελειότερος τῶν ὑποτακτικῶν. Τελειωθείς ὡς μοναχὸς ἠξιώθη τῆς τιμῆς τοῦ διωγμοῦ καὶ κατέλιπεν πανθαύμαστον ὑπόδειγμα ὑπομονῆς, καρτερίας, συγγνώμης, ἀποκαλύπτων ὅτι ἔχει τὸ κατ' ἐξοχὴν χάρισμα τῶν νηπτικῶν, ἥτοι τὴν ἁγίαν ἀπάθειαν.

Ἡ ὅλη προσφορὰ τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἄνθησιν τοῦ μοναχισμοῦ καὶ ἡ ὁσιακὴ του τελευτῆ, ἡ πληθὺς τῶν θαυμάτων καὶ ἡ ἀγιοποίησις του ἐπεσφράγισαν κατὰ θεόσδοτον

τρόπον τὸ ἔργον του καὶ τὸν μύχιον πόθον του νὰ ἀνθήσῃ καὶ νὰ καρπίσῃ τὸ ἀγλαόκαρπον δένδρον τοῦ μοναχισμοῦ, διότι μόνον τότε θὰ μεγαλουργήσῃ ἡ Ἑλλάς, ὡς ἔλεγεν.

***

Μὲ τὰς πτωχὰς ἀνωτέρω εἰσηγητικὰς θέσεις ἀσφαλῶς κατενοήθη, ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτάριος μὲ τὴν ἀγιοπατερικὴν καὶ μοναχικὴν συνείδησιν καὶ βιοτὴν καὶ μὲ τὴν ἐκλεκτὴν μοναχικὴν του συνοδείαν ἔφερεν εἰς τὴν δοκιμασθεῖσαν Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὴν ἀνθήσιν τοῦ μοναχισμοῦ καὶ ἐδημιούργησε τὰς προϋποθέσεις, ὅπως «οἱ μάρτυρες τῆ συνειδήσει», οἱ ἰσάγγελοι μοναχοί, καταξιῶν τὸ ἀγγελικόν των ἐπάγγελμα πρὸς δόξαν τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ὀρθοδοξίας.

Βιβλιογραφία

Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Αἰγίνης ὁ θαυματουργός. Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργο του 1846-1920, Θεσσαλονίκη 1979.

Καραμπέτσου Ἀθηνᾶς (ἐπιμέλεια), Τρεῖς ἅγιες τοῦ αἰῶνα μας. Πειραιεύς 1985.

Κεφαλᾶ Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, Τὸ γνῶθι σαυτόν, ἧτοι μελέται θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ [...], Ἀθῆναι 1962².

Ματθαιάκη Τίτου (ἐπιμέλεια), Ὁ ὅσιος Νεκτάριος Κεφαλᾶς. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920), Ἀθῆναι 1955.

Μεταλληνοῦ Γεωργίου πρωτοπρ., Παράδοση καὶ ἀλλοτρίωση. Τομὲς στὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴ μεταβυζαντινὴ περίοδο, Ἀθῆναι 1986.

Χονδροπούλου Σώτου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας. (Ὁ ὅσιος Νεκτάριος Κεφαλᾶς). Ἀφηγηματικὴ βιογραφία, [ἄνευ τοποχρονολογήσεως].

Ἄρχιμ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΧΟΝΤΟΥ (†)

**Ἡ προσωπικότης τῆς ὁσίας μοναχῆς Ξένης,
πρώτης ἡγουμένης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τριάδος Αἰγίνης**

Ἡ παροῦσα εἰσήγησις ἀφορᾷ εἰς τὴν μορφήν οὐχὶ τῆς ὀσιωτάτης μοναχῆς, —ὡς συνηθίζεται, εἰς τὸν ὑπερθετικὸν βαθμόν, νὰ χαρακτηρίζωνται τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα, ἄνδρες ἢ γυναῖκες—, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀληθῶς ὁσίαν Ξένην μοναχήν, ἣ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἡγουμένη τῆς —ὑπὸ τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ ἰδρυθείσης— Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος Αἰγίνης. Προσεγγίζω μετὰ ἱερᾶς συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ «μετὰ φόβου καὶ τρόμου», τὴν προσωπικότητα τῆς ταπεινῆς δούλης τοῦ Θεοῦ (τυφλῆς κατὰ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ διαυγαστάτους ἐχούσης τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς), τῆς κατὰ κόσμον μὲν ἀσήμου Χρυσάνθης Στρογγυλοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν περιωνύμου Ξένης μοναχῆς· τὸν φόβον τοῦτον διαισθάνομαι ἔτι βαθύτερον, ἀναλογιζόμενος ὅτι βαίνω —ὅτι «τολμῶν εἰσέρχομαι»— εἰς χῶρον καὶ τόπον ἱερόν, εἰς αὐτὰς μυσταγωγικάς.

***

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εὐλογημένη ψυχὴ ἔζησε καὶ ἡσκήθη εἰς τὴν Αἶγιαν, τὴν νῆσον τῶν ἑνδεκα ἁγίων· τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Κρίσπου, μαθητοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ πρώτου ἐπισκόπου Αἰγίνης· τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Λεοντίου· τῶν ἁγίων αὐταδέλφων καὶ ἱεραποστόλων Ἰουλίου καὶ Ἰουλιανοῦ· τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Ἀθανασίας· τῶν ὁσίων μητέρων Θεοδώρας καὶ Θεοπίστης· τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ τοῦ ἐν Στειρίῳ· τοῦ ἁγίου Διο-

νυσίου ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης· τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως καὶ τοῦ ἁγίου Σάββα τοῦ ἐν Καλύμνῳ, συμπατριώτου τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ βοηθοῦ ἑφημερίου αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ Ἱ. Μονὴν Του. Τὴν καταγωγὴν εἶλκεν ἐξ ἑτέρας ἁγιοτόκου νήσου, τῆς Κρήτης, ἔνθα (ἐν τῷ νομῷ, συγκεκριμένως, Χανίων) ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1870 ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν Νικολάου καὶ Μαρίας Στρογγυλοῦ¹. Εἰς τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν τῶν ἑννέα μηνῶν, συνεπιεία βαρυτάτης ἀσθενείας (μηνιγγίτιδος), ἀπώλεσεν τὸ αἰσθητὸν φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ μετὰ ταῦτα ἀποπληρωθὲν ὑπὸ τῆς Θεόθεν δωρηθείσης ὀξυτάτης πνευματικῆς διαυγείας αὐτῆς. Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν μετοίκησεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα σταδιακῶς συνεδέθη πνευματικῶς μετὰ τοῦ τότε διευθυντοῦ τῆς Ῥιζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐπισκόπου Πενταπόλεως Νεκταρίου Κεφαλαῖ, συμπήξασα — ὁμοῦ μεθ' ἑτέρων νεανίδων²— φιλόθεον ὄμιλον γυναικῶν, ἐφιεμένων τὴν μοναχικὴν ἀφιέρωσιν. Ὁ ποθούμενος τόπος ἀσκήσεως ἀνεζητήθη ἐπισταμένως ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πατρός των, ἁγίου Νεκταρίου³, θεία δὲ συνάρ-

1. Ἡ ἐδῶ ἐπιχειρουμένη ἀδρομερὴς σκιαγράφησις τῆς βιοτῆς τῆς ἐν λόγῳ γεροντίσσης (ἕως τῆς ἐλεύσεώς της εἰς Αἰγίαν), ἐβασίσθη ἐν πολλοῖς εἰς τὴν — ὑπὸ τῶν Γεωργίας Κουλικούρδῃ καὶ Ἀθηνᾶς Καραμπέτσου — ἤδη ἐκπεπονημένην βραχεῖαν βιογραφίαν αὐτῆς. Βλ. ἀρμοδίως Γεωργίας Κουλικούρδῃ (ἐπιμέλεια), *Ψυχῆς παρηγορία. Εὐχὴς ποιητικῆς Ξένης μοναχῆς* (τυρλῆς), ἡγουμένης τῆς ἱεράς γυναικειᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, Ἀθῆναι 1952, σσ. 5-10. Ἀθηνᾶς Καραμπέτσου (ἐπιμέλεια), *Τρεῖς ἄγιες τοῦ αἵωνα μας*, Πειραιεὺς 1985, σσ. 25-27 (ἔνθα — σημειωτέον — ὡς χρονολογία γεννήσεως τῆς γεροντίσσης μνημονεύεται τὸ ἔτος 1867).

2. Ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς αἱ ἐξῆς (παραπλευρῶς τοῦ «κατὰ κόσμον» ὀνόματος, σημειοῦται ἢ «διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος» μετονομασία ἐκάστης): Ἀργυρῶ Γιαβοπούλου (Νεκταρία), Βασιλικὴ Δέδε (Εὐπραξία), Ἀγγελικὴ Βογιατζῆ (Ἀκακία), Ἑλένη Πετάλα (Μαγδάληνη), Λίκατερῖνα Παπαδάκη (Κασσιανή), Μαργαρίτα Καρούσου (Χριστοφόρα), Εὐφημία Μαρκοπουλιώτου.

3. Ὡς ὑπονοεῖται καὶ ἐκ σχετικῆς ὁμολογίας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, κατακεχωρισμένης εἰς μεταγενεστέραν ἐπιστολὴν Του πρὸς τὴν γερόντισσαν Ξένην (βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, *Κατηχητικὰ καὶ ἐπιστολαί*, σ. 240, ἐπιστ. 124), κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἀναζήτησιν ὁ νοῦς Αὐτοῦ ἐστρέφετο ἀρχικῶς πρὸς «τὴν νῆσον τῶν ἀγιορειτικῶν μετοχιῶν», τὴν Σκόπελον, «καταφύγιον πολλῶν ἀγιορειτῶν πατέρων». Τὸ γεγονός ἐπεσημάνθη ἀρμοδίως ὑπὸ τῶν μελετητῶν τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἐπανειλημμένως δὲ ἐτόνισεν τοῦτο καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Ἱερόθεος. Βλ. τὰς σχετικὰς ἐπισημάνσεις αὐτοῦ, εἰς τὰ — προτασσόμενα τῶν, ὑπὸ τῆς Ἱεράς

σει ἀνευρέθη τελικῶς εἰς τὴν παλαιὰν καὶ ἐρειπωμένην Μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐν τῇ θέσει Ξάντος τῆς Αἰγίνης, ἔναντι τῆς περιφήμου Παλαιᾶς Χώρας, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀγιοβαδίστου τόπου τῆς νήσου. Ἡγουμένη τῆς συσταθείσης Ἱ. Μονῆς ὠρίσθη ἐξ ἀρχῆς (ἦτοι ἐκ τοῦ ἔτους 1904) ἡ ἐν λόγῳ γερόντισσα Ξένη, ἣτις καὶ παρέμεινε «ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων» τῆς συγκεκριμένης θέσεως ἕως τῆς κοιμήσεως αὐτῆς, ἐπισυμβάσης κατὰ τὴν 31ην τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1923.

***

Διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν γραπτῶν κειμένων, ἔφθασεν εὐσήμεως ἕως τῶν ἡμερῶν μας ἡ ζῶσα μαρτυρία καὶ πεποίθησις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος περὶ τῆς πρώτης ταύτης ἡγουμένης τῆς Ἱ. Μονῆς ἀγίου Νεκταρίου, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ ὄσιος ἰδρυτὴς τοῦ μονυδρίου ἀπηύθυνε τὰς σωζομένας ἑκατὸν τριάκοντα ἐξ ἐπιστολάς Του⁴, προσφωνῶν ἐνδεικτικῶς αὐτὴν διὰ τῶν φράσεων «Ὅσιαν Ξένην μοναχήν»⁵. Καὶ διακηρύσσεται ὑπὸ πάντων ὅτι πρόκειται περὶ μορφῆς ἐκτάκτου πνευματικῆς αἵγλης, γνησίως χαρισματικῆς, ἐστολισμένης διὰ τῆς σφραγίδος τῶν δωρεῶν τοῦ Παρακλήτου. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ πίστις αὕτη τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἐπωνύμων πιστῶν χριστιανῶν, ἐπαναλαμβανομένη καὶ αὐξανόμενη ἕως σήμερον, ὥστε δύναται τις νὰ ὁμιλῇ περὶ καθολικῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὴν μοναχήν Ξένην, Στρογγυλοῦ

Μητροπόλεως Ἰδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἐρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίου Νεκταρίου Αἰγίνης, κατ' ἔτος ἐκδιδόμενων ἐγκολπίων ἡμερολογίων— εἰσαγωγικὰ σημειώματα τοῦ αὐτοῦ Μητροπολίτου, συγκεκριμένως εἰς τὰ ἡμερολόγια τῶν ἐτῶν 1993 [σ. 8], 1995 [σ. 6] καὶ 1997 [σ. 7]. Τὸ τελευταῖον κείμενον (τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν προσφώνησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ παρόντος συνεδρίου), δημοσιεύεται πλήρες καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου, ἐνθα καὶ ἐν ἐκτάσει ἀναλύεται ἡ ἀποψις τοῦ ἐξονομασθέντος ἱεράρχου διὰ τοὺς λόγους τῆς—ἐναντι τῆς Σκοπέλου— τελικῆς ἐπιλογῆς τῆς Αἰγίνης, ὡς τόπου ἀσκήσεως τοῦ τε ἀγίου καὶ τῶν ὑπ' Αὐτὸν μοναζουσῶν.

4. Βλ. σχετικῶς Τίτου Ματθαϊάκη, ἐνθ' ἀν.

5. Πρβλ. κατωτέρω, τὴν ὑποσημείωσιν 18.

κατὰ κόσμον, ὡς ὀσίαν. Ἀβιάστως, ἡρέμα, συναδούσης τῆς ἡμετέρας καρδίας, ἐκ βαθέων συντάσσομαι εἰς τὴν θέσιν ἐγκρίτων μελετητῶν τοῦ βίου της, οἱ ὅποιοι παραλληλίζουσι αὐτὴν πρὸς τὴν ὀσίαν Φωτεινὴν τὴν ἐρημίτισσαν καὶ τὴν ὀσίαν Μεθοδίαν τῆς Κιμῶλου, τὴν ἐσχάτως ἀνακηρυχθεῖσαν ἁγίαν⁶. Διερμηνεύων δὲ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν βαθεῖαν πίστιν τῆς ἀδελφότητος τῆς Ἱ.Μ. Ἀγ. Τριάδος Αἰγίνης καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ τῆς νήσου τῶν ἑνδεκα ἁγίων—πίστιν τὴν ὁποίαν διαφυλάττουσι ὡς Εὐαγγέλιον, συμφώνως πρὸς τὸ ὅποιον διακηρύττεται ὅτι ἡ ὀσία Ξένη εἶναι δίκαιον καὶ ἐπιβεβλημένον νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ὡς ἄνω ζευγος ὡς ἡ τρίτη ὀσία τῶν κρισίμων καιρῶν μας—ἀποδέχομαι τὴν ἀπ' ἀρχῆς πεποιθήσιν ὅτι ἔφθασεν ὁ καιρὸς τῆς τελειώσεως τῆς θεοσκεπάστου κεφαλῆς τῆς Ξένης μοναχῆς διὰ τοῦ διαδήματος τοῦ κάλλους, τοῦ φωτοστεφάνου τῆς ὀσιότητος.

Εἰδικώτερον, ἡ ἐπικληθεῖσα ἀνωτέρω πάνδημος πίστις περὶ τῆς ὀσιότητος τῆς μοναχῆς Ξένης ἐρείδεται ἐπιγραμματικῶς εἰς τὰς ἑξῆς ἐνδείξεις:

α) Εἰς τὰς, ἕως τοῦδε δημοσιευθείσας, σχετικὰς ἐκτιμήσεις εὐαρίθμων μελετητῶν τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας αὐτῆς· αἴφνης, ὁ ἀρχιμανδρίτης π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος παρετήρησεν παλαιότερον ὅτι περὶ τῶν ἐξονομασθεισῶν τριῶν ὀσιακῶν φυσιογνωμιῶν «ἔχομε ἀξιόλογες μαρτυρίες, ἀπὸ πολὺ σοβαροῦς κληρικοῦ τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ αὐτὸ—ὑπογραμμίζει ἐν συνεχείᾳ ὁ ἴδιος—εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό. Ὅπως ἐπίσης εἶναι ἄξιο προσοχῆς, ὅτι ἡ καθεμιὰ ἀπὸ τῆς τρεῖς αὐτῆς σύγχρονες μοναχῆς ἔζησε ἓνα ἀπὸ τοὺς διάφορους τύπους τῆς μοναχικῆς ζωῆς: ἡ Φωτεινὴ σὰν ἐρημίτισσα στὴν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνη, ἡ Ξένη στὸ κοινόβιο τῆς Αἰγίνας, ἡ Μεθοδία σὲ

6. Βλ. σχετικῶς Ἀθηνᾶς Καραμπέτσου, ἐνθ' ἄν.

μοναχικὸ κελλί στήν Κίμωλο. Τρεῖς μορφές ἀσκήσεως, τρεῖς ζωντανές παρουσίες τοῦ Πνεύματος στὸν αἰῶνα τῆς μηχανῆς, τρία μηνύματα τῆς ζωντανῆς ἐκκλησίας γιὰ κάθε σημερινὸ Χριστιανό»⁷. Ὡσαύτως, ἡ Αἰγινήτισσα ἱστορικὸς Γεωργία Κουλικούρδη ὠμολόγησεν ὅτι ἡ μοναχὴ Ξένη «εἶχε μιὰ πηγαία ποιητικὴ φλέβα, μιὰ εὐαίσθητη ψυχὴ ποὺ τὴν λέπτυναν ἀκόμα περισσότερο ὁ πόνος καὶ ἡ πίστη. Αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσει σὲ στίχους τὰ συναισθήματα ποὺ τὴν πλημμύριζαν, τὴν ἀγάπη τῆς γιὰ τὸ Χριστό, τὴν Παναγία, τὸ δέος μπροστὰ στὴ φοβερὴ Δευτέρα Παρουσία, τὸ φόβο γιὰ τὶς ἁμαρτίες τῆς καὶ τὸν κρυμμένο πόνο γιὰ τὸ βαθὺ σκοτάδι ποὺ τὴν ἔζωνε. Οἱ στίχοι ποὺ ἡ τύφλωσή τῆς τῆς ἐμπνέει, τρέμουν ἀπὸ σπαραγμό, ἀλλὰ δονοῦνται κι ἀπὸ δυνατὴ πίστη κι' ἀπαλαίνουν μὲ τὴν παρηγοριὰ ποὺ ἡ ὀλόψυχη ἀφοσίωση στὸ Θεὸ μπορεῖ νὰ δώσει»⁸.

6) Εἰς τὴν πανθομολογουμένην «καλὴν μαρτυρίαν», τὴν ἀβιάστως ἐκφρασθεῖσαν κατόπιν τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας αὐτῆς· ἐπὶ παραδείγματος, λίαν εὐγλωττος εἶναι ἡ κατωτέρω νεκρολογία, δημοσιευθεῖσα μετὰ παρέλευσιν εἰκοσιπενταήμερου ἀπὸ τῆς κοιμήσεώς τῆς: «Τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ἐτελεύτησε τὸν βίον ἡ Ξένη μοναχὴ, καθηγουμένη τῆς ἐν Αἰγίνῃ γυναικείας Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ Μονὴ μετεβλήθη εἰς προσκύνημα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς κηδεῖας αὐτῆς, διὰ τὸν λαὸν οὐ μόνον τῆς Αἰγίνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ χιλιάδας συρρεύσαντα. Διότι ἡ

7. Αὐτόθι, σ. 8.

8. Βλ. Γεωργίας Κουλικούρδη, ἔνθ' ἀν., σ. 8. Περαιτέρω σχολιασμὸς τῆς ποιητικῆς δραστηριότητος τῆς γεροντίσσης Ξένης ἐκφεύγει τῶν ὀρίων τῆς παρουσίας εἰσηγήσεως. Ἄλλως τε, τὰ ποιήματά τῆς καὶ τὸ περιεχόμενον τους θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἀποτελέσουν ξεχωριστὴν ἀνακοίνωσιν. Ἐδῶ, δι' ἔλλειψιν χρόνου, ἀρκοῦμαι νὰ παραπέμψω τὸν φιλόμουσον ἀναγνώστην εἰς τὰς —μνημονευθεῖσας ἀνωτέρω— σχετικὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐργασίας, ἧτοι τὰς μελέτας τῶν Γεωργίας Κουλικούρδη (κυρίως σσ. 8-10, ἔνθα καὶ ἀπαρίθμησις τῶν ὑπαρχουσῶν ἐκδόσεων τῶν ποιημάτων αὐτῆς) καὶ Ἀθηνᾶς Καραμπέτσου (κυρίως σσ. 29-57, ἔνθα ἀρκούντως ἐκτενὴς ἀνάλυσις τοῦ ἐν γένει ποιητικοῦ ἔργου αὐτῆς).

θανουσα ἐνάρετος καὶ ὁσία γυνὴ ἀπήλαυε παγκοίνου σεβασμοῦ. Τυφλὴ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμοὺς ἀλλὰ πεφωτισμένη ἐν τῇ πίστει, εἶχε ἱκανὴν μόρφωσιν, συνέταξε δὲ καθ' ὑπαγόρευσιν καὶ θρησκευτικὰ ποιήματα λόγου ἄξια. Ἦτο “τυφλὴ βλέπουσα”, ὡς ἐλέχθη διὰ τὸν πολὺν διδάσκαλον τῆς Ἀλεξανδρείας Δίδυμον τὸν τυφλόν»⁹.

γ) Εἰς ἱκανὰς προφορικὰς μαρτυρίας πιστῶν Αἰγινήτων, διὰ τῶν ὁποίων καταδεικνύεται ὁ θαυμαστὸς βίος, τὸ προφητικὸν καὶ προορατικὸν χάρισμα τῆς γεροντίσσης, ὡς καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν συμμαζουσῶν αὐτῆς βαθεῖα ἐμπιστοσύνη καὶ ἀφοσίωσις ὡς πρὸς ὁσίαν. Αἱ διασωθεῖσαι ἐνθυμήσεις εἶναι ἀπολύτως χαρακτηριστικαί· παραθέτομεν ἐνδεικτικῶς ὠρισμένας ἐξ αὐτῶν: «Ἦταν ἡ πρώτη Ἑγουμένη τοῦ Μοναστηριοῦ —ἔλεγεν ἡ Εὐαγγελία Μπέση. Ἁγία γυναίκα. Ἦταν προικισμένη μὲ πολλές ἀρετές. Ἐφάρμοζε κατὰ γράμμα τίς συμβουλές τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ βοηθοῦσε καὶ τίς ἀδελφές νὰ τίς ἐφαρμόσουν κι αὐτές. Τὴν σέβονταν ὅλες. Εἶχε καὶ θαυμάσιο ποιητικὸν τάλαντο. Ἦταν θρησκευτικὴ ποιήτρια. Ἐγραφε ὕμνους στὸ Χριστό, στὴν Παναγία, στοὺς ἁγίους. Ὑπέροχη ψυχὴ. Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ»¹⁰. Παρεμφερεῖς εἶναι καὶ οἱ ἐνθυμήσεις τοῦ Σωτηρίου Οἰκονόμου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Ῥιζάρειον Σχολὴν· ἐδιηγεῖτο ἐμφαντικῶς: «Ἁγία ψυχὴ! Μάλιστα ἀπορῶ πῶς δὲν ἀνεκήρυξαν κι αὐτὴν ἁγία»¹¹. Ἡ Πετρούλα Βότση-Γιαννακοπούλου ἀφηγήθη προσωπικὴν τῆς ἐμπειρίαν: «Ἦταν ἅγιος ἄνθρωπος! Χαριτωμένος. Εἶχε καὶ χάρισμα προορατικόν. Ἐκεῖ πού εἶναι σήμερα τὸ

9. Βλ. Ἐκκλησία Α' (1923), σ. 210.

10. Βλ. Μ. Μελινοῦ Α', σ. 57. Κατωτέρω τῆς αὐτῆς συνεντεύξεως, ἡ —ἀείμνηστος πλέον— Εὐαγγελία Μπέση προσέθετε ἐνδιαφέροντως καὶ τὰ ἐξῆς: «Ὅσο πιὸ συχνὰ μπορούσα, βρισκόμουν κοντὰ στὴ Γερότισσα Ξένη. Ἐκεῖνὴ πάλι, μοῦ ἔλεγε αὐτὰ πού ἄκουγε ἀπὸ τὸν Ἅγιο: —Παιδί μου, πρόσεχε [...] Μὴ ξεχάσεις ποτὲ τὸ “Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τὴν ἁμαρτωλὴ!” Αὐτὸ, παιδί μου, εἶναι τῆς ψυχῆς μας ἡ ψυχὴ! Λέγε το συνεχῶς. Ἄν ὁ χριστιανὸς δὲν τὸ λέει, δὲν βρίσκεται στὸ ὁρῶμο τὸ σωστό». Βλ. αὐτόθι, σσ. 58-59.

11. Αὐτόθι, σ. 123.

ἔξομολογητήριο, ἦταν παλιά πορτίτσα μισή· μισή πάνω, μισή κάτω. —Καλημέρα Γερόντισσα, τῆς ἔλεγα. —Καλῶς τὴν Πετρούλα, ἀποκρινόταν καλοσυνάτα. “Ὅποιος κι ἂν τὴν πλησίαζε, δίχως φυσικὰ νὰ βλέπει οὔτε μιὰ ἀκτίνα φῶς, ἐπικοινωνοῦσε μαζί του σὰν νὰ ἔβλεπε κανονικά. Λέτε καὶ δὲν ἦταν τυφλή. Εἶχε χάρισμα...”¹². Ἰδιαιτέρως σημαντικὴ εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία τῆς ἀνηψιάς της, Μαρίας Στρογγυλοῦ: «“Ὅταν προσευχόταν, νόμιζες πὼς δὲν πατοῦσε στὴ γῆ! “Ὅτι βρισκόταν στὸν Οὐρανό!»¹³. Ἡ Αἰγινήτισσα μοναχὴ Νεκταρία, ἡ ὁποία ἤσκειτο στὴν Ἱ. Μονὴ Φανερωμένης Χιλιομοδίου Κορινθίας, εἶπεν περὶ αὐτῆς: «Ἦταν ἁγία γυναίκα! Εὐωδιάζουν τὰ ὀστᾶ της! Πολλὰ βράδρια στὸ Ἀπόδειπνο —ἀφοῦ εἶχε κοιμηθεῖ ὁ Ἅγιος— “ἔβλεπε” ἓνα Γεροντάκι μὲ τὸ σκουφάκι του τὸ μαῦρο καὶ περιφερόταν γύρω-γύρω, τὴν ὥρα τῆς Ἀκολουθίας. Δὲν ἔβλεπε καθόλου. Ἄλλὰ τὰ πάντα “ἔβλεπε”. Ὅταν ἔμπαινε στὸ Ναό, ἔλεγε: —Γιατί, παιδιά μου, ἔχουν σκόνη οἱ εἰκόνες αὐτές; Μιὰ μέρα μοῦ εἶπε: —Γιατί, Ζηνοβία, φορεῖς τόσο κοντὸ φουστανάκι, ἀφοῦ θὰ γίνεις Μοναχή;»¹⁴. Τέλος, ὁ Μῆτσος Παυλινέρης ἐδιηγήθη τὰς ἐπομένας πολυτίμους ἐμπειρίας του, διὰ τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν κατόπιν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου: «Κλαίγαμε ὅλοι. Χάσαμε τὸ Δεσπότη μας. Ἐχασα κι ἐγὼ τὸν “παπποῦ μου”. Ἡ Ἠγουμένη ἡ Ξένη, γύριζε γύρω-γύρω καὶ παρηγοροῦσε τὸν κόσμον ποὺ ἔκλαιγε.

12. Αὐτόθι, σσ. 188-189. Περὶ τοῦ προορατικοῦ χαρίσματος ἐνδεικτικὴ εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία τῆς Κλεοπάτρας Γελαδάκη: «Πῆγε [στὸ μοναστήρι] ἡ φίλη μιᾶς ἐξαδέλφης μου, τῆς Σοφίας, ἡ κυρία Ζερβουλάκου [...] Πρὶν πάει στὸ Μοναστήρι, ἔλεγε ἡ Γερόντισσα Ξένη στὴς Μοναχές: “ἔρχεται ἡ τάδε”. Μόλις πήγαινε ἐκεῖνη, τῆς ἔλεγε “καλῶς τηνε, μὲ τὸ ὠραῖο σου καπέλλο”. Εἶχε προορατικό!». Βλ. αὐτόθι, σ. 248.

13. Αὐτόθι, σ. 201. Τὸ γεγονός τονίζει ἐκ δευτέρου ἡ αὐτὴ παρακατιοῦσα: «Ἡ Θεία μου ἦταν καθαρὴ ψυχὴ. Ἐνάρετος ἄνθρωπος. Ὅταν προσευχόταν, σήκωνε τὰ χέρια της ψηλά, μὲ ὄσος [...] σὰ νὰ ἦταν στὸν οὐρανὸ ἀνεβασμένη». Βλ. αὐτόθι, σ. 211. Σημειωτέον ἐπιπροσθέτως ὅτι, —συμφώνως καὶ πρὸς λοιπὰς ἀνέκδοτες μαρτυρίες—, τὸσον οἱ ἀδελφές τῆς Μονῆς ὅσον καὶ τυχὸν συμπερσευχόμενοι λαϊκοί, ἔβλεπαν συχνῶς τὴν ἡγουμένη νὰ ὑπερίπταται τοῦ στασιδίου της κατὰ τὰς ὥρας τῆς Θείας Λατρείας.

14. Αὐτόθι, σσ. 254-255.

Τὸν ξενύχτησαν πολλοὶ στὸ Μοναστήρι. Εἶχε πάει κι ἡ μάνα μου κι ὁ πατέρας μου κι ἄλλοι. Ἐκεῖ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα πού εἶπαν, εἶπαν κι αὐτὸ πού θὰ σοῦ πῶ τώρα. Τὸ εἶπε ἡ Γερόντισσα ἡ Ξένη σ' ὅσους ξενυχοῦσαν: Τὸ ἀπόγευμα, πρὶν κοιμηθεῖ ὁ Δεσπότης, οἱ καλογοριές πῆραν τηλεγράφημα πού ἔλεγε ὅτι πάει καλύτερα στὸ Ἀρεταίειο. Χάρηκαν. Ἡ Ξένη ὅμως δὲν χάρηκε. Τοὺς εἶπε ὅτι ὁ Δεσπότης εἶναι χειρότερα καὶ μπορεῖ καὶ νὰ 'χει κοιμηθεῖ. Τὸν εἶχε “δει” στὴν αὐλὴ τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ τῆς εἶπε: — Ἡρθα νὰ σᾶς χαιρετήσω. Ἀναχωρῶ! Ἰσπερ' ἀπὸ λίγη ὥρα, μάθαμε τὰ μαντάτα. Ὁ Δεσπότης κοιμήθηκε»¹⁵.

δ) Εἰς πληθώραν ἄλλων παρεμφερῶν καὶ περὶ τοῦ προκειμένου σχετικῶν ἀνεκδότων μαρτυριῶν, ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαδομένων ἐν Αἰγίνῃ καὶ δὴ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, «περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος»¹⁶.

ε) Εἰς τὰς ἑκατὸν τριάκοντα ἕξ σωζομένας ἐπιστολάς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου¹⁷, αἱ ἑκατὸν δέκα περίπου τῶν ὁποίων ἀποστέλλονται πρὸς τὴν «ὀσιωτάτην ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὴν ὀσίαν Ξένην»¹⁸. Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη μνεῖα τῆς ὀσιότητος (μνεῖα σαφῶς διαφοροποιουμένη τοῦ

15. *Αὐτόθι*, σσ. 36-38.

16. Ἐβρ. θ', 5.

17. Βλ. Τίτου Μαθηαίακη, ἐνθ' ἄν.

18. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, αἱ συνηθέστεραι προσφωνήσεις τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν καθηγουμένην Ξένην εἶναι αἱ ἀκόλουθοι τέσσαρες: «*Θυγάτηρ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὴ Ξένη*» [βλ. σχετικῶς *αὐτόθι*, σσ. 121 (ἐπιστ. 45), 122 (ἐπιστ. 46), 123 (ἐπιστ. 47), 128 (ἐπιστ. 51), 130 (ἐπιστ. 53), 137 (ἐπιστ. 57), 166 (ἐπιστ. 80), 167 (ἐπιστ. 81), 169 (ἐπιστ. 82), 174 (ἐπιστ. 87), 175 (ἐπιστ. 88), 176 (ἐπιστ. 89), 184 (ἐπιστ. 93), 187 (ἐπιστ. 95), 189 (ἐπιστ. 96), 192 (ἐπιστ. 99), 197 (ἐπιστ. 100), 203 (ἐπιστ. 103), 205 (ἐπιστ. 105), 207 (ἐπιστ. 106), 208 (ἐπιστ. 107), 212 (ἐπιστ. 110), 218 (ἐπιστ. 112), 220 (ἐπιστ. 113), 221 (ἐπιστ. 114), 224 (ἐπιστ. 116), 226 (ἐπιστ. 117), 227 (ἐπιστ. 118), 231 (ἐπιστ. 119), 232 (ἐπιστ. 120), 237 (ἐπιστ. 122), 238 (ἐπιστ. 123), 240 (ἐπιστ. 124), 242 (ἐπιστ. 125), 244 (ἐπιστ. 126), 246 (ἐπιστ. 127), 247 (ἐπιστ. 128), 248 (ἐπιστ. 129), 250 (ἐπιστ. 130), 252 (ἐπιστ. 131), 253 (ἐπιστ. 132), 254 (ἐπιστ. 133), 255 (ἐπιστ. 134), 257 (ἐπιστ. 136)], «*Θυγάτηρ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὴ ὀσία Ξένη*» [βλ. σχετικῶς *αὐτόθι*, σσ. 49 (ἐπιστ. 11), 86 (ἐπιστ. 30), 102 (ἐπιστ. 38), 103 (ἐπιστ. 39), 106 (ἐπιστ. 40), 110

—ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, τρόπον τινά, δεοντολογίας δι' ἀναλόγους προσφωνήσεις καθιερωθέντος— συνήθους τίτλου «ὁσιωτάτη»), καταδεικνύει τὴν ἀκριβῆ πεποιθήσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὴν ἡγουμένην τῆς Ἱ. Μονῆς ὁ ἅγιος ἰδρυτής της. Ἡ ἐν λόγῳ εὐλαλος κρίσις τοῦ ἁγίου ὁμιλεῖ προσηκόντως εἰς πᾶσαν καρδίαν, μαρτυρεῖ δὲ προδῆλως τὴν ἐμπιστοσύνην Αὐτοῦ πρὸς τὴν ὁσίαν μοναχήν.

Ἄς ἐπιτραπῆ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ σχολιάσω καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἐμμένων δι' ὀλίγον εἰς τὴν παροῦσαν παράμετρον.

Ὡς ὁσίαν ἔβλεπον τὴν καθηγουμένην Ξένην οἱ μετ' αὐτῆς κοινωνοῦντες ἄνθρωποι· καὶ ὄντως ὁσία ἦτο αὕτη, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας τῆς ἀπέστελλεν ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος. Τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλὲς πιστοποιοῦν αἱ σποραδικῶς ἐν αὐταῖς καταχωρισμένα πληροφορία: Ἡ «κυρά γερόντισσα Ξένη»¹⁹, —ὡς προ-

---

(ἐπιστ. 41), 117 (ἐπιστ. 44), 125 (ἐπιστ. 49), 131 (ἐπιστ. 54), 138 (ἐπιστ. 58), 141 (ἐπιστ. 61), 143 (ἐπιστ. 62), 144 (ἐπιστ. 63), 145 (ἐπιστ. 64), 152 (ἐπιστ. 70), 158 (ἐπιστ. 74), 180 (ἐπιστ. 91), 191 (ἐπιστ. 98), 204 (ἐπιστ. 104), 210 (ἐπιστ. 109)], «Ὅσια ἐν Κυρίῳ θυγάτηρ Ξένη» [βλ. σχετικῶς αὐτόθι, σσ. 100 (ἐπιστ. 37), 150 (ἐπιστ. 69), 154 (ἐπιστ. 71), 157 (ἐπιστ. 73), 161 (ἐπιστ. 76), 163 (ἐπιστ. 78), 171 (ἐπιστ. 84), 172 (ἐπιστ. 85), 173 (ἐπιστ. 86), 178 (ἐπιστ. 90), 186 (ἐπιστ. 94), 200 (ἐπιστ. 101)] καὶ «Ὅσιωτάτη ἐν Κυρίῳ θυγάτηρ Ξένη» [βλ. σχετικῶς αὐτόθι, σσ. 83 (ἐπιστ. 27), 84 (ἐπιστ. 28), 91 (ἐπιστ. 33), 97 (ἐπιστ. 36), 114 (ἐπιστ. 42), 124 (ἐπιστ. 48), 156 (ἐπιστ. 72), 181 (ἐπιστ. 92), 190 (ἐπιστ. 97)]. Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πράγματος, σημειοῦται λεπτολόγως ὅτι αἱ λοιπαὶ —ἐν ταῖς μνημονευθεῖσαις ἐπιστολαῖς τοῦ ἁγίου ἀπαντῶσαι— ὁμοειδεῖς προσφωνήσεις τῆς καθηγουμένης Ξένης διαμορφοῦνται ὡς ἀκολούθως: «Θυγάτηρ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῆ ὁσία Γερόντισσα Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σσ. 139 (ἐπιστ. 59), 147 (ἐπιστ. 66), 148 (ἐπιστ. 67)], «Θυγάτηρ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῆ Ξένη ὁσία» [βλ. αὐτόθι, σσ. 127 (ἐπιστ. 50), 129 (ἐπιστ. 52)], «Θυγάτηρ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἀγαπητῆ Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 132 (ἐπιστ. 55)], «Θυγάτηρ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῆ Γερόντισσα Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 146 (ἐπιστ. 65)], «Θυγάτηρ ἐν Κυρίῳ ὁσία Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 216 (ἐπιστ. 111)], «Ὅσια ἐν Χριστῷ θυγάτηρ Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σσ. 96 (ἐπιστ. 38), 164 (ἐπιστ. 79)], «Ὅσια ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῆ Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 140 (ἐπιστ. 60)], «Ὅσια Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 202 (ἐπιστ. 102)], «Ὅσια Γερόντισσα Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 209 (ἐπιστ. 108)], «Ὅσιωτάτη ἐν Χριστῷ θυγάτηρ ὁσία Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 80 (ἐπιστ. 25)], «Ὅσιωτάτη ἐν Χριστῷ θυγάτηρ Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 149 (ἐπιστ. 68)], «Ὅσιωτάτη Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 81 (ἐπιστ. 26)], «Ὅσιωτάτη μοναχὴ Ξένη» [βλ. αὐτόθι, σ. 85 (ἐπιστ. 29)] καὶ, τέλος, «Ἀγαπητῆ ἐν Κυρίῳ θυγάτηρ» [βλ. αὐτόθι, σσ. 160 (ἐπιστ. 75), 162 (ἐπιστ. 77)].

19. Αὐτόθι, σσ. 99 (ἐπιστ. 36), 234 (ἐπιστ. 121), 256 (ἐπιστ. 135).

σφυῶς ἀποκαλοῦσε ἐνίοτε αὐτὴν ὁ ἅγιος—, παρὰ τὴν ἀσθενικὴν τῆς κρᾶσιν ἐβίαζεν τόσον ἑαυτὴν προσευχομένη καὶ νηστεύουσα, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ τῆς ὑπενθυμίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκθέτῃ τὴν ὑγείαν τῆς εἰς κίνδυνον²⁰. Ἄλλοτε, πάλιν, τῆς ἔγραφεν «νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὰ κομβοσκοίνια»²¹. Ἐκείνη, βεβαίως, πειθαρχοῦσε, διότι ἦτο ἄνθρωπος ὑπακοῆς· ἐγνώριζε, ἐξ ἄλλου, καλῶς τί θὰ ἀπαντοῦσεν ὁ ἅγιος ὅταν οἰαδῆποτε μοναχὴ παρήκουε τὰς νουθεσίας Του: «Φυλάξατε τὰς συνθήκας τοῦ θείου σχήματος καὶ τοὺς νόμους Του». Ἡ ἴδια εἶχεν μεγάλην εὐαισθησίαν καὶ φόβον Θεοῦ προκειμένου νὰ κοινωνήσῃ τῶν Ἀρχάντων Μυστηρίων· ποτὲ δὲν μετελάμβανε ἐὰν δὲν ἔπαιρνε τὴν εὐλογίαν τοῦ ἁγίου. Κάποτε πού, ὡς φαίνεται, τῆς συνέβη κάτι, —ἀφοῦ «τὸ ἄπταιστον τοῖς Ἀγγέλοις»—, ἔγραφεν σχετικῶς εἰς τὸν ἅγιον, ὁ ὁποῖος τῆς ἀπήντησε: «Δέχομαι τὴν σκέψιν σας, ἀφ' οὗ ὑπάρχει μεταμέλεια καὶ δύνασαι νὰ κοινωνήσῃς»²². Εἶχεν βαθεῖαν ταπεινώσιν. Ἀρκεῖ νὰ μνημονευθῇ ὅτι ὅταν τῆς ἐδώριζαν καινουργές ράσον δὲν ἐπιθυμοῦσεν νὰ τὸ φορῇ εἰς τοιαύτην κατάστασιν· διὰ τοῦτο ἔκοβεν ὠρισμένα τεμάχια αὐτοῦ καὶ ἐτοποθετοῦσεν εἰς τὴν θέσιν των μπαλώματα, ὥστε νὰ φαίνεται παλαιόν. Εἶχεν διαυγῆ διάκρισιν καὶ θεάρεστον ὑπομονήν. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, πεπεισμένος διὰ τὴν πνευματικὴν τῆς σοφίαν καὶ σύνεσιν, τῆς ἔγραφεν νὰ γνωρίσῃ εἰς τὰς ἀδελφὰς «ὅτι ὀφείλουσιν ἅπασαι νὰ ἐξαγορεύωνται τοὺς λογισμοὺς των εἰς αὐτήν»²³. Ἄλλοτε, πάλιν, τῆς ἔγραφεν: «ἐπιθυμῶ οὐδεμίαν τῶν ἀδελφῶν πλὴν σου νὰ διατάσῃ»²⁴. Ἀσκουμένη καὶ ἁγιαζομένη τοιοιουτοτρόπως, κατέστη ἔμπειρος εἰς τοὺς ὅρους τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος. Τοῦτο, πρὸς τοῖς ἄλλοις,

20. Βλ. ἐνδεικτικῶς αὐτόθι, σσ. 99 (ἐπιστ. 36), 102 (ἐπιστ. 38), 128 (ἐπιστ. 51), 129 (ἐπιστ. 52), 162 (ἐπιστ. 77), 192-193 (ἐπιστ. 99).

21. Αὐτόθι, σ. 87, ἐπιστ. 30.

22. Αὐτόθι, σ. 140, ἐπιστ. 60.

23. Αὐτόθι, σ. 92, ἐπιστ. 33.

24. Αὐτόθι, σ. 101, ἐπιστ. 37.

καταφαίνεται καὶ ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου, ὁ ὁποῖος τῆς ἔγραφεν διὰ μίαν ἀδελφήν: «Ἵπομιμνήσκω αὐτῇ τοὺς ὅρους τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος. Πρῶτον: Αὐταπάρνησις. Ταύτη ἔπεται ἢ ἐκκοπή τοῦ θελήματος καὶ ἢ ὑποταγή. Δεύτερον: Ἵπομονή καὶ ταπεινώσις καὶ τὰ παρεπόμενα ταῖς ἀρεταῖς ταύταις. Καὶ τρίτον: Προσοχή καὶ διάκρισις»²⁵. καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς παραγγέλλει: «Περὶ αὐτῶν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τοῦ πολιτεύματος ὅρων νὰ τὴν διδάξης σύ»²⁶. Ἡ θεία ἡγουμένη Ξένη—ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ «ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἄρπάζουσιν αὐτήν»²⁷—ἐβίαζεν ἑαυτὴν (ὡς τὴν καθωδηγοῦσεν ὁ ἅγιος) «μετὰ συνέσεως ἐν πᾶσιν»²⁸, ὥστε «ἢ πίστις, ἢ ἐλπίς καὶ ἢ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν ἔβαινον καθ' ἐκάστην τελειούμεναι»²⁹. Ἦκουσεν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου πατρός της καὶ «δὲν ἦτο ἀπλῶς ἀκρωμένη, ἀλλὰ καὶ ἐνωτιζομένη»³⁰. Ἦγωνίζετο «νὰ δουλεύῃ τῷ Θεῷ καὶ νὰ ἔχῃ τὸν νοῦν της πρὸς τὸν Θεὸν»³¹ καὶ ταῦτα προσεπάθει νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μοναζουσῶν τῆς ἀδελφότητος, συνιστῶσα εἰς αὐτὰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν προσοχὴν. Μάλιστα, διὰ νὰ μὴν τὸ λησμονοῦν, τὰς παρακινοῦσε νὰ γράφουν καθ' ἡμέραν εἰς τὴν παλάμην τῆς χειρός των προσοχὴ καὶ προσευχή. Ἐπαναπαυόμενος ὁ ἅγιος ἀπὸ τὴν ἀγιότητά της, ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ σταυρώσῃ μὲ ἅγιον λείψανον μίαν ἀδελφήν³². Εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν γνώμην της, ἄλλως τε, ἔδιδεν ὁ ἴδιος πολὺ σημασίαν· διὰ τοῦτο τῆς ἀνέθεσεν ἐν λευκῷ καὶ κατὰ τὴν κρίσιν της τὸ πρόγραμμα τῆς Μονῆς³³. Ἀκόμη καὶ τὸ

25. *Αὐτόθι*, σ. 160, ἐπιστ. 75.

26. *Αὐτόθι*.

27. Ματθ. ια', 12.

28. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, *ἐνθ' ἀν.*, σ. 224, ἐπιστ. 116.

29. *Αὐτόθι*.

30. Πρβλ. *αὐτόθι*, σ. 238, ἐπιστ. 123.

31. Πρβλ. *αὐτόθι*, σ. 239.

32. *Αὐτόθι*, σ. 178, ἐπιστ. 90.

33. Βλ. προχίρωσ *αὐτόθι*, σ. 192, ἐπιστ. 99.

κελλίον Του τελικῶς τὸ ἔκτισεν εἰς τὸν τόπον ὅπου αὐτὴ εἶχε τὴν γνώμην νὰ κτισθῇ. Τοιαῦτα εἶναι τὰ εἰς τὴν πνευματικὴν σφαῖραν συντελούμενα θαύματα· μία ἀγράμματος, στερουμένη καὶ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς τῶν ὀφθαλμῶν, κατορθώνει νὰ διοικῇ τὴν μοναστικὴν ἀδελφότητα καὶ νὰ προάγῃ αὐτὴν πνευματικῶς.

ς) Κατ' ἐξοχὴν, τέλος, ἡ —περὶ τῆς ὀσιότητος τῆς μοναχῆς Ξένης— πίστις ἐρείδεται εἰς τὰ θεῖα λείψανά της, τὰ ὅποια φυλάσσονται σήμερον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, τιμώμενα διακριτικῶς καὶ προσκυνούμενα κατ' οἰκονομίαν ὡς λείψανα ὀσίας γυναικός.

***

Διὰ ταῦτα πάντα (ἔτι δὲ καὶ δι' ἄλλα πολλά, τὰ ὅποια —ὡς προσημειώθη— εἶναι γνωστὰ εἰς πιστοὺς φίλους καὶ φίλας τῆς Ἱ. Μονῆς³⁴), βλέπομεν καθαρωτέραν καὶ εὐγλωττον εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν πίστιν καὶ πεποιθήσιν (ἡ ὅποια ἀποτελεῖ συνείδησιν τῆς ζώσης Ἐκκλησίας τῆς νήσου Αἰγίνης καὶ πλήθους ἄλλων πιστῶν), ὅτι ἡ ὀσιωτάτη Ξένη μοναχὴ εἶναι ὄντως ὀσία. Καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν ἔχομεν χρέος νὰ μὴν κρατήσωμεν δι' ἑαυτοὺς μόνον. Ἀκούω εἰς τὰ ὦτά μου τὴν φωνὴν-ἐντολὴν τοῦ Παρακλήτου· «εἰπέ ταῦτα πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ»³⁵, ἡ ὅποια εἶναι καὶ ἡ μόνη ἀρμοδία νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς ἀγιότητος τῆς εἰρημένης ὀσιακῆς μορφῆς, βασιζομένη εἰς τὴν περὶ αὐτῆς ὀρθόδοξον συνείδησιν καὶ μαρτυρίαν. Ὅπωςδήποτε, ὅμως, τὸ παρὸν «Διορθόδοξον Μοναστικὸν Συνέδριον» ἔχει σημαίνοντα καὶ ὑπεύθυνον λόγον.

34. Σημειοῦται παρενεθικῶς ἐδῶ, ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα ἀναμφιβόλως νὰ ἐπικαλούμεθα σήμερον πλείονας μαρτυρίας περὶ τῆς ἐναρέτου φυσιογνωμίας τῆς γεροντίσσης Ξένης (μαρτυρίας, αἱ ὅποιαί θὰ ἐτεκμηρίωναν ἀσφαλέστερον τὴν ὀσιακὴν βιοτὴν τῆς ἀοιδίμου καθηγουμένης), ἐὰν ἐνωρίτερον ἐρχόμεθα εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ πλείστων —ἀναστρεψαμένων αὐτῇ— προσώπων, μεταστάντων ἤδη εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν.

35. Ματθ. ιη', 17.

ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Καθηγουμένης τῆς Ἱ.Μονῆς Ἁγ. Τριάδος (Ἁγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης

Ἡ ἱστορία τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Τριάδος (Ἁγ. Νεκταρίου) Αἰγίνης καὶ ἡ ἀποστολή της σήμερον

Α'. Τὸ ἱστορικὸν τῆς Ἱ. Μονῆς

«Εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς μονῆς ταύτης —ἔγραφεν ὁ μακαριστὸς μητροπολίτης Τίτος Ματθαϊάκης— προέβη, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος τὸ πρῶτον τῷ 1904, ἐν ᾧ εἰσέτι διηύθυνε τὴν Ῥιζάρειον Σχολήν, τῇ ἐγκρίσει τοῦ τότε μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου. Ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ ἐπανασυστάσεως τῆς ἐν αὐτῇ τῇ θέσει ὑφισταμένης τότε παλαιᾶς μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἠσκήτευσεν ἡ ἁγία Ἀθανασία ἡ Αἰγινήτισσα ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἣτις λόγῳ τῶν πειρατῶν ἠναγκάσθη, ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τῶν ἁγίων Θεοδώρας καὶ Θεοπίστης. Ἡ τοποθεσία ἔνθα ἔκειτο ἡ παλαιὰ μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὠνομάζετο “Ξάντος”, ἔχουσα πρὸς τὸ βόρειον μέρος αὐτῆς τὸν λόφον, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ παλαιὰ χώρα τῆς Αἰγίνης μετὰ τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ζακύνθου»¹. Τὸ τελευταῖον γεγονός ἀπετέλεσεν ἐν ταύτῳ ἰσχυρὸν κίνητρον διὰ τὴν τελικὴν ἐπιλογὴν Του.

Τὴν 17ην Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1912, προεδρεύοντος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Αἰγίνης τοῦ Εὐαγγέλου Κατσιμίγκου, παρουσία τοῦ Δημάρχου Αἰγίνης Νικολάου Πέππα ὡς εἰσηγητοῦ, ἐψηφίσθη ἡ

1. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος, σ. 59.

παραχώρησις τοῦ ναυδρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς μετὰ τῶν κελλίων αὐτοῦ εἰς τὸν μητροπολίτην Πενταπόλεως, «ὅπως ἐπισκευάσῃ, βελτιώσῃ ἢ μετασκευάσῃ αὐτά, ἀνιδρύσῃ δὲ ἐκεῖ πᾶν θρησκευτικὸν ἢ φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα, ὅπερ ἤθελεν ἀποφασίσῃ»². Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὑλοποιήθη διὰ τῆς ὑπογραφῆς σχετικοῦ συμβολαίου.

Ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ἠγουμένης Ξένης πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν Θεόκλητον³, γνωρίζομεν τὴν ἀρχὴν τῶν γεγονότων διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς μονῆς· διηγεῖται συγκεκριμένως αὕτη: «Ἐν Ἀθήναις διαμένουσαι, ἐπολιτευόμεθα μετὰ κορασίων τινῶν, μεθ' ὧν ἀπετελοῦμεν σύνδεσμον ἀδελφότητος, ὡς ὁμοφρονουῦσαι καὶ θερμῶς ἐπιποθοῦσαι τὸν μοναχικὸν βίον, εὖρομεν τὸν ἅγιον Πενταπόλεως, ὃν ἐγνωρίσαμεν ἐκ τῶν κηρυγμάτων αὐτοῦ, ἀπλανῆ διδάσκαλον καὶ ὁδηγὸν τοῦ πνευματικοῦ βίου. Τούτῳ προσελθοῦσαι καὶ αἰτησάμεναι παρ' αὐτοῦ, ὅπως δεχθῆ ἡμᾶς, ὡς μαθητριάς αὐτοῦ καὶ προσερχόμεναι αὐτῷ, ἐδιδασκόμεθα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν καὶ ὠδηγούμεθα εἰς τὴν ἀπλανῆ τοῦ πνευματικοῦ βίου ὁδόν· εὐδοκίᾳ Θεοῦ ἐδέχθη τὴν ταπεινὴν ἡμῶν αἴτησιν καὶ εὐαρέστως ἐδέχετο κατὰ ὠρισμένας ἡμέρας ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ σχολῇ τὰς πτωχὰς ἡμῶν κόρας, ἐδίδασκε μετ' ἀγάπης καὶ ζήλου καὶ ποδηγετῶν καὶ χειραγωγῶν, ὠδήγει εἰς τὰς τρίβους τοῦ οὐρανοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἀγαθὴ τοῦ Σεβασμιωτάτου διάθεσις ἱκανοποίησε μὲν τὸν πόθον τῆς γνώσεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς καρδίας, ἣ ὁποία ἐπεπόθει, ν' ἀποφύγῃ τὴν τύρβιν τοῦ κόσμου καὶ νὰ λατρεύσῃ μακρὰν αὐτοῦ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν καὶ ἀπερισπᾶστως δυνηθῶμεν, νὰ ἐκχέωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν ἀδιαλεί-

2. Βλ. αὐτόθι, σ. 281, ὅπου καὶ δημοσιεύεται πλήρης (εἰς τὰς σσ. 281-282) ἡ σχετικὴ πράξις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Αἰγίνης.

3. Τὸ ἱστορικὸν κείμενον τῆς ἐν λόγῳ ἀναφορᾶς ἐδημοσιεύθη πλήρες εἰς τὰς σσ. 274-277 τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ μακαριστοῦ μητροπολίτου Τίτου Ματθαϊάκη—μνημονευθέντος ἔργου· τὸ ἐν συνεχείᾳ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα εὔρηται αὐτόθι, εἰς τὰς σσ. 274-275.

πτως ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπομονώσει. Οὕτω διετελοῦμεν, ὅτε ἐμάθομεν, ὅτι εἰς Αἶγιναν ὑπάρχει παλαιὰ μονή, τιμωμένη εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ ὅτι τῇ ὑποστηρίζει τοῦ Δημάρχου Αἰγίνης κ. Ν. Πέππα ἤθελεν ἀνακαινισθῆ ἢ κατερειπωμένη αὕτη μονή, ἐπίσης ἐμάθομεν, ὅτι μεταβᾶσαι ἔμενον ἐκεῖ δύο γραιῖα ἐξ Αἰγίνης. Τὰς πληροφορίας ταύτας λαβοῦσαι παρά τινος Αἰγινητίσσης, μελλούσης ὡς ἔλεγε, νὰ μεταβῆ καὶ μονάσῃ ἐκεῖ καὶ προτροπύσης καὶ ἡμᾶς εἰς τοῦτο. Πρὶν ἢ ἀποφασίσωμέν τι περὶ τῆς ἀναχωρήσεως, ἐσκέφθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν τὸν Σεβαστὸν ἡμῶν Διδάσκαλον ἅγιον Πενταπόλεως. Ὁ Σεβασμιώτατος ἀκούσας τὴν πρότασιν ἡμῶν κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνέκρινε αὐτὴν διὰ τὸ ἀσύστατον τῆς μονῆς καὶ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἐγγυήσεως, ὡς καὶ τὴν ἔλλειψιν τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ὑμ. Σεβασμιότητος. Ἐγνωμάτευσεν ὁμως, νὰ μεταβῶμεν ὡς ἐπισκέπτριαι καὶ ἀντιληφθῶμεν ἰδίους ὄμμασι τὰ τῆς μονῆς· τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ἀφίχθεῖσαι εἰς Αἶγιναν, ἐγενόμεθα δεκταὶ παρά τοῦ Κυρίου Δημάρχου, ὅστις, μαθὼν τὸν λόγον τῆς ἀφίξεώς μας καὶ ὅτι εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Πενταπόλεως, μεταβὰς εἰς Ἀθήνας, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Σεβασμιώτατον τὸν σκοπὸν αὐτοῦ περὶ ἰδρύσεως μονῆς καὶ περὶ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς Αἶγιναν. Ἐνεκεν δὲ ἐνδοιασμῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Αἶγιναν, ἵνα ἴδῃ τὴν μονὴν καὶ ἀποφανθῆ περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ ἀδυνάτου τῆς διαμονῆς ἡμῶν ἐν αὐτῇ, ὅστις ἐλθὼν ἠῦρε κατάλληλον τὸν τόπον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ διακαοῦς ἡμῶν πόθου. Δὲν ἀπεφασίσαμεν ὁμως τίποτα, ἀλλὰ μᾶς εἶπε, ν' ἀναμείνωμεν, ὅπως λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ὑμετέρας Πανιερότητος, ὅπερ καὶ ἐγένετο καὶ ἐμείναμεν, ἀναμένουσαι ἀπάντησιν καὶ ἀπόφασιν περὶ τοῦ πρακτέου. Τὴν 19 Ὀβρίου 1904 ἐλάβομεν μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν⁴, τὴν ὁποίαν φυλάττομεν ὡς ἱερὸν κειμήλιον τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς.

4. Καταχωρίζεται ἐνταῦθα, διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πράγματος, τὸ ἀκριβὲς κείμενον τῆς μνημονευομένης ἐπιστολῆς, μὴ παρατιθεμένης μὲν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀναφορὰν τῆς ἡγουμένης Ξένης, δημοσιευομένης δέ, ἀφ' ἑνὸς ἐν ἄλλῳ τόπῳ (σσ. 193-194) τοῦ μνημονευθέντος ἔργου

»Μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς ἐγράψαμεν καὶ μᾶς ἔφεραν τὰ ἐνδύματά μας καὶ ἐμείναμεν εἰς τὴν μονήν...».

Τὸ ἔτος 1908 ὁ ἅγιος παραιτεῖται ἐκ τῆς θέσεώς Του, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ῥιζαρείου ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς ἢ, ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, τελευταία ἐπιστολή Του πρὸς τὰς μοναχὰς ἀπεστάλη κατὰ τὰς 10 Δεκεμβρίου 1908⁵. Ἐξ αὐτῶν, συνάγομεν ὅτι ἀρχομένου τοῦ 1909 ὁ ἅγιος ἐγκατεστάθη μονίμως πλέον εἰς τὴν μονήν, ἔνθα ἔμεινεν ἀσκούμενος καὶ προνοῶν περὶ τῶν μοναζουσῶν ἕως τῆς κοιμήσεώς Του, ἐπισυμβάσης ἐν ἔτει 1920. Εἰς τὴν μονήν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐτέθη ἐν ἰσχύι τὸ κοινοβιακὸν σύστημα, μετὰ αὐστηροτάτου ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ, τὸ δὲ ὅλον πνευματικὸν ἐπίπεδον τῆς μονῆς, ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον παρακολούθησιν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἦτο ἐξαιρετικῶς ὑψηλόν. Ἐξαιρετικαὶ ἦσαν ἐπίσης αἱ ταλαιπωρεῖαι τὰς ὁποίας ὑπέστησαν αἱ πρῶται ἐκεῖναι μαθήτριά του ἁγίου, αἱ ὁποῖαι συνέβαλον «ψυχῇ τε καὶ σώματι» εἰς τὴν ἰδρύσιν τῆς μονῆς καὶ «εἰς τὸν

Τίτου Ματθαϊάκη, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν —ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου γενομένην— εἰδικὴν ἔκδοσιν τοῦ συνόλου τῶν διασωθεισῶν ἐπιστολῶν, αἱ ὁποῖαι ἀντὴν ἀγγήσαν μεταξύ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ τῶν μοναζουσῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Τριάδος Λιγίνης (βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, σ. 25, ἐπιστ. 1):

«Εὐχαρίστως ἀναγγέλω ὑμῖν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὸ θεῖον Αὐτοῦ θέλημα περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἱερᾶς μονῆς καὶ ἠδύοκῆσεν, ἵνα ἡ ἱερά αὕτη μονὴ ἀνεγερθῇ καὶ ἀναλάμψῃ.

»Ὁ Σεβασμώτατος Μητροπολίτης Κύριος Θεόκλητος οὐ μόνον ἠύλογησε τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἀνέλαβε καὶ ἐδέχθη πάσας τὰς σκέψεις μου καὶ τὰς ἐπιθυμίας, ἃς αὐτῷ ὑπέβαλον, καὶ μοι εἶπεν, ὅτι θέλει φροντίσῃ περὶ αὐτῆς, ὅπως καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀναγνωρισθῇ κατὰ τὸν τύπον τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Καλαμῶν καὶ ὅτι προτίθεται μετὰ τὴν τελείαν ἀνασύστασιν τῆς μονῆς, ν' ἀποστελῇ τινὰς ὀσιωτάτας κόρας ἐκ Σπάρτης καὶ ἐδέχθη μάλιστα κατὰ πρότασιν μου νὰ ἐπισκεφθῶμεν ὁμοῦ τὴν Μονήν.

»Τῷ ἀνήγγειλα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ἀλεξάνδρας νὰ ἐγείρῃ μίαν Ἐκκλησίαν καὶ τῷ εἶπον, ὅτι ἐγὼ κατὰ τὸ ἅγιον Πάσχα, θὰ μεταβῶ νὰ θέσω τὰ θεμέλια αὐτῆς καὶ μετ' εὐχαριστήσεως ἐδέχθη τὸν λόγον. Ἐξ ὧν τούτων φαίνεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἠδύοκῆσε καὶ αἱ εὐχαί σας εἰσηκούσθησαν.

»Δέξασθε τὰς πατρικὰς μου εὐχὰς καὶ εὐλογίας καὶ χαίρετε ἐν Κυρίῳ.

†Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος».

5. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, σσ. 257-259 ἐπιστ. 136.

κόπον τῶν ὁποίων εἰσεληλύθαμεν» (Ἰω. δ', 38) ἡμεῖς αἱ νεώτεραι. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς μονῆς ἀπησχόλησεν τὸν ἅγιον καὶ τὸν «ἐταλαιπώρησεν» ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, ἐπιτευχθεῖσα ἐν τέλει τέσσαρα ἔτη μετὰ τῆς κοιμήσεώς Του, δι' ἀρμοδίου διατάγματος (τῆς 31/3/1924) ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.

Κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, ἡγούμεναι ἐν τῇ μονῇ διετέλεσαν αἱ κάτωθι⁶:

α) Ξένη Στρογγυλοῦ, ἡ τυφλὴ (1904-1923), κοιμηθεῖσα τῇ 31ῃ Ὀκτωβρίου 1923. Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς ἐπρόκειτο περὶ λίαν θεοσεβοῦς καὶ ἁγίας μοναχῆς. Αὕτη, κεκοσμημένη διὰ πολλῶν ἀρετῶν, ἀπέδωκεν ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων τῆς τοῦ κανόνας τῆς μοναχικῆς πολιτείας, ἐκτελοῦσα προθύμως τὰς ἐντολὰς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ συνεγείρουσα πάσας τὰς ἀδελφὰς περὶ ἑαυτήν, δίδουσα εἰς αὐτὰς τὸ παράδειγμα. Ἐπίσης εἶχεν ἐξαιρετικὸν ποιητικὸν ἄλγαντον, συνθέσασα οὐκ ὀλίγους στίχους εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ λοιποὺς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας.

β) Νεκταρία Γιαβοπούλου (1923-1928), κοιμηθεῖσα τῇ 24ῃ Ἰουλίου 1936.

γ) Καλλινίκη Λιόντα (1928-1929).

δ) Μαγδαληνὴ Μουστάκα (1929-1931), ἡ κατόπιν ἡγουμένη τῆς Ἱ.Μ. Χρυσολεοντίσσης Αἰγίνης.

ε) Κασσιανὴ Παπαδάκη (1931-1950), κοιμηθεῖσα τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1950.

ς) Χριστοφόρα Καρούσου, τοποτηρήτρια (15/3/1950-8/5/1950), κοιμηθεῖσα τῇ 19ῃ Μαΐου 1950.

---

6. Σημειωτέον ὅτι αἱ —διὰ τὰς ἕως τῆς γεροντίσσης Χριστοδούλης Ἀντωνιάδου ἡγουμένας τῆς μονῆς— σχετικαὶ πληροφορίαι, κατεχωρίσθησαν εἰς τὸν —ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν Τίτου Ματθαίου— τιμητικὸν τόμον Ὁ ὅσιος Νεκτάριος, σ. 287. Ὁ αὐτὸς μητροπολίτης ἐπεξέτεινε ἀρμοδίως τὸν ἐν λόγῳ πρωτογενῆ κατάλογον (προσθεῖς τὰς, διὰ τὸ «ἄχρι τοῦ νῦν» διάστημα, ὁμοειδεῖς εἰδήσεις) εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ ἰδίου τόμου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, σσ. 166-168.

ζ) Χριστοδούλη Ἀντωνιάδου (1950-1959). ἑκάρη μοναχή τῷ 1906, μεγαλόσχημος δὲ τῷ 1914. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας αὐτῆς ἐγένετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1953. Ἐπίσης, ἐγένοντο πολλαὶ ἐπισκευαὶ τῶν κτηρίων τῆς Ἱ. Μονῆς, ὡς καὶ ἄλλα ἔργα, τῇ συμπράξει τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου αὐτῆς. Συνέβαλεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ —συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Τίτου Ματθαίου— ἀναμνηστικοῦ τόμου μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ ἁγίου. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας αὐτῆς, τέλος, ἡ Ἱ.Μ. Ἀγ. Τριάδος ἀπέβη ἱερὸν προσκύνημα.

η) Εὐνίκη Κυριαζῆ (1959-1968). Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας αὐτῆς ἐγένετο (κατὰ τὸ ἔτος 1961) ἡ ἐπίσημος ἀνακήρυξις τοῦ ἁγίου.

θ) Θεοδοσία Κάτσα (1968-1978). Αὕτη ἑκάρη μεγαλόσχημος τῷ 1909 ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου· ὠνομάζετο δὲ ὑπ' Αὐτοῦ «ἀηδόνα», διότι ἦτο καλλιφωνοτάτη.

ι) Εἰρήνη Παπαλεονάρδου (1978 ἕως σήμερον). ἑκάρη μοναχή τῷ 1938, μεγαλόσχημος δὲ τῷ 1953.

Β'. Πῶς ὠραματίζετο ὁ ἅγιος τὴν ζωὴν τῶν μοναζουσῶν

Ἐπιβάλλεται νὰ συνειδητοποιήσωμεν ὅτι ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα περὶ τοῦ «Παρθενῶνος» τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου εἶχεν καταναλώσει μεγάλο μέρος τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς Του. Ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀειμνήστος Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος, ὁ ἅγιος ἴδρυσεν τὴν Ἱ. Μονήν, «ἵνα συνᾶθροίσῃ περὶ αὐτὸν εὐσεβεῖς καὶ τῇ ἱερᾷ ἡμῶν πίστει καὶ Ἐκκλησίᾳ ἀφοσιωμένας γυναῖκας, αἵτινες διὰ τῆς ἀσκήσεως, τῆς μελέτης καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ψυχικῆς ἀνατάσεως θὰ ἐχρησίμευον ἐν παντελεῖ ἀπαρνήσει οὐ μόνον τῶν κοσμικῶν φροντίδων καὶ συμφερόντων, ἀλλὰ κυρίως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κακιῶν, καὶ πλήρεις ἐνθέου ζήλου καὶ μητρικῆς ἀγάπης θὰ ἦσαν ἕτοιμοι, ἐν τῷ πνεύματι

τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ μακρὰν παντός ὀθνείου καὶ ἀπαραδέκτου ἐπηρεασμοῦ ἔξωθεν, νὰ ἐξυπηρετήσωσι διὰ τοῦ ζωντανοῦ παραδείγματος των, τὴν παντοίοις κύμασιν ταλαντευομένην κοινωνίαν μας, τὴν ἐπιζητοῦσαν θεῖαν καὶ ἄνωθεν διὰ τοιούτων μέσων καθοδήγησιν»⁷. Ὁ μακαριστὸς Τίτος Ματθαϊάκης συμπληροῖ σχετικῶς ὅτι ὁ ἅγιος ἐπιθυμοῦσεν καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν Του καὶ διὰ τὰς πνευματικὰς Του θυγατέρας «τὸν μοναχικὸν βίον. Ὅχι ὅμως τὸν ἀπράγμονα καὶ ἄγονον. Ἦσθάνετο ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταδίδῃ τὴν ἰδικὴν του εὐσέβειαν καὶ εἰς ἄλλους ὅχι μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος του»⁸. Ἐν ὀλίγοις, ἐδίδασκε τὴν ἀγιότητα τῆς ψυχῆς, «τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσίωσιν»⁹, ἐτοιμάζων οἶονεὶ τὴν ἱερὰν κοινότητα, τὴν ὁποῖαν συνέπηξεν διὰ τὸ ἔργον τῆς ἱεραποστολῆς τοῦ προσκυνήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκαλεῖτο μεταγενεστέρως νὰ ἀναλάβῃ.

Πρὸς τεκμηρίωσιν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν κατ' ἐπιλογὴν ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ποιμαντικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου πρὸς τὰς μοναχὰς τῆς ἱ. μονῆς: «Ὁφείλομεν νὰ συνταυτίσωμεν τὸ ἡμέτερον θέλημα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁφείλομεν νὰ περιπατῶμεν ὡς τέκνα φωτός [...] ν' ἀγαπῶμεν ἀπὸ καρδίας τὸν Θεὸν καὶ νὰ λατρεύωμεν Αὐτὸν [...] Τίς δὲν κατανοεῖ, ὅτι ὀφείλει νὰ διατηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν πεπληρωμένην ἀγάπης, ἵνα αὕτη πλημμυροῦσα ἐκχύνηται πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πλησίον...», ἔγραφεν εἰς μίαν ἐπιστολήν¹⁰. καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημείωνε τὰ ἐξῆς περὶ προσευχῆς: «Θέλω οἱ λόγοι νὰ ὀμιλῶσιν εἰς τὴν καρδίαν σας, θέλω νὰ μὴ ἐκτελῆτε τύπον προσευχῆς, ἀλλὰ λατρείαν· διότι ἡ καρδιά ἐκ τῆς λατρείας ἱκανοποιεῖται καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν τύπων [...ὅχι ἐκ τοῦ πλήθους] ἀλλ' ἐκ τοῦ ποιοῦ τῆς

7. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὁσιος Νεκτάριος, σ. 108.

8. Αὐτόθι, σ. 43.

9. Αὐτόθι, σ. 44.

10. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, σ. 112, ἐπιστ. 41.

προσευχῆς»¹¹. Εἰς ἑτέραν δὲ ἐπιστολὴν, ἐδίδασκεν τὰς μοναχὰς ὅτι ἐὰν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ «ἦτο τὸ δοξάσαι τὸν Θεὸν Πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς, ἔπεται ὅτι ἔργον τῶν σωζομένων ὑπ' Αὐτοῦ ἀνθρώπων εἶναι τὸ δοξάζειν ἀπαύστως τὸν Θεόν»¹². Ὁ ἡγιασμένος χριστιανός, ἐτόνιζεν ἐν συνεχείᾳ, «δοξάζει ἐν πᾶσι τὸν Θεόν, ἐν λόγοις καὶ ἔργοις, αἱ δὲ πράξεις αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῶν ἀνθρώπων γενόμεναι, παρέχουσιν αὐτοῖς ἀφορμὰς πρὸς δόξαν καὶ εὐλογίαν τοῦ θεοῦ ὀνόματος. Ὁ βίος αὐτοῦ λάμπει, ὡς Φῶς ἄπλετον, ἀυγαζόμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτός καὶ ἡ πολιτεία αὐτοῦ γίνεται ὁδηγὸς πρὸς τὸν Θεὸν τῶν μήπω εἰδόντων Αὐτόν»¹³. Εἰς ἄλλην, πάλιν, ἐπιστολὴν συνιστᾷ: «Τοῦτο θέλω νὰ ἔχωσιν ὡς ἀρχὴν καὶ αἱ μαθήτριά μου. Ὅταν εὐφραίνεις τὴν καρδίαν τοῦ πλησίον σου [...] ἔσο βεβαία, ὅτι εὐαρεστεῖς τῷ Θεῷ»¹⁴. Εἰς τὴν ἰδιόγραφον, τέλος, διαθήκην Του, τὴν ὁποίαν συνέταξεν τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1920, ἐπέγραφεν τὰ ἑξῆς: «Αἱ μοναχαὶ ὀφείλουσι, νὰ ἀποβῶσιν ὑπόδειγμα ἀρετῆς καὶ τελειότητος, τὴν δὲ μονὴν ν' ἀναδείξωσι φάρον πνευματικὸν καὶ ὁδηγὸν φρονήσεως καὶ σωφροσύνης»¹⁵.

Αὐτοὶ ἦσαν, μεταξὺ ἄλλων, οἱ ὁραματισμοὶ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.

Γ'. Ἡ σημερινὴ προσφορὰ τῆς Ἱ. Μονῆς

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1961, ἔτους ἐπισήμου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακηρύξεως τῆς ἀγιότητος τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἡ ἱερὰ μονὴ μετατρέπεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς πανορθόδοξον προσκύνημα, μὲ αἴγλην παγκοσμίαν. Ἡ ἀσφαλὴς μάνδρα, διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἐντὸς τῶν

11. Αὐτόθι, σ. 94, ἐπιστ. 34.

12. Αὐτόθι, σ. 57, ἐπιστ. 13.

13. Αὐτόθι, σ. 58.

14. Αὐτόθι, σ. 193, ἐπιστ. 99.

15. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη. Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος, σ. 67.

ὀρίων τῆς κειμένων μοναζουσῶν, ἀνοίγει τὰς πύλας διὰ νὰ δεχθῆ τὸν πόνον ὅλου τοῦ κόσμου· τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἀλλάξῃ ἐν μέρει ἡ μορφή τῆς ἀποστολῆς, κατ' ἀνάγκην δὲ καὶ ὁ τρόπος ζωῆς τῆς ἀδελφότητος, καθ' ὅτι κύριον διακόνημα τῆς μονῆς καθίσταται πλέον ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ προσκυνήματος, εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται καὶ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς.

Ἡ μοναχὴ τοῦ προσκυνήματος σήμερον εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐπιμεληθῆ τῶν ἀτομικῶν τῆς καθηκόντων, δίχως νὰ ἀτονῆ ποτὲ ὁ προσωπικός της ἀγὼν διὰ τὴν ἐπιτυχῆ βίωσιν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας· ἐφαρμόζει ἐπακριβῶς τὴν ὑπακοήν, τὴν κοινοκτημοσύνην, τὴν καθαρότητα βίου καὶ καρδίας, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, συγχρόνως δὲ δέχεται, καθ' ἐκάστην σχεδόν, —καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακὴν—, «στρατεϊάν» ἀνθρώπων, ἐτοιμῶν νὰ ἀποθέσσουν τὴν εὐλάβειαν καὶ προσκύνησίν των εἰς τὸν ἅγιον. Ἡ μοναχὴ, ἐν ὑπακοῇ εὐρισκομένη, εἶναι ὑποχρεωμένη —ὄχι ἐξ ἰδίας προτιμήσεως, ἀλλὰ κατὰ θεϊαν ἐπιταγὴν καὶ κατὰ τὰς ἀξιολογικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου— νὰ ὑποβληθῆ εἰς ἐξαιρετικούς κόπους καὶ θυσίας καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ ἡμερησίαν φιλοξενίαν ὑπὲρ τῶν 150 ἀτόμων, νὰ ὑποδεχθῆ καὶ ξεναγήσῃ εἰς τὰ τοῦ ἁγίου μέγα πλῆθος ἀνθρώπων, νὰ διατηρήσῃ γενικῶς εὐπαρουσίαστα τὰ σεπτὰ σκηνώματα. Τὸ «λίαν ἐργῶδες» τῆς ἀποστολῆς τῆς μοναχῆς εἰς τὸ προσκύνημα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἶναι χαρακτηριστικὸν καὶ βασίζεται εἰς προσφορὰν κόπου πολλοῦ. Παραλλήλως εἶναι κατανοητὸν τὸ κεφάλαιον τῆς ὑπομονῆς καὶ μεγαλοψυχίας, τὸ ὁποῖον καθημερινῶς καλεῖται νὰ καταθέσῃ, οὔσα πάντοτε χαρούμενη, εὐπροσήγορη, διαλλακτικὴ, καλύπτουσα μίαν εὐρυτέραν ἀποστολήν, τὴν ἀποστολήν τῆς μοναχῆς-ἱεραποστόλου.

Ἀνακεφαλαιώνοντας, τονίζομεν τὰ ἐπὶ μέρους σημεῖα τῆς πνευματικῆς προσφορᾶς τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος· ἐκάστη μοναχὴ:

1. Προσφέρει διὰ τῆς προσωπικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν προσκυνητῶν, διὰ τῆς συμπαραστάσεως, ἐνισχύσεως καὶ κατηχήσεως

- ἀκόμη τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος συρρέει καθημερινῶς, ζητῶν πλήρωσιν ψυχῆς εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.
2. Προσφέρει διὰ τῆς προσευχῆς, τὴν ὁποίαν ὑποχρεοῦται νὰ κάμῃ, ἐκπληροῦσα τὰς ἐν ἀπογνώσει αἰτήσεις τῶν προσκυνητῶν.
  3. Προσφέρει διὰ τῆς ὁδηγήσεως, ὅσων πιστῶν τὸ χρειάζονται, εἰς τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως.
  4. Προσφέρει διὰ τῆς περιθάλψεως τῶν ποικίλων ἀσθενῶν, τῶν προσφευγόντων εἰς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου.
  5. Προσφέρει διὰ τοῦ κατανουκτικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν κατανουκτικῶν ἀκολουθιῶν, αἱ ὁποῖαι βοηθοῦν εἰς τὸν ἀναβαπτισμόν τῶν πιστῶν καὶ τὴν ζωογόνησιν τῶν θρησκευτικῶν βιωμάτων αὐτῶν.

Δ'. Προοπτικαὶ τῆς Ἰ. Μονῆς

Ἐπάρχουν ἀκόμη προοπτικαὶ συγκερασμοῦ ἡσυχίας καὶ ἱεραποστολῆς, διὰ τῆς περαιτέρω ὀργανώσεως τῆς ἱερᾶς μονῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διαμορφουμένας σήμερον συνθήκας καὶ ἀξιολογικὰς ἀπαιτήσεις τῶν προσκυνητῶν, ὥστε νὰ ἀνταποκριθῇ αὕτη εἰς τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν ὁποίαν προώρισεν αὐτὴν ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἅγιος.

Ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν περαιτέρω εὐόδωσιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου, νὰ ἐπανδρωθῇ ἡ μονὴ καὶ μὲ ἄλλας μοναχάς, ὥστε νὰ ἐξυπηρετῆται τὸ προσκύνημα δι' ἐναλλασσομένων κλιμακίων ἀδελφῶν, μὴ παρακωλυομένης τοιουτοτρόπως τῆς πνευματικῆς ζωῆς αὐτῆς· ὑπὸ τοιαύτην προοπτικὴν, αἱ μοναχαὶ δὲν θὰ ἐξουθενοῦνται καὶ ἀκμαῖαι πνευματικῶς θὰ προσφέρουν ὅ,τι τὸ δυνατόν εἰς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ε'. Τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τῆς Ἰ. Μονῆς

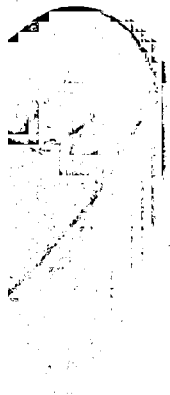
Κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἁγίου, ἡ ἱερὰ μονὴ πάντοτε προσέφερε,

κατὰ τὰς δυνάμεις τῆς, φιλανθρωπικὸν ἔργον. Ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὴν Κατοχὴν παρείχετο συσσίτειον εἰς μικρὰ παιδιά. Ἐν συνεχείᾳ, πλεῖστα ἰδρύματα, σύλλογοι, ἱεραὶ μοναί, ἔχουν ἐνισχυθῆ καὶ ἐνισχύονται μὲ τακτικὰς ἐπιχορηγήσεις. Μνημονεύομεν ἰδιαιτέρως:

- Τὴν σχολὴν μητέρων (οἰκοκυρικὴν σχολὴν).
- Τὴν σχολὴν κωφάλαλων.
- Τὴν σχολὴν ὑπομηχανικῶν.
- Τὸ Λεούσειον οἰκοτροφεῖον.
- Τὸ οἰκοτροφεῖον θηλέων (ἕως τοῦ ἔτους 1986).
- Τὰς ὑποτροφίας εἰς ἀπόρους φοιτητάς.
- Κυρίως δὲ τὰς κατασκηνώσεις Αἰγίνης, διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἐγκαταστάσεων τῶν ὁποίων καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ τροφεῖα τῶν κατασκηνωτῶν, ἡ μονὴ προσφέρει κατ' ἔτος σημαντικὰ κονδύλια.

***

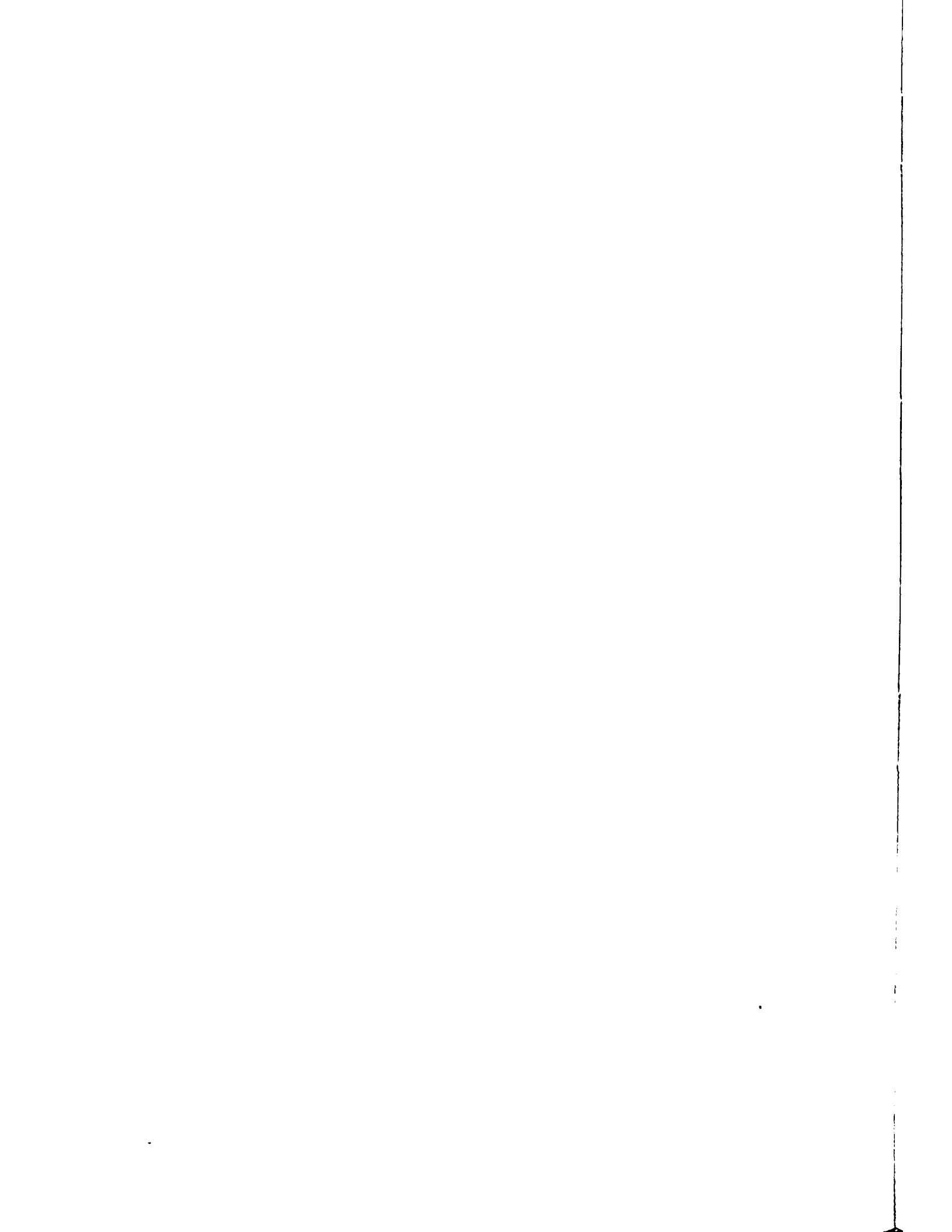
Ἐπικαλούμεθα τὰς εὐχὰς τοῦ σεπτοῦ ἱεράρχου μας, ὅστις ἀόκνως μεριμνᾷ διὰ τὰ ἔργα καὶ τὴν πορείαν τῆς μονῆς, ἐποπτεύων τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ὥστε αὕτη νὰ μὴν «ἀποχρωματίζεται». Αἰτούμεθα τὰς προσευχὰς τῶν σεβαστῶν πρεσβυτέρων καὶ ἁγίων μητέρων, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν προθύμως τὸ παρὸν εἰς τὴν κλησιν τῆς ἱεραῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ὥστε νὰ ἀποβῶμεν ἄξιοι τῶν ἀγώνων τῶν πρώτων ἀδελφῶν τῆς ἱ. μονῆς καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ ἁγίου κτίτορος αὐτῆς καὶ ὀλοκληρώσωμεν τὸν βίον τῆς ἀγιότητος εὐαρέστως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἀντευχόμεθα δὲ πλουσίαν τὴν Χάριν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς ἐκλεκτῆς μερίδος τῆς ἀγωνιζομένης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ποιμαίνετε πρὸς δόξαν Αὐτοῦ.

Γ

**Παρακαταθήκαι τοῦ ἁγίου Νεκταρίου
διὰ τὴν ἄνθησιν τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ**

Ἡ παιδαγωγία τῆς νεότητος κατὰ τὸν ἅγιον Νεκτάριον καὶ οἱ μοναχικὲς κλίσεις-κλήσεις

Εἶναι γνωστὴ ἡ κατάστασις πού ἐπικρατοῦσε στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας, ὅταν ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἔφθασε στὴν Ἀθήνα τὸ 1890 μετὰ τὸν διωγμὸ τοῦ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Οἱ Βαυαροὶ καὶ οἱ νεοέλληνες δυτικόπληκτοι λόγιοι καὶ πολιτικοὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἦταν δυνατὸν γιὰ νὰ ἐκκοσμικεύσουν τὸ νεοσύστατο ἑλληνικὸ κράτος, πού κόπηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὸ "Ἅγιον Ὄρος. Εἶναι γνωστοὶ οἱ διωγμοὶ κατὰ τοῦ μοναχισμοῦ καὶ ἡ διάλυσις τῶν Ἱερῶν Μονῶν. Ὁ μοναχισμὸς, ὡς ἄχρηστο εἶδος, κοινωνικὰ ἀνώφελο καὶ μὴ παραγωγικὸ, ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθεῖ τελείως. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἐργάσθηκε πρωτοποριακὰ σὲ μία ἀτμόσφαιρα πού δέσποζε τὸ ὀρθολογιστικὸ πνεῦμα τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδη καὶ ἡ Βαυαροκρατία: «ἀνεδείχθη προστάτης καὶ ἀνακαινιστὴς τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος»¹.

Ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε στὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου μας συγκεκριμένες ἀναφορὲς σχετικὲς μὲ τὴν μοναστικὴ ἀγωγή καὶ τὴν ἀνάλογο παιδαγωγία τῆς νεότητος, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ μοναχικὲς κλίσεις-κλήσεις, γι' αὐτὸ στὴν παροῦσα εἰσήγησις ἔγινε μία διεύρυνσις στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος, πού πιστεύουμε ὅτι διαφώτισε περισσότερο τὸ

1. Βλ. Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὄρους, «Ἡ περὶ μοναχισμοῦ διδασκαλία τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Νεκταρίου Πενταπόλεως τῶν θαυματουργῶν», *Πρακτικὰ Πανελληνίου Μοναστικοῦ Συνεδρίου* (18-20 Ἀπριλίου 1990), Ἅγια Μετέωρα 1990, σ. 181.

ένδιαφέρον τουτο θέμα. Νομίζουμε ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτάριος εὐαρεστήθηκε γι' αὐτὴν τὴν προσθήκη μας.

1. Ἡ παιδαγωγία τῆς νεότητος

Ἄναφερόμενοι, λοιπὸν, στὸ θέμα τῆς παιδαγωγίας τῆς νεότητος, πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ὁ χῶρος τῆς νεότητος εἶναι ἀρκετὰ εὐαίσθητος. Μεγάλοι παιδαγωγοί, παλαιότεροι καὶ νεώτεροι, τονίζουν τὶς ἰδιαιτερότητες καὶ τὰ ποικίλα προβλήματα —δυσεπίλυτα πολλές φορές— τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅμως, ἔδειξαν μεγάλη φροντίδα καὶ ἔδωσαν μεγάλη σημασία στὸν χῶρο αὐτὸ καὶ μάλιστα ὁμιλοῦν γιὰ τὴν νεότητα μὲ τρόπο θαυμαστὸ καὶ αὐθεντικὸ. Νὰ τί λέγει ὁ βαθὺς ψυχοανατόμος τῆς νεότητος, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: «Χαλεπὸν ἢ νεότης, ὅτι εὐρίπιστον, εὐεξαπάτητον, εὐόλισθον καὶ σφοδροτέρου δεῖται τοῦ χαλινου̅ [...] Καθάπερ τις ἵππος ἀδάμαστος, καθάπερ τι θηρίον ἀτίθασον, τοιοῦτόν ἐστιν ἢ νεότης»². Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ νεότητα εἶναι ἀπόλυτη καὶ ἀμετακίνητη στὶς ιδέες της. Ἔχει ὀρμητικότητα καὶ ἐπαναστατικότητα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀνθρωπιά. Πάντως, ἡ ρήση τοῦ Κυρίου «ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»³, μᾶς καθιστᾷ ἰδιαίτερα ὑπεύθυνους γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν παιδαγωγία τῆς νεότητος καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν μοναστικῶν κλίσεων. Ἀρκεῖ μόνο νὰ ἐμπνεύσουμε τοὺς νέους πρὸς τὴν χριστιανικὴ πίστη καὶ ζωὴ καὶ πρὸς τὴν ὁδὸ τῆς ἀσκήσεως καὶ ταυτόχρονα νὰ διασώζουμε τὴν ἐλευθερίαν τους. Δὲν εὐλογεῖ ὁ Θεὸς ὅταν γινόμαστε καταπιεστικοὶ στοὺς νέους. Ἡ νεότητα ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἡρεμία, τὴν γαλήνη, τὴν γλυκύτητα, τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη, τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἀπάθειά μας.

2. P.G. 62, 546.

3. Λουκ. ιη', 16.

2. Οἱ μοναχικὲς κλίσεις-κλήσεις

Πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ καλλιέργεια μοναχικῶν κλίσεων στὴν νεότητα ἀπαιτεῖ τὴν παρουσία μας, τὴν στοργὴ καὶ τὴν προσέγγισή μας. Βέβαια, δὲν θὰ μπαίνει ὡς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἡ μοναχοποίηση τῶν νέων καὶ νεανίδων, ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἔρχεται ὡς καρπὸς σ' ἐκείνους πὺ ἐλεύθεροι θὰ ἐπιλέξουν τὴν μοναχικὴ ζωὴ. Πάντως, ἡ ἀγωγή αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ ἀσκειῖται μὲ κάθε σύνεση πνευματικῆ, ψυχολογικὴ ἐμβάθυνση καὶ συνειδητὴ εὐθύνη⁴. Κανείς, βέβαια, δὲν ἀντιλέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκες γιὰ ἱερωσύνη καὶ ἱεραποστολή. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ μιλάμε καὶ ὑπὲρ τοῦ μοναχισμοῦ, φοβούμενοι μήπως παρασυρθεῖ κάποιος ἢ μήπως γίνῃ δημοσιογραφικὸς σάλος κ.λπ.

Ἐντὶ γιὰ τὴν ἀγωγή τῆς «προσφορᾶς», πὺ ὁδηγεῖ τὴν νεότητα σὲ μία ἐξωστρέφεια, σὲ ἔλλειψη ἐσωτερικότητος, ἀκόμη δὲ καὶ σὲ μία ἐκκοσμικευμένη ἀντίληψη περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἃς μάθουμε νὰ προσφέρουμε μία ἀγωγή ἀπολύτως ἐλεύθερη, ἀλλὰ πὺ θὰ εἶναι ἀγωγή μιᾶς ἀκορέστου ἀφιερώσεως.

Κατὰ τὴν ταπεινὴ μας γνώμη χρειάζεται κάποια διαφώτιση. Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ μάθει ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος νὰ κρίνει τὸν μοναχισμὸ μὲ κριτήρια θεολογικά, ἐκκλησιολογικά καὶ ἐσχατολογικά καὶ νὰ κατανοεῖ τὴν ὁδὸ τῆς ἀσκήσεως. Χρειάζεται οἱ πνευματικοὶ-ἐξομολόγοι νὰ κατανοοῦν τὸ ἀσκητικὸ καὶ φιλειρηνικὸ πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ⁵. Θὰ λέγαμε ἀκόμη ὅτι, χωρὶς νηστεία καὶ ἀγρυπνητικὴ προσευχὴ ἀποκλείεται νὰ ἐμπνεύσουμε τὴν νεότητα. Σὲ σχέση μὲ τὸ πρόβλημα τῶν μοναχικῶν κλίσεων καὶ κλήσεων, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ἡ μοναχικὴ κλήση εἶναι ἰδιαίτερο χάρισμα καὶ ὅπως ὁ ἴδιος

4. Βλ. Ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ, καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας Ἀγίου Ὄρους, *Κατηχήσεις καὶ Λόγοι 1. Σφραγὶς Γνησία*, Ὁρμύλια 1995, σ. 45.

5. *Αὐτόθι*, σ. 48.

ὁ Κύριος εἶπε «οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον (τῆς παρθενίας) ἀλλ' οἷς δέδοται»⁶, μὲ τὴν παρατήρηση, πάλι, ὅτι ὑπάρχει καὶ στὸ θέμα τοῦ μοναχισμοῦ ἓνα εἶδος πνευματικοῦ ἀτταβισμού, δηλαδή πνευματικῆς κληρονομικότητος. Στὸ "Ἅγιον" Ὄρος λέγεται τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικό: «Γιὰ νὰ βγεῖ ἓνας καλόγηρος, ἑπτὰ γενιές ἐργάζεται ὁ Θεός. Ἀλλὰ καὶ δίδει τὴν εὐλογία Του σὲ ἄλλες ἑπτὰ γενιές»! Παραδείγματα κλήσεων ἀναφέρουμε τὸν ὅσιο Θεόδωρο τὸν ἡγιασμένο, τέκνο καὶ διάδοχο τοῦ Μεγάλου Παχωμίου καὶ τὸν παιδαριόγεροντα ὅσιο Σάββα. Αὐτοὶ εἶχαν ἀπὸ ψηλὰ τὴν κλήση, ὅπως ὁ ἅγιος Εὐστάθιος (Πλακίδας), ὁ ἅγιος Προκόπιος κ.ἄ. Τοῦτο, ὅμως, δὲν σημαίνει ὅτι ὅλοι δὲν ἔχουμε κληθεῖ γιὰ τὴν ἀγιότητα. Κλίση εἶναι ἡ ἔφεση, ἡ ροπὴ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὸν μοναχισμό, προϋποτιθεμένης τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας περὶ μοναχισμοῦ, ὡς ὑψηλῆς μὲν, πλὴν αἰρετῆς μορφῆς ὑψηλοῦ βίου⁷.

Γιὰ τὴν καλλιέργεια μοναχικῶν κλίσεων καὶ κλήσεων τῆς νεότητος εἶναι ἀπαραίτητες κάποιες προϋποθέσεις. Οἱ ἀσκούντες τὴν ἀγωγή αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχουν ἔντονη πνευματικὴ ζωὴ καὶ συνέπεια μεταξὺ λόγων καὶ ἔργων. Ἡ λειτουργικὴ καὶ ἀγιολογικὴ ἀγωγή βοηθεῖ σημαντικά, ὅπως καὶ ἡ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ πατερικῶν συγγραμμάτων. Ἀναγκαῖο εἶναι ἐπίσης νὰ τηρεῖται σοβαρότητα σχέσεων μέσα σὲ πνεῦμα εἰλικρινοῦς σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης Χριστοῦ, μεταξὺ τῶν ἀσκούντων τὴν ἀγωγή τῶν νέων. Ἀπαραίτητα πρέπει νὰ ὑπάρχει τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο καὶ ἡ αὐτοθυσία, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζονται οἱ δυσκολίες καὶ τὰ ἐμπόδια. Τέλος, πρέπει νὰ ὑπάρχει μία ψυχικὴ ἄνεση πρὸς ἀσκήση κάθε διακονίας καὶ ταυτόχρονα πνεῦμα χαρᾶς. Ὄταν ὁ νέος εἶναι κλειστός καὶ δὲν εἶναι χαρούμενος, δὲν εἶναι εὐκολο νὰ ὑπερβεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν χαρακτήρα του.

6. Ματθ. ιθ', 11.

7. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Σκέψεις περὶ μοναχισμοῦ, σ. 3.

3. Ὁ Γέροντας ἢ πνευματικὸς πατήρ, ὡς παιδαγωγὸς καὶ ἀλείπτῃς μοναχικῶν κλίσεων-κλήσεων

Παράλληλα, βασικὴ καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν σπορὰ καὶ ἀνάπτυξη μοναχικῶν κλίσεων-κλήσεων ἀποτελεῖ ὁ Γέροντας. Ὁ Γέροντας «εἶναι οὐσιαστικὰ μιὰ “χαρισματικὴ” καὶ προφητικὴ μορφή, ποὺ ἔχει ἀναλάβει αὐτὸ τὸ λειτούργημα μὲ τὴν ἄμεση ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δὲν τὸν χειροθετεῖ χέρι ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ»⁸. Ὁ Γέροντας εἶναι πνευματικὸς γεννήτορας. Ὁδυναῖται γιὰ τὴν πνευματικὴ γέννηση ἑνὸς τέκνου, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Ἀπ. Παύλου. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἦταν, κατὰ τὴν παράδοση, ἕνας ἀπλὸς μοναχὸς ἢ καὶ μία μοναχή, σὰν πνευματικὴ μητέρα, ὅπως καὶ ὁ πνευματικὸς πατέρας καὶ Γέροντας. Ὁμιλοῦντες περὶ πνευματικῆς πατρότητος, προφανῶς δὲν ἀναφερόμαστε στὸ μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ σὲ μιὰ βαθύτερη μυστικὴ σχέση σὰν ἐκείνη ποὺ ἀναφέρει ὁ Παῦλος: «τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν»⁹. Στὴ συνέχεια, μετὰ τὴν γέννηση, ἡ ὁποία ὅμως παραμένει μιὰ διαρκῆς κυοφορία, ὁ Γέροντας τρέφει τὸν νέο μοναχό, ὥστε νὰ ἀνδρωθεῖ καὶ νὰ κατορθώσῃ «πρὸς τὰ βέλη τὰ πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ στηῆναι». Εἶναι δηλαδὴ ὁ Γέροντας ἕνας παιδαγωγός, ἕνας ψυχοπομπός, ἕνας νυμφαγωγός μιᾶς νύμφης ψυχῆς πρὸς τὸ Νυμφίον Χριστό, ἐνσυνείδητος κάτοχος τῆς θείας χάριτος¹⁰. Πρωταρχικὰ παιδαγωγεῖ ἢ παρουσία τοῦ Γέροντα. Ἀλλὰ καὶ ἡ διαγωγή τοῦ Γέροντα παιδαγωγεῖ. Καὶ βεβαίως ὁ λόγος τοῦ ὁ ἐμπειρικὸς διδάσκει, θεραπεύει, ὀρθοτομεῖ, σώζει. Ἡ παρρησία

8. Βλ. Καλλίστου Γουέαρ, *Ἡ ἐντὸς ἡμῶν βασιλεία*, [Ἀθήνα 1994], σ. 117.

9. Γαλ. δ', 19. Βλ. καὶ Καλλίστου Γουέαρ, *Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος. Ὁ Θεὸς ὡς Μυστήριον, Τριάς, Δημιουργός, Ἄνθρωπος, Πνεῦμα, Προσευχή, Αἰωνιότητα*, Ἀθήνα 1983, σ. 112.

10. Βλ. Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσεῖν, *Μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος (949-1022). Βίος - Πνευματικότητα - Διδασκαλία*, [Θεσσαλονίκη 1983], σσ. 178-179.

τῆς προσευχῆς τοῦ Γέροντα «διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην»¹¹, ἔχει τὴν χαρισματικὴ ἀπὸ τὸν Θεὸν δύναμη ἀκόμη καὶ νὰ συγχωρεῖ ἢ νὰ δεσμεύει ἁμαρτίες «τὸ ἀφιέναι ἁμαρτίας καὶ ἐλευθερῶσαι ψυχὰς ἐκ σκότους καὶ ἀγαγεῖν εἰς τὸ φῶς»¹², σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλο Γέροντα τοῦ ε' αἰῶνα Ἀββᾶ Βαρσανούφιο. Ὁ Γέροντας εἶναι ἀλείπτῃς καὶ ὑψηγῃτῆς τοῦ μοναχοῦ στὸ σκάμμα τῶν ἐνθέων ἀρετῶν, ὅπως δηλώνεται στὴν κατήχηση τῆς μοναχικῆς κουρᾶς τοῦ μεγαλοσχήμου¹³. Τέλος, ὁ Γέροντας εἶναι προφήτης. Οἱ προφῆτες μεταφέρουν στὸν λαὸ τὰ μηνύματα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Γέροντας γνωρίζει προσωπικῶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὰ πνευματικά του τέκνα καὶ πρὸς αὐτὸ ποδηγετεῖ¹⁴. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ποῦμε πὼς ὅ,τι ἰσχύει γιὰ τὸν Γέροντα, ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Γερόντισσα, πού εἶναι ἡ πνευματικὴ μητέρα τῆς γυναικείας ἀδελφότητος καὶ ἔχει ὅλην τὴν εὐθύνην τόσον τῆς διοικήσεως ὅσον καὶ τῆς πνευματικῆς καθοδηγήσεως τῆς Μονῆς, πλὴν τοῦ Μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως πού προϋποθέτει πνευματικόν.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ πῶ τοῦτο. Ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀναζητεῖ τοὺς ἱεροκήρυκούς της, ἄς ἀναζητεῖ καὶ πρόσωπα ἐμπνεόμενα ἀπὸ τὴν ἐραστικὴ ζήτηση τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὸν σεβασμὸ στὴν παράδοση, πού νὰ γνωρίζουν καὶ τὴν σύγχρονη πραγματικότητα. Ἐνα εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο· ὅπου καὶ ὅποτε εἶχε καρποφορία ἢ καλλιέργεια τῶν μοναχικῶν κλίσεων, ἔγινε γύρω ἀπὸ ἓνα πρόσωπο. Πάντοτε τέτοια πρόσωπα μὲ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα θὰ μαγνητίζουν μὲ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ ψυχές, θὰ γεννοῦν μοναχοὺς καὶ μοναχές, θὰ στολίζουν τὴν ἔρημο, θὰ ἐπανδρῶνουν τὴν Ἐκκλησία μὲ στελέχη, θὰ

11. Βλ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου. *Βίβλος ψυχωφελεστάτη περιέχουσα ἀποκρίσεις, διαφύροις ὑποθέσεσιν ἀνηκούσας, συγγραφεῖσα παρὰ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου [...]*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 18.

12. Αὐτόθι.

13. Βλ. Jacobi Goar, *Eὐχολόγιον sive rituale Graecorum*, Venetiis MDCCXXX. σ. 407a.

14. Πρβλ. P.G. 88, 605.

ἀποκαλύπτουν τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ μαρτυροῦν τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν¹⁵. Πάντως, κάποιος γιὰ νὰ ἐλκυσθεῖ πρὸς τὴν μοναχικὴ ζωὴ καὶ πολιτεία, ἀπαραίτητα πρέπει νὰ συναντήσῃ ἐμπνευσμένο παιδοτρίβη, ἔμπειρο τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀοράτου πολέμου. Ὅπου ὑπάρχει, λοιπόν, θεοπρεπῆς καὶ χριστοειδῆς Γέρων, ἢ Γερόντισσα, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ περικυκλωθεῖ καὶ στελεχωθεῖ μὲ νέους πού ποθοῦν νὰ ἄρουν «τὸν χρηστὸν ζυγόν» τοῦ Κυρίου. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ δισχιλιετῆς ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μας, ὅσον καὶ ἡ σύγχρονη πραγματικότητα, ἡ ὁποία καὶ κυρίως μᾶς ἐνδιαφέρει.

4. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς παιδαγωγὸς καὶ ἐμπνευστὴς μοναχικῶν καὶ ἱερατικῶν κλίσεων-κλήσεων.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, πού εἶναι καὶ τὸ ἐπίκεντρο τοῦ θέματος, διέπρεπε ὡς παιδαγωγός, διότι ἔφερε στὴν Ριζάρειο ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, πού τοποθετήθηκε ὡς Διευθυντής, τὸ πνεῦμα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς, στὸ ὁποῖο θεμελίωνε ὀλόκληρο τὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ παιδαγωγικὸ του σύστημα. Ἡ κατάστασις τῆς Σχολῆς ἦταν ἄθλια. Ἐπικρατοῦσε πνεῦμα ἀταξίας, ἀπειθαρχίας, διαβολῶν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν μαθητῶν, ἀντιδράσεων ἀπὸ τὸ μέρος τῶν καθηγητῶν, διαφωνιῶν καὶ παρατηρήσεων ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Συμβούλων, πού ζοῦσαν σ' ἓνα κύκλωμα ἡμιαθείας καὶ δυτικοπληξίας. Ἀροτριοῦσε ὁ ἅγιος τὶς τρυφερὲς ψυχὰς τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ὄχι μόνο μὲ θεολογικὰς γνώσεις, ἀλλὰ καὶ μὲ πνευματικὴ ἀγωγή καλλιεργώντας στὸν ἀγρὸ τῆς ψυχῆς τους ἱερατικὰς καὶ μοναχικὰς κλίσεις. Στὴν Σχολὴ ὁ ἅγιος ἀνεδείχθη μέγας παιδαγωγός, ἐν θεολήπτῳ ζωῇ. Μὲ τὰ λόγια, τὴν συμπεριφορὰ του, τύπος γενόμενος τῶν νεαρῶν ἱεροσπουδαστῶν καὶ ἀλείπτῃς πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν, ὥστε νὰ θεωρεῖται ἡ

15. Βλ. Ἀρχμ. Λίμιλιανοῦ, ὁ.π., σσ. 52-53.

ἐποχή τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν τῆς διακονίας του στὴ Σχολή, ὡς ἡ πλέον λαμπρὰ καὶ καρποφόρος σ' ὀλόκληρη τὴν ἱστορία της. Πραγματικά, ὑπῆρξε γονιμώτατη καὶ ἀνέδειξε πλῆθος κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἐπιστημόνων ποὺ διακρίθηκαν γιὰ τὴν θεολογικὴ συγκρότησή τους καὶ γιὰ τὸ ὑψηλὸ ἦθος τους. Ἀλλὰ προηγουμένως ἡ διακονία του αὐτὴ ἀνέδειξε τὸν ἴδιο ὡς ὑπόδειγμα γιὰ μίμηση δασκάλου καὶ πατέρα πνευματικοῦ, ψυχοπλάστου καὶ ἁγίου¹⁶.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ μεταφέρω λίγες γραμμὲς ἀπὸ μία θαυμάσια ἐπιστολὴ τοῦ Ριζαρείτη Κωστῆ Σακκόπουλου, ἐκ Λαμίας, πνευματικοῦ τέκνου τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, πιστοῦ καὶ ἀφοσιωμένου μέχρι τὴν κοίμησή του, ποὺ παρέμεινε ὅμως πιστὸς ὑπηρέτης τῆς Μονῆς μέχρι τέλος. Γράφει, λοιπόν, σ' ἓνα παλιὸ συμμαθητὴ του, τὸν Ἀγαμέμνονα, περιγράφοντας τὸν πνευματικὸ του πατέρα καὶ Γέροντα ἅγιο Νεκτᾶριο: «Ὅσα νὰ σὲ γράψω δι' αὐτὴν τὴν σεμνὴν μορφήν, κινδυνεύω νὰ παραλείψω πλῆθος μυστικῶν χαρισμάτων της. Ἐμὲ τὸ πρόσωπόν του μὲ ἐλκύει ὡς ὁ μαγνήτης. Ἀδύνατον πλέον νὰ τὸν ἀποχωρισθῶ. Τὸ αὐτὸ ὁμολογοῦν πολυάριθμοι συμμαθηταί μου [...] Φέρει σάρκα, ἀλλὰ ἐν τῷ σώματί του ἀναθάλλει ὁ ὑπέροχος μοναχισμὸς τοῦ Βυζαντίου, ὁ μοναχισμὸς τῆς ἀγγελικῆς παρθενίας. Εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ διαβιοῖ ἀγγελικῶς [...] Γύρωθέν μου διαβιοῦν καὶ ὑπάρχουν ἑκατὸν περίπου νέοι μὲ διαφορετικούς χαρακτῆρας [...] οἱ ὅποιοι εἰς ἑκάστην ἀταξίαν συσπειροῦνται καὶ τρέμουν ὄχι μὴν ἐξοργίσουν τὸν ἅγιον Διευθυντὴν [...] ἀλλὰ μὴν τὸν λυπήσουν διὰ τὰ παραπτώματά των, μὴν τὸν ἀναγκάσουν καὶ δακρύση, μὴν τὸν φέρουν εἰς τὸν βαθμὸν νὰ αὐτοτιμωρηθῇ καὶ στερηθῇ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀναγκαίου ἄρτου...»¹⁷.

Τέτοια πρότυπα ἀρετῆς, ἀγιότητος, ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης ἀναζητοῦν καὶ ποθοῦν οἱ νέοι μας. Ἐνας τέτοιος ἀσκητῆς ἐπίσκοπος

16. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Λιγίνης, σσ. 50, 52.

17. Βλ. Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, σσ. 129-130.

ἢ Γέροντας καὶ πνευματικὸς πατέρας, ἱεροκήρυκας ἢ κατηχητῆς, θὰ μπορούσε ἄριστα νὰ παιδαγωγῆσει τὴν νεότητα, ὅπως ὁ θεόσοφος ἱεράρχης μας ἅγιος Νεκτάριος. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς στυλοβάτες τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Πόσες νεανικὲς ψυχὲς δὲν χειραγώγησε στὴν μοναχικὴ πολιτεία; Σὲ πόσες νεανικὲς ψυχὲς δὲν θὰ ἐνέπνευσε μοναχικὲς καὶ ἱερατικὲς κλίσεις; Πόσες μοναχὲς δὲν ὁδήγησε στὸ Μοναστήρι του; Πόσο, ἀλήθεια, βοηθοῦσε τὶς ψυχὲς στὴν ἀφιέρωση ἢ ὅλη του σεμνὴ παράσταση καὶ παρουσία; Βοηθοῦσαν ἀκόμη οἱ κατανυκτικώτατες ἱερουργίες του στὴν Σχολή, ἢ σὲ ἄλλους ναοὺς τῆς μητροπολιτικῆς περιφερείας τῶν Ἀθηνῶν, στὶς ὁποῖες ζωοποιοῦσε τὶς ψυχὲς μὲ τὰ μελίρρυτα λόγια του! Τὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ τὸ κῦρος του σ' ὀλόκληρη τὴν Ὀρθοδοξία, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ὀσιακὴ κοίμησή του καὶ τὶς θαυματουργίες του, συνετέλεσε ἀσφαλῶς στὴν στροφὴ πολλῶν εὐσεβῶν καὶ μάλιστα γυναικῶν πρὸς τὸν μοναχισμό, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν σημερινὴ ἀνθιση. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, κατὰ τὸν ὀσιολογιώτατον μοναχὸν π. Θεόκλητον Διονυσιάτην, ὡς πνευματέμφορος ἔθεσε τὶς ὀρθὲς θεολογικὲς καὶ πνευματικὲς βάσεις τοῦ Κοινοβίου του καὶ κατ' ἐπέκταση τοῦ νεοελληνικοῦ ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ. Γιὰ 16 ἔτη διέτρεξε τὸν δίαυλο τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας, διακονώντας ὡς ἀπλὸς ἱερέας, ἐργαζόμενος χειρωνακτικὲς ἐργασίες, μεταφέροντας πέτρες πάνω στοὺς γηραιούς του ὤμους, συγγράφοντας καὶ μελετώντας, ἐκτενῶς καὶ ἀδιαλείπτως προσευχόμενος, δεχόμενος θεῖες ἀποκαλύψεις στὴν «κεκαθαρμένην» καρδιά του, αὐξάνοντας ἔτσι τὸν θεῖό του ἔρωτα¹⁸. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος μὲ τὸν λόγο του, τὰ συγγράμματά του καὶ τὴν ζωὴ του, ἄφησε σὲ μᾶς ἐναύσματα μοναχικῶν κλίσεων καὶ κανόνες μοναχικῆς ζωῆς. Σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς

18. Βλ. [Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Στενάκη], «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου», στὸ (ἀφιερωμένο στὴν ἑκατοπεντηκονταετηρίδα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου) ἐγκόλπιον ἡμερολόγιον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰθάρας, Σπετσῶν καὶ Λιγίνης – Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Νεκταρίου Λιγίνης, τοῦ ἔτους 1996, σ. [28].

τὴν μοναχὴ Εὐσεβία, μιλώντας γὰρ τὴν μοναχικὴ κλήση, ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε καλλιεργήσει, γράφει: «Τὴν κλησίν σου βεβαίωσον, τὴν ὁμολογίαν σου φύλαξον [...] ἵνα ἀρέσῃς τῷ Κυρίῳ»¹⁹. Ὁ ἅγιος μᾶς ἔδωσε ἓνα περιουσιακὸ τοῦ στοιχείῳ καὶ ἓνα ὑπόδειγμα. Ὑπόδειγμα εἶναι ἡ Μονὴ ποὺ ἔκτισε ὁ ἴδιος. Καὶ ἡ περιουσία, ἡ κληρονομιά ποὺ μᾶς χάρισε, εἶναι τὰ Τίμια Λείψανά του, ποὺ ἀποτελοῦν πηγὴ μοναχικῶν κλήσεων. Τὸ ἀσθενικὸ σαρκίῳ του χώρησε τὸν Θεό! Αὐτὰ τὰ ἅγια Λείψανά του ἐνεργοῦν θαύματα, παρηγοροῦν. Πόσοι δὲν ἀφιερώθηκαν στὸν Θεό! Καὶ πόσοι ἄλλοι δὲν ἀποφάσισαν νὰ γίνουν μοναχοὶ ἢ μοναχές ἢ ἱερεῖς! Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι καρποὶ. Εἶναι ἀμητὸς γὰρ τὴν Ἐκκλησία. Διότι ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἶναι μιμητὴς τῶν παλαιῶν ἁγίων. Γεμίζει τὴν Ἐκκλησία ὄχι μόνο μὲ τὴν σπορά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν τρύγο καὶ θερισμό.

Πῶς ἀναστήθηκε ὁ σχεδὸν «ἀποβιώσας» γυναικειῶς μοναχισμὸς στὴν Ἑλλάδα; Κυρίως μὲ τὸν ἅγιό μας Νεκτάριο. Στὴν Ἀθήνα τοῦ ζήτησαν πατρικὴ καθοδήγησις ὁ πυρήνας ἐκεῖνος τῶν γυναικῶν ὑπὸ τὴν τυφλὴ Χρυσάνθη Στρογγυλοῦ, τὴν μετέπειτα ὀσιωτάτη ἡγουμένη Ξένη. Στὸν Εὐαγγελισμὸ τῆς Πάτμου ἄρχισε ὁ μοναχισμὸς μὲ τὸν πνευματικὸ υἱὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, μακαριστὸ Γέροντα Ἀμφιλόχιο. Στὰ Θαψανά τῆς Πάρου, μὲ ἄλλο πνευματικὸ ἀπόγονό του, τὸν μακαριστὸ Γέροντα Φιλόθεο. Στὴν Χίῳ, μὲ τὸν ἅγιο Ἀνθιμο. Στὴν Κάλυμνο, μὲ τὸν ἅγιο Σάββα, ὁ ὁποῖος διετέλεσε ἐφημέριος τῆς Ἱ.Μ. Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης καὶ ἐφιλοτέχνησε τὴν πρώτη εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ὁ ὅσιος καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς μας, γνωστὸς καὶ σὰν Γέροντας τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Βύρωνα, μακαριστὸς Ἱερώνυμος, ἐκούρευσε ἑκατοντάδες μοναχές στὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Γέροντας Ἱερώνυμος ἰδιαίτερα τιμοῦσε τὸν ἅγιο Νεκτάριο.

19. Βλ. Νεκταρίου Κεφαλαῖ. Τὸ γνῶθι σαυτόν, σ. 183. Πρβλ. Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη ὁ.π., σ. 184.

Τελειώνοντας, διατυπώνουμε τὴν εὐχὴ ὥστε, ἓνας ἀπὸ τοὺς καρπούς τοῦ παρόντος Διορθοδόξου Συνεδρίου, τὸ ὁποῖο εἶχε τὴν ἀξιέπαινη ἔμπνευση καὶ πρωτοβουλία νὰ ὀργανώσει ὁ Σεβασμιώτατος ἅγιος Ὑδρας, νὰ εἶναι ἡ ὀρθὴ διαπαιδαγώγησις τῆς Νεότητος καὶ ἡ αὐξηση τῶν μοναχικῶν κλίσεων-κλήσεων, ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους γιὰ τὸ ἔργο αὐτό, ταῖς πρεσβείαις τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ καὶ συμποσιάρχου τοῦ μοναχικοῦ αὐτοῦ συμποσίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Όμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τακτικοῦ μέλους

τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν»

Ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ τὸν ἅγιον Νεκτάριον

Στὸ πρόγραμμα τοῦ παρόντος εὐλογημένου μοναστικοῦ Διορθόδοξου Συνεδρίου, ποὺ μελετᾶ τις σχέσεις τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ὀρθῶς ἐνετάχθη καὶ τὸ θέμα τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν, διότι ἀκριβῶς ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὀραματίσθηκε τὴν ἀναβάθμισι τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀναβίωσι τοῦ ἀποστολικοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν.

Ἦδη ὁ γράφων πρὸ 42 ἐτῶν, τὸ ἔτος 1954, στὴν ἐπὶ διδακτορία διατριβή του, ἣ ὁποία ἔχει τὸν τίτλο Ἡ “χειροτονία” ἢ “χειροθεσία” τῶν διακονισσῶν, εἶχε σημειώσει ὅτι ὑπολείμματα τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν σώζονται ἕως σήμερα σὲ μερικὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια, στὰ ὁποῖα μερικὲς μοναχὲς εἶναι καθιερωμένες ἀπὸ ἐπισκόπους ὡς «διακόνισσες». Μάλιστα γιὰ τις περὶ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον διακόνισσες εἶχαμε σημειώσει τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ λ.χ. μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἣτις ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ τοπικοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἁγίου Νεκταρίου (1846-1920), μητροπολίτου Πενταπόλεως, ὑπάρχουσι σήμερον μοναχαι-“διακόνισσαι”, καθιερωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπι. Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, δυνάμεναι νὰ φέρωσι τὸ διακονικὸν ὠράριον, νὰ θυμιῶσι, νὰ κοσμῶσι τὸ ἱερόν θυσιαστήριον καὶ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργοῦ νὰ ἀναγιγνώσκωσιν ἐν ταῖς ἀκολουθίαις τὰς εὐαγγελικὰς περικοπὰς καὶ νὰ μεταδίδωσι τὰ προη-

γιασμένα τίμια δῶρα εἰς τὰς ἀσθενεῖς μοναχάς. Ἄλλ' ἂν αὐταὶ καθιερώθησαν διὰ τῆς κατὰ τὴν χειροθεσίαν τῶν ὑποδιακόνων λεγομένης εὐχῆς καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς Θ. Λειτουργίας, ἐν τῇ ἐν Αἰγίνῃ μονῇ τῆς Κοιμήσεως εἶναι σήμερον ἡγουμένη μία προβεβηκυῖα τὴν ἡλικίαν καὶ λίαν σεβαστὴ “διακόνισσα”, ἣν αὐτὸς ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος τῷ 1911, —ὅταν ἀκόμη αὕτη ἦτο μοναχὴ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγ. Τριάδος—, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς “ἐχειροτόνησεν” ἐν τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς Θ. Λειτουργίας δι’ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ διακόνου λεγομένων εὐχῶν, ἐκφωνηθέντος τοῦ “Ἡ θεία χάρις...”. Ἡ χειροτονηθεῖσα ἔφερεν οὐχὶ ποδῆρες, ἀλλὰ μέχρι τῶν ὀσφύων σχεδὸν αὐτῆς ἐξικνούμενον στιχάριον, ὡς καὶ διακονικὸν ὠράριον καὶ διακονικὰ ἐπιμάνικα. Αὕτη διεδέχθη εἰς τὴν παρὰ τῇ μονῇ διακονικὴν ὑπηρεσίαν ἑτέραν διακόνισσαν, ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ ἁγ. Νεκταρίου καθιερωθεῖσαν. Ἐπειδὴ τότε τινὲς ἐσκανδαλίσθησαν ἐκ τῆς “χειροτονίας” ταύτης, ὁ ἅγ. Νεκτᾶριος ἔδωκεν ἐξηγήσεις πρὸς τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Θεόκλητον, τονίσας, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ὑπ’ αὐτοῦ καθιερωθεισῶν εἶχε μᾶλλον ὑποδιακονικὸν χαρακτῆρα καὶ ἦτο ἀναγκαῖα ἐν τῷ μοναστηρίῳ κατὰ τὴν ἀπουσίαν ἰδίως τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν. Ὡς εἶναι προφανές, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγ. Νεκταρίου, κρινομένη αὐτὴ καθ’ ἑαυτήν, κατ’ οὐσίαν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν μακραίωνα πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ πάντων τούτων ἐλάβομεν πληροφορίας παρὰ τῆς ὀσιωτάτης καὶ σεβαστῆς ταύτης ἡγουμένης».

Ἐκτοτε ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν ἐπανειλημμένως ἔχομε ὑπενθυμίσει καὶ ἐπισημάνει τὴν φωτισμένη αὐτὴ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ἔτσι λ.χ. ἐπράξαμεν τὸ ἔτος 1988 στὸ «Διορθόδοξο θεολογικὸ συνέδριον», τὸ ὁποῖο, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, συνεκλήθη στὴ Ρόδο μὲ θέμα «Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ περὶ χειροτονίας τῶν γυναικῶν». Τότε σὲ εἰσήγησί μας, πού εἶχε τὸν

τίτλο «Ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ δυνατότης ἀναβιώσεως αὐτοῦ», εἶπαμε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς: «Ἡ ἀναζωπύρωσις καὶ ἀναδιοργάνωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν ἐν τῇ καθ' ὅλου Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ οὐδόλως δύναται νὰ προσκόψῃ εἰς κανονικὰ δυσχερείας, διότι ὁ θεσμὸς οὗτος ὑφίσταται δυνάμει, μέχρι σήμερον, ἀναγνωριζόμενος ὑπὸ τριῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ μὴ καταργηθεῖς ὑπὸ μεταγενεστέρας ἀυθεντικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως. Δείγματα χειροτονίας διακονισσῶν ὑπάρχουν ἄλλως τε μέχρι τῆς σήμερον εἰς ἑλληνικὰ μοναστήρια». Εἰς αὐτὰ προσέθεσα τὰ ἐξῆς: «Τὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ὁ ὁποῖος ἐχειροτόνησε διακονίσσας, ἠκολούθησαν καὶ σημερινοὶ Ἱεράρχαι».

Ὅταν στὸ Συνέδριο τῆς Ρόδου εἶπα αὐτά, εἶχα ὑπ' ὄψει μου ὄχι μόνον τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, τὶς ὁποῖες ἤδη ἀναφέραμε, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος) κ. Χριστοδούλου, ὁ ὁποῖος τὸ 1986, ἀκολουθώντας στὰ ἴχνη τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, στὴν Ἱ. Μονὴ ἁγίου Σπυρίδωνος Προμυρίου χειροτόνησε ὡς διακόνισσαν τὴν γερόντισσα-ἡγουμένην Εὐθυμίαν. Πρὸς τοῦτο ἐνθαρρύνθηκε, ὅπως μᾶς εἶπεν, ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ χρησιμοποίησε τὸ σχετικὸ τυπικὸ τῶν Βυζαντινῶν Εὐχολογιῶν, ὅπως τὸ παραθέτομε στὴν ἐπὶ διδακτορία διατριβή μας, ἀλλὰ τροποποιώντας αὐτὸ μὲ στοιχεῖα τῆς χειροθεσίας τοῦ ὑποδιακόνου. Ἔτσι ἡ τελετὴ αὐτὴ τῆς καθιερώσεως ἦταν ἓνα μίγμα χειροτονίας καὶ χειροθεσίας, ποὺ ἐτετέλεσθη ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος προέβη στὴν ἐνέργεια αὐτὴ κυρίως γιὰ νὰ μεταδίδῃ ἡ ἡγουμένη-διακόνισσα τὰ προηγιασμένα ἅγια δῶρα τῆς Θείας Κοινωνίας στὶς ἀδελφές, ὅταν δὲν δύναται νὰ μεταβῇ ἱερεὺς στὴν Ἱ. Μονὴ ἕνεκα τοῦ ὅτι αὐτὴ βρίσκεται σὲ δυσπρόσιτη περιοχὴ.

Ἡ νοσταλγία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν μεταδόθηκε καὶ στὴν Ἱερὰ Μονὴ ἁγίου Ἱεροθέου

Μεγάρων, ὅπου στὸ παρελθόν, ὅπως μᾶς εἶπεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαῖος, μερικές μοναχές, πού ἐπιτελοῦσαν διακονικὸ ἔργο σὲ φυλακές, εἶχαν ὀνομασθῆ διακόνισσες, ἀλλὰ χωρὶς ὅποιαδήποτε χειροθεσία.

Συμφώνως πρὸς αὐτά, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος κατὰ πρωτοπορειακὸν τρόπον ἐπανεφέρεν ἐμπράκτως στὸ προσκλήνιο τὸν λησμονημένο θεσμὸ τῶν διακονισσῶν καὶ συνέδεσε τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴν ἀναβίωσι αὐτοῦ μὲ τὴν προσπάθειά του πρὸς ἀναβάθμισι τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ.

Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ ἁγίου ἦταν σύμφωνη πρὸς τὴν μακραίωνα Ὁρθόδοξη παράδοσι πρῶτον ἐξ ἐπόψεως λειτουργικῆς καὶ δεύτερον ἐξ ἐπόψεως μοναστικῆς. Ἀπὸ ἄποψι λειτουργικὴ ἢ παράδοσις αὐτὴ καθιέρωσε γιὰ τὶς διακόνισσες ὄχι κατώτερη χειροθεσία, ἀλλὰ ἀνώτερη χειροτονία. Ἐνῶ στὰ Εὐχολόγια οἱ περιγραφόμενες χειροθεσίες τοῦ λεγομένου κατωτέρω κλήρου (ψάλτου, ἀναγνώστου, ὑποδιακόνου) τελοῦνται ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ ὄχι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Εὐχαριστιακῆς Θείας Λειτουργίας, ἡ χειροτονία τῆς διακόνισσης ἔχει οὐσιώδη μορφολογικὴ ὁμοιότητα πρὸς τὶς χειροτονίες τῶν τάξεων τοῦ λεγομένου ἀνωτέρω κλήρου (ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου, διακόνου), διότι γίνεται μέσα στὸ ἱερὸ βῆμα καὶ μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἁγία ἀναφορά, δηλαδὴ εὐθὺς μετὰ τὸν ἀσπασμὸ «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη...».

Ἡ μέλλουσα νὰ χειροτονηθῆ διακόνισσα, κατὰ τὴν τελετὴ τῆς χειροτονίας, στεκόταν προφανῶς, ὅπως καὶ ὁ μέλλων νὰ χειροτονηθῆ διάκονος, στὴ σολέα, πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν, σκεπασμένη μὲ «μαφόριο» (=εἶδος καλύπτρας). Ἀπὸ τὴ σολέα προσήγετο στὴν Ἁγία Τράπεζα, ὅπου ὁ ἐπίσκοπος τὴν χειροτονοῦσε μὲ ἐπίθεσι τῶν χειρῶν, ἀπαγγέλλοντας ὄχι μίαν εὐχή, ὅπως στίς κατώτερες χειροθεσίες, ἀλλὰ δύο εὐχές, πρᾶγμα πού εἶναι γνώρισμα τῶν ἀνωτέρων χειροτονιῶν.

Ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἀπαγγέλλῃ τὶς δύο αὐτὲς εὐχές, ἔχει τὰ χέρια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς χειροτονουμένης. Καὶ οἱ δύο εὐχές ἀκολουθοῦν στὴν προεξαγγελλομένη ἐκφώνησι «*Ἡ Θεία Χάρις, ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα...*». Ἡ ἐκφώνησις αὐτή, πού ἀκούεται καὶ στὴ χειροτονία τῆς διακονίσσης, ἀποτελεῖ γνώρισμα μόνον τῆς χειροτονίας τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν (ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου, διακόνου). Ποτὲ δὲν ἀκούεται στὶς χειροθεσίες τῶν κατωτέρων κληρικῶν, οὔτε αὐτοῦ τοῦ ὑποδιακόνου. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐπισημανθῇ, ὅτι στὶς χειροτονίες τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν ἐπεμβαίνει μετὰ τὴν πρώτη εὐχὴ καὶ ἀπαγγέλλει τὰ μεταξὺ τῶν δύο εὐχῶν παρεμβαλλόμενα εἰρηνικὰ λειτουργός, πού ἔχει τὸν ἴδιο βαθμὸ πρὸς τὸν βαθμὸ τοῦ χειροτονουμένου, δηλαδὴ ἐπίσκοπος σὲ χειροτονία ἐπισκόπου, πρεσβύτερος σὲ χειροτονία πρεσβυτέρου καὶ διάκονος σὲ χειροτονία διακόνου. Κατὰ τὴ χειροτονία διακονίσσης τὰ εἰρηνικὰ αὐτὰ ἀπαγγέλλονται ὑπὸ διακόνου. Κάτι τέτοιο δὲν γίνεται στὶς κατώτερες χειροθεσίες, οἱ ὁποῖες γίνονται ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος.

Ἡ χειροτονουμένη διακόνισσα περιεβάλλετο, ὡς καὶ ὁ διάκονος, τὸ διακονικὸ ὠράριο, φέρουσα ὅμως τοῦτο «*ὑποκάτωθεν τοῦ μαφορίου*», μὲ τὶς δύο ἀρχές αὐτοῦ μπροστά. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς Θείας Κοινωνίας ἡ διακόνισσα κοινωνεῖ, ὅπως ὁ διάκονος, παίρνοντας τὸ ἅγιο ποτήριον ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ἀρχιερέως, ἀλλὰ «*οὐδενὶ μεταδίδωσι*» τὴν Θεία Κοινωνία. Γι' αὐτὸ «*ἐπιτίθησιν αὐτὸ (τὸ ἅγιο ποτήριον) τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ*».

Τὸ λυπηρὸ εἶναι ὅτι στὰ Πρακτικὰ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν σημειώσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες φαίνεται ὅτι καὶ στὴν περίοδο τοῦ προοδευτικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μελετίου Μεταξάκη τὸ ἔτος 1918 ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἐκλήθη «*νὰ ἀπολογηθῇ, ἐὰν ἐχειροτόνησε διακονίσσας*» (Πρακτικὰ 4ης Ἰουνίου 1918). Ἀσφαλῶς καὶ τότε ὁ ἅγιος ἔδωκεν ἀνάλογες ἐξηγήσεις.

Βεβαίως στὴν ἀρχαία καὶ στὴ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία δὲν παρουσιάζεται τάξις ὑποδιακονισσῶν, ἀλλὰ μόνον ἡ τάξις τῶν διακονισσῶν,

τὴν ὁποία καὶ θέλησε νὰ ἀναπτύξῃ ὁ ἅγιος Νεκτάριος, συνδυάζοντας στοιχεῖα ἀνωτέρας χειροτονίας καὶ κατωτέρας χειροθεσίας καὶ χρησιμοποιοῦντας στὰ ἐπίσημα γράμματα τὴν ὀνομασία «ὑποδιακόνισσες». Τοῦτο εἶναι ἀναμφιβόλως ἓνας σταθμὸς στὴν ἱστορία τῆς ἐκκλησιαστικῆς γυναικείας διακονίας, διότι μέσα σ' ἓνα ἀντιδραστικὸ καὶ εὐκόλως σκανδαλιζόμενο ἐκκλησιαστικὸ περιβάλλον ἐπρόκειτο περὶ τολμηρᾶς ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἦταν σύμφωνη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς μακραίωνος παραδόσεως.

Ἐὰν στὴν Ἐκκλησία ὑπῆρχε τὸ μείζον τῆς ἀναμφιβόλως ὑπαρχούσης ἀνωτέρας χειροτονίας τῶν διακονισσῶν, οἱ ὁποῖες μάλιστα ἀνῆκαν στὶς τάξεις τοῦ ἱ. κλήρου, τί ἐμποδίζει νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ τὸ ἔλασσον τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνωτέρας χειροτονίας μὲ στοιχεῖα καὶ ὀνομασίες τῆς κατωτέρας χειροθεσίας; Ἡδῶ, μετὰ 70 καὶ πλέον ἔτη, τὸ «Διορθόδοξο θεολογικὸ συνέδριο τῆς Ρόδου» (1988), ἐνῶ βλέπει θετικῶς τὴν ἀναβίωσι τοῦ θεσμοῦ τῶν χειροτονημένων διακονισσῶν, τόνισε ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸ καὶ ἐπιθυμητὸ νὰ ἐπιτραπῇ στὶς γυναῖκες νὰ εἰσέλθουν μὲ ἐκκλησιαστικὴ χειροθεσία στοὺς «κατωτέρους βαθμούς», δηλ. τοῦ ὑποδιακόνου, τοῦ ἀναγνώστου, τοῦ ψάλτου, τοῦ διδασκάλου [...] χωρὶς νὰ ἀποκλείωνται καὶ νέες τάξεις, τίς ὁποῖες θὰ θεωροῦσε ἀναγκαῖες ἡ Ἐκκλησία».

Τὸ γεγονός, ὅτι —ὅπως διαδόθηκε στὴν κοινὴ συνείδησι— ὁ ἅγιος Νεκτάριος χειροτόνησε μοναχὲς οὐσιαστικῶς ὡς διακόνισσες συμβιβάζεται ὄχι μόνον πρῶτον, ὅπως εἶπαμε, πρὸς τὴν μακραίωνα λειτουργικὴν παράδοσι, ἀλλὰ καὶ δεύτερον πρὸς τὴν μακραίωνα μοναστικὴν παράδοσι. Συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσι αὐτή, διακόνισσες ἐχειροτονοῦντο ὄχι μόνον λαϊκὲς γυναῖκες ποὺ ἀνῆκαν στὶς τάξεις τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν ἢ ἦσαν «μονόγαμοι ἐγκρατευσάμενοι» (Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ) ἢ σύζυγοι ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ ἐπίλεκτα στελέχη τῶν γυναικειῶν μοναστηριῶν. Κατὰ τὸν Θεόδωρο Βαλσαμῶνα (16' αἰών), «τὸ δὲ λαϊκὰς μόνας γυναῖκας ἀξιοῦσθαι διακονικοῦ ἀξιώματος οὐκ ἔστιν ἀληθές· καὶ μονάζουσαι γὰρ ἡξιοῦντο αὐτοῦ».

Ἦδη Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στὸ μοναστήρι, τὸ ὁποῖο ἡ ἁγία διακόνισσα Ὀλυμπιάς ἔκτισε στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ κοντὰ στὸν ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, «ἐχειροτόνησε διακονίσσας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας [...] τρεῖς αὐτῆς (τῆς Ὀλυμπιάδος) συγγενίδας [...] ἐπὶ τὸ τὰς τέσσαρας διακονίας εἰς τὸ διηνεκές ἔχειν τὸ συστάν (= συσταθὲν) ὑπ' αὐτῆς μοναστήριον».

Ἡ ὁσία Μακρίνα συνετέλεσεν, ὥστε τὸ Κοινόβιό της νὰ ἔχη χειροτονημένες διακόνισσες καὶ νὰ προβάλλῃ τὸ θεσμὸ τῶν διακονισσῶν. Ἔτσι λ.χ. γιὰ τὴν κηδεῖα τῆς ὁσίας Μακρίνης φρόντισε μία «διάκονος» τῆς ἱεράς Μονῆς, ἡ ὁποία «ἦν προτεταγμένη τοῦ χοροῦ τῆς παρθενίας ἐν τῷ τῆς διακονίας βαθμῷ, Λαμπάδιον ὄνομα αὐτῆ». Μποροῦμε ἐπίσης νὰ συμπεράνωμε, ὅτι καὶ ἡ ὁσία Μακρίνα ὡς «καθηγουμένη» στὸ κοινόβιο ἦταν πιθανῶς χειροτονημένη διάκονος, διότι τὸ διακονικὸ λειτούργημα κατ' ἐξοχὴν παρεχόταν σὲ ἡγούμενες μοναστηρίων. Ἡ διατύπωσις τῆς πιθανότητος αὐτῆς δικαιολογεῖται, διότι, κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, ἡ ὁσία Μακρίνα «ταῖς μυστικαῖς ὑπηρεσίαις τὰς χειράς ἑαυτῆς ἔχρισεν». Ὁ ἱερός πατὴρ συνήθιζε νὰ χαρακτηρίζῃ ὡς «μυστικές» τὶς ὑπηρεσίες τῶν ἐχόντων τὴν ἱερωσύνη. Ἔτσι λ.χ. γράφει: «Ὁ πολὺς ἐν ἁγίοις Βασίλειος τῆς μεγάλης Καισαρέων Ἐκκλησίας ἀνεδείχθη προστάτης· ὃς ἐπὶ τὸν κληρὸν τῆς ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ ἱερωσύνης τὸν ἀδελφὸν (Πέτρον) ἄγει ταῖς μυστικαῖς ἑαυτοῦ ἱερουργίαις ἀφιερῶσας». Εἶναι περιττὸ νὰ σημειώσωμε, ὅτι ἡ ἱερωσύνη τῶν μὲν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἦταν ἱερουργική, τῶν δὲ διακόνων (ἢ διακονισσῶν) διακονική. Κατὰ τὸν Ματθαῖο Βλάσταρι, στοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες ἐπιτρεπόταν στὶς διακόνισσες ὄχι μόνον ἡ εἴσοδος στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον, ἀλλὰ καὶ τὸ «τὰ τῶν διακόνων ἀνδρῶν παραπλησίως μετιέναι». Ἐξ ἄλλου ἡ «Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» [Testamentum Domini nostri Jesu Christi (ε' αἰῶν)] μαρτυρεῖ, ὅτι κατὰ τὴν προσκομιδὴ τῆς Θείας Εὐχαριστίας οἱ χῆρες, πού εἶχαν διακονικὸ ἀξίωμα, στέκονταν στὸ ἱερὸ βῆμα πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἐπισκόπου

μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους (ἐνῶ οἱ διάκονοι στέκονταν πρὸς τὰ δεξιὰ). Ἡ ὁσία Μακρίνα εἶχε συνηθίσει, ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν προσωπική της προσευχή, νὰ καταφεύγη στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον. Ἔτσι εἶναι γνωστὸν, ὅτι στὴν περίπτωσι σοβαρᾶς ἀσθενείας της «ἐντὸς γενομένη τοῦ θυσιαστηρίου (κατ' ἄλλη γραφή: παναγιαστηρίου) παννύχιον προσπίπτει τῷ Θεῷ τῶν ἰάσεων».

Συμφώνως πρὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 213 κώδικα τῶν Παρισίων (ια' αἰῶν) καὶ συμφώνως πρὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 662 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (ιβ'-ιδ' αἰῶν), ἡ διακόνισσα, ποὺ χειροτονεῖται, «ὀφείλει εἶναι μ' (= τεσσαράκοντα) ἐτῶν, παρθένος ἀγνή, καί, κατὰ τὸ νῦν κρατοῦν, μονάζουσα μεγαλοσχήμεν, κεκαρμένη τε κοσμίως, καί [...] διὰ τῆς ἐπανθούσης αὐτῇ ἀρετῆς ἀνηγμένη εἰς ὕψος [...] Τελεῖται τοίνυν καὶ ἐπὶ ταύτῃ πάντα, ὅσα καὶ ἐπὶ τοῖς διακόνοις, ὀλίγων τινῶν γινομένων ἐνηλλαγμένως». Τὰ ἴδια πιστοποιοῦνται καὶ ἀπὸ τὸν Ματθαῖο Βλάσταρι (ιδ' αἰῶν), ποὺ μαρτυρεῖ ὅτι, «συμφώνως τοῖς παλαιοῖς τῶν βιβλίων», ἡ ἐκλεγομένη διακόνισσα ἔπρεπε νὰ ἔχη «σχῆμα μοναχικόν, καὶ τοῦτο τέλειον».

Τὸ διακονικὸ λειτούργημα κατ' ἐξοχὴν παρεχόταν στὶς ἡγούμενες τῶν μοναστηρίων, οἱ ὁποῖες πολὺ συχνὰ ἦσαν χειροτονημένες διακόνισσες. Ἐκτὸς τῆς Ὀλυμπιάδος, ἡγουμενὴ ἦταν καὶ ἡ ἁγία Μακρίνα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δ' αἰῶνος ἀναφέρεται ὅτι σὲ γυναικεῖο μοναστήρι, ποὺ βρισκόταν κοντὰ στὸν ποταμὸ Καλύκανδο πλησίον τῆς Σελευκείας, ἡγουμενὴ ἦταν «ἡ ἁγία διακόνισσα Μαρθάνα».

Στὴ Δύσι, μὲ τὴν ἐπίδρασι τοῦ παραδείγματος τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀναφέρονται πολὺ συχνὰ οἱ ὀνομασίες *diacona* - *abbatissa* ἢ *diaconissa* - *abbatissa*. Τὸν 1' αἰῶνα λ.χ. στὴν περιοχὴ τῆς Ρώμης ἀναφέρονται οἱ διακόνισσες καὶ ἡγούμενες *Euphemia*, *Odocia*, *Alvisinda*, *Eufrosina*, *Agathe* καὶ *Sergia*. Ὅταν ὁ ἅγιος Νεῖλος ὁ νεώτερος (910-1005) μετέβη στὴ Καρνα, κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ βιογράφου του, «ἔτρεχον ἅπαντες κατὰ τὰς

λεωφόρους τοῦ θεάσασθαι τὸν τίμιον αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ μετασχεῖν τῆς αὐτοῦ εὐλογίας. Ἐν οἷς μία διάκονος, ἡγουμένη μοναστηρίου [...] συναγαγοῦσα τὰς ὑπ' αὐτὴν παρθένους ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὁσίου». Τὸ ὅτι στὴ Δύσι συνδυάζονταν σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο τὸ ἀξίωμα τῆς διακονίσσης καὶ ἡ ιδιότης τῆς ἡγουμένης ἐξηγεῖ γιατί ὁ Ἀβελάρδος (1079-1142), ὅταν ρωτήθηκε ἀπὸ τὴν Ἑλοῖζα τί σημαίνει ἡ λέξις «διακόνισσες», ἀπήντησεν ὅτι οἱ ἡγούμενες παλαιότερα ὀνομάζονταν διακόνισσες.

Ἀπὸ μαρτυρίες, πού σώζονται στὶς πηγές, συμπεραίνουμε ὅτι οἱ διακόνισσες γενικῶς καὶ πολὺ περισσότερο οἱ μοναχές διακόνισσες ὄχι μόνον εἰσέρχονταν στὸ ἱερὸ θυσιαστήριο, ἀλλὰ καὶ εἶχαν μέσα σ' αὐτὸ ὠρισμένα διακοσμητικὰ καθήκοντα, ἀνάβαν τὶς λυχνίες, γιὰ τὴν εὐπρέπεια τοῦ θυσιαστηρίου, μεριμνοῦσαν γιὰ τὴν καθαριότητα τῶν λειτουργικῶν σκευῶν καὶ γιὰ τὴν καθ' ὅλου εὐπρεπῆ καὶ κοσμία ἐμφάνισι τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ὄταν στὸν ἱ. ναὸ δὲν ὑπῆρχε διάκονος, διάβαζαν τὶς βιβλικὲς περικοπές, θυμιοῦσαν (χωρὶς ἀπαγγελία τῶν σχετικῶν εὐχῶν). Οἱ ἡγούμενες-διακόνισσες, ὅταν ἔλειπαν ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοί, προῖσταντο στὸ ναὸ μερικῆς τελέσεως τῶν μὴ καθαρῶς μυστηριακῶν προσευχῶν καὶ παρακλήσεων. Ἐπίσης μετέδιδαν τὴν Θεία Κοινωνία στὶς ἀσθενεῖς μοναχές, ἐνῶ ὅλες οἱ διακόνισσες μετέφεραν τὴν Θεία Κοινωνία σὲ ἀσθενεῖς γυναῖκες ἢ καὶ σὲ ἄρρενα παιδιά.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος στὴν Ἱ. Μονὴ τῆς Ἀγίας Τριάδος χειροτόνησε τὴ μοναχὴ Ἑλισάβετ Ροκά καὶ τὴ μοναχὴ Μαγδαληνὴ Μουστάκα, ἡ ὁποία ἀργότερα ἔγινε ἡγουμένη πρῶτον στὴν Ἱερὰ αὐτὴ Μονὴ καὶ ἀργότερα στὴν Ἱ. Μονὴ Κοιμήσεως Θεοτόκου «Χρυσολεοντίσσης», ὅπου καὶ τὴν ἐγνώρισεν ὁ γράφων. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος χειροθέτησε στὴν Αἴγινα ἀρκετὲς διακόνισσες. Γνωστὰ εἶναι τὰ ὀνόματα Χριστοφόρα, Κυριακὴ, Εὐνίκη, Παρασκευή, Εὐφροσύνη, Θεοκτίστη, Χαριτίνη.

“Όλα ὅσα ἀναφέραμε ὀδηγοῦν στὰ ἐξῆς συμπεράσματα:

1) Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἀκολουθώντας στὰ ἴχνη τῆς μακραίωνος λειτουργικῆς καὶ μοναστικῆς παραδόσεως, ὠραματιζόταν καὶ ἐπεδίωξε τὴν ἀναβίωσι τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν.

2) Τὰ δεδομένα τῆς παραδόσεως χρησιμοποιήθηκαν ἐκλεκτικῶς ἀφ’ ἑνὸς πρὸς ἀποφυγὴν σκανδαλισμοῦ ἐκείνων, πού ἦσαν ἀντίθετοι στὴ χειροτονία διακονισσῶν, καὶ ἀφ’ ἑτέρου πρὸς ἀντιμετώπισι συγκεκριμένων πρακτικῶν ἀναγκῶν τοῦ μοναστηρίου.

3) Γιὰ τὸ ὅλο ζήτημα τῆς ἀναβιώσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν λειτουργικῶς καθιερωμένων διακονισσῶν, ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὑπῆρξε στὸν αἰῶνά μας πρωτοπόρος καὶ ἀσφαλῶς, ἐνῶ στὸν οὐρανὸ θὰ λυπῆται, διότι καθυστερεῖ ἢ περαιτέρω προώθησις τῆς πραγματώσεως τοῦ ὄραματισμοῦ του, θὰ χαίρη διότι εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ περιελήφθη καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τῶν διακονισσῶν. Αὐτὸ δείχνει, ὅτι ὁ σχετικὸς σπόρος, τὸν ὁποῖο ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἔσπειρε στὸν ἀγρὸ τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν ἔχει νεκρωθῆ, ἀλλὰ ἔχει φέρει στὴν ἐπιφάνεια ἓνα βλαστὸ, πού εἶναι τρυφερὸ φυτὸ πού δεινοπαθεῖ σὲ κάθε βιαία χειμερινὴ πνοὴ ἀντορθοδόξου ὑπερσυντηρισμοῦ καὶ καχυποψίας. Ἄς εὐχηθοῦμε νὰ μὴ μᾶς προλάβουν οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, πού συζητοῦν τὸ ζήτημα τῆς ἀναβιώσεως τῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν, καὶ νὰ μὴ χάσωμε ἄλλη μία φορὰ τὸ τραῖνο. Ἄς εὐχηθοῦμε ὅλα τὰ γυναικεῖα μοναστήρια μας ν’ ἀποκτήσουν τίς διακόνισσές τους, γιὰ νὰ δώσουν ὦθησι στὴν περαιτέρω συγχρονισμένη ἀνάπτυξι τοῦ ὅλου θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς, ἐκ τῆς ὁποίας μεταδόθηκε μὲ νέα μορφή στοὺς Προτεστάντες, στοὺς Παλαιοκαθολικοὺς καὶ ἀσφαλῶς θὰ μεταδοθῆ στὸ μέλλον καὶ στοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς.

ΜΑΚΡΙΝΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Καθηγουμένης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίων Πάντων Σπετσῶν

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ ἡ προσωπικότης τῆς προεστώσης-ἡγουμένης

Πῶς ν' ἀποτολμήσουμε νὰ ἐγκύψουμε, καὶ ἀκόμη περισσότερο, πῶς νὰ ἐρμηνεύσουμε, ἔστω καὶ μιὰ πτυχή, τῆς ψυχῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου; Ἀπαστράπτει ἀπὸ τῆ θέωσι! Κι ἐμεῖς αἰσθανόμεθα ἀκάθαρτο τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς. Τὸ χρέος τῆς ὑπακοῆς καὶ ἡ βεβαιότης τοῦ πνευματικοῦ κέρδους μᾶς δίνουν τὸ θάρρος, νὰ διακονήσουμε, ἔστω καὶ ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ μας, σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴν τράπεζα σήμερα. Ἀπὸ καρδίας καὶ τῆ στιγμῆ αὐτῆ, ἐκφράζουμε τὴν υἱικὴ εὐγνωμοσύνη μας, πρὸς τὸν σεπτὸ Ποιμενάρχη μας, γιὰ τὸ πνευματικὸ ἀναβάπτισμα ποῦ μᾶς προσφέρει.

Τὸ θέμα μας εἶναι πυκνὸ καὶ ὄχι εὐκόλο, γιὰ τὰ στενὰ ὄρια μιᾶς ὀλιγολέπτου εἰσηγήσεως. Γεύσεις μόνο θὰ πάρουμε ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς σοφίας τοῦ ἁγίου, ἀπαρχὴ γιὰ περαιτέρω προβληματισμὸ καὶ μελέτη. Ὁ χῶρος, τὸν ὁποῖο μὲ τίς εὐχές του θὰ ἱχνηλατήσουμε, εἶναι οἱ ἐπιστολές, ποῦ ἔστειλε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1904-1908 στὶς πρῶτες μοναχές τῆς Ἀγίας Τριάδος, Διευθυντῆς τότε τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Μέσα ἀπ' αὐτές βλέπουμε τὸν μεγάλο πατέρα τῆς Ἐκκλησίας καὶ νηπτικὸ μοναχό, νὰ διασπᾷ πρωτοποριακὰ τὸ ἀντιμοναχικὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς του καὶ ν' ἀνανεώνη παραδοσιακὰ τὸ γυναικεῖο κυρίως Ὁρθόδοξο μοναχισμό, κατὰ τὴν οὐσία καὶ τὸ πνεῦμά του. Βλέπουμε ὅμως καὶ τὸν ποιμένα-αὔθεντία. Τὸν ποιμένα μὲ ψυχὴ καὶ καρδιά ποιμένος. Μὲ τὰ δύο του αὐτὰ χαρίσματα, ὁ ἅγιος θὰ μᾶς χειραγωγήσῃ στὸ θέμα μας.

Σ' ἐλάχιστες ἐπιστολές δίνει συμβουλές ἀπ' εὐθείας στή Γερόντισσα Ξένη, γιά τὸ λειτούργημά της. Σχεδὸν στὸ σύνολο ἀντιμετωπίζει ὁ ἴδιος ἐξ ὀλοκλήρου τὴ ζωὴ τῶν ἀδελφῶν, ἐπειδὴ ἐκεῖνες, ἀρχάριες ὅλες καὶ ἀδοκίμαστες, ἐστεροῦντο ἀρχαίων ναυκλήρων καὶ παλαιμάχων, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, γιά νὰ τίς στηρίζουν στοὺς πειρασμούς. Τοποθετεῖ, λοιπόν, ἐξ ἀρχῆς ἡγουμένη τὴ Γερόντισσα Ξένη, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ἔκφρασί του, «διευθύνει τὴν μονὴν καὶ δέχεται τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀδελφότητος»¹. Παράλληλα ὅμως ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος, ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ ἡ ἔκφρασις, ὑποδύεται τρόπον τινὰ τὸ ρόλο τῆς προεστῶσης μέσα στὴν ἀδελφότητα, καὶ ἔτσι, διδάσκων καὶ πράττων, παραδίδει ζωντανὴ ὑποτύπωσι διακονίας προεστῶσης, γιά τὴ Γερόντισσα Ξένη τότε, καὶ σήμερα γιά ὅλους ἐμᾶς. Σ' αὐτὴ, λοιπόν, τὴν ὑποτύπωσι μαθητεύοντας, ἅς παραδώσουμε στὴ συνέχεια τὸν ἑαυτό μας στὸν ἅγιο καὶ στὴ θεόσοφη χειραγωγία του.

Σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του πρὸς τὴ Γερόντισσα Ξένη, θεμελιώνει ἐπιγραμματικά, ἀλλὰ περιεκτικὰ τὴν ἀποστολὴ της. Τῆς γράφει χαρακτηριστικά: «Γνώρισε, ὅτι ἡ θέσις σου ἤδη εἶναι θέσις Πνευματικῆς Μητρὸς [...] Ἡ Προϊσταμένη Μονῆς, ζῆ οὐχὶ δι' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀδελφότητα, καὶ ζῶσα διὰ τὴν ἀδελφότητα ζῆ διὰ τὸν Θεόν...»². Πατερικὴ ἡ θέσις. Ἡ «Γερόντισσα» εἶναι τὸ πρόσωπο, περὶ τὸ ὁποῖο συσπειροῦται καὶ διὰ τοῦ ὁποίου χτίζεται ἡ μοναστικὴ κοινότης. Δὲν εἶναι ἡ διοίκησις ἀπλῶς τῆς Μονῆς, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τῆς ἀδελφότητος, πού ζωογονεῖ καὶ συγκρατεῖ τὸ Κοινόβιο. Εἶναι ἡ πνευματικὴ μήτηρ καὶ μήτρα, μὲ κύριο ἔργο της τὴν ἐν Χριστῷ γέννησι καὶ ἀναγέννησι τῶν ψυχῶν. Ἀκρογωνιαίος λίθος, στὸν ὁποῖο θεμελιώνει αὐτὸ τὸ ἔργο, εἶναι ἡ αὐταπάρνησις της, πού ζῆ μὲ ἐπίγνωσι γιά τὸ Θεό.

1. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὅσιος Νεκτάριος, σ. 273.

2. Βλ. τοῦ ἰδίου, Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, σ. 193, ἐπιστ. 99.

Ἀνατρέχουμε στὴ συνέχεια στὸ ποιμαντικὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου, γιὰ νὰ μάθουμε πῶς ὑποτυπώνει περαιτέρω τὴν προσωπικότητα τῆς προεστῶσης. Ἐκεῖ παρατηρεῖται μιὰ θαυμασία περιχώρησις μεταξὺ τῶν διαφόρων ποιμαντικῶν ἀρετῶν καὶ χαρισμάτων. Ὡστόσο, ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη ἐπαφὴ αἰσθάνεται κανεὶς διάχυτο τὸ πνεῦμα καὶ τὴν εὐωδία τῶν δύο μεγάλων ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης. Πράγματι, ἀπὸ τὴ δική τους μέθη φλεγόμενος ὁ ἅγιος ζώσθηκε τὸ «λέντιον» καὶ ὑπηρέτησε κυριολεκτικὰ τὴ Μονὴ καὶ τὴ συνοδεία του, σκύβοντας πολὺ χαμηλά. Ἔτσι, ἔβλεπε κανεὶς τὸν ὑψιπέτη ἀετὸ στὶς θεῖες θεωρίες, τὸν λελευκασμένο Ἀρχιθῦτη τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν τόσο ἔντονη ἐσωτερικὴ ζωὴ καὶ τίς τόσες εὐθύνες, νὰ τρέχη, νὰ μοχθῇ, ν' ἀγωνιᾷ καὶ ν' ἀγωνίζεται γιὰ ποικίλα πρακτικὰ θέματα καὶ καθημερινές ἀνάγκες. Ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ τὰ κελλιά, μέχρι τίς δεξαμενές καὶ τὰ πηγάδια, τὰ ζῶα καὶ τ' ἀμπέλια καὶ τὸν ἀπόπατο ἀκόμη τῆς Μονῆς. Γιὰ ὅλα μὲ τὴν ἴδια πάντα ἀγάπη, μὲ τὸν ἴδιο ἔνθεο ζῆλο, μὲ τὴν ἴδια σοβαρότητα καὶ ἱεροπρέπεια, ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅτι ὅλα μέσα στὸ μοναστήρι λειτουργοῦν γιὰ τὸ Θεό.

Ἡ ἀγάπη του κορυφωνόταν ἰδιαίτερα κι ἔπαιρνε χίλιες δυὸ ἀποχρώσεις, ὅταν ἀντιμετώπιζε τίς ψυχές, πού τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός. «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά»³. Αὐτὸ τὸ ζοῦσε ὁ ἅγιος. «Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω, πῶς εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς Συγκλητικῆς»⁴ —τοὺς γράφει. «Ἡ Εἰρήνη πῶς ἔχει καὶ τί ἔχει καὶ ἐὰν ἀνέρρωσεν. Ἐπίσης ἡ Μαρία καὶ ἡ Μαργαρίτα πῶς ἔχουσι [...] μήπως ἔχουν ἀνάγκη φαρμάκου; Νὰ μοὶ γράψητε νὰ ταῖς στείλω [...]»⁵. «Εἰς τὴν Ἐλισάβετ εἶπέ, νὰ προσέχη εἰς τοὺς λογισμούς...»⁶.

3. Ἰω. ι', 3.

4. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, *Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί*, σ. 248, ἐπιστ. 129.

5. *Αὐτόθι*, σ. 192, ἐπιστ. 99.

6. *Αὐτόθι*, σ. 128, ἐπιστ. 51.

Διάχυτες στὶς ἐπιστολὲς οἱ παρόμοιες ἐκφράσεις πατρικῆς, ἵνα μὴ εἴπωμεν, μητρικῆς ἀγάπης καὶ στοργῆς. Μὲ ἀπαράμιλλη χάρι καὶ εὐκίνησια ἢ ποιμαντικὴ του μέριμνα περνᾷ ἀπὸ τὰ προσωπικὰ στὰ κοινοβιακὰ καὶ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ βιοτικὰ στὰ πνευματικά. Τοὺς ἐξασφαλίζει τὸν καφὲ καὶ τὴ ζάχαρι, τὴ μικρὴ αὐτὴ καλογερικὴ παρηγορία, ἀκόμη καὶ τὶς σόλες γιὰ τὶς καλογερικὲς τοὺς παντουῖφλες. Τοὺς στέλνει ῥόδους καὶ ὕμνους του, γιὰ νὰ καλλιεργοῦνται πνευματικά, καὶ παράλληλα ζητεῖ ταπεινὰ καὶ χαριτωμένα τὴ γνώμη τοὺς, γιὰ τὴν καλλιέπεια καὶ τὸ ὕφος τῶν ἔργων του. Ἡ ἀγάπη του, μέσα ἀπὸ τὶς φιλόστοργες ἐπιστολὲς του, γίνεται κεντρί, πὺ ἐρεθίζει τὸ φιλότιμο γιὰ πνευματικούς ἀγῶνες, χαλινάρι στὶς πτώσεις, παρηγοριὰ καὶ στήριγμα στὶς ὅποιες τοὺς δοκιμασίες. «Σᾶς ἡῦρε πειρασμός τι καὶ ἐθροήθητε, ὡς νεοσσοί»⁷ —τοὺς γράφει κάπου. «Πεποίθατε ἐπὶ Κύριον, ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν, διότι ὁ Θεός ἐστι μεθ' ἡμῶν»⁸.

Στὸ ὑστερόγραφο μιᾶς ἐπιστολῆς του γράφει στὴ Γερόντισσα Ξένη: «Νὰ γνωρίσητε εἰς τὰς ἀδελφάς [...] ὅτι ὀφείλουσιν ἅπασαι νὰ σοὶ ἐξαγορεύωνται τοὺς λογισμοὺς των καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ὑβριστικοί, σὺ δὲ νὰ τοὺς δέχεσαι μετ' ἀγάπης, ἵνα νικᾶς τοὺς πειρασμούς»⁹. Ἀναλλοίωτη θέλει τὴν ἀγάπη τῆς προεστῶσης ὁ ἅγιος ἀκόμη καὶ ὅταν δέχεται ὑβριστικούς λογισμοὺς γιὰ τὸ πρόσωπό της. Τότε ἡ ἀγάπη πλαταίνει, γίνεται μακροθυμία, πραότης, ἀκακία. Σ' αὐτὴ τὴν πρᾶξι ὁ ἅγιος βρίσκει πνευματικὴ λεβεντιά, πὺ καταφέρει τὴν μεγαλύτερη νίκη κατὰ τοῦ πειρασμοῦ, πὺ λιχνίζει τὴ μοναχὴ. Βλέπει τὸν ἰσχυρότερο κόλαφο κατὰ τοῦ διαβόλου. Ἡ ποιμαντικὴ ἀγάπη τοῦ ἀγίου στὴν πληρότητά της. Κένωσις, λέντιον, θυσία! Ἀγία ὑποτύπωσις στὴ διακονία τῆς προεστῶσης.

7. Αὐτόθι, σ. 63, ἐπιστ. 15.

8. Αὐτόθι, σ. 241, ἐπιστ. 124.

9. Αὐτόθι, σ. 92, ἐπιστ. 33.

Σ' ἓνα καιρό, ἐγνώριζε ν' ἄλλοιοῦται αὐτὴ ἢ τόσο εὐαίσθητος καὶ ἀνεξάντλητος καρδία του. Ὄταν κάποια ἀπὸ τὶς μοναχὲς ἐπρόδιδε τὴν ἀγάπη τῆς στὸν Κύριο. Τότε ὁ συγκαταβατικὸς Πατὴρ, ὁ πρᾶος καὶ ὅταν ὑβρίζετο, γινόταν στυφὸς καὶ ἔντονος. «Πρὸς τὴν Συγκλητικὴν ἐψυχράνθη ἡ ψυχὴ του τοσοῦτον, ὥστε νὰ διατελέσῃ πρὸς αὐτὴν ἀδιάφορος, —τοὺς γράφει—, διότι ἀπέσπασε τὴν καρδία τῆς ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ παρέδωσεν αὐτὴν εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς τῆς». Καὶ συμπληρώνει: «Ἐγὼ, ἀγαπηταί, ἀγαπῶ ὑμᾶς, οὐχὶ διότι μὲ ἀγαπᾶτε, ἀλλὰ διότι ἀγαπᾶτε τὸν Κύριον [...] Αὕτη ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἡ καθαρὰ, ἐν πνεύματι ἀγάπη, τὴν ὁποῖαν ἀδυνατεῖ νὰ ἐκμεταλλεῖται ὁ πονηρὸς»¹⁰. Κρυστάλλινη ἀγάπη ποιμένος! Θεοκεντρικὴ, ἀπαθὴς ἀπὸ νοσηρὲς καταστάσεις, στὶς ὁποῖες τόσο εὐκόλα ὀλισθαίνει ἰδιαίτερος ἢ γυναικεῖα ψυχὴ. Ἡ ἐν πνεύματι ἀγάπη, ὅπως μᾶς τὴ διδάσκει ὁ ἅγιος, πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ ὑποθάλη ἀδυναμίες στὸν ποιμαινόμενο, ἢ νὰ ἐκπίπτῃ σὲ ἄκριτη ἐπιείκεια καὶ ἀλόγιστη ἀμνήστευσι παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν, μὲ τὰ ὁποῖα βαρύνεται συνήθως κάθε κοινὴ, ἀνθρώπινη ἀγάπη. Ἀντίθετα, βλέπουμε πόση ἐσωτερικὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζει στὸν ἅγιο, ὥστε νὰ μεταπηδᾷ στὴν μετὰ διακρίσεως αὐστηρότητα, ὅταν χρειάζεται καὶ νὰ προβαίνει στὴ θεραπεία καὶ στὴν κάθαρσι ἀπὸ τὰ πάθη, μὲ ὅλα τὰ ἐπιβαλλόμενα μέσα, ἀπὸ τὴν ἀπλὴ παρατήρησι, μέχρι καὶ τοὺς καυστήρες, ἐὰν χρειασθῇ.

Δύο χρόνια μόλις, μετὰ τὴν κοινοβίασι τῶν πρώτων μοναχῶν, γράφει χαρακτηριστικὰ στὴ Γερόντισσα Ξένη: «Ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίσῃ ἡ Φιλοθέη, ὅτι μὲ θλίβει ἡ πολιτεία τῆς καὶ ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐνδώσω εἰς θέλησιν καὶ ὅτι θὰ ἐφαρμόσω τοὺς τρόπους τῶν Ἁγίων Πατέρων, πρὸς δοκιμασίαν τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς ἐκκοπῆς τοῦ θελήματος καὶ τῆς ὑπομονῆς [...] Δὲν θ' ἀνεχθῶ οὐδεμίαν ἐρώτησιν,

10. *Αὐτόθι*, σσ. 233-234, ἐπιστ. 121.

οὐδὲν διατί, καὶ ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω»¹¹. Τὸ ἴδιον θέλημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαίνεται ὅτι ἔπασχε ἡ ἀδελφή, δὲν εἶναι ἓνα κοινὸ πάθος, ποὺ καταστρέφει τὴν ἴδια μόνο. Ὑποσκάπτει κυρίως τὰ θεμέλια τοῦ Κοινοβίου καὶ διασπᾶ τὴ συνοχὴ τῆς ἀδελφότητος στὴν πορεία τῆς πρὸς τὸν οὐρανὸ. Διὰ τοῦτο, ἀπὸ τὸ ξεκίνημά τους ἤδη πατάσσεται μὲ αὐστηρότητα ἀπὸ τὸν ἅγιο, ὁ ὁποῖος, πατερικῶ τῶ τρόπῳ, γίνεται ἀπόλυτος καὶ ἀδιάλλακτος ἐδῶ. Ἀληθῶς, ὅπως τὸ «μάννα» τοῦ οὐρανοῦ, ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου μας στὴν ἔρημο τῆς Ἁγίας Τριάδος κάθε στιγμή μεταβαλλόταν, κατὰ τὴ χρεία ἐκάστης ἀδελφῆς. Αὐτὸ ἐννοοῦσε ποιμαντικὴ ἀγάπη. Νὰ προσφέρῃ τροφή, ἀλλὰ καὶ φάρμακο, ὅταν εἶναι ἀνάγκη. Πάντοτε ὅμως σεβόμενος τὴν ἰδιαιτερότητα κάθε ψυχῆς.

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἡ ποιμαντικὴ πράξις τοῦ ἁγίου ἔρχεται νὰ φωτίσῃ μιὰ ἄλλη πλευρὰ στὴν προσωπικότητα τῆς προεστῶσης. Ἡ ἀγάπη καὶ οἱ συνακόλουθές τῆς ἀρετές δίνουν τὴ σκυτάλη στὴ μείζονα πασῶν τῶν ἀρετῶν, τὴ διάκρισι, τὸ ἀπαραίτητο λυχνάρι κάθε ποιμένος. Ὅλες οἱ πράξεις τοῦ ἁγίου εἶναι διαποτισμένες μὲ μιὰ λεπτὴ, σοφὴ, πάντοτε πατερικὴ διάκρισι. Μὲ τὸ δικό τῆς φῶς ὁ ἅγιος ξεχωρίζει τὴν πλάνη ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γνωρίζει πότε θὰ χαλαρώσῃ τὴ χορδὴ τῆς ψυχῆς καὶ πότε θὰ τὴν ἐντείνῃ, ἂν θὰ δώσῃ γάλα καὶ λάχανα ἢ τροφὴ στερεωτέρα. Μὲ τὴ δικὴ τῆς χειραγώγησι ἐπιλύει ὅλα τὰ περιπτωσιακὰ προβλήματα καὶ καλλιεργεῖ τίς ψυχές.

Σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του γράφει στὶς ἀδελφές: «Τὸ περὶ τῆς νηστείας κεφάλαιον εἶναι ἀναγκαῖον διὰ σαῶς, νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὴν ὑγιειάν σας [...]»¹². «Νὰ διέλθητε μὲ σύνεσιν τὴν Ἁγίαν Τεσσαρακοστήν [...] Ἐὰν καμμία τῶν νεωτέρων πεινᾷ τὸ ἑσπέρας, δύναται νὰ λαμβάνῃ ὀλίγον ἄρτον καὶ ὕδωρ, ἐπειδὴ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν

11. Αὐτόθι, σ. 139, ἐπιστ. 59.

12. Αὐτόθι, σ. 61, ἐπιστ. 14.

των...»¹³. Ἐπαγωγικὰ χτίζει τὸ μοναχικὸ φρόνημα στὶς ψυχές τῶν νέων μοναστριῶν ὁ ἅγιος. Δὲν ἀδημονεῖ. Ἀρχίζει ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ τὰ ἀπλούστερα, ὥσπου ν' ἀσκηθοῦν προσωπικὰ καὶ ν' ἀποκτήσουν πεῖρα ἀγῶνος. Στὶς ἀρχαρίες συγκαταβαίνει νὰ τρώγουν τὸ ἑσπέρας τῆς Σαρακοστῆς, ὅταν ἔχουν ἀνάγκη. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο πάλι μὲ διάκρισι. Λίγο ψωμί καὶ νερό. Γιὰ τὴν ἀνάγκη, ὄχι γιὰ ἄλλη ἱκανοποίησι. Ἔτσι καὶ τὴν ἀδυναμία θεραπεύει καὶ τὸν καλόγερο δὲν τὸν καταργεῖ.

Κατηγορηματικὸς στὶς ἀκρότητες, καταστέλλει κάθε ἄωρο καὶ ὑπέμετρο ζῆλο, ὑποδεικνύοντας πάντοτε τὴ βασιλικὴ ὁδό. «Μάθετε ὅτι τὸ θεῖον δὲν ἐκβιάζεται εἰς τὰς δωρεάς του [...] Μὴ ἐντεινήτε τὴν χορδὴν ὑπερμέτρως, τίς συμβουλεύει, μήποτε διαρραγῆ πρὸ τοῦ καιροῦ αὐτῆς»¹⁴. Καὶ ἄλλοῦ: «Πολιτεύεσθε ἐν ταπεινότητι καρδίας καὶ ὡς ἀρχαριαὶ δόκιμοι, ἵνα σκέπη ὑμᾶς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ»¹⁵.

Ἄσβεστος ὁ λύχνος τῆς διακρίσεώς του, ἰδοὺ πῶς τίς κρατεῖ σὲ ἐγρήγορσι, ὅταν ἐπισημάνη ἐκτροπή, ἱκανὴ νὰ τίς ἀποπλανήσῃ ἀπὸ τὸ μοναχικὸ τους σκοπὸ. «Ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ προσευχὴ εἰσι τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, —τοὺς παραγγέλλει—, καὶ οὐχὶ ὁ σκοπός, δι' ὃν ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον [...] Καμμία μὴ πλανηθῆ [...] Ἡ περὶ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς νηστείας περιοριζομένη ἐνασχόλησις, ἄνευ τῆς μελέτης ὑμῶν αὐτῶν, δὲν εἶναι ἐπιμέλεια ψυχῆς [...] Τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἐνθυμῆσθε διηνεκῶς, ἵνα μὴ [...] ἀποτύχητε τοῦ σκοποῦ σας»¹⁶. Ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἐξήλθον στὴν ἔρημο οἱ μοναχές, καὶ ἡ πραγμάτωσίς του, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀγωνία καὶ ὁ βασικὸς στόχος τοῦ μεγάλου πατρός. Ἐδῶ μὲ τὸ ποιμαντικὸ του παράδειγμα, νομίζουμε ὅτι διαγράφει καθαρὰ τὴν κορυφή, πρὸς τὴν ὁποία θέλει νὰ στοχεύῃ ἡ ποιμαντικὴ εὐθύνη τῆς προεστῶσης. Ἄς

13. *Αὐτόθι*, σσ. 192-193, ἐπιστ. 99.

14. *Αὐτόθι*, σ. 75, ἐπιστ. 21.

15. *Αὐτόθι*, σ. 61, ἐπιστ. 14.

16. *Αὐτόθι*, σ. 98, ἐπιστ. 36.

τὸν παρακολουθήσουμε μὲ πόση ἐγρήγορσι, ἀνησυχία καὶ διάκρισι κινεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτή.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, θεόληπτος ψυχῆ, στοὺς οὐρανοὺς ἀδιαλείπτως περιπολεύων, ἐκεῖ ἐπιποθεῖ νὰ μυσταγωγῆσῃ καὶ τὶς ψυχὰς τῶν μαθητριῶν του. «Τὸ πολίτευμα τοῦ μοναχοῦ ἐστὶν ἀδιάλειπτος ἐπιζήτησις τοῦ Προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιποθία Αὐτοῦ»¹⁷, τοὺς θυμίζει ἀκατάπαυστα. Ἦδη ἀπὸ τὸ ξεκίνημά τους, τὶς τοποθετεῖ στὴ θεοκεντρικὴ αὐτὴ τροχειά. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖο ζητεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πρὸς τὴ μοναχικὴ ζωὴ φερομένη κόρη. Τοὺς γράφει σχετικὰ: «Πρὸς τὴν κόρην ταύτην, περὶ ἧς μοι γράφετε, ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἴδω πρῶτον καὶ νὰ τὴν ἐρωτήσω μερικὰ πράγματα καὶ πρὸ πάντων ἐὰν διαφλέγηται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἔρωτος, ἐὰν φιλῇ ἀπὸ καρδίας τὴν προσευχὴν [...] ἐὰν δύναται νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Κύριον, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω Κύριε, ἀλλ' ὡς Σύ...»¹⁸. Ὁ ἅγιος δὲν ἀναζητεῖ στὰ τάλαντα καὶ στὶς ἰκανότητες, ἢ σὲ ἄλλα ἀνθρώπινα προσόντα τὰ ἐχέγγυα γιὰ τὴ μοναχικὴ εὐδοκίμησι τῆς νέας. Ἐνα μόνον τὸν ἀπασχολεῖ. Ζητεῖ ἀληθῶς τὸ Θεὸ ἢ ὑποψηφία; Ἐγνώριζε ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἀναζήτησι βρίσκει τὴ δικαίωσι καὶ τὴν καταξίωσί της ἢ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ. Ὁ,τιδῆποτε, λοιπόν, παρεμπόδιζε ἢ ὑποκαθιστοῦσε αὐτὸ τὸ σκοπὸ, εἴτε ἀσκητικὰ μέσα ἦσαν αὐτά, εἴτε κάποιες ἀλόγιστες ἐξωστρεφεῖς ἐνασχολήσεις, γιὰ τὸν ἅγιο ἦταν ἐκτροπή, πού τὸν γέμιζε πικρία. «Προσέξωμεν λοιπόν, τοὺς ὑπενθύμιζε, μὴ ἔνεκα φροντίδων καὶ μεριμνῶν τοῦ βίου ἀμελήσωμεν τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς»¹⁹. Ὁ ἴδιος οὐδέποτε ἀπερροφήθη ἀπὸ ἄλλη μέριμνα. Τὸ ἔργο του ἦταν οἱ ψυχὰς καὶ ἡ τελείωσίς τους. Κάθε ἄλλη μοναστηριακὴ δημιουργία ἦταν τὸ πάρεργο. Ἀπ' ἀρχῆς, λοιπόν, γίνεται τὰ πάντα τοῖς πᾶσι, διὰ νὰ τὶς κερδίσῃ εἰς Χριστόν. Καὶ

17. *Αὐτόθι*, σ. 118, ἐπιστ. 44.

18. *Αὐτόθι*, σ. 63, ἐπιστ. 15.

19. *Αὐτόθι*, σ. 36, ἐπιστ. 5.

συγκαταβαίνει μέχρι λεπτομερείας στὶς καθημερινές τους ἀνάγκες, γιὰ νὰ τὶς τινάξῃ μὲ μεγαλυτέρα δύναμι στὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς τους ἀποστολῆς, κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἀντοχῆς τους πάντοτε.

Πρὸς τὰ ἐκεῖ τὶς καλλιεργεῖ ἀκατάπαυστα, ἀλλὰ διακριτικά, μὲ κόπο καὶ μόχθο, νουθετῶν καὶ διδάσκων, νύκτα καὶ ἡμέρα. Καὶ τὶς στρέφει σὲ μιὰ ἀδιάλειπτη ἐσωτερικὴ-νηπτικὴ ἐργασία, πρῶτα γιὰ νὰ καθαρθοῦν σταδιακὰ ἀπὸ τὰ πάθη. Ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό. Κι ἔπειτα μὲ τὴν ἀσκησι τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν, νὰ ἐτοιμασθοῦν εἰς ὑπάντησι τοῦ Κυρίου. «Ἔργον ὑμῶν ἔστω ἡ ἔρευνα τῆς καρδίας ὑμῶν, —τοὺς γράφει—, μὴ ἐν αὐτῇ ἐμφωλεύῃ ὡς ὄφεις ἰοβόλος ἡ ὑπερηφάνεια [...] Ταύτης τὴν ἔρευναν ἡμερινὸν καὶ νυκτερινὸν ποιήσασθε ἔργον ἀδιάλειπτον [...] Ταπεινωθῆτε μέχρις ἐδάφους, ἵνα εὔρητε τὸν Κύριον»²⁰. Σ' αὐτὸ τὸν ἡμερινὸ καὶ νυκτερινὸ ἀγῶνα, γιὰ τὴν κάθαρσι καὶ ἐσωτερικὴ καλλιέργεια τῶν ἀδελφῶν, ζητεῖ ἰδιαίτερα τὴν ἐγρήγορσι τῆς προεστῶσης ὁ ἅγιος. Τὸ ἐκφράζει παραστατικὰ στὴ Γερόντισσα Ξένη. Τῆς γράφει σχετικὰ: «Ἐπιθυμῶ ἐπίτηδες νὰ δοκιμάζης ἐνίστε τὰς ἀδελφάς, ὅπως ἐπιγινώσκης τὸν βαθμὸν τῆς αὐταπαρνήσεώς των καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἐπικρατήσεώς των ἐν τῷ κατὰ τοῦ ἐγωϊσμοῦ ἀγῶνι»²¹. Ὄντως, πατερικὴ ποιμαντικὴ τέχνη! Τὴν πρωτοσυναντᾶμε στοὺς Ἀββάδες τῆς Νιτρίας. Ἡ προεστῶσα, παιδοτρίβις ποὺ δοκιμάζει ἐπίτηδες τὸ φρόνημα καὶ προπονεῖ τὶς ἀθλήτριες μοναχῆς γιὰ τὴν πνευματικὴ πάλη. Ἀλείπτῃς ψυχῶν, ποὺ τρέχουν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως.

Καὶ τοῦτο, κατὰ τὸν ἅγιο, δὲν εἶναι ἄλλο, ἀπὸ τὴ μυστικὴ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἔνωσι, ἀλλ' ἐν τῇ κεκαθαρμένῃ καρδίᾳ τους. «Τέχνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τοὺς γράφει, ζητεῖτε καθ' ἐκάστην τὸν Κύριον, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ σας καὶ οὐχὶ ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ ὅταν εὔρητε Αὐτόν, στῆτε μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ὡς τὰ Χερουβεῖμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ,

20. *Αὐτόθι*, σσ. 98-99, ἐπιστ. 36.

21. *Αὐτόθι*, σ. 195, ἐπιστ. 99.

διότι θρόνος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἡ καρδιά ὑμῶν»²². Ἀκοίμητον, ἐπὶ τῆς νοητῆς «φυλακῆς» τῆς Μονῆς της, θέλει τὴν προεστῶσα ὁ ἅγιος. Ὅλη πνευματικούς ὀφθαλμούς, σὰν ἓνα Χερουβείμ, ν' ἀγρυπνῆ διὰ τὸν Κύριον, ὑπὲρ τῆς μοναστικῆς μάνδρας καὶ τῆς ποιμνης της. Νὰ κατοπτεύη παντοῦ, νὰ ρυθμίζῃ τὰ πάντα, ν' ἀσφαλίζῃ ἀπὸ ἐχθρούς, νὰ θεραπεύῃ πληγές, νὰ ἐμπνέῃ ἀγῶνες. Καὶ πρὸ παντός καὶ δι' ὅλων νὰ οἰκοδομῇ ἔμψυχα θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεργάζεται «καινές κτίσεις», στὶς ψυχές τῶν ὑποτακτικῶν της.

Αὐτὸ εἶναι τὸ δυσκολώτερο ἔργο της. Ἔχει ὠδίνες πνευματικές. Κρύβει πικρίες καὶ ἀγωνίες. Αὐτὸ ὅμως εἶναι καὶ ἡ καταξίωσίς της. Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγίου, περὶ αὐτὸ πρέπει νὰ στρέφεται ἡ πρώτη φροντίδα της, καὶ μὲ ὅλα αὐτὸ νὰ ὑπηρετῇ. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, ὅποια κι ἂν εἶναι, ἔρχονται δεύτερα καὶ τρίτα καὶ ἔσχατα.

Ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ ἀγίου δὲν ἐξαντλεῖται σὲ λίγα μόνο λεπτά. Πολὺ περισσότερο δὲν ἐρμηνεύεται. Τελειώνοντας, ἀνάγκη νὰ προσθέσουμε τοῦτο μόνο. Ἡ πληθὺς τῶν ποιμαντικῶν χαρισμάτων τοῦ ἀγίου δὲν εἶναι ἀπότοκος ξηρῶν κανόνων καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας. Προπαντὸς εἶναι χάρισμα τῆς κεκαθαρμένης καὶ ἀδιαλείπτως προσευχομένης καρδίας του. Πνεῦμα ἅγιο κατοικοῦσε μέσα του, χορηγὸς κάθε σοφίας καὶ συνέσεως.

Γι' αὐτὴ τὴν καρδιακὴ κάθαρσι, πρὸ πάντων, ἀγωνιζόμεθα ἀδιαλείπτως κι ἐμεῖς. Αὐτὴ θὰ κατεβάσῃ τὸ Θεὸ μέσα μας. Κι Ἐκεῖνος θὰ μᾶς φωτίζῃ καὶ θὰ μᾶς σοφίζῃ γιὰ ὅλα. Τέτοιες εὐλογημένες ψυχές, μὲ τίς πρεσβεῖες τοῦ ἀγίου μας, ἄς ἀναδεικνύῃ πάντοτε ὁ Κύριος, μέσα ἀπὸ τίς ἱερές παρατάξεις «τῶν ἀκολουθούντων τῷ Ἀρνίῳ». Μητέρες πνευματικές-ἀληθινές Ἀμμάδες, πού θ' ἀναγεννοῦν ἐν Χριστῷ τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ κρατοῦν στὸ ὕψος πού τοῦ πρέπει τὸ ἀγγελικὸ πολίτευμα, γιὰ νὰ εἶναι καὶ στὶς δύσκολες

22. Αὐτόθι, σ. 98, ἐπιστ. 36.

ἡμέρες μας καὶ στοὺς αἰῶνες, ἡ προφυλακὴ τῆς πρὸς τοὺς Οὐρανοὺς ὁδοιπορούσης Ἐκκλησίας. Ἐφ' ὅσον: «Φῶς μοναχοῖς Ἄγγελοι, φῶς δι' ἀνθρώποις μοναχικὴ πολιτεία», κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος.

ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΚΑΝΕΛΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπικ. Καθηγήτριας Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν ἀπὸ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον

Καὶ μόνον τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τῆς 136 ἐπιστολῆς οἱ 43 ἔχουν ἀναφορὰς τοῦ ἁγίου σὲ θέματα ὑγείας, ὅπως π.χ. προτροπὲς νὰ προσέχουν τὴν διατροφή τους, νὰ ἐπισκέπτονται κατὰ περίπτωσιν τοὺς ἰατροὺς κ.λπ., καθιστᾷ σαφὲς τὸ γεγονός ὅτι τὸν ἅγιον τὸν ἐνδιαφέρει πολὺ ἢ καλὴ ὑγεία τῶν μοναζουσῶν. «Ἡ ὑγεία εἶναι τὸ πρῶτιστον τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχητε», λέει στὴν 14ῃ ἐπιστολῇ του. «Μάθετε οἱ μήπω τελειωθέντες, νὰ μὴ εἴπω οἱ ἤδη εἰς τὸ στάδιον εἰσελθόντες, ὅπως ἀγωνισθῶσιν, ἐὰν μὴ ἔχωσι ὑγείαν, καταβάλλονται καὶ ἀποκάμνουσιν, διότι στεροῦνται ἔτι καὶ τοῦ ἡθικοῦ σθένους τοῦ ἐνισχύοντος τοὺς τελείους». Καὶ συνεχίζει: «Ἡ ὑγεία διὰ τοὺς μήπω τελειωθέντας εἶναι τὸ αὐτοκίνητον ἄρμα τὸ φέρον τὸν ἀθλητὴν εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἀγῶνος». Μᾶς δίνει λοιπὸν καὶ τὴν πνευματικὴν διάστασιν τῆς ὑγείας τῆς σωματικῆς. Ὡστόσο, τὸ νὰ ὑπακούουν οἱ ἀδελφὲς στὸν ἰατρό, ἐνίοτε καὶ κατὰ διάκρισιν ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ παίρνουν τὰ φάρμακα, τὸ θεωρεῖ ὁ ἅγιος ὅτι εἶναι καὶ μιὰ ἀσφάλεια γιὰ τὴν ταπεινώσιν τους. «...ἢ Ξένη νὰ μὴ ἀμελῇ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματός της, φροντίζουσα δὴθεν διὰ μόνην τὴν ψυχὴν της, ἵνα μὴ πολεμηθῇ δεξιόθεν», μᾶς λέει σὲ μιὰ ἐπιστολή.

Πρὸς διευκρίνησιν ἀναφέρομε μερικὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ παραδείγματα γιὰ τὸ πῶς ἀντιμετώπιζε ὁ ἅγιος τῆς ἀσθενείας τῶν μοναζουσῶν, ψυχικὲς ἢ σωματικὲς.

Στις ἐπιστολές 21, 22 καὶ 23 ἀναφέρεται περίπτωση ἀδελφῆς πασχούσης ἀπὸ φυματίωση. Εἶναι λοιπὸν ἐμφανῆς ἡ —κατὰ προτροπὴν τοῦ ἁγίου— προσφυγὴ στὴν ἰατρικὴ βοήθεια, ἡ εἴσοδος τῆς ἀσθενοῦς στὸ νοσοκομεῖον, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη ἀγάπη τοῦ ἁγίου γιὰ τὴν πάσχουσα. «Θὰ τὴν ἐπισκέπτομαι κάθε ἐβδομάδα καὶ θὰ σᾶς ἐνημερώνω» μᾶς λέγει. Κοινωνικὸν στίγμα στὴν ἐποχὴ τοῦ ἁγίου ἡ φυματίωση καὶ ὁ κόσμος διακατείχετο ἀπὸ φόβο γιὰ τὴν ἀσθένεια αὐτὴ στὴν ἐποχὴ τοῦ ἁγίου. Ὑπερβαίνει λοιπὸν τὸν ἑαυτό του ὁ ἅγιος καὶ τὴν ἐπισκέπτεται συχνά. Ἐπιπλήττει ὡστόσο τὶς ἀδελφές, διότι παρὰ τὶς διαβεβαιώσεις τῶν ἰατρῶν γιὰ τὴν ἀποθεραπεία τῆς ἀσθενοῦς διετήρουν ἐπιφυλάξεις καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσαν τὴν ἐπιστροφὴν τῆς στὴν Μονή. Τοὺς λέγει λοιπὸν στὴν 37ῃ ἐπιστολῇ: «Λυποῦμαι πολὺ, διότι δὲν ὑπάρχει ἡ προσήκουσα τῷ πολιτεύματι ἀδελφικὴ ἀγάπη. Ποία οἰκογένεια ἀποπέμπει τὸ ἑαυτῆς τέκνον, διότι ἠσθένησε; Οἱ Χριστιανοὶ τῶν παλαιῶν χρόνων ἀπέθνησκον ὑπὲρ ἀγνωστων ἀδελφῶν, καὶ ὑμεῖς οἱ κατὰ κόσμον τεθνηκυῖαι καὶ κατὰ Χριστὸν ζῶσαι, φοβεῖσθαι μὴ πάθητε, δεχόμεναι ἀδελφὴν ἐν τῇ ἑαυτῆς οἰκίᾳ, προσκομίζουσιν καὶ πειστήρια τῆς θεραπείας τῆς;».

Γραμμένες στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνά μας, οἱ κατηχητικὲς ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὶς μοναχές τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Τριάδος Αἰγίνης, βρῖθουν ἀπὸ παραινέσεις, ὑποδείξεις, νουθεσίες ἀκόμη καὶ διαγνώσεις σχετικὰ μὲ θέματα ὑγείας, διατυπωμένες μὲ σαφήνεια καὶ διάκριση ἀκόμη καὶ γιὰ νοσήματα ποὺ δὲν ἦταν ἀκόμη γνωστὴ ἡ φύση τους ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ. Ἀλλά, βλέπετε, ἡ ἀγιότης συχνὰ προηγεῖται τῆς ἐπιστήμης.

Ἀναφέρει λοιπὸν στὴν 14ῃ ἐπιστολῇ του: «Ἡ νευρασθένεια τῆς Ἀγγελικῆς προῆλθεν ἐκ τῆς μηχανῆς (ραπτομηχανῆς). Ἡ μηχανὴ ἐπειδὴ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας τὴν ἐργάζεται, τῆς ἐτάραξε τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ θὰ καταντήσῃ νὰ μὴ δύναται νὰ σταθῇ στὰ πόδια». Θὰ λέγαμε μὲ τὴν σημερινὴ ἰατρικὴ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἓνα ἐπαγγελματικὸ νόσημα. Καὶ ξέρουμε σήμερα, ἔχει τελείως διευκρινισθεῖ, ὅτι οἱ κρα-

δασμοὶ προκαλοῦν πράγματι βλάβη καὶ ἰδίως στὸ νευρικό σύστημα. «Φρόντισον νὰ κινήσαι, νὰ γίνηται τακτική ἢ κυκλοφορία τῶν αἱμάτων σου», λέγει στὴν θυγάτηρα Ξένη στὴν 77ῃ ἐπιστολῇ του. Ἡ κίνηση καὶ δὴ τὸ βάδισμα παίζουν μέγιστον ρόλον στὴν διατήρηση τῆς καλῆς ὑγιεινῆς, τόσο γιὰ τὶς φλέβες, ὅσον καὶ γιὰ τὶς ἀρτηρίες καὶ κυρίως γιὰ τὰ ἀγγεῖα τῆς καρδιάς, λέγει ἡ σύγχρονος ἰατρική.

Ὁ 20ὸς αἰώνας, κατ' ἐξοχὴν τεχνοκρατικός, ξεχώρισε τελείως τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Ποῖος ἰατρός στις διάφορες παθήσεις ἀντιμετωπίζει τὸν ἄρρωστο ὡς ψυχοσωματικὸ σύνολο; Ἐπιτρέψτε μου τὴν ἐρώτηση σεβαστὲς γερόντισσες: Πόσες φορές ἀναζητήσαμε τὰ διάφορα συμπτώματα, ποὺ μποροῦν νὰ παρουσιασθοῦν σὲ ἄτομα τοῦ Κοινοβίου; Ποῦ ἀκριβῶς ἔχουν τὶς ρίζες τους; Δειλὰ - δειλὰ, τὰ τελευταῖα χρόνια τουλάχιστον, γίνεται λόγος στὴν ἰατρική καὶ ἀναγνωρίζεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυχοσωματικὸν σύνολον.

Ὁ ἅγιος ὅμως ἐγνώριζε καλὰ τοὺς ἀρρήκτους δεσμοὺς μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἰσορροπίας ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ βίου. «Νομίζω ὅτι ἀσθενεῖς, διότι ἀφήνεις σεαυτὴν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς λύπης» καὶ «οἱ πονοκέφαλοί σου εἶναι καὶ ἔκ τινος ὑστερικῆς καταστάσεως». Θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἀπλότης ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερία μὲ τὴν ὁποῖαν σκιαγραφεῖ τὴν μορφήν αὐτῆς τῆς νευρώσεως, ἡ ὁποία πλήττει πράγματι συχνότερα τὸν γυναικεῖο πληθυσμό. Συχνὰ ἀναφέρει, ἐντελῶς ὅμως ἀπαθῶς, τὴν νόσον καὶ ζητᾶ καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φαρμακευτικὴν βοήθεια, ἀλλὰ καὶ ἀναζητᾶ καὶ τὶς αἰτίες. Ἀναφέρει ὅμως, ὅτι καὶ οἱ ὑστερικὲς ἐκδηλώσεις, ὅπως ὁ ἀκατάσχετος γέλως, ἐπιτείνεται μὲ τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ὕπνου καὶ ἡ ψυχικὴ αὐτὴ νόσος τὶς καθιστᾶ εὐάλωτες στοὺς πειρασμούς, λέγει στὴν ἐπιστολῇ 19.

Γνωρίζει ἐπίσης ὁ ἅγιος πὼς ἡ ἀσκησις ἐπιβάλλει ἕναν ἰδιάζοντα τρόπο ζωῆς· κατανοώντας παράλληλα τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως, τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῆς γυναικειᾶς ψυχοσυνθέσεως καὶ συνυπολογίζοντας τὴν πίεση ποὺ ἀσκεῖ στὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ στὴν ψυχὴ ὁ ἀόρα-

τος πόλεμος τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴ τῶν μοναζουσῶν στοὺς κινδύνους τῆς ἀδιάκριτης ἀσκήσεως, ὅτι «ἡ τοῦ σώματος ἀσκήσις ἐπίκουρος τῇ ψυχῇ ἔρχεται πρὸς ἠθικὴν τελείωσιν, ἡ δὲ ἠθικὴ τελείωσις ταῖς τῆς ψυχῆς γυμνασίαις κατορθοῦται». Ἡ ἀσκήση μετὰ διακρίσεως προφυλάσσει τόσον τὴν ψυχὴν ὅσον καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς παρεκτροπῆς τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνα, τὴν κατάχρησιν τῶν δυνάμεων καὶ ἐν τέλει ἀποτελεῖ πνευματικὸν ὄπλο τοῦ μοναχικοῦ βίου. «Ἐὰν θὰ ὑγιαίνητε θὰ προκόψητε, ἐὰν δὲν ὑγιαίνητε, εἰς μάτην οἱ πόνοι σας», μᾶς λέγει στὴν ἐπιστολὴ 14· καὶ συνεχίζει στὴν ἴδια ἐπιστολὴ: «διὰ τοῦτο σᾶς συνιστῶ διάκρισιν ἐν πᾶσι καὶ φρόνησιν, καὶ σᾶς συμβουλεύω νὰ φεύγητε τὰ ἄκρα. Αἱ αὐστηρότητες βαίνουνσι παραλλήλως πρὸς τὰ μέτρα τῆς ἀρετῆς. Ἡ νηστεία εἶναι ἀναγκαῖο νὰ συμβαδίξῃ μὲ τὴν ὑγιείαν σας, ἵνα μὴ ἀναγκασθῆτε νὰ ἐγκαταλείψητε τὴν ἔρημον καὶ ζητεῖτε τὰς πόλεις πρὸς θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς σαρκίου σας». Προτεραιότητα γιὰ τῆς ἀσκήσεως δίδει στὴν ψυχὴ, καθ' ὅσον —μᾶς λέγει— ἡ ψυχὴ θὰ διδάξει τὸ σῶμα καὶ ὄχι τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὀλίγα, εἶναι φανερὸς στὶς ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου ὁ σεβασμὸς τοῦ στοῦ ἀνθρώπινο σῶμα, ἀκριβῶς γιὰ τὴν πρόοδο τὴν πνευματικὴν. Κατὰ περίπτωσιν καὶ μὲ διάκρισιν ἀποδέχεται καὶ προτρέπει στὴν ἐπιζήτησιν τόσο τῆς ἰατρικῆς ὅσο καὶ τῆς φαρμακευτικῆς βοηθείας. Ἀκόμη καὶ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν νηστεία τὴν τοποθετεῖ ἀνάλογα τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ τὴν θέλει νὰ γίνε-ται μετὰ πολλῆς διακρίσεως, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς μας.

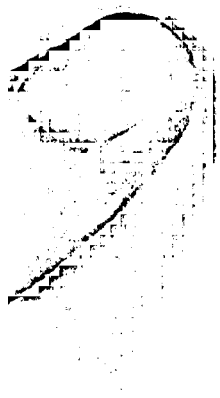
Ἐν ὀλίγοις, εἶναι φανερὸ στὶς ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου πὼς πάσχον-τες καὶ ἰατροί, λαϊκοὶ καὶ μονάζοντες, θὰ βροῦν ὅπωςδήποτε τῆς ἀπαντήσεως πού ἐπιζητοῦν στὸν καλὸν ἀγῶνα πού διεξάγουν μαζὶ ψυχὴ καὶ σῶμα.

Δ'

**Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὡς μυσταγωγὸς
καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης**

ΑΝΘΟΥΣΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Ἀδελφῆς Ἱ. Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Μητρὸς Ἁγαπημένου Πάτμου

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς ἱερουργὸς καὶ ὕμνογράφος μυσταγωγεῖ εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, τοῦ ὁποίου ἡ ἁγία βιοτὴ ὑπῆρξε φωτεινὴ ἀνταύγεια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ὁποίας βιοτῆς οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὑπῆρξε ἡ βαθυτάτη ταπεινοφροσύνη του, ἡ ἀνεξάντλητος ὑπομονὴ του καὶ ἡ ἀξιοθαύμαστος καρτερία του εἰς τὰς παντοειδεῖς, ἀνηκούστους, δοκιμασίας του, διακόνησε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς πολλοὺς τομεῖς δραστηριότητος, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὁποίους ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ διακονία του ὡς ἱερουργοῦ, μυσταγωγοῦ τῶν θείων Μυστηρίων καὶ ὡς ὕμνογράφου.

Πράγματι ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς ἱερουργὸς ἐβίωνε, μὲ βαθυτάτην τὴν συναίσθησιν, τὸ μυστήριον τῆς λατρείας τῆς Τριαδικῆς Θεότητος, πρὸς τὴν ὁποία πανίσχυρος θεία ἀγάπη πυρπολοῦσε τὴν καρδίαν του, τὴν ὁποία εἶχε καταστήσει, μὲ τὴν ἀγιότητα τῆς ζωῆς, κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ ἡ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία διέπνεε ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του. Κατὰ τὴν τέλεσιν κάθε ἱερᾶς ἀκολουθίας καὶ μάλιστα τῆς θείας Λειτουργίας συνειδητοποιοῦσε μετὰ φόβου καὶ πίστεως, ὅτι ἦτο λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον παρευρίσκετο ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος. Αὐτὴ ἡ συναίσθησις τῆς παρουσίας τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀλλοίωνε τὴν ὑπαρξίν του καὶ τὸν μεταρσίωνε καθιστώντας τον ἰσάγγελον, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κατανύσση καὶ συγκινή τοὺς ἐκκλησιαζομένους, ἀνυψώνοντάς τους εἰς οὐρανίας σφαίρας καὶ ἐπηρεάζοντάς τους νὰ βιώνουν καὶ οἱ ἴδιοι τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν...

Αὐτὴ ἡ θεία ἀλλοίωσις καὶ ἐπίδρασις εὐλαβεστάτων ἱερουργῶν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐκκλησιαζομένων, παρατηρήθη πάντοτε, καθ' ὅλην τὴν δυσχιλιετῆ πορείαν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, μολονότι εἶναι ἀληθές, ὅπως παρατηρεῖ ὁ σεβαστὸς Καθηγητῆς κ. Φυτράκης, «ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς λατρείας γενικώτερον ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἔχει, ἀσφαλῶς, μειωθῆ εἰς τὴν ὑλόφρονα ἐποχὴν μας, ἐν τούτοις ἡ λατρεία μας, συγκεκριμένως, ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσκή, εὐτυχῶς ἀκόμη ἀξιόλογον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας [...] τοιαύτην ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἀσκή ἡ Ὁρθόδοξος λατρεία ὅταν “πάντα” τὰ κατ' αὐτὴν “λεγόμενα” καὶ “δρῶμενα” [...] ἐπιτελοῦνται “εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν”, κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐπιταγὴν [...] “Ὅταν οἱ λειτουργοὶ τῆς [...] μετέχουν ὀλοψύχως εἰς τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν [...] εἰς τὸ ὅλον μυστήριον τῆς Θεῖας Οἰκονομίας [...] ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ δημιουργία τῆς ἱερᾶς κατανύξεως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τοῦ μετέχοντος εἰς τὰς Ἀκολουθίας ἐκκλησιασμάτος»¹. Αὐτὴ τὴν κατάνυξιν καὶ μυσταγωγίαν εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν προεκάλει μὲ τὸ ἱεουργικὸ τοῦ ἔργο ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐκκλησιαζομένων εἰς τὸν ἱερὸ ναὸ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ἢ εἰς ἐνοριακοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν ὅπου, μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἱεουργοῦσε καὶ οἱ ὅποιοι συνεκεντρώνοντο ἀπὸ βαθέος ὄρθρου καὶ συνωστίζοντο διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν κατανυκτικὴν θεῖαν Λειτουργίαν του.

Τὴν ἴδιαν κατάνυξιν καὶ εὐλάβειαν προξενοῦσε, κατὰ τὰς ἱεουργίας του, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν σπουδαστῶν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς 14ετοῦς διακονίας του εἰς αὐτὴν ὡς Διευθυντής. Ἀδιάψεστοι μαρτυρίαι, πού ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴν τὴν

1. Βλ. Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, «Ἡ εὐρυτέρα ἀναδιάρθρωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παιδείας ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Ἡ λειτουργικὴ ἀγωγή τοῦ πληρώματος». *Ριζαρείος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία*, τόμος Γ', ἐπιστάσις καθηγητοῦ Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1984, σσ. 75, 12-13, 15.

διαπίστωσιν, ἀποτελοῦν αἱ ἀναμνήσεις μαθητῶν του, ἀπὸ τὰς ὁποίας πληροφοροῦμεθα ὅτι «οἱ μαθηταὶ δὲν ἐλάμβανον ἀπλῶς καὶ μόνον λειτουργικὴν ἀγωγήν ἀλλὰ μυσταγωγοῦντο ὑπ' Αὐτοῦ εἰς λατρείαν ἀληθῆ»². Ἐπίσης ὁ πρωθιερεὺς π. Θεμιστοκλῆς Παπακωνσταντίνου ἀφηγεῖται: «Ὅσάκις ἐλειτούργει μετηρσιοῦτο καὶ ἐνόμιζέ τις, ὅτι συνελειτούργουν ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιασματος ἦτο καταφανὴς καὶ καταπληκτικὴ»³. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος ἐξ ἄλλου π. Νικόλαος Μυλωνᾶς ἐνθυμεῖται: «Ἰπῆρξε συνάμα ποιητικὴ ψυχὴ, συνθέσας οὐκ ὀλίγους ὕμνους πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, τὴν Ἰπεραγίαν Θεοτόκον καὶ λοιποὺς ἁγίους. Ὅταν τοὺς ἔψαλλε μετηρσιοῦτο. Ὡθει δι' αὐτῶν καὶ τοῦ ἁγίου του παραδείγματος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς μυστικισμόν [...] Ἡ προσευχὴ του ἦτο κάτι τὸ θεῖον. Ἀληθινὴ μυσταγωγία ἢ λειτουργία του, ὁ λόγος καὶ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ»⁴. Τέλος ὁ ἀείμνηστος π. Ἄγγελος Νησιώτης μᾶς πληροφορεῖ: «Ὁ Διευθυντὴς παρευρίσκετο εἰς τὸν ναὸν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου καὶ τοῦ Ἐσπερινοῦ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἀκολουθίαν ἴστατο ὄχι εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ εἰς στασίδιον κοινόν εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ δίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ὑπόδειγμα ἐκκλησιασμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ καμαρώνῃ τοὺς δύο χοροὺς μὲ 140 μαθητὰς, ψάλλοντας ὅλας τὰς ἀκολουθίας»⁵.

Ὅταν τὸ 1908 παρητήθη ἀπὸ τὴν Ριζάρειον Σχολὴν καὶ ἐγκατεβίωσε εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἁγ. Τριάδος, εἰς τὴν Αἴγιναν, τῆς ὁποίας ἀπὸ τὸ 1904 εἶχε ἐπιμεληθῆ τὴν ἴδρυσιν, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰς πολλὰς φροντίδας τῆς διευθύνσεως τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἐπεδόθη

2. Βλ. Βαρβάρας Χ. Γιαννακοπούλου, «Ἁγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ὁ Παιδαγωγός, ὁ Θεολόγος», Ἀθήνα 1995 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν Κοινωνία), σ. 25.

3. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὅσιος Νεκτάριος, σ. 137.

4. Αὐτόθι, σ. 135.

5. Αὐτόθι, σ. 140.

ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν ἀληθῆ λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἀσκῶν καθήκοντα ἡμεριῶν καὶ πνευματικῶν τῆς Ἱ. Μονῆς. Ἔχομεν ἀρκετὰς πληροφορίας διὰ τὸ λειτουργικὸν τοῦ ἔργου ἀπὸ ἀναμνήσεις προσκυνητῶν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τῆς Ἀγ. Τριάδος, ζῶντος τοῦ ἁγίου. Νὰ πῶς ἐκφράζουν τὰς συγκινήσεις των ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν, πού ἐπετελεῖ ὁ ἅγιος, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιζῶντας προσκυνητὰς, ὅπως μᾶς τὰς μεταδίδει ὁ κ. Μανώλης Μελινός: «Ἡ λειτουργία παρακαλοῦσα νὰ μὴν τελειώσῃ [...] ἔψαλε καὶ μιλοῦσε σιγανά, κατανυκτικά», ἀναπολεῖ ἓνας προσκυνητῆς⁶. Ἐνθυμεῖται ἓνας ἄλλος: «Ὅταν κοινωνοῦσες ἀπὸ τὰ χέρια του, ἤθελες ὕστερα νὰ κοιμηθεῖς! Τέτοια μακαριότητα αἰσθανόσουνα [...] Σ' ἔκανε νὰ νοιώθεις ὅτι ἡ Θεία Κοινωνία εἶναι τὸ πιὸ σπουδαῖο κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲν ὑπάρχει τίποτα νὰ ἐπιθυμήσεις!»⁷. Ἄλλος ἀφηγεῖται: «Ὅταν λειτουργοῦσε ἦταν κάτι τὸ καταπληκτικό! Τὴν ὥρα πού ἔβγαζε τὰ Ἅγια, ἔπεφτα κάτω μπρούμυτα. Ἐκείνη τὴν ὥρα, μὲ τ' Ἅγια στὰ χέρια ὁ Ἅγιος, δὲν περπατοῦσε! Τὰ πόδια του σὰ νὰ γλιστροῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Σὰ νὰ πέταγε!»⁸. Ἄλλος ἐνθυμεῖται: «Ὅταν στεκόταν στὴν Ὠραία Πύλη, δὲν μπορούσες νὰ τὸν ἀτενίσῃς. Νόμιζες ὅτι ὅλα τὰ ἐσωτερικά σου τὰ ἤξευρε! Ἦτο τόσο γλυκύς, ἀλλὰ καὶ τόσο σοβαρός! Αἰσθανόσουνα δέος ἀπέναντί του!»⁹.

Ἄλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς του ἦτο ἔκφρασις τῆς ὀλοψύχου ἀγάπης του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀληθοῦς λατρείας. Εὐλαβῆς κληρικός προσθέτει: «Ὅσάκις ἔτυχε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου καὶ παρέμεινα κατὰ τὰς Ἀκολουθίας ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἔβλεπον τὸν Ἅγιον νὰ ἴσταται γονυπετῆς εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ ἐναγκαλιζόμενος μὲ τὰς χεῖράς του τὸν Τίμιον Σταυρὸν προ-

6. Βλ. Μ. Μελινοῦ Α', σσ. 62-63.

7. *Αὐτόθι*, σ. 169.

8. *Αὐτόθι*, σ. 206.

9. *Αὐτόθι*, σ. 252.

σηύχετο με στεναγμούς ἀλαλήτους καὶ ἔβρεχε με δάκρυα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ»¹⁰. «Τὰς δὲ νυκτερινὰς ὥρας, ἐνθυμῆται μαθητῆς του, ὅτε ἡ Σχολὴ ἠσύχαζε τελείως καὶ οἱ πάντες ἐκοιμῶντο, ἐλέγετο, ὅτι ὁ Νεκτάριος κατήρχετο ἐκ τοῦ δωματίου του καὶ ἐξήρχετο τῆς Σχολῆς καὶ ἐκεῖ ἔξω χαμηλά εἰς τὴν Νοτίαν ἔξοδον τῆς Σχολῆς, κατὰ τὸν κῆπον, ὑπὸ παντοίας καιρικᾶς συνθήκας γονυπετῆς προσή- χετο ἐπὶ μακρὸν πλησίον τοῦ φυλασσομένου διὰ σιδήρου κιγκλιδώ- ματος μικροῦ χώρου, ὅπου ἦτο φυτευμένος φοῖνιξ· εἰς τὸν χώρον τοῦτον ἦτο ἄλλοτε μικρὸν παρεκκλήσιον!»¹¹. Τέλος, ὁ μακαριστὸς γέροντας Ἀμφιλόχιος Μακρῆς, κτίτωρ τῆς Ἱ. Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ Μητρὸς Ἠγαπημένου Πάτμου, ἀπὸ τὴν μακροχρόνιον ἀναστροφὴν του μετὰ τοῦ ἁγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξωμολογεῖτο εἰς αὐτὸν καὶ μάλιστα εἶχε καὶ συλλειτουργήσει μετ' αὐτοῦ, ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ μετ' αὐτοῦ ἀναστροφή ἐπλημμύριζεν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ αἰσθήματα σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας πρὸς τὴν ἀγιότητά του [...] Ἦτο ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς [...] ὠμίλει περὶ νοεῶς προσευχῆς, διότι εἶχε καλλιεργήσει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸν ἀνώτερον αὐτὸν τρό- πον τῆς προσευχῆς. Παρηκολούθησα τοῦτον λειτουργοῦντα καὶ διέ- κρινα τὴν βαθεῖάν του πίστιν, τὴν εὐσέβειάν του καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐνοικοῦντα εἰς αὐτόν.

» Ἀπὸ ἐξομολογήσεις ἔχω πληροφορηθῆ: «Ὅταν κάποτε προσή- χετο ὁ Ἅγιος, οὐδόλως ἤκουε τὸν θόρυβον καὶ τὰ κρούσματα τῆς θύρας τοῦ κελλίου του καὶ ὅτε ἤνοιξαν, εἶδον τοῦτον ἐν ἐκστάσει μετὰς χειρᾶς ὑψωμένας, τὸ βλέμμα προσηλωμένον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ φλόγα πυρὸς περιέβαλεν αὐτόν»¹².

---

10. Μαρτυρία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰῶρας κ. Ἱεροθέου. Βλ. Ἀκολουθίαι καὶ Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ [...]. ἐν Ἀθήναις 1976, σ. 13.

11. Βλ. Σοφοκλέους Δ. Λώλη, «Ἡ Ριζάρειος ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ ὡς ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα». Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία, τόμος Β', ἐπιστάσις καθηγητοῦ Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1981, σ. 129.

12. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 132.

Ἄν ὅμως ὡς ἱερούργος ἐπιδροῦσε ὀλοψύχως εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν πιστῶν καὶ ὡς ὑμνογράφος καὶ ὑμνωδὸς ἀσκοῦσε ἐπίσης τὴν ἰδίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν τῆς Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῶν ἐκκλησιαζομένων καὶ τῶν μοναζουσῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγ. Τριάδος Αἰγίνης. Διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ συνανθρώπου του, πού ἦτο τὸ κίνητρον ὅλων τῶν ἔργων του καὶ ἡ δόξα τῆς Ἀγίας Τριάδος, πού ἔγινε ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του, κατ' ἐξοχὴν ἐξεφράσθη εἰς τὸ ὑμνογραφικόν του ἔργον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε αὐτὴν τὴν ἀγωγὴν.

Εἶναι πράγματι καθομολογουμένη ἡ πίστις ὅτι «ἡ πρωταρχικὴ ἀξία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὡς τέχνης», εἶναι ὅτι «διδάσκει τέρπουσα»¹³. Εἶναι γνωστὸν ἄλλωστε, ὅτι ἡ χριστιανικὴ ὑμνωδία ἐγεννήθη μέσα εἰς τὸν μικρὸν κύκλον τῶν Μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ· «καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν», ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος¹⁴. Εἰς τὰς λατρευτικὰς συνάξεις τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἐψάλλοντο ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παροτρύνει τοὺς πιστοὺς: «ἐν ὀρθριναῖς ὑμνολογίαις καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαβίδ»¹⁵. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐξ ἄλλου εἰς τὴν ἐρμηνεία τοῦ α' ψαλμοῦ, ἐξηγεῖ διὰ ποῖον λόγον οἱ ὑμνογράφοι, φωτισμένοι ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνέμιξαν εἰς τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως τὴν εὐχαρίστησιν τῆς μελωδίας καὶ γράφει: «Τί ἔκανε λοιπὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον βλέποντας ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος δύσκολα ὀδηγεῖται πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἐξ αἰτίας τῆς ροπῆς πρὸς τὴν ἡδονὴν παραμελοῦμε τὸν ὀρθὸν βίον; Ἀνέμιξε μὲ τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως τὴν τέρψιν τῆς μελωδίας, ὥστε νὰ δεχώ-

13. Βλ. Ἰωάννου Θανοπούλου, «Ἡ χρησιμότης τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἰς τοὺς σπουδαστὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν», Ριζαρείος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ 1814-1969. Πανηγυρικὸς τόμος ἐπὶ τῇ 125ετηρίδι αὐτῆς, Ἀθῆναι 1969, σ. 546.

14. Ματθ. κς', 30.

15. P.G. 64, 12.

μεθα χωρὶς ἀντίδρασιν τὴν ὠφέλειαν τῶν λόγων πού θά ἀκούωνται γλυκὰ καὶ ἀπαλά»· καὶ συνεχίζει ὁ Μ. Βασίλειος: «Ἡ ψαλμωδία χορηγεῖ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν, τὴν ἀγάπην, διότι ἐπενόησεν ὡς συνδετικὸν κρίκον διὰ τὴν ἔνωσιν τὴν ἀπὸ κοινοῦ ψαλμωδίαν καὶ συναρμονίζει τὸν λαὸν εἰς τὴν συμφωνίαν ἑνὸς χοροῦ»¹⁶. Τέλος, ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης κυρὸς Διονύσιος παρατηρεῖ: «Ἄλλ' εἶναι καὶ ἓνας ἄλλος λόγος, βαθύτερος αὐτός, διὰ τὸν ὁποῖον ψάλλομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Εἶναι ἡ ἀδυναμία μας νὰ ἐκφράσωμεν κατὰ καλύτερον ἄλλον τρόπον ἐκεῖνο πού πιστεύομεν, ἐκεῖνο πού ζῶμεν εἰς τὰς καρδίας μας [...] Ἡ ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία γλῶσσα τῆς ἱερᾶς Θεολογίας [...] εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἱερά ψαλμωδία ὁὐκ εἶναι μόνον τέρψις, ἀλλὰ καὶ διδαχὴ καὶ παιδαγωγία»¹⁷.

Αὐτὴν τὴν σημασίαν τῆς ὑμνολογίας ἐπισημαίνων καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος γράφει: «Ἡ ἐσωτερικὴ λατρεία ἐκδηλοῦται ὡς δοξολογία, εὐχαριστία, δέησις [...] Διὰ τῶν ὕμνων καὶ ψαλμωδιῶν ἐκδηλώνει ὁ Πιστὸς τὴν λατρείαν του πρὸς τὸν Θεόν»¹⁸. «Γι' αὐτό, παρατηρεῖ ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Τίτος Ματθαϊάκης, ἡ πλήρης βαθυτάτης καὶ θερμουργοῦ πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν πίστεως καὶ ἀγάπης ἀγαθωτάτη καρδιά αὐτοῦ ἐξεδήλωνεν ἐκάστοτε τὰ ἱερά καὶ εὐγενῆ τούτου συναισθήματα [...] εἰς τὴν σύνθεσιν ὑπερόχων ὕμνων καὶ ᾠδῶν, πεπροικισμένος ὢν μετ' ἐξαιρέτου συνάμα ποιητικοῦ χαρίσματος. Οὕτω συνέθεσεν ὑπερόχους ὕμνους πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, τὸν Σωτῆρα

16. Βλ. Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου, «Ὁμιλίαι εἰς ψαλμούς. Ὁμιλία Λ', εἰς τὸν α' ψαλμόν», κεφ. 1-2, *ΕΠΕ (Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου ἅπαντα τὰ ἔργα)* 5, Θεσσαλονίκη 1974 σσ. 15-17 (μτφρ. Σοφίας Κορακασίδου).

17. Βλ. Διονυσίου, Μητρ. Σερβίων καὶ Κοζάνης, «Ἕμνοι τῆς Ἐκκλησίας», *Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία*, τόμος Β', ὁ.π., σσ. 193 καὶ 195.

18. Βλ. Ἀγίου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, Ὁρθόδοξος Ἱερά Κατήχησις, Θεσσαλονίκη 1972² σσ. 178-179.

Χριστόν, τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ εἰς ἄλλους τῆς Ἐκκλησίας Ἁγίους»¹⁹.

Οὕτω εἰς τὸ Τριαδικόν, ποῦ εἶναι πόνημα εἰς τονικά μέτρα ἦτοι ᾠδαὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, ἐκφράζει τὴν δοξολογικὴν του διάθεσιν νὰ λατρεύῃ τὴν Ἁγία Τριάδα καθὼς καὶ τὴν ἀδιάλειπτον εὐγνωμοσύνην του εἰς τὸν Ἰησοῦν. Μικρὸν δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης του πρὸς τὸν Τριαδικὸν Θεόν:

«Θεῖον Τρισήλιον κράτος ὑμνοῦμεν καὶ ἐκβοῶμεν,
ἅγιος εἶ ὁ τοῦ λόγου πατὴρ ὁ ἄναρχος ὁ μόνος,
ἅγιος εἶ ὁ υἱὸς ὁ πατρὶ συνάναρχος πέλων,
ἅγιον εἶ πνεῦμα θεῖον, Τριάς Μονὰς Τρισαγία»²⁰.

Ἐπίσης τὸ Κεκραγάριον (ἔργον τοῦ ἱεροῦ Λύγουστίνου, μεταφρασμένο ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν), ὁ ἅγιος τὸ συνέθεσε εἰς μέτρα κατὰ τὴν τονικὴν βάσιν καὶ εἰς τὸν πρόλογον τῆς ἑμμετρῆς αὐτῆς συνθέσεώς του γράφει ὅτι εἰς αὐτὸ «περιέχονται αἰνέσεις τε καὶ δεήσεις καὶ εὐχαριστίαι θερμόταται, ἃς ὁ θεσπέσιος Πατὴρ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναπέμπων ἐκέκραγεν [...] Τὸ θαυμάσιον τοῦτο Ἱερὸν Βιβλίον καὶ Ἱερὸν Κεκραγάριον ἀναγνώσαντες καὶ ἀγαπήσαντες [...] ἐπεποθήσαμεν νὰ ἀναγάγωμεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ πεζοῦ λόγου εἰς τὸν ἑμμετρον...»²¹. ἴδου δεῖγμα τῆς ποιητικῆς του αὐτῆς ἐργασίας:

«ὦ Ἰησοῦ γλυκύτατε! Χριστέ μου εὐμενέστατε!
ὦ λόγε πανευνούστατε! ὦ χαριτόβλητε Θεέ!
ὦ ὑπερτιμιώτατε! Χριστέ μου ὑπερπόθητε,
ὑπεραγάπητε Χριστέ Σωτὴρ μου ὑπερκάλλιστε

19. Βλ. Τίτου Μαθθαϊάκη, *Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί*, σ. 17.

20. Βλ. Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου, *Τριαδικὸν ἦτοι ᾠδαὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν*, ἐν Ἀθήναις 1909, σ. 77.

21. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, *Κεκραγάριον τοῦ Θεοῦ καὶ ἱεροῦ Λύγουστίνου ἐπισκόπου Ἰππῶνος [...]*, Βιβλίον Α', ἐν Ἀθήναις 1910, σσ. 3-4.

.....
 ὡς κραταιὸς ὢν Βασιλεύς· ἀνέλκυσον δὴ ἄνω με
 πρὸς Σέ, ἵνα ὀπίσω σου εἰς τὴν ὀσμὴν τοῦ μύρου σου
 δράμω, γλυκύτατε Ἰησοῦ...»²².

Ἄλλη ὑμνογραφικὴ ἐργασία του εἶναι τὸ Ψαλτήριον τοῦ προφη-
 τάνακτος Δαβίδ, ἐντεταμένον (προσαρμοσμένο) εἰς μέτρα κατὰ τὴν
 τονικὴν βάσιν, μὲ ἐρμηνευτικὰς σημειώσεις²³.

Διακαῆς πόθος του ἐξάλλου ὑπῆρξε νὰ ὑμνῇ καὶ μεγαλύνῃ τὴν
 Θεοτόκον. Ὁ μοναχὸς Θεοδώρητος παρατηρεῖ: «Εἶναι ὄντως θαυμα-
 στή ἢ συμφωνία, ἣτις παρατηρεῖται μεταξὺ πάντων τῶν ἁγίων
 ψυχῶν καὶ ὁ δὴ τῶν ὀσιακῶς τὸν βίον μετελθουσῶν, εἰς τὸν θεῖον
 αὐτῶν ἔρωτα πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν Μητέρα τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν [...] Οὕτω καὶ εἰς τὸ παρὸν σημεῖον ὁ Ὅσιος παρακο-
 λουθεῖ τὴν ἱεράν παράδοσιν [...] ἐπιθυμεῖ ὅπως ἡ ἀδελφότης του
 ψάλλῃ συχνάκις τὴν “εὐλογημένην τῶν γυναικῶν” [...] συχνάκις
 ἐτροφοδοτεῖ αὐτὰς μὲ ποικίλους ὕμνους καὶ ᾠδὰς»²⁴. Ἔτσι συνέθεσε
 τὸ Θεοτοκάριον ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 105 ᾠδές, 53 ὕμνους καὶ ἐννέα
 κανόνας πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Προλογίζοντάς το γράφει
 μεταξὺ ἄλλων: «Ἐποίησα ᾠδὰς τινὰς καὶ ὕμνους πρὸς αἴνεσιν καὶ
 ἀνύμνησιν τῆς παναγίας Μητρὸς τοῦ Κυρίου [...] πρὸς ἔκφρασιν τῆς
 Ἀπειροῦ πρὸς Αὐτὴν εὐγνωμοσύνης μου [...] καὶ ὅπως παράσχω
 τοῖς ἀγαπῶσι καὶ τιμῶσι τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου ἐγκόλπιον τι ἐν ᾧ
 νὰ εὐρίσκωσι διατετυπωμένα τὰ ἑαυτῶν συναισθήματα καὶ ἱκανο-
 ποιῶσιν αὐτὰ ἄδοντες καὶ ὑμνοῦντες τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον»²⁵.
 Πολλάκις, ἀντὶ συμβουλῶν, ἀπέστειλλε εἰς τὰς μοναχὰς ποιήματά

22. *Αὐτόθι*, σ. 141.

23. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, *Ψαλτήριον τοῦ προφητάνακτος Δαβὶδ ἐντεταμένον εἰς μέτρα κατὰ τὴν
 τονικὴν βάσιν μετὰ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων*, ἐν Ἀθήναις 1908.

24. Βλ. Θεοδώρητου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, ὁ ἱεράρχης, ὁ λόγιος, ὁ
 ἀσκητής*, Ἀθήναι 1977², σσ. 109-111.

25. Βλ. Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου, *Θεοτοκάριον ἤτοι ᾠδαὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τὴν
 Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ Ἀειπάρθενον Μαρίαν*, ἐν Ἀθήναις 1907, σ. 3.

του πρὸς τὴν Παναγίαν, διὰ νὰ εὐθυμοῦν ψάλλουσαι ταῦτα καὶ συγχρόνως νὰ διδάσκωνται.

Ἐκ τῶν ἀναμνήσεων μαθητῶν του πληροφορούμεθα τὴν παιδαγωγικὴν μέθοδον τοῦ ἁγίου διὰ τῆς ὑμνολογίας. Ὁ ἀείμνηστος μαθητῆς του, π. Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, ἐνθυμούμενος ἀναφέρει: «Ὁ “καλὸς καὶ ἀγαθὸς” μητροπολίτης Πενταπόλεως [...] μᾶς ἐδίδασκε “Ποιμαντικὴν”, τὴν ὁποίαν διήνθιζε μὲ ποιήματά του πρὸς τὴν Θεομήτορα, μελοποιημένα ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν καθοδήγησίν του ἐψάλαμε...»²⁶. Ἄλλος μαθητῆς του ἀφηγεῖται: «Ἀπὸ θαθεῖαν πίστιν καὶ ἄρωμα εὐσεβείας διαπνέονται ὅλα τὰ ἔργα του. Οἱ πρὸς τὴν Παναγίαν ὕμνοι του δονοῦνται κυριολεκτικῶς ἀπὸ θεῖον ἐνθουσιασμόν. Μετηρσιούτο, ὅταν ἔψαλλε μαζί μας ἐν χορῶ τό: “ἀνυμνῶν, μεγαλύνω Σε, Ἀχραντε”»²⁷.

Κάθε νέα του σύνθεσιν ἀποστέλλει πρὸς τὰς μοναζούσας εἰς Αἴγιναν ἀδελφὰς καὶ εἰς μία του ἐπιστολὴν γράφει: «Πέμπω ὑμῖν ἐγκλείστως τέσσαρας ὠδὰς, ἃς συνέταξα πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ἵνα πληρωθῇ χαρᾶς ἡ καρδιά ὑμῶν καὶ ἀνυμνήσητε τὴν Κυρίαν Θεοτόκον μὲ νέους ὕμνους. Εὐχόμεαι δὲ ἡ χαρὰ ἡ τῆς Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος ζωογονῆ αἰδίως τὰς ψυχὰς σας καὶ εὐφραίνῃ μυστικῶς καὶ καθιστᾷ ὑμᾶς μακαρίας»²⁸. Εἰς μοναχὴν ἣ ὁποία εἶχε πρόβλημα πνευματικόν, τῆς ἀποστέλει ποίημα τῆς Κυρίας Θεοτόκου, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ταχείας Αὐτῆς βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως:

«Χαῖρε κλέος μοναζόντων καὶ ὁσίων ἡ λαμπρότης,

26. Βλ. Τάκη Κωνσταντοπούλου, «Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, Ἀρχιμανδρίτης 1877-1964. Ὁ βαθυστόχαστος ἐρευνητῆς καὶ μαχητῆς (ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ριζάρειο Σχολή)», Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ 1844-1969. Πανηγυρικὸς τόμος ἐπὶ τῇ 125ετηρίδι αὐτῆς. ὁ.π., σ. 666.

27. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ὁσιος Νεκτᾶριος, σ. 68.

28. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, σ. 68, ἐπιστ. 18.

Χαῖρε τεῖχος τῶν παρθένων ἔρεισμα καὶ ὠραιότης

.....
*Σύ μου σκέπη εἶ καὶ ρῦστις, Σύ μου εἶ παραμυθία,
Σύ ἀντίληψίς μου πέλεις, Σύ ἐλπίς καὶ προστασία»²⁹.*

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν τοῦ ἀναγγέλλει τὴν ἀποστολὴν ὕμνων καὶ κανόνων καὶ γράφει πρὸς αὐτάς: «Πιστεύω ὅτι θὰ μείνητε πολὺ εὐχαριστημένοι καὶ δύνασθε νὰ ἀναγινώσκητε ἐξ αὐτῶν ἀντὶ ἐτέρου ἀναγνώσματος ἢ κανόνος, διότι φέρουσιν κατάνυξιν καὶ διότι αἱ πρὸς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον παρακλήσεις ἔχουσί τι, τὸ ὁποῖο δὲν ἔχουσιν οἱ Κανόνες τῶν Ἀγίων, οἵτινες δὲν εἶναι προσευχή, ἀλλ' ἔπαινος τοῦ ἁγίου [...] Θέλω οἱ λόγοι νὰ ὀμιλῶσιν εἰς τὴν καρδίαν σας. Θέλω νὰ μὴ ἐκτελῆτε τύπον προσευχῆς, ἀλλὰ λατρείαν· διότι ἡ καρδιά ἐκ τῆς λατρείας ἱκανοποιεῖται καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν τύπων»³⁰. Εἰς τὸν διακαῆ του πόθον ἐξ ἄλλου νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν ψαλμωδία ὅλαι αἱ μοναχαί, ἐπειδὴ αἱ περισσότεραι ἦσαν ὀλιγογράμματοι, τὶς συνεκέντρωνε δι' αὐτὸ εἰς ἓνα χῶρον τῆς Ἱ. Μονῆς, τὸ ὡς τελευταῖα λεγόμενον «Δασκαλειό», καὶ δίδασκε εἰς αὐτάς γράμματα καὶ ψαλτικὴν. Εἰς τὸν ἴδιον χῶρον ἐγίνοντο πνευματικαὶ συζητήσεις, ψυχωφελεῖς. Τοὺς ὕμνους τῆς Θεοτόκου, πού εἶχε συνθέσει, τοὺς εἶχαν μάθει αἱ μοναχαί. Μία Αἰγινήτισσα ἐνθυμεῖται: «Ὅταν μπαίναμε στὸ Μοναστήρι ἦταν ὑπέροχα. Ἀπὸ κάθε κελλὶ ἀκούγαμε νὰ βγαίνουν θαυμάσιες μελωδίες. Ὑμνοὶ τῆς Παναγίας»³¹. Τόσο μεγάλη ἦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἁγίου νὰ ὑμνοῦν καὶ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτως αἱ μοναχαί του, συμμορφούμεναι πρὸς τὴν προτροπὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ»³².

29. Αὐτόθι, σσ. 69-72, ἐπιστ. 19.

30. Αὐτόθι, σσ. 93-94, ἐπιστ. 34.

31. Βλ. Μ. Μελινοῦ Α', σ. 188.

32. Κολοσ. γ', 16.

Μὲ τὴν σύντομον ἀναφορὰν μας εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἱερουργοῦ καὶ ὕμνογράφου, προσπαθήσαμε νὰ καταστήσωμε φανερόν, ὅτι μὲ τὰς πλουσίας πνευματικὰς ἐμπειρίας, μὲ τὰς ὁποίας ἐπλούτισε τοὺς πιστοὺς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἱερατικῆς του ζωῆς ὡς ἱεουργός, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀπερίττους ὕμνους, τὴν ὕμνωδιάν τῶν ὁποίων μὲ τὸ ἀπλὸν καὶ ἀγαπητικὸν ὕφος συνιστοῦσε, ὡς συντελεστικὴν εἰς τὴν καθαρὰν πνευματικὴν λατρείαν, ἀνεδείχθη ἀληθῆς παιδαγωγός εἰς Χριστόν, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου συνεχῶς ἀπέβλεπε ὡς πρότυπον παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου.

Καὶ σήμερα, ὅτε ζοῦμε εἰς μίαν ἐποχὴν ἀσύδοτα ὑλόφρονη, ποὺ τὴ χαρακτηρίζει ἡ ὑπερτροφικὴ ἀνάπτυξις τῆς τεχνολογίας, μὲ τὸ θλιβερόν συνακόλουθον τοῦ παραγκωνισμοῦ τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν, ὅτε ἐπικρατεῖ ἀνερμάτιστον τὸ εὐδαιμονιστικὸν ἰδανικὸν καὶ ὁ ἀχαλίνωτος ἀτομισμὸς ἔχει ἀπελπιστικὰ ἀγνοήσει τὴν θεῖαν ἐντολήν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, σήμερα, ποὺ ἔχουν ἀσφυκτικὰ στενέψει τὰ ὄρια διὰ δρᾶσιν πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς καὶ διὰ ἀνάτασιν ψυχικῆς, ἡ ὑπέροχη μορφή τοῦ ἁγίου Νεκταρίου προβάλλει ὀλοζώντανη ἀνάμεσά μας καὶ μὲ τὸ ἅγιον παράδειγμά του ἐπηρεάζει εἰς τὴν κατὰ Πνεῦμα βιοτήν, εἰς τὴν ἀληθῆ λατρείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ παρῶν καὶ ἱεουργῶν ἔνδοξος εἰς τὸ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον ἐκδυσωπεῖ τὸν Τριαδικὸν Θεὸν μας ἀδιαλείπτως διὰ τῶν προσευχῶν του, διὰ νὰ ἀναζωπυρώσῃ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχάς, τὰς ἐρημαγμένας ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ξηρασίαν τοῦ φθίνοντος αἰῶνός μας, αἱ ὁποῖαι παραπαίουσαι μάταια ἀναζητοῦν τὴν λύτρωσιν εἰς τοὺς πολυωνύμους ψεύτικους παραδείσους.

ΙΑΚΩΒΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ
Καθηγουμένης Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου
Τιμίου Προδρόμου Ἀκριτοχωρίου Σερρῶν

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος πρὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων

Ἐπιθυμῶ ἐκ βαθέων νὰ ἐκφράσω τὶς ταπεινές μου εὐχαριστίες γιὰ τὴν τιμὴ τῆς συμμετοχῆς στὸ διορθόδοξο Μοναστικὸ Συνέδριο, τοῦ ὁποίου τὸ θέμα ἀναφέρεται στὴν προσωπικότητα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ συνεστίαση ἀποδίδει κάτι ἀπὸ τὸ ὀφειλόμενο χρέος, σ' αὐτὸν ποὺ ὑπενθύμισε τὴν ἰσάγγελο μοναχικὴ πολιτεία, ὡς ὁδὸ ἀναβάσεως ἀπὸ τὴν πράξη στὴν θεωρία τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως. Παρουσιάζει αὐτὸν ποὺ ἔγινε «πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου» μὲ τὴν ἄσκηση τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀγάπης. Ὑποδεικνύει τὸν ἔνθεο βίον του ὡς ὑποτύπωση ἀποτομῆς τοῦ πάθους τῆς φιλοδοξίας καὶ ἐνσαρκώσεως τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης. Ἡ στάση του πρὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων εἶναι τὸ ἐπαναλαμβανόμενο μὲ διαφορετικὴ μορφή μοτίβο, τὸ ὁποῖο πληροφορεῖ γιὰ τὴν ἀδιάπτωτη ἀνάβασή του στὴν δόξα τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν καὶ τὴν κατάταξή του στὴν κοινωνία τῶν ἁγίων. Ἡ εἰσήγησή μας θὰ προσπαθῆσει νὰ περιγράψει τὴν διακονία του στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα καὶ νὰ προσεγγίσει τὶς πτυχές ἐκεῖνες τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος τοῦ ἁγίου.

α) Φιλοδοξία καὶ ἀξιώματα

Ὁ φιλόδοξος ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ζῆ, τὸν κοινωνικό

του περίγυρο καὶ τις ἰκανότητες ποὺ διαθέτει, ἐπιθυμῆ νὰ λάβει τιμὲς καὶ ἀξιώματα. Ἐπιζητεῖ τὸν ἔπαινο, τὴν κοινωνικὴ καταξίωση. Μοχθεῖ, γιὰ νὰ ἀντλήσει ἓνα λόγο ἰκανοποιήσεως τῆς φιλαυτίας του. Προσπαθεῖ νὰ φαίνεται ἐνάρετος, γιὰ νὰ ἐλκύσει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τῶν ἄλλων. Δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν προσωπικὴ του κάθαρση ἀπὸ τὰ πάθη, ὥστε νὰ γευθεῖ τὴν εὐφροσύνη τῆς ἐν Χριστῶ καινότητος τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ νοθεύει τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν κενοδοξία. Δὲν ἐκζητεῖ τὸν ἀγιασμό τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ πρὸς δόξαν Θεοῦ, ἀλλὰ ὑπηρετεῖ τὴν ὑπερηφάνειά του.

Ἡ ἔπαρση διαφθείρει τὰ ὄργανα τῆς ψυχῆς καὶ ἀλλοτριώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ φιλόδοξος ἀνατρέπει τὴν φυσικὴ κίνηση τῶν δυνάμεών του: Ὁ νοῦς ἀντὶ νὰ δοξολογεῖ τὸν Θεό, ἐπιδιώκει τὴν ἀτομικὴ του δόξα. Ἡ ἐπιθυμία ἀντὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὰ ἀμετάθετα ἀγαθὰ, ἔλκεται ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τῶν φαινομενικῶν λάμψεων. Τὸ δὲ θυμικὸ ἐνδυναμώνει τὴν βούληση νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐπιθυμία τοῦ νοῦ, δηλ. τὴν ἰκανοποίησιν τοῦ πάθους τῆς κενοδοξίας. Συνέπεια τῆς ἄλογης κινήσεως τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς θείας χάριτος, ἡ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς καὶ ἡ παραμορφωτικὴ θεὰ τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Ὁ μὲν χώρος, παύει νὰ λειτουργεῖ ὡς τόπος ἀγαπητικῆς κοινωνίας καὶ διακονίας, γίνεται χώρος ἐπικυριαρχίας καὶ ἐκδηλώσεως τῆς φιλαρχίας. Ὁ δὲ χρόνος, δὲν ἀντιμετωπίζεται ὡς «καιρὸς τοῦ ποιῆσαι» (Ψαλμ. ριη', 126) ἔργα ἄξια πίστεως, ἀλλὰ ὡς μεθόδευση καὶ προσδοκία τῆς κενόδοξης ἐπιθυμίας.

Κάθε φιλόδοξος ἀποτέμνει τὸν χρόνο ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα καὶ ἐγκλωβίζεται στὰ ὄρια τοῦ παρόντος. Θέλει ἐδῶ καὶ τώρα νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἡ ἀξία του. Ἄγνοεῖ τὸ «βραβεῖο τῆς ἄνω κλήσεως» (Φιλιπ. γ', 14), τὸν στέφανο καὶ τὴν ἀκήρατο δόξα τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Συγχέει τὰ πρόσκαιρα μὲ τὰ αἰώνια. Λησμονεῖ ὅτι τὰ ἐπίγεια εἶναι ἐπίκηρα. Ὅμως οἱ μνημεις τῶν ἀγίων ποὺ καθημερινὰ προβάλλει ἡ λειτουργικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερος ὁ ἅγιος

Νεκτάριος, ἔρχονται νὰ ὑπενθυμίσουν, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν προσκαλεῖ στὴν «χώρα τοῦ Ἀχωρήτου», ὅπου «χρόνος καὶ φύσις καινοτομεῖται»¹, ὅπου ἡ ἔκχυση τῶν ἀκτίστων δωρεῶν πραγματοποιεῖται σὲ ὅσους ἔχουν οἰκειοποιηθεῖ τὴν ἀρετή.

6) Ἀρετὴ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα

Ἡ ἐξουσία τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων παρέχεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα ὅπως διαφαίνεται στὴν ὑμνολογία: «Δοξάζω τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν δύναμιν καὶ Πνεύματος ἁγίου ὑμῶν τὴν ἐξουσίαν»². Στὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας, ὁ Κύριος παρουσιάζεται ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς, πού ἦλθε «διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. κ', 28). Ὁ Κύριος ἐγκαινιάζει μία νέα μορφή ἐξουσίας, τὴν ἀγάπη. Ὑπερβαίνει τὴν τυπικότητα τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ δημιουργεῖ μιὰ οὐσιαστικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἄνθρωπο. Οἱ μαθητὲς Του εἶναι συγχρόνως καὶ φίλοι καὶ ἀδελφοί Του (Ἰω. ιε', 14 & Λουκ. η', 21). Αὐτοὶ στὸ ἐξῆς θὰ συνεχίσουν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἔργο Του καὶ θὰ διαποιμάνουν τὴν Ἐκκλησία.

Ὡς διάδοχος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν, ἀκολουθεῖ τὴν νηπτικὴν παράδοση τῆς κιβωτοῦ τῆς σωτηρίας. Ὡς μοναχός, ἱερομόναχος, μέγας Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, καὶ Μητροπολίτης του, κινεῖται πάντοτε μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς προσευχῆς, τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀκτημοσύνης, τῆς ἀγάπης. Ἐτίμησε τὰ ἀξιώματα πού ἔλαβε, ἀλλὰ καὶ κατεκόσμησε αὐτὰ μὲ τὴν ἀγιότητά του. Ἡ διαδοχικὴ ἀνύψωσή του στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα δὲν διέφθειρε τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χριστοειδοῦς ἦθους του. Ἀντίθετα, τὸν ὀδήγησε σὲ μείζονες πνευματικούς ἀγῶνες καὶ ἔθεσε «τὸν λύχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν» (Ματθ. ε', 15).

1. Κοντάκιον τῆς ἀναμνήσεως τῆς καταθέσεως τῆς Τιμίας Ζώνης.

2. Ἀναστάσιμος στιχηρὸ ἐσπερινοῦ Σαββάτου Γ' ἡγου.

“Ὅμως, ὅπως ὁ ἴδιος διατυπώνει σὲ ἐπιστολή του, «τὸ ἀξίωμα δὲν ἀνυψοῖ τὸν κάτοχον· ἡ ἀρετὴ ἐστὶν ἡ μόνη ὑψοπιὸς δύνამις, ἣτις καὶ τὸν ἀρραβῶνα δίδωσι τελείας δόξης»· ἐπισημαίνει δὲ ὅτι «τὸ ἀξίωμα ἀληθῶς τιμᾷ τὸν κεκτῆμένον διὰ τὴν ὑποκειμενικὴν του ἀξίαν, ἀλλ’ οὐδ’ ὄλως μεταβάλλει τὰς σχέσεις τῶν ἠξιωμένων πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς ἀδελφούς τοῦ Κυρίου, αἱ σχέσεις αὗται διαμένουσι πάντοτε αἱ αὐταί, διὸ καὶ οὐδεμίᾳ διαφορᾷ καὶ ἐπομένως ἀνισότης μεταξὺ ἀλλήλων ὑφίσταται. Πλὴν τούτου τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιερέως ὑπόδειγμά ἐστι ταπεινοφροσύνης· εἰ οὖν ὑπόδειγμα, πρῶτος ἄρα ἐν τοῖς ταπεινόφροσιν· εἰ δὲ πρῶτος ἐν τούτοις ἄρα καὶ ἔσχατος πάντων· εἰ δὲ ἔσχατος ποῦ ἡ ὑπεροχή; Τὸ ἀξίωμα περιποιεῖ τιμὴν τῶ ἔχοντι, ἀλλ’ οὐ διακρίνει τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου αὐτόν· μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου διακρίνονται ἀσχέτως πρὸς τὰ ἀξιώματα οἱ μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, διότι οὗτοι φέρουσι τὸ ἀρχέτυπον τῆς εἰκόνης καὶ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἐγκαλλωπιζούσαν καὶ ἐξυψοῦσαν αὐτοὺς εἰς περιωπὴν δόξης καὶ τιμῆς· μόνη αὕτη ἡ τιμὴ φέρει διάκρισιν καὶ ἀνισότητα μεταξὺ τῶν ἰσοτίμων τῆς χάριτος· ὁ τελειωθείς ἐν τῇ ἀρετῇ ὑπερέχει τοῦ μήπω τελειωθέντος καὶ ὁ μὴδ’ ὄλως ἀρετῆς γενόμενος, ὑστερεῖ πολὺ τοῦ ἐν τῇ ἀρετῇ συζῶντος, ὁ δὲ ἀμελής καὶ ἀκηδὺς κἂν Ἀρχιερεὺς τυγχάνῃ ὢν, ὑπολείπεται κατὰ παρασάγγας τοῦ ἐπιμελοῦς καὶ ἐγρηγορότος, κἂν οὗτος ἐλάχιστός τις καὶ ταπεινὸς τυγχάνῃ μοναχός»³.

Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ διαφαίνεται σαφῶς, ὅτι ὁ ἅγιος θέτει τὰ ἀξιώματα στὴν κρίση τῶν διδαχῶν τοῦ Κυρίου καὶ τὰ ἐξετάζει μὲ γνώμονα τὴν ἀσκητικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ὑποτάσσει τὰ ἀξιώματα στὸν χρόνο, ἀλλὰ προσδίδει σ’ αὐτὰ ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ. Συνδέει τὴν αἰωνιότητα μὲ τὴν χρονικότητα. Ἐπισημαίνει ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν γῆ. “Ὅμως αὐτὴ ἡ Βασι-

3. Βλ. Ἁγίου Νεκταρίου, «Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάσαφ μοναχόν», εἰς Τίτου Ματθαίου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, σσ. 187-188.

λεία δὲν ἐδράζεται στὴν ἐξουσία τῶν ἀξιωμάτων, ἀλλὰ στὴν ταπεινώση. Ἡ ἀρετὴ ἐλκύει τὴν θεία χάρη καὶ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο θεοφόρο καὶ θεοδόχο, ὄχι τὸ ἀξίωμα. Τὰ ἀξιώματα παρέχουν μὲν αἴγλη καὶ τιμὴ στὸν κάτοχο, ἀλλὰ δὲν προσφέρουν τὸν προσωπικὸ ἁγιασμό, ἂν δὲν συνοδεύονται ἀπὸ τὴν ποικιλώνυμο ἀρετὴ.

Ὅταν τὰ πάθη μεταμορφωθοῦν σὲ ἔνθεα καὶ ἀνακαινισθοῦν οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς ὁ ἄνθρωπος βλέπει τὸν πλησίον του ὡς ἀδελφόν. Αὐτὴ ἡ ὄραση διαλύει τὶς ἐπίγειες ἱεραρχικὲς ἀνισότητες. Εἰσάγει στὸν βίον τὴν κοινωνία τῶν ἐσχάτων. Ὡς σῶμα Χριστοῦ τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας διακονοῦν τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας, ἀνεξαρτήτως τῆς θέσεώς τους: «Οἱ μὲν διοικοῦντές εἰσιν ἢ κεφαλὴ· οἱ δὲ προσέχοντες καὶ διορθούμενοι εἰσιν οἱ ὀφθαλμοί· οἱ διὰ λόγου ὠφελοῦντές εἰσι τὸ στόμα· τὰ δὲ ὠτά εἰσιν οἱ ὑπακούοντες· αἱ χεῖρες εἰσιν οἱ ἐργαζόμενοι· οἱ πόδες εἰσιν οἱ ἀποκρισιάριοι καὶ οἱ ἔχοντες τὰς διακονίας»⁴.

Κάθε ψυχὴ ποῦ δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὰ πάθη, ἔχει κριτήρια ποῦ δὲν ἄπτονται τοῦ κόσμου τούτου. «Τὰ ἄνω ζητεῖ, τὰ ἄνω φρονεῖ, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Κολοσ. γ', 1-2). Δὲν ἐπιθυμεῖ πλοῦτη, τιμές, δόξα. Δὲν ἔλκεται ἀπὸ τὴν τρυφὴ τῶν τρεπτῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. «Τρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ θείου ἔρωτος [...] ὑπεξίσταται πῶς τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματός πῶς ἀποχωρεῖ καὶ ἑαυτῆς ἐπιλανθάνεται διὰ τὴν τελείαν πρὸς τὸ Θεῖον ἀφοσίωσιν»⁵. «Πᾶσα ἐπιθυμία, πᾶσα ἐπιποθία, πᾶσα ἔφεσις ξένη πρὸς τὴν θείαν ἀγάπην, ἀποκρούεται ὑπ' αὐτῆς ὡς ταπεινὴ καὶ ἀνάξια ἑαυτῆς»⁶. Αὐτὴ εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ψυχῆς τοῦ ἁγίου ὅπως ὁ ἴδιος τὴν διεζωγράφησε στὰ κείμενά του.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο δὲν προσκομίζουν δόξα ἢ ἔπαρση· δόξα καὶ στέφανος καὶ χαρὰ του εἶναι αὐτὸς ὁ

4. Βλ. Ἄββᾶ Δωροθέου, Ἔργα ἀσκητικά (ς' διδασκαλία, «περὶ τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πλησίον», κεφ. 77), Ἀθῆναι 1981, σ. 200.

5. Βλ. Νεκταρίου Κεφαλαῖ, Τὸ γνῶθι σαυτόν, σ. 50.

6. Αὐτόθι.

ἴδιος ὁ Χριστός. Ὅπως δὲ ὁ Κύριος ἐκγέεται καὶ μεταδίδεται πρὸς πάντες, ἔτσι καὶ ὁ ἅγιος προσφέρει τὴν διακονία του πρὸς ὅλους. Ὑπερβαίνει τὴν πτωτικὴ ἀνθρώπινη φύση ποὺ κατευθύνεται ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό. Γι' αὐτὸ τιμᾶται ὅταν δοξάζεται ὁ Θεός. Καυχᾶται γιὰ τὴν δική Του δόξα⁷. Στεφανώνεται ὅταν Ἐκεῖνος προσκυνεῖται. Ὁ νόμος τῆς τέλειας ἀγάπης δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ζητεῖ κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό του. «Συνεῖναι τῇ γνώμῃ καὶ συγχαίρειν τῶν ἀγαθῶν τοῖς ἄλλοις ἢ ἑαυτῶ τῶν αὐτοῦ»⁸. Ἔχει μεταθέσει τὴν θέλησή του στὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ πλησίον. Γι' αὐτὸ καὶ βλέπει τὰ ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα ὡς διακονία ἀγάπης.

γ) Τὰ ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα ὡς διακονία ἀγάπης

Κάθε ἱερέας ἢ ἐπίσκοπος καλεῖται νὰ ἀναλάβει τὴν χαρισματικὴ πατρότητα τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, νὰ γίνῃ πνευματικὸς ἰατρός ψυχῶν καὶ νὰ ἐπιτελέσει στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὴν διακονία τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ὡς τόπος καὶ τρόπος τῆς λυτρωτικῆς παρουσίας τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ἀποτελεῖ τὴν πηγὴ τῆς ἐνότητος τῶν πιστῶν μὲ τὴν κεφαλὴ της, τὸν Θεάνθρωπο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ κλῆρος οἰκοδομεῖ τὴν οἰκουμενικὴ καὶ καθολικὴ πληρότητά της. Ἡ ἐνότητα τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἐπεκτείνει τὴν θεία οἰκοδομὴ σὲ κάθε τόπο. Τὰ ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα εἶναι πρωτίστως «κλίμακα συνάπτουσα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν

7. Ἀπόστιχο ἑσπερινοῦ Σαββάτου Γ' ἡγίου.

8. Βλ. Νικολάου Καβάσιλα, «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς», Λόγος Ζ', κεφ. 45-46. Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν 22, Θεσσαλονίκη 1979, σσ. 634-636: «Εἴ τις τὰγαθὰ τῶν ἄλλων ἐθέλοι καὶ φιλοῖη μηδὲν ἤττον ἢ τὰ αὐτοῦ, τοῦτον ἀνάγκη καὶ συνεῖναι τῇ γνώμῃ καὶ συγχαίρειν τῶν ἀγαθῶν τοῖς ἄλλοις ἢ ἑαυτῶ τῶν αὐτοῦ [...] οἱ τὸν Θεὸν μόνον φιλοῦντες ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκείνου τὴν ἡδονὴν ἑαυτοῖς συνάγουσι, καὶ τοῖς ἐκείνου πλουτοῦσι καὶ φιλοτιμοῦνται, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου μεγαλαυχοῦσι δόξαν, καὶ στεφανοῦνται προσκυνουμένου καὶ θαυμαζομένου σεμνύονται».

γῆν καὶ γέφυρα μετάγουσα ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανόν»⁹. Εἶναι ἡ συνέχεια τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ σαρκωθέντος Λόγου. Οἱ κληρικοί προσεύχονται, πάσχουν καὶ ἀγωνίζονται «ἵνα ᾧσι ἔν» (Ἰω. ιζ', 21) τὰ κλήματα μὲ τὴν ἄμπελο καὶ μεταξύ τους.

Ὡς τέκνα τῆς Ἐκκλησίας πάντες ἔχουμε πείρα τῆς ἀναστροφῆς μὲ ἀξιωματούχους τῆς. Ὅμως, πῶς ἀντιμετωπίζει τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα ἓνας ἅγιος; Πῶς σκέπτεται καὶ πῶς ἐνεργεῖ; Εἶναι εὐκόλο καὶ δύσκολο νὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς. Εὐκόλο μὲν, διότι κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τὴν εὐαισθησία, τὸν ἔνθεο ζῆλο, τὸν ἱερό πόθο τῆς ἀφιερώσεως στὸν Θεό. Δύσκολο δέ, διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὶς πνευματικὲς ἀναβάσεις καὶ τὶς μυστικὲς ἐμπειρίες ἑνὸς ἀγίου. Μόνον ἀπὸ τὶς σκιὲς καὶ τὰ ἴχνη τῶν ἐξωτερικῶν του ἐκδηλώσεων μπορεῖ νὰ συλλάβῃ, κάπως, τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς του. Δὲν μπορεῖ νὰ προσεγγίσει ὁ ἄμοιρος θείων ἐλλάμψεων καὶ φωτοφανειῶν, ἐκεῖνον, πού εἰσέρχεται μὲ τὸν Μωϋσῆ στὴν νεφέλη τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνέρχεται μὲ τοὺς τρεῖς μαθητὲς στὸ Θαβώρειον ὄρος τῆς καρδίας του. Ὅμως ἡ λαμπρότητα τοῦ προσώπου μαρτυρεῖ τὴν μέθεξη τοῦ ἀκτίστου φωτὸς καὶ ὁ σταυρὸς πού ἔρχεται, ὅτι πάντοτε ἡ ἀγιότητα συνοδεύεται ἀπὸ ἓναν Γολγοθᾶ καὶ μία ἀνάσταση.

Κάθε ἄνοδος στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα εἶναι γιὰ τὸν ἅγιο μία κλήση θεᾶς τοῦ Θεοῦ, μία ἐπίκληση τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ καὶ μία παράκληση τῆς δωρεᾶς τοῦ Παρακλήτου. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ πέρας τοῦ ἐπιγείου βίου του ἦταν Γέροντας τῶν μοναζουσῶν, στὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ τέλος καὶ ἡ ἀρχὴ συνυφαίνουν τὴν συνισταμένη τῆς πνευματικῆς του πορείας. Πάντοτε ὁ Πενταπόλεως ἅγιος Νεκτάριος ἦταν τὸ καλλικέλαδο πτηνὸ τῆς ἐρήμου πού ἐμελώδησε «μέλος ἑναρμόνιον θεολογίας»¹⁰ μὲ τὴν

9. Βλ. Ἁγίου Νεκταρίου, *Ποιμνικὴ*, Ἀθήναι 1992¹, σ. 82.

10. Δοξαστικὸ ἔσπερινὸ ἁγίων Πατέρων.

γραφῖδα του, τοὺς ὕμνους του, τὴν διαποιόμανση τῶν τέκνων του. Ἐνας μύστης τῆς χάριτος ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Δαυῖδ τὴν κινύρα, καὶ ὡς ἐπίγειος ἄγγελος ὕμνησε μὲ τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία καὶ τὴν θεωρία τῶν ἀρρήτων μυστηρίων, τὸν «ὑπὸ τῶν Σεραφεῖμ ἀνυμνούμενον καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβεῖμ δοξολογούμενον»¹¹.

Ὅταν λαμβάνει τὴν Ἀρχιερωσύνη προσεύχεται: «Κύριε, γιατί με ἀνεβίβασες σὲ τόσο μεγάλο ἀξίωμα; Ἐγὼ Σοῦ ἐζήτησα νὰ γίνω μόνον θεολόγος καὶ ὄχι Μητροπολίτης μὲ τόσες τιμές. Ἐγὼ ἀπὸ μικρὸ παιδὶ Σοῦ ζήτησα νὰ μὲ ἀξιώσης νὰ γίνω ἕνας ἀπλὸς ἐργάτης τοῦ Λόγου Σοῦ καὶ Σὺ τώρα μὲ δοκιμάζεις μὲ τὰ φθαρτὰ καὶ μάταια πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Καλλιέργησε μέσα μου τὴν ταπεινοφροσύνη, Κύριε, μὲ ὅλους τοὺς τρόπους ποὺ Σὺ γνωρίζεις καὶ ἀξιώσέ με νὰ ζήσω τὰ λόγια τοῦ μακαρίου Παύλου, ὁ ὁποῖος ἔλεγε: “Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός”»¹².

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα εἶναι γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο τὸ μνημεῖο καὶ ὁ τάφος ὅπου θάπτει τὸν ἑαυτό του καὶ ζῆ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον. «Γνοὺς σταυροῦ καὶ ταφῆς τὸ μυστήριον» καὶ «τῆς ἀναστάσεως μνηθεῖς τὴν ἀπόρρητον δύναμιν»¹³, μετέχει τῆς αὔλου δόξης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁴. Ἡ ἀνάκραση τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν Ἁγία Τριάδα ἐκδηλώνεται ὡς ἀκίνησια τοῦ νοῦ στὶς προσβολές τῶν

11. Εὐχὴ τρισαγίου ὕμνου θείας Λειτουργίας.

12. Βλ. Ἀρχιμ. Νεκταρίου Κοτζιά, «Ἡ ἑκατονταετηρίδα τῆς ἀρχιερατικῆς διακονίας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Ἐκκλησία, τὴν παιδεία, τὴν Θεολογία καὶ τὰ γράμματα», *Κοινωνία* ΛΒ' (1989), σ. 170.

13. Βλ. Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, «Κεφάλαια Σ' περὶ Θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», Ἑκατοντὰς Α', κεφ. 66. *Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν* 14, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 478.

14. Βλ. Γρηγορίου Νύσσης, «Εἰς τὸ ὅταν ὑποταγῆ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγῆσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα», *ΕΠΕ (Γρηγορίου Νύσσης ἅπαντα τὰ ἔργα)* 10, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 94-96: «Τὴν δόξαν ἦν δέδωκας μοι, δέδωκα αὐτοῖς”. “Δόξαν” ἐνταῦθα λέγειν αὐτὸν οἶμαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς διὰ τοῦ προφυσήματος. Οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως ἐνωθῆναι τοὺς ἀπ' ἀλλήλων διεστηκότας, μὴ τῇ ἐνότητι τοῦ Πνεύματος συμφυμένους».

δαιμόνων, ὡς ἀπλότητα λογισμῶν, ὡς μεταμόρφωση τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων. Οἱ ἐνέργειες τῆς βουλήσεώς του ἔχουν διττὴ ὄψη, τὴν ἐκδήλωση τῆς φιλοθεΐας καὶ τῆς φιλαδελφίας του. Τρεφόμενος ἀπὸ τὴν ἱερουργία τῆς κενώσεως τοῦ Λόγου καταναλίσκεται καὶ δαπανᾶται γιὰ τὸν ἀδελφὸ του, «ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε».

Στὴν Χίω ὡς μοναχός, στὴν Ἀθήνα ὡς φοιτητής, στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου ὡς διάκονος, ἱερέας καὶ ἀργότερα τιτουλάριος Μητροπολίτης, στὴν Εὐβοία ὡς ἱεροκήρυκας, στὴν Ριζάρειο ὡς Διευθυντῆς ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς καὶ στὴν Αἴγινα ὡς πνευματικὸς μοναστικῆς ἀδελφότητος, ὁ ἅγιος τῆς ἀγάπης διακονεῖ συνειδητὰ καὶ ὑπεύθυνα τὸν λόγο τῆς Ἀληθείας. Ἐπιθυμεῖ οἱ πάντες νὰ προσλάβουν τὴν ἁγιαστικὴ χάρη τῶν μυστηρίων, καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ τους ἄσκηση νὰ καταστοῦν «καθαρώτατοι ναοὶ τοῦ Σωτῆρος»¹⁵.

Ποιὸς ἄραγε θὰ μπορούσε νὰ ἀντιληφθεῖ τότε, ὅτι μιλοῦσε μὲ ἕναν ἅγιο; Σὲ τί διαφέρει ἕνας ἅγιος ἀπὸ τοὺς ὑπολοίπους; Καὶ ὅμως ὁ ἀπλὸς λαός, ἀνόθευτος ἀκόμη ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ θεοπρεποῦς του ἡθους, ἀνεγνώρισε στὸ πρόσωπό του τὸν καλὸ ποιμένα. Ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἐπέτρεψε στὸν ἑαυτό του νὰ διχάσει τὸν λαό, νὰ ἀμαυρώσει τὴν θεία τιμὴ τῆς ἱερωσύνης. Ἐκεῖνον ποὺ μεταμόρφωνε τὰ λάθη τῶν τέκνων του σὲ ἀρετές, μὲ τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴν ἀγάπη. Πολλὰ θὰ μπορούσε νὰ ἀπαριθμήσει κανεῖς. Ἡ γνώση ὅμως, ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἔργα ἐπιβεβαιώνουν τὴν ζωοποίησι τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὀδηγεῖ στὴν σιωπὴ. Γιατὶ ὅτι καὶ νὰ πεῖ κανεῖς γιὰ ἕναν τόσο μεγάλο ἀστέρα τοῦ νοητοῦ στερεώματος εἶναι μικρό.

Ὁ λόγος μπορεῖ νὰ φέρει ἀντίλογο. Κανεῖς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ διαψεύσει μιὰ ζωὴ¹⁶. Ἡ ζωὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἶναι μιὰ συνεχῆς

15. Ἀπολυτίκιο Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου.

16. Βλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, «Λόγος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων τῶν προτέρων ὁ τρίτος. Περί φωτός καὶ φωτισμοῦ θείου καὶ ἱερᾶς εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος», κεφ.

κένωση τῆς ἀγάπης. Ὅποιος ὅμως ἀδιαλείπτως ἀδειάζει, δὲν κρατᾶ τίποτα γιὰ τὸν ἑαυτό του, οὔτε χρήματα, οὔτε κτήματα, οὔτε θελήματα, οὔτε τίτλους καὶ ἀξιώματα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ὀρθολογιστὲς τῆς ἐποχῆς του δὲν μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν γιατί ὁ Νεκτᾶριος γίνεται ἓνα μὲ τὸν καθένα πού τὸν πλησιάζει. Ἀποροῦν πῶς, ἐνῶ ἔχει μία θέση πού μπορεῖ νὰ ἀπαιτεῖ καὶ νὰ ἐπιβάλλει, αὐτὸς συγκαταβαίνει, οἰκονομεῖ καὶ μακροθυμεῖ. Ἀγνοοῦν ὅτι τὸ ἀληθινὸ ἐπιβάλλεται μὲ τὴν παρουσία του¹⁷.

Γιὰ τοὺς ἐπιφανεῖς εἶναι ἓνας ἀποτυχημένος ἱεράρχης πού δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένος σὲ κανένα ὀρθόδοξο Πατριαρχεῖο ἢ αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, πού μετὰ ἀπὸ πολλές ταπεινώσεις ἐκτελεῖ χρέη ἱεροκήρυκος, δέχεται τὴν διοίκηση ἱερατικῆς σχολῆς καὶ ἐνῶ διαθέτει πλῆθος γνώσεων ἀποσύρεται μὲ λίγες μοναχὲς στὴν Αἴγινα. Τί παραλογισμός! Νὰ ἔχει τυπικὰ καὶ οὐσιαστικὰ προσόντα γιὰ μιὰ προσωπικὴ ἀνέλιξη καὶ προβολή, καὶ αὐτὸς νὰ καταδέχεται νὰ ἀπολυμαίνει χώρους κοινῆς χρήσεως, νὰ μεταφέρει λάσπη γιὰ νὰ κτισθεῖ ἡ ἱερά Μονή, νὰ διορθώνει παπούτσια ἀπὸ ἔλλειψη ἀναγκαίων χρημάτων! Ὅμως γιὰ τὸν πύκτη τοῦ πνεύματος, ἡ ἀποτυχία εἶναι ἐπιτυχία καὶ ἡ ἀπώλεια κέρδος. «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;» (Μάρκ. η', 36). Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος τὰ ἔχασε ὅλα. Τοῦ ἔμεινε μόνο ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴν τραυματισμένη εἰκόνα του, τὸν ἄνθρωπο. Ἀλλὰ ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς ἀναστάσεως, ἡ πρόγευση τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἡ ἀφομοίωση τῆς ψυχῆς μὲ τὸν Θεό.

Σήμερα ἔχουν δύοσε τὰ ἐφῆμερα ἄστρα τῶν ἐπιφανῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Μόνον αὐτὸς ὡς ἥλιος ἄδυτος ἐξακολουθεῖ νὰ

13. ΕΠΕ (Γρηγορίου Παλαμᾶ ἅπαντα τὰ ἔργα) 2. Θεσσαλονίκη 1982, σ. 178: «Λόγω παλαίει πᾶς λόγος, βίω δὲ τίς:».

17. Βλ. Ἀρχιμ. Βασιλείου. Εἰσοδικόν. Στοιχεῖα λειτουργικῆς βιώσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνότητος μέσα στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἅγιον Ὅρος 1982, σ. 141.

θερμαίνει τις καρδιές μὲ τὴν θεουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Παρακλήτου. Ὁ ἔκπτωτος ἱεράρχης, ὁ ἄσημος μοναχὸς ἔγινε ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας. «Τοὺς δοξάζοντάς με ἀντιδοξάσω» (Ἰω. ιγ', 31-32) ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος. Αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἀπώλειας πάντων, τὸ γέρας τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν ἀσκήσεων, τὸ ἔπαθλο τῆς ἀρετῆς. «Πᾶς γὰρ ὁ δοξάζων τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ διὰ τῶν κατὰ τὴν πρακτικὴν ὑπὲρ ἀρετῆς παθημάτων καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ δοξάζεται, διὰ τῆς κατὰ τὴν θεωρίαν ἀπαθοῦς τῶν θείων ἐλλάμψεως»¹⁸.

Πέρα ἀπὸ τοὺς τίτλους καὶ τὰ ἀξιώματα ὑπάρχει ἡ καταξίωση τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος ζῆ στὴ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας, στὶς καρδιές τῶν πιστῶν, στὴν ἄκτιστο χάρη τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα δὲν ἦταν γι' αὐτὸν ἀνάπαυση, ἀλλὰ διάβαση ἀπὸ τὴν ἀτομικότητα στὴν καθολικότητα. Δὲν ἀνήκει στὴν ἐποχὴ του, οὔτε περιορίζεται στὴν Αἴγινα, ἀλλὰ «ζῆ εἰς τὸν αἰῶνα» (Σοφ. Σολ. ε', 15) καὶ καθικετεύει γιὰ ὅλο τὸν κόσμο. Ἐγινε τὸ σέμνωμα τῆς Ὁρθοδόξιας καὶ τὸ σκήνωμα τῶν δωρημάτων τοῦ Παρακλήτου. Τὸ καταφύγιο καὶ ἡ βοήθεια πάντων τῶν προστρεχόντων στὶς ἀκαταίσχυντες πρεσβεῖες του.

δ) Μαρτυρία ζωῆς

Καθὼς ἐγκύπτουμε στὸν βίον τοῦ ἁγίου Νεκταρίου συναντοῦμε μία ἐποχὴ διάχυτη ἀπὸ τὸν νεοελληνικὸ διαφωτισμὸ, ἀλλοτριωμένη ἀπὸ τὶς εὐχυμες ρίζες τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν θεολογία ἄλλων ὁμολογιῶν, κυρίαρχη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ὕλισμοῦ. Μορφὲς ὅπως ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος καὶ ὁ Παπαδιαμάντης, ἀποτελοῦν παραφωνία. Δὲν ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα τῶν πολλῶν, δὲν ἀναζητοῦν τίτλους, βοηθοῦν τοὺς ταπεινοὺς καὶ καταφρονημένους, διακονοῦν τὴν παράδοση ἀπὸ διαφορετικὴ πλευρὰ ὁ

18. Βλ. Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, ὁ.π., Ἐκατοντὰς Β', κεφ. 72, αὐτόθι, σσ. 542-544.

καθένας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀπλὸς λαὸς τοὺς ἀγάπησε, τοὺς ἔκλεισε μέσα στὴν καρδιά του καὶ ἔγινε ὁ ἕνας ὁ «ἅγιος τῆς ἀγάπης» καὶ ὁ ἄλλος τῆς λογοτεχνίας. Καὶ ὅταν ἡ αὐλαία τοῦ ἐπίγειου βίου ἔπεσε καὶ τὰ ψεύτικα φῶτα ἔσβησαν, ἦλθε ὁ χρόνος «τοῦ συνιᾶσαι τὸν σῆτον» (Λουκ. κβ', 31). Διέλαμψε τότε ἡ μαρτυρία τοῦ ἀφθάρτου σκηνώματος ὡς ἐπιβεβαίωση τῆς ἀγνείας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὡς ἀδιάψευστη ἀλήθεια τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀδικημένου καὶ περιφρονημένου Νεκταρίου.

Τιμοῦμε σήμερα ἐκεῖνον ποὺ ὑποτίμησε τίς τιμές καὶ ὑπέμεινε σιωπηλὰ τίς ἀδικίες. Ἐκτιμοῦμε αὐτὸν ποὺ ἀγάπησε τὸν Θεὸν καὶ ἐτίμησε τὸν ἄνθρωπο. Ἐπαινοῦμε τὸν διάκονο τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς θείας οἰκονομίας. Ὡς τέκνα τῆς Ἐκκλησίας γεραίρουμε τὸν ἰσοστάσιο τῶν ἱεραρχῶν, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ σήκωσε ἀγογγύστως τὸν σταυρὸ τῶν διώξεων. Ὡς μοναχοὶ ἀπονέμουμε τὸ ὀφειλόμενο χρέος στὸν συνεχιστῆ τοῦ ἔργου τοῦ ἀγίου Παχωμίου μὲ τὴν πνευματικὴ ἐποπτεία τοῦ κοινοβίου τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὡς ἐξελεξάμενοι τὴν ἀγαθὴ μερίδα τῆς Μαρίας (Λουκ. ι', 42), μεγαλύνουμε τὸ στόμα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου. Ὡς θρέμματα δὲ τῆς λογικῆς ποιίμνης τοῦ καλοῦ Ποιμένος ἀναζητοῦμε τὴν ἡγετικὴ μορφή γιὰ νὰ ὀδηγήσει τίς ψυχές μας «εἰς νομὰς χαρισμάτων»¹⁹ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ζῆ καὶ κινεῖται ἀνάμεσά μας ἀθόρυβα, ὅπως ἀθόρυβα κύλισε καὶ ὁ ἐπίγειος βίος του. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ποιότητα, ἦθος, δὲν εἶναι φανταχτερό, ἀλλὰ ἀπλό. Δὲν περιορίζεται στὰ λόγια γιὰ νὰ πείσει γιατί εἶναι ὑπέρλογο. Δὲν διαιρεῖ, ἀλλὰ εἰσάγει τὰ πάντα στὴν κατ' εἰκόνα τῆς ἁγίας Τριάδος ἐνότητα. Τίποτα περισσότερο ἢ λιγότερο. Ὅταν ἡ ψυχὴ ὑπερβεῖ τὰ ὅρια τῆς φύσεως, διαβεῖ ἀπὸ τὴν πύλη τῶν ἀρετῶν στὴν πόλη τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἀνακεφαλαιώνει

19. Κατακλείδα τρίτου στιχηροῦ ἰδιομέλου τῶν αἰῶνων Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς

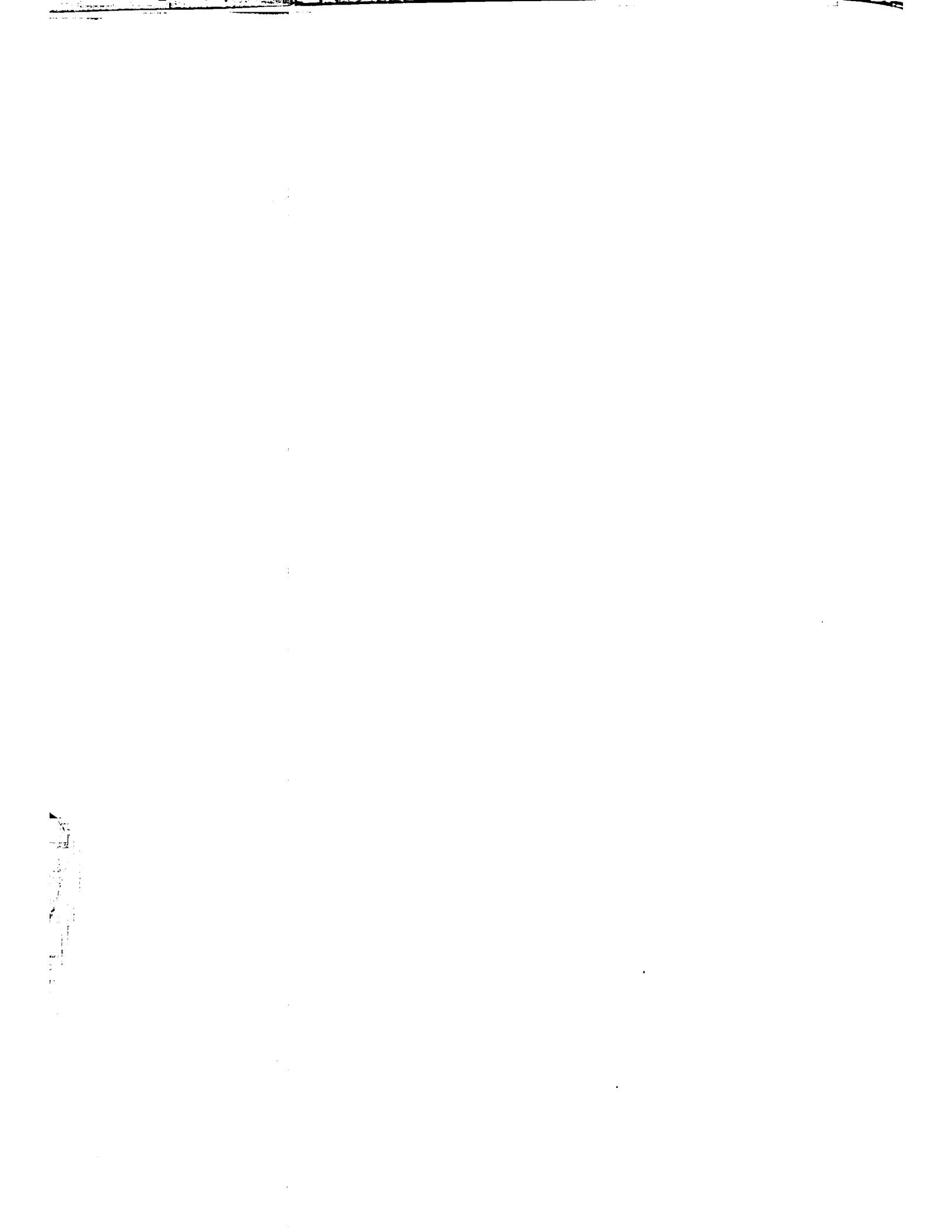

στὸν ἑαυτὸ τῆς τὴν καθολικὴ ἔμπειρία τῆς Ἐκκλησίας. Γίνεται φῶς Χριστοῦ «φαίνων πᾶσι»²⁰ ὁδὸν θεογνωσίας. Ὁ βίος του γίνεται μαρτυρία τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἀποκαλύπτει τὴν εἰκόνα τοῦ σαρκωθέντος Λόγου στὸ πρόσωπό του. Περιμένει καὶ ἀναμένει τὴν δική μας ἀνακαίνιση καὶ ἀνάπλαση. Τὴν διάβαση ἀπὸ τὴν διακονία στὴν ἀγάπη καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη στὴν μέθεξι τῆς ἀλήκτου μακαριότητος.

Ἔς πάντες ἀξιωθείμεν.

---

20. Πρὶν τὰ ἀναγνώσματα Προηγιασμένης.

ΕΥΦΗΜΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Καθηγουμένης Ἰ. Μονῆς Παντοκράτορος Κερκύρας

Ἡ τιμὴ πού ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτάριο στὶς εἰκόνες τῆς Παναγίας μας καὶ τῶν ἁγίων

Δύσκολο προβάλλει τὸ ἐγχείρημα: Νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ ἓναν ἅγιο αὐτῆς τῆς ἀκτινοβολίας. Καὶ μάλιστα νὰ μιλήσει γιὰ τὴν τιμὴ πού ἀπέδιδε στὶς ἱερές εἰκόνες. Μὰ δὲν εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἓνας ἅγιος ἀποδέχεται τὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, σέβεται τὴν Ἱερὰ Παράδοση καὶ τὴν Ἁγία Γραφή, ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν ἱερῶν Συνόδων; Ὡστόσο ἄς κάνουμε τὸ τόλμημα, παρὰ τὴν ἀδυναμία μας, μὲ στήριγμα τὶς ἅγιες πρεσβεῖες του καὶ τὶς δικές σας εὐχές.

Ὁ μεγαλύτερος πειρασμὸς πού ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ προσβάλλει τὸν ἅγιο Νεκτάριο ἦταν ὁ πειρασμὸς τῆς συκοφαντίας. «Ἀδύνατον τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον μὴ πολλοὺς ἔχειν ἐχθροὺς» γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν ἁγία του τελείωση καὶ τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων ὁ διαβάλλων τὸν κατεδίωξε μὲ μανία. Γραφίδα πού κρατοῦσε χέρι μοναχῆς –λυπηρὸ γιὰ τὸν γυναικεῖο μοναχισμό— τόλμησε νὰ διατυπώσῃ κατηγορίες ἐναντίον του¹. Μία ἀπὸ αὐτὲς ἦταν ὅτι ὁ ὀρθοδοξότατος ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας δὲ δεχόταν τὴ διδασκαλία καὶ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὶς ἱερές

---

1. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε τὸ πρόβλημα αὐτὸ καὶ τήρησε σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες παιδαγωγικῆ τακτικῆς ἀπέναντι στὴ δυστυχημένη μοναχὴ τῆς Κοζάνης. Βλ. σχετικὲς δημοσιεύσεις τοῦ σεβαστοῦ Ἀγιορείτου π. Θεοκλήτου Διονυσιάτου.

εἰκόνες. Διατυπώσεις πού περιλαμβάνονται κυρίως στὸ ἔργο του *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*² ἐρμηνεύτηκαν κακοπροαίρετα, ἀποκομμένες ἀπὸ τὸ σύνολο καὶ παρεξηγήθηκαν ὀδηγώντας σὲ πλανεμένα συμπεράσματα.

Ἄς ἀνατρέξουμε ὅμως στὰ ἱερὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου, γιὰ νὰ χαροῦμε τὴ διδασκαλία του, τὴ σχετικὴ μὲ τὸ θέμα μας. Ἰδιαίτερα στά: *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, Περί εἰκόνων, Περί τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ, Περί τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ, Περί τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, Περί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.*

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν συμφωνεῖ οὔτε μὲ τοὺς ἀκραίους εἰκονολάτρεις οὔτε μὲ τοὺς εἰκονομάχους. Τὴν πλάνη καὶ τῶν δύο μερίδων καταγγέλλει. Κατὰ πάντα ὀρθόδοξος, μόνο μὲ τὸν Ὅρο τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου συμφωνεῖ. Φαίνεται βέβαια νὰ συμπλέει μὲ τὸν ἐθνικὸ μας ἱστορικὸ Κ. Παπαρρηγόπουλο, πού εἶδε τὴν εἰκονομαχία πιὸ πολὺ σὰν μέρος κοινωνικῆς μεταρρύθμισης μὲ στόχο τὴν ἐξυγίανση τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας καὶ τὸν περιορισμὸ τῶν μοναστηριῶν³. Γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὅμως πού γράφεται τὸ *Περί Οἰκουμενικῶν Συνόδων* (1892) δὲν ὑπῆρχε ἄλλη ἀξιόλογη ἱστορικὴ ἐρμηνεία τῆς εἰκονομαχίας. Τὸν Παπαρρηγόπουλο ἐκτιμοῦσε ὁ ἅγιος γιατί ἀποκατέστησε τὸ καταφρονεμένο Βυζάντιο. Δὲ συμφωνοῦσε ὅμως καθόλου μαζί του στὴν ἄποψη ὅτι οἱ δογματικὲς διαφορὲς εἶναι ἀνάξιες λόγου καὶ ὑπαίτιες γιὰ τὴ διάλυση τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους. Ὅπως δὲ συμφωνοῦσε καὶ μὲ τὸ σύνολο τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του, πού, ὄντας σπουδαγμένοι οἱ περισσότεροι στὴ Δύση,

2. Βλ. Νεκταρίου Πενταπόλεως, *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1892. Χρησιμοποιήθηκε ἐδῶ ἡ ἔκδοσις Βασ. Ρηγοπούλου (Θεσσαλονίκη 1972), στὴν ὁποία ἐνσωματώθηκε καὶ ἡ Μελέτη περὶ τῶν Ἁγίων Εἰκόνων. Ἡ εἰσαγωγὴ γιὰ τὰ δύο βιβλία καὶ γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου εἶναι τοῦ π. Εἰρηναίου Δελιδήμου [στὸ ἐξῆς: *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*].

3. Βλ. Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τόμος τέταρτος [κατὰ τὴν ὑπὸ Παύλου Καρολίδου—ὀγδοῆ ἔκδοσις (ἄνευ τοποχρονολογήσεως)], σ. 325 κ.έ.

εἶχαν γιὰ τὴ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία εἰκόνα ὅμοια μὲ τοὺς προτεστάντες⁴. Αὐτὴ ἡ ἀσυμφωνία ἄλλωστε ὤθησε τὸν ἅγιο νὰ γράψει τὸ βιβλίον περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ὁποῖες κατηγοροῦνταν ὅτι μὲ τὰ θεσπίσματά τους καὶ τὶς θρησκευτικὲς διενέξεις διαίρεσαν τὴν Ἐκκλησία καὶ ὁδήγησαν τὸ κράτος σὲ παρακμὴ.

Γνώριζε καὶ ἀπὸ τὴ δυτικὴ κριτικὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους ὅτι ὑπῆρχαν «σκιές, ποὺ ἐκάλυπταν μακρὲς χρονικὲς περιόδους καὶ σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ κοινωνικὰ ἐπίπεδα καὶ στὶς θεσμικὲς τάξεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας»⁵. Μαζὶ μὲ τὸν Παπαρρηγόπουλο τὶς ἀποδοκιμάζει. Μὲ ἀγαθὸ λογισμὸ κατανοεῖ τὶς προθέσεις τῶν εἰκονομάχων νὰ βελτιώσουν τὰ κακῶς ἔχοντα, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ κρίνει τὴν ἀνεπάρκεια, τὸ ἄκαιρο, τὴν ἀστοχία τῶν ἐνεργειῶν καθὼς καὶ τὶς ἐγκληματικὲς πράξεις τους⁶. Τοὺς ἐλέγχει κυρίως γιατί δὲν χτύπησαν ἐγκαίρως τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ ἐκπαιδεύοντας τὸ λαὸ κατὰ τὶς ὀρθὲς ἀρχές τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀπομακρύνοντας ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὶς πόλεις ἰησουίτικα ὀργανωμένους μοναχοὺς, περιορίζοντάς τους στὶς Μονές τους, γιὰ νὰ ζήσουν κατὰ τὶς μοναχικὲς ὑποσχέσεις τους.

Αὐτὸς ὁ τίμια καὶ σοφὰ ἀντικειμενικὸς πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὐστηρότατος πάνω στὶς ἐκτροπὲς ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ὁ μοναχισμὸς. Τὸν ἐνοχλοῦν οἱ περιφερόμενοι στὸν κόσμον μοναχοί, οἱ μακρυσμένοι ἀπὸ τὸν τόπο τῆς μετάνοιάς τους καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μετάνοια ὡς τρόπο ζωῆς, οἱ ἀφημένοι ἐπομένως στὴν ἐμπάθεια καὶ τὸ σκοτισμὸ. Ἄν εἶναι πιὸ αὐστηρὸς μ' αὐτούς, εἶναι γιατί, καὶ πρὶν γνωρίσει ἀκόμα τὸ "Ἅγιον" Ὄρος, ὁ μοναχισμὸς τὸν πονάει.

Ἄν ὁ ἅγιος Νεκτάριος εἶχε ζήσει καὶ γράψει μετὰ τὸ 1940, θὰ εἶχε βέβαια εὐτυχῆσει νὰ γνωρίζε τὴ θεωρία τοῦ κορυφαίου Σέρβου

---

4. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σ. 40. Γενικότερα γιὰ τὸ κλίμα τῶν λογίων τοῦ 19ου αἰῶνος βλ. Χρήστου Γιανναρᾶ, *Ὁρθοδοξία καὶ Δύση - Ἡ Θεολογία στὴν Ἑλλάδα σήμερον*, Ἀθήνα 1972.

5. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονουσιάτου, *Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Λιγίνης*, σ. 304.

6. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σσ. 180-181, 190-191, 204, 206, 208-209.

βυζαντινολόγου Ostrogorsky πάνω στὰ αἴτια τῆς εἰκονομαχίας⁷, πού εἶναι ἡ ἐπικρατέστερη παγκοσμίως μέχρι σήμερα⁸. Σήμερα πιστεύεται ὅτι ἡ ἀντιμοναχική πολιτική καί τὰ νομοθετικά μέτρα εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν μοναστηρίων ἐπιβλήθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξαιτίας τῆς ἀντιδράσεώς τους πρὸς τὴν αὐτοκρατορική πρωτοβουλία. Πρωτογενῆς εἶναι ὁ θρησκευτικός καί πνευματικός παράγοντας. Οἱ ρίζες τῆς εἰκονομαχίας βρίσκονται στὴ βαθιὰ ἀντίθεση μεταξύ τοῦ ἑλληνικοῦ καί ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἡ χριστιανική εἰκονογραφία ἀναπτύχθηκε νωρὶς στὴν ἑλληνολατινική Δύση καί στὶς ἑλληνικὲς ἢ ἐξελληνισμένες παράλιες περιοχὲς τῆς Μ. Ἀσίας. Τὴν εὐνόησε ἐκεῖ ἡ συνύπαρξη χριστιανικῶν κοινοτήτων καί ἀρχαίας παράδοσης ἀλλὰ κυρίως ἡ διαμόρφωση τῆς Χριστολογικῆς Θεολογίας. Οἱ βυζαντινοὶ ὅμως πληθυσμοὶ στὴν περιφέρεια τοῦ Μικρασιατικοῦ συνόρου ἔζησαν κάτω ἀπὸ ἐπιρροὲς γειτόνων (Περσῶν, Ἀράβων, Ἰουδαίων, Ἀρμενίων, Παυλικιανῶν, μονοφυσιτῶν), πού εἶχαν ἀντιπάθεια πρὸς τὴν ἀπεικόνιση τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες μὲ τὶς ἀντιεικονικὲς ἀντιλήψεις προέρχονταν ἀπ' αὐτὲς τὶς περιοχὲς. Ἐνῶ ἀντίθετα οἱ αὐτοκράτειρες πού ἐπανεφέρον τὴν προσκύνηση τῶν εἰκόνων ἦταν μιὰ Ἀθηναία, ἡ Εἰρήνη, καί μιὰ ἐξελληνισμένη Παφλαγόνισσα, ἡ Θεοδώρα⁹.

Ὁ ἅγιος συγγραφέας τοῦ περὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐνῶ εἶχε ἐπεξεργαστεῖ μὲ τὴ βοήθεια ἱκανῶν πηγῶν τὸ θέμα τῶν ἄλλων συνόδων, μοιάζει νὰ βιάστηκε ἀπὸ τὰ πράγματα νὰ δώσει γιὰ τύπωμα τὸ ἔργο, ἐνῶ δὲν εἶχε χρόνο νὰ μελετήσει ἐξίσου τὸ ἱστορικὸ κλίμα τῆς εἰκονομαχίας καί τοῦ ἔλειπαν περισσότερες πηγές, καθὼς λέει καί ὁ ἴδιος¹⁰. Στὸ κάτω-κάτω γιὰ ἓνα βιβλίον περὶ Συνόδων βάραινε τὸ δο-

7. Βλ. Ostrogorsky, *Geschichte des Byzantinischen Staates*, München 1952, σ. 122 κ.ά.

8. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σ. 46, ὅπου μνημονεύεται καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

9. *Αὐτόθι*, σ. 45.

10. *Αὐτόθι*, σ. 211: «Ἐξιστορήσαντες διὰ βραχέων, ὡς ἦν δυνατόν, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἡμῖν ὀλίγας πηγὰς, ἃς φάσεις ἔλαβε τὸ δογματικὸν μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ...».

γματικὸ μέρος. Καὶ ἔχοντας τὸ δογματικὸ ὑλικό, τὸν Ὅρο τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὰ κείμενα τῶν ἁγίων ποῦ ὑπερασπίστηκαν τὶς εἰκόνες —ποῦ ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν παραλείπει νὰ ὀνομάζει «ἅγιες», «σεπτές», «ιέρές»— αἰσθάνθηκε ἀσφαλῆς νὰ προχωρήσει στὴν ἔκδοση. Ἔτσι πέρασαν καὶ στὸ ἔργο του φράσεις καὶ γνῶμες τοῦ Παπαρρηγοπούλου ποῦ ἐνοχλοῦν, παρότι δὲν εἶναι κατὰ τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων ἀλλά, καθὼς εἶπαμε, κατὰ τῶν ἐκτροπῶν ποῦ ἀναμφισβήτητα ὑπῆρξαν. Δὲν εἶναι παράδοξο ποῦ ἓνας ἅγιος ἐν πορείᾳ, βαθὺς δογματικὸς θεολόγος, ἀπολογητὴς, ἀντιαιρετικὸς, μὲ φανερὴ πνευματικὴ χαρὰ δίνει τὰ ὠραιότερα ἀποσπάσματα τῶν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἀπολογητικῶν λόγων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, «δι' ὧν ἐπιτηδεῖως ἀναιρεῖ τὸ ἐπιχείρημα Λέοντος καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς μεταρρυθμίσεως, τὸ ὁποῖον οὗτοι ἤντλουν κατὰ τῶν εἰκόνων ἐκ τῆς δευτέρας ἐντολῆς: “οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδῶλον [...] οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς [...]” λέγων ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι οὐδένα γνωρίζαντες μεσάζοντα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, οὐδὲ ἀξιωθέντες νὰ ἴδωσι τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς [...] φυσικῶ τῶ λόγῳ, οὐδὲν οὐδενὸς ὁμοίωμα ἀπεδέχοντο ἐν τοῖς εὐκτηρίοις αὐτῶν οἴκοις. Ὁ δὲ μέγας νομοθέτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ [...] ἐφοβεῖτο μήπως οἱ νήπιοι εἰσέτι περὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Θεοῦ Ἰουδαῖοι λατρεύσωσι τὴν κτίσιν παρὰ τὸν Κτίσαντα»¹¹. Ἀφήνει τὸν ἴδιο τὸ Δαμασκηνοῦ νὰ λέει: «ἡμεῖς δὲ θεολογικῶς εἰπεῖν, οἷς ἐδόθη φυγοῦσι τὴν δεισιδαίμονα πλάνην μετὰ τοῦ Θεοῦ γενέσθαι ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ Θεῷ μόνῳ λατρεύειν, καὶ τῆς θεογνωσίας πλουτῆσαι τὴν τελειότητα, καὶ εἰς ἄνδρα καταντῆσαι τέλειον παρελθοῦσι τὴν νηπιότητα οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἔσμεν, λαβόντες τὴν κριτικὴν ἔξιν παρὰ Θεοῦ καὶ εἰδότες τί τὸ

---

11. *Αὐτόθι*, σ. 184. Πρβλ. καὶ Ἀγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, «Λόγος ἀπολογητικὸς πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας», Λόγος Α', κεφ. 8, *ΕΠΕ* (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἅπαντα τὰ ἔργα) 3, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 30-32.

εἰκονιζόμενον καί τί τὸ εἰκόνι μὴ περιγραφόμενον [...] πῶς εἰκονισθῆσεται τὸ ἀόρατον; [...] Δῆλον ὡς, ὅταν ἴδῃς διὰ σέ γεγόμενον ἄνθρωπον τὸν ἀσώματον, τότε δράσεις τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα [...] τότε ἐν πίναξι χάραττε καὶ ἀνατίθει πρὸς θεωρίαν τὸν ὁραθῆναι καταδεξάμενον. Χάραττε τούτου τὴν Συγκατάβασιν, τὴν ἐκ Παρθένου Γέννησιν [...] πάντα γράφε καὶ λόγῳ καὶ χρώμασι. Μὴ φοβοῦ, μὴ δέδιθι, οἶδα διαφορὰν προσκυνήσεως [...] Ἔτερον γάρ ἐστιν ἢ τῆς λατρείας προσκύνησις καὶ ἕτερον ἢ ἐκ τιμῆς [...] Ἀπαγορεύεται μόνον ἢ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἐξεικόνισις [...] Θεοῦ δ' ἐνανθρωπήσαντος, ἐπὶ γῆς ὀφθέντος σαρκὶ καὶ ἀνθρώποις συναναστραφέντος, ἥτοι Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ ἢ εἰκὼν ἐπιτρέπεται, ἔτι δὲ μᾶλλον ἢ τῆς Θεοτόκου [...] ὑπόμνημα γάρ ἐστιν ἢ εἰκὼν· καὶ ὅπερ τοῖς γράμμασι μεμυημένοις ἢ βίβλος, τοῦτο τοῖς ἀγραμμάτοις ἢ εἰκὼν [...] νοητῶς δὲ αὐτῇ ἐνούμεθα. Προσαπαιτεῖται δ' ἢ τῶν Ἀγίων ἐξεικόνισις· ἐπεὶ Χριστὸν τὸν Βασιλέα καὶ Κύριον ἱστορούμενον οὐ γυμνοῦντες αὐτὸν τοῦ στρατεύματος· Στρατὸς γὰρ τοῦ Κυρίου οἱ Ἅγιοι»¹².

Καὶ παραθέτοντας ὀλόκληρο τὸν Ὄρο τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου¹³ σχολιάζει: «Διὰ τοῦ ὄρου τούτου ἀπαγορεύεται πᾶσα πρὸς τὰς Εἰκόνας λατρεία, ἥτις πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει, καὶ διατάσσεται ἀπλῶς ἢ ἀνάρτησις καὶ προσκύνησις αὐτῶν, ἵνα «οἱ ταύτας θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπιπόθησιν». Οὕτω δὲ καθιερώθη ἀρχὴ συνάδουσα πρὸς τὴν εὐλάβειαν, ἣν ἢ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπονέμει εἰς τοὺς πρωταγωνιστὰς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως [...] ἥτις χρήζει ἐξωτερικῶν τοιούτων σημείων, ἵνα μὴ λησμονῇ τὰ ἀντι-

12. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σσ. 184-185. Πρβλ. καὶ Ἁγ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, ὁ.π., Λόγος Β', κεφ. 15, αὐτόθι, σ. 136.

13. Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τοῦ 787 (Β' Νικαίας) ὄρισε τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων. Πρωτοστάτησε ὁ Πατριάρχης Ταράσιος καὶ ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία. Μετεῖχαν 350 Ἄρχιερεῖς καὶ 132 ἡγούμενοι ὡς «πρωταγωνισταὶ καὶ μάρτυρες τοῦ ὑπὲρ τῶν εἰκόνων θεσμοθετήματος».

κείμενα ἐκεῖνα τῆς εὐλαβείας»· καὶ συνεχίζει: «Σπουδαία καὶ ἀναγκαία ἦτο καὶ ἡ Ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ Ἀγία Σύνοδος, διότι ἀπέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν κόσμον αὐτῆς, ὥρισε τὸν χαρακτήρα τῆς ὀφειλομένης πρὸς τὰς Σεπτὰς ἀγίας Εἰκόνας τιμῆς καὶ εἰρήνευσε τὴν Ἐκκλησίαν [...] διὰ τῆς τῶν Εἰκόνων ἀναστηλώσεως κατεπολεμήθη νεωτερισμός τις ὅλως ξένος τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ φρόνημα ἐσφαλμένον ὑπονομεῦον τὴν τῆς Ἐκκλησίας Ὁρθοδοξίαν»¹⁴.

Δάσκαλος μέγας ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος καὶ ἐπειδὴ σὲ ἠθικιστὲς λογοκρατούμενους καὶ φίλους τοῦ θρησκευτικοῦ διαφωτισμοῦ ἀπευθύνεται, ἀλλὰ καὶ στοὺς κατ' ἐξοχὴν ἠθικιστὲς συγχρόνους του εἰκονομάχους προτεστάντες πού ἀντιμάχεται, μιᾶ τῆ γλώσσα πού καταλαβαίνουν καὶ ἐπιμένει στὴν παιδευτικὴ λειτουργία τῆς εἰκόνας ἐπαναλαμβάνοντας τὸ Δαμασκηνὸ καὶ ἀναφέροντας τὸν ἐπίσκοπο Νόλης Παυλίνο (ε' αἰών), ὁ ὁποῖος ὀρίζει ὅτι «σκοπὸς τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερῶν Εἰκόνων ἐστὶ ἡ διδασκαλία καὶ οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων, οἷονεὶ ἐντὸς κατόπτρου ἐμβλεπόντων τὴν μιμητέαν ἀρετὴν καὶ τὴν φευκτέαν κακίαν». Καὶ συμπληρώνει ὁ ἅγιος Νεκτάριος: «Καὶ ἀληθῶς ὁ ψυχολογικὸς λόγος περὶ τῶν Εἰκόνων εἶναι τοσοῦτον ἄμεσος, ἐσωτερικὸς, καὶ στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε μόνον ἄγρια καὶ ἀνήμερα ἦθη δύνανται ν' ἀποδοκιμάσωσι ταύτας ἐντὸς τῶν ἱερῶν Ναῶν»¹⁵.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἅγιος Νεκτάριος στὰ 46 τοῦ χρόνια ἔναντι τῶν εἰκόνων καὶ τῆς παιδείας τοῦ λαοῦ γενικά. Ἀντίθετος μὲ τὴν ἀμάθεια συντάσσεται μὲ τοὺς ἁγίους, τὸν Πατριάρχη Ταράσιο, τὸ μοναχὸ Δαμασκηνό, τὸ θαρραλέο ὁμολογητὴ Θεόδωρο τὸ Στουδίτη...

Ὅταν λίγα χρόνια ἀργότερα (1898) ἐπισκέπτεται τὸ Ἀγιώνυμο Ὁρος καὶ συναντιέται μὲ τὴ ζῶσα βυζαντινὴ ὀρθόδοξη μαρτυρία τοῦ

14. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σσ. 201 καὶ 203 ἀντίστοιχα.

15. *Αὐτόθι*, σσ. 201-202.

μοναχισμοῦ, δὲν ἔχει μόνο παρακληθεῖ ἡ δοκιμασμένη ψυχὴ του ἀπὸ τὸ χωρὸ ὅπου οἱ εἰκόνες θριαμβεύουν αἰῶνες τώρα, καθὼς οἱ ταπεινοὶ καὶ μὴ περιφερόμενοι στὸν κόσμον μοναχοὶ διαλέγονται μπρὸς στίς εἰκόνες τῶν ναῶν καὶ τῶν κελλιῶν τους μὲ τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα ἀγαπητικὰ καὶ ταπεινὰ—μὲ τὸν Κύριο τῆς ἀγάπης τους καὶ Σωτήρα τους, μὲ τὴν Κυρία Θεοτόκο καὶ μάνα τους, μὲ τοὺς προστάτες ἀγίους τους, τοὺς στρατιῶτες τοῦ Βασιλιᾶ τους καὶ φίλους Του καὶ φίλους δικούς τους— καθὼς οἱ εἰκόνες τὴν παρουσία ἐκείνων πιστοποιοῦν καὶ βεβαιώνουν. Ἄλλὰ ἀσφαλῶς καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν θὰ εἶδε τόσες πολλὲς ἅγιες ψυχὲς ἀσκητῶν καὶ κοινοβιατῶν, ζωντανὲς εἰκόνες, νὰ πιστοποιοῦν καὶ νὰ βεβαιώνουν μὲ τὸ πρόσωπό τους τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ γινόμενοι σύμμορφοι τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ¹⁶. Αὐτὴ εἶναι, καθὼς ξέρουμε, ἡ «φανέρωση» τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ἡ πληρότητα τοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ. Ἡ ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ στὴν ἀποκάλυψη τοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος πραγματοποιεῖ τὴν προσωπικὴ του ὑπόσταση μέσα στὸ γεγονὸς τοῦ εἰκονισμοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁ ἅγιος εἶναι λιγότερο μόνος στὴ μοναχικὴ ἀσκητικὴ του πορεία καὶ στὸ ποιμαντικὸ καὶ διδακτικὸ του ἔργο. Πιο ἔτοιμος, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσει πάλι «περὶ εἰκόνων» δέκα χρόνια μετὰ τὸ πρῶτο βιβλίον (1902), γιὰ νὰ ἀποκρούσει τοὺς προτεστάντες, οἱ ὅποιοι «περιέρχονται γῆν καὶ θάλασσαν ὅπως ποιήσωσιν ἓνα προσύλητον καὶ πολλοὺς εἰς τὴν ἑαυτῶν πλάνην σύρωσιν», καθὼς γράφει ὁ ἴδιος.

Στὴν περὶ τῶν ἀγίων εἰκόνων μελέτη του, ἡ ὁποία κατὰ τὸν καθηγητὴ Μᾶρκο Σιώτη «διακρίνεται διὰ τὴν πληρότητα καὶ θετικότητα αὐτῆς», μὲ ἀναφορὲς σὲ ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, σὲ τεκμήρια ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία, σὲ κείμενα τῶν ἀγίων

16. Ρωμ. η', 29. Βλ. καὶ Χρήστου Γιανναρά, «Εἰκονοκλάστες, οἱ συντηρητικοὶ τῆς Ὀρθοδοξίας», περιοδ. Σύννορον. Νο 30, σ. 96.

Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύει ὅτι «καὶ εἰκόνες ὑπῆρχον ἀνέκαθεν, ἡ δὲ πρὸς τὰς εἰκόνας τιμὴ ἦν βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ὅτι ἡ τῶν εἰκόνων χρῆσις ἀνάγεται εἰς τὴν ἱεράν ἀποστολικὴν παράδοσιν»¹⁷.

Στὴ μελέτη αὐτὴ ὁ ἅγιος Πατέρας μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ δευτέρη ἐντολὴ μὲ τὴν ἀπαγόρευση τῆς κτισματολατρείας καὶ εἰδωλολατρείας ἀπέβλεπε στὸ νὰ προσηλωθεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ, τὴν καρδιά καὶ τὴ διάνοια στὸ Θεό. Ἐμεῖς οἱ πιστοί, ποῦ εἰκονίζουμε καὶ προσκυνοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος Αὐτῶ εὐαρεστησάντων, ὄχι μόνο δὲν ξεμακραίνουμε ἀπ' Αὐτὸν ἀλλὰ «ἐξ ὅλης ψυχῆς, καρδίας καὶ διανοίας καὶ ἰσχύος ἀγαπῶμεν Αὐτὸν καὶ λατρεύομεν Αὐτῶ καὶ πρὸς Αὐτὸν μόνον ἐλπίζομεν καὶ Αὐτῶ μόνον πιστεύομεν»¹⁸. Τὸ εἶδωλο μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό. Οἱ εἰκόνες μᾶς ἀνάγουν πρὸς Αὐτόν. Ἀναφέρεται στὰ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου τὰ δοσμένα ἀπὸ τὸ Βλάσταρη: «Προσκυνουμένης τῆς εἰκόνας ὁ Χριστὸς προσκυνεῖται [...] καὶ οὐχὶ ἡ ὑποδεξαμένη τὴν ὁμοίωσιν ὕλη [...] Παντὸς μιμητικῶς εἰκονιζομένου, οὐχὶ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ὑπόστασις εἰκονίζεται· διὰ τοῦτο ταῦτόν τῶ ἀρχετύπῳ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, οὐ τῇ φύσει ἀλλὰ τῇ ὑποστάσει, ἤγουν τῇ μιμήσει τῆς ὑποστάσεως»¹⁹. Ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφία εἰκονίζει τὸ γεγονὸς τοῦ προσώπου, βεβαιώνει τὴν παρουσία του ἀνάμεσά μας, δὲν δίνει τὴ φύση του.

Ἀνατρέχει ἔπειτα καὶ πάλι ὁ ἅγιος στὸ Δαμασκηνό: «Ἐπειδὴ δέ

---

17. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σ. 227. Ὡραία ἀντίκρουση τῶν εἰκονομαχικῶν ἐπιχειρημάτων παραθέτει ὁ ἅγιος ἤδη τὸ 1899 στὴν Ὀρθόδοξον Ἱεράν Κατήχησιν, σσ. 11-12. Ἡ πρώτη δημοσίευσή τοῦ «περὶ εἰκόνων» ἔργου εἰς περιοδ. *Ἀναμόρφωσις* (1902), σ. 202 κ.έ.

18. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σ. 250.

19. *Αὐτόθι*, σ. 255. Πρβλ. καὶ Γ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων [...]*, τόμος 5', ἐν Ἀθήναις 1859, σσ. 246-248.

τινες ἡμῖν καταμέμφονται προσκυνουσί τε καὶ τιμῶσι τὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν εἰκόνα, ἔτι δὲ καὶ τῶν λοιπῶν Ἀγίων καὶ θεραπόντων Χριστοῦ, ἀκουέτωσαν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἐποίησε. Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀλλήλοις προσκυνούμεν, εἰ μὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποιημένοι; Ὡς γὰρ φησιν ὁ θεηγόρος καὶ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος, ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει». Καὶ πῖο κάτω: «Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς Θεομήτορος· ἡ γὰρ εἰς Αὐτὴν τιμὴ, εἰς τὸν ἐξ Αὐτῆς σαρκωθέντα ἀνάγεται. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθήματα, ἐπαλείφονται ἡμᾶς πρὸς ἀνδρείαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν Θεοῦ· ὡς γὰρ ἔφημεν, ἡ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων τιμὴ, ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας»²⁰.

Παραλείποντας τὰ χωρία πολλῶν ἄλλων ἁγίων Πατέρων ποὺ χρησιμοποιοῖ ὁ ἅγιος ἐπιλεκτικὰ θὰ ἀναφερθοῦμε σὲ ἐλάχιστα ἀπὸ αὐτά. Στὴν λθ' ἐρώτηση πρὸς Ἀντίοχον τοῦ Μ. Ἀθανασίου ποὺ λέει: «Οὐχ ὡς θεοὺς προσκυνούμεν τὰς εἰκόνας οἱ πιστοί [...] ἀλλὰ μόνον τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ψυχῆς ἡμῶν τῆς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς εἰκόνας ἐμφανίζομεν [...] ἵνα δὲ τοὺς ἄφρονες ἐντρέψωμεν ἐπὶ πλεῖον, ἄκουσον λόγον ἐκ πατέρων ἡμῶν διηγηθέντα περὶ εἰκόνας. Ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις τινὶ τῶν ἀσκητῶν ἐπετίθετο καὶ διηνώχλει ὁ πονηρὸς δαίμων. Ἐν μιᾷ οὖν φαίνεται αὐτῷ αὐταῖς ὄψεσι τὸ πνεῦμα, λέγον, ὅτι, ἐὰν θέλῃς ἵνα μὴ σὲ πολεμῶ, μὴ προσκυνήσῃς τὴν εἰκόνα ταύτην, καὶ ἀφίσταμαι ἀπὸ σοῦ. Ἦν δὲ ἡ εἰκὼν τῆς ἁγίας Θεοτόκου»²¹.

Καὶ στὴν δ' ἐρώτηση ἀπὸ τὴν Ὁμολογία τοῦ ἁγίου Δοσιθέου Ἱεροσολύμων ποὺ γράφει: «Τοὺς ἁγίους καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας προ-

20. Βλ. Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, σσ. 251-252. Πρὸς καὶ Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Ἐκδόσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, Θεσσαλονίκη 1976, σσ. 390 καὶ 394.

21. Βλ. Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, σσ. 253-254. Πρὸς καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου, «Ἀμφιβαλλόμενα. Πρὸς Ἀντίοχον Ἀρχοντα», ΒΕΠΕΣ (Μέγας Ἀθανάσιος μέρος 5) 35, Ἀθῆναι 1964, σ. 111.

σκυνοῦμεν [...] καὶ ἱστοροῦμεν ταύτας εἰς καλλωπισμὸν τῶν ναῶν [...] καὶ πρὸς ἐγρήγορσιν τοῦ ἐπικαλεῖσθαι ἀεὶ τὸν μὲν Κύριον, ὡς δεσπότην καὶ πατέρα, τοὺς δὲ ἁγίους, ὡς δούλους μὲν ἐκείνου, βοηθοὺς δὲ καὶ μεσίτας ἡμῶν»²².

Μὲ αὐτὲς τὶς ἀρχές τῶν ἁγίων Πατέρων συντάσσεται ὁ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν Νεκτάριος. Καὶ διακηρύσσει μὲ τῆ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα του, ὅτι ὁ βαθύτερος καὶ οὐσιωδέστερος λόγος τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν εἰκόνων εἶναι αὐτὴ ἡ οὐσία τῆς ὀρθοδοξίας, ἡ ἐνανθρώπιση δηλ. τοῦ θείου Λόγου καὶ ἡ κατὰ χάριν θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπίγειος Ἐκκλησία σέβεται τοὺς δικαίους ὡς ἁγίους καὶ φίλους τοῦ Θεοῦ. «Ἐπικαλεῖται αὐτοὺς ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῆς ὡς μεσίτας παρ' αὐτῶ, τιμᾷ ἐπίσης τὰ αὐτῶν λείψανα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνήκεν αὐτοῖς, ὡς καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν [...] ἅπαντα ἡ τιμὴ ἦν αὐτοῖς ἔδωκεν ἡ Ἐκκλησία, ἀναφέρεται πρὸς τὴν Ὑψίστην Μεγαλειότητα τὴν ἐπιβλέψασαν μετ' εὐχαριστήσεως ἐπὶ τὸν ἐπὶ γῆς βίον αὐτῶν», γράφει στὴ μελέτη του *Περὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ*. Καὶ τονίζει: «Οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Γραφῇ χωρίον ἀντιβαῖνον εἰς τὴν τιμὴν τῶν Ἀγίων ἢ τῶν λειψάνων καὶ εἰκόνων αὐτῶν [...] Ἡ τιμὴ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας γεραιρομένων Ἀγίων δὲν δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς γενικὴν μὲν καὶ ἀόριστον, ἠθικῶς δὲ ἄκαρπον τῶν ἔργων αὐτῶν ἀναγνώρισιν, οἷα εἶναι ἡ τιμὴ τῶν κοσμικῶς ἀναδειχθέντων καὶ ὠφελησάντων, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν θρησκευτικὴν μορφήν, δι' ἧς ἐμπεδοῦται καὶ ἐξαγνίζεται καὶ καρποφορεῖ ἐπὶ τῶν πιστῶν, καὶ αὐτὴ εἶναι ὁ διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν λειψάνων σεβασμὸς καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς δέησις»²³.

Κατακλείοντας δὲ τὴν περὶ εἰκόνων μελέτη του ἐπιλέγει: «...συμπεραίνομεν ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων εἰκόνων εἶναι ὄχι μόνον δόγμα ἱερὸν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, κεκυρωμέ-

22. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σ. 259.

23. Βλ. Ἀγίου Νεκταρίου, *Περὶ τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ*, Ἀθήναι 1986², σσ. 5 καὶ 35-36.

νον καὶ ὑπὸ τῆς Ζ' ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ παράδοσις ἀρχαιοτάτη, ἀποστολική καὶ πατερική, διατηρηθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ μέσου ὅλων τῶν αἰώνων καὶ τῶν διωγμῶν»²⁴.

Ἄλλὰ ἀξιοπιστότερα τὰ ἔργα τῶν λόγων. Τὴν ὀρθόδοξη στάση καὶ τιμὴ τοῦ ἁγίου πρὸς τίς ἱερές εἰκόνες στὸν καθ' ἡμέραν βίο του παρουσιάζουν στὴν ἔξοχη ἀπλότητα καὶ φυσικότητά της οἱ βιογράφοι του καὶ συλλογεῖς μαρτυριῶν ἀλλὰ καὶ οἱ ποιμαντικὲς ἐπιστολές του.

Ἦδη τὸ 1888 –πρὶν ἀπὸ τὸ περὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων– ἐνῶ ἦταν ἀκόμα μέγας Ἀρχιμανδρίτης στὸ Κάιρο, πρῶτιστο καὶ μεγάλο ἔργο του ἦταν ἡ φροντίδα νὰ συγκεντρωθοῦν χρήματα «δι' ἐράνων καὶ δωρεῶν» καὶ νὰ εἰκονογραφηθεῖ ὁ Πατριαρχικὸς Ἰ. Ναὸς τοῦ Ἀγ. Νικολάου²⁵.

Πολλὰ χρόνια ἀργότερα γράφει σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν ἡγουμένη Ξένη: «Θὰ σᾶς στείλω καὶ τινὰς Εἰκόνας ὠραίας, ἵνα τὰς δώσης νὰ τὰς ἀντιγράψωσι (αἱ ἁγιογράφοι) πρὸς ἄσκησιν καὶ μετὰ τὴν ἀντιγραφὴν νὰ τὰς μοιράσητε εἰς τὰς ἀδελφὰς μίαν εἰς ἑκάστην [...] Σᾶς στέλλω καὶ μίαν ὠραίαν μεγάλην Παναγίαν [...] ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην ἣν μοι ἐχαρίσατε, τὴν ὁποίαν ἔθηκα εἰς πλαίσιον ὠραίον, ἵνα τὴν θέσητε εἰς τὸν ναόν»²⁶.

Εἶχε παραγγεῖλει ἐπίσης στὸ Ἅγιο Ὄρος εἰκόνα τῆς Θεοτόκου γιὰ τὸ καλογερικὸ του κελλὶ καθὼς καὶ μετὰ ἀπὸ σχετικὸ ὄραμα, εἰκόνα τῶν ἁγίων Θεοδοσίας, Παρασκευῆς καὶ Κυριακῆς πού τοποθέτησε στὴν Ἁγία Πρόθεση²⁷.

24. Βλ. *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, σ. 291.

25. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος*, σ. 43. Ἀνέθεσε ὁ ἅγιος στὸ ζωγράφου Ε. Ἀρμενόπουλο «τὴν εἰκονογράφησιν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν μετὰ τῶν οἰκείων συμβόλων ἐπὶ τῶν τεσσάρων ἄκρων τοῦ [...] θόλου [...] τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῶν Προφητῶν περὶ τὸ τόξον τὸ ἄνωθεν τοῦ ἱεροῦ», καθὼς καὶ ἄλλων εἰκόνων.

26. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, *Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί*, σσ. 184-185, ἐπιστ. 93.

27. Βλ. Σώτου Χονδροπούλου, *Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας*, σσ. 223, 226, 289.

Καρπὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πηγαίας ὑμολογικῆς του διάθεσης πρὸς τὴ Θεοτόκο καθὼς καὶ τῶν ἐκτενῶν προσευχῶν του μπροστὰ στὴν ἱερὴ εἰκόνα τῆς εἶναι τὸ Θεοτοκάριόν του. Στὴν πάντων καταφυγὴ στέλνει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ γονατίσουν²⁸. Ἀπὸ Αὐτὴ ζητάει ἰάσεις, ἐπεμβάσεις σὲ περιστάσεις, λιμὸ ἢ ἀνομβρία²⁹. Κι Αὐτὴ, ὡς ἀντίδωρο τῆς ἀγάπης του, τοῦ εἶναι ταχινὴ βοήθεια, παρηγορία στὶς δοκιμασίες τῆς πονεμένης ψυχῆς του.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς παλαιότερους βιογράφους του μιλώντας γιὰ τὴ μεγάλη του ἀρετὴ τῆς ἐλεημοσύνης γράφει: «Ὅταν ἐξεκενοῦτο τὸ χρηματοφυλάκιόν του, προσήρχετο ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Παναγίας καὶ ὑπεδείκνυεν αὐτὸ λέγων: “Ἰδού, Χριστέ μου (ἢ Παναγία μου), ἐξέλιπον τὰ χρήματα. Σὺ οἶδας”. Καὶ μετ’ οὐ πολὺ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἤρχοντο ἐξ ἀπροόπτου ὡς ἐκ θαύματος εἰς χεῖράς του χρήματα»³⁰.

Στὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου πού εἶχε στὸ κελλί του κατέφυγε ὁ ἀφοσιωμένος δοῦλός Της, ὅταν εἶχε ἔλλειψη τροφίμων στὸ μοναστήρι³¹. Καὶ μπροστὰ τῆς τὸν εἶδε μοναχὴ προσευχόμενο μὲ τὰ χέρια ὑψωμένα καὶ μὲ θαυμαστὴ ἁγία ἀλλοίωση στὸ πρόσωπο νὰ στέκεται «στὸν ἀέρα, δυὸ σπιθαμὲς πάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος»³². Μαρ-

---

28. Βλ. Μ. Μελινοῦ Α', σσ. 306-307. Ἡ μοναχὴ Χρυσάφεια Καλαμάκη θυμᾶται πῶς, ὅταν ἦταν μικρὴ, ἦρθε στὸ μοναστήρι ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μεταξάκης γιὰ ἀνακρίσεις ὕστερα ἀπὸ συγκοφαντικὴ καταγγελία. Σὰν ἔφυγε, ὁ ἅγιος ἔστειλε τὴν ἀνήσυχη μικρὴ στὴν Παναγία τοῦ πρόναου νὰ προσευχηθεῖ.

29. *Αὐτόθι*, σ. 136. Ἡ Ἀθηναῖα Ἀβαγιαννοῦ θυμᾶται λιτάνευση τῆς εἰκόνας τῆς θαυματουργοῦ Παναγίας τῆς Χρυσολεόντισσας σὲ καιρὸ ἀνομβρίας. Μετὰ τὴν προσευχὴ τοῦ ἁγίου ἔβρεξε, πρὶν προλάβουν νὰ μπουὶν στὴν ἐκκλησία.

30. Βλ. Ἀρχιμ. Θ. Παπακωνσταντίνου, *Βιογραφικὴ σκιαγραφία καὶ θαύματα τοῦ [...] ἐν ὁσίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου*, Ἀθῆναι 1952, σ. 18.

31. Βλ. Μ. Μελινοῦ Α', σσ. 248-249. Ἀφηγεῖται ἡ Κλεοπάτρα Γελαδάκη ὅτι μετὰ ἀπὸ δέηση μπροστὰ στὴν εἰκόνα Της παρουσιαζόταν στοὺς τσελιγκάδες καὶ τοὺς ἔλεγε: «Τὰ παιδιὰ μου πεινᾶνε, βοηθήστε τα. Σὲ πέντε-δέκα μέρες φέρναν μὲ τὸ βενζινόπλοιο τὰ πρόβατα. Τὰ ἔβγαζαν στὴ στεριά κι αὐτὰ παίρνανε μόνα τους τὸ δρόμο καὶ πήγαιναν στὸν Ἅγιο!».

32. Βλ. Μ. Μελινοῦ Β', σσ. 191-92. Μαρτυρία μοναχῆς Θέκλας Ἀλιφραγκῆ.

τυρεῖται πλῆθος τέτοιων προσευχῶν, θεραπειῶν, ἐμπειριῶν θείων μπροστὰ στήν εἰκόνα Τῆς.

Τέλος, μπροστὰ στή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Χρυσολεόντισσας ἔψαλλε γονατιστός ὁ καταπονημένος ἀπό τήν ἀσθένεια τοῦ σαρκίου ἅγιος Πενταπόλεως τὸ κύκνειο ἄσμα του στίς 20 Αὐγούστου τοῦ 1920, λίγο πρὶν μεταφερθεῖ σὸ Ἀρεταίειο Νοσοκομεῖο Ἀθηνῶν³³.

Παρουσιάσαμε ἐλάχιστα δείγματα τῆς τιμῆς πού ἀπέδιδε ὁ ἅγιος τῆς Αἴγινας στίς ἱερές εἰκόνες. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι πού προχώρησε ὡς ἀνθρώπινο πρόσωπο ἀπὸ αὕξηση σὲ ὀλοένα μεγαλύτερα μέτρα. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, ὅπως καὶ κάθε ἅγιος, εἶναι κατεξοχὴν ὑπερασπιστὴς τῶν ἱερῶν εἰκόνων γενόμενος ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ ὁ ἴδιος. Τώρα καὶ πάντοτε καὶ παντοῦ μποροῦν οἱ πιστοὶ νὰ διαλέγονται μαζί του, νὰ παρηγοροῦνται ἀπὸ τὴν παρουσία του, νὰ τὸν προσκυνοῦν, νὰ τὸν τιμοῦν, νὰ δέχονται θεραπείες καὶ κάθε χάρη πού δίνει ὁ Κύριος Παντοκράτωρ σ' αὐτοὺς πού Τὸν δοξάζουν.

33. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, σσ. 91-92· καὶ π. Θεοκλήτου Διο-
νουσιάτου, ὁ.π., σσ. 144-145.

Ε'

**Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος
πρόδρομος ὑγιoῦς οἰκολογικοῦ ἐνδιαφέροντος**

ΟΝΟΥΦΡΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ
Ἀδελφῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Μηνᾶ Αἰγίνης

Ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὴν φύσιν – πρόδρομος ὑγιoῦς οἰκολογικοῦ ἐνδιαφέροντος

Γιὰ νὰ ἐντάξωμε στὰ σωστά τους πλαίσια τὸ πρωτοποριακὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἰδιαίτερη ἀγάπη τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὴν φύσιν ὡς ὑγιῆς οἰκολογικὸ ἐνδιαφέρον, ὀφείλομε νὰ ξεκινήσωμε ἀπὸ τὸ δεῦτερο σκέλος τοῦ θέματος καὶ νὰ ἐρμηνεύσωμε τὸν ὄρο τῆς οἰκολογίας καὶ τὴ σύνδεσή του μὲ τὴν πίστιν μας γενικότερα καὶ τὴν μορφὴ τοῦ ἁγίου μας εἰδικότερα. Οἰκολογία, ὅπως δηλώνει καὶ ἡ λέξις, εἶναι ὁ λόγος περὶ τοῦ «οἴκου», δηλαδὴ τοῦ περιβάλλοντος μέσα στὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ζῆ καὶ κινεῖται. Στὴν ἐποχὴ μας καθημερινῶς γίνεται λόγος γιὰ τὴν οἰκολογικὴ κρίσιν ἢ ὁποῖα ἔχει προκύψει ἀπὸ τὴν ραγδαίαν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας καὶ τὴν ὑπέρμετρον ἐπέμβασιν τοῦ ἀνθρώπου στὸ περιβάλλον.

Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔχουν συσταθῆ πάρα πολλὰ κινήματα καὶ προγράμματα, τὰ ὁποῖα ἀποσκοποῦν στὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἰσορροπίαν τῶν οἰκοσυστημάτων, δυστυχῶς, ἀποσπασματικῶς καὶ περιστασιακῶς.

Ἡ θεραπεία, ὅμως, ἐπιτυγχάνεται ἀποτελεσματικὰ μόνον ὅταν ἀκολουθηθῆ ἡ ἀντίστροφος τῆς καταστροφῆς πορεία. Ἡ ἀντιμετώπισις τῆς κρίσεως αὐτῆς θὰ εἶναι ὑγιῆς μόνον ὅταν βρεθοῦν τὰ πρωτογενῆ αἷτια. Ὅλες οἱ ὀρθὰ κατευθυνόμενες καὶ ἀντικειμενικῆς ἔρευνες ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ ρίζες τοῦ προβλήματος εἶναι θρησκευτικῆς κατὰ συνέπειαν θρησκευτικῆς εἶναι καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή ποῦ

ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τὸν κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνο αὐτῆς τῆς κρίσεως.

Σύμφωνα μὲ τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν, ἡ οἰκολογικὴ κρίσις ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν ἀλλοτρίωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀποξένωσίν του ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὁλόκληρος ἡ κτίσις δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸν «ἐκ τοῦ μηδενός» ὡς «καλὴ λίαν», φρουρεῖται, συνέχεται καὶ διασώζεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Στὴ συνέχεια δημιουργήθηκε ὁ ἄνθρωπος ὡς διμερῆς ὑπαρξίς, βιολογικὴ καὶ πνευματικὴ¹, «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίωσίν» Του².

«Καὶ ἔλαβεν Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν»³. Μὲ τὸ «ἐργάζεσθαι» ὁ Θεὸς δίνει δικαίωμα στὸν ἄνθρωπο νὰ χρησιμοποιοῦ καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν φύσιν, ἀφοῦ γι' αὐτὸν δημιουργήθηκε, γιὰ νὰ τὸν ἐξυπηρετῇ καὶ νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται, γενόμενος βασιλεὺς ὅλης τῆς κτίσεως. Στὴν κυριαρχίαν αὐτήν, ὅμως, ὁ Θεὸς θέτει ὅρια καὶ φραγμούς, τὰ ὁποῖα ἐκφράζει μὲ τὸ «φυλάσσειν», δηλαδὴ τὸ καθῆκον διατηρήσεως τῆς γῆς καὶ ἐξασφαλίσεώς της ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς ἐφαρμόζοντας τὴν ἐντολή: «Ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ»⁴.

Ὁ Ἀδὰμ παρήκουσε τὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγε ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, ἔχασε τὴν Θεῖαν Χάριν καὶ ἀμέσως ἐξεβλήθη τοῦ Παραδείσου γενόμενος θνητὸς ὅπως τοῦ εἶχε προαναγγελθῆ: «...ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»⁵. Ὡς ἄρρηκτα συνδεδεμένος, ὅμως, μὲ τὴν φύσιν, τὴν συμπαράσχει καὶ

1. Γένεσις, κεφάλαια α'-γ'.

2. Γέν. α', 26: «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν...».

3. Γέν. 6', 15.

4. Γέν. 6', 16-17.

5. Γέν. 6', 17.

τὴν καταδικάζει στὴν φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον διαταράσσεται ἡ σχέσις τῆς ἰσορροπίας καὶ συνεργασίας μετὰ τὴν φύσιν, ἡ τάξις καὶ ἡ ἁρμονία ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τῆς χάρισε. Μετὰ τὴν πτώσιν ἡ γῆ ἀπὸ εὐλογία ἔγινε κατάρρα: «...καὶ ὁ ἄνθρωπος μετὰ λύπη καὶ κόπο θὰ κερδίῃ τὴν τροφήν» του⁶. Ἡ τραγωδία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀρχίζει. Στὴν ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀναφέρεται παραστατικῶς ἡ ἔξωσις τοῦ Ἀδάμ ἀπὸ τὸν Παράδεισο, — «Ἐκάθισεν Ἀδάμ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου...»⁷—, καθὼς καὶ ἡ συνειδητοποίησις καὶ ὁμολογία τῆς καταστροφῆς ποὺ προξένησε— «Γέγονα [...] μολυσμὸς ἀέρος, καὶ γῆς καὶ ὑδάτων»⁸.

Ὁ Νέος Ἀδάμ, ὁ Χριστὸς, μετὰ τὴν ἐνανθρώπησίν Του δίδει τὴν δυνατότητα στὸν ἄνθρωπο ἔχοντας Αὐτὸν ὡς πρότυπον, νὰ Τὸν μιμηθῆ, νὰ ἀποκτήσῃ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν «πεπτωκυῖαν φύσιν» στὸ πρωτόκτιστον «ἀρχαῖον κάλλος», ὥστε διὰ τῆς ὑπακοῆς πλέον στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ δημιουργηθῆ «καινὴ κτίσις». Συνεπῶς, ἡ δυνατότητα μετοχῆς στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν περιορίζεται στὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, ἀλλὰ εἶναι βιώσιμος ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ τὴν παρούσα ζωὴν, φανερούμενη μετὰ τὴν τελείαν ὑποταγὴν στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν σωστὴν θεώρησιν καὶ

---

6. Γέν. γ', 17-19: «...ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φάγη αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φάγη τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ· ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου...».

7. Δοξαστικὸν στιχηρῶν τοῦ ἑσπερινοῦ Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς: «Ἐκάθισεν Ἀδάμ, ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου, καὶ τὴν ἰδίαν γύμνωσιν θρηγῶν ὠδύρετο. Οἴμοι, τὸν ἀπάτη πονηρᾶ πεισθέντα καὶ κλαπέντα καὶ δόξης μακρυθέντα! Οἴμοι, τὸν ἀπλότητι γυμνόν, νῦν δὲ ἠπορημένον! Ἄλλ' ὦ Παράδεισε, οὐκέτι σου τῆς τρυφῆς ἀπολαύσω, οὐκέτι ὄψομαι τὸν Κύριον καὶ Θεόν μου καὶ Πλάστην· εἰς γῆν γὰρ ἀπελεύσομαι ἐξ ἧς καὶ προσελήφθην. Ἐλεῆμον, Οἰκτίρμον, βοῶ σοι· Ἐλέησόν με τὸν παραπαισόντα».

8. Δεύτερο στιχηρὸ ἑσπερινοῦ Δευτέρας βαρέος ἤχου: «Γέγονα τῶν δαιμόνων μὲν γέλως, τῶν ἀνθρώπων δὲ ὄνειδος, τῶν Δικαίων θρηγῶς, τῶν Ἀγγέλων πένθος, μολυσμὸς ἀέρος, καὶ γῆς καὶ ὑδάτων· σῶμα γὰρ ἐμίαννα, ψυχὴν καὶ νοῦν ἐσπίλωσα, παραλόγοις πράξεσι, Θεῷ ἐχθρὸς πέφυκα· οἴμοι, Κύριε, ἡμαρτόν σοι, ἡμαρτον συγχώρησον».

χρῆσιν τῆς φύσεως, μὲ τὴν παραίτησιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς ἀπαιτήσεως καὶ ἐπιθυμίας τῶν αἰσθήσεων. Διὰ τῆς ὑπακοῆς, ἀσκήσεως καὶ μετανοίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ πλέον ἢ ἐπιστροφή πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐπομένως ἢ ἐπιστροφή στὴν ἰσορροπίαν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν φύσιν.

Ἄλλὰ σήμερα, δυστυχῶς, ὁ ἄνθρωπος, δύο χιλιάδες χρόνια μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ἐπαναλαμβάνει τὸ ἴδιο λάθος τοῦ Ἀδάμ, ἐλκύεται ἀπὸ τὴν «ἡδονὴν» διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἐγκαταλείπει τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι ὑφίσταται τὴν «Ἀδαμιαίαν πτώσιν». Στὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλεται ἢ ἁμαρτία πού διαπράττεται μὲ τῆς ἴδιες κοσμολογικῆς συνέπειες. Ὁ Ἀδαμιαῖος θρῆνος ἀκούγεται ἔντονα σ' ὀλόκληρον τὴν γῆν πού «συστενάζει» καὶ «συνωδίνει» μὲ τὸν ἄνθρωπο⁹.

Ὅσον, ὅμως, περισσότερο ἢ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀσκήσεως, δηλαδὴ ὅσον ἀγιότερος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τόσο σαφέστερα βλέπει τοὺς κινδύνους τῆς ἐπικείμενης καταστροφῆς τῆς κτίσεως ὡς ἀπόρροια τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τόσο περισσότερο ἀγωνίζεται μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὰ βιώματά του ἀπὸ τὸ ἐκάστοτε «ὄχυρό» του γιὰ τὸ ξεπέρασμά τους. Οἱ ἅγιοι, δηλαδὴ, εἶναι οἱ γνήσιοι οἰκολόγοι, γιὰ τὴν εἶναι οἱ πραγματικοὶ θεολόγοι πού κτυποῦν τὸ κακὸ καὶ τὴν φθορὰ στὴ ρίζα τους. Ὅπως διὰ τοῦ Ἀδάμ ἢ κτίσις ἐπέρασε στὴν φθοράν, ἔτσι καὶ διὰ τοῦ Νέου Ἀδάμ καὶ τοῦ ἁγιασμένου πλέον ἀνθρώπου περνᾷ στὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἅγιοι γίνονται καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς τους καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῶν ἁγίων λειψάνων τους οἰκονόμοι τῆς Θείας Προνοίας καὶ πραγματικοὶ ἱερεῖς πού, πέραν ἀπὸ τὴν δυνατότητα τῆς κατὰ χάριν θεώσεώς τους, ἐργάζονται καὶ γιὰ τὴν μεταμόρφωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς φύσεως στὴν πρωταρχικὴν τῆς ὠραιότητα μέ-

9. Ρωμ. η', 22: «οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν».

χρὶς ὅτου ἔλθη ὁ Κύριος πὺ θὰ ἀνακαινίσῃ καὶ μεταμορφώσῃ τὰ πάντα. «Ἴδού καινὰ ποιῶ πάντα»¹⁰. Ἐκφρασις αὐτοῦ τοῦ πνεύματος καὶ βιώματος εἶναι οἱ ἱερὲς Ἀκολουθίαι τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὸν ἁγιασμὸν τῶν ὑδάτων, γιὰ τὴν ἀποτροπὴν ἀπειλουμένων καταστροφῶν ἀπὸ καιρικὰ φαινόμενα καὶ οἱ εἰδικὲς εὐχὲς γιὰ τὴν εὐλογία νέων καρπῶν τῆς γῆς, τὴν εὐλόγησιν τῶν ἄρτων καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλη ἡ Ὁρθοδοξία υἰοθετεῖ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πὺ καθιέρωσῃ ἀπὸ τὸ ἔτος 1989 τὴν πρώτη Σεπτεμβρίου κάθε ἔτους ὡς ἡμέρα προσευχῶν γιὰ τὴν προστασία τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ.

Διαπιστώνομε, λοιπόν, ὅτι μόνον ὁ ἁγιασμένος ἄνθρωπος διὰ τῆς καθαρότητος καὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ νοῦ του σέβεται καὶ ζῆ ἄρμονικὰ μὲ τὴν κτίσιν, ἀναπτύσσοντας μίαν ἀνιδιοτελεῆ ἀγαπητικὴν σχέσιν μὲ αὐτὴν καὶ ἡ κτίσις σέβεται μόνον τὸν ἐξαγνισμένον ἄνθρωπον, γιὰτὶ σ' αὐτὸν βλέπει τὴν χάριν πὺ εἶχε ὁ Ἀδάμ πρὶν ἀπὸ τὴν πτώσιν. «Καρδία ἐλεήμων εἶναι καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ἡῖγον περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ὀρνέων καὶ τῶν ζῶων καὶ τῶν δαιμόνων καὶ ὑπὲρ παντὸς κτίσματος», μᾶς ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος δίδοντας τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία διακρίνει ὅλους τοὺς ἁγίους.

Στοὺς βίους τῶν ἁγίων μας ἀλλὰ καὶ ἐκλεκτῶν σύγχρονων μοναχῶν, συναντοῦμε ἀναρίθμητα θαυμαστὰ περιστατικὰ, κατὰ τὰ ὁποῖα τὰ ἄγρια ζῶα ὑποτάσσονται καὶ ὑπηρετοῦν τοὺς ἁγίους, μένουν πιστοὶ σύντροφοι καὶ διακονητὲς τους, ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ὑπακούουν σ' αὐτούς, ὅπως κάποτε ἡ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος καὶ ὁ ἄνεμος ὑπήκουσαν στὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου¹¹.

10. Ἀποκάλ. κα', 5.

11. Ἀναφέρομε ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα: α. Τὸ λιοντάρι μεταφέρει τὸ νερὸ τῶν πατέρων στὴ Λαύρα τοῦ ὁσίου Γερασίμου τοῦ Ἰορδανίτου, ἐνῶ πέφτει νεκρὸ μόλις ἀντιλαμβάνεται τὴν ὀσιακὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου διότι ἔχασε τὸν εὐεργέτη του. β. Μία λεοπάρδαλις παραμένει ἐπὶ πολλὰ χρόνια κοντὰ στὸν Ἀββᾶ Στέφανο τὸν Μαλωχᾶ γιὰ νὰ τοῦ φυλάττῃ τὰ λαχανικὰ ἀπὸ τὰ

Ἄνεκαθεν οἱ ἅγιοί μας, γιατί καί σήμερα ὑπάρχουν ἅγιοι, ἀποτελοῦν τίς ξεχωριστές ἐκεῖνες μορφές πού ἐλκύουν τήν Χάριν τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐκπέμπουν σέ ὁλόκληρον τήν κτίσιν, ἀγιάζοντάς την. Τά χώματα τοῦ νησιοῦ μας ἤλθε νά ἀγιάση κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἐπιγείου ζωῆς του καί ὁ ἅγιος Νεκτάριος, πού ἡ συμβολή του στό οἰκολογικό πρόβλημα —παρότι μᾶς ξενίζει στό ἄκουσμα— εἶναι, ὅπως καί ὄλων τῶν ἁγίων, αὐθεντική, γνήσια καί ὁλοκληρωμένη. Προβάλλει ἕναν νέον τρόπον ζωῆς, διαπνεόμενον ἀπό τὸ πνεῦμα τῆς μετανοίας, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀσκήσεως.

Ἄν καί δὲν συνέγραψε εἰδική μελέτη γιά τὸ περιβάλλον μᾶς ἀφήνει, κυριολεκτικά, ἔκθαμβους ἢ φωτισμένη καί σωστή βιοτή του ἀπέναντι στό συγκεκριμένο θέμα. Ὁ ἅγιος σέ ὅλη του τῆ ζωῆ στάθηκε μέ σεβασμὸ μπροστά στό δημιουργημὰ τοῦ Θεοῦ, τήν κτίσιν. Δεχόταν τὰ ἀγαθὰ τῆς φύσεως ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ καί τὰ χρησιμοποιοῦσε «μετὰ φόβου Θεοῦ», ἀδελφικῆς ἀγάπης καί εὐχαριστίας. Φυσικὴ συνέπεια τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἦταν ἡ δοξολογική, σωστὴ χρῆσις τῆς κτίσεως. Ἡ ὀσιακὴ μορφή του ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ ἀπόλυτον συμμετρίαν. Ἡ ζωὴ του, ἄκρως ἀσκητικὴ σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις της, περιοριζόταν στὶς ἀπολύτως ἀπαραίτητες ἀνάγκες. Ἡ τροφή του λιτότατη. Ἡ ἐνδυμασία του πτωχικὴ καί εὐτελής, ἡ σπατάλη καί ἡ πολυτέλεια ἄγνωστα σ' αὐτόν. Πῶς, λοιπόν, ἦταν δυνατόν ὁ χαριτωμένος αὐτός ἄνθρωπος νά διανοηθῆ νά προξενήσῃ τὸ παραμικρὸ κακὸ στό ὠραῖο δημιουργημὰ τοῦ Θεοῦ καί πῶς ἦταν δυνατόν νά κἀνῃ ἐγωιστικὴν χρῆσιν τοῦ κόσμου;

Τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του πού δείχνουν αὐτὴν τὴν εὐλογημένη στάσιν του εἶναι πάρα πολλά. Εἶναι γνωστὴ σέ ὅλους ἡ μεγάλη ἀγάπη πού εἶχε γιά τὰ δέντρα καί τὰ λουλούδια. Στὴν Ριζάρειο

ἀγριογούρουνα. γ. Ὁ ὄσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ μοιραζόταν τὸ παξιμάδι του μαζί μέ μιὰ ἀρκούδα καθὼς καί μέ πλῆθος ζῶων πού τὸν περιτριγύριζαν. δ. Ὁ γέρο-Ἰσαὰκ ὁ Διονυσιάτης κοιμόταν μαζί μέ ἕνα φίδι ἀλαφιάτη πού ἦταν ἀχώριστος φίλος του.

Σχολή, κατὰ τὴν διάρκεια ποὺ τὴν διηύθυνε, ὑπῆρξε εἰσηγητὴς τοῦ μαθήματος τῆς Γεωπονικῆς, καθὼς μαρτυρεῖται στὸ βιβλίο Πρακτικῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Σχολῆς, ἔτσι ὥστε οἱ ἱεροσπουδαστές, οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὴν Ὑπαιθρο, νὰ ἐκπαιδεύωνται καταλλήλως ἀποβαίνοντες χρήσιμοι στὶς πρακτικὲς ἐργασίες τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος τους. Σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος περιεποιεῖτο προσωπικῶς τὸν κῆπον τῆς Σχολῆς. Λέγεται ὅτι κάθε πρωί, πρὶν τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου, ὁ ἅγιος ἔσκαβε τὸν κῆπο· ἐμπλουτίζοντάς τον μὲ νέα λουλούδια καὶ δέντρα καὶ παρακολουθώντας τὴν αὔξησιν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ἀπεδείκνυε ἐμπράκτως τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴν φύσιν¹².

Κατὰ τὸ ἔτος 1906, ἐνῶ ἀκόμη ἦταν στὴν Ριζάρειο, στέλνει ὡς δωρεὰ στὸν Δῆμο τῆς Αἰγίνης πέντε χιλιάδες μωρεόδενδρα γιὰ τὴν μωρεοφυτεία τῆς νήσου, ὅπως γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 294/12-3-1906 ἔγγραφον τοῦ Δημάρχου στὸ ὁποῖον ἐκφράζονται οἱ εὐχαριστίες καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη αὐτοῦ καὶ ὁμολογοῦνται οἱ πολλές εὐεργεσίες τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν νῆσον τῆς Αἰγίνης. Κατ' ἐξοχὴν φίλος τοῦ πρασίνου ἐπιθυμοῦσε νὰ πληρωθοῦν ὅλες οἱ γωνιὲς τῆς νήσου μὲ φυτεῖες δένδρων χρησίμων¹³.

Ἀλλὰ καὶ κατόπιν, στὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος, στὸν Ἱερό Παρθενῶνά του, στὴν Αἶγινα ἠσχολεῖτο καὶ «εἰς χειρωνακτικὰς

12. Βλ. Θ. Ψαριώτη «Τὰ πεῦκα τῆς Πάτμου. Μνήμη π. Ἀμφιλοχίου Μακρῆ», Ὁ Ἐφημέριος ΛΔ' (1986), σ. 370. Πρβλ. καὶ Ἀρχιμ. Κλεόπα Δ. Στρογγύλη, «Ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως, διευθυντῆ Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς», Παράδοση, περίοδος Β', ἔτος Δ', Ἰαν.-Δεκ. 1995, τεύχη 1-4 (13-16), σσ. 16 καὶ 39, ὑποσημ. 7.

13. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, σσ. 69-70. Τὸ ἀμέριστο ἐνδιαφέρον τοῦ ἁγίου γίνεται φανερό καὶ ἀπὸ πάρα πολλὰ ἄλλα περιστατικὰ κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος μεριμνᾷ γιὰ τὴν καλλιέργεια νέων φυτῶν, τόσο στὴν Μονή του ὅσο καὶ στὴ νῆσο τῆς Αἰγίνης. Ἀναφέρομε τὶς φυτεῖες ἀμπελώνων, τὴν φυτεῖαν ἐλαιοδένδρων, ἀγορὰν ἐλαιοδένδρων καὶ ἀγρῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἐξησφαλίζοντο τὰ ξύλα τοῦ ἔτους ὡς καὶ ἐλιές καὶ ἔλαιον γιὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους. Ἐπίσης στίς κατηχητικὲς ἐπιστολὲς πρὸς τὶς μοναχὲς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος γίνεται συχνὰ ἀναφορὰ γιὰ τὴν ἀποστολὴ δένδρων καὶ φυτῶν.

ἐργασίας καὶ μάλιστα βαρείας μορφῆς, καλλιεργῶν κήπους καὶ ἀγρούς, ποτίζων αὐτούς δι' ὕδατος, μεταφερομένου ὑπ' Αὐτοῦ ἐκ μακρινῆς ἀποστάσεως, ἀνοίγων αὐλακας καὶ ὀχετούς...»¹⁴, ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρεται.

Κάποτε ἓνα μικρὸ κοριτσάκι, πού ἐπισκεπτόταν συχνὰ τὴ Μονή, ἔκοβε τὰ λουλούδια τῆς αὐλῆς· ὁ ἅγιος, πού τὸ εἶδε, τοῦ εἶπε: «Γιατί, παιδί μου, κόβεις τὰ λουλουδάκια τῆς Παναγίας;»¹⁵. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου γιὰ τὴν Παναγία στὴν ὁποίαν ἀφιέρωνε κάθε τι ὡραῖο.

Κατὰ προφορικὴ μαρτυρία τῆς μακαριστῆς Γερόντισσας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἁγίου Μηναῖ Νεκταρίας, ἀνήμερα τὸ Πάσχα ἔστειλε ὁ ἅγιος μία μοναχὴ μαζί μὲ τὰ παιδιά, πού ἐφιλοξενοῦντο στὸ μοναστήρι του, νὰ ψάλλουν στὸ βουνὸ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, γιὰ νὰ τὸ ἀκούσῃ ὅλη ἡ φύσις.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅμως ὅτι, ἐνῶ ὁ ἅγιος ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζει τὴν φύσιν, δὲν φθάνει ποτὲ στὴν λατρεία της, τὴν εἰδωλολατρεία. Λατρεύει ὁ ἅγιος τὸν κτίσαντα καὶ ὄχι τὴν κτίσιν, σὲ ἀντίθεσιν μὲ ὀρισμένους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας, οἱ ὁποῖοι εἰδωλοποιοῦν καὶ λατρεύουν τὴν φύσιν, πρᾶγμα πιὸ ἐπικίνδυνο καὶ ἀπὸ τὴν κακοποίησίν της¹⁶. Ἀντίθετα, ὁ ἅγιος βλέπει σὲ ὅλα τὰ ὡραῖα δημιουργήματα τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ «λίμνας καὶ πηγᾶς, καὶ θαλάσσης ποιήσας»¹⁷. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ «τὴν γῆν ζωγραφήσας

14. *Αὐτόθι*, σ. 88.

15. Βλ. Μ. Μελινοῦ Β', σσ. 100-102. Παρεμφερὲς περιστατικὸ βλ. ὁμοίως εἰς Μ. Μελινοῦ Α', σ. 60.

16. Γιὰ τὸ θέμα τῆς εἰδωλοποιήσεως καὶ λατρείας τῆς κτίσεως ὑπὲρ τὸν Κτίσαντα ἀναφέρει ὁ Ἄπ. Παῦλος: «ἠλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι [...] πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν [...] καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρά τὸν κτίσαντα» (Ρωμ. α', 23-25).

17. Κάθισμα ὄρθρου Μ. Πέμπτης: «Ὁ λίμνας καὶ πηγᾶς, καὶ θαλάσσης ποιήσας, ταπεινώσιν ἡμᾶς, ἐκπαιδεύων ἀρίστην, λεντίῳ ζωννύμενος, μαθητῶν πόδας ἔνιψε, ταπεινούμενος, ὑπερβολῇ εὐσπλαχνίας, καὶ ὑψῶν ἡμᾶς, ἀπὸ βραδύρων κακίας, ὁ μόνος φιλόνητος».

τοῖς ἄνθεσιν»¹⁸ καὶ διὰ μέσου τῶν ὁρατῶν ἀνάγεται στὴν ὠραιότητα τῶν ἀοράτων καὶ πνευματικῶν. Ὡς πολύτιμον ὄρωρον μᾶς ἔχει δώσει, στὸ ἔργο του Γνωθὶ σαυτόν, μὲ μεγάλη γλαφυρότητα τὴν στάσιν τοῦ πιστοῦ καὶ ἀπίστου ἀπέναντι στὸ κάλλος τῆς Θείας Δημιουργίας¹⁹.

Ἡ ἀγάπη τοῦ ἁγίου πρὸς ὅλην τὴν κτίσιν καὶ τὰ κτίσματα, ἄψυχα καὶ ἔμψυχα, ὡς ἀντανάκλασις τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Δημιουργόν, γίνεται μαγνήτης πὺ τραβά κοντὰ του τοὺς ἀνθρώπους σύμφωνα μὲ τό: «εἰρήνευσον ἐν ἑαυτῷ καὶ εἰρηνεύσῃ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ»²⁰.

Ὁ ἅγιός μας προσέφερε παντοῦ τὴν ἀγάπη του χωρὶς νὰ κρατᾶ τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό του· εὐλογοῦσε τοὺς ἀνθρώπους, τὰ δίχτυα τῶν ψαράδων, τὰ δένδρα καὶ τὰ σπαρτά τους, τὴν γῆν καὶ τὰ πηγάδια τους, ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρεται: «Ὅσακις ἐλειτούργει, ἐξερ-

18. Ἰδιόμελον τρίτης ὥρας Μ. Παρασκευῆς: «Πρὸ τοῦ τιμίου σου σταυροῦ, στρατιωτῶν ἐμπαϊζόντων σε, Κύριε, αἱ νοεραὶ στρατιαὶ κατεπλήττοντο. Ἀνεδήσω γὰρ στέφανον ὑβρεως, ὁ τὴν γῆν ζωγραφίσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τὴν χλαῖναν χλευαζόμενος ἐφόρεσας, ὁ νεφέλαις περιβάλλων τὸ στερέωμα· τοιαυτὴ γὰρ οἰκονομία, ἐγνωσθῆ σου ἡ εὐσπλαγχνία, Χριστέ, τὸ μέγα ἔλεος, δόξα σοι».

19. Βλ. Νεκταρίου Κεφαλαῖ, Τὸ γνωθὶ σαυτόν, σσ. 17-20. Α': «Τὰ πάντα διεγείρουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστοῦ νέα συναισθήματα. Ἡ δημιουργία ἅπασα λαλεῖ μυστικῇ γλώσσῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ περὶ τῆς σοφίας καὶ ἀγαθότητος τοῦ θείου Δημιουργοῦ αὐτῆς. Τρυφὴ αὐτοῦ ἢ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ καὶ τέρψις ἢ ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους τῆς δημιουργίας αὐτοῦ προσγινομένη [...] Σπεύδει πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπιζητεῖ αὐτὸν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ [...] ὁ δὲ ὕμνος καὶ ἡ δοξολογία, ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ αἴνεσις ἀπαύστως θερμὰ τῷ Θεῷ ἀναπέμπονται ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ [...] Ὁ βίος αὐτοῦ ἐστὶ ποίησις, ἢ δὲ ζωὴ αὐτοῦ ἁρμονία. Ζῆ σπεύδων πρὸς τὸ σκόπιμον καὶ λελογισμένον τέλος, δι' ὃ ἐπλάσθη [...] Ζῆ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ πολίτευμα αὐτοῦ ἐν Οὐρανοῖς ὑπάρχει». Β' (ἀντιθέτως): «Ὁ ἄπιστος εἶναι δυστυχέστατος [...] Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀπίστου οὐδὲν εὐρίσκει ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἕτερον εἰμὴ τὴν φύσιν ὁρῶσαν. Ἡ λαμπρὰ τοῦ θείου δημιουργοῦ εἰκὼν, τὸ θαυμάσιον κάλλος αὐτῆς, μένουσιν αὐτῷ κεκαλυμμένα καὶ ἀνερεύνητα. Πλανᾶται τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἀσκόπως ἐν τῷ χάει τῆς δημιουργίας καὶ οὐδαμοῦ ἀνευρίσκει τὸ κάλλος τῆς θείας σοφίας, οὐδαμοῦ θαυμάζει [...] τὴν θεϊὰν πρόνοιαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὴν δημιουργίαν. Ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀδυνατεῖ νὰ ἀναχθῆ ὑπεράνω τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, οὐδὲ νὰ ἀφίχθῃ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ αἰσθητοῦ [...] Ἡ χαρὰ ἢ ἐκκεχυμένη ἐν τῷ σύμπαντι ἐγκατέλιπε τὴν καρδίαν τοῦ ἀπίστου, διότι ἐξ αὐτῆς ἀπέστη ὁ Θεός [...] οὐδὲν τῶν δημιουργημάτων αὐτῷ προσμειδιᾶ· πέπλος πένθιμος ἐσχέπασε τὴν χάριν τῆς φύσεως, ἥτις οὐδὲν πλέον ἔχει τὸ θέλητρον».

20. Πατερικόν.

χόμενος τοῦ ναοῦ, εἶχε τὴ συνήθεια νὰ εὐλογῇ τὴν νῆσον σταυροειδῶς, εὐχόμενος εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς»²¹. «Ὅλη ἡ νῆσος τῆς Αἰγίνης [...] ἔβλεπε ὅτι ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του εἰς τὴν Μονὴν οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀφορία εἰς τὴν νῆσον»²². Γι' αὐτὸ καὶ μετὰ τὴν κοίμησίν του κατὰ τὴν διάρκεια τῆς μεταφορᾶς τῆς ἀγίας σωροῦ του στὸ Μοναστήρι του οἱ κάτοικοι θρηνοῦσαν ἀπαρηγόρητα λέγοντες ὅτι «ἔχασεν ἡ νῆσος τὸν αἴτιον τῆς εὐφορίας τῆς»²³.

«Ἡ Χάρη ποὺ ἐνοικεῖ πλουσίως στὶς ψυχές τῶν Ἀγίων – παρατηρεῖ ὁ π. Θεοκλήτος Διονυσιάτης– μεταδίδεται καὶ σ' ὀλόκληρο τὸ σῶμα. Κι' ἐπομένως, καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς, ἡ Χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ μέσα στὸ σῶμά τους καὶ σὲ ὅ,τι ἐφάπτεται μὲ αὐτό, ὁπότε “νικᾶται φύσεως τάξεις” ἀφθαρτίζονται τὰ φυσικῶς φθειρόμενα καὶ εὐωδιάζουν τὰ φυσικῶς δύσοσμα, δαίμονες φυγαδεύονται καὶ νόσοι ἀνιάτες θεραπεύονται»²⁴. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν γιὰ δεκαετίες μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀγίου τὸ σκήνωμά του παραμένει ἀφθαρτο. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ μεταδίδεται στοὺς λεμονανθούς ποὺ τοποθετήθηκαν ἐπάνω στὸ ἅγιο σῶμα καὶ γιὰ ἕξι μῆνες παρέμειναν ἀναλλοίωτοι σὰν νὰ ἀπανθίστηκαν μόλις ἀπὸ τὴ λεμονιά, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος μὲ τὰ χέρια του εἶχε φυτέψει²⁵.

Πῶς ὅμως κατῶρθωσε ὁ ἅγιος νὰ μεταγγίση μὲ τόσον ὑγιῆ τρόπον τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ περιβάλλον; Πῶς κατορθώνει καὶ σήμερα ἀκόμη νὰ διοχετεύη στὸ γεμάτο ἀγωνία παρὸν τὸ ὑγιές ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν οἰκολογία;

21. Βλ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὁ.π., σ. 280.

22. *Αὐτόθι*.

23. *Αὐτόθι*, σ. 281.

24. Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Αἰγίνης, σ. 160.

25. Βλ. Σώτου Χονδροπούλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, σ. 274. Πρὸς Θεοκλήτου Διονυσιάτου, ὁ.π., σ. 159.

Πρῶτα-πρῶτα εἶχε βαθεῖαν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. Μὲ τὴν συνεχῆ μελέτην τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατερικῶν καὶ Λειτουργικῶν βιβλίων, ὅπου τονίζεται κατ' ἐξοχὴν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ἰδίως γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀπέκτησε ὀρθὴν «δογματικὴν συνείδησιν» περὶ Θεοῦ, ἀνθρώπου καὶ κόσμου. Ποτισμένος ἀπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, δὲν ἀγωνιᾷ, δὲν ἀπελπίζεται. Ἀναθέτει τὴν ἐλπίδα του γιὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς Μονῆς του στὴν ἀλάνθαστον αὐτὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ δίδει καὶ τὸ μεγαλύτερο μήνυμα ἐλπίδος στοὺς δύσκολους καιροὺς μας, δίδει μίαν φοβερὰν ὄψιν στὸν σημερινὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ ἀποφύγῃ τὴν μεγάλην πληγὴν ποὺ μαστίζει τὸν αἰῶνά μας, τὸ ἄγχος.

Σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα αὐτό, ἡ ἀγωνία γιὰ τὴν τύχη τοῦ κόσμου καὶ τὴν πιθανότητα, κατὰ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν διαφόρων οἰκολογικῶν ὀργανώσεων, ἐπελεύσεως μεγάλων οἰκολογικῶν καταστροφῶν, δὲν ἔχει θέσιν στὸν πιστὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Χαρακτηριστικὰ τὸ βλέπομε αὐτὸ στὴν ζωὴ τοῦ ἁγίου μας. Ὅταν ἀκόμη ἦταν στὴ Ριζάρειο Σχολή, τὸν παρεκάλεσαν οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγίνης νὰ προσευχηθῆ γιὰ νὰ βρέξῃ, μιὰ καὶ ὑπῆρχε φοβερὴ ἀνομβρία ἐπὶ τριάμισυ χρόνια. Ὁ ἅγιος ὑπήκουσε. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ βροχὴ συνεχιζόταν ἐπὶ ἡμέρες, θορυβημένοι οἱ Αἰγινῆτες τὸν ἐπεσκέφθησαν καὶ πάλι γιὰ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ προσευχηθῆ τώρα πλέον γιὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς βροχῆς. Ἐκεῖνος μειδιώντας μὲ συγκατάβασιν τοὺς διαβεβαίωσε μὲ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν ἀταραξίαν ποὺ τὸν διέκρινε πάντοτε, ἀφοῦ εἶχε ἐμπιστευθῆ τὰ πάντα στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ: «Θὰ σταματήσῃ ἡ βροχὴ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ ὅσο χρειάζεται ἡ γῆ νερό»²⁶.

Ἔτσι, κατὰ τὸν αἰδεσιμολογιώτατον πρωτοπρεσβύτερον π. Θεόδωρο Ζήση, ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου ἢ ἡ καταστροφή του δὲν εἶναι

26. Βλ. Σ. Χονδροπούλου, ὁ.π., σσ. 184-186.

δική μας ἀποκλειστική εὐθύνη, ἀλλὰ κυρίως ἔργο τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Δική μας εὐθύνη εἶναι ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας· αὐτὸς ἄλλωστε ὁ φόβος πρέπει νὰ μᾶς συνέχη διαρκῶς καὶ ὄχι ὁ φόβος γιὰ τὴν τύχη τοῦ κόσμου, τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἄλλωστε, ἐφ' ὅσον εἶναι μόνον στὸ Θεὸ γνωστόν, δὲν πρέπει νὰ μᾶς προβληματίζει. Ἐμεῖς πρέπει ἀπλῶς νὰ ἀγρυπνοῦμε, νὰ εἴμαστε πνευματικὰ ἔτοιμοι, ὥστε νὰ μὴν αἰφνιδιαστοῦμε ὅπως οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς τοῦ Νῶε πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ²⁷. Ὁ χριστιανὸς δὲν φοβᾶται τὸν θάνατο, ἀλλὰ τὸν ἐπιθυμεῖ ὅπως οἱ ἅγιοι καὶ οἱ μάρτυρες, διότι γνωρίζει ὅτι: «Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βάσανος»²⁸. «ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι»²⁹.

Ἀπὸ ἐδῶ παίρνομε καὶ ἓνα ἄλλο μήνυμα γιὰ τὸν τελικὸ προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς μας πάνω στὴν γῆ. Εἶναι καλὸν καὶ εὐλογημένον νὰ φροντίζωμε τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦμε, ἀλλὰ ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν εἶναι αὐτοσκοπὸς τῆς ζωῆς μας· «οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν»³⁰.

Ὁ ἅγιος ζῆ καὶ ἐργάζεται στὴν ἐπίγειον πατρίδα, ἀλλὰ σὰν ξένος, σὰν πάροικος μὲ τελικὸ προορισμὸ τὴν Ἄνω Ἱερουσαλήμ· «ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»³¹. Ὅλα τὰ κτίσματα εἶναι καλὰ, ἀλλὰ συγκρινόμενα μὲ τὰ αἰώνια καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ εἶναι μηδαμινά. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος μᾶς προτρέπει: «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα (ὕλικά ἀγαθὰ) προστεθήσεται ὑμῖν»³².

Τὸ σπουδαιότερο, ὅμως, μήνυμα ποὺ μᾶς δίδει ἡ ζωὴ τοῦ ἀγίου εἶναι τὸ μήνυμα τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς ἐγκράτειας. Στὴν καταναλω-

27. Βλ. πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Ζήση, Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκολογία. Θεσσαλονίκη 1994, σ. 17.

28. Σοφ. Σολ. γ', 1.

29. Φιλιπ. α', 23.

30. Ἑβρ. ιγ', 14.

31. Φιλιπ. γ', 20.

32. Ματθ. ς', 33.

τικὴ κοινωνία μας, ἡ ὁποία εὐθύνεται ἐν πολλοῖς γιὰ τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα, οἱ ἅγιοι ἐνσαρκώνοντας τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου προτείνουν τὴν ἄσκησιν, τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν· «ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα»³³. Ἡ παράνομος βρώσις μᾶς ἔδιωξε ἀπὸ τὸν παράδεισον. Μὲ τὴν εὐλογημένη νηστεία θὰ κάνουμε παράδεισο τὴν γῆ μας. Ἄν θέλωμε νὰ ἀλλάξουμε τὴν ὄψιν τοῦ πλανήτου μας, πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά, ἕνας μόνον δρόμος ὑπάρχει: νὰ ἀκολουθήσουμε τὰ γνάρια τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνός μας, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ προσδοκῶμεν «καινοὺς οὐρανοὺς καὶ γῆ»³⁴. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι «βρώσις καὶ πόσις», ἀλλὰ «δικαιοσύνη καὶ ἄσκησις σὺν ἁγιασμῶ»³⁵. Μαζὶ μὲ τὸν ὑλικὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἃς ζητοῦμε καὶ τὸν οὐράνιον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ποὺ εἶναι τὸ φάρμακο τῆς ἀθανασίας, τὸ ἀντίδοτον τοῦ θανάτου.

Εἶναι καιρὸς, πέραν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν αὐτῆς ἐδῶ τῆς γῆς, νὰ ἀναζητήσουμε τὴν γῆν τὴν ὁποίαν θὰ κληρονομήσουν οἱ πραιεῖς³⁶. Ὁ πρῶτατος ἅγιος Νεκτᾶριος ἔχει πλέον κληρονομήσει αὐτὴν τὴν ἀθάνατον «γῆν» τῶν πραιέων καὶ τώρα «σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις» ὑμνεῖ ἀκαταπαύστως τὴν Ἁγία Τριάδα προτρέποντας λογικὰ καὶ ἄλογα κτίσματα εἰς δοξολογίαν ἀκολουθώντας τὸν ὕμνον τῶν τριῶν Παίδων: «Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον [...] ἥλιος καὶ σελήνη [...] ψῦχος καὶ καύσων [...] πάχνη καὶ χιόνες [...] φῶς καὶ

33. Α' Τιμόθ. ς, 8.

34. Β' Πέτρ. γ', 13.

35. Δοξαστικὸν Λίνων, Ε' Κυριακῆς Νηστειῶν: «Οὐκ ἔστιν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρώσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ ἄσκησις, σὺν ἁγιασμῶ· ὅθεν οὐδὲ πλούσιοι εἰσπελεύσονται ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὅσοι τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, ἐν χερσὶ πενήτων ἀποτίθενται. Ταῦτα καὶ Δαυὶδ ὁ Προφήτης διδάσκει λέγων· Δίκαιος ἀνὴρ, ὁ ἐλεῶν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁ κατατρυφῶν τοῦ Κυρίου, καὶ τῷ φωτὶ περιπατῶν, ὃς οὐ μὴ προσκόψῃ· ταῦτα δὲ πάντα, πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν γέγραπται, ὅπως νηστεύοντες, χρηστότητα ποιήσωμεν· καὶ δώῃ ἡμῖν Κύριος, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια».

36. Ματθ. ε', 5: «Μακάριοι οἱ πραιεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Ὁ δὲ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἀναφέρει: «Ἡ γῆ παρελεύσεται καὶ ἀλλαγῆσεται. Μακάριος δὲ ἔστιν ὁ τὴν τῶν πραιέων γῆν κληρονομῶν. Ἡ γὰρ μέλλουσα τοὺς ἁγίους ὑποδέχασθαι γῆ, ἀθάνατός ἐστι».

σκότος [...] ὄρη καὶ βουνά [...] θάλασσαι καὶ ποταμοί [...] πάντα τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ [...] πάντα τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη, τὸν Κύριον»³⁷.

Ἡ ὅλη διαπραγματεύσις τοῦ θέματος μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι νέο, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν εἶναι ὁ πρῶτος πού ἔδωσε τὸ μήνυμα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισίν του. Ὅλοι οἱ ἅγιοι ἔχοντας τὸ ἴδιον πνεῦμα δίδουν τὸ ἴδιο μήνυμα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Τὸ δῶρον, ἡ Χάρις, ἡ ἀλήθεια, ἡ δυνατότητα ἐπιστροφῆς ἔχουν δοθῆ διὰ τοῦ Σαρκωθέντος Λόγου.

Ὅμως, γιατί εἴμαστε εὐγνώμονες πρὸς τὸν γλυκύτατο Πατέρα μας καὶ τὸν θεωροῦμε ὡς πρόδρομον ὑγιоῦς οἰκολογικοῦ ἐνδιαφέροντος στὴν ἐποχὴ μας; Διότι σὲ μία ἐποχὴ ὅπου ὡς χριστιανοὶ κινδυνεύομε νὰ χάσωμε μαζί μὲ τὸν ὀρθόδοξο προσανατολισμὸ κι αὐτὴν τὴν πίστιν μας ἂν δὲν τὴν βιώνωμε πραγματικά, ἔρχεται Ἐκεῖνος μὲ τὴν «μυστικὴ» ἀγία παρουσία του νὰ ἀνανεώσῃ τὸ μήνυμα τώρα πού τὸ πρόβλημα ἔχει ὀξυνθῆ καὶ ἔχει λάβει ὑπέρογκες διαστάσεις. Ἐρχεται ἐκεῖνος πού μὲ τὴν πίστιν του καὶ τὸ παράδειγμά του μᾶς δίδει τὴν αἰώνιον παρακαταθήκην νὰ συνεχίσωμε τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἄρχισε δημιουργῶν μὲ μόχθους, ἀγῶνες καὶ ἀγωνία κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπιγείου ζωῆς του. Ἐρχεται καὶ παρὰ τὸ σιωπηλὸ πέρασμά του ἀπὸ τὸν πλανήτη μας, τώρα μετὰ τὴν ὄσια κοίμησίν του θορυβεῖ ἐκκωφαντικὰ στ' αὐτιά μας: «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε»³⁸, «...καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ»³⁹.

37. Δαν. γ', 57, 62, 67, 70, 72, 75, 78, 80, 81.

38. Α' Κορινθ. δ', 16.

39. Α' Κορινθ. ια', 1.

Βιβλιογραφία

- Δανιηλίδη Ἀποστόλου Δ., Διακόνου, *Κείμενα-Ὁμιλίες Πατριάρχου Βαρθολομαίου τοῦ Α΄ (1991-1992)*, Κατερίνη 1994.
- Ζήση Θεοδώρου, Πρωτοπρ., *Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκολογία*, Θεσσαλονίκη 1994.
- Θεοδωρήτου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, *Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος, ὁ ἱεράρχης, ὁ λόγιος, ὁ ἀσκητής*, Ἀθῆναι 1970.
- Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Αἰγίνης ὁ θαυματουργός. Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργο του (1846-1920)*, Θεσσαλονίκη 1979.
- Τοῦ αὐτοῦ, *Ἁγίου Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως 35 ποιμαντικές ἐπιστολές*, [Ἀθῆναι] 1993.
- Ἱερὰ Βασιλικὴ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἁγίου Νεοφύτου, *Ἄνθρωπος καὶ περιβάλλον*, Πάφος 1994.
- Κεσελοπούλου Ἀνέστη, *Ἄνθρωπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον*, Ἀθήνα 1989.
- Κεφαλᾶ Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, *Τὸ γινῶθαι σαυτόν, ἧτοι μελέται θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ [...]*, Ἀθῆναι 1962².
- Μαντζαρίδη Γεωργίου Ἰ., *Ἡ ἐμπειρικὴ Θεολογία στὴν οἰκολογία καὶ τὴν πολιτικὴν*, Θεσσαλονίκη 1994.
- Ματθαιάκη Τίτου Ἐμμ., *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Κεφαλᾶς. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920)*, ἔκδοσις δευτέρα ἐπηυξημένη, Ἀθῆναι 1985.
- Μελينوῦ Μανώλη, *Μίλησα μὲ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο. Συνεντεύξεις μὲ 30+1 ἀνθρώπους πού τὸν γνώρισαν*, Α΄ τόμος, [Ἀθῆναι 1987¹] καὶ Β΄ τόμος, Ἀθῆναι [1989¹].
- Νικολαΐδη Ἀποστόλου Β., *Ἡ κοσμολογία τῆς ἄσκησης καὶ τῆς παραίτησης*, Κατερίνη 1990.

Στύλιου Εὐθυμίου Κ., Ἐπισκόπου Ἀγελώου, ἼΑνθρωπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον, Ἀθήνα 1987.

«Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ Προσφέρομεν...». Ἡ Ὀρθοδοξία καὶ τὸ Οἰκολογικὸ πρόβλημα, ἔκδοσις Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, 1989.

Χονδροπούλου Σώτου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας. (Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος Κεφαλᾶς). Ἀφηγηματικὴ βιογραφία, [ἄνευ τοποχρονολογήσεως].

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ-ΣΟΥΡΕΛΗ

Συγγραφέως-Λογοτέχνης

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ

«Ἡ Σὴ βασιλεία ἐστὶν ἡ ἀγάπη...»

Αὐτὸ τὸ γράψε ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ εἶναι ὁ μόνος πλοῦτος ποὺ κουβαλάει καθὼς τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1904 φτάνει στὴν Αἴγινα.

Ὁ Σαρωνικὸς παίξει καὶ χαιδεύει τὸ ψαράδικο νησί μὲ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Ὁ κόσμος στὴν ἀγορὰ τοῦ νησιοῦ πηγαινοέρχεται· περιμένει τίς τράτες καὶ τὰ ψαράδικα γιατί ἂν ἐξαιρέσεις λίγους, μετρημένους στὰ δάχτυλα, οἱ ὑπόλοιποι στεναίνουν ἀπὸ φτώχεια καὶ δέρνονται ἀπὸ τὸ χτικιό. Τὰ παλληκάρια νοικιάζονται παραγιοὶ στοὺς ἐμπόρους. Ἄλλοι τραβοῦν γιὰ τὴ ξενιτιά. Οἱ πιότεροι μπαρκάρουν μὲ τὰ σφουγγαράδικα. Στὸ λιμάνι ὁ κόσμος τῆς φτώχειας καὶ τοῦ παραδερμοῦ περιμένει τίς τράτες μὲ λίγες χάλκινες δεκάρες νὰ βροντοῦν στὴν τσέπη γιὰ νὰ ἀγοράσουν μιὰ χούφτα μαρίδες.

Ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ ποὺ τοὺς βασανίζει ἡ θάλασσα κι ἡ φτώχεια. Ἐνα νησί μὲ 365 ἐκκλησιές ποὺ ἐκεῖ τρέχουν γιὰ παρηγοριὰ καὶ παρακάλιο αὐτοὶ ποὺ μείναν πίσω, νὰ παρακαλέσουν γιὰ τοὺς σφουγγαράδες, τοὺς ξενιτεμένους ναυτικούς ποὺ δοκιμάζονται σκληρὰ σὲ μακρινὲς θάλασσες. Τοὺς σφουγγαράδες ποὺ φεύγουν τὸ Φλεβάρη, γυρίζουν τοῦ Ἀἰ Δημητριοῦ, σημαιοστολισμένοι ἂν δὲν ἔχει συμβεῖ κάποιο ἀτύχημα. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δῦτη εἶναι, βλέπεις, πολὺ

ἐπικίνδυνο. Συχνά παθαίνει ὁ βουτηχτής παράλυση ἢ ἄλλες ἀρρώστειες καὶ ἡ πρόνοια εἶναι ἀπὸ ἐλάχιστη ἕως μηδαμινή. Παγαίνουν γιὰ νάβρουν τὸ σφουγγάρι Βεγγάζη, Τύνιδα, Σικελία, Μικρασία, Δωδεκάνησα. Καὶ τὰ τραγούδια του εἶναι ποτισμένα μ' ἀρμύρα καὶ καημό:

«Ἡ μηχανὴ 'ν' ἡ μάνα μου
κι ἡ ρόδα ἡ ἀδερφή μου
σ' αὐτὰ τὰ παλιομάρκουτσα
κρέμεται ἡ ζωὴ μου!
Ἔλα νὰ πᾶμε, μάτια μου,
κι ἄς φέρουν τὰ κομμάτια μου...».

Ἕνας λαὸς ποὺ καὶ σὰν ἀγρότης πεινᾶ, λιγιστὸ καὶ τὸ ψωμί στὰ σπιτικά. Τὸ Σεπτέμβρη ποὺ σταματοῦν οἱ ἀγροτικές δουλειές καὶ κόβεται τὸ κολατσό, τὸ δειλινό, τραγουδᾷ μὲ θλίψη:

«Φεύγεις, πάεις, Λειδινέ μου
τσ' ἐμᾶς ἀφίνεις κρύους,
πεινασμένους, διψασμένους,
τσ' ὄχι λίγο μαραμένους.
Λειδινέ μου, Λειδινέ μου!».

Σ' αὐτὸ τὸ νησί τοῦ Σαρωνικοῦ, τέλος καλοκαιριοῦ φτάνει ὁ Δεσπότης. Φτωχὸς ὁ λαὸς ποὺ θὰ ποιμάνει, μὰ ξέρεي δὰ ἀπὸ φτώχεια ὁ Δεσπότης. «Χριστούλη μου, μὲ ρώτησες γιατί κλαίω. Λιώσανε τὰ ροῦχά μου, λιώσανε τὰ παπούτσια μου, βγῆκαν τὰ δάκτυλά μου ἔξω καὶ ὑποφέρω καὶ χιονίζει. Τὶ νὰ κάμω τώρα; Πῶς νὰ τὰ καταφέρω δίχως ροῦχα; Μπαλώνω, μπαλώνω καὶ σχίζονται. Συχώρεσέ με ποὺ Σ' ἐνοχλῶ...». Ἕνα τέτοιο γράμμα ἔχει στείλει παιδὶ πράμμα στὸ Χριστό.

Ξέρει ἀπὸ φτώχεια ὁ Δεσπότης κι ἀπὸ πικραμένη πεινασμένη παιδικὴ ψυχὴ ξέρει. Τοῦστειλε, λέει, μὲ τὰ παιδιά της μιὰ νοικοκυρὰ ἕνα καρβέλι. Τὸ εὐλόγησε, ἔκοψε μιὰ βούκα, τῶδωσε τ' ἄλλο στὰ παιδιά της. «Ἔσεῖς νὰ τὸ φᾶτε, παιδιά μου, ἔχετε πιότερη ἀνάγκη ἀπὸ μένα».

Τί λαχταράει μιὰ παιδική ψυχή, τῶξερε ὁ Δεσπότης. Μιὰ καραμέλα, ἓνα λουκούμι. Καὶ εἶχε πάντα κάτι νὰ δώσει στὸ παιδομάνι, πού σάν τὸν ἔβλεπε δῆθεν παίζοντας, ζύγωναν. Κι ἐκεῖνος ἔμπαζε τὰ παιδιὰ στὸν Παράδεισο: τὰ εὐλογοῦσε, τὰ φώναζε μὲ τὰ μικρά τους ὀνόματα —γιατὶ τῶξερε τὰ παιδιὰ— καὶ ἀπλόχερα μοίραζε καραμέλλες. Εὐτυχισμένος καθὼς ἔβλεπε τῆ γιορτῆ πού στήναν τὰ παιδιὰ μὲ τὰ ζαχαρωτά.

Καὶ τότες γινόνταν σχολικὲς ἐκδρομὲς. Οἱ δάσκαλοι ἀνεβάζαν πρὸς τὸ Μοναστήρι τὰ παιδιὰ· ὁ Δεσπότης σὰ τῶβλεπε νᾶρχονται ἔβγαине στὸ μπαλκόνι νὰ τὰ εὐλογήσει. Εὐχὲς νὰ δίνει, ζαχαρωτά νὰ δίνει, καὶ ἡ γλυκειὰ κουβέντα πιὸ γλυκειὰ ἀπ' τὰ γλυκὰ καὶ ἡ συμβουλή, νὰ τὰ πεσκέσια γιὰ τὰ παιδιὰ, τοὺς αὐριανοὺς πολίτες τ' Οὐρανοῦ.

Κι ἦταν χρυσὸ πάπλωμα στὶς παιδικὲς τὶς σκανταλιές, στὶς ζαβολιές ὅπως... Κάτι χαρτιά ἔδωκε στὸ γιό του ἓνας πατέρας νὰ τὰ κουβαλήσει, λέει, στὸν Δέσποτα. Παιδὶ λωλό, ξεχάστηκε νὰ παίζει τὶς ἀμάδες μ' ἄλλα παιδιὰ κι ὅταν σουρούπωσε παλάβωσε. Καὶ τὰ χαρτιά; Ποῦ τᾶχατες τ' ἀπίθωσε; Τὰ βρῆκε τελικὰ τρεχάλα γιὰ τὸ Μοναστήρι. Κι εἶχε νυχτώσει γιὰ καλὰ σάν ἔφτασε ἐκεῖ. «Παιδί μου, τέτοια ὥρα πῶς καὶ σ' ἔστειλε ὁ πατέρας σου ἐδῶ;», ρώτησε ὁ Δεσπότης. Τὸ ψέμα νὰ ἐκεῖ στὸ χεῖλη ἔτοιμο νὰ τὸ ξεστομίσει τὸ παιδὶ μὰ δὲ τὸ μπόρεσε. Σὲ τέτοιον ἄνθρωπο δὲ πρέπει ἡ ψευτιά. Καὶ εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ἐχαμογέλασε ὁ Δέσποτας. «Μὴ φύγεις τώρα ὅμως, ἐσυμβούλεψε, εἶναι ἀργά. Αὐριο κατηφορίζεις καὶ ἔννοια σου, θὰ τὶς γλυτώσεις τὶς ξυλιές ἀπ' τὸν πατέρα σου».

Ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ!! Παιδεμένοι ξωμάχοι. Κι ἡ χούφτα τοῦ Δεσπότη κάλους ἔκανε νὰ δίνει... νὰ δίνει κι ἀπ' αὐτὸ ἀκόμα πού δὲν εἶχε. Μαστόροι δουλεύανε στὸ Μοναστήρι κι ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κολατσίσουν ἔβγαζε ὁ καθεὶς τὸ κάτι τι πού ἐκουβάλησε ἀπὸ τὸ σπιτικό του ὁ Δέσποτας κοντά. Ἐνας ἔβγαλε σκέτες ἐλιές. «Ἐσύ δὲν ἔχεις φαγητό; γιατί μόνο ἐλιές;», ρωτάει ὁ Δεσπότης. «Πέντε παιδιὰ

ἔχω στό σπίτι. Κι ἂν ἔπαιρνα ἐγὼ τὸ φαγητὸ τί θά'τρωγαν ἐκεῖνα;», ταπεινή, πικρή ἢ ἀπόκριση. «Ἀπὸ αὔριο, κανεῖς δὲ θὰ κουβαλάει μαζί του φαγητό. Ὅλοι θὰ τρῶτε στὴν τράπεζα!». Ἔτσι λέει ὁ Δεσπότης, γιατί στό πρόσωπο τοῦ καθενοῦ βλέπει τὸν Κύριο. Νὰ τὸν ταῖσει πρέπει χωρὶς νὰ τὸν πληγώσει ὁμως.

Μιὰ μέρα, λέει, μετὰ τὴ λειτουργία κάποια κυρὰ ποῦ'χε τὸν τρόπο της, τὸν κάλεσε γιὰ ἓνα καφέ. Κι ἐτοίμασε κατὰ πῶς ἄρμοζε, δίσκο μὲ ὅλα τὰ καλὰ γιὰ νὰ τὰ πάει ἐκεῖ πλάι στό γιασεμί π' ἀναπαυόταν ὁ Δεσπότης. Κεῖνη τὴν ὥρα χτυπᾶ ἢ ξώθυρα. Μιὰ γύφτισσα, μιὰ ζητιάνα. Τῆς ρίχνει ἓνα νόμισμα ἢ κυρά. Μὰ τῆς ἀρπάζει τὸ χέρι ὁ ἅγιος. «Πάρε, παιδί μου. τοῦτο τὸ δίσκο καὶ πάγαινε κοντά της καὶ κάνε της παρέα ὥσπου νὰ φάει. Ὑστερα νάρθεις».

Καὶ νὰ τὸν ντύσεις πρέπει τὸν ἐλάχιστο ἀδερφό. Μιὰ πάμφτωχη, ξυπόλητη ἀνηφορίζει γιὰ τὸ Μοναστήρι. Βλέπει τὰ γυμνοπόδαρά της ὁ Δεσπότης. Βγάζει αὐτοστιγμῆς τὰ παπούτσια του. «Φόρα τα ἐσύ, ἐγὼ θὰ περπατήσω μὲ τίς κάλτσες».

Μόνο ὁ ἴδιος δὲν ἔχει δικαιώματα. Ἀγάπαγε, λένε, τὴ σπανακόπιττα. «Ἄχ νάχαμε ἓνα κομμάτι», εἶπε μιὰ φορά. «Νὰ φτιάξουμε», εἶπαν οἱ μοναχές. «Ὅχι, γιατί θέλει τόσο λάδι, τόσο ἀλεύρι, τόσα ὑλικά πὺ θὰ περάσουμε τρεῖς μέρες μὲ ἄλλα φαγητὰ ἂν κάμουμε». Ὅχι λοιπὸν στὴ σπανακόπιττα!!

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ δὲν εἶναι ἄγγελοι. Λένε ψέματα... βλαστημᾶνε... καυγαδίζουν. Ἐνας πηγαίνει στό χωράφι του. Ὁ Δέσποτας σεργιάνναγε, τὸν βλέπει καὶ τὸν εὐλογεῖ. «Στὰ μάτια σου, πρωῖ πρωῖ», λέει ὁ ἀγρότης. «Ἐγὼ πάω στὴ δουλειά μου κι ἐσύ μὲ μουτζώνεις». «Σὲ εὐλόγησε, δὲν ἦταν μούτζωμα», τοῦ ἐξηγεῖ ἓνας πὺ πήγαινε μαζί. «Στ' ἀλήθεια; Θὰ πάω νὰ ζητήσω συγχώρεση». Τρέχει καὶ γονατίζει μπρὸς στό Δέσποτα. «Δὲν πειράζει, μὴ στενοχωριέσαι», τοῦ λέει καλωσυνάτα ἐκεῖνος.

Κι ἄλλη φορά σ' ἓναν ἐργάτη ζυγώνει ὁ Δεσπότης. «Μανώλη, δὲ βάζεις τὴ σφήνα παρακεῖ;». «Ἄντε στό δ...», ἀγριεύει ὁ ἐργάτης.

Μὰ μετανοιῶνει: «Συγχώρα με», φελλίζει. «Ὅχι, παιδί μου, ἐσύ νὰ μὲ συγχωρέσεις. Πολεμᾶς στὴ ζέστη καὶ ταλαιπωριέσαι κι ἤρθα ἐγὼ νὰ σὲ ζαλίσω, νὰ σ' ἐνοχλήσω».

Τὸπαμε πὼς δὲν ἦταν ἄγγελοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Σαρωνικοῦ. Μὰ ἡ ἀγάπη ξέρει νὰ κουμαντᾶρει τοὺς ἀνθρώπους. Πολλοὶ μεθούσανε τὴν Κυριακὴ, τὰ βάζανε μὲ τὶς φαμίλιες τους, βλαστήμαξαν. Τοὺς ἤξερε ὁ Δέσποτας καὶ πήγαινε ἀπὸ βραδύς. «Αὔριο νὰ ρθεῖς νὰ ἐργαστεῖς στὸ Μοναστήρι», μὲ τὴ σειρά τοὺς ἐπισκεπτόταν ὁ Δεσπότης. «Μὰ αὔριο εἶναι Κυριακὴ», ὅλο ἀπορία ἀπαντοῦσε ὁ ἐργάτης. «Δὲ πειράζει, θὰ μᾶς συγχωρήσει ὁ Κύριος μιὰ κι ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ κάτι μερεμέτια». Τὴν ἄλλη μέρα ἀνέβαινε ὁ ἐργάτης. Ὁ Δέσποτας τὸν ἔπαιρνε στὴν ἐκκλησιὰ πὺ θὰ λειτούργαγε. «Ἄναψε τὸ κεράκι σου καὶ μετὰ τὴ λειτουργία θ' ἀνταμώσουμε». Ἔτσι τοῦλεγε, μετὰ τὸ κολατσιὸ ἐρχότανε, μετὰ ἔτσι γιὰ τὰ μάτια κάτι τὶς νὰ φτιάξει ὁ ἐργάτης καὶ φαγητὸ τὸ μεσημέρι καὶ ἀκέραιο τὸ μεροκάματο. «Δὲν ἦταν πιὸ καλὰ σήμερα παρά τὶς ἄλλες Κυριακάδες;», τοῦλεγε στὸ τέλος. Κι ὁ ἄλλος καταλάβαινε τὸ μάθημα.

Ἐνας ἄλλος, πάλι, εἶπε τὸ ναι σὲ κάποιον πὺ τὸν ἤθελε νὰ τοῦ σκάψει τὸ ἀμπέλι του. «Ἐλα αὔριο καὶ θὰ σοῦ δώσω πιότερα ἀπ' τὸ Δεσπότη», τοῦταξε. Εἶπε ψέμμα τὸ λοιπὸν στὸ Δέσποτα πὼς τ'ἄχατες θὰ κάτσει αὔριο νὰ παλαίψει στὸ δικό του ἀμπέλι. Ἄξιμῆρωτα ξεκίνησε γιὰ τὸ ἀμπέλι τοῦ ἄλλου, μὰ νὰ μπροστά του ὁ Δέσποτας. Κρύος ἰδρὼς μουσκεύει τὸ κούτελο τοῦ ἐργάτη. Μὰ ὁ Δέσποτας χαμογελᾷ: «Γιατί δὲ μοῦπες τὴν ἀλήθεια; Ἐγὼ τ'ἔξερα ἀπὸ τὰ χτές. Νὰ πᾶς, παιδί μου, ἐκεῖ θὰ πάρεις καὶ περισσότερο μεροκάματο. Νὰ πᾶς, γιατί ἔχεις καὶ μικρὰ παιδιά».

Μὰ κι οἱ ψαράδες ἔχουν νὰ λένε... Ἴδια πεθαμένος ἀνεβαίνει ὁ ψαρᾶς στὸ Μοναστήρι. «Σκυλόψαρα, Δεσπότη μου. Οὔτε λέπι στὴ θάλασσα. Κι εἶναι μὲ ψωμί μονάχα τέσσερις βδομάδες τὰ παιδιά. Νὰ βγῶ νὰ ζητιανέψω ντρέπομαι. Κι ὅταν ἔρθουν οἱ σκύλοι, γιὰ πέντε χρόνια ψάρι δὲν ὑπάρχει στὴ θάλασσα». «Φέρε τὰ σύνεργά σου», λέει

ὁ Δεσπότης. Ἰδιο πουλὶ τρέχει κάτω ὁ ψαρᾶς. Τὸ δειλινὸ φέρνει κοφίνια καὶ σπάγγους. Τὰ πιάνει στὰ χέρια του ὁ Δέσποτας, τὰ πάει ἐκεῖ μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα. Τὰ δείχνει στὸ Χριστὸ, στὴν Κυρὰ Παναγιά. Δὲν εἶναι σκέτα σύνεργα αὐτά. Εἶναι τὸ φαῖ τῆς φαμελιᾶς! «Πάρτα καὶ πήγαινε καὶ ρίξε τα στὴ θάλασσα», λέει στὸν ψαρά. Σὲ δεκαπέντε μέρες πάνω-κάτω νάτος ὀλόχαρος ὁ ψαρᾶς μὲ δύο συναγρίδες ἐκεῖ στὰ χέρια. «Φύγανε οἱ σκύλοι καὶ γιόμισε ψάρι ἢ θάλασσα», φωνάζει ἀπὸ μακριά. Μὰ κι ἄλλοι ψαράδες παραπονέθηκαν στὸ Δέσποτα πὼς λέπι πιά δὲ πιάνουνε μιὰ κι ἓνα μεγάλο ψάρι τοὺς χαλᾶ τὰ δίχτυα. Κι εἶναι φτωχοὶ ἄνθρωποι κι οἱ φαμελιές πεινοῦν. Σ' ἓνα πανέρι τοῦ κουβαλοῦνε μιὰ κουλούρα δίχτυ. Τὸ εὐλόγησε. Καὶ κόντεψε τὸ δίχτυ νὰ σκιστεῖ. Τόσα τὰ ψάρια ποῦπιασαν.

Ἀγάπαγε νὰ κάθεται στὸ μπαλκονάκι ἔξω ἀπ' τὸ κελλί του. Ὅποιος κι ἂν πέρναγε τὸν σταύρωνε, τὸν βλόγαγε. Στὰ 1912, στὸν πόλεμο, βγήκε πάλι στὸ μπαλκονάκι καὶ σταύρωνε τοὺς ἄντρες ποὺ περνοῦσαν ἀπ' τὸ δρόμο καὶ τραβοῦσαν νὰ ντυθοῦν φαντάρει. Στεκόταν ἴσαμε νὰ περάσει κι ὁ τελευταῖος. Ἔτσι δὲν ἔπαθε κανένας ἀπ' τὸ Μεσαγρό.

Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸ καθημερινό του! Μὰ ἴδιος Ἑλληνορθόδοξος ρασοφόρος ἔγνοια μεγάλη μπὰς καὶ ξεχάσει ἢ Γυναίκα Χριστὸ κι Ἑλλάδα. Γιὰ τοῦτο ὄνειρευότανε σχολειὸ νὰ κάνει ἐκεῖ στὸ Μοναστήρι, νὰ μὴ πηγαίνουν σὲ φράγκικα σχολεῖα τὰ παιδιά καὶ ἀργότερα ἀνώτερης διδασκαλίας νὰ γίνει τοῦτο τὸ σχολειό. Ὁ ἴδιος μὰ κι ἡ μοναχὴ Μαγδαληνὴ μάθαινε γράμματα στὰ παιδιά. Γράμματα καὶ ψαλμοιδίες. Ἰδια, ὀλόδια σὰν τὸ κρυφὸ σχολειό.

Ρώτησαν ἓνα γέροντα σημερινὸ πὼς γίνεσαι ἅγιος. «Εἶναι εὐκολο μωρέ!», ἀπάντησε ἐκεῖνος. «Θέλει ταπείνωση καὶ προσευχὴ καὶ νὰ κρατιέσαι ἀπὸ τῆς Παναγιᾶς τὸ φόρεμα». Νὰ πὼς ἔγινε ἅγιος ὁ Δέσποτας. Ἐγινε ἅγιος Νεκτάριος καὶ ἀγίασε τὸν τόπο τοῦτο.

Κι εἶναι μεγάλο πράγμα δὰ γιὰ τὴ ζωὴ ἑνός τόπου ἓνας ἅγιος.

ς

**Ἡ ἀνά τὴν Ὁρθοδοξίαν
τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου**

ΧΡΙΣΤΟΝΥΜΦΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ
Καθηγουμένης Ἱ. Μονῆς
Ἀγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης Σιδηροκάστρου

Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν

Τὸ θέμα τῆς παρουσίας εἰσηγήσεως ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν σχέσιν μὲ τὴν πλουσίαν ποιμαντικὴν καὶ ἱεραποστολικὴν δραστηριότητα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ἐχει ὅμως ποικίλας προεκτάσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἱστορικῶν πλαισίων παρέχουν πρόσφορα στοιχεῖα τῆς θεολογικῆς καὶ ποιμαντικῆς προσωπικότητος τοῦ ἁγίου μας.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ ἅγιός μας ζῆ καὶ δρᾷ κατὰ τὸν προηγούμενον αἰῶνα καὶ κυρίως εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διέρχεται δοκιμασίας. Καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ἀνασυγκροτηθῆ προκειμένου νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς ἀλλοθρήσκους κατακτητάς, ἵνα τὸ Ὁρθόδοξον πλήρωμα λατρεύσῃ τὸν Θεὸν ἐν ἐλευθερίᾳ.

Εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς εἶναι γνωστὸν ἐξεδηλώθη ὁ ἀγὼν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Παῦλον Μελᾶν, ἐνῶ ἀργότερα καταβάλλεται προσπάθεια ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου ἔθνους, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Β. Ἑλλάδος. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ περιρρέοντος διὰ τὴν τότε ἐποχὴν πνεύματος, ἔζησε καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄφησε τὴν σφραγιδα του εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὰ συγγράμματά του. Ἡ περὶ Ἑλληνισμοῦ διδασκαλία του ἀποτελεῖ πολύτιμον ὑποθήκην καὶ διὰ τοὺς Μακεδόνας τῆς συγχρόνου ἐποχῆς μὲ τὰς γνωστὰς ἱστορικὰς

δοκιμασίας. Ἡ φιλοπατρία ἐνὸς ἁγίου καὶ ἐν προκειμένῳ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, δὲν ἀποτελεῖ στεῖρον ἐθνικισμόν, ἀλλὰ συνδέεται καὶ λαμβάνει περιεχόμενον μέσα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον σκέψιν. Αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ὁποῖον ζοῦσε τὸ πλῆθος τῶν λαῶν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Ἐξ ἄλλου ὁ ἐθνικισμὸς ὑπῆρξε κίνημα μᾶλλον προερχόμενον ἀπὸ δυτικὴν ἐπίδρασιν καὶ ἀνεπτύχθη καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν, ἰδιαίτερος εἰς τὸν χῶρον τῶν Βαλκανίων τοῦ προηγουμένου αἰῶνος, μὲ τὰς γνωστὰς δυσμενεῖς συνεπειὰς διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ζῶν βαθύτατα τὴν πατερικὴν σκέψιν καὶ βυζαντινὴν παράδοσιν διέθετε τὴν ἰκανότητα νὰ ἐμβαπτίζῃ τὴν ἀγάπην του διὰ τὴν πατρίδα εἰς τὰ νάματα τῆς πίστεως, καί, τοιοῦτοτρόπως τὴν προέβαλεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἰδιαίτερος εἰς τοὺς Μακεδόνας τοὺς τότε καὶ τοὺς συγχρόνους.

Ὁ λόγος του περὶ Ἑλληνισμοῦ τυγχάνει ἀναμφισβητήτως πολυτίμου ἀξίας, ὅμως ὁ θεολογικὸς του λόγος εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρας ἀξίας. Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καταλύσει καὶ ἡμᾶς τοὺς συγχρόνους Μακεδόνας, ἰδιαίτερος δὲ ἡμᾶς τοὺς μοναχοὺς καὶ μοναχάς.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἐπισήμανσιν ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφέρω ὅτι ὁ ἅγιος δὲν σχετίζεται μὲ τὰς δύο αὐτὰς περιοχὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ μόνον ὡς πρὸς τὴν τιμὴν. Εὐλογία μεγίστη δι' ἡμᾶς εἶναι, ὅτι ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς τοῦ ἁγίου ὑπῆρξεν ὁ χῶρος τῆς Θράκης καί, μάλιστα ἡ Ἀνατολική, μὲ τὸν στενώτατον δεσμὸν τῆς περιοχῆς μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τιμητικὴ προσκύνησις ἀπονέμεται εἰς τὸν ἅγιον, γόνον τῆς Σηλυβρίας, ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τὴν πολύτεκνον οἰκογένειάν του ἐγεννήθη, ἠνδρώθη καὶ ἐγαλουχήθη μὲ τὸ γνήσιον φρόνημα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, μὲ τὸ πλούσιον λειτουργικὸν καὶ ἀσκητικὸν ἦθος. Ἐφυτεύθη κατὰ τὸ ψαλμικὸν «τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἔδωκεν ἐν καιρῷ αὐτοῦ»¹. Ἡ

1. Ψαλμ. α'. 3.

οἰκογένειά του εἶναι αὐτὴ ἢ ὁποία πρώτη τοῦ προσέφευρεν τὴν εὐχαριστιακὴν μυστηριακὴν ζωὴν, τοῦ ἐνέπνευσεν τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, τὴν προσευχὴν, ἢ ὁποία ἀπὸ πολὺ μικρᾶς ἡλικίας τὸν ἔτρεφε.

Δὲν εἶναι ἀδόκιμον ἴσως νὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς γενέτειρας τοῦ ἁγίου μας, εἶχεν ἐκ παραδόσεως στενώτατον δεσμὸν μὲ ἀξιόλογα πνευματικὰ κέντρα τῆς αὐτοκρατορίας ὅπως τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ μοναχικὸν κόσμον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ παλαιότερον μὲ τὴν ἱεράν μοναχικὴν πολιτείαν τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας.

Κέντρον πνευματικὸν ὑπῆρξεν ἡ περιοχὴ του, ἢ ὁποία ἀνέδειξεν μεγάλας ἀσκητικὰς μορφάς, τὸσον κατὰ τὴν βυζαντινὴν περιόδον, ὅπως τὸν ἅγιον Ἰωαννίκιον, τὴν ὁσίαν Παρασκευὴν τὴν Ἐπιβατινὴν, τὸν ἅγιον Αἰμιλιανόν, τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον Α΄ Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Μιχαὴλ Μαυροειδῆ, τοὺς πέντε μάρτυρας ἐκ Σαμοθράκης²· καὶ αὗται εἶναι αἱ μορφαὶ αἱ ὁποῖαι συνεχίζουν νὰ καταυγάζουν τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τοῦ ἁγίου καὶ αὐτὸν τοῦτον προσωπικῶς. Αὐτὴ ἢ ἐπίδρασις κατευθυνομένη ὑπὸ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος διεμόρφωσε τὴν παιδικὴν σκέψιν του καὶ τὸν ἐπηρέασε βαθύτατα εἰς τὴν μεταγενεστέρως διαλάμψαν ἐκκλησιαστικὴν του πορείαν.

Οἱ βιογράφοι του εἶχον διακρίνει τὴν πνευματικὴν ὠριμότητα τῶν παιδικῶν χρόνων τοῦ ἁγίου, ὅταν ζοῦσε εἰς τὴν φιλόστοργον ἀγκάλην τῶν γονέων του, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὡς ἔφηβος ἐγκατέλειψεν τὴν γενέτειράν του, ἀναζητῶν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν δυνατότητας ἐπιβιώσεως.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν πέντε χρόνων ἠρέσκετο νὰ ἐπαναλαμβάνη εἰς τὴν καρδίαν του ἢ ἐκφώνως τὸν Δαυϊτικὸν στίχον: «Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου», γεγονὸς τὸ ὁποῖον φανερώνει (προδικάζει) τὴν πρόωρον κλίσιν του. Ἐνῶ εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ἔκοπτε καὶ ἔρραπτε μικρὰ τεμάχια χάρτου εἰς σχῆμα βιβλίου, διὰ νὰ γράφῃ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὅπως συνήθιζε νὰ ἀπαντᾷ

---

2. Βλ. Εὐλογίου Κουρίλα, Μητροπολίτου Κορυτσᾶς, «Ἅγιοι Μάρτυρες τῆς ἐπαρχίας Ἑρακλείας καὶ μερικῶς τῆς ὅλης Θράκης», *Θρακικά* 26 (1957), σσ. 63-213.

εἰς ἐρώτησιν τῆς μητρός του. Εἰς δὲ τὴν ἐφηβικὴν του ἡλικίαν, θαυμαστὸν εἶναι ὅτι ἐφύλαττε μικρὰ τεμάχια χάρτου εἰς τὰ ὅποια ἀνθολογοῦσε Βιβλικὰς καὶ Πατερικὰς ρήσεις, προκειμένου νὰ ἀναγνώσουν οἱ Χριστιανοὶ αὐτὰς πρὸς ὠφέλειαν καὶ παρηγορίαν των.

Ἡ θεάρεστος καὶ χαριτωμένη ἐφευρετικότης τῆς παιδικῆς του σκέψεως, εἶναι αὐτὴ ἢ ὅποια διεσκέδασε τὴν ἐγκόσμιον πτωχείαν του καὶ προσεῖλκυσε τὸν ἐπουράνιον πλοῦτον τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Εἶχε τόσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε εὐρισκόμενος πλήρως ἐνδεής, στερούμενος ἀκόμη καὶ ὑποδημάτων, νὰ σκέπτεται ὡς μοναδικὴν ἐλπίδα καὶ λύσιν, νὰ ἀποστείλῃ ἐπιστολὴν εἰς τὸν Χριστὸν μὲ διεύθυνσιν «εἰς τοὺς Οὐρανοὺς», προκειμένου νὰ ἀποκτήσῃ τὰ στοιχειώδη.

Αὐτὰ ὅπως ἀνέφερα ἐκτὸς τοῦ ὅτι καταγράφονται ἀπὸ τοὺς βιογράφους, τὰ ὑπενθυμίζω καὶ ἐγὼ προκειμένου νὰ τονίσω ὅτι αὐτὴ ἢ θαυμαστὴ πίστις καὶ πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ Θρακιώτου Νέου, προσεῖλκυσε τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐπομένως ἡ Θράκη ἦτο αὐτὴ ἢ ὅποια τοῦ ἔδωκεν τὸ πνεῦμα ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πού τοῦ ἀπέδωκε τὴν πρώτην τιμὴν. Ἐνεφύσησεν εἰς τὸν ἅγιον τὸ ἀσκητικὸν καὶ ὑπερκόσμιον πνεῦμα, τὸν θεῖον πόθον διὰ τὴν πορείαν τῆς ἀγιότητος πρὸς ἀπόκτησιν καὶ τελείωσιν τῶν ἀρετῶν.

Ἄρχεται ἡ τιμὴ ἀπὸ τὴν γενέτειράν του καὶ ἐπανέρχεται ἀνακυκλουμένη πάλιν εἰς τὴν ἐλευθέραν Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφοῦ διέρχεται ὅλον τὸν κόσμον ὅπου ὑπάρχει Ὁρθόδοξον πλήρωμα. Ἐνῶ ἡ Θράκη προσέφερεν εἰς τὸν ἅγιον ὅσα ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, ἡ Μακεδονία τὸν ὀδηγεῖ διὰ τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μαθητείας. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸν Ἄθωνα προσδοκεῖ νὰ τοῦ δοθῇ πνευματικὸν πρότυπον ἰδεώδους βιώματος ἐκ τῆς παλαίστρας τῶν ἁγίων ἀνδρῶν.

Εἰς τὸ Ἄγιον Ὄρος ἐγνώρισε τὸ ἀσκητικὸν μοναστικὸν καὶ ὑπερβατικὸν πνεῦμα τῆς ἐρήμου, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ τοῦ τῆς ἐρήμου φίλου. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐρήμου εὔρε πρόσφορον ἔδαφος εἰς

τὴν ταπεινὴν καρδίαν τοῦ ἁγίου διὰ νὰ ἀφομοιωθῇ ὑπ' Αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸ ἀπετέλεσε τὸ πνευματικὸν ἐφόδιον διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ καθοδήγησιν τοῦ κοινοβίου του, τὸ ὁποῖον συνέστησεν ἀργότερον εἰς τὴν Αἴγιναν. Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ εἰς τὸ θέμα αὐτὸ καθ' ὅσον ἀποτελεῖ ἀντικείμενον συγκεκριμένης εἰσηγήσεως. Θὰ ἤθελα μόνον νὰ ἐπισημάνω ὅτι εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γυναικεῖος κοινοβιακὸς μοναχισμὸς ἀδίκως καὶ ἀντορθοδόξως ἐβάλετο καὶ κατεσυκοφαντεῖτο ἤδη ἀπὸ τοὺς Βαυαροὺς τοῦ Ὁθωνος, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος εἶναι ἴσως ὁ μοναδικός, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς ἀναδιοργανώσεώς του καὶ προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν διακονίαν τὴν ὁποίαν ἀνέλαβε καὶ τὸ ἔργον του νὰ εἶναι αὐθεντικῶς πατερικόν, μαθητεύει εἰς τὸν χαρισματοῦχον Ἀγιορείτην Γέροντα Δανιὴλ Κατουνακιώτην.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὴν σχέσιν τοῦ μακαριστοῦ Γέροντός μου, πατρὸς Ἱερωνύμου Σιμωνοπετρίτου, μετὰ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Πολλάκις ὁ μακαριστὸς Γέροντάς μου ὁμίλει εἰς ἡμᾶς, τὰ πνευματικά του τέκνα, διὰ τὸν ἅγιον, μὲ ἀγάπην, σεβασμὸν καὶ εὐλάβειαν. Σεβαστὸς ἱερομόναχος τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Γρηγορίου, μὲ χάριν ἔγραψε τὸν στενὸν του σύνδεσμον μετὰ τοῦ ἁγίου Πενταπόλεως. Ὁ ἐν λόγῳ ἱερομόναχος ἀναφέρει ὅτι ὁ Σιμωνοπετρίτης Γέροντας Ἱερώνυμος (1871-1957) εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλέον ἀξιολόγους συγχρόνους ἀγιορειτικὰς μορφάς. Αἱ σχέσεις του μὲ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1898, τότε πού ὁ ἅγιος ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ὁ Γέρον Ἱερώνυμος εἶχε τὴν φωτογραφίαν τοῦ ἁγίου μετὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων του, πρὶν ἀπὸ τὴν κοίμησίν του, τὸν ἀπεκάλει πατέρα καὶ πολλάκις ἀτενίζων αὐτὴν ἐδάκρυε.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν μοναστικὴν κοινωνίαν πού δὲν ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀγγέλους, ἀλλὰ κατενόει ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον τὸ ἀγωνίζεσθαι εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πρέπει νὰ συνδυάζεται τὸ φυσικὸν μετὰ τοῦ ὑπερφυσικοῦ, κρᾶμα παρόντος καὶ μέλλοντος, παροδικοῦ καὶ αἰωνίου. Ἐπεθύμει νὰ ἐνισχύσῃ τὸν γυναικεῖον μοναχισμὸν, νὰ τὸν προστατεύσῃ, νὰ τὸν ἰδῇ εἰς τὴν προ-

τέραν του αἴγλην, διότι ἐθεώρει τὸν μοναχισμόν ὡς τὸ κόσμημα τῆς ἁγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν του ὁ γυναικεῖος μοναχισμὸς εὐρίσκετο ἐν παρακμῇ καὶ μικρὸς ἀριθμὸς μοναζουσῶν ἀπετέλει ἀδελφότητας ἐν λειτουγίᾳ, αἱ ὁποῖαι ἐβίωσαν κατὰ τὸν ἰδιόρρυθμον θεσμόν, μὴ γνωρίζουσαι τὴν σφριγῶσαν παράδοσιν τοῦ βυζαντινοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἀνέλαβεν τὴν εὐθύνην νὰ ὀργανώσῃ τὴν κοινοβιακὴν ἀδελφότητά του, ἔχων τὰς προϋποθέσεις καὶ κυρίως καθοδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τοῦ ὁποῦ ἦτο δοχεῖον, κατώρθωσε νὰ ὑπερβῇ τὰ τῆς ἐποχῆς του καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ σταθῇ ὁ ἀνακαινιστῆς τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ. Ἡ πατρικὴ του φροντίδα πρὸς τὰ πνευματικά του τέκνα, τὸ ἐνδιαφέρον του, καὶ διὰ τὰ πλέον στοιχειώδη σώματος καὶ ψυχῆς, ἀποτυπώνονται ἐναργῶς εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ ἀποτελοῦν ὑποθήκας καὶ πολύτιμον κληρονομίαν διὰ τὸν σύγχρονον καὶ μεταγενέστερον μοναχισμόν, ὁ ὁποῖος ἰδιαίτερος ἀνθεῖ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην.

Θὰ ἤθελα νὰ καταθέσω τὴν προσωπικὴν μου μαρτυρίαν ὅσον ἀφορᾷ τὰ αἰσθήματα τῶν μοναζουσῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τὰς ὁποίας εἶχον τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐπισκεφθῶ εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἀμέσου γνώσεως, προτοῦ προχωρήσω εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ταπεινῆς μου εἰσηγήσεως. Αἱ ἀδελφότητες, ὡς βεβαιοὶ ἢ καθημερινὴ πείρα, δίδομεν κοινὴν μαρτυρίαν ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς ἀπλῶς ἓνας ἅγιος θαυματουργός, ὅπως τὸν ἀντιλαμβάνεται καὶ τὸν ζῆ ἡ πλειονότης τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Εἶναι κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἓνας σύγχρονος πατὴρ καὶ διδάσκαλος τοῦ κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ. Ἐπεδίωξε τὴν γνῶσιν τῶν μοναχικῶν θεσμῶν, ὡς διατυπώνονται εἰς τὰ συγγράμματα καὶ τοὺς κανόνας τῶν πατέρων τοῦ κοινοβιασμοῦ (κυρίως τοῦ Μ. Βασιλείου), καὶ ἀφοῦ ἔγινε δι' αὐτὸν βίωμα ἀκολούθως τὴν διετύπωσεν εἰς τὰ ἰδικά του ἔργα καὶ τὴν ἐφήρμοσεν εἰς τὴν πράξιν κατὰ τὴν ποιμαντικὴν καθοδήγησιν τῶν μοναζουσῶν. Ταῦτα ἐσημειώθη-

σαν ἵνα δειχθῇ ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτάριος ὡς σοφὸς Ἱεράρχης καὶ στοργικὸς πατήρ, μὲ τὴν τετρωμένη ἀγάπης καρδίαν του ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ ἐμπνέη, νὰ προστατεύη, νὰ διδάσκη καὶ νὰ κατευθύνῃ τὸν γυναικεῖον μοναχισμόν. Ἰδιαιτέρως τὸ βιβλίον του Γνωθὶ σαυτὸν ἀποτελεῖ μεγάλην εὐεργεσίαν, διότι δύναται νὰ ποιμάνῃ καὶ καθοδηγήσῃ εἰς τόπους γλῶσς τὰς ψυχὰς τῶν μοναζουσῶν. Ἐκαστος θὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὁ ἅγιος συμβουλεύει καὶ στοχάζεται ἐκ πείρας καὶ βιώσεως τῆς ὑψηλοτάτης ἀρετῆς τῆς αὐτογνωσίας ἣ ὁποία καὶ μόνη δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὸν πιστὸν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἄδυτα τῆς τελειότητος καὶ ἰδιαιτέρως τῆς διακρίσεως. «Ὁ ἀγνωὼν ἑαυτὸν, γράφει, ἀγνοεῖ καὶ τὸν Θεόν. Ὁ δὲ ἀγνωὼν τὸν Θεὸν ἀγνοεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἄνευ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἑαυτοῦ του πλανᾶται μέσα εἰς τοὺς λογισμοὺς του, κατακυριεύεται ὑπὸ ποικίλων παθῶν, τυρβάζει περὶ πολλῶν καὶ ματαίων, διανύει βίον ἄτακτον καὶ προσκόπτει καὶ πίπτει καὶ συντρίβεται».

Ὁ ἅγιος ὡς πρότυπον ἱεράρχου, διδασκάλου καὶ πατρὸς τιμᾶται ἀπὸ ἡμᾶς διότι συνεχῶς μᾶς προτρέπει εἰς θεωρίας ἐπίδασιν.

Δὲν ὑπάρχουν χρονικὰ περιθώρια διὰ νὰ ἀναφερθῶ εἰς προσωπικὰς ἐμπειρίας ἀφανῶν, ταπεινῶν ἀλλὰ ἁγιασμένων ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι καρδιακῶς ἀγαποῦν τὸν ἅγιον μέσα εἰς τὰ κοινόβια τῆς Βορείου Ἑλλάδος, τὰς ὁποίας ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἠξίωσε τῆς ἐμφανείας καὶ τῆς ἐπισκέψεώς του μετὰ ἀπὸ θερμὴν καὶ μετὰ δακρῶν παράκλησίν των πρὸς αὐτόν, διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων των ἢ τὴν θεραπείαν των. Μαρτυροῦνται θαυμασταὶ ἐπεμβάσεις τοῦ ἁγίου εἰς κοινόβια τόσον τῆς Μακεδονίας ὅσον καὶ τῆς Θράκης.

Προσωπικὴν μαρτυρίαν ἀκόμη ἔχω νὰ καταθέσω διὰ τοὺς Ριζαρείτας Γέροντας καὶ πνευματικούς ἀπογόνους του, οἱ ὁποῖοι ἐβάδισαν εἰς τὰ ἴχνη τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, τοὺς μακαριστοὺς πατέρας Ἀμφιλόχιον Μακρῆν καὶ Φιλόθεον Ζερβάκον. Οὗτοι ἀνέδειξαν ἀγίας μοναστικὰς ἀδελφότητας ἀλλὰ καὶ ἐνέπνευσαν ἄλλας πνευματικὰς μορφάς. Εὐλογητὸς ὁ Θεός...

Θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴν ἀναφέρω ὅτι μετὰ τὴν ὄσιακὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου ἡ μνήμη του διεφυλάχθη εἰς τὰς συνειδήσεις πνευματικῶν του ἀπογόνων, μαθητῶν τῆς Ριζαρείου σχολῆς καὶ κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον τὸ ἔργον τῆς διαποιμάνσεως τοῦ λαοῦ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Τιοῦτοι ὑπῆρξαν: ὁ αἰμίμηστος Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως Ἰωακεῖμ Καβύρης, διὰ τὸν ὁποῖον μᾶς ὠμίλησεν τὸ πνευματικόν του τέκνον π. Ἰωακεῖμ Ἀθανασάκος. Οὗτος ἀνέφε-
 ρεν ὅτι ὁ Γέροντάς του, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν γενέτειραν τοῦ ἁγίου, τὴν Σηλυβρίαν, ἐχρημάτισεν συλλειτουργγός του, ὡς Διάκονος, εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἀγίας Τριάδος Πειραιῶς.

Ὡς Μητροπολίτης ὁμιλοῦσε πολλάκις ἐξυμνώντας τὸν ἅγιον καὶ ἀπέδιδε δόξαν εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ὡς ἔλεγεν, εἶναι δοτῆρ παντός ἀγαθοῦ. Ὁ π. Ἰωακεῖμ αἰσθάνεται ὅτι τυγχάνει ἰδιαιτέρας εὐλογίας, διότι πιστεύει εἰς τὴν πνευματικὴν συγγένειαν μὲ τὸν ἅγιον Νεκτάριον. Ὁ ἅγιος τὸν ἠλόγησε διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ του, εἰς τὸν ὁποῖον τώρα εὐρίσκεται ὡς προϊστάμενος.

Ἐπίσης ὁ αἰμίμηστος Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως Κωνσταντίας, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν, ἔζησεν τὴν πρεσβείαν τοῦ ἁγίου. Ἡ προσευχὴ τοῦ ἁγίου ἀπετέλεσεν τὸ ἀπροσμάχητον τεῖχος τοῦ πιστοῦ Ἱεράρχου, διότι ἐνήργησεν εἰς τὸν Θεόν, εἰς σημεῖον, ὥστε μετέστρεψεν τὴν βουλήν αὐτοῦ. Τὸ αἴτημά του ἔγινε δεκτόν, ἡ ἐπίκλησις τοῦ ἁγίου εἰσηκούσθη. Εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης ἀνήγειρεν Ἱ. Ναὸν πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου, ἐν μέσῳ μουσουλμανικῆς συνοικίας τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἀνέγερσις τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ ἤρχισεν μὲ τὴν προτροπὴν πνευματικοῦ τέκνου τοῦ π. Ἀνδρέου Χαλκιοπούλου, ὀνόματι Χρυσούλα Λυμπέρη-Βουδούρη. Ὁ αἰμίμηστος Μητροπολίτης, ἐν τῇ παρακλήσει αὐτῆς καὶ δύο ἄλλων κυριῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν Ἱ. Ναοῦ, ὑπέδειξεν εἰς αὐτὰς δυσκολίας πού θὰ προέκυπτον καὶ ὅτι κατόπιν τριῶν ἡμερῶν θὰ ἔδιδεν ἀπάντησιν. Ὅταν τὸν ἐπεσκέφθησαν, τοὺς εἶπε ὅτι ὁ Ναὸς θὰ γίνῃ, διότι τὸν εἶχε ἐπισκεφθῆ ὁ ἅγιος. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ

π. Θεοφάνους Κούρτη ἐν μέσῳ θαυμάτων καὶ ὄχι μόνον ἀνηγέρθη ὁ Ναός, ἀλλὰ καὶ ἐνεκαινιάσθη λίαν συντόμως.

Ἦδη ἀνηγέρθησαν ἀπὸ τὸ 1962 ἕως σήμερον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην 26 Ναοί, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 6 εἶναι ἐνοριακοί. Ὁ πρῶτος δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνηγέρθη τὸ ἔτος 1962 εἰς τὴν Κρεμαστὴν Ξάνθης, κατὰ θαυμαστὸν τρόπον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1968, ὅτε μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ συνεστάθη ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Μονὴ εἰς Σιδηρόκαστρον, εὐρήκαμεν εἰς τὸν ἀπέναντι λοφίσκον, Ἱερὸν Ναὸν εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Τὴν εὐλογίαν τοῦ ἁγίου ἐδέχθημεν ταπεινῶς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διότι ἡ ἀδελφότης μας ἐφιλοξενήθη εἰς ξενῶνα τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος. Ἐκτοτε αἰσθανόμεθα τὴν παρουσίαν του ἀνάμεσα εἰς τὴν χορείαν τῶν μοναζουσῶν καὶ ἡ ἀγάπη εἰς τὴν ἁγίαν μορφήν του μᾶς καταξιώνει νὰ τὸν τιμῶμεν ὡς ἐμπεριπατοῦντα ἐν ἡμῖν καὶ μεσιτεύοντα εἰς τὸν Κύριον ὑπὲρ ἡμῶν διὰ κάθε ἀγαθόν. Ὁ Ναός οὗτος ἀνηγέρθη κατὰ τὸ ἔτος 1963 διὰ τῆς ὑποδείξεως τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος π. Φιλοθέου Ζερβάκου πρὸς τὸ πνευματικόν του τέκνον κ. Στυλιανὸν Κεμετσετζίδην, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς πέρας μετὰ ζήλου καὶ εὐλαβείας τὸ ἔργον. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην συνέρρεον πλήθη πιστῶν ἀπὸ τὴν Ἠπειρον ἕως καὶ τὴν Καβάλαν. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ σήμερον, καίτοι ἐκτίσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ἄλλοι Ναοί πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου, ἡ μνήμη του ἐξακολουθεῖ νὰ ἐορτάζεται πανηγυρικώτατα κατ' ἔτος. Ἀφ' ἑσπέρας γίνεται λιτάνευσις τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνης καὶ τοῦ Τιμίου Λειψάνου του συνοδείᾳ Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχῶν, κλήρου καὶ λαοῦ. Ἀθρόα εἶναι ἡ προσέλευσις πιστῶν καὶ ἀπὸ γειτονικᾶς περιοχᾶς. Τὴν πομπὴν ἀκολουθεῖ ἄγημα στρατοῦ καὶ ἡ φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου. Ἡ αὐτὴ πανηγυρικὴ τάξις τελεῖται τὴν πρωίαν ὡς καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου. Εἰς ὅλους δὲ τοὺς παρευρισκομένους παρατίθεται τράπεζα. Ὁ Ἱερὸς Ναός τοῦ ἁγίου λειτουργεῖ τακτικῶς ὡς προσκυνηματικὸς καὶ προστατεύει δύο ἰδρύματα εὐρισκόμενα εἰς τὸ προαύλιόν του: τὸ Γηροκομεῖον τῆς Ἱερᾶς

Μητροπόλεως Σιδηροκάστρου (μὲ 30 γέροντας τροφίμους), τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1968, καὶ τὸ Κ.Ε.Π.Ε.Π. (Κρατικὸ Ἰδρυμα Ἀνιάτων Παίδων μὲ 100 τροφίμους). Ἀμφότερα τὰ Ἰδρύματα ἐκτίσθησαν τῇ φροντίδι καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σιδηροκάστρου κ.κ. Ἰωάννου καὶ τιμῶνται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Τὸ δεύτερον δὲ ἐξ αὐτῶν ἐδωρήθη εἰς τὸ κράτος καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1972. Ὁ ἅγιος, ὅπως συχνὰ λέγομεν, εἶναι ὁ Νοικοκύρης τῶν Ἰδρυμάτων μας.

Πολλάκις, οἱ Μητροπολίται ἀποδίδοντες τιμὴν εἰς τὸν ἅγιον ἐθεμελίωσαν τὸν ναὸν εἰς τὴν μνήμην του καί, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ διεμαρτύροντο, διότι εἶχον ἄγνοιαν τῆς ὑπάρξεώς του, ἐξαίσιον καὶ παράδοξον εἶναι ὅτι συντόμως κληρὸς καὶ λαὸς ἐκ τῶν πολλῶν σημείων, τὰ ὁποῖα ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἐπετέλει διὰ τοῦ ἁγίου, ἐπίστευσαν καὶ ἠγάπησαν αὐτόν. Ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ τρόπου καὶ ταχυτάτου ρυθμοῦ ἀνεγέρσεως τῶν ἱ. ναῶν ἡ πίστις τῆς ἀγιότητός του ηὔξανετο συνεχῶς καὶ οἱ πιστοὶ ἐξέφραζον τιμὴν, σεβασμὸν, θαυμασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεόν.

Ὁ ἅγιος ἐνισχύει συγχρόνως τοὺς πιστοὺς καὶ διὰ τῶν πρεσβειῶν του. Ἡ φήμη τοῦ ἁγίου ἐπεξετάθη εὐρέως, ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καὶ οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἐπισκέπτονται ἄλλοτε μὲν τὴν γενέτειράν του, ἄλλοτε δέ, συχνότερον, τὴν Ἱερὰν αὐτοῦ Μονήν. Εἰς τοὺς Ἱ. Ναοὺς οἱ ὁποῖοι τιμῶνται εἰς τὴν μνήμη του καὶ ὅπου φυλάσσονται τμήματα ἁγίων λειψάνων του, οἱ πιστοὶ ἀπευθύνουν προσευχὰς καὶ δεήσεις ψάλλοντες τὸν παρακλητικὸν αὐτοῦ κανόνα καὶ αἰτούμενοι τὰς πρεσβείας του.

Κατὰ τὴν πληροφορίαν ποὺ εἶχον ἀπὸ τοὺς ἐφημερίους τῶν Ἱ. Ναῶν, τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου ἐπικαλοῦνται ἀκόμη καὶ πλήθη ἀλλοδόξων καὶ κυρίως Μουσουλμάνων. Πολλὰ δὲ εἶναι τὰ ἀφιερῶματα αὐτῶν ὡς καὶ τὰ ὀνόματα πρὸς μνημόνευσιν εἰς τὰς ἱεράς παρακλήσεις. Παρατηρεῖται δέ, ὅτι πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, προσκυνοῦν καὶ ἀσπάζονται τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, Μητροπολίτης Πενταπόλεως, δὲν ἔζησε μόνον εἰς τὴν ἐποχὴν του καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν του. Διὰ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ἐναρέτου βίου του, διὰ τῆς βαθείας προσηλώσεώς του εἰς τὸ χριστιανικόν, μοναχικόν καὶ ἀσκητικόν ἰδεῶδες, διὰ τῆς ποιμαντικῆς δράσεώς του, διὰ τῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων του καὶ διὰ τῶν θαυμάτων του, ὡς προνοητῆς καὶ θεραπευτῆς τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν παθῶν καὶ ἀσθενειῶν, καταξιώνει ἡμᾶς τοὺς τιμῶντας αὐτόν, νὰ τιμῶμεν καὶ δοξάζωμεν Αὐτὸν τὸν Θεόν.

Ὁ ἅγιος ἠγωνίσθη νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τοιοῦτοτρόπως δίδει καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ μήνυμα νὰ μιμηθῶμεν αὐτόν σύμφωνα μὲ τὴν προτροπὴν τοῦ Ἀπ. Παύλου «μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ»³.

Ἡ γῆ τῆς Θράκης προσέφερε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ νεοφανὲς ἐκλεκτὸν τέκνον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἅγιον Νεκτάριον. Ἡ γῆ τῆς Μακεδονίας, διὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τοῦ Ἁθωνος, ἐστάθη πολύτιμος συμπαραστάτης, ἐμπνευστῆς καὶ κατανοητῆς τοῦ ἔργου του. Διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πρεσβεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ προσφέρῃ δαψιλῶς τὰς δωρεάς του, εἰς τὰς περιοχὰς αἱ ὁποῖαι τὸν εὐηργέτησαν. Οἱ σύγχρονοι Μακεδόνες καὶ Θράκες εὐγνωμόνως διὰ τὰς δωρεάς τιμοῦν βαθύτατα τὸν ἅγιον. Οὕτω τὸ δῶρον φέρει τὸ ἀντίδωρον καὶ συντελεῖται ἡ κοινωνία τῆς στρατευομένης μετὰ τῆς ἐπουρανίου Ἐκκλησίας· ἡ ἀληθὴς κοινωνία τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ.

Βιβλιογραφία

Ἁγίου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, *Αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ Σύνοδοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1972².

---

3. Α' Κορινθ. ια', 1.

- Τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως*, Ἀθῆναι 1987².
- Τοῦ αὐτοῦ, *Μάθημα Ποιμαντικῆς*, Θεσσαλονίκη 1974².
- Βακαλοπούλου Κ., *Ἱστορία τοῦ Βορείου Ἑλληνισμοῦ-Θράκη*, Θεσσαλονίκη 1993.
- Γερομιχαλοῦ Ἀ., *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τ. Α'*, Θεσσαλονίκη 1973.
- Γέροντος Δανιήλ, *Ἀγγελικὸς Βίος*, "Ἅγιον Ὄρος – Θεσσαλονίκη 1987³.
- Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, *Ἅγιος Νεκτᾶριος Αἰγίνης ὁ θαυματουργός. Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργο του (1846-1920)*, Θεσσαλονίκη 1979.
- Τοῦ αὐτοῦ, *Ἁγίου Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως 35 ποιμαντικὲς ἐπιστολές*, [Ἀθῆναι] 1993.
- Ματθαϊάκη Τίτου (ἐπιμελεία), *Ὁ ὅσιος Νεκτᾶριος Κεφαλαῶς. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920)*, Ἀθῆναι 1955.
- Παπαγιαννοπούλου Ἀπ., *Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης*, [Θεσσαλονίκη] 1995.

ΘΕΟΞΕΝΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Ἀδελφῆς Ἱ. Μονῆς Χρυσοπηγῆς Χανίων

Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ὡς θαυματουργοῦ καὶ ἡ ἀποδιδομένη εἰς αὐτὸν τιμὴ ἐν Κρήτῃ

Ἡ ἀγιότητα δὲν εἶναι δωρεὰ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ζωντανὴ πραγματικότητα τῆς παρούσης. Ἡ ἄκτιστη χάρις, κατὰ τὴν παλαμικὴ θεολογία, ἐνεργεῖ στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ καὶ πραγματοποιεῖ τὴ θέωσή του, ἡ ὁποία εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητα πνευματικὸ, δὲν περιορίζεται ὅμως μόνον στὸ χῶρον τῆς ψυχῆς.

Σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία ἡ θεωμένη ὑπαρξὴ μεταμορφώνεται ψυχῇ τε καὶ σώματι. Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος περιγράφει ὡς ἑξῆς τὴν ὄντολογικὴ ἀλλοίωση τῆς ὑπάρξεως στὴν ὁποία ἐνήργησε ἡ Χάρις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος: «*Θεός, ψυχὴ καὶ σῶμα, ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος καὶ Θεὸς εἶναι καταξιούμενος*». Ἡ ἔννοια αὐτὴ τῆς θεώσεως ὡς πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀλλοίωση εἶναι ψηλαφητὴ στὴ ζωὴ τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ ἅγιος, ὡς θεωμένος, γίνεται πηγὴ ἀκτινοβολίας θείων ἐνεργειῶν καὶ χαρίτων.

Μέσα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐμπειρία κατανοεῖται ἡ ἔννοια τῆς θαυματουργικῆς ἐνέργειας τῶν ἁγίων. Οἱ ἅγιοι ζώντας μέσα στὴ διαρκῆ ἔλλαμψη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, μποροῦν καὶ νὰ θαυματουργοῦν. Καθὼς δηλαδὴ στὴ δική τους τὴν ὑπαρξὴ διενεργοῦνται μὲ τὴ Χάρις τοῦ Θεοῦ ὑπερφυσικά γεγονότα καὶ ἐνέργειες, μὲ παρόμοιο τρόπο εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιήσουν οἱ ἴδιοι θαυματουργικὰ ἐπεμβά-

σεις στὴ ζωὴ τῶν συνανθρώπων τους, ἀντανακλώντας τὴν θαυματουργὸν χάρη, ὅπως ὁ καθρέπτης τὶς φωτεινὲς δέσμες τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου.

Ἡ θαυματουργικὴ ἐνέργεια, ἣ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μιὰ θεωμένη ὑπαρξὴ δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ μηχανικὸν τρόπον, ἀλλὰ εἶναι τὸ πνευματικὸν ἀποτέλεσμα ἄσκησης μὲ ταπείνωση καὶ ὑπακοὴν στὴν Ἐκκλησία.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει γίνῃ κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ἀδύνατος νὰ κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του τὶς χαρισματικὰς ἐμπειρίες, γι' αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπης πρὸς τοὺς συνανθρώπους του γίνεται, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἐπιδιώκει, πηγὴ ὑπερφυσικῶν ἐνεργειῶν καὶ θείων χαρίτων.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχει βιωθεῖ καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Ἐκκλησία μας. Εἶναι ἓνας σύγχρονος ἅγιος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀρετῶν, τὴν ἄσκησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἀγιαστικὸν βίον τοῦ ἐπιβεβαίωσε στὴ συνείδησιν τῶν πιστῶν ὅλης τῆς Ὀρθοδοξίας τὴν ἀλήθειαν τῆς ποιμαίνουσας καὶ ἀσκητικῆς Θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ μεγάλη ἀκτινοβολία του ὡς θαυματουργοῦ βιώθηκε μὲ τρόπον πατερικόν, αὐθεντικόν καὶ ὀρθόδοξον. Στὸ πρόσωπόν του ἐπαναλήφθησαν τὰ συναξάρια ἁγίων προγενεστέρων αἰώνων. Καὶ οἱ ὀρθόδοξοι πιστοὶ τὸν ἀγάπησαν μὲ λατρεία ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Ξεπέρασε τὶς διαστάσεις ἑνὸς τοπικοῦ ἁγίου, καθότι ὁ Τριαδικὸς Θεὸς ἐπροίκισε τὸν ἅγιόν μας μὲ τὸ χάρισμα τῆς θαυματουργίας, ἀκόμα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κοίμησίν του.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι τὰ θαύματά του διενεργοῦνται σὲ ὅλες τὶς ἠπείρους. Σὲ ὅλη τὴν ὑφήλιον ὑπάρχουν ναοὶ του καὶ συνεχῶς κτίζονται νέοι.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὀνομάστηκε ὁ ἅγιος τοῦ αἵωνα μας. Καὶ πράγματι, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος εἶναι ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ, τὸ ζωντανὸν κήρυγμα τοῦ Θεοῦ στὸν σύγχρονον κόσμον, ποὺ ἐπηρεασμένος

ἀπὸ ξένα πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία πρότυπα, τὰ θαυματικά ἐπιτεύγματα τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὶς ἐπιδράσεις τῶν ὀρθολογιστῶν, ἀρνεῖται τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους Του. Καὶ ἀπέδειξε ὅτι, ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ στεῖρα πνευματικά ἐποχὴ σὰν τὴ δική μας, στὴν ὁποία ὁ ἀπαγιασμός τοῦ ἀνθρωπίνου βίου γίνεται τρόπος ζωῆς, τὸ δένδρο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε ἀειθαλὲς καὶ ἀποδίδει καρποὺς θεογενεῖς καὶ θεόπλαστους, τοὺς ἁγίους.

Οἱ εὐσεβεῖς κάτοικοι τῆς πόλης τῶν Χανίων δὲν γνώριζαν τίποτε γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο Αἰγίνης μέχρι τὸ ἔτος 1951. Ἐκείνη τὴ χρονιά κάποιες εὐλαβεῖς γυναῖκες εἶχαν ταξιδέψει στὴν Ἀθήνα καὶ παρεβρέθησαν σὲ ἐκδήλωση, ἣ ὁποία εἶχε ὀργανωθεῖ στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου Πευκακίων, στὶς 9 Νοεμβρίου, πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου.

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο σχηματίστηκε ὁ πρῶτος πυρήνας ἀνθρώπων στὰ Χανιά πού εὐλαβοῦνταν τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο, ὁ ὁποῖος μέχρι τὸ 1956 εἶχε αὐξηθεῖ σὲ μεγάλο βαθμό, λόγω τῶν πραγματικά ὀφθαλμοφανῶν εὐεργεσιῶν του. Τὸ ἴδιο ἔτος τοποθετήθηκε μιὰ εἰκόνα τοῦ ἁγίου σὲ ναὸ τῶν Χανίων καὶ ὀργανώθηκε ἡ πρώτη πανηγυρική ἐκδήλωση πρὸς τιμὴν του στὰ Χανιά.

Ἀμέσως, προτάθηκε ἡ ἰδέα νὰ διενεργηθεῖ ἔρανος γιὰ νὰ κατασκευαστεῖ προσκυνητᾶριο καὶ νὰ τοποθετηθεῖ ἐπίσημα ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου σὲ ναὸ τῆς πόλεως τῶν Χανίων. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ δαπάνη, κατὰ παραχώρηση Θεοῦ, θεωρήθηκε μεγάλη, ἄρχισε νὰ μελετᾶται ζωηρὰ ἡ ἰδέα νὰ ἰδρυθεῖ ἰδιαίτερος μικρὸς ναὸς πρὸς τιμὴν του. Ἡ σκέψη αὐτὴ υἱοθετήθηκε τελικὰ καὶ ἄρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται οἱ σχετικὲς ἐνέργειες, ἐνῶ ταυτόχρονα, μεγάλωνε καὶ ὁ ἐνθουσιασμός μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Ἔτσι, κατὰ τὰ ἔτη 1957, 1958 καὶ 1959, ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου φιλοξενεῖτο στὸν Ναὸ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ Χανίων, ὅπου γίνονταν ἀνελλιπῶς οἱ παρακλήσεις τοῦ ἁγίου κάθε Τετάρτη, οἱ πανηγύρεις του. Ταυτόχρονα γινόταν προσπάθεια ἀπόκτησης πόρων

για τὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ. Μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, τρία χρόνια ἀργότερα, τὸ 1960 οἱ πιστοὶ τῶν Χανίων ἀξιώθηκαν μὲ κατάνυξη καὶ δέος νὰ ἀσπαστοῦν τὸν ἅγιο Νεκτάριο στὸ δικό του πλέον ναό, στὰ Χανιά. Τὸ 1961 ἔγινε καὶ ἡ ἐπίσημη ἔγκριση τῆς ἀγιοποιήσεώς του ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Ἐκείνη τὴν περίοδο οὐσιαστικὸ ρόλο ἔπαιξε ὁ μακαριστὸς ἅγιος Γέροντας Ἀμφιλόχιος Μακρῆς τῆς Πάτμου, ὁ ὁποῖος ἐρχόταν συχνὰ ὡς ἔξαρχος τῆς Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στὸ Μετόχι τῆς Μονῆς στὰ Χανιά. Ὁ ἴδιος ὑπῆρξε πνευματικὸ τέκνο τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ τὴν εὐλάβειά του γιὰ κεῖνον μετέδωσε στὰ πνευματικὰ τέκνα ποὺ εἶχε ἀποκτήσει στὰ Χανιά, ἐνθαρρύνοντάς τα ταυτόχρονα γιὰ τὴν ἴδρυση ἱεροῦ ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου. Στὸ ἔργο αὐτὸ τῆς ἀνέγερσης τοῦ Ναοῦ στὰ Χανιά πρωτοστάτησε τὸ εὐλαβὲς ζεῦγος Στέφανος καὶ Μαρίκα Κουφάκη.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1960 ὁ πατὴρ Ἀμφιλόχιος πῆγε στὴν Αἴγινα καὶ παρέλαβε ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Ὑδρας Προκόπιο, μὲ τὸν ὁποῖον συνδεόταν πνευματικά, ἓνα σπόνδυλο ἀπὸ τὸ λείψανο τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Τὸ λείψανο τοῦ ἁγίου συνοδεύτηκε ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἱστορικὸ ἔγγραφο:

«Ἱερὰ καὶ Σεβασμία Κοινοβιακὴ Μονὴ Ἀγίας Τριάδος ἐν Αἴγινη, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πενταπόλεως Νεκταρίου Κεφαλαῦ.

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

»Βεβαιοῦται διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἐγγράφου, ὅτι ἐχορηγήθη τῷ πανοσιωτάτῳ Ἱερομονάχῳ Ἀμφιλοχίῳ Μακρῆ, τῷ Πατμίῳ, εἷς σπόνδυλος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, πρώην Μητροπολίτου Πενταπόλεως, ἐκ τῶν σωζομένων Ἱερῶν Λειψάνων Αὐτοῦ εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἀγίας Τριάδος Αἴγινης, θέλει δὲ ἐκδοθῆ καὶ ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος ἐν καιρῷ.

»Τὸ ἱερὸν τεμάχιον τοῦτο προώρισται διὰ τὸν ὁμώνυμον Ναόν, τὸν ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης.

Ἐν Αἰγίνῃ, τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1960
† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ»

Καθόλη τῆ διάρκεια τῆς μεταφορᾶς τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἀπὸ τὴν Αἶγινα στὰ Χανιά ἡ εὐωδία του ἦταν τόσο ἔντονη ὥστε ἔγινε ἀντιληπτὴ καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀγνοοῦσαν τὸ γεγονός.

Τὴν 29ῃ Ὀκτωβρίου 1960, ἡμέρα Σάββατο, ὁ χαριτόβρυτος σπόνδυλος τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ἀφίχθη στὸ νεόδμητο ναὸ του στὰ Χανιά. Τὸ γεγονός μεταδόθηκε ἀστραπιαίως. Τὴν 9ην Νοεμβρίου 1960, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του, χιλιάδες ἄνθρωποι κατέφτασαν νὰ προσκυνήσουν ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Κρήτης.

Ὁ πατὴρ Ἀμφιλόχιος Μακρῆς εἶχε πεῖ ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος θὰ γινόταν ὁ προστάτης τῶν Χανίων, ὡς ἱεραπόστολος καὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἁγίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε. Πράγματι, ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ σεβασμίου Γέροντος Ἀμφιλοχίου προδιέγραψε τὴν εὐσεβῆ πορεία τοῦ λαοῦ τῶν Χανίων καὶ ὅλης τῆς Κρήτης, πὺν πράγματι ἀπολαμβάνει τὴ συνεχῆ προστασία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, γεγονός πὺν ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ καθημερινῶς ἐνεργούμενα θαύματά του. Ὁ ἴδιος ὁ πατὴρ Ἀμφιλόχιος γράφει τὸ 1965 ὅτι εἶναι ἐνθουσιασμένος διότι σὲ τόσο λίγο χρονικὸ διάστημα «διὰ τῆς θείας χάριτος ὁ ἅγιος κατέκτησε τὰς καρδίας ὅλων τῶν πιστῶν».

Νομίζουμε δὲ ταπεινῶς ὅτι ἡ εὐνοια τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν πόλη τῶν Χανίων, δὲν εἶναι ἄσχετη πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ παιδεία ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν, παρέχεται στοὺς ἱεροσπουδαστὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κρήτης, μὲ ἔδρα τὰ Χανιά. Καθ' ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὑπῆρξε καὶ ἄριστος παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος, τῶν ὑποψηφίων πρὸς ἱερωσύνη, ὡς διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.

Ἡδὴ τὴν πενταετία 1965-70 ὀλοκληρώθηκε ταχύτατα, στὸ ἴδιο σημεῖο τῆς πόλεως τῶν Χανίων, δεύτερος μεγάλος ναός, ὁ ὁποῖος καὶ ἀγιογραφήθηκε, διότι ὁ πρῶτος ἀποδείχθηκε μικρὸς γιὰ τὰ πλήθη τῶν εὐσεβῶν ποὺ συνέρρεαν ἀπὸ παντοῦ. Τὸ θαυμαστὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ ἅγιος πληροφοροῦσε μόνος του τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ του. Καθημερινῶς συνέβαιναν θαυμαστὰ γεγονότα. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις παρουσιαζόταν σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἀγνοοῦσαν ἐντελῶς τὴν ὑπαρξή του γιὰ νὰ τοὺς προσκαλέσει «στὸ σπίτι του στὰ Χανιά». Αὕτὴ εἶναι μιὰ ἐπιβεβαιωμένη μαρτυρία τῆς δεκαετίας τοῦ 1960. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐκδήλωσε τὴν περίοδο ἐκείνη ἀποδεδειγμένα τὴν εὐαρέσκειά του γιὰ τὸ ζῆλο καὶ τὴν ἀγάπη τῶν πιστῶν ποὺ ἀνήγειραν τὸ Ναὸ του.

Γύρω ἀπὸ τὸ Ναὸ ἡ εὐλάβεια τοῦ κόσμου δημιούργησε τὴ «Στέγη τοῦ κοριτσιοῦ», ἓνα σπίτι, ποὺ ἀντικαθιστᾷ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον σὲ κορίτσια ποὺ τὸ στεροῦνται, ἐνῶ συγχρόνως λειτουργοῦν ἐργαστήρια ἀγιογραφίας, ραπτικῆς καὶ κεντήματος. Ἐπίσης, ὀργανώθηκε σπίτι ἡλικιωμένων κληρικῶν τῆς Μητροπόλεώς μας. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἱδρύματα λειτουργοῦν μὲ ἐπίκεντρο τὸ Ναὸ καὶ τὸ Προσκύνημα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, μὲ τὴν ἀδιάκοπη φροντίδα προσώπων ἀφοσιωμένων στὴν Ἐκκλησία.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου δεκάδες παιδιὰ βαπτίζονταν ἐκεῖ καθημερινὰ καὶ ἔπαιρναν τὸ ὄνομά του. Αὐτὸ γίνεται μέχρι σήμερα. Τὸ ὄνομα Νεκτᾶριος καὶ Νεκταρία καθιερώθηκε στὴν ὀνοματοδοσία τῶν παιδιῶν τῆς Κρήτης μὲ ἐπίκεντρο τὰ Χανιά.

Ἐπίσης, εἶναι συνηθέστατο τὸ γεγονὸς νὰ ἔρχονται ἀνθρώποι ἀπὸ τὴν Ἀμερική, τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀφρική ἀποκλειστικῶς γιὰ νὰ προσκυνήσουν στὸ ναὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὰ Χανιά, ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος ναός ποὺ κτίστηκε πρὸς τιμὴν του. Φυσικὰ οἱ ἴδιοι προσκυνητὲς ταξιδεύουν καὶ στὴν Αἴγινα. Χιλιάδες εἶναι τὰ τάματα καὶ τὰ ἀφιερῶματα τῶν πιστῶν, δῶρα στὸν ἅγιο γιὰ

τις εὐεργεσίες του. "Ολοι προσβλέπουν σ' αὐτὸν ὡς «εἰς δίκαιον, ὅσιον, ἅγιον, πὺ ἔλαβε τὴν χάριν παρὰ Θεοῦ διὰ νὰ τελεῖ θαύματα καὶ νὰ βοηθεῖ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν», ὅπως γράφει ὁ π. Φιλόθεος Ζερβάκος, ὁ ἀείμνηστος ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Λογοβοάρδας τῆς Πάρου.

Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Κρήτη εἶναι τόσο μεγάλη καὶ ἡ εὐλάβεια τῶν λειψάνων του πραγματικὰ συγκινητικὴ, ὥστε οἱ ἅγιοι ἀρχιερεῖς τοῦ νησιοῦ μας ἐκτιμώντας τὸν ὑπερβολικὸ ζῆλο τῶν πιστῶν ἐνήργησαν ὥστε σ' ὅλες τὶς Μητροπόλεις τῆς Κρήτης νὰ ὑπάρχουν σήμερα μικρὰ τμήματα ἀπὸ τὰ χαριτόβρυτα λείψανά του. Αὐτὸ καθόλου δὲν μείωσε τὸ προσκυνηματικὸ ρεῦμα πρὸς τὰ Χανιά, στὸν πρῶτο ναὸ τοῦ ἁγίου. Ἀπλῶς ἔδωσε τὴ δύνατὸτητα στοὺς εὐσεβεῖς πιστοὺς νὰ προσκυνοῦν πολὺ συχνότερα, ὅπως ἐπιθυμοῦν, τὸ λείψανό του.

Στὴν Κρήτη σήμερα ὑπάρχουν συνολικὰ 102 ναοὶ τοῦ ἁγίου. Συγκεκριμένα: Στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης 25 ναοὶ καὶ παρεκκλήσια. Στὴ Μητρόπολη Γορτύνης 31 ναοὶ. Στὴ Μητρόπολη Ρεθύμνης 6 ναοὶ. Στὴ Μητρόπολη Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου (Χανίων) 12 ναοὶ. Στὴ Μητρόπολη Κισάμου καὶ Σελίνου 10 ναοὶ. Στὴ Μητρόπολη Πέτρας 9 ναοὶ. Στὴ Μητρόπολη Ἱεραπύτνης καὶ Σητείας 9 ναοὶ.

Ἐπίσης, σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ μοναστήρια τοῦ νησιοῦ ὑπάρχει παρεκκλήσι τοῦ ἁγίου: Στὴν Ἱερὰ Μονὴ Παληανῆς, στὴν Ἱερὰ Μονὴ Κρουσταλένιας, στὴν ἁγία Εἰρήνη Κρουσσῶνος, στὴν Καλυβιανή, στὴ Χρυσοσκαλίτισσα καὶ στὰ Ἀνώγεια Ἱερὰ Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου.

Καὶ στὴν καρδιά τῆς Κρήτης, στὴ Μεσαρᾶ, πλαίι στὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Τίτου, πρώτου ἐπισκόπου Κρήτης, μεγαλοπρεπῆς ὑψώνεται ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, καθεδρικὸς ναὸς τῆς πόλεως τῶν Μοιρῶν.

Τὰ πανηγύρια τοῦ ἁγίου εἶναι ἀπὸ τὰ λαμπρότερα τοῦ νησιοῦ. Δὲν

εἶναι ἐπίσης ἀνεξάρτητο τῆς ἰδιαίτερας τιμῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Κρήτη, ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ νησιοῦ μας, ὁ Μητροπολίτης Πέτρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλος Κρητικὸς ἱεράρχης, ὁ Μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου, φέρουν τὸ ὄνομά του. Ἐπίσης, σ' ὅλα σχεδὸν τὰ μοναστήρια τῆς Κρήτης ὑπάρχουν μοναχοὶ καὶ μοναχές μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.

Λόγω τῆς ἰδιαιτερότητας τῆς λατρείας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὰ Χανιά, ὑπάρχει εἰδικὴ ἀσματικὴ ἀκολουθία ποὺ ἐξυμνεῖ τὴν ξεχωριστὴ εὐλογία τοῦ ἁγίου στὸν τόπο μας. Ἡ ἀκολουθία ἔχει γραφτεῖ ἀπὸ τὸν μακαριστὸ ὑμνογράφο π. Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη τὸ 1968, «πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ ψαλλομένη ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης». Στὴν ἀκολουθία διαφαίνεται ἡ λατρεία τοῦ ἁγίου στὰ Χανιά καὶ γενικότερα στὴν Κρήτη μὲ στίχους ὅπως: «Δεῦτε εὐλαβῶς, τῶν Χανιωτῶν οἱ δῆμοι, ἐν τῷ ἱερῷ Νεκταρίου τοῦ ἁγίου ναῷ συναθροισθέντες, τὴν αὐτοῦ ἐορτάσωμεν, μνήμην τὴν ἐτήσιον...» // «Κρήτη ἐν χαρᾷ ἐορτάζει σου τὴν μνήμην, χάριν δαψιλῆ, καρπουμένη καθ' ἐκάστην, τῷ ναῷ σου προστρέχουσα καὶ τὸ ἱερόν Πάτερ ὁστοῦν σου ἀσπαζομένη...» // «Κέκτηται θησαυρόν, ἡ πόλις τῶν Χανίων, τὸν σπόνδουλόν σου πάτερ...» // «Ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ σου, Πάτερ Νεκτάριε, ὡς ἐν λιμένι θείῳ, ἐξ ἀπάσης τῆς Κρήτης συντρέχουσι προθύμως δῆμοι πιστῶν...» // «Ὁ θαυμαστὸς Ἱεράρχης Χριστοῦ Νεκτάριος, οὐ μόνον ἐν Αἰγίνῃ τὴν ἑαυτοῦ, ἐκκαλύπτει λαμπρότητα, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν Κρήτην φωταγωγεῖ ἰαμάτων ταῖς δυνάμεσιν» // «Ἐδωκας, Νεκτάριε, ἐκ τοῦ τιμίου λειψάνου σου, τμῆμα θεῖον καὶ ἅγιον, τῇ πίστει ποθούσῃ σε πόλει τῶν Χανίων, ἧῖ ναόν σοι θεῖον ὡσπερ ἀγίασμα σεπτὸν καὶ ἰλαστήριον θεῖον ἤγειρεν...» // «Ἀγάλλεται ἐνθέως, ἡ τῶν Χανίων πόλις καὶ πᾶσα ἡ Κυδωνίας Μητρόπολις, τῇ σῇ πλουσίᾳ χάριτι, Ἱεράρχα Νεκτάριε...» // «Πόλις ἡ τῶν Χανίων λαμπρῶς, πανηγυρίζει τὴν πανέορτον μνήμην σου, Νεκτάριε Ἱεράρχα καὶ τὸν Σεπτόν σου Ναόν, κεκτημένη πάτερ ἐπαγάλλεται

ἐν τούτῳ γὰρ Ὅσιε, ἀοράτως ἐφίσταται καὶ παραδόξως ἐνεργεῖς ἐν τοῖς θαύμασιν, ἐκλυτρούμενος, συμφορῶν τοὺς προστρέχοντας».

Καὶ τὸ ἀπολυτίκιον:

«Τῶν Χανίων προστάτης Ἱεράρχα Νεκτάριε
καὶ τῆς Κρήτης πάσης μεσίτης πρὸς Χριστὸν ὤφθης ἔνθεος·
διὸ ἐν τῷ ἁγίῳ σου ναῷ, προστρέχοντες λαμβάνομεν πιστῶς,
τὰς ἰάσεις τῶν σωμάτων καὶ τῶν ψυχῶν συμφώνως ἐκβοῶντές σοι·
δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ δόξα τῷ σέ θαυμαστώσαντι,
δόξα τῷ ἐνεργοῦντι διὰ σοῦ, πᾶσιν ἰάματα».

Πράγματι ὡς μεσίτη ὑπέρτατον πρὸς τὸν Χριστὸ αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τῶν Κρητῶν τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο. Εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ ἀλλὰ καὶ δηλωτικὸ τῆς μεγάλης ἀκτινοβολίας τοῦ ἁγίου τοῦ αἰῶνα μας ἡ ὑπερβάλλουσα τιμὴ καὶ λατρεία μὲ τὴν ὁποία τὸν περιβάλλει σαράντα καὶ πλέον χρόνια τώρα ἡ κρητικὴ εὐσέβεια. Σημειωτέον ὅτι μιλοῦμε γιὰ ἁγιοτόκο νῆσο 162 ἁγίων.

Ὁ κρητικὸς λαὸς, βαθειὰ θρησκευτικὸς, ἀγκάλιασε τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο καὶ τὸν προσέλαβε θάλεγε κανεῖς στὸ τοπικὸ ἁγιολόγιο. Θεωρεῖται πλέον ἅγιος τοῦ νησιοῦ μας. Εἶναι ἰδιαίτερος δικός μας ἅγιος.

Βεβαίως, ὁ κρητικὸς λαὸς ἔχει μιὰ παράδοση στὸ νὰ προσδέχεται τοὺς ἁγίους τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ μιὰ οἰκειότητα οἰκουμενική. Καὶ ὁ ἴδιος, ἐκ συστάσεως οἰκουμενικός, διαχωνεῖ στὴ φυσιογνωμία του ὅλα τὰ ἀνθρώπινα στοιχεῖα —ιστορικά, πολιτιστικά, ἁγιολογικά— τὰ ὁποῖα ἀποδέχεται καὶ ἐκφράζει μ' ἓνα δικό του ἀπαράμιλλο τρόπο.

Ἡ ἰδιαίτερη ἀγάπη καὶ τιμὴ στὸν ἅγιο Νεκτᾶριο εἶναι καὶ ἓνα δεῖγμα τῆς «φιλοξενίας» αὐτοῦ τοῦ «κοσμοπολίτικου» νησιοῦ — μὲ τὴν ἀληθινὴ ἔννοια τοῦ ὄρου.

Εἶναι ἄξιο ἐρεῦνης τὸ γεγονός τῆς ἰδιαίτερης λατρείας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Κρήτη. Ταπεινὴ μας γνώμη εἶναι ὅτι δὲν εἶναι μόνο τὰ ἀναρίθμητα θαύματα τοῦ ἁγίου καὶ τὸ ἁγιοβρυτο τμήμα τοῦ λει-

ψάνου του, τὰ ὁποῖα προκάλεσαν τὴ συγκίνηση, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καθολικὴ ἀφοσίωση τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης στὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου.

Ὁ ἅγιος τοῦ αἰώνα μας δὲν εἶναι μόνο θαυματουργὸς ἅγιος, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ ὅλη τὴν πορεία τῆς θαυμαστῆς ζωῆς του καὶ τῆς θεολογίας του, ἀποδεικνύεται γνήσιος ἐκφραστὴς τῆς ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας.

Μέσα ἀπὸ τὰ βιβλία του, μέσα ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ του ἐργασία ὡς ἱεράρχου, ὡς διδασκάλου, καὶ ὡς πνευματικοῦ πατέρα λαϊκῶν καὶ μοναχῶν, διαγράφονται μὲ τέλειο τρόπο τὰ ἱστορικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνθρωπολογικὰ πλαίσια, μέσα στὰ ὁποῖα πραγματώνεται ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ, ἡ θέωση καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ὁ κρητικὸς λαός, εὐαίσθητος λαός, βαθιὰ παραδοσιακός, ποὺ ἀγαπᾷ πολὺ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους του, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴ ζωὴ, ὅπως αὐτὴ κατανοεῖται μέσα στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας, λάτρεψε καὶ ταυτίστηκε μ' αὐτὸν τὸν ἅγιο, ποὺ μποροῦσε νὰ ἀγκαλιάζει ὅλη τὴ ζωὴ καὶ νὰ διδάσκει πάντοτε μὲ ἀνθρωπολογικὰ κριτήρια τὴν πορεία τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἴσως πρέπει ν' ἀναφερθεῖ ὅτι μέσα στὰ ἀναρίθμητα πιστοποιημένα θαύματά του, τὰ ὁποῖα περιγράφονται λεπτομερῶς σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ βιβλία, μπορεῖ κανεὶς νὰ σταχυολογήσει ἕνα ἀπίστευτα εὐρὸ φάσμα ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου, ποὺ καλύπτει ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες καὶ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς.

Διαπιστώνουμε ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν ἐπεμβαίνει θαυματουργικὰ σὲ ἕνα εἶδος ἀσθενειῶν ἢ ἀναγκῶν, ἀλλὰ ἔχει τὸ χάρισμα νὰ παρέχει ἰάματα ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀκόμη καὶ νὰ καταπραΰνει τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως.

Ἔτσι ἔχουμε θαυματουργικὲς ἐπεμβάσεις τοῦ ἁγίου γιὰ κατάσβεση πυρκαϊᾶς, γιὰ κατάπαυση τρικυμίας, θεραπεία δαιμονικῶν ἐπεμβάσεων, κατάθλιψης, καρκίνου, ἐπιληψίας καὶ καρδιοπάθειας, θαυματουργικὴ τεκνοποίηση στέρων γυναικῶν (ἑκατοντάδες στὴν Κρήτη οἱ Νεκτᾶριοι καὶ οἱ Νεκταρίες, ποὺ γεννήθηκαν μετὰ ἀπὸ

θαυμαστὴ ἐπέμβαση τοῦ ἁγίου). Ἀκόμη καὶ σὲ ἑτεροδόξους ἐνεργεῖται ἡ θαυματουργικὴ δύναμις τοῦ ἁγίου. Συγχρόνως ὅμως, ὁ ἅγιος ἐνεργεῖ θαυματουργικὰ στὴν πνευματικὴ μεταστροφή ἀμέτρητων ἀνθρώπων, ποὺ προστρέχουν καθημερινὰ στὸ ναό του γιὰ νὰ ἀσπαστοῦν τὸ λείψανό του καὶ νὰ καταθέσουν τῆς ψυχῆς τους τὴν ἀγωνία γιὰ λύτρωση.

Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο θαῦμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ παρηγορία τῆς ζωῆς μας· ὅτι οἱ ἅγιοί μας μᾶς ἀγαποῦν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη μπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς μεσιτικὴ κίνηση σωτηρίας.

*Ἐν τῇ Συνάξει τῇ παρούσῃ, Νεκτάριε,
σὲ μοναζόντων καλλονή, ποιμένων ὑπογραμμόν τε καὶ τύπον,
καὶ θαυμάτων ποταμὸν ἀνεξάντλητον,
ἀληθῶς οἱ πάντες κηρύττοντες
παρακαλοῦμεν πρέσβευε ὑπὲρ τοῦ κόσμου παντός.
Τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κρήτης συμπάρεδρος γενόμενος,
ἥτις τοῖς σοῖς ναοῖς καὶ λειψάνοις καυχᾶται,
ἀνάδειξον ταῖς πρεσβείαις σου ἄμπελον καρποφόρον ταῖς ἀρεταῖς,
ἀσινῇ τε αὐτὴν διαφυλάττων
ἀπὸ πάσης βλάβης, ὀργῆς καὶ λύμης τῶν ὑπεναντίων·
ἡμᾶς δὲ πάντας ἀπαύστως περίσωζε καὶ φρούρει,
ταῖς θερμαῖς λιταῖς σου πρὸς Κύριον. Ἀμήν.*

ΕΥΦΗΜΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Καθηγουμένης Ἱ.Μονῆς Εἰσοδίων Θεοτόκου Κύπρου

Τὸ θαυμαστὸν χρονικὸν τοῦ Ἱδρύματος «ἅγιος Νεκτᾶριος» ἐν Κύπρῳ

Στὴν Κύπρον ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος «ἦλθε» μέσῳ τοῦ μακαριστοῦ πνευματικοῦ μας πατέρα Κωνσταντίνου Λευκωσιάτη μὲ τρόπον καὶ κάτω ἀπὸ συνθήκης τίς ὁποῖες κανόνισε ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος.

Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ πρῶτα νὰ ἀναφερθῶ ἐν συντομίᾳ στὸν π. Κωνσταντῖνον, διὰ νὰ τὸν γνωρίσετε, θὰ φθάσω στὸν τρόπον ποῦ «συνάντησε» τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον καὶ θὰ ἀναφερθῶ μετὰ στὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς «συναντήσεως», τὰ ὁποῖα θὰ ἀποδείξουν πόσο δυνατὴ καὶ βαθιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ γνωριμία καὶ ἡ ἀγάπη ποῦ τοὺς συνέδεσε.

Ὁ π. Κωνσταντῖνος Λευκωσιάτης γεννήθηκε τὸ 1920 ὀλίγους μῆνες προτοῦ κοιμηθῆ ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος. Ἀφοῦ πῆρε τὴν ἀνάλογη μόρφωση ὑπηρέτησε ὡς Διευθυντῆς στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ «Ἀπόστολος Βαρνάβας» στὴν Λευκωσία ἐπὶ εἴκοσι δύο χρόνια (1951-1973).

Ὡς Διευθυντῆς στὴ Σχολὴ δὲν περιωρίσθηκε στὰ καθωρισμένα καθήκοντα τῆς θέσεώς του, ἀλλὰ μὲ ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμὸν ἀγκάλιασε ὅλους τοὺς τομεῖς ὅπου θὰ ἤμποροῦσε νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίες, τόσον ἀπὸ θρησκευτικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς πλευρᾶς.

Γιὰ τὴν ζωὴν του στὴν Ἱερατικὴ σχολὴ γράφει ὁ μαθητῆς του π. Πολύβιος: «ἡ ζωὴ του ἦταν ἕνας διαρκῆς ἀγώνας, μιὰ συνεχῆς θυσία

καὶ προσφορά πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἰδιαίτερα ἀγάπησε τὸ ἔργο του στὴ Σχολή, τὸν ἀπλὸ παπᾶ πὺ βάστασε ἀναμμένη τὴ δάδα τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος σὲ δύσκολα χρόνια γιὰ τὸν τόπον μας καὶ πὺ τῶρα ἐκαλεῖτο σὲ νέους ἀγῶνες [...] Μαζὶ μὲ τοὺς Καθηγητὲς τῆς Σχολῆς πρόσφερε στοὺς μαθητὲς του γραμματική, ἀλλὰ πρὸ πάντων πνευματικὴ μόρφωση. Ἡ ζωὴ στὴ Σχολή ἦταν κοινοβιακὴ καὶ ἀσκητικὴ. Γιὰ κάθε μαθητὴν ἐνδιαφερόταν προσωπικὰ καὶ ἦταν ὁ συμπαραστάτης σ' ὅλα τοὺς τὰ προβλήματα».

Ἀγωνίσθηκε καὶ γιὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνοδὸν τοῦ κλήρου, γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς Σχολῆς ὡς ἰσάξιας τῶν ἀντιστοίχων στὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν ἰδρυση καὶ λειτουργίαν τοῦ δευτέρου καὶ ἀνωτέρου κύκλου σπουδῶν, διὰ περαιτέρω μόρφωση τῶν κληρικῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔργο του στὴ Σχολή ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ τὸν ὠδήγησε σὲ ἀγῶνες καὶ πρωτοβουλίες γιὰ τὴ διακονία καὶ τὴ σωτηρία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Προσφέρεται γιὰ ἀπογευματινὲς ὁμιλίαι, ἀσχολεῖται μὲ συνάξεις ἀποφοίτων Σχολῶν μέσης Παιδείας, νέων καὶ ἐπιστημόνων.

Τὸ μεγαλύτερο ὅμως κεφάλαιον προσφορᾶς του εἶναι ἐκεῖνο τοῦ πνευματικοῦ πατέρα. Μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ χιλιάδες ἄνθρωποι πέρασαν ἀπὸ τὸ ἐξομολογητήρι τοῦ π. Κωνσταντίνου καὶ βρῆκαν ἀνάπαυση καὶ λύτρωση, τόσον στὴν Ἱερατικὴ Σχολή ὅσον καὶ στὰ κρατητήρια, στὶς κεντρικὲς φυλακὲς, σὲ πόλεις καὶ χωριά, στὴ «Γαλήνη», στὸ Ἰδρυμα «ἅγιος Νεκτᾶριος», στὴν Αἴγινα.

Τέσσερα μόνον χρόνια μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴν ὁ π. Κωνσταντῖνος ἐκαλεῖτο σ' ἓνα ἐπὶ πλεόν πεδῖον ἀγῶνος. Κατὰ τὰ ἔτη 1955-1959 διεξήχθη στὴν Κύπρο ὁ ἡρωϊκότερος ἀγῶνας στὴν ἱστορίαν μας γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ἀγγλικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἔνωσή μας μὲ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς κλῆρος, πὺ σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους εἶναι πρωτοστάτης, δὲν μποροῦσε νὰ μείνη ἀμέτοχος ἢ ἀπαθὴς στὸν ἀγῶνα τοῦτον τῆς Κύπρου. Κι ὁ ἐνθουσιώδης π. Κων-

σταντῖνος, ὁ Θεολόγος-Διευθυντῆς τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς, ὁ ἄνθρωπος τῆς θυσίας καὶ τοῦ καθήκοντος, ἀκολούθησε ὅπως ἦταν φυσικὸ τὸ παράδειγμα τῆς σεμνῆς χορείας τῶν κληρικῶν καὶ ἐθνομαρτύρων ποὺ προβάλλουν μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία μας καὶ καθοδηγοῦν τὶς ἐπερχόμενες γενεές. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1955 διορίζεται ἀπὸ τὸν Διγενῆ γενικὸς ὀργανωτῆς τῆς ὑπαίθρου καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1956 ὀργανώνει τὴν ὑπηρεσίαν πνευματικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀνταρτικῶν ομάδων. Ἡ Σχολὴ γίνεται προπύργιον τοῦ ἀγῶνα. Φιλοξενεῖ ἀγωνιστές. Στὸν πολυγράφο της, κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας, ἐκτυπώνονται οἱ προκηρύξεις τοῦ Διγενῆ σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα καὶ διανέμονται σὲ ὅλη τὴν Κύπρον. Ἡ πολυπλευρῆ δράση του συνεχίζεται μὲ ἐπιτυχία μέχρι τὸν Ἰούνιον τοῦ 1956, ὅποτε συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη στὰ κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς καὶ ἀργότερα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1957 στὶς κεντρικὰ φυλακὰς. Ἡ ιδιότης τοῦ π. Κωνσταντίνου ὡς ἱερέως καὶ ὡς πνευματικοῦ ἐξομολόγου τὸν βοήθησαν νὰ ἐνδυναμώσει τοὺς συγκρατούμενους του στὴν πίστη, μὲ κύκλους Ἁγίας Γραφῆς, μὲ τακτικὸν ἐκκλησιασμόν, ἐξομολόγησιν καὶ θεία Μετάληψιν. Μὲ συστηματικὴν ἐργασίαν κατώρθωσε νὰ τοὺς δώσει τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὶς τόσες δοκιμασίαι τῆς κράτησός τους μὲ καρτερίαν καὶ χριστιανικὴν ὑπομονή. Τοὺς δίδαξε νὰ ἀγαποῦν τὸν Χριστὸν ὡς φίλον καὶ ἀδελφόν καὶ τοὺς ἔδειξε τὸν δρόμον ποὺ ὀδηγεῖ στὴν αἰώνια ζωή.

Ὁ π. Κωνσταντῖνος παρέμεινε κρατούμενος μέχρι τὶς 22 Φεβρουαρίου 1959, ὅποτε ἔληξε ὁ ἀγῶνας τῆς ΕΟΚΑ καὶ ἀπολύθησαν ὅλοι οἱ κρατούμενοι.

Καινούργιον κεφάλαιον ἀνοίγεται τώρα. Ὁ π. Κωνσταντῖνος ἐπιστρέφει στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ καὶ ξαναβάζει τὸ χέρι στ' ἀλέτρι γιὰ τὰ ἔργα τὰ εἰρηνικά, τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς καθοδήγησιν, τῆς ἱεραποστολικῆς δράσιν καὶ τῆς ἐξομολόγησιν, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῶν ἀγαθοεργῶν Ἰδρυμάτων.

Πίστευε ὁ π. Κωνσταντῖνος ὅτι οἱ ἱερεῖς πρέπει νὰ πρωτοστατοῦν

στις ἐνορίες τους σέ ἔργα ἀγάπης. Νὰ καθοδηγοῦν καὶ νὰ νοουθετοῦν τὴ νεανικὴ ἡλικία καὶ γενικὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς, ἰδιαίτερα δὲ ὅλους ὅσους χρειάζονται πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ συμπαράσταση. Νὰ μὴν ξεχνοῦν τοὺς ἡλικιωμένους ποὺ χρειάζονται τὴν παραμυθίαν, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν κατανόηση γιὰ νὰ συνεχίσουν εἰρηνικὰ τὸν ἀνάντη δρόμον τῶν γηρατειῶν. Εἶναι ἤδη ἔτοιμος καὶ ὁ ἴδιος γιὰ νὰ προχωρήσει στὴν ὑλοποίηση τῶν βαθυτέρων τοῦ ὀραματισμῶν καὶ εὐγενικῶν ἐπιδιώξεων τῆς ζωῆς του. Ὅλα ὅσα γυρόφερνε στὸν νοῦν καὶ στὴν καρδιά του καὶ μελετοῦσε γιὰ χρόνια, αἰσθάνεται ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ τὰ θέσῃ σ' ἐφαρμογὴ. Βρίσκονται ἤδη κοντὰ του μερικὰ πνευματοπαῖδια τοῦ ἔτοιμα νὰ βοηθήσουν, νὰ συμπράξουν, δίνοντας σάρκα καὶ ὀστᾶ καὶ στὶς δικές τους ἐπιθυμίες. Μελετοῦν μαζὶ καὶ προβληματίζονται γιὰ κάποιο φιλανθρωπικὸ ἔργο τὸ ὁποῖον θὰ ὀργάνωναν γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς συνανθρώπους τους, αὐτοὺς ποὺ θὰ εἶχαν τὶς μεγαλύτερες ἀνάγκες.

Προτοῦ ὅμως καταλήξουν ὁπουδήποτε ὀριστικά, ὁ π. Κωνσταντῖνος ταξιδεύει τὸ 1964 στὴν Ἀγγλία. Θέλει νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς ἐκεῖ εἰδικούς ἰατροὺς γιὰ κάποιο θέμα ὑγείας. Ὑποφέρει ἀπὸ ὀξείς πόνους στὸν δεξιὸν ὤμο κι αὐτὸ τὸν δυσκολεύει καὶ τὸν ταλαιπωρεῖ πολὺ.

Κι ἐδῶ γίνεται ἡ μεγάλη συνάντηση καὶ ἡ γνωριμία. Μὲ ποιὸν; Μὲ τὸν ἅγιό μας, τὸν θαυματουργόν μας ἅγιο Νεκτάριον. Πῶς; Στὸ Λονδῖνον ὁ π. Κωνσταντῖνος ἀφοῦ λειτούργησε στὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐπισκέφθηκε στὴ συνέχειαν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θυατείρων Ἀθηναγόραν στὴν ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν του. Ἐκεῖ ἔγινε λόγος γιὰ τὸν νεοφανέντα ἅγιον Νεκτάριον, τὰ θαύματά του, τὸν τάφον του στὴν Αἴγινα. Κατασυγκινήθηκε ἀπὸ τὰ ὅσα ἄκουσε, τὸν πιστεύει καὶ τὸν ἐπικαλεῖται καὶ ὁ ἴδιος. Ἦταν ἡ πρώτη συνάντηση καὶ γνωριμία κι εἶναι βαθιὰ κι εὐεργετικὴ γιὰ τὸν π. Κωνσταντῖνον γιὰτὶ αἰσθάνεται ὅτι τὸ χέρι του εἶναι καλύτερα, ὑπεχώρησαν οἱ πόνοι καὶ γυρίζει στὴν Κύπρο χαρούμενος καὶ πλουσιώτερος, γιὰτὶ «φέρνει» μαζὶ του

τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον. Γι' αὐτὸν μιᾶ παντοῦ, σ' αὐτὸν θὰ ἀφιερῶσει τὸ φιλανθρωπικὸν του ἔργον, τὸ Ἰδρυμά του.

Στὴν Κύπρον εἶναι ἄγνωστος μέχρι τότε ὁ ἅγιος, σὲ βαθμὸν μάλιστα ποὺ ἀνώτερος κληρικὸς τῆς Ἐκκλησίας μας ἀκούοντας τὶς σκέψεις του τὸν ἀποπαίρνει μὲ μιὰ δόση εἰρωνείας· ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ καινούργιος ἅγιος καὶ ποὺ τὸν ἀνακάλυψες ἐσύ;

Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἔχει προσωπικὰ βιώματα τῆς ἀλήθειας δὲν πτοεῖται ἀπὸ τίποτε καὶ ὁ π. Κωνσταντῖνος ταυτίζεται μὲ τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον, παντοῦ καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία μιᾶ γι' αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξύ κάτω ἀπὸ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν χάριν τοῦ ἀγίου λύνονται οἱ ἀπορίες, σταματοῦν οἱ προβληματισμοὶ καὶ ἡ ἀπόφαση λαμβάνεται καὶ εἶναι δεκτὴ ἀπ' ὅλα τὰ πρῶτα μέλη. Τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τοῦ π. Κωνσταντίνου θὰ ξεκινουῖσε γιὰ νὰ καλύψῃ κατ' ἀρχὴν τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν. Σύμφωνα μὲ τὴ σύσταση τοῦ Γραφείου Εὐημερίας, κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, τὴν δεκαετίαν 1960-1970 ἦταν ὁ μόνος τομέας ποὺ δὲν εἶχε καμιὰ πρόνοια, καμιὰ προστασίαν οὔτε ἀπὸ τὸ κράτος, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες. Ἡ ὅλη προσπάθεια ἐμφανίζεται στὴν κοινωνίαν ὡς φιλανθρωπικὸν Ἰδρυμα ἐγγεγραμμένον σύμφωνα μὲ τὴν κρατοῦσα νομοθεσίαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ἅγιος Νεκτᾶριος». Τὸ ἰδρυτικὸν ἔγγραφο καὶ τὸ καταστατικὸν του διελάμβαναν πολλὰ δραστηριότητες μέσω τῶν ὁποίων θὰ ἰκανοποιουῖντο πολλὰς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας. Ἡ τόνωση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τοῦ λαοῦ ἀφ' ἑνὸς διὰ ποικίλων ἐκδηλώσεων καὶ ἡ μέριμνα διὰ τοὺς νέους, τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γέροντες ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς παροχῆς στέγης, τροφῆς, ρουχισμοῦ, περιθάλψεως ἢ νοσηλείας ἀποτελοῦσαν τοὺς κυριώτερους στόχους τοῦ Ἰδρύματος.

Ἡ ἐπίσημη ἐναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἰδρύματος ἔγινε στίς 27 Νοεμβρίου 1969 μὲ ἀγιασμὸν ἀπὸ τὸν τότε Θεοφιλέστατον Χωρεπίσκοπον Κωνσταντίας καὶ νῦν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομον, σὲ οἶκημα τὸ ὁποῖον ἐνοικιαζόταν ἀπὸ τὸ Ἰδρυμα.

Κάτω ἀπὸ τὴν προστασίαν καὶ εὐλογίαν τοῦ προστάτη τοῦ ἀγίου

Νεκταρίου τὸ Ἴδρυμα παίρνει φτερά καὶ ἀπλώνει εὐεργετικά τὴν παρουσία του στὰ χαμόσπιτα, τὰ χάνια, τὰ ἐτοιμόρροπα καὶ βρώμικα δωμάτια καὶ καθαρίζει, περιθάλλει καὶ ντύνει τὰ γεροντάκια πού μόνι, ἀβοήθητοι, ἀκάθαρτοι καὶ κουρελῆδες περίμεναν κάποιον ἄνθρωπον. Κι ὀργανώνει γιορτὲς τὸ Ἴδρυμα, καὶ ἐκδηλώσεις χαρούμενες, καὶ ἐκδρομὲς γιὰ νὰ χαροῦν τὰ γεροντάκια, νὰ χαμογελάσουν τὰ πικραμένα πρόσωπα.

Εἶναι τέτοια ἡ ὑποδοχὴ καὶ ἡ ἀνταπόκριση πού βρῆκε τὸ Ἴδρυμα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πού ὅλους μᾶς ἐξέπληξε. Ἦταν φανερὴ ἡ σύμπραξη μαζί μας τοῦ ἁγίου. Ὅλοι ἤθελαν νὰ βοηθήσουν, νὰ συμβάλουν, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπον του, τὸ πρωτόγνωρο τοῦτο ἔργο: οἱ γιατροί, οἱ καταστηματαρχες, οἱ ἔμποροι, οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι, καὶ πρῶτοι, κι ἀπ' ὅλους πιὸ πολύτιμοι, οἱ ἱερεῖς, οἱ μαθητὲς τοῦ π. Κωνσταντίνου γιὰ νὰ ἐξομολογήσουν τὰ γεροντάκια, νὰ τὰ κοινωνήσουν, νὰ τὰ ἐτοιμάσουν γιὰ τὴν εἴσοδόν τους στὴν ἄλλην ζωὴν. Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ κύριος στόχος.

Ἡ βοήθεια τοῦ ἁγίου κι ἡ συμπαράστασή του ἐκδηλώθηκε καὶ σ' ἓνα ἄλλο ἰδιαίτερο σημεῖο πού ἀφοροῦσε ἐμᾶς τὶ νέες τότε, πού στελεχώναμε τὸ Ἴδρυμα καὶ εἴχαμε ἐν τῷ μεταξύ ἀποφασίσει τὴν ἀφιερωμένη ζωὴ. Ὅλων σχεδὸν οἱ γονεῖς δέχθηκαν τὴν ἀπόφαση καὶ τὸν τρόπον αὐτὸν ζωῆς τῶν παιδιῶν τους χωρὶς ἰδιαίτερα προβλήματα καὶ δυσκολίες. Φανερό ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος μιλοῦσε στὶς καρδιές τους.

Σὲ λίγα χρόνια τὸ Ἴδρυμα, ἐνῶ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ τίποτε ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς, ἦταν ἔτοιμο νὰ ἀνεγείρη τὸ δικό του ἰδιόκτητο οἶκημα καὶ νὰ συγκεντρώσῃ τὶς ὑπηρεσίες του.

Θὰ κτιζόταν σὲ χῶρον πού πρόσφερε ὁ π. Κωνσταντῖνος καὶ ὁ ὁποῖος τώρα ἀκριβῶς πού χρειαζόταν ἀποδεσμευόταν ἀπὸ τὴν κυβερνηση, γιατί βρισκόταν πλησίον τοῦ ἀρχηγείου Ἀστυνομίας καὶ γιὰ λόγους ἀσφαλείας δὲν ἐπέτρεπαν οἰκοδομικὰ ἔργα.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1973 ἄρχισαν οἱ ἐργασίες οἰκοδομῆς καὶ τὸν

Ἰούλιον τοῦ 1974 διεκόπησαν λόγῳ τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος κινεῖται προστατευτικὰ γιὰ τὸ Ἰδρυμα. Ἐνῶ στὴν στέγην του ἐγκατεστάθησαν ἀντιαεροπορικὰ ὄπλα καὶ ἐνῶ βρισκόταν δίπλα στὸ Ἀρχηγεῖον Ἀστυνομίας δὲν ἔπαθε τίποτα ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμοὺς ποὺ ἔγιναν στὴν περιοχὴ. Ἔτσι ὅταν ἠσύχασαν τὰ πράγματα ὁλοκληρώθηκε ἡ οἰκοδομὴ καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1975 ἐλειτούργησε. Ἦταν ἓνας πραγματικὸς ἄθλος ποὺ μόνον μὲ τὴν θείαν εὐλογίαν μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθῇ.

Ἡ οἰκοδομὴ στέγασε καὶ στεγάζει μέχρι σήμερα πτέρυγες διὰ γυαλιάδες 65 κλινῶν, καὶ παιδονηπιοκομικὸν σταθμὸν 85 θέσεων.

Οἱ νεάνιδες —περὶ τίς 15— ἰδρύσαμε τὴ μοναστικὴν ἀδελφότητα Φιλοθέη καὶ ἀρμονικὰ συνεργαζόμεσταν μὲ τὸ Ἰδρυμα διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἔργων ποὺ μαζὶ ἀρχίσαμε.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Τούρκων τὸ 1974 κουτσούρεψε τὰ φτερά τοῦ Ἰδρύματος, ἀλλὰ δὲν τὸ κατέβαλε. Τὸ πνευματικὸ κέντρο διὰ μελέτην καὶ περισυλλογὴν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Γαλήνη» μὲ ναὸν ἀφιερωμένον στὸν ἅγιον Νεκτᾶριον, τὸ ὁποῖον ὀργάνωσε ὁ π. Κωνσταντῖνος καὶ τὸ παρεχώρησε διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἰδρύματος, κατελήφθη καὶ μέχρι σήμερα εἶναι ὑπὸ τουρκικὴν κατοχὴν. Εἶναι θαυμαστὸν ὅμως ὅτι διεσώσαμεν τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἁγίου μας, τὸ ὁποῖον ὁ πολυσέβαστός μας ἅγιος Ἰδρας παρεχώρησε μὲ εἰδικὸν ἔγγραφον, διὰ τοῦ π. Κωνσταντίνου στὸ Ἰδρυμά μας ὡς εὐλογίαν ἐπὶ τῇ συστάσει του. Αὐτὸ ἐλαφρώνει τὸν πόνον ποὺ νιώθομεν ὅλοι μας ποὺ οἱ Τούρκοι μᾶς πῆραν τὴν πευκόφυτην καὶ δροσερὴν «Γαλήνην». Ὁ π. Κωνσταντῖνος ὑποφέρει περισσότερον, γιὰτὶ λίγο πρωτύτερα ὑποχρεώθηκε νὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα προηγήθησαν ἀκριβῶς πρὸ τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς.

Ἐδῶ ἐπεμβαίνει ἄμεσα καὶ ὅλο στοργὴν ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος. Γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ καὶ νὰ τὸν ἐνισχύσῃ κάνει μυστικὰ διευθετήσεις, νεύοντας στὶς καρδίαις τῶν ἀρμοδίων καὶ ὁ π. Κωνσταντῖνος, ὁ ἄστε-

γος, ὁ πρόσφυγας, διορίζεται τὸ 1975 Γυμνασιάρχης στὴν Αἴγινα. Τὸν ἔφερε ἐδῶ ὁ προστάτης του ἅγιος, στὸν χῶρον ποὺ ἔζησε καὶ ἐτάφη, διὰ νὰ λειτουργῇ καὶ νὰ χαίρεται τὴν ἀόρατη παρουσία του στὸ μυστικὸν χῶρον τῆς καρδιᾶς του.

Δὲν παραμέλησε ὅμως νὰ ἐποπτεύῃ καὶ τὸ ἔργον τοῦ προστατευομένου του στὴν Κύπρον. Αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερον, διότι ἡ ἀπουσία τοῦ π. Κωνσταντίνου οὐδόλως ἀνέκοψε τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰδρύματος ἢ τὴν πρόοδόν του. Ἀντίθετα μάλιστα, κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ὑπηρεσίας του στὴν Αἴγινα ἀνηγέρθη καὶ ἡ Β΄ φάση τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἔτσι ὠλοκληρώθηκε τὸ οἶκημα τοῦ Ἰδρύματος.

Ὁ π. Κωνσταντῖνος ὑπηρέτησε στὴν Αἴγινα μέχρι τὸ Πάσχα τοῦ 1980 ὅποτε λόγῳ ἀσθενείας σταμάτησε καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1981 ἐκοιμήθη. Καὶ μετὰ τὴν κοιμήσή του πάλι τὸ προστάτεψε καὶ τὸ ἀσφάλισε κάτω ἀπὸ τὴ συνετὴ διακυβέρνηση τοῦ σεμνοτάτου ἡγουμένου Τροοδιτίσσης Ἀθανασίου. Πιστεύομεν ἀκράδαντα πὼς μόνον θεία νεύση, κατόπιν τῶν πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἔφεραν ἔτσι τὰ πράγματα ὥστε ὁ π. Ἀθανάσιος —ὁ νῦν Γέροντάς μας— ἀδελφικός καὶ πνευματικός φίλος τοῦ π. Κωνσταντίνου, νὰ ἀναλάβῃ τὴν πνευματικὴ καθοδήγησιν τῆς ἀδελφότητός μας καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰδρύματος «ἅγιος Νεκτᾶριος», ὡς πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, οὕτως ὥστε ἡ πορεία του ἀνάμεσα στὴν κοινω- νία νὰ προσφέρῃ καὶ νὰ οἰκοδομῇ.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς ἀφ' ὅτου ὁ π. Ἀθανάσιος ἀνέλαβε τὸ πηδάλιον τοῦ Ἰδρύματος καί, νάτο πάλι, μαζεύει τὶς δυνάμεις του καὶ ξαπλώνει τὰ φτερά του σ' ἓνα ἄλλο ἀποφασιστικὸ πέταγμα πραγματοποιίωντας τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν τοῦ π. Κωνσταντίνου ποὺ λόγῳ τῆς κοιμήσής του δὲν πρόλαβε νὰ ἐκπληρώσῃ. Καὶ κτίζει τὸ Ἰδρυμα τῶρα ἓνα πανέμορφον ναὸν ἀφιερωμένον μὲ πολλὴν ἀγάπη στὸν προστάτη του ἁγίῳ Νεκτᾶριῳ. Ὅλο συγκινήσεις καὶ θαύματα εἶναι τοῦτος ὁ ναός. Ὅλοφάνερη ἀπ' ὅλους ἦταν ἡ προστασία καὶ ἡ εὐλογία τοῦ ἁγίου, τόσο στὸ ξεπέρασμα τῶν ἐμποδίων καὶ δυσκολιῶν

ἀπὸ τεχνικῆς πλευρᾶς ὅσο καὶ στὴν ἐξασφάλιση οἰκονομικῶν δυνατοτήτων.

Ξεκινήσαμε ἀποφασισμένοι νὰ συνάψωμεν δάνειο γιὰ νὰ κτίσωμεν τὸν ναόν, κι ὅμως, τὸν κτίσαμε καὶ τὸν ἐξωραΐσαμε πλήρως χωρὶς δάνειο, χωρὶς στενοχωρίαν ἀπὸ ἔλλειψη χρημάτων. Ὁ ἅγιος μὲ τὴν χάρη του καὶ τὰ θαύματά του ἔνευε στὶς καρδιές τῶν πιστῶν κι ἀνταποκρίνονταν στὶς προσπάθειές μας. Ὅλοι οἱ κόποι εὐλογοῦνταν. Κι εἶναι ἀλήθεια πὼς καταβλήθηκαν πολλοὶ κόποι, δούλεψαν πολὺ σκληρὰ οἱ πρωτεργάτες τοῦ Ἰδρύματος, αὐτοὶ ποὺ βάστασαν «τὸν κόπον τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα», ὅμως, μὲ πολλὴν χαρὰν, ἀγάπην καὶ ἐνθουσιασμόν.

Σήμερα στὸ Ἰδρυμα Ἅγιος Νεκτάριος λειτουργεῖ ὅπως ἀνέφερα καὶ προηγουμένως στέγη ὑπερηλίκων γιαγιάδων, παιδοκομικὸς σταθμὸς καὶ νηπιαγωγεῖον, στὴν αἴθουσαν ὀμιλιῶν γίνεται κάθε μῆνα ὀμιλία ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἀπὸ Θεολόγον τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, λειτουργοῦν κύκλοι Ἁγίας Γραφῆς, ὀργανώνονται φιλοanthρωπικὲς ἀγορές καὶ διάφορες ἄλλες ἐκδηλώσεις καὶ στὸν ἱερόν ναόν τοῦ Ἰδρύματος τελοῦνται ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικὲς Ἀκολουθίες καὶ θεῖες Λειτουργίες, καθὼς ἐπίσης καὶ Παρακλήσεις σὲ τακτὲς ἡμέρες καὶ ὥρες.

Στὸ ἐξομολογητήριον τοῦ ναοῦ ὁ πνευματικὸς ἱερεὺς δέχεται τοὺς πιστοὺς στὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας.

Κάθε μῆνα ἐκδίδεται καὶ κυκλοφορεῖ μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἰδρύματος καὶ ἄλλων τὸ δελτίον τοῦ Ἰδρύματος στὸ ὁποῖον δημοσιεύονται κείμενα μὲ θέματα ἐορτολογικῆς ἐπικαιρότητος, πνευματικῆς οἰκοδομῆς, θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, θέματα μοναχικὰ καὶ ἐνημερωτικὰ ἀπὸ τὴν κίνηση καὶ τὶς δραστηριότητες τοῦ Ἰδρύματος. Πρόσφατα ἐδημοσιεύθηκαν οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὶς μοναχές του στὴν Αἴγινα σὲ νεοελληνικὴν ἀπόδοση. Δημοσιεύθηκαν ἐπίσης τμήματα ἀπὸ τὸ Θεοτοκάριον του.

Ἄφου ὅλα πλέον εἶναι τακτοποιημένα καὶ λειτουργοῦν ὁμαλὰ καὶ

ἀπρόσκοπτα, τὰ μέλη τῆς ἀδελφότητος Φιλοθέη πού ἐν τῷ μεταξύ προσχώρησαν στοῦ μοναχισμὸν, ἰδρύουν μὲ τις εὐλογίες τῆς Ἐκκλησίας τὸ Μοναστήρι τους καὶ τὸ ἀφιερώνουν στὴ Θεοτόκον καὶ δὴ στὰ Εἰσόδιά Της.

Στὴν Ἱερὰ Μονὴν τῆς Θεοτόκου ἣ ὁποία λειτούργησε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1993, μετακινήθησαν μερικὲς ἀδελφές ἐνῶ ἄλλες παρέμειναν στοῦ Ἰδρυμα «ἅγιος Νεκτᾶριος» διὰ τὴν στελέχωσή του καὶ τὴν ἐπίβλεψη τῶν ἐκεῖ διεξαγομένων ἐργασιῶν.

Μία ἱστορία θαυμάτων εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Κύπρον. Ἔγιναν ὅλα ὅπως τὰ ἠθέλησεν ὁ ἴδιος, ὁ θαυματουργὸς ἅγιος. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν χριστιανοὶ στὴν Κύπρο πού δὲν τὸν γνωρίζουν. Πολλοὶ φέρουν τὸ ὄνομά του. Παρεκκλήσια, ἐξωκλήσια καὶ ἰδρυματικοὶ ναοί, περὶ τις δέκα περιπτώσεις, κτίσθησαν καὶ λειτουργοῦν, ἀφιερωμένα στὴ χάρη του.

Θαύματα πολλὰ ἔγιναν καὶ γίνονται, πού τὰ ζήσαμε καὶ ἐμεῖς προσωπικά. Μὲ συντομία θὰ ἀναφέρω τρία μόνον πρὸς δόξαν τοῦ ἁγίου μας.

Ἡ Ξένια Ἰωάννου –πρόσφυγας ἀπὸ τὴν Κερύνεια– γνώρισε τὸν ἅγιον Νεκτᾶριον τὸ 1972 ὅταν εἶχαμε τὸν Ναὸν του στὴ «Γαλήνη», κοντὰ στὴ Μύρτου. Εἶχεν ὄγκον στὸν ἐγκέφαλον καὶ ἦρθε μὲ τὸν ἄνδρα της νὰ προσκυνήσῃ καὶ πῆρε μαζί της, φεύγοντας, λάδι ἀπὸ τὸ κανδήλι του νὰ πίνει κάθε πρωῖ νηστική. Ἦταν τόση ἡ πίστη της στὸν ἅγιο πού δὲν μπορούσε νὰ μὴν εἰσακουσθῇ.

Ἐποβλήθηκε σὲ τρεῖς χειρουργικὲς ἐπεμβάσεις πολὺωρες, καὶ ἐπικίνδυνες. Σήμερα ζῆ, καὶ κινεῖται ἐλεύθερα. Ὅ,τι ἔμεινε ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια πού πέρασε –γιὰ νὰ θυμᾶται– εἶναι ἡ ἀδυναμία τοῦ δεξιοῦ της χεριοῦ στοῦ νὰ σηκώσῃ μεγάλο βᾶρος. Μετὰ τὴν προσφυγιά ἀξιώθηκε νὰ διαμένῃ σὲ προσφυγικὸ συνοικισμὸ κοντὰ στοῦ Ἰδρυμα καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Ἔτσι ἔχει τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἱκανοποίησιν νὰ προσφέρῃ τις ὑπηρεσίες της στὸν ἅγιον, καθαρίζον-

τας καὶ φροντίζοντας τὸ ναὸν του. Ἐπὶ πλέον ἀπὸ εὐγνωμοσύνη ἄλλαξε καὶ τὸ ὄνομά της ἀπὸ Ξένια σὲ Νεκταρία.

Τὸ δεύτερον ποῦ θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω, συνέβηκε τὸ 1979 καὶ κατὰ θεϊαν εὐδοκίαν συνήργησε καὶ μία ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἀδελφότητός μας, ἐν ὅσῳ ὑπηρετοῦσε στὸ Γενικὸ Νοσοκομεῖο Λευκωσίας.

Μεταφέρθηκε ἐκεῖ ἓνα κοριτσάκι ἑπτὰ ἐτῶν προσφυγόπουλο ἀπὸ τὴν Καρπασία – τὸ ὁποῖον παρασύρθηκε ἀπὸ αὐτοκίνητον. Παρουσίαζε ψηλοὺς πυρετοὺς καὶ σπασμούς, δὲν κουνοῦσε τὰ πόδια του, δὲν μπορούσε νὰ καταπιῇ, οὔτε νὰ μιλήσῃ. Οἱ γιατροὶ δὲν ἔδωσαν ἐλπίδες στοὺς γονεῖς, αὐτοὶ ὅμως καταφεύγουν στὸν Θεὸν μὲ τὴν προσευχή, ζητώντας καὶ τίς πρεσβεῖες τοῦ ἁγίου Νεκταρίου γιὰ τὸν ὁποῖον τώρα ἀκούουν ἀπὸ τὴν ἀδελφὴν Ἀθανασίαν, ἣ ὁποία τοὺς ὑποδεικνύει νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Ἰδρυμα καὶ νὰ προσκυνήσουν τὸ ἱερόν του λείψανον. Αὐτὸ τοὺς ἐνισχύει στὴν πίστη γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸν δρόμον τοῦ Γολγοθᾶ τους. Σὲ λίγες μέρες ἡ ἀδελφὴ Ἀθανασία πῆγε στὴ μητέρα λάδι ἀπὸ τὸ καντήλι τοῦ ἁγίου, τὸ ὁποῖον καίει νυχθήμερα στὸ Ἰδρυμα, μὲ τὴν ὁδηγία νὰ ποτήσῃ ἀπὸ αὐτὸ τὴν κόρη της. Ἦταν δύσκολο αὐτό, ἀφοῦ ἡ μικρὴ Ἑλένη οὔτε τὰ σιελά της δὲν κατάπινε. Καὶ ὅμως ἤπιε ἀπὸ τὸ λάδι τοῦ ἁγίου καὶ θεραπεύθηκε. Σταμάτησαν νὰ τρέχουν τὰ σιελά της παρευθὺς καὶ μίλησε κανονικά. Σὲ λίγο ἔπινε χυμὸ καὶ ἔτρωγε κρέμα καὶ τὸ ἀπόγευμα φροῦτα. Σὲ λιγότερο ἀπὸ μίαν ἐβδομάδα περπάτησε ἀρκετὰ καλὰ καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο.

Σὰν τρίτο θαῦμα θὰ ἀναφέρω αὐτὸ ποῦ συνέβηκε πρόσφατα καὶ πληροφορήθηκα ἐνῶ ἐτοιμαζα τὴν εἰσήγησή μου.

Ὁ Παπασταῦρος Παπαγαθαγγέλου εἶναι γνωστὸς ὄχι μόνον σ' ὅλη τὴν Κύπρον ἀλλὰ καὶ σ' ὅλον τὸν ἐλληνικὸν χῶρον, ἂν ὄχι καὶ στὸ ἐξωτερικό, γιὰ τὴν ποικίλη θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ δράση του.

Ὁ Παπασταῦρος προσέφερε τίς ὑπηρεσίες του ὡς λειτουργὸς ἱερεὺς, ἱεροκήρυκας, καὶ ἐξομολόγος καὶ στὸ Ἰδρυμα «ἅγιος Νεκτᾶριος» μετὰ τὸν θάνατον τοῦ π. Κωνσταντίνου γιὰ μερικὰ χρόνια καὶ εἶναι σ' ὅλους πολὺ σεβαστὸς καὶ ἀγαπητός.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνες ὁ π. Σταῦρος ὑπέφερε λόγω τῆς ἡλικίας του καὶ ἀπὸ ἀκράτεια οὕρων. Προσεύχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν ἅγιον Νεκτάριον στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἔκτισε ἐξωκλήσι σὲ δικό του κτῆμα στὸ χωριό του, στὴν ἁγία Βαρβάρα.

Ζήτησε καὶ ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατον ἅγιον Ἰῶρας τεμάχιον ἱεροῦ λειψάνου γιὰ τὸ ἐκκλησάκι του κι ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι ἔγινε ἀποδεκτὸν τὸ αἴτημά του, ταξίδεψε ὁ ἴδιος στὴν Αἴγινα, τὴν 1ην τοῦ παρελθόντος μηνὸς Αὐγούστου, παρὰ τὶς δυσκολίες πού τοῦ προκαλοῦσε τὸ πρόβλημά του. Καὶ τί χαρά! Τί ἀνάπαυση σωματικὴ καὶ πνευματικὴ! Μόλις πῆρε στὰ χέρια του τὸ κουτάκι μὲ τὸν πολύτιμον θησαυρὸν —τὸ λείψανο τοῦ ἁγίου— τὸ ἀκούμπησε μὲ λαχτάρια στὸ στήθος του καὶ μὲ κλειστὰ μάτια ψιθύρισε λίγα λόγια προσευχῆς, θερμῆς προσευχῆς. Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦλθε ἀμέσως. Ὅπως ἡ αἰμορροῦσα τοῦ Εὐαγγελίου: «ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἰάθη ἀπὸ τῆς μαστιγῆς του».

Ἐνδεικτικὰ καὶ σύντομα ἀνέφερα τὰ ἀνωτέρω ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα θαύματα τοῦ ἁγίου μας. Εἶναι τόσο πολλὰ πού ὄχι μόνον δὲν μποροῦν νὰ ἀναφερθοῦν ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ γίνουν ὅλα γνωστά. Κι εἶναι καὶ τ' ἄλλα θαύματα τὰ μυστικά, τὰ πνευματικά, οἱ ἐσωτερικὲς ἀλλοιώσεις, οἱ ἠθικὲς θεραπείες.

Σ' ὅλα προφθάνει ὁ ταχύτατος ἀρωγός, ὁ γλυκύτατος ἰατρός καὶ μεταφέρει σ' ὅλους πού τὸν ἐπικαλοῦνται μὲ πίστη, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ-Πατέρα. Ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ὑπομονή του, ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ ἀγάπη του, ἀρετὲς πού ἰδιαίτερα πρέπει νὰ καλλιεργήσωμε οἱ μοναχοί, τὸν ἀνάδειξαν σκεῦος δεκτικὸν τῆς Θείας Χάριτος καὶ ἀναβλύζον ἰάματα πάσης φύσεως.

Μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς τὸν παρακαλοῦμε: «Ἅγιε Νεκτάριε θαυματουργέ πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν», καὶ γεμᾶτοι θαυμασμὸν ἀναφωνοῦμε: «Χαίροις Πάτερ Νεκτάριε!»

ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ
Ἀδελφῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγάπια Ρουμανίας

Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἀγάπια καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν γενικώτερον*

Ἡ ἀγιότητα εἶναι ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ βάση τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία μας. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν κλήση γιὰ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴ μεταμόρφωση. Οἱ ἅγιοι, ὅμως, ἀκολουθώντας τὸν Μονογενῆ Υἱό, τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, μὲ τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνες τους, λάμπουν καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς τους «ὡς λίθοι ζῶντες», ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ περάσουν στὴν αἰωνιότητα, ἐμπνέουν καὶ καθοδηγοῦν τοὺς χριστιανούς πού ποθοῦν τὴν αἰωνιότητα.

Οἱ ἅγιοι μὲ τὴ ζωὴ τους καθοδηγοῦν, καθιστοῦν τὸν ἑαυτό τους πνευματικὴ κλίμακα γιὰ τὴν ἄνοδο ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται στὸ δρόμο τῆς εἰλικρινοῦς προσπάθειας καὶ ἀφοσιώσεως. Ἔχουν ἀντιληφθεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἀγιότητάς τους καὶ τὸ κάνουν γνωστὸ σὲ ὅλες τὶς χριστιανικὲς γενεές. Ἔτσι, ἡ ἀγιότητα δὲν περιορίζεται μόνο στὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν ἐποχὴ τῆς χάριτος, ἀλλὰ τὴ βρίσκουμε καὶ σὲ ἄλλες ἐποχές, ὅπως στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἡ ἱστορία τῆς σωτηρίας ἔχει νὰ ἀναδείξει ἀθλητὲς καὶ ὑπερασπιστὲς τῆς πίστεως πού ἔχουν ἐνσωματωθεῖ στὴν εὐσέβεια τῶν χριστιανῶν ὡς προσωπικότητες γεμάτες ἀγιότητα. Ὁ ἅγιος εἶναι ἓνα πρόσωπο πού διαπερνᾷ τὸ χρόνο καὶ τὸ χῶρο καὶ μπαίνει στὴν ἱστορία ὡς μόνιμος κλάδος πού ποτὲ δὲν μαραίνεται, ἀλλὰ παραμένει χυμώδης καὶ

---

* Μετάφρασις Ἑλένης Γκανούρη.

καρποφόρος, ἐξαιτίας τῆς θείας χάριτος πού τὸν διαποτίζει. Ὅταν τιμοῦμε τοὺς ἁγίους, ἀποδίδουμε δόξα καὶ λατρεία στὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, πού δι' αὐτῶν κατεργάζεται τὴ σωτηρία μας.

Οἱ ἅγιοι εἶναι ἀναντίρρητο παράδειγμα καὶ αὐθεντικῆς πίστεως ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸ γῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Δι' αὐτῶν γνωρίζουμε τίς ἐνέργειες τῆς Ἁγίας Τριάδος· δι' αὐτῶν μᾶς ἀποκαλύπτεται ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὁ σαρκωθείς Χριστὸς μᾶς καλεῖ στὴν τελειότητα καὶ τὴν ἀγιότητα: «Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν» (Ματθ. ε', 48). Τελειότητα καὶ ἀγιότητα εἶναι πορεία ἐσωτερίκευσης πού συνεχίζεται ὡς τὴν τελευταία στιγμή τῆς ζωῆς. Δικαιολογημένα δὲ λέγεται, ὅτι σὲ ὅποια κατάστασι σὲ βρεῖ ὁ θάνατος στὴν ἴδια θά εἶσαι καὶ ὅταν κριθεῖς.

Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ὁ δρόμος τῆς ἀγιότητος εἶναι συχνὰ μακρὺς καὶ δύσκολος· καὶ τοῦτο, ἐξαιτίας τῆς ἀπομόνωσης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς βαθειᾶς μοναξιᾶς του καὶ —κυρίως— τῆς ἐγωιστικῆς ἀγάπης. Ὁ ἅγιος ξεπερνᾷ αὐτὲς τίς καταστάσεις καὶ γίνεται πρόξενος ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἄλλους, πρόξενος ἀγάπης καὶ αὐτοθυσίας. Ἐν Χριστῷ ὅλοι εἶναι ἕνα· καὶ δὲν ὑπάρχουν διαφορὲς στὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τιμοῦν τοὺς ἁγίους. Στὴν Ἀποκάλυψη διαβάζουμε, ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη θὰ προσφέρουν δόξα καὶ τιμὴ στὸ Θεό. Καὶ κάθε ἅγιος, πού τὸν ἔχει ἀποδεχθεῖ τὸ ἔθνος τους γίνεται δεκτὸς ἀπὸ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία τὸν μνημονεύει στὸν αἰῶνα καὶ τὸν προβάλλει ὡς πρότυπο καὶ ὑπόδειγμα γιὰ τὴ ζωὴ τῶν πιστῶν της.

Ἔτσι ἐξηγεῖται, διατὶ τὸ ὀρθόδοξο ἡμερολόγιο περιλαμβάνει πλῆθος ἁγίων, μαρτύρων, ἀσκητῶν, μοναχῶν, ἀπὸ διαφορετικῆς ἐθνικότητες: Ἕλληνες, Αἰγυπτίους, Λατίνους, Σλάβους, Ρουμάνους, οἱ ὁποῖοι διαπερνώντας τὸν ἱστορικὸ χρόνο καὶ τὰ τοπικὰ σύνορα, ἐπιβλήθηκαν διὰ μέσου τοῦ χρόνου καὶ πέρα ἀπὸ δυσμενεῖς περιστάσεις τῆς ζωῆς τους, καὶ ἔγιναν γνωστοὶ σὲ ὅλους ἐκείνους, πού λαχτάρησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ μονοπάτι τῆς ἀγιότητος.

Ὁ στόχος κάθε Χριστιανοῦ εἶναι ἡ ἀγιότητα, σύμφωνα μὲ τὸ

θέλημα τοῦ Θεοῦ «Τοῦτο γάρ ἐστὶ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ὑμῶν» (Α΄ Θεσ. δ΄, 3). Νὰ γιατί οἱ ἅγιοι ζοῦν ἔντονα καὶ ἐνεργὰ τὴ χριστιανικὴ ζωὴ. Τίποτε δὲν εἶναι τόσο εὐγλωττο καὶ τόσο σαγηνευτικό, ὅσο ἡ ζωὴ τῶν ἁγίων. Καὶ ἡ πιὸ ἰσχυρὴ ἀπόδειξη γι' αὐτὸ εἶναι ἡ διακαῆς ἐπιθυμία πολλῶν πιστῶν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ συνεχίσουν τὴ ζωὴ τῶν ἁγίων ποὺ ζοῦν ἔντονα στὴ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας.

Φαίνεται μὲ ὅλα αὐτά, ὅτι ἀναφερθήκαμε σὲ πράγματα ποὺ δὲν ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὸ θέμα ποὺ ἔχει τεθεῖ στὴν παροῦσα μοναστικὴ συνάντηση, τὴν ἀφιερωμένη στὸν ἅγιο Νεκτάριο. Ὅταν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δανιήλ τῆς Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνας μᾶς ἐνημέρωσε γιὰ τὴν πρόσκλησή σας, νὰ πάρουμε μέρος σὲ μιὰ τέτοια πνευματικὴ εὐκαιρία, ὅπου προβάλλεται ἡ ζωὴ καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἡ καρδιά μας γέμισε πνευματικὴ εὐφροσύνη. Ξαναζήσαμε καὶ πάλι τὶς στιγμὲς τῆς πνευματικῆς ἀνάτασης καὶ χαρᾶς, ποὺ νοιώσαμε, ὅταν πρὶν δυὸ χρόνια, μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ, προσκυνήσαμε τὰ ἱερά λείψανα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐδῶ στὴν Αἴγινα.

Σχετικὰ μὲ τὸ πῶς τιμᾶει ὁ ρουμανικὸς λαὸς τὸν ἅγιο Νεκτάριο, πρέπει μὲ βαθειὰ λύπη νὰ ὁμολογήσω, πῶς ὁ λαὸς μας γνωρίζει πολὺ λίγα γι' αὐτόν. Ἄν καὶ γιὰ τοὺς Ρουμάνους ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων ἔχει πρωτεύουσα θέση στὴ ζωὴ τους, ὁμολογοῦμε, ὅτι δὲν γνωρίζουμε ὅσα θὰ θέλαμε γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Ἄν μοῦ ζητούσατε νὰ μιλήσω γιὰ τὴν ἁγία Παρασκευὴ τοῦ Ἰασίου ἢ γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Νέο τῆς Σουτσεάβα, τοὺς προστάτες τῆς Μολδαβίας, σίγουρα δὲν θὰ μοῦ ἔφταναν ὥρες πολλές. Ὁ λαὸς τῆς Ρουμανίας δὲν γνωρίζει πολλὰ γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο, γιατί οἱ θεολογικὲς ἐκδόσεις στὴ γλῶσσά μας, σχετικὲς μὲ τὸν μεγάλο αὐτὸ ἅγιο, εἶναι ἐλάχιστες. Μόνον ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος κυκλοφόρησαν μερικὰ φυλλάδια καὶ μεταξύ αὐτῶν μιὰ μετάφραση ἀπὸ τὰ ἑλληνικά, Ἡ ζωὴ καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ π. Φιλοθέου Ζερβάκου, ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ὁρθόδοξος Κυψέλη» Θεσσαλονίκης. Στὸ βιβλίο αὐτὸ βρήκαμε

μερικές πληροφορίες για τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ.

Εἶναι, βέβαια, περισσότερο γνωστὸς ὁ ἅγιος ἀπὸ τοὺς θεολόγους καὶ μοναχοὺς καὶ μοναχές τῆς χώρας μας, πού ἤλθαν νὰ προσκυνήσουν τὰ ἱερά του λείψανα. Αὐτοὶ ἐπιστρέφοντας μετέφεραν τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου καὶ ἔγιναν οἱ κήρυκες τῆς ἁγίας ζωῆς του στὴ χώρα μας. Πολλοὶ δέχθηκαν τὸν ἅγιο ὡς πρότυπο στὴ ζωὴ τους, ὡς φῶς στὴν πορεία τους πρὸς τὴν ἀγιότητα. Πολλοὶ στὰ μοναστήρια μας φέρουν τὸ ὄνομα Νεκτᾶριος ἢ Νεκταρία. Ὅλα αὐτά, ὅμως, εἶναι πολὺ λίγα, γιὰ νὰ γνωρίσει ὁ λαὸς μας καὶ νὰ τιμήσει ἀνάλογα ἓνα τόσο μεγάλο ἅγιο, πού δὲν ἀνήκει πιά στὴ χώρα τους μόνο, ἀλλὰ ἀνήκει σὲ ὅλη τὴ Χριστιανοσύνη.

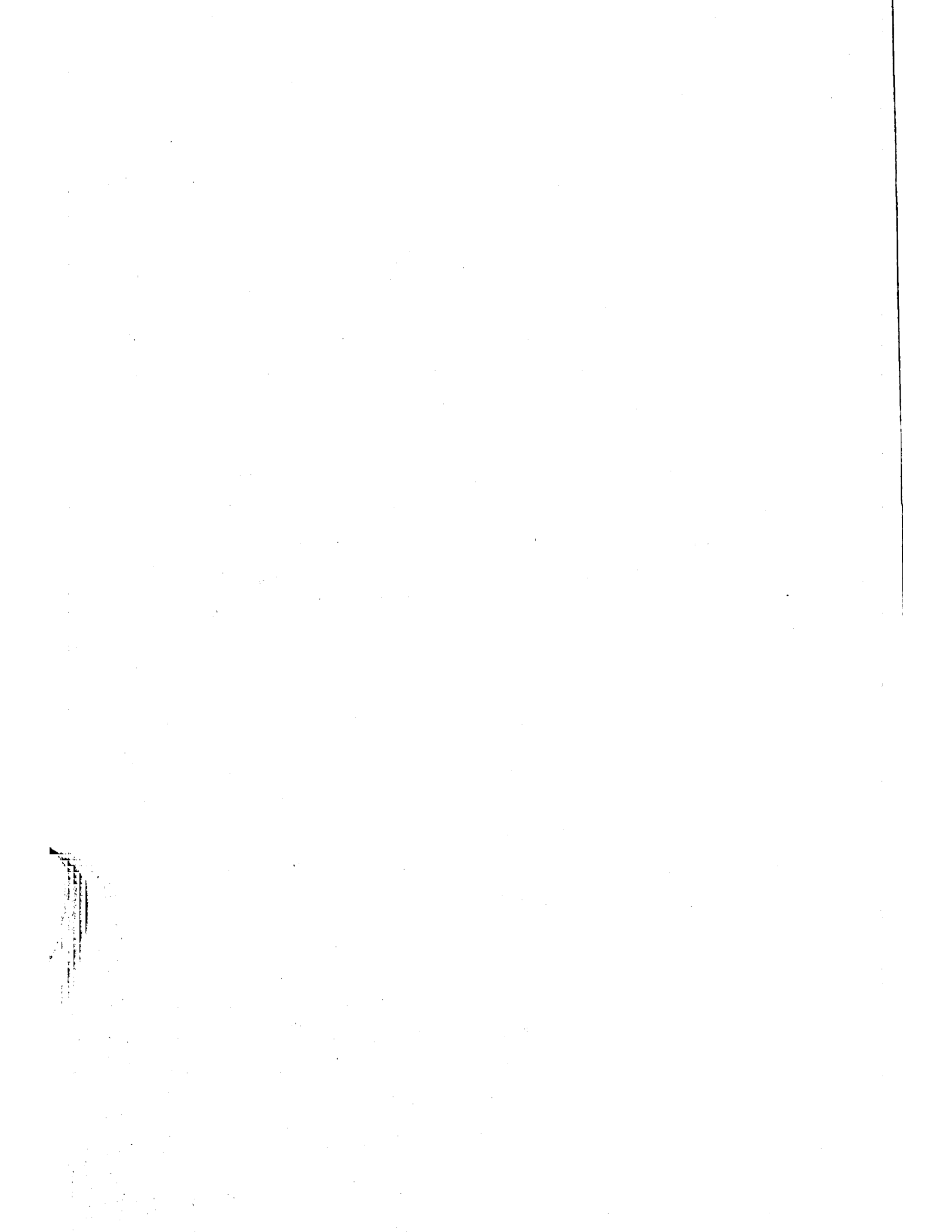
Εἶναι, λοιπόν, ἀπαραίτητο, πρῶτα ἀπ' ὅλα, νὰ μεταφραστοῦν στὰ ρουμανικά ἡ ζωὴ καὶ τὰ θαύματά του. Κατόπιν, νὰ τυπωθοῦν εἰκόνες τοῦ ἁγίου καὶ νὰ σταλοῦν παντοῦ, πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδας. Θὰ θέλαμε ἀκόμα νὰ ἀναφέρουμε τὴ βαθειὰ ἐπιθυμία μας νὰ γίνουν προσκυνήματα στὸν τάφο τοῦ ἁγίου καὶ ἀκόμη νὰ κτισθοῦν στὸν τόπο μας ναοὶ στὸ ὄνομά του. Ἔτσι, θὰ εἶναι πιὸ εὐκόλο ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τοὺς καρποὺς τῆς ἀγιότητάς του.

Πιστεύουμε, ὅτι ἡ τιμὴ ἑνὸς ἁγίου δὲν περιορίζεται σὲ τοπικὰ σύνορα, ἀλλὰ ἀνήκει σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν πληθωρική του ἀγάπη γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος προσευχήθηκε γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς. Καθὼς γνωρίζουμε, ἔζησε πολλὰ χρόνια στὴν Αἴγυπτο, ὅπου οἱ Χριστιανοὶ ζητοῦσαν τὴ βοήθειά του, χωρὶς νὰ σκέπτονται τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή του.

Συνεπῶς, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικὰ σὲ σᾶς. Φυσικά, κάθε ἅγιος δέχεται μεγάλες τιμὲς ἀπὸ τὸ λαό, στὸ χῶρο στὸν ὁποῖο ἀνήκει. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος προσεύχεται γιὰ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητας, γιὰτι ὅλοι ὅσοι λατρεύουν τὸν Χριστὸ ἀποτελοῦν μιὰ οἰκογένεια, ἓνα ἔθνος.

Νὰ γιατί ἐκτιμοῦμε ἰδιαίτερα τούτη τὴ συνάντησι τῶν μοναχῶν ἀπὸ διαφορετικὰς ὀρθόδοξας χῶρας. Καὶ εἶναι ἱερὸ καθήκον ὅλων τῶν πιστῶν —καὶ ἰδιαίτερα τῶν μοναχῶν— νὰ ἐπικαλοῦνται πάντα τὴν πρεσβεΐαν τοῦ πρὸς τὸν Θεό, γιὰ τὴ σωτηρία ὅλης τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Προσωπικὰ, ἐκφράζω τὴ λύπη μας, γιατί ἓνας τόσο μεγάλος σύγχρονος ἅγιος δὲν εἶναι ὅσο θὰ ἔπρεπε γνωστὸς στὴν πατρίδα μου, πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλά, πιστεύω, ὅτι θὰ γίνῃ ὅ,τι εἶναι δυνατό, ὅ,τι εἶναι καλύτερο καὶ ἀπὸ τὴν δύο πλευρὰς, ὥστε ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος νὰ γίνῃ τόσο γνωστὸς καὶ στὴ Ρουμανία, ὅσο τοῦ ἀξίζει.

Μὴν ξεχνᾶτε, ὅτι ὁ λαὸς μας ζῆ σὲ μιὰ συνεχεῖ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἁγίους, πού εἶναι ὁ ἀγαπημένος λαὸς τοῦ Θεοῦ. Θὰ ἤθελα καὶ εὐχομαι ὁ Θεὸς νὰ εὐλογῆσῃ τούτη τὴ σύναξι μὲ πλούσιους πνευματικὸς καρπούς· καὶ οἱ προσευχῆς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου νὰ σκεπάζουν ὅλους ἐμᾶς, πού εἴμαστε μέλη τῆς μιᾶς, ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΜΑΚΑΡΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ

Καθηγουμένης Ἱ. Μονῆς Σοκολίτσας
τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ράσκας καὶ Πρεσρένης

Ἡ τιμὴ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου εἰς τὴν Σερβίαν

Ὅπως ὅλοι ξέρετε, οἱ ἅγιοι ξεπερνᾶνε τοὺς τόπους καὶ τὰ ὅρια τῆς γήινης ζωῆς τους. Οἱ ἅγιοι τῆς εὐλογημένης Ἑλλάδος καὶ οἱ ἅγιοι τῆς μαρτυρικῆς Σερβίας συμπλέκονται τόσο πολύ, ὥστε οἱ μὲν πρῶτοι ἐορτάζονται στὴ χώρα τῶν ἄλλων καὶ οἱ δεύτεροι εἶναι γνωστοὶ στὴ χώρα τῶν πρώτων.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν εἶναι ἄγνωστος στὴ Σερβία. Ὁ ἀείμνηστος Γέροντας, ὁ π. Ἰουστῖνος Πόποβιτς, εὐλαβεῖτο πάρα πολὺ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο καὶ μετέδωσε αὐτὴ τὴν εὐλάβεια σὲ πολλοὺς Σέρβους. Προσωπικῶς, καὶ ἐγὼ ἔχω ἀκούσει πρώτη φορὰ γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὸ μοναστήρι Τσέλιε ἀπὸ τὸν π. Ἰουστῖνο. (Τότε ἀκόμη ἤμουν ὑφηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου καὶ συνήθιζα νὰ πηγαίνω στὸ μοναστήρι Τσέλιε, ἐπειδὴ ὁ π. Ἰουστῖνος ἦταν ὁ πνευματικὸς πατὴρ μου). Τὸ βράδυ, ὅλοι οἱ νέοι ἄνθρωποι ποὺ εἴχαμε πάει ἐκεῖ, φάγαμε μαζί του καὶ ἦταν πολὺ καλὴ εὐκαιρία νὰ τὸν ρωτήσουμε κάτι. Ὅταν ἡ ὥρα προχώρησε, ἦρθε ἡ Γερόντισσα καὶ τοῦ εἶπε: «Πάτερ, ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ἀποχωρήσετε γιὰ τὸ κελλί σας». Ὅμως, ἐπειδὴ μᾶς μιλοῦσε γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο, αὐτός, ἂν καὶ πάντοτε ἔκανε ὑπακοή στὴ Γερόντισσα, εἶπε: «Ἄσε μας! Τώρα μιλάμε γιὰ τὸν ἅγιο Νεκτᾶριο! Αὐτός εἶναι ἐδῶ, μαζί μας!».

Καὶ πράγματι, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἦταν καὶ εἶναι στὸ μοναστήρι

Τσέλιε, ἐπειδὴ μόνος του ἤθελε νὰ ἔλθει, ὡς μικρὸ τεμάχιο τοῦ λειψάνου του. Αὐτὸ τὸ ἅγιο λείψανο τὸ ἔχει σὲ μεγάλη εὐλάβεια ὁ σερβικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἔρχεται καὶ τὸ προσκυνάει.

Καὶ κάτι ἄλλο ἔκανε ὁ π. Ἰουστίνος· ἔγραψε —μᾶλλον μετέφρασε (ἀλλὰ καὶ δικὰ του στοιχεῖα προσέθεσε, ἐπειδὴ ὅταν σπούδαζε στὴν Ἀθήνα, εἶχε ἔλθει στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου στὴν Αἴγινα)— τὸ συναξάρι τοῦ ἁγίου Νεκταρίου σὲ πολλές σελίδες. Λέμε ἐμεῖς οἱ Σέρβοι ὅτι ἔχουμε τὰ συναξάρια αὐτοῦ τοῦ εὐλογημένου π. Πόποβιτς, τὰ ὁποῖα ἄλλοι ὀρθόδοξοι λαοὶ δὲν ἔχουν. Ξέρω, ὅτι ἡ Ἑλλάδα τὰ ἔχει σὲ 12 τόμους· ἀλλὰ θὰ ἔλεγα, ὅτι οἱ 13 τόμοι τοῦ π. Ἰουστίνου Πόποβιτς εἶναι ἀκόμη ὀγκωδέστεροι!

Τώρα θὰ σᾶς ἀναφέρω τὸ παράδειγμα ἑνὸς ἱερέως (γιατὶ σᾶς εἶπα ὅτι τὰ δικὰ μου θὰ εἶναι πάρα πολὺ ἀπλᾶ) ποὺ λέγεται Θωμᾶς Μιλόσεβιτς. Ἦταν πνευματικὸ παιδὶ τοῦ π. Ἰουστίνου. Ἀρρώστησε πάρα πολὺ, τὸν πῆγαν στὸ νοσοκομεῖο, τὸν ἀνοιξαν καὶ τὸν ἔκλεισαν· βεβαίως, ἀμέσως καταλάβατε ὅτι εἶχε καρκίνο. “Ὅμως, εἶχε μικρὰ παιδιά. Καὶ ἔκανε προσευχὴ στὸν ἅγιο Νεκτᾶριο, ἐπειδὴ διαδόθηκε στὴ Σερβία ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος εἶναι εἰδικὸς σ’ αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀρρώστια. “Ὅταν, λοιπόν, ἔκλεισε γιὰ λίγο τὰ μάτια του, ἔρχεται ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος καὶ τοῦ λέει: «Μὴ στενοχωριέσαι, θὰ γίνεις καλά. Μόνο θὰ πρέπει νὰ πάρεις λάδι ἀπὸ τὸ καντήλι μου, ἀπὸ τὸ μοναστήρι μου, καὶ θὰ γίνεις καλά!». Βεβαίως, στέλνει τὸ μεγαλύτερο γιό του στὴν Ἑλλάδα, ἀεροπορικῶς. Αὐτὸς ἔρχεται στὸ μοναστήρι, οἱ ἀδελφές τοῦ δίνουν λάδι καὶ τὸ λάδι τὸ χρησιμοποίησε ὁ π. Θωμᾶς. Μετὰ ἀπὸ δέκα ἡμέρες, ἔκανε ἀκόμα καὶ Θ. Λειτουργία. Δηλαδή, αὐτὸ εἶναι ἓνα θαῦμα τοῦ ἁγίου.

Συγχρόνως, κάποιος συγγενῆς του, ὁ ὁποῖος ἐργαζόταν στὸ Münster τῆς Γερμανίας, ἀρρώστησε πάρα πολὺ. Ἦδη ἓνα μῆνα δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσει. Ὁ π. Θωμᾶς, ἀφοῦ εἶχε ἀκόμα λίγο λαδάκι, τοῦ τὸ ἔστειλε καὶ ἡ νοσοκόμα τὸν ἄλειψε μὲ αὐτὸ καὶ αὐτὸς ἔγινε καλά.

Σὲ μιὰ ἑφημερίδα μας, ποὺ λέγεται *Πράλοσλαβ ἢ Μισσιονάρ*, διαβάζουμε γι' αὐτὰ τὰ δύο θαύματα· καὶ ὅπως ξέρομε, τὸ θαῦμα εἶναι κάτι ποὺ πάρα πολὺ τραβᾷ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μέσω τοῦ θαύματος ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πλησιάζει πιὸ πολὺ τὸν ἅγιο. Βεβαίως, τότε, πολλοὶ ἔτρεξαν στὸ μοναστήρι Τσέλιε, νὰ προσκυνήσουν τὸ ἅγιο λείψανο τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἔρχονταν στὴν Ἑλλάδα. Καὶ σήμερα, πολλοὶ ἔρχονται ἐδῶ.

Κάτι ἄλλο θὰ ἤθελα νὰ σᾶς πῶ, ἀπὸ δική μου πείρα. Τὸ μοναστηράκι μου εἶναι μικρό, ἀπὸ τὸ 14ο αἰῶνα, ψηλὰ στὰ βουνά, 850 μ. στὴ Σερβία, στὸ Κόσοβο. Βεβαίως, στὴ μικρὴ μας ἐκκλησία ἔχουμε καὶ μιὰ μικρὴ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Στὸ μοναστήρι μας ἔρχονται ἀκόμα καὶ Μωαμεθανοὶ-Ἀλβανοί. Σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ γύρω ἀπὸ μᾶς, ὅποιο σπίτι καὶ νᾶ δεῖς, εἶναι ἄλβανικό. Μόνο ἐμεῖς ἀπὸ τοὺς Σέρβους εἴμαστε, οἱ μοναχὲς, καὶ τὸ νεκροταφεῖο γύρω ἀπὸ μᾶς. Αὐτοί, λοιπόν, οἱ Ἀλβανοὶ ἔρχονται στὸ μοναστήρι, προσεύχονται. Τί λένε, δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω. Μιὰ ἡμέρα, ἦλθε μιὰ ἡλικιωμένη Ἀλβανή, προσευχόταν, προσευχόταν, καὶ ὅλο ἀκουγόταν: «*Νέκταρ, νέκταρ, νέκταρ*». Μὰ ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ Νέκταρ; Ὅταν τελείωσε τὴν προσευχὴ (ἐμεῖς, ἔτσι ἔχουμε μιὰ ἀρχὴ στὸ μοναστήρι, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ τοὺς δεχόμαστε μὲ τὴν ἴδια καλωσύνη· σὲ ὅλους προσφέρουμε νερὸ καὶ καφέ), μὲ αὐτὴ τὴν Ἀλβανὴ ἤθελα λίγο νὰ μιλήσω, τί ἦταν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Μοῦ λέει: «*Εἶμαι ἀπὸ τὸ διπλανὸ χωριό. Δεκατρία χρόνια ἔκανα μὲ τὸν ἄνδρα μου καὶ δὲν εἶχαμε παιδί. Πήγαμε σὲ γιατρούς*». (Καὶ φαίνεται ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν πολὺ εὐγενής, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν νόμος, ὅταν ἡ γυναίκα δὲν κάνει παιδιὰ θὰ τὴ διώξει καὶ θὰ πάρει ἄλλη. Αὐτὸς μᾶλλον ἀγαποῦσε τὴ γυναίκα του). Τελικά, τῆς λέει μιὰ γειτόνισσα: «*Δὲν πᾶς καὶ στὸ μοναστήρι;*». Πηγαίνοντας, λοιπόν, στὸ μοναστήρι, ἀφοῦ ξεκίνησε τὴ νύχτα νὰ μὴ τὴν δοῦν ἄλλοι—γιατὶ κρύβονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ μὴ φαίνονται ὅτι ἔρχονται στὸ μοναστήρι—, «*στὸ δρόμο μου, λέει, ἦρθε ἓνας καλόγηρος. Τώρα ξέχασα τὸ*

ὄνομά του· μάλλον εἶναι Νέκταρ». Αὐτὴ ἔτσι τὸ κατάλαβε. «Καὶ νά, ἐδῶ τὸν γνώρισα!». Ἦταν, λοιπὸν ὁ ἅγιος Νεκτάριος. Μετά, ὅπως εἶπε, ἔκανε παιδί. Τῆς λέω, τότε: «Τώρα τί ζήτησες;». «Τώρα, λέει, μεγάλωσε τὸ παιδί καὶ ζητάω νύφη. Δὲν μπορεί νὰ παντρευτεῖ». Δὲν ξέρω ἂν ὁ ἅγιος Νεκτάριος τῆς ἔστειλε νύφη ἢ ὄχι.

Ἐνα ἄλλο γεγονός συνέβη πρὸ πολλῶν μηνῶν. Μᾶς εἶχαν εἰδοποιήσει κάτι παιδιὰ —στρατιωτάκια μας, οἱ ὅποιοι ἦταν στὴν πρώτη γραμμὴ, στὸν πόλεμο στὴ Βοσνία— ὅτι θέλουν νὰ βαπτισθοῦν. Σκέφθηκα, ποιὸν ἱερέα νὰ βρῶ, ἐπειδὴ κάθε ἄνθρωπος φοβάται. Μετά βρῆκα κάποιον ἡλικιωμένο καὶ ἀρκετὰ ἄρρωστο, πὺ μάλλον δὲν φοβόταν τόσο πολὺ γιὰ τὴ ζωὴ του. Ξεκινήσαμε ἐμεῖς οἱ δύο καὶ φθάσαμε μόλις ἓνα χιλιόμετρο ἀπὸ αὐτὴ τὴν πρώτη γραμμὴ. Ἐκεῖ οἱ ἀρχές τοῦ στρατοῦ μᾶς ὑποδέχθηκαν. Ἀλλά, μόλις φθάσαμε, ἄρχισε μάχη καὶ πυροβολισμοί. Μᾶς ἔβαλαν σ' ἓνα καταφύγιο, κάτω στὸ χῶμα, πὺ ὑπῆρχε μόνο ἓνα στενὸ παράθυρο. Ἀκόμα μᾶς εἶπαν: «Μὴ βάζετε τὸ κεφάλι σας στὸ παράθυρο, ἐπειδὴ μπορεί νὰ σᾶς πιάσει κάποια σφαῖρα». Ὅλοι ἔφυγαν. Τὸ γεροντάκι κι ἐγὼ μείναμε ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα. Τί νὰ κάνεις; Παίρνεις τὸ κομποσχοῖνι σου καὶ παραδίνεσαι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ... Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου σήμερα στὴ Σερβία δὲν ἀξίζει καὶ τόσο πολὺ. Τὸ πρῶι σταμάτησαν οἱ πυροβολισμοὶ καὶ οἱ νοσοκόμοι τώρα κουβαλοῦσαν τοὺς τραυματισμένους. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς σιωποῦσαν, ἄλλοι ὕβριζαν τοὺς Μωαμεθανούς, οἱ περισσότεροι ἐπεκαλοῦντο τὸ ὄνομα κάποιου ἀγίου. Οἱ Σέρβοι ἀγαποῦν πάρα πολὺ τὸν ἅγιο Νικόλαο, τὴν ἁγία Παρασκευή, τὸν ἅγιο Πρόδρομο· ἀλλὰ ἓνα παιδάκι φώναζε: «Ἄγιε Νεκτάριε, δὲν θέλω νὰ πεθάνω. Εἶμαι ἀκόμα νέος». Κι ἐγὼ πιά δὲν μπορούσα νὰ ἀντέξω. Βγῆκα ἔξω καὶ τοῦ λέω: «Εὐλογημένε, ποιὸν ἅγιο Νεκτάριο ἐπικαλεῖσαι;». (Ἐπειδὴ ἔχουμε κι ἐμεῖς ἓναν ἅγιο Νεκτάριο, πὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὰ Σκόπια, τὸ Μπίτολσκι, ὅπως τὸ λέμε, νομίζω ὅτι ἐσεῖς τὸ λέτε Μοναστήριον). «Μά, λέει, τὸν Ἕλληνα· τὸν Ἕλληνα ζήτησα». Κι αὐτὸ μοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι

ἀκόμα καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ βρίσκονται στὸν πόλεμο, ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ζῆ ἔντονα μὲ τὸν ἅγιο.

Μιὰ ἄλλη φορά, πήγαμε μὲ τὸν ἴδιο ἱερέα πάλι ἐκεῖ, στὴν πρώτη γραμμὴ, νὰ κάνουμε λειτουργία, ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ στρατιωτάκια ἤθελαν τώρα νὰ κοινωνήσουν. Δυστυχῶς, πήραμε μόνο ἓνα πρόσφορο καὶ περάσαμε μερικὰ χωριά. Εἶδαμε πολλὰ παιδάκια. Ἡ πείνα κραύγαζε μέσα στὰ μάτια τους. Δὲν μπόρεσα νὰ ἀντέξω. Σὲ μιὰ στιγμή, ἤθελα νὰ βάλω τὸ χέρι στὸν τορβᾶ μου καὶ νὰ βγάλω ἐκεῖνο τὸ πρόσφορο, ἀφοῦ μόνο αὐτὸ εἶχα. Μετὰ κατάλαβα, ὅτι καλύτερα εἶναι αὐτὸ τὸ πρόσφορο νὰ γίνει Σῶμα Χριστοῦ καὶ οἱ στρατιῶτες νὰ μεταλάβουν. Αὐτὸ σᾶς τὸ λέω τώρα, ἐπειδὴ πάρα πολὺ ἐχθὲς καμάρωσα μὲ τὰ μάτια ἐκεῖνα τὰ μισογεμάτα μας πιάτα, τὰ ὁποῖα ἀφήσαμε στὸ πλούσιο τραπέζι, καὶ σκέφθηκα: «Θεέ μου, νὰ ἦταν ἐκεῖνα τὰ παιδάκια μου! Πῶς θὰ καθάριζαν ὅλα αὐτὰ τὰ πιάτα!».

Δὲν ξέρω, ἂν αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα καὶ ἀπλούστατα, τὰ ὁποῖα σᾶς εἶπα, ἄξιζαν τὴν προσοχή σας. Ἀλλὰ μόνο ἓνα ξέρω: ὅτι αὐτὰ ποὺ προηγουμένως ἄκουσα ἐδῶ, ὑψηλὰ καὶ θεολογικά, πλούτισαν τὴν ψυχὴ μου!

Z'

Τὰ πορίσματα τοῦ συνεδρίου

1. Ὁ ἅγιος, μὲ τὴν θεμελίωσιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Του μακρὰν πολυθροῦβων κέντρων εἰς τὴν Αἴγιναν, ἀλλὰ πάντως ἐντὸς τοῦ κόσμου, ἐξέφρασεν τὴν διπλὴν παράδοσιν τοῦ Ὁρθοδόξου μοναχισμοῦ· τῆς ἡσυχίας ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς ἀφ' ἑτέρου. Προεφήτευσεν, ὅτι θὰ εἶναι ἀνοικταὶ αἱ πύλαι τῆς Μονῆς, διὰ νὰ δέχωνται χιλιάδας προσκυνητῶν, καὶ αἱ μοναχαί, ὡς λύχνοι καιόμενοι, νὰ ἀνάπτουν τὰς ἐσβεσμένας ψυχικὰς λαμπάδας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

2. Ὁ ἅγιος δὲν ἀρνεῖται οὔτε φεύγει πρὸ τῶν ἀξιωμάτων. Δὲν συναλλάσσεται δι' αὐτά, ἀλλ' ἐὰν κληθῆ νὰ γίνῃ ἀρχιερεὺς ἢ ἱεροκῆρυξ ἢ σχολάρχης, ἀποδέχεται τὴν κλήσιν. Τὸ ἀξίωμα εἶναι εἰς ἄμβων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διακηρύσσει «διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου» (Ψαλμ. ν', 15). Δὲν ἀρνεῖται, δεσπότης ὢν, νὰ διορισθῆ ὡς ἱεροκῆρυξ, καὶ σχολάρχης ὢν, νὰ ἀναλάβῃ καθήκοντα ἐργάτου τῆς Μονῆς ἢ ὑποδηματοποιοῦ τῶν ἀδελφῶν.

3. Ἰδιαιτέρως δεικνύει τὴν παρουσίαν Του εἰς Μακεδονίαν, Θράκην, τὰς εὐάνδρους ἑλληνικὰς περιοχάς, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, περιοχάς εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ὁρθόδοξος Ἑλληνισμὸς δοκιμάζεται καὶ τὸ κατανοεῖ τοῦτο ἢ ἰδιαιτέρα ἐθνικὴ εὐαισθησία του.

4. Ἡ προσωπικότης τῆς πρώτης ἡγουμένης, μακαριστῆς Ξένης μοναχῆς, ἀπετέλει πρότυπον τῆς προσωπικότητος τῆς ἡγουμένης γυναικείας Ἱερᾶς Μονῆς. Εἶναι μία ἅγια καὶ ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ τῶν συμβουλῶν τοῦ ἁγίου.

5. Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος δὲν ἐχειροτόνησεν εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης διακονίσσας. Ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ἡ διακόνισσα

οὐδόλως μετέχει τῆς ἱερωσύνης. Ἔχει μίαν διακοσμητικὴν λειτουργίαν, οὐδόλως συμμετέχουσα εἰς τὰ τελούμενα μυστήρια.

6. Ὡς παιδαγωγὸς τῆς νεότητος, παρέχει ὑπέροχον πρότυπον διδασκάλου καὶ πατρός, παιδαγωγοῦντος τὰ τέκνα Του καὶ τοὺς μαθητάς Του. Ἐπέβαλλεν, ἐνίοτε, κυρώσεις ὅχι εἰς τοὺς μαθητάς ἀλλ' εἰς ἑαυτόν.

7. Ἐπιτυγχάνει μὲ τοὺς ὕμνους καὶ τὴν μουσικὴν, τὴν ὁποίαν κατέχει ἄριστα, ὅχι ἀπλῶς νὰ προσεύχεται, ἀλλὰ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν, μυσταγωγῶν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν. Ἐπέτυχε τὴν ἀναγέννησιν τοῦ γυναικείου μοναχικοῦ πολιτεύματος καὶ ἀποτελεῖ γνήσιον καὶ βαθὺν ἀναμορφωτὴν τοῦ ἀγγελικοῦ πολιτεύματος, ὅχι διὰ περισπουδάστων κανονισμῶν, ἀλλὰ διὰ πρακτικῶν ἐπιλύσεων τῶν μικρῶν καθημερινῶν προβλημάτων.

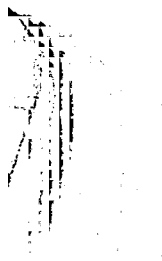
8. Οἱ μελετηταὶ τοῦ βίου Του καὶ τῶν ἐπιστολῶν Του δύνανται, οἰκειοποιούμενοι τὰς συμβουλὰς τῶν ἐπιστολῶν Του, νὰ συντάξουν ἐν πρακτικὸν συνταγμάτιον γυναικείου μοναστικοῦ κανονισμοῦ.

9. Κεντρικὴ θέσις τοῦ ἁγίου εἶναι ἡ ἄποψις περὶ τῆς συμφωνίας λόγων καὶ ἔργων. Οἱ μεγάλοι λόγοι χωρὶς τὴν πράξιν ἀποτελοῦν ἀφορμὴν χρεωκοπίας πνευματικῆς τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ ἅγιος ἔδιδεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν λεπτομερῆ ἔλεγχον τῶν καθημερινῶν πράξεων· διὰ τοῦτο συνεβούλευεν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι καθημερινὸς ὁ ἔλεγχος τοῦ προγράμματος καὶ τῆς πορείας τῆς πνευματικῆς, ὥστε κάθε ἄνθρωπος νὰ ἀποτελῇ ἀντίγραφον τῆς θείας εἰκόνας.

Μέρος Τρίτον

Πίνακες - Εύρετήρια

Α'

Πίνακες

STANDARD
PUBLICATIONS

1. Πίναξ Παλαιοδιαθηκικῶν - Καινοδιαθηκικῶν χωρίων

Γέν., κεφάλαια α'-γ'	290	Ματθ. κβ', 37-40	102
α', 26	290	κδ', 8	114
β', 15	290	κε', 21	60
β', 16-17	290	κς', 30	252
β, 17	290		
γ', 17-19	291	Μάρκ. η', 36	268
Ψαλμ. α', 3	314	Λουκ. η', 8	59
ν', 15	363	η', 21	261
ρη', 126	260	ι', 42	270
		ιδ', 33	68
Σοφ. Σολ. γ', 1	300	ιη', 16	208
ε', 15	269	κβ', 31	270
Δαν. γ', 57, 62, 67, 70,		Ίω. δ', 38	197
72, 75, 78, 80, 81	302	ι', ε	231
		ιγ', 31-32	269
Ματθ. ε', 5	301	ιε', 14	261
ε', 8	59	ιζ', 21	265
ε', 15	261	Ρωμ. α', 23-25	296
ε', 48	350	η', 22	292
ς', 31&26	60	η', 29	280
ς', 33	300		
ια', 12	191	Α' Κορινθ. γ', 21-22	7
ιγ', 32	59	δ', 16	302
ιγ', 45	59	ς', 20	128
ιη', 17	192	ια', 1	302, 323
ιθ', 11	210		
κ', 28	261	Γαλ. δ', 19	211

Φιλίππ.	α', 23	300	Τίτ.	γ', 14	58
	γ', 14	260	Ἐβρ.	θ', 5	188
	γ', 20	300		ιγ', 14	300
Κολοσ.	γ', 1-2	263	Α' Πέτρ.	α', 15	105
	γ', 3	105	Β' Πέτρ.	γ', 13	301
	γ', 16	257	Α' Ἰωάν.	δ', 16	102
Α' Θεσ.	δ', 3	351	Ἀποκάλ.	κα', 5	293
Α' Τιμόθ.	ς', 8	301			

2. Πίναξ χωρίων Πατερικῶν κειμένων (ὅσων συγκεκριμένως μνημονεύονται)

- Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, «Ἀμφιβαλλόμενα. Πρὸς Ἀντίοχον Ἄρχοντα», *ΒΕΠΕΣ* (Μέγας Ἀθανάσιος μέρος ς) 35, Ἀθήναι 1964, σ. 111 (λθ' ἐρώτησις) 282
- Βασιλείου Καισαρείας, «Ὁμιλῖαι εἰς Ψαλμούς. Ὁμιλία Α', εἰς τὸν α' ψαλμόν», *ΕΠΕ* (Βασιλείου Καισαρείας τοῦ Μεγάλου ἅπαντα τὰ ἔργα) 5, Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 15-17 (κεφάλαια 1-2) 252-253
- Γρηγορίου Νύσσης, «Εἰς τὸ ὅταν ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα», *ΕΠΕ* (Γρηγορίου Νύσσης ἅπαντα τὰ ἔργα) 10, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 94-96 266
- Γρηγορίου Παλαμᾶ, «Λόγος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων τῶν προτέρων ὁ τρίτος. Περὶ φωτὸς καὶ φωτισμοῦ θεοῦ καὶ ἱερᾶς εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος», *ΕΠΕ* (Γρηγορίου Παλαμᾶ ἅπαντα τὰ ἔργα) 2, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 178 (κεφάλαιον 13) 267-268
- Δωροθέου Ἀββᾶ, Ἔργα ἀσκητικά, Ἀθήναι 1981, σ. 200 (ς' διδασκαλία, «περὶ τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πλησίον», κεφάλαιον 77) 263
- Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, «Λόγος ἀπολογητικὸς πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας», *ΕΠΕ* (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἅπαντα τὰ ἔργα) 3, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 30-32 (Λόγος Α', κεφάλαιον 8) καὶ σ. 136 (Λόγος Β', κεφάλαιον 15) 277-278
- Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκδόσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, Θεσσαλονίκη 1976, σσ. 390 καὶ 394 281-282
- Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλιμαξ [...]», *P.G.* 88, 605 212
- Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Περὶ τῆς μετανοίας καὶ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα περὶ τῆς τοῦ Οὐρίου», *P.G.* 64, 12 252
- Τοῦ αὐτοῦ, «Ἐπίμνημα εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴν πρώτην», *P.G.* 62, 546 (Ὁμιλία Θ') 208
- Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, «Κεφάλαια Σ' περὶ Θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ», *Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν* 14, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 478 (Ἐκατοντὰς Α', κεφάλαιον 66) καὶ σσ. 542-544 (Ἐκατοντὰς Β', κεφάλαιον 72) 266, 269

Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Βίβλος ψυχωφελεστάτη περιέχουσα ἀποκρίσεις διάφοροις ὑποθέσεσιν ἀνηκούσας, συγγραφεῖσα παρὰ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου [...]*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 18

212

Νικολάου Καβάσιλα, «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς», *Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν* 22, Θεσσαλονίκη 1979, σσ. 634-636 (Λόγος Ζ', κεφάλαια 45-46)

264

3. Πίναξ μνημονευομένης βιβλιογραφίας

- Ἀβούρη Ν., «Διονύσιος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Αἰγίνης», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. 5, στ. 34 139
- Αἰμιλιανοῦ Ἀρχιμ., καθηγουμένου Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας Ἁγίου Ὄρους, *Κατηχήσεις καὶ Λόγοι 1. Σφραγὶς γνησία*, Ὁρμύλια 1995 209, 213
- Ἀντιόχου μοναχοῦ τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα, *Πανδέκτης τῶν θεοπνεύστων Ἁγίων Γραφῶν*, ἐπιμελεία Νεκταρίου Κεφαλαῦ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, ἐν Ἀθήναις 1906 8, 159
- Ἀτέση Βασιλείου, *Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, τ. Α', Ἀθῆναι 1948 138
- Βακαλοπούλου Κ., *Ἱστορία τοῦ Βορείου Ἑλληνισμοῦ-Θράκη*, Θεσσαλονίκη 1993 324
- Βάμβα Νεοφύτου, *Περὶ Θεοῦ ἢ Θεολογία φυσικὴ*, ἐπιμελεία Νεκταρίου Κεφαλαῦ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, Ἀλεξάνδρεια 1893 135
- Βαμπᾶ Ἀρ., *Οἱ νόμοι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου*, ἐν Ἀθήναις 1885 133
- Βασιλείου Ἀρχιμ., *Εἰσοδικόν. Στοιχεῖα λειτουργικῆς βιώσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνότητος μέσα στὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν*, Ἁγιον Ὄρος 1982 268
- Βενιάδη Γεωργίου Β., *Ἱστορία τῆς Νέας Μονῆς*, τ. Α', Χίος 1968 132, 135
- Γερομιχαλοῦ Ἀ., *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*, τ. Α', Θεσσαλονίκη 1973 324
- Γιαννακοπούλου Βαρβάρας Χ., «Ἁγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ὁ Παιδαγωγός, ὁ Θεολόγος», Ἀθήνα 1995 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν Κοινωνία) 140, 249
- Γιανναρᾶ Χρήστου, *Ὁρθοδοξία καὶ Δύση – Ἡ Θεολογία στὴν Ἑλλάδα σήμερα*, Ἀθήνα 1972 275
- Τοῦ αὐτοῦ, «Εἰκονοκλάστες, οἱ συντηρητικοὶ τῆς Ὁρθοδοξίας», περιοδ. *Σύνορος*, Νο 30 280
- Goar Jacobi, *Ἐυχολόγιον sive rituale Graecorum*, Venetiis MDCCXXX 212
- Γουέαρ (Ware) Καλλίστου, *Ἡ Δύναμις τοῦ Ὄνοματος: Ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ στὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα*, μτφρ. Δημ. Χουλιάρη, Ἀθήνα 1980 128
- Τοῦ αὐτοῦ, *Ὁ ὀρθόδοξος δρόμος. Ὁ Θεὸς ὡς Μυστήριον, Τριάς, Δημιουργός, Ἄθρωπος, Πνεῦμα, Προσευχὴ, Αἰωνιότητα*, Ἀθήνα 1983 211

- Τοῦ αὐτοῦ, *Ἡ ἐντὸς ἡμῶν βασιλεία*, [Ἀθήνα 1994] 211
- Δανιήλ Μοναχοῦ Ἀγιογράφου, *Ἱστορικὴ Μελέτη περὶ τῆς ἀναφύσεως διαφορᾶς ἐν τῇ κατ' Ἀθῶν Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς ἐπιλεγομένης Ρωστικοῦ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρώσων Πατέρων καὶ περὶ τῆς ἐξελιξέως αὐτῆς ἐπιδικασθείσης κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως, Πατριαρχεύοντος τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β΄*, Πάτραι 1927 160
- Τοῦ αὐτοῦ, (Δανιήλ Κατουνακιώτου), *Ἀγγελικὸς βίος*, "Ἁγιον Ὄρος - Θεσσαλονίκη 1981 [καὶ 1982² ἢ 1987³] 124,150,165,166, 324
- Τοῦ αὐτοῦ, *Μοναχικὰ Ἐντυπώματα*, "Ἁγιον Ὄρος-Θεσσαλονίκη 1982 158, 167,168
- Τοῦ αὐτοῦ, *Κατὰ αἵρετικῶν δοξασιῶν Ἀπ. Μακράκη*, "Ἁγιον Ὄρος - Θεσσαλονίκη 1984 157
- Τοῦ αὐτοῦ, *Ἐξ Ἐρήμου Διατυπώσεις*, "Ἁγιον Ὄρος - Θεσσαλονίκη 1985 163
- Δανιηλίδη Ἀποστόλου Δ., Διακόνου, *Κείμενα - Ὁμιλίας Πατριάρχου Βαρθολομαίου τοῦ Α΄ (1991-1992)*, Κατερίνη 1994 303
- Δηλιγιάννη Κωνσταντίνου Π., *Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 23 Νοεμβρίου 1886 κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς καθιδρύσεως τῶν νέων ἀρχῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου*, Ἀθήνησι 1887 134
- Ἐνισλείδη Χρήστου Μ., *Ὁ Πενταπόλεως ἅγιος Νεκτάριος. Σχέσις αὐτοῦ μετ' ἅγιον Νικόλαον (Πευκακίων-Ἀθηνῶν)*, Ἀθήναι 1980 132, 133, 138
- Ἐνισλείδη Χρήστου - Μεταλληνοῦ Γεωργίου, *Ἱστορία τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου "Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι"*, ἐν Ἀθήναις 1970 144
- Ζήση Θεοδώρου, πρωτοπρεσβυτέρου, *Ὀρθοδοξία καὶ Οἰκολογία*, Θεσσαλονίκη 1994 300, 303
- Τοῦ αὐτοῦ (ἐπιμέλεια), *Ἁγιος Νεκτάριος - Δανιήλ Κατουνακιώτης. Δύο μεγάλες μορφές τοῦ αἰῶνός μας. Ἀναφορὰ στὴν ἀλληλογραφία τους*, "Ἁγιον Ὄρος 1997 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 165, 166, 167, 168
- Θανοπούλου Ἰωάννου, «Ἡ χρησιμότης τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἰς τοὺς σπουδαστὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν», *Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή 1844-1969. Πανηγυρικὸς τόμος ἐπὶ τῇ 125ετηρίδι αὐτῆς*, Ἀθήναι 1969, σσ. 545-547 252
- Θέμελη Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Ἐκκλησιαστικὰ Εὐβοϊκὰ

- σεμνώματα, ἐν οἷς ὁ αἰοίδιμος Πενταπόλεως Νεκτάριος» εἰς Τίτου Ματθαίου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, σσ. 247-261 139
- Θεοδωρήτου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ὁ ἱεράρχης, ὁ λόγιος, ὁ ἀσκητής, Ἀθήναι 1970 [καὶ 1977²] 132, 255, 303
- Θεοδώρου Εὐαγγέλου, Ἡ “χειροτονία” ἢ “χειροθεσία” τῶν διακονισσῶν, ἐν Ἀθήναις 1954 219, 220
- Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἡ δυνατότης ἀναβιώσεως αὐτοῦ», Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ περὶ χειροτονίας τῶν γυναικῶν. Διορθόδοξον Θεολογικὸν Συνέδριον, Ρόδος, 30 Ὀκτωβρίου - 7 Νοεμβρίου 1988, Κατερίνη [1994], σσ. 309-357 220, 221
- Τοῦ αὐτοῦ, «Οἱ ἐν Αἰγίνῃ ἐορτασμοὶ τῆς 150ετηρίδος τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου (1846-1996)», Ἐκκλησία ΟΔ' (1997), σσ. 23-24 καὶ 130-131 15
- Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, Μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς· ἀγιορειτικὸς μοναχισμὸς, Ἀθήναι 1967² 128
- Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Αἰγίνης ὁ θαυματουργός. Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργο του 1846-1920, Θεσσαλονίκη 1979 124, 129, 132, 136, 137, 140, 141, 146, 180, 214, 275, 286, 298, 303, 324
- Τοῦ αὐτοῦ, Ἁγίου Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως 35 ποιμαντικὲς ἐπιστολές, [Ἀθήναι] 1993 159, 303, 324
- Καλλιστράτου προηγ. Λαυριώτου, Ἱστορικὸν Προσκυνητάριον Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, Ἀθήναι 1976 154
- Καραμπέτσου Ἀθηναῆς (ἐπιμέλεια), Τρεῖς ἅγιες τοῦ αἰῶνα μας, Πειραιεὺς 1985 180, 182, 184, 185
- Καψάνη Γεωργίου, Ἀρχιμ., καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους, «Ἡ περὶ μοναχισμοῦ διδασκαλία τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Νεκταρίου Πενταπόλεως τῶν θαυματουργῶν», Πρακτικὰ Πανελληνίου Μοναστικοῦ Συνεδρίου (18-20 Ἀπριλίου 1990), Ἁγία Μετέωρα 1990, σσ. 179-191 207, 216
- Κεσελοπούλου Ἀνέστη, Ἄνθρωπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον, Ἀθήνα 1989 303
- Κοτζίᾳ Νεκταρίου, «Ἡ ἑκατονταετηρίδα τῆς ἀρχιερατικῆς διακονίας τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στὴν Ἐκκλησία, τὴν Παιδεία, τὴν Θεολογία καὶ τὰ γράμματα», Κοινωνία ΛΒ' (1989), σσ. 169-171 266

- Κουλικούρδη Γεωργίας (ἐπιμέλεια), *Ψυχῆς Παρηγορία. Εὐχῆς ποιητικῆς Ξένης μοναχῆς (τυφλῆς), ἡγουμένης τῆς ἱερᾶς γυναικείας Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης*, Ἀθῆναι 1952 182, 185
- Κουρίλα Εὐλογίου, Μητροπολίτου Κορυτσᾶς, «Ἅγιοι Μάρτυρες τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας καὶ μερικῶς τῆς ὅλης Θράκης», *Θρακικά* 26 (1957), σσ. 63-213 315
- Κριβοσείν Βασιλείου, Ἀρχιεπ., *Μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος (949-1022). Βίος - Πνευματικότητα - Διδασκαλία*, [Θεσσαλονίκη 1983] 211
- Κωνσταντοπούλου Τάκη, «Γερβάσιος Παρασκευόπουλος Ἀρχιμανδρίτης 1877-1964. Ὁ βαθυστόχαστος ἐρευνητὴς καὶ μαχητὴς (ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ριζάρειο Σχολή)», *Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή 1844-1969. Πανηγυρικὸς τόμος ἐπὶ τῇ 125ετηρίδι αὐτῆς*, Ἀθῆναι 1969, σσ. 665-668 256
- Λώλη Σοφοκλέους Δ., «Ἡ Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή ὡς ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα», *Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία*, τόμος Β', ἐπιστasia καθηγητοῦ Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1981, σσ. 117-143 123, 251
- Μαντζαρίδη Γεωργίου Ἰ., *Ἡ ἐμπειρικὴ Θεολογία στὴν οἰκολογία καὶ τὴν πολιτικὴ*, Θεσσαλονίκη 1994 303
- Μαστρογιαννοπούλου Ἡλία, Ἀρχιμ., *Ἱερόθεος Μητρόπουλος, ὁ φωτισμένος ἱεράρχης*, Ἀθῆναι 1993 145
- Τοῦ αὐτοῦ [ὡς Χ. Τηνιακοῦ], «Θεοδοσία Καρδίτση. Ἡγουμένη στὴν Τῆνο (1874-1933)», ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Ἀνάπλασις, Ἀθήνα 1984 163
- Ματθαϊάκη Τίτου (ἐπιμέλεια), *Ὁ ὅσιος Νεκτάριος Κεφαλαῶς. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920)*, Ἀθῆναι 1955 63, 180, 193, 194, 196, 197, 199, 200, 230, 249, 251, 256, 324
- Τοῦ αὐτοῦ (Ματθαϊάκη Τίτου Ἐμμ., Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου), *Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως κατηχητικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὰς μοναχὰς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης*, Ἀθῆναι 1984 102-103, 110, 126, 159, 162, 182, 183, 188, 191, 196, 199, 230, 231, 254, 256, 284
- Τοῦ αὐτοῦ, *Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Κεφαλαῶς. Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920)*. Ἔκδοσις δευτέρα ἐπηξημένη, Ἀθῆναι 1985 107, 122, 124, 125, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 197, 262, 284, 286, 295, 298, 303.
- Μελᾶ Ναταλίας, *Παῦλος Μελᾶς*, Ἀθήνα 1964 138

- Μελينوῦ Μανώλη, *Μίλησα με τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Συνεντεύξεις με 30+1 ἀνθρώπους πού τὸν γνώρισαν, Α' τόμος, [Ἀθήνα 1987¹]* 74, 186, 250, 257, 285, 296, 303
- Τοῦ αὐτοῦ, *Μίλησα με τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Συνεντεύξεις με 30+1 ἀνθρώπους πού τὸν γνώρισαν, Β' τόμος, Ἀθήνα [1989¹]* 285, 296, 303
- Μεταλληνοῦ Γεωργίου Δ., πρωτοπρεσβυτέρου, *Παράδοση καὶ ἀλλοτρίωση. Τομὲς στὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴ μεταβυζαντινὴ περίοδο, Ἀθήναι 1986 [καὶ 1994³]* 114, 117, 180
- Τοῦ αὐτοῦ, *Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων Ἑλληνικῆς καὶ Γερμανικῆς Θεολογίας τὸν ΙΘ' αἰῶνα, Ἀθήναι 1989* 114
- Μπαλάνου Δ., *Ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, Ἀθήναι 1937* 134
- Νικολαΐδη Ἀποστόλου Β., *Ἡ κοσμολογία τῆς ἄσκησης καὶ τῆς παραίτησης, Κατερίνη 1990* 303
- Οἰκονόμου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, *Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, Ἀθήναι [1864]* 118
- Ostrogorsky G., *Geschichte des Byzantinischen Staates, München 1952* 276
- Π[αναρέτου] Γ[ρηγοριάτου] [ἱερομονάχου], «Ὁ ἅγιος Νεκτάριος καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, Ὁ ὅσιος Γρηγόριος, ἐτήσια ἔκδοση τῆς Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὄρους, περ. Β', ἀριθμ. 3 (1978), σσ. 51-61
- 124
- Παπαγιαννοπούλου Ἀπ., *Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, [Θεσσαλονίκη] 1995* 324
- Παπαδιαμάντη Ἀλεξάνδρου, *Ἄπαντα (κριτικὴ ἔκδοση Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος), τόμοι 4-5* 139, 144-145
- Τοῦ αὐτοῦ, *Ἄπαντα (ἔκδοσις Γ. Βαλέτα), τ. 6* 140
- Παπαδοπούλου Χρυσοστόμου, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1920* 120
- Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος», *Πάνταινος, τ. ΙΒ', φ. 48/27-11-1920, σσ. 953-954* 131, 132, 135, 143, 147-148
- Παπακωνσταντίνου Θεμιστοκλέους, *Βιογραφικὴ σκιαγραφία καὶ θαύματα τοῦ [...] ἐν ὁσίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, Ἀθήναι 1952* 285
- Παπαρηγοπούλου Κωνσταντίνου, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμος τέταρτος [κατὰ τὴν ὑπὸ Παύλου Καρολίδου-ὄγδοη ἔκδοση (ἄνευ τοποχρονολογήσεως)]* 274

- Παρασκευαΐδη Χριστοδούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, *Ὁ Μοναχισμὸς εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα*, Ἀθήναι 1977 117, 119, 121
- Ράλλη Γ. - Ποτλῆ Μ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων [...]*, τόμος ς', ἐν Ἀθήναις 1859 281
- Σπετσιέρη Ἰωακείμ, *Βιογραφικὴ σκιαγραφία τοῦ ἐν ὁσίοις ἀειμνήστου Πατρὸς καὶ Ποιμενάρχου Νεκταρίου Μητροπολίτου πρ. Πενταπόλεως*, ἐν Ἀθήναις 1929 131-132, 135
- Στέφα Γεωργίου, «Ἐνα τιμητικὸ συνέδριο στὸ νησί τοῦ ἁγίου Νεκταρίου», *Τρικαλινὰ Νέα*, 28 Σεπτεμβρίου 1996, σσ. 4-5. 15
- Στράγκα Θεοκλήτου, Ἀρχιμ., *Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν*, τ. Β', Ἀθήναι 1970 146
- Στρογγύλη Κλεόπα, Ἀρχιμ., «Ἡ δράση τοῦ ἁγίου Νεκταρίου ὡς Μεγάλου Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας - 14 ἀνέκδοτες ἐπιστολές του», *Πάνταϊνος*, ἔτος 84ο, φ. Ἰαν.-Ἀπρ. 1992, τευχ. 1ο, σσ. 29-33 καὶ φ. Μαΐου-Αὐγ. 1992, τευχ. 2ο, σσ. 32-38 135, 136
- Τοῦ αὐτοῦ, «Ἡ συμβολὴ τῆς Ριζαρείου στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα (ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου)», *Παράδοση*, περίοδος Β', ἔτος Β', Ὀκτ.-Δεκ. 1993, τευχ. 4(8), σσ. 417-426 139
- Τοῦ αὐτοῦ, «Ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως, διευθυντῆ Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς», *Παράδοση*, περίοδος Β', ἔτος Δ', Ἰαν.-Δεκ. 1995, τεύχη 1-4 (13-16), σσ. 15-41 140, 142, 143, 295
- Στύλιου Εὐθυμίου Κ., Ἐπισκόπου Ἀγγελώου, *Ἄνθρωπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον*, Ἀθήνα 1987 304
- Φραγκούλη Ἀργίνης, *Κρητες Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας*, Ρέθυμνο 1992 139
- Φυτράκη Ἀνδρέου Ἰωάν., «Ἡ εὐρύτερα ἀναδιάρθρωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παιδείας ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Ἡ λειτουργικὴ ἀγωγή τοῦ πληρώματος», *Ριζαρείος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία*, τόμος Γ', ἐπιστασία καθηγητοῦ Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1984, σσ. 7-81 248
- Χαλδαιάκη Ἀχιλλέως Γ., «Δύο χειρόγραφα τοῦ Θεοδοκαρίου τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου», *Θεολογία* ΞΕ' (1994), σσ. 355-394 129
- Τοῦ αὐτοῦ, «Ἡ μουσικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου», *Ὁ Ἐφημέριος ΜΔ'* (1995), σσ. 313-316 89, 129

- Χαμπάκη Θεοδώρας, «Ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Νεκταρίου», *Πειραιϊκὴ Ἐκκλησία*, ἔτος 60, ἀριθμὸς φύλλου 65 (172), Ὀκτώβριος 1996, σσ. 10-13 15
- Χαρίτου Μηνᾶ, *Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας Ἀποστόλου Μακράκη*, Ἀθήνα 1964² 144, 145
- Χατζηγεωργίου Μιχαήλ, *Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως. Ἡ ἐπίσκεψή του στὴ Σύρο [...]*, [Ἀθήνα] 1996 136,137,139,144,145
- Χατζηκώστα-Τοφαλίδου Ἄντρης, «Ἄγνωστες ἐπιστολὲς τοῦ ἁγίου Νεκταρίου πρὸς τὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπεδίου», *Ὀρθόδοξη Μαρτυρία* 41(1993), σσ. 117-127 154
- Χερουβίμ Ἀρχιμ., *Σύγχρονες Ἀγιορείτικες Μορφές 4. Δανιὴλ ὁ Κατουνακιώτης*, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς 1991⁵ 163
- Χονδροπούλου Σώτου, *Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας. (Ὁ ὄσιος Νεκτᾶριος Κεφαλαῶς). Ἀφηγηματικὴ βιογραφία, [ἄνευ τοποχρονολογήσεως]* 100, 132, 135, 138, 139, 140, 141, 144, 155, 180, 214, 284, 298, 299, 304
- [Ψαριανοῦ] Διονυσίου, Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης, «Ἵμνοι τῆς Ἐκκλησίας», *Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία*, τόμος Β', ἐπιστάσις καθηγητοῦ Ἀνδρέου Ἰωάν. Φυτράκη, συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1981, σσ. 187-203 253
- Ψαριώτη Θ., «Τὰ πεῦκα τῆς Πάτμου. Μνήμη π. Ἀμφιλοχίου Μακρῆ», *Ὁ Ἐφημέριος ΛΔ'* (1986), σσ. 368-371 295
- Ἀκολουθίαι καὶ Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου. ἐπισκόπου Πενταπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ [...], ἐν Ἀθήναις 1976 98, 99, 106, 251
- Ἐγκόλπιον ἡμερολόγιον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης, Ἐρμιονίδος καὶ Τροιζηνίας καὶ Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεκταρίου Αἰγίνης, τῶν ἐτῶν 1993, 1995, 1996 καὶ 1997 15-16, 183, 215
- Ἱερὰ Βασιλικὴ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἁγίου Νεοφύτου, Ἄνθρωπος καὶ περιβάλλον, Πάφος 1994 303
- Πρόγραμμα ἐργασιῶν «Διορθοδόξου Μοναστικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῇ ἐκατονπεντηκονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου (1846-1996)», μὲ θέμα «Ὁ Γυναικειὸς Μοναχισμὸς καὶ ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος», Αἴγινα 1996 160
- «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ Προσφέρομεν...». Ἡ Ὀρθοδοξία καὶ τὸ Οἰκολογικὸ πρόβλημα, ἔκδοσις Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, 1989 304

Β'

Εύρετήρια

1. Εύρετήριο Κυρίων Ὀνομάτων*

- Ἄβαγιανου Ἄθηνᾶ 285
Ἄβούρης Ν. 139
Ἄεράκης Νικόδημος 79
Ἄθανασάκος Ἰωακείμ 320
Ἄθανασία μοναχή 11, 15, 349
Ἄθανασία μοναχή (σύζυγος Ἄ. Μω-
ραϊτίδη) 168
Ἄθανάσιος ἱερομόναχος 166
Ἄθανάσιος, ἡγούμενος Τροοδιτίσσης
344
Ἄθηναγόρας, Ἀρχιεπίσκοπος Θυατεί-
ρων 340
Ἄθηναγόρας, Πατριάρχης Κωνσταντι-
νουπόλεως 146
Αἰμιλιανός Ἀρχιμ. 209, 213
Ἄλιβιζάτος Ἀμίλκας 198
Ἄλιφραγκῆ Θέκλα 285
Ἄνθοῦσα μοναχή 14, 247
Ἄντιοχος μοναχός 8, 159
Ἄντωνιάδου Χριστοδούλη 197, 198
Ἄρμενόπουλος Ἐ. 284
Ἄτέσης Βασίλειος 138
Αὐγουστῖνος, ἐπίσκοπος Ἰππῶνος 254

Βακαλόπουλος Κ. 324
Βαλέτας Γεώργιος 140

Βαλσαμών Θεόδωρος 224
Βάμβας Νεόφυτος 135
Βάμβας Φωκίων 145, 157
Βαμπᾶς Ἀρ. 133
Βαρθολομαῖος, μητροπολίτης Μεγάρων
καὶ Σαλαμῖνος 222
Βαρθολομαῖος, Πατριάρχης Κωνσταν-
τινουπόλεως 9-10, 11, 16, 32, 49,
55, 56, 57, 61, 62, 142, 303
Βασίλειος Ἀρχιμ. 268
Βενιάδης Γεώργιος Β. 132, 135
Βενιζέλος Ἐλευθέριος 146
Βλαντίμιρῶφ Ἀρτέμιος 76
Βλάσταρις Ματθαῖος 225, 226, 281
Βογιατζῆ Ἀγγελικὴ (Ἀκακία) 175,
182
Βότση-Γιαννακοπούλου Πετρούλα 91,
186, 187
Βούλγαρις Εὐγένιος 254

Γελαδάκη Κλεοπάτρα 187, 285
Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης 111, 330
Γερομιχαλός Ἀ. 324
Γιαβοπούλου Ἀργυρῶ (Νεκταρία) 182,
197

* Δὲν εὐρετηριάζεται τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, ὡς καὶ αἱ ἐν γένει ἀναφοραὶ εἰς ἁγίους, ἁγίας καὶ ἐκκλησιαστικούς Πατέρας.

- Γιαννακοπούλου Βαρβάρα Χ. 10, 113, 140, 249
- Γιανναρᾶς Χρῆστος 275, 280
- Goar Jacobus 212
- Γκανούρη Ἑλένη 349
- Γκότσης Τρύφων 70
- Γουέαρ (Ware) Κάλλιστος, ἐπίσκοπος Διοκλείας 128, 211
- Γρηγοριάδου-Σουρέλη Γαλάτεια 12, 305
- Γρυπάρης Γ. 135, 138
- Δαμαλᾶς Νικόλαος 133, 145
- Δαμασκηνός, μητροπολίτης Πατρῶν 138
- Δαμασκηνός, ἐπίσκοπος Διαυλείας 37, 130
- Δανιήλ Κατουνακιώτης 12, 124, 140, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 317, 324
- Δανιήλ, μητροπολίτης Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνας 351
- Δανιηλίδης Ἀπόστολος 303
- Δέδε Βασιλική (Εὐπραξία) 182
- Δεληδῆμος Εἰρηναῖος 274
- Δηλιγιάννης Κωνσταντῖνος 134
- Δημητρακόπουλος Σοφοκλῆς 13, 129
- Διόδωρος, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων 34, 35
- Διονύσιος, μητροπολίτης Κυνουρίας 119
- Δουληγέρης Πανάρετος 144
- Ἐβερτ Μιλτιάδης 43, 44
- Εἰρηναῖος, μητροπολίτης Ἱεραπόλεως 35
- Ἐνισλείδης Χρῆστος Μ. 132, 133, 138, 144
- Ἐπιφανιάδης Διονύσιος 139, 144
- Εὐθυμία μοναχὴ 221
- Εὐσεβία μοναχὴ 127, 177, 216
- Εὐφημία μοναχὴ, καθηγ. Ἰ. Μ. Παντοκράτορος Κερκύρας 13, 273
- Εὐφημία μοναχὴ, καθηγ. Ἰ. Μ. Εἰσοδίων Θεοτόκου Κύπρου 13, 337
- Ζερβάκος Φιλόθεος 216, 319, 321, 331, 351
- Ζερβουλάκου Ἑλένη 187
- Ζήσης Θεόδωρος 12, 149, 300, 303
- Θανόπουλος Ἰωάννης 252
- Θέμελης Χρυσόστομος, μητροπολίτης Μεσσηνίας 139
- Θεοδώρητος μοναχὸς Ἀγιορείτης 132, 255, 303
- Θεοδώρου Εὐάγγελος 11, 13, 15, 219
- Θεόκλητος, μητροπολίτης Ἀθηνῶν 109, 126, 146, 175, 193, 194
- Θεόκλητος μοναχὸς Διονυσιάτης 124, 128, 129, 132, 136, 137, 140, 141, 146, 159, 180, 210, 214, 215, 273, 275, 286, 298, 303, 324
- Θεολόγος Σιμωνοπετρίτης 10, 13, 62, 207
- Θεοξένη μοναχὴ 11, 325

- Ἰακώβη μοναχή 10, 259
 Ἰγνάτιος, μητροπολίτης Λιβύης 138
 Ἰερόθεος, μητροπολίτης Ὑδρας 7, 9, 11, 13, 16, 32, 34, 36, 38, 41, 45, 49, 57, 62, 67, 68, 69, 71, 129, 150, 159, 182, 217, 251, 343, 348
 Ἰερόνυμος Σιμωνοπετρίτης 216, 317
 Ἰσαὰκ Διονυσιάτης 294
 Ἰωακεῖμ ὁ Β΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 160
 Ἰωακεῖμ ὁ Γ΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 141, 142
 Ἰωάννης, μητροπολίτης Σιδηροκάστρου 322
 Ἰωάννου Ξένια (Νεκταρία) 346, 347
 Ἰωάσαφ μοναχὸς 109, 124, 202
- Καβύρης Ἰωακεῖμ, μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως 320
 Κακλαμάνης Ἀπόστολος 41, 42
 Καλαμάκη Χρυσάφεια 285
 Καλλιγᾶς Γερμανός, μητροπολίτης Ἀθηνῶν 121, 138
 Καλλίνικος, μητροπολίτης Πειραιῶς 10, 67
 Καλλινίκη μοναχή 10, 173
 Καλλίστρατος Λαυριώτης 154
 Καλογεῖρας Νικηφόρος 133
 Κανελλακοπούλου Ἀλεξάνδρα 14, 88
 Κανελλακοπούλου Κυριακή 12, 241
 Καποδίστριας Ἰωάννης 113, 114, 116
 Καραμπέτσου Ἀθηνᾶ 180, 182, 184, 185
- Καρδίτση Θεοδώρα (Θεοδοσία) 160, 162, 163, 164, 168, 169
 Καρούσου Μαργαρίτα (Χριστοφόρα) 182, 197
 Κάτσα Θεοδοσία 90, 91, 198
 Κατσιμῖγκος Εὐάγγελος 193
 Καχριμάνης Νικηφόρος 130
 Καψάνης Γεώργιος 207, 216
 Κεμετσετζίδης Στυλιανὸς 321
 Κεσελόπουλος Ἀνέστης 303
 Κεφαλᾶ Βασιλική 97
 Κεφαλᾶς Δῆμος 97
 Κεχαγιόγλου Σωφρόνιος 127-128
 Κοραῆς Ἀδαμάντιος 114, 116
 Κορακασίδου Σοφία 253
 Κοτζιάς Νεκτᾶριος 266
 Κουλικούρη Γεωργία 182, 185
 Κουρίλας Εὐλόγιος, μητροπολίτης Κορυτσᾶς 315
 Κούρτης Θεοφάνης 321
 Κρισοβῆν Βασίλειος, Ἀρχιεπ. 211
 Κυμιρτζῆς Παναγιώτης 130
 Κυριαζῆ Εὐνίκη 198
 Κυριακὸς Ἀναστ. Διομ. 133
 Κύρου Ἀδωνις 130
 Κωνσταντῖος, μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως 320
 Κωνσταντόπουλος Τάκης 256
- Λευκωσιάτης Κωνσταντῖνος 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 347
 Λιόντα Καλλινίκη 197
 Λυμπέρη-Βουδούρη Χρυσούλα 320
 Λώλης Σοφοκλῆς 123, 251

- Μαγδαληνὴ μοναχὴ 310
 Μακαρία μοναχὴ 13, 15, 355
 Μακρῆς Ἀμφιλόχιος 109, 124, 216,
 251, 295, 319, 328, 329
 Μακρίνα μοναχὴ 11, 229
 Μακράκης Ἀπόστολος 144, 145, 157
 Μαντζαρίδης Γεώργιος Ἰ. 303
 Maurer K. 114
 Μαρκοπουλιώτου Εὐφημία 182
 Μαστρογιαννόπουλος Ἡλίας 12, 145,
 163 [καὶ ὡς Χ. Τηνιακός], 184
 Ματθαϊάκης Τίτος 63, 102, 107, 110,
 122, 124, 125, 126, 132, 133,
 135, 137, 138, 139, 159, 162,
 180, 182, 183, 188, 191, 193,
 194, 196, 197, 198, 199, 200,
 230, 231, 249, 251, 253, 254,
 256, 262, 284, 286, 295, 298,
 303, 324.
 Ματθαῖος, μητροπολίτης Θηβαΐδος
 135, 136
 Ματθόπουλος Εὐσέβιος 144, 145, 173
 Μαχαίρα Μαρία 72
 Μελᾶ Ναταλία 138
 Μελᾶς Παῦλος 138, 313
 Μελᾶς Μιχαήλ 138
 Μελινὸς Μανώλης 74, 186, 250, 257,
 285, 296, 303
 Μεταλληνὸς Γεώργιος Δ. 114, 144,
 180
 Μεταξάκης Μελέτιος, μητροπολίτης
 Ἀθηνῶν 146, 223, 285
 Μητρόπουλος Ἱερόθεος 144, 145
 Μιλόσεβιτς Θωμᾶς 356
 Μουστάκα Μαγδαληνὴ 197, 227
 Μπαλάνος Δ. 134
 Μπέση Εὐαγγελία 186
 Μπονάκης Ἀβιμέλεχ 139
 Μυλωνᾶς Νικόλαος 107, 249
 Μωραιτίδης Ἀλέξανδρος (Ἀνδρόνικος)
 139, 140, 155, 158, 163, 168
 Νεαμονιτάκης Ἰωάννης 132
 Νεκταρία μοναχὴ 187, 296
 Νεκτάριος, μητροπολίτης Λέρου καὶ
 Καλύμνου 332
 Νεκτάριος, μητροπολίτης Μέμφιδος
 139
 Νεκτάριος, μητροπολίτης Πέτρας 332
 Νεστορίδης Κ. 134
 Νησιώτης Ἄγγελος 89, 249
 Νικολαΐδης Ἀπόστολος 303
 Νιντσίσκη Ἰ. 134
 Ξένη μοναχὴ 11, 38, 52, 79, 157,
 159, 161, 163, 165, 166, 167,
 168, 169, 175, 177, 181, 182,
 183, 184, 185, 187, 188, 189,
 191, 192, 197, 216, 230, 232,
 233, 237, 241, 243, 363
 Οἰκονόμου Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονό-
 μων 116, 118
 Οἰκονόμου Σωτήριος 186
 Ὄνουφρία μοναχὴ 14, 289
 Ostrogorsky G. 276
 Παναγιωτόπουλος Χριστοφόρος (Πα-
 πουλάκος) 120

- Πανταζῆς Κωνσταντῖνος 130
 Παντελεήμων, μητροπολίτης Βεροίας
 9, 16, 33, 49, 55, 56, 57, 62
 Παπαγαθαγγέλου Παπασταῦρος 347,
 348
 Παπαγιαννόπουλος Ἄπ. 324
 Παπαδάκη Αἰκατερίνα (Κασσιανή)
 175, 182, 197
 Παπαδάκης Ἀ.Γ. 133
 Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος 139, 140,
 144, 269
 Παπαδόπουλος Χρυσόστομος, Ἀρχιε-
 πίσκοπος Ἀθηνῶν 120, 131, 132,
 135, 143, 147, 175, 197, 219,
 221, 227
 Παπακωνσταντίνου Θεμιστοκλῆς 249,
 285
 Παπαλεονάρδου Εἰρήνη 10, 56, 193,
 194, 198
 Παπανδρέου Γεώργιος 45, 46
 Παπαρηγόπουλος Κωνσταντῖνος 274,
 275, 277
 Παρασκευαῖδης Χριστόδουλος, Ἀρχιε-
 πίσκοπος Ἀθηνῶν 38, 40, 117,
 119, 121, 221
 Παρασκευόπουλος Γερβάσιος 256
 Παυλίδης Παναγιώτης 133
 Παυλινέρης Μῆτσος 187
 Παυλῖνος, ἐπίσκοπος Νόλης 279
 Παχώμιος γέρων 122
 Πέππας Νικόλαος 126, 193, 195
 Πετάλα Ἑλένη (Μαγδαληνή) 182
 Πετροπέλλης Νικόλαος 142
 Πόποβιτς Ἰουστῖνος 355, 356
 Ποτλῆς Μ. 281
 Προκόπιος, μητροπολίτης Ὑδρας 328,
 329
 Ράλλης Γ. 281
 Ρέγγος Νικόλαος 158
 Ρηγόπουλος Βασίλειος 274
 Ροκᾶ Ἐλισάβετ 227
 Ρώσης Ζῆκος 133
 Σακκόπουλος Κωνσταντῖνος 214
 Σαμαρᾶς Ἀντώνης 72
 Σεραφεῖμ, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν 36,
 37
 Σιώτης Μᾶρκος 280
 Σουλογιάννης Εὐθύμιος 130
 Σπετσιέρης Ἰωακείμ 131, 135
 Στενάκης Ἐφραίμ 215
 Στεφανόπουλος Κωνσταντῖνος 31
 Στέφας Γεώργιος 15
 Στουδίτης Θεόδωρος 279, 281
 Στράγκας Θεόκλητος 146
 Στρογγύλης Κλεόπας 135, 136, 139,
 140, 142, 143, 295
 Στρογγυλὸς Νικόλαος 182
 Στρογγυλοῦ Μαρία 182, 187
 Στρογγυλοῦ Χρυσάνθη 125, 173, 175,
 181, 183, 197, 216
 Στύλιος Εὐθύμιος, ἐπίσκοπος Ἀχελώου
 304
 Σωτηρίου Γεώργιος 107
 Σωφρόνιος, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
 98, 134, 135, 137, 141

- Ταράσιος, Πατριάρχης Κωνσταντινου-
 πόλεως 278, 279
 Τρεχάκης Κύριλλος 135
 Τριανταφυλλίδης Ἀλέξανδρος 131
 Τριανταφυλλόπουλος Ν.Δ. 139, 145
 Τσελίκας Ἀγαμέμνων 35

 Φαρμακίδης Θεόκλητος 114, 207
 Φλαμιᾶτος Κοσμᾶς 120
 Φραγκούλη Ἀργίνη 139
 Φυτράκης Ἀνδρέας Ἰωάν. 123, 248,
 251, 253
 Φώτιος, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας 141,
 142
 Φώτιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
 λεως 281

 Χαλδαιάκης Ἀχιλλεὺς Γ. 8, 89, 129
 Χαλδαίου Ἀνδριανή 91
 Χαλκιόπουλος Ἀνδρέας 320
 Χαμπάκη Θεοδώρα 10, 15, 97
 Χαραμαντίδης Ἀγαθάγγελος 130
 Χαρίτος Μηναῖς 144, 145
 Χατζηγεωργίου Μιχαήλ 136, 137,
 139, 144, 145
 Χατζηκώστα-Τοφαλίδου Ἄντρη 154
 Χερουβίμ Ἀρχιμ. 163
 Χιλόσκαγια Ἑλένη 13, 14
 Χονδρόπουλος Σῶτος 100, 132, 135,
 138, 139, 140, 141, 144, 155,
 180, 214, 284, 298, 299, 304
 Χόντος Δαμασκηνὸς 11, 181
 Χουλιάρης Δημήτρης 128
 Χριστονύμφη μοναχή 11, 313
 Χριστοφόρος, μητροπολίτης Χαλκίδος
 139
 Χρυσόστομος, Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου
 341
 Χωρέμη Ζένη Δημοσθ. 135
 Χωρέμης Δημοσθένης Κ. 135
 Χωρέμης Ἰωάννης Γ. 130, 135
 Χωρέμης Ἰωάννης Κ. 130, 134, 135
 Χωρέμης Μικὲς Κ. 134, 135

 Ψαριανὸς Διονύσιος, μητροπολίτης Κο-
 ζάνης 253
 Ψαριώτης Θεόδωρος 295

2. Εύρετήριο μνημονευόμενων ἔργων τοῦ ἁγίου Νεκταρίου

- *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*, Ἀθήναι 1892 [καὶ Θεσσαλονίκη 1972²] 274, 275, 276, 278, 279, 281, 282, 283, 284, 323
- *Ἱερῶν καὶ φιλοσοφικῶν λογίων θησαύρισμα*, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1895 καὶ τόμος Β', ἐν Ἀθήναις 1896 135
- *Ὁρθόδοξος Ἱερά Κατήχησις*, ἐν Ἀθήναις 1899 [καὶ Θεσσαλονίκη 1972²] 253, 281
- *Μελέτη περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων*, ἐν Ἀθήναις 1902 [ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀναμόρφωσις, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ Θεσσαλονίκη 1972 (συνδημοσίευσίς μετὰ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἔργου *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*)] 274, 280, 281
- *Μελέτη περὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας*, ἐν Ἀθήναις 1904 274
- *Θεοτοκάριον ἦτοι ὠδαὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ Ἀειπαρθένον Μαρῖαν*, ἐν Ἀθήναις 1907 90, 92, 255, 285
- *Ψαλτήριον τοῦ προφητάνακτος Δαυῖδ ἐντεταμένον εἰς μέτρα κατὰ τὴν τονικὴν βάσιν μετὰ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων*, ἐν Ἀθήναις 1908 255
- *Τριαδικὸν ἦτοι ὠδαὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν*, ἐν Ἀθήναις 1909 254
- *Κεκραγάριον τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ Ἀγίουστίνου, ἐπισκόπου Ἰππῶνος [...]*, Βιβλίον Α', ἐν Ἀθήναις 1910 90, 254
- *Περὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως*, ἐν Ἀθήναις 1913 [καὶ Ἀθήναι 1987²] 274, 324
- *Ἱστορικὴ Μελέτη περὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ*, ἐν Ἀθήναις 1914 274
- *Τὸ γινῶθι σαυτόν, ἦτοι μελέται θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ [...]*, Ἀθήναι 1962² 101, 125, 177, 180, 216, 263, 297, 303, 319
- *Μάθημα Ποιμαντικῆς [...]*, Θεσσαλονίκη 1974² [καὶ Ἀθήναι 1992³] 265, 324
- *Περὶ τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ*, Ἀθήναι 1986² 274, 283

3. Εὗρετήριον μνημονευομένων κατηχητικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου*

Ἐπιστολὴ 1η	126, 196	Ἐπιστολὴ 38η	188, 189, 190
2α	104-105	39η	126, 188
3η	110	40η	188
5η	104, 236	41η	102, 189, 199
10η	88-89	42α	189
11η	188	44η	189, 236
12η	103	45η	188
13η	200	46η	188
14η	234, 235, 241, 242, 244	47η	188
15η	232, 236	48η	189
16η	89	49η	189
18η	89, 256	50η	189
19η	243, 257	51η	188, 190, 231
21η	235, 242	52α	190
22α	242	53η	188
23η	242	54η	189
25η	189	55η	189
26η	189	57η	188
27η	189	58η	189
28η	189	59η	189, 234
29η	189	60η	189, 190
30η	188, 190	61η	189
33η	89, 189, 190, 232	62α	189
34η	200, 257	63η	189
36η	161-162, 189, 190, 235, 237, 238	64η	189
37η	189, 190, 242	65η	189
		66η	189
		67η	189

* Λί ἐπιστολαὶ μνημονεύονται βάσει τῆς, διὰ τῆς ἐκδόσεως Τίτου Ματθαίου, Κατηχητικαὶ ἐπιστολαί, ἐπιβληθεῖσης ἀριθμῆσεώς των.

<p>Ἐπιστολὴ 68η 189 69η 189 70η 189 71η 189 72α 189 73η 189 74η 189 75η 189, 191 76η 189 77η 189, 190, 243 78η 189 79η 189 80η 188 81η 188 82α 188 84η 189 85η 189 86η 189 87η 188 88η 188 89η 188 90η 91, 189, 191 91η 189 92α 189 93η 188, 284 94η 189 95η 188 96η 188 97η 189 98η 189 99η 127, 188, 190, 191, 200, 230, 231, 235, 237 100η 188 101η 189</p>	<p>Ἐπιστολὴ 102α 189 103η 188 104η 189 105η 188 106η 188 107η 188 108η 189 109η 189 110η 188 111η 189 112η 188 113η 188 114η 188 116η 103, 188, 191 117η 188 118η 101-102, 188 119η 188 120η 188 121η 189, 233 122α 188 123η 188, 191 124η 127, 182, 188, 232 125η 188 126η 188 127η 188 128η 188 129η 188, 231 130η 188 131η 188 132α 188 133η 188 134η 188 135η 189 136η 188, 196</p>
--	--

Ο ΤΟΜΟΣ Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΜΟΝΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑΙ
(1846-1996) ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ, ΕΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗ,
ΕΞΕΤΥΠΩΘΗ ΚΑΙ ΕΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗ ΕΙΣ
2000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1998, ΕΙΣ ΤΟ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΥΑΓ. ΜΠΟΥΔΟΥΚΟΥ-
Α. ΛΟΓΟΘΕΤΗ «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Ο.Ε.»,
ΜΙΛΩΝΟΣ 26 117 45 ΑΘΗΝΑΙ, ΔΑΠΑΝΑΙΣ
ΜΕΝ ΤΗΣ ΕΝ ΑΙΓΙΝΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ (ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ),
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ.

«ΑΓΙΕ ΝΕΚΤΑΡΙΕ ΠΡΕΣΒΕΥΕ ΥΠΕΡ ΗΜΩΝ»